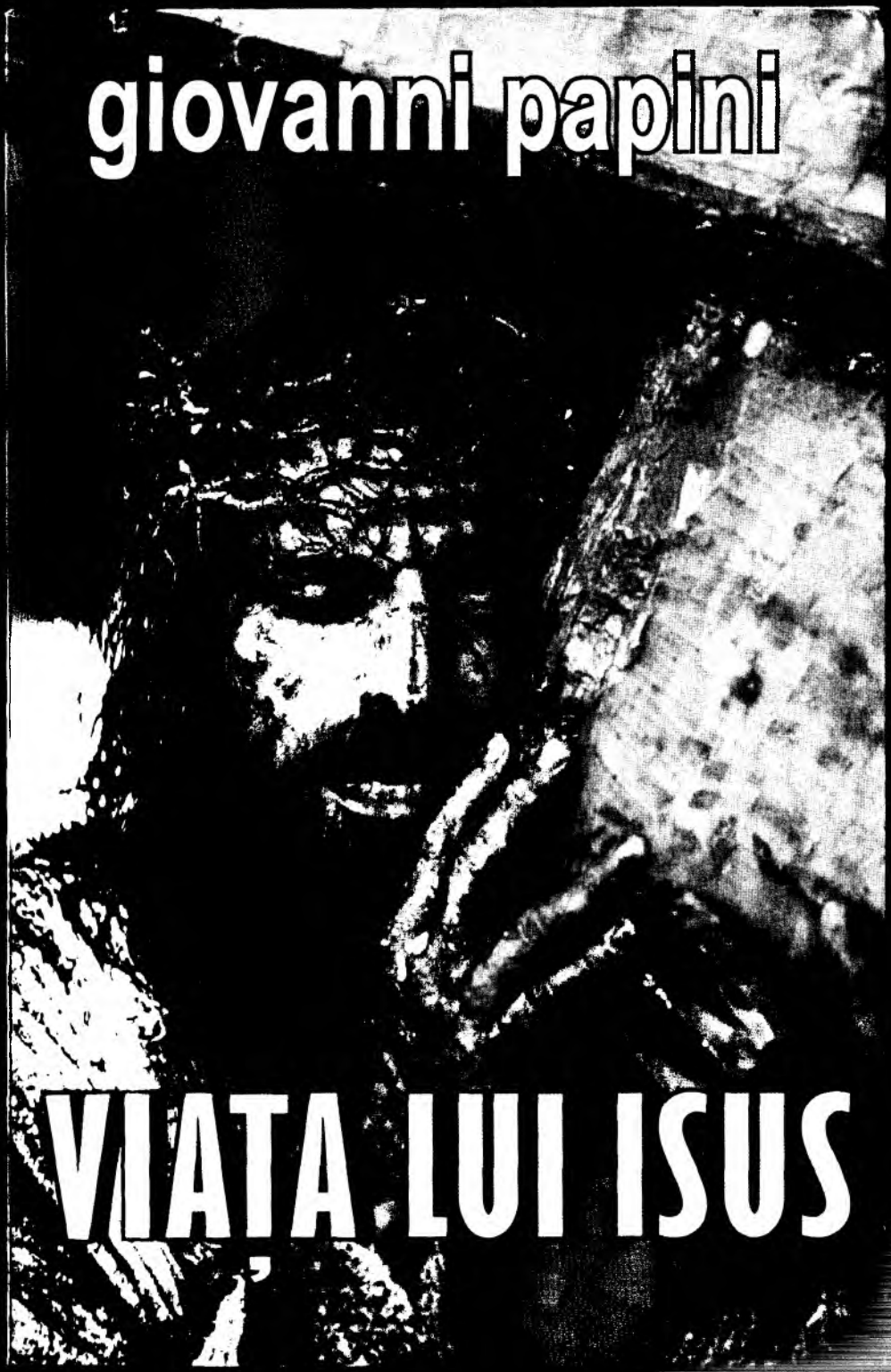
giovanni papini

VIAȚA LUI ISUS

GIOVANNI PAPINI

VIAȚA LUI ISUS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PAPINI, GIOVANNI
Viața lui Isus / Giovanni Papini ;
trad.: Alexandru Marcu. - București : Orizonturi, 2012
Index
ISBN 978-973-736-159-2

I. Marcu, Alexandru (trad.)

VIAȚA LUI ISUS

Copyright Eredia Papini 2012
Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin
Editurii ORIZONTURI București

AUTORUL CĂTRE CITITOR

De cinci sute de ani, cei care se dau drept „spirite libere", deoarece au părăsit rândurile Miliției creştine pentru Ocne, se dau în vânt să-l răpună pe Isus a doua oară. Să-l omoare în sufletul oamenilor.

Abia ce s-a părut că a doua agonie a lui Cristos se stingea în răsuflările-i de pe urmă, necroforii s-au şi arătat. Bivoli încrezuți, luând bibliotecile drept staule; creiere aerostatice, crezând că ating torțile cerului urcându-se în balonul zburător al filosofiei; profesori îmbătați ca nişte satiri de fatala filologie şi de metafizică se înarmară – Omul voit-a! – ca tot atâți cruciați, împotriva Crucii. Anumiți panglicari încercară a dovedi în ruptul capului, cu o fantezie de care i-ar fi fost ruşine faimoasei Radcliffe, că povestirea Evangheliilor ar fi o legendă cu ajutorul căreia cel mult de s-ar putea înjgheba o viață obişnuită a lui Isus, care-a fost de-o treime prooroc, de-o treime negromant şi de cealaltă treime răzvrătitor de noroade; că n-a săvârşit minuni, afară de vindecarea hipnotică a câtorva obsedați; că n-a murit pe cruce, ci s-a trezit în înghețul mormântului şi se arătă iarăşi oamenilor, cu aere misterioase, spre a-i face să creadă că ar fi înviat. Alții dovedeau, ca două şi cu două patru, că Isus ar fi un mit născocit pe vremea lui August şi a lui Tiberiu; că toate Evangheliile n-ar fi decât o peticire nedibace de texte profetice. Alții îl înfățişară pe Isus ca pe-un eclectic vântură-lume, care învățase carte pe la Greci, pe la Budişti şi Esseni, înnădindu-şi cum putuse mai bine plagiatele, spre a se da drept Messia Israelului. Alții făcură din el un umanitarist maniac, premergător al lui Rousseau şi al divinei Democrații: om admirabil, pentru timpul său, dar care astăzi şi-ar căuta de sănătate ca un alienist. Alții, în sfârşit, ca s-o isprăvească odată şi bine reluară ideea mitului şi, bătând câmpii cu tot felul de comparații, traseră concluzia că Isus nu se născuse niciodată, în nici o parte a lumii.

Dar cine avea să ia locul marelui Surghiunit? Zi de zi, tot mai adâncă se săpa groapa; şi totuşi nu izbuteau să-l îngroape pe de-a-ntregul.

Iată atunci că o ceată de lampişti şi de zugravi ai gândului se apucară de înjghebat religii pentru folosinţa necredincioşilor. De-a lungul celui de-al XIX-lea veacLle scoaseră de la cuptor, perechi-perechi, cu jumătatea de duzină. Religia Adevărului, a Spiritului, a Proletariatului, a Eroului, a Umanităţii, a Patriei, a Imperiului, a Raţiunii, a Frumosului, a Naturii, a Solidarităţii, a Energiei, a Păcii, a Durerii, a Milei, a Eului, a Viitorului şi aşa mai departe. Unele nu erau decât ajustări de Creştinism ateu; cele mai multe, doctrine politice ori filosofii, care încercau să se schimbe în mistice. Ci credincioşii erau puţini şi firavă le era evlavia. Acele reci abstracţii, deşi susţinute uneori de interese sociale ori de patimi literare, nu umpleau sufletele din care voiseră să-l izgonească pe Isus.

Se încercă atunci de a se îmbina facsimile de religii care să aibă, mai mult decât celelalte, ceea ce caută muritorii în religie. Francmasonii, Spiritiştii, Teosofii, Ocultiştii, Ştiinţiştii bănuiră a fi descoperit surogatul cel mai sigur al Creştinismului. Dar aste ghiveciuri de superstiţii mucegăite şi de cabalistică găunoasă, de simbolistică maimuţărească şi de umanitarism oţeţit, aceste peticiri stângace de Buddism exportat şi de Creştinism trădat, mulţumiră câteva mii de femei scoase la pensie, de hipedes ascllos, de condensatori ai vidului; atât.

Până una alta, între o casă de preot german şi o catedrală elveţiană, se pregătea cel din urmă Anticrist. Isus, zise acesta coborând din Alpi la soare, i-a nenorocit pe oameni; păcatul e frumos, silnicia e frumoasă; frumos e tot ce spune „da" Vieţii. Şi Zarathustra, după ce aruncă în Mediterană textele greceşti de Lipcea şi operele lui Machiavelli, prinse a sburătăci, cu acea graţie de care poate fi în stare un German născut dintr-un păstor luteran şi coborât chiar atunci de pe o catedrală elveţiană, la picioarele statuii lui Dionisos. Dar cu toate că plăcută-i era cântarea, n-a izbutit niciodată să lămurească bine ce era acea adorabilă Viaţă căreia ar trebui să i se jertfească o parte atât de

vie a omului, precum e nevoia de-a înfrânge în el bestia; nici n-a fost în stare să spună în ce chip se împotriveşte vieţii Isus cel adevărat din Evanghelie, el, care vrea să înalţe viaţa şi s-o facă mai fericită. Iar sărmanul Anticrist, damblagiu, pe punctul de-a înnebuni, iscăli cea din urmă scrisoare: „Răstignitul".

2

Şi totuşi, după atâta delapidare de timp şi deşteptăciune, Cristos n-a fost încă izgonit de pe lume.

Pomenirea lui e vie, pretutindeni. Pe zidurile bisericilor şi ale şcolilor, pe culmea clopotniţelor şi a munţilor, pe troiţele drumurilor, la căpătâiul paturilor şi pe morminte, milioane de cruci pomenesc moartea Răstignitului. Râcâiţi zugrăvelile din biserici, luaţi icoanele de la altare şi de prin case: viaţa lui Cristos umple muzeele şi pinacotecile. Puneţi pe foc liturghierele, ceasloavele şi cărţile de rugăciune: îi veţi descoperi numele şi cuvintele în toate cărţile literaturilor. Până şi înjurăturile sunt o nevoită pomenire a dăinuirii sale.

Orice s-ar face, Cristos rămâne un sfârşit şi un început, o genună de taine dumnezeieşti la răspântia a două crâmpeie de istorie omenească.

Antichitatea şi Creştinismul nu se mai pot contopi. Înainte şi după Cristos. Era, civilizaţia, viaţa noastră începe odată cu naşterea lui Cristos. Ce-a fost înainte de el putem cerceta şi afla: dar nu mai este bun al nostru, e însemnat cu alte numere, înjghebat în alte sisteme, nu ne mai ataţă patima: o fi frumos, dar e lucru mort. Cezar, pe vremea sa, a făcut mai multă vâlvă decât Isus; iar Platon propovăduia mai multe ştiinţe decât el. Până azi se vorbeşte de cel dintâi şi de cel de-al doilea: dar cine se mai înflăcărează pentru, ori împotriva lui Cezar? Au unde-s astăzi platonicienii şi antiplatonicienii?

Pe câtă vreme Cristos e mereu viu în noi. Sunt oameni care-l iubesc; sunt oameni care-l urăsc. Dăinuieşte o patimă pentru patimile lui Cristos şi alta pentru nimicirea lui. Iar îndârjirea atâtor oameni împotrivă-i ne dovedeşte că Isus n-a murit

încă. Până şi cei care-şi vând sufletul Diavolului, ca să-i nege doctrina şi fiinţarea, îşi trec viaţa pomenindu-i numele. Trăim în era creştină. Nici s-a isprăvit. Ca să ne pricepem lumea, viaţa, pe noi înşine, va să purcedem de la el. Orice epocă trebuie să-şi scrie Evanghelia sa.

Şi epoca noastră s-a îndeletnicit cu aşa ceva, mai mult decât oricare alta. Astfel că autorul acestei cărţi ar trebui, ajuns aici, să dea seama de ce-a scris-o. Ci temeiul, de-ar fi nevoie de el, se va lămuri în mintea celor care vor binevoi să-l citească până la cea din urmă filă.

Nici o altă vreme n-a fost, ca a noastră, mai înstrăinată de Cristos şi de Cristos mai nevoită. Iar pentru a-l aduce în mijlocul nostru n-ajung vechile cărţi.

Nici o viaţă a lui Isus, chiar de-ar făuri-o un scriitor de geniu cum nu s-a mai aflat, n-ar putea fi mai frumoasă şi desăvârşită ca Evangheliile. Candida sobrietate a celor patru istorii dintâi nu va putea fi biruită cât lumea de toate minunile stilului şi ale poeziei. Prea puţin putem adăuga la ceea ce-au spus aceia.

Dar cine-i mai citeşte, astăzi, pe Evanghelişti? Cine-ar şti să-i citească cu adevărat, de-ar fi să-i citească? Glossele filologilor, comentariile exegeţilor, variantele şi savantlâcul postilatorilor, nu-s de mare ajutor: potriviri de iotă, jucării de minţi răbdătoare. Altceva cere sufletul.

Oricare generaţie îşi are grijile, gândirile şi smintelile sale. Străvechea Evanghelie va să fie răstălmăcită, cu ajutorul celor pierdute. Pentru ca Isus să rămână mereu viu în viaţa oamenilor, veşnic de faţă, trebuie să fie reînviat din când în când, nu - fireşte - pentru a-l zugrăvi din nou cu culorile zilei, ci pentru a-i înfăţişa, prin cuvinte noi, prin asemănare cu cele ce se petrec sub ochii noştri, veşnicul său adevăr, statornica-i poveste.

Lumea e plină de astfel de reînvieri livreşti, savante ori literare; însă autorului celei de faţă i se pare că multe din ele au fost date uitării, iar că celelalte nu-s potrivite cu nevoile noastre. Mai cu seamă în Italia, după cele din urmă încercări.

Pentru a face istoricul vieţilor lui Cristos, ar fi nevoie de-o altă carte, mai groasă chiar decât aceasta. Însă cele mai citite şi mai

cunoscute se pot împărți, din ochi, în două mari categorii. Cele scrise de fețe bisericeşti, pentru drept-credincioşi, apoi cele scrise de oameni de ştiință, pentru folosința mirenilor. Nici unele, nici altele nu pot mulțumi însă pe cel care caută într-o viață Viața.

3

Mai nu-i viață a lui Cristos de pus la îndemâna cuvioşilor, care să n-aibă iz de mucegai; aşa că-l depărtează, de la cele dintâi pagini, pe cititorul deprins cu bucate mai bine gătite, mai hrănitoare. Te apropii şi te îneacă mirosul de feştilă stinsă, duhoarea de tămâie răsuflată, de untdelemn prost. Nu-ți poți trage răsuflarea. De stăruie cumva vreun cutezător şi îşi mai aduce aminte de viețile marilor oameni scrise cu simțul măreției, ba de mai are şi ceva idee despre arta scrisului şi a poeziei, mai-mai să leşine de-ndată ce se adânceşte, cât de cât, în acea proză bleagă, tulbure, destrămată, numai cârpituri şi însăilări de locuri, vai, prea comune, ce-or fi fost vii acum o mie de ani, dar astăzi sunt neînsuflețite, încremenite, cețoase ca lespezile unui lapidariu, ca invocațiile unui formular. Întoarce pagina: e şi mai rău, de îndată ce aceşti sirepi deşelați vor să se avânte, pe negândite, în galopul liricii ori în buiestrul elocvenței. Acele grații învechite ale lor, acea înzorzonare, mirosind a Arcadie purist㠠şi a tipare de stil, bune pentru academiile de provincie, acea prefăcută căldură stâmpărată de un mieros simț al demnității, îi descurajează chiar şi pe cititorii mai cu răbdare şi mai cutezători. Iar când nu li-i dat să se cufunde în misterele spinoase ale Scolasticii, cad în oratoria brumărie a Omileticei duminicale. Cu un cuvânt, sunt cărți făcute pentru cei care cred în Isus - adică pentru cei care ar putea, într-un fel, să se lipsească de ele. Printre acestea se găsesc şi unele foarte bune, dar mirenii, nepăsătorii, profanii, artiştii, cei deprinşi cu măreția anticilor şi cu noutatea modernilor nu umblă după ele; ori, de îndată ce le iau în mână, le lasă. Şi totuşi, tocmai aceştia sunt cititorii care ar trebui să fie câştigați, deoarece sunt cei pe care Isus i-a pierdut, cei care sunt azi formează părerile şi se bucură de mai multă trecere.

Ceilalți, învățații care scriu pentru neutri, izbutesc şi mai puțin să îndrepte iarăşi către Isus sufletele care nu ştiu a fi creştine. Întâi, pentru că mai totdeauna nu acesta e scopul pe care-l urmăresc; ei înşişi, mai toți, fac parte din cei care-ar trebui să fie întorşi pe calea lui Cristos cel adevărat şi viu; pe urmă, pentru că metoda lor, care vrea să fie - spun ei - istorică, critică, ştiințifică, îi îndeamnă să stăruie mai mult asupra textelor şi faptelor de suprafață, ca să le lămurească ori să le nimicească, decât asupra valorii şi a luminii pe care, cu voie, le-ar putea descoperi în acele texte şi în acele fapte. Cei mai mulți dintre ei tind să descopere omul în Dumnezeu, firescul în minune, legenda în tradiții, dar mai ales caută să dibuiască interpolările, falsificările şi apocrifele în literatura celor dintâi creştini. Cei care nu se-ncumetă să nege că Isus ar fi existat ştirbesc cât pot mai mult din mărturiile pe care le avem despre el şi, dând de zor cu „dacă" şi „însă", cu tot felul de „considerente", cu îndoielile şi părerile lor, nu izbutesc să scrie istorie adevărată; dar nici, din fericire, s-o destrame pe cea din Evanghelie, atât de nesăbuite le sunt contradicțiile; astfel că fiecare sistem în parte are cel puțin meritul de a le desființa pe celelalte, născocite mai înainte. Într-un cuvânt, aceşti istorici, cu tot calabalâcul lor de zorzoane şi de zdrențe, cu toate resursele criticii textelor, ale mitologiei, paleografiei, arheologiei, filologiei semitice şi elineşti, nu sunt în stare decât să macine, să irosească prin ştirbirile şi vicleşugurile lor viața cea atât de lămurită a lui Cristos. Încheierea cea mai logică a tuturor acestor băsneli şi frământări fără rost, că Isus n-a coborât niciodată pe pământ, sau, chiar dacă cumva o fi coborât cu adevărat, nu ni-i dat să jurăm cu mâna pe cruce aşa ceva. De pe urma lui a rămas, greu de înlăturat, Creştinismul; dar nu-i duce mintea la ceva mai bun pe aceşti duşmani ai lui Cristos, decât să caute de zor, la Răsărit şi la Apus, „izvoarele", cum spun ei, ale cugetării creştine, cu gândul, mărturisit în gura mare, de a o descoperi aidoma în lumea ebraică, elenică, fie chiar indiană şi chineză, voind parcă a spune: vedeți? Acest Isus al vostru, la urma urmelor, nu numai că era om, dar un biet om ca vai de el, căci, iată, n-a spus nimic nou din toate câte le ştia pe dinafară omenirea, mai înainte de el.

I-am putea întreba atunci pe aceşti negători ai minunilor, cum tălmăcesc ei miracolul unui sincretism de adevăruri ştiute şi răsştiute, care-a iscat totuşi în jurul pomenirii unui biet plagiator o mişcare uriaşă de oameni, de gânduri, de orânduiri, atât de puternică încât a putut să prefacă faţa lumii pentru atâtea veacuri. Dar astă şi multe alte întrebări nu le vom pune, cel puţin deocamdată.

Pe scurt, de treci de la cârdăşia de prost gust a compilatorilor habotnici, în căutarea iluminaţilor, la monopolizatorii „adevărului istoric", cazi din plictiseală pietistă într-o zăpăceală stearpă. Cei dintâi nu-s în stare să-i întoarcă la Cristos pe rătăciţi; aceştia din urma îi pierd în mărăcinişul controverselor. Nici unii nici alţii nu-l ademenesc pe cititor: nu ştiu să scrie. De-i desparte cuvioşia, îi apropie cacografia. Iar dacă îngâmfarea unsuroasă a ţârcovnicilor îi scârbeşte pe oamenii culţi care cunosc într-o doară poezia Evangheliei, idilă şi tragedie divină, silă le e de uscăciunea universitarilor. Atâta e de adevărat, încât singura viaţă a lui Isus, până azi, după trecere de mulţi ani, după atâtea prefaceri ale gustului şi părerilor, singura viaţă a lui Isus citită de foarte mulţi laici, rămâne aceea a clericului apostat Renan, deşi cartea lui îl îndepărtează pe creştinul adevărat, prin diletantismul jignitor chiar când laudă, precum îl îndepărtează pe istoricul adevărat, prin compromisurile şi insuficienţa-i critică. Dar cartea lui Renan, cu toate că-ţi pare opera unui romancier sceptic care s-a dat în vorbă cu filologia, ori a unui semitist ce pătimeşte de dorul literaturii, are meritul de a fi „scrisă" – adică meritul de a se face citită şi de cei care nu-s nici habotnici, nici specialişti.

A se face citită cu plăcere nu este nici singurul, nici cel mai mare merit pe care-l poate avea o carte: iar cel care s-ar mulţumi numai cu aceasta şi n-ar da greutate restului, ar dovedi că-i mai degrabă uşuratic decât binevoitor. Dar să ne învoim că este un merit, nici mărunt din cale afară - pentru o carte, pentru o operă care-şi propune tocmai de a se face citită. Mai ales atunci când nu vrea să fie simplă unealtă de studiu, ci ar râvni să ajungă la ceea ce odinioară se zicea „punerea-n mişcare a afectelor", sau ca să ne-nţelegem, care-ar vrea „să îndrepte omenirea".

Autorului cărții de față i s-a părut - iar de greşeşte va fi nespus de mulțumitor să fie lămurit de alții mai pricepuți - că dintre atâtea mii de cărți ce povestesc viața lui Isus, lipseşte una care să-l mulțumească pe cel care caută nu dovezi dogmatice ori dezgropări savante, ci hrană care să priască sufletului său, nevoilor veacului de față, tuturor, nouă.

O carte vie, vrea să spună, care să-l înfățişeze mai viu pe Cristos cel veşnic viu, cu îndrăgostită vioiciune, în ochii celor vii. Care să-l facă a fi simțit de față, veşnic de față, în mijlocul celor de față. Care să-l întruchipeze, în toată măreția lui vie şi prezentă - veşnică şi prin aceasta actuală - în mintea celor care l-au batjocorit şi s-au lepădat de el, în mintea celor care nu-l iubesc pentru că nu l-au văzut niciodată la față. Care să arate tot ce este suprapământesc şi simbolic în omeneştile-i învățături, în învățăturile sale cele atât de umile, de fireşti şi pe înțelesul tuturor: să arate tot omenescul părintesc, tot firescul ce străluceşte până şi în menirea-i de Mântuitor ceresc, în moartea lui de canonit şi dumnezeiesc Înviat. Care, cu un cuvânt, să arate în acest epos tragic, la care a pus într-adevăr mâna şi cerul şi pământul, câte învățături făcute parcă anume pentru noi, potrivite cu vremea noastră, cu viața noastră, se pot scoate nu numai din slova parabolelor, ci din însăşi perindarea de întâmplări ale vieții acesteia, începând cu staulul din Betleem, spre a isprăvi cu norul din Betania.

O carte scrisă de un mirean, pentru mirenii care nu sunt, ori sunt mai mult de ochii lumii, creştini. O carte lipsită de leşinurile şi înduioşările dulcege ale pietismului de sacrestie, lipsită de strepeziciunea literaturii ce se zice „ştiințifică", numai pentru că îi e veşnic groază de afirmații. Cu un cuvânt, o carte scrisă de un om din zilele noastre, care să nu fie prea lipsit de respect şi de pricepere în ale artei, care să ştie opri luarea aminte chiar şi a celor potrivnici.

4

O astfel de carte, autorul celei de față nu stăruie c-ar fi scris-o el, deşi mărturiseşte că la aşa ceva s-a gândit adesea; cel puțin a încercat, atât pe cât l-au ajutat puterile, să se apropie de gândul său.

Ci se grăbeşte să se spovedească, cu neminţită smerenie, că n-a făcut operă de „istoric ştiinţific". N-a făcut-o, deoarece n-ar fi fost în stare; dar n-ar fi râvnit s-o facă, chiar de i-ar fi stat la îndemână toată ştiinţa trebuitoare. Să nu se uite, printre altele, că această carte a fost scrisă aproape în întregime la ţară, într-un colţ de ţară depărtat şi sălbatic, cu foarte puţine cărţi pe masă, fără sfaturi de prieteni şi îndreptări de maeştri. Nu va fi deci citată de Portarii Înaltei Critici, precum nici de cercetătorii cu ochelari la pătrat printre „autorităţile în materie"; nu-i nimic, de s-o dovedi în stare să facă puţin bine unui suflet oarecare – unuia singur. Deoarece cartea de faţă, precum am spus, râvneşte a fi o regăsire a lui Cristos – a lui Cristos cel îmbălsămat în mirodenie răsuflată, ori jupuit de bisturie universitare – iar nu o nouă îngropăciune.

Cel care scrie s-a întemeiat pe Evanghelii, atât, se-nţelege, pe Sinoptice, cât şi pe cea de-a patra.

Puzderia de disertaţii şi controverse asupra autorităţii celor patru istorici ca şi asupra datelor, interpolărilor, atârnărilor dintre ei, asemănărilor şi derivaţiilor, l-au lăsat -mărturiseşte - rece. Nu avem hrisoave mai vechi ca acelea, nici altele, din aceeaşi vreme, iudaice ori păgâne, care să ne îngăduie de-a le îndrepta ori dezminţi. Cel care se apucă de o astfel de operă de discernământ şi control, poate nădăjdui multă doctrină, dar nu face să propăşească cu un pas cunoştinţa noastră adevărată despre Cristos. Cristos e în Evanghelii, în Tradiţia apostolică şi în Biserică. Dincolo de ele, negură şi tăcere. Cine primeşte cele patru Evanghelii, va să le primească în întregime, iotă cu iotă, sau să le dea la o parte pe tuspatru şi să spună: nu putem şti nimic. A căuta să deosebeşti în aceste scripturi fapta de născocire, istoria de legendă, temeiul de adăugiri, primitivul de dogmatic, e îndeletnicire nesăbuită ce se isprăveşte mai totdeauna cu scoaterea din sărite a cititorilor, care - copleşiţi sub acea vălmăşire de sisteme ce se bat cap în cap şi se prăfuiesc din zece în zece ani - nu se mai pot dumiri, ci le lasă pe toate în plata Domnului. Cei mai iscusiţi histologi neotestamentari asupra unui singur lucru au căzut la învoială: că Biserica a ştiut

să aleagă din pripasul vălmăşit al literaturii primitive Evangheliile cele mai vechi, socotite încă de pe atunci drept cele mai aproape de adevăr. Mai mult nici nu cerem.

Pe lângă Evanghelii, autorul acestei cărți a ținut seamă de acele „logia" şi „agrapha" ce erau mai aproape de duhul evanghelic, precum şi de unele texte apocrife, folosite „con juicio". În sfârşit, de vreo zece cărți moderne, dintre cele pe care le avea la îndemână.

Şi i se pare, atât cât a putut el vedea, că s-a depărtat uneori de părerile obişnuite, înfățişând aici un Cristos ce n-arată, deuna, cunoscutul chip de pe icoanele de rând; cu tot dinadinsul nu s-ar încumeta să spună una ca asta, nici ține din cale-afară la acel dram de noutate ce s-ar putea descoperi în cartea sa, scrisă cu nădejdea că se va face mai bun, nu mai frumos. Cu atât mai mult, cu cât, în schimb, i se va fi întâmplat să mai spună odată lucruri spuse de alții, pe care neştiința lui l-a împiedicat să le ştie. În această ştiință, temeiul, care este adevărul, rămâne neschimbat şi nou nu poate fi decât felul de a înfățişa în forme mai potrivite, întru a fi priceput mai uşor.

După cum a ținut să se ferească de mărăcinişul prea înaltei critici erudite, n-a râvnit să zăbovească prea mult nici în tainele teologiei. S-a apropiat de Isus cu smerenia dorinței şi a iubirii, aşa cum se apropiau de Isus care le grăia, pescarii din Capernaum, mai săraci cu duhul, întru fericirea lor, decât cel care scrie.

Rămânând credincios slovelor Revelației şi dogmelor Bisericii Catolice, s-a străduit totuşi, pe alocuri, să înfățişeze acele dogme şi acele slove în chip deosebit, altfel decât se obişnuieşte, printr-un stil violent, plin de apoziții şi de întreruperi, înviorat de cuvinte crude şi mâniate, spre a vedea dacă sufletele de astăzi, deprinse cu excitantele greşeli, s-ar putea trezi sub biciuirea adevărului.

Față de cel care, pe alocuri, s-ar dovedi nemulțumit, autorul se încumetă să-şi însuşească cuvintele Sfântului Pavel: „Cu cei care lege nu cunosc, m-am făcut că aş fi fără lege, ca să-i câştig pe cei care n-au lege. Slab m-am făcut cu cei slabi, ca să-i câştig pe cei slabi; orice mă fac față de oricine, ca să-i scap

cu orice preț pe câțiva dintre ei. Orice fac, din dragostea pentru Evanghelie..."

Autorul a ținut seama nu numai de lumea iudaică, dar şi de cea antică, nădăjduind să dovedească noutatea şi măreția lui Cristos, față cu toți cei care au trăit înaintea lui. Nu totdeauna a urmat perindarea vremilor şi întâmplărilor, pentru că astfel s-a putut ajutora mai bine la atingerea scopului pe care-l urmărea -care nu este, precum a mai spus-o, propriu-zis istoric: - să strângă laolaltă un mănunchi de gânduri şi de fapte, ca să le lumineze mai din plin, în loc de a le lăsa risipite ici şi colo în decursul povestirii.

Ca să nu dea cărții înfățişare greoaie, a înlăturat toate trimiterile la citate şi s-a lipsit de note. Nu vrea să treacă drept ceea ce nu este, doctor în bibliografie, după cum nu ține ca opera sa să miroasă nici pe departe a rapiță de savantlic. Cei care se pricep în astfel de lucruri vor dibui autorii necitați şi dezlegările pe care le-a ales, în fața unor probleme de concordanță; pe ceilalți, pe cei care caută doar să afle cum i s-a înfățişat Cristos unuia dintre ai lor, i-ar plictisi balastul notelor şi discuția migăloasă din josul paginilor. Un singur cuvânt ține să spună aci, cu privire la Femeia Netrebnică care plânge la picoarele lui Isus: cu toate că cei mai mulți văd în Evanghelii două episoade şi două femei deosebite, autorul şi-a îngăduit, din motive de artă, să se contopească într-una singură, lucru pentru care-şi cere iertare, iertare ce, nădăjduieşte, va coborî asupră-i, deoarece nu-i vorba de dogme.

Pe lângă aceasta, se mai vede nevoit a da de ştire că n-a putut dezvolta, cum ar fi vrut el, episoadele în care apare Fecioara Mamă; pentru a nu lungi prea mult cartea, şi aşa prea mare, dar mai ales, din pricina greutății de-a înfățişa în treacăt bogatul, întregul fond de religioasă frumusețe ce ni-i dat a-l descoperi în întruchiparea Mariei. Ar trebui scrisă o altă carte, pe care autorul este ispitit s-o încerce, dacă Dumnezeu îi va da zile şi ochi, pentru „a spune despre ea, ceea ce despre nici o alta nu s-a mai spus vreodată".

Măcar cei deprinşi să citească Evangheliile vor băga de seamă că alte episoade, de însemnătate mai măruntă, sunt trecute cu vederea, iar altele, în schimb, lungite în chip neobişnuit. Pentru că unele i s-au părut scriitorului mai potrivite decât celelalte cu scopul său - care este, spre a-l mărturisi cu o vorbă calpă şi supărătoare urechii celor prea rafinați, edificarea morală.

5

Aceasta vrea să fie o carte - râsul e bănuit - de edificare. Nu în înțelesul bigotismului mecanic, ci în înțelesul omenesc şi bărbătesc de primenire a sufletelor.

A dura o casă e o faptă mare şi sfântă, adăpost de iarnă şi de noapte, urcare. Dar a dura un suflet, a zidi cu pietrele adevărului! Când e vorba de „a zidi, a edifica", nu vedeți decât un verb abstract, tocit prin deprindere. A edifica, în înțelesul obişnuit, înseamnă a zidi. Care dintre voi s-a gândit vreodată la tot ce-i trebuie spre a zidi, spre a zidi bine, spre a face o casă adevărată, o casă care să țină, care să stea temeinic înfiptă în pământ, acoperită şi făcută cumsecade, cu zidurile drepte pe dinafară, cu acoperiş prin care să nu bată ploaia. Tot ce trebuie, pentru a zidi: pietre cioplite, cărămizi bine coapte, grinzi neputrezite, var de cuptor bine încins, nisip mărunt, nu de cel pământiu, ciment proaspăt. Pe urmă, să le orânduieşti toate după startul lor, cu ochi şi răbdare; să potriveşti, să închegi pietrele una câte una, să nu pui prea multă apă ori prea mult nisip în tencuială; să ții jilave zidurile; să ştii cum să îmbuci încheieturile; să şlefuieşti cum se cuvine pereții. Iar casa urcă, zi de zi, la ceruri: casa omului, casa în care-şi va duce femeia, unde i se vor naşte copiii, în care-şi va putea ospăta prietenii.

Cei mai mulți cred că pentru a scrie o carte ajunge să ai o idee şi, pe urmă, să iei o seamă de cuvinte, să le aduni grămadă ca să placă. Nu-i adevărat. Un cuptor de olane, o groapă de scos piatră nu-i o casă. A dura o casă, o carte, un suflet, este o treabă care-l leagă pe om pe de-a-ntregul, cu toate răspunderile

lui. Cartea de față ar voi să dureze sufletele creştine, deoarece aceasta i se pare scriitorului a fi, în aceste timpuri, în această țară, o nevoie ce nu îngăduie zăboviri. De va izbuti ori ba, n-o poate spune, azi, cel care-a scris-o.

Dar se va recunoaşte, trage nădejde, că-i o carte, o carte adevărată, nu catalog de mostre, însăilare de peteciri. O carte care poate fi mediocră şi greşită, dar e durată: o operă zidită, în stare să-i edifice pe alții. O carte cu planul şi arhitectura sa proprie, o adevărată casă cu cerdac şi căpriori, cu despărțiturile şi bolțile ei - cu câteva ochiuri de fereastră spre înaltul cerului, în largul zării de şesuri.

Autorul acestei cărți este, sau cel puțin ar vrea să fie, un artist; şi n-ar fi putut să uite această calitate a sa, tocmai în împrejurarea de față. Mărturiseşte însă că n-a ținut să facă o operă, cum se spunea pe vremuri, de „literatură frumoasă"; sau cum se spune azi, de „poezie pură"; deoarece, măcar de data aceasta, i-a fost mai drag adevărul ca frumosul. Iar dacă acele calități ale sale, oricât de mărunte, de scriitor îndrăgostit de arta lui, vor putea întări un singur suflet, fi-va mai voios ca în trecut de darurile pe care le-a primit. Înclinarea lui către poezie i-a slujit, poate, să o facă mai „actuală" şi, în oarecare măsură, să împrospăteze amintirea unor fapte străvechi, ce par încremenite în hieratismul imaginilor consfințite.

Pentru omul cu închipuire, orice lucru e nou şi prezent. Orice stea mai mare ce se roteşte noaptea poate fi aceea ce-ți arată casa în care se naşte un fiu al lui Dumnezeu; orice staul are o iesle ce se poate schimba în leagăn, când o umpli cu fân uscat şi paie curate; orice culme de munte pleşuv, dogorită de lumină în diminețile daurite peste valea încă neguroasă, poate fi muntele Sinai ori Tabor; în focurile miriştilor şi cărbunarilor ce sclipesc seara pe dealuri poți vedea flacăra aprinsă de Dumnezeu, ca să-ți călăuzească paşii prin pustiu; stâlpul de fum ce urcă din coşul săracului, îi arată de departe calea muncitorului care se-ntoarce acasă. Măgăruşul care-l poartă în spate pe ciobanul care coboară de la muls e tot acela pe care mergea proorocul către corturile Israelului, acelaşi pe care cobori spre Ierusalim,

de Paşti. Porumbelul care gângure pe marginea coperişului de olane e tot cel care a vestit patriarhului sfârşitul osândei şi se lăsă pe apa Iordanului. Totul e la fel, atotputernic, pentru poet; orice poveste e istorie sfintă.

Autorul cere totuşi iertare de la aprigii săi contemporani, dacă, mai adesea decât s-ar fi cuvenit, s-a lăsat în voia celei căreia astăzi i se zice, aproape în silă, elocvenţă - vară primară cu retorica şi mamă adulterină a emfazei şi altor hidropisii ale distinsei elocvenţe. Dar, poate, se vor învoi că nu se putea scrie viaţa lui Cristos în acelaşi stil uşor şi potolit, care se potriveşte cu viaţa lui Don Abbondio, povestită de Manzoni. Chiar şi acesta, cântând Crăciunul şi Învierea, nu se folosi de vorbirea de toată ziua a Florentinilor, ci de cele mai solemne imagini din Vechiul şi Noul Testament.

Ştie prea bine că elocvenţa le e nesuferită modernilor, ca stofa roşie doamnelor de la oraş, ca orga de prin biserici dansatorilor de menuete; dar n-a izbutit, întotdeauna, să se lipsească de ea. Elocvenţa, când nu e declamaţie de împrumut, e prisos de evlavie; aşa că, într-o epocă de necredinţă, elocvenţa nu-şi găseşte loc. Şi totuşi, viaţa lui Isus este o astfel de dramă, o astfel de poemă, că ar cere totdeauna, în loc de cuvintele prea tocite pe care le avem la îndemână, acele „vocabule abrupte şi pline de neastâmpăr", de care pomeneşte Passavanti. Bossuet, care în ale elocvenţei se pricepea, desigur, scria odată următoarele: „Plut a Dieu que nous puissions detacher de notre parole tout ce qui flatte l'oreille, tout ce qui delecte l'esprit, tout ce qui surprend l'imagination, pur ne laisser que la verite toute simple, la seule force et l'efficace toute pure du Saint Esprit, nulle pensee que pour convertir'!". Foarte adevărat; dar să poţi!

Autorul acestei opere ar fi voit în anumite clipe să se dovedească în stare de-o elocvenţă însufleţită şi sfâşietoare, spre a cutremura inimile; de-o imaginaţie înflăcărată, spre a răpi sufletele printr-o nebănuită vrajă, într-o lume de lumină, de aur, de foc. În alte clipe, în schimb, aproape îi părea rău că este prea artist, prea literal, prea cizelator şi mozaicist; că nu-i în stare să

lase faptele în vânjoasa lor goliciune. Nu înveți să scrii o carte cum se cade, decât isprăvind-o de scris. Ajungând la cel din urmă cuvânt, cu experiența dobândită prin strădanie, ar trebui s-o iei de la capăt, s-o schimbi pe de-a-ntregul. Dar cine are, nu spun puterea, dar măcar ideea de-a face aşa ceva?

Dacă această carte, în unele pagini, aduce a predică, nu-i păcat prea mare. În vremea noastră, când la predicile de prin biserici, unde prea adesea se spun în chip mediocru lucruri mediocre, dar unde de cele mai multe ori se repetă adevăruri ce n-ar trebui uitate, nu se duc decât cel mult femeile şi câte-un moşneag; va să ne gândim şi la ceilalți. La cei pricepuți, la „intelectuali", la rafinați, la cei care nu intră niciodată în biserică, dar intră, câteodată, într-o librărie. Care n-ar voi pentru nimic în lume să asculte predica unui călugăr, dar binevoiesc s-o citească tipărită într-o carte. Iar această carte, repet, e scrisă mai cu seamă pentru cei care stau în afara Casei lui Cristos; ceilalți, cei care-au rămas înlăuntru, înfrățiți cu urmaşii Apostolilor, n-au nevoie de vorbele mele.

Autorul îşi mai cere iertare şi pentru că a scris o operă cu multe pagini, despre un singur subiect. Astăzi, când cea mai mare parte din cărți - chiar unele de-ale mele - nu-s decât buchete ori mănunchiuri de pagini culese de prin ziare, sau de povestiri scrise pe apucate, de însemnări din carnet, fără a trece obişnuit de două, până la trei sute de pagini, faptul de a fi scris mai bine de şase sute asupra unei singure teme va fi luat drept îngâmfare şi încă de cea respectabilă. Cartea, desigur, le va părea lungă cititorilor moderni, mai deprinşi cu pişcoții afânați decât cu pâinea gospodărească de o oca; dar cărțile, ca şi zilele, sunt lungi ori scurte, după cum ştie să le umple omul. Iar autorul nu s-a vindecat până-ntr-atâta de mândrie, încât să creadă că această carte, din pricina lungimii, nu va fi citită de nimeni; merge chiar până la a-şi închipui că va putea fi citită cu mai puțină plictiseală decât alte opere mai scurte. Atâta îi e de greu omului să se mântuiască de trufie; până chiar şi aceluia care-ar vrea să-i tămăduiască pe semenii săi de această meteahnă!

6

Autorul acestei cărți a mai scris una, demult, ca să povestească melancolica viață a unui ins care-a voit o clipă să devină Dumnezeu. Acum, în deplina maturitate a anilor şi a conştiinței, a încercat să scrie viața unui Dumnezeu care s-a făcut om. Acelaşi scriitor, pe vremea când îşi lăsa zburdălnicia smintită şi nestatornică să hoinărească pe toate căile absurdului, socotind că din negarea oricărei transcendențe ieşea nevoia - pentru el - de-a se despuia de orice bigotism, fie chiar profan şi lumesc, ca să ajungă la ateismul integral, desăvârşit - şi era logic ca „negrul hieruvim" al lui Dante, deoarece singura alegere îngăduită omului e între Dumnezeu şi Nimic, iar când fugi de Dumnezeu nu vezi prilej temeinic să te supui idolilor tribului şi tuturor celorlalți fetişi *ai rațiunii ori ai patimii; în acele timpuri de înfrigurare* şi trufie, cel cae scrie l-a jignit pe Cristos cum puțini alții înaintea lui o făcuseră. Şi totuşi, nu mai mult de şase ani de la aceea - dar şase ani de cumplită frământare şi pustiire în afara şi înlăuntrul sufletului - după îndelungate luni de ațâțate răzgândiri, deodată, lăsând la jumătate alt lucru, chemat parcă şi împins de-o putere mai puternică decât el, prinse a scrie această carte asupra lui Cristos, ce i se pare acum neîndestulătoare ispăşire a acelei vinovății. Adesea i s-a întâmplat lui Isus să fie mai stăruitor iubit tocmai de cei care la început îl urau. Ura, câteodată, nu e decât iubire stângace, în neştire; în orice caz, e mai bună ucenicie pentru iubire ca nepăsarea.

Cum a ajuns scriitorul să-l regăsească pe Cristos, singur, străbătând multe drumuri care la urmă dădură toate la poalele Muntelui Evangheliei, ar fi prea lung şi greu de povestit. Dar pilda sa - aceea a unui om care de mic copil n-a putut suferi credințele recunoscute, bisericile, formele de vasalitate a minții, iar pe urmă trecu, copleşit de dezamăgiri cu atât mai adânci cu cât fusese mai puternic avântul, prin multe încercări, cele mai felurite şi noi din câte putea întâlni - pilda acestui om care şi-a ros în suflet ambițiile unei epoci nestatornice şi nepotolite cum puține au mai fost; pilda unui om care după atâtea zbenguiri,

sminteli şi deşertăciuni, se întoarce la Cristos, nu are poate numai un tâlc personal.

Nu s-a întors la Cristos de oboseală; căci, dimpotrivă, se deschide pentru el o viaţă mai grea, o îndatorire mai istovitoare; nici de teama bătrâneţii, căci îşi mai poate zice încă tânăr, nici de dragul „scandalului monden", căci în clima acestor ani, i-ar prii mai bine să fie linguşitor decât judecător. Dar acest om, întors, şi-a dat seama că Cristos e vândut şi mai grea ca orice altă ocară, dat uitării. Aşa a simţit imboldul de a-1 pomeni şi de a-l apăra.

Căci nu numai duşmanii l-au părăsit, l-au pângărit. Ci chiar cei care i-au fost ucenici în viaţă şi-l pricepură pe jumătate, iar la urmă îl părăsiră; mulţi dintre cei care s-au născut în Biserica lui, îi calcă porunca şi se desfată mai mult la icoanele-i zugrăvite, decât în faţa pildei sale vii, iar când şi-au ros buzele şi genunchii în evlavia lor trupească, li se pare că şi-au făcut datoria faţă de el, că au săvârşit tot ce cerea, tot ce cere Isus Cristos cu deznădejde, mai totdeauna zadarnic, laolaltă cu sfinţii săi, de o mie şi nouă sute de ani.

O viaţă a lui Isus, scrisă azi, e un răspuns, o replică necesară, o concluzie de neînlăturat; greutatea ce se aruncă în talerul gol al cântarului, pentru ca din veşnica războire dintre ură şi iubire să se arate, fie şi numit atât, cumpăna dreptăţii. Iar de-i va spune careva celui care-a scris-o că-i un înapoiat, nu-l va jigni. Rămas în urmă, adesea, pare cel care se naşte prea curând. Soarele ce asfinţeşte e acelaşi care în clipa aceea poleieşte noua dimineaţă a unei ţări depărtate. Creştinismul nu-i o vechitură asimilată, în ceea ce avea bun, de uimitoarea şi imperfectibila conştiinţă modernă, ci pentru foarte mulţi e atât de nou,. că nici n-a început încă Lumea, astăzi, umblă după Pace mai mult decât după Libertate: nu e pace neîndoielnică decât sub jugul lui Cristos.

Se spune că Cristos ar fi proorocul celor slabi, pe câtă vreme a venit pe lume să-i întărească pe cei lâncezitori, să-i înalţe mai presus de regi pe cei călcaţi în picioare. Se spune că religia sa ar fi bună pentru betegi şi muribunzi; dar cu toate acestea,

el îi vindecă pe slăbănogi şi-i învie pe adormiţi. Se spune că ar fi împotriva vieţii; ci învinge moartea. Că ar fi Dumnezeul tristeţii; pe câtă vreme-i îndeamnă pe-ai săi să se veselească şi le făgăduieşte un veşnic ospăţ de veselie prietenilor săi. Se spune că ar fi răspândit jalea şi chinul pe lume; pe câtă vreme, când era viu, mânca, bea, lăsa să i se stropească picioarele şi părul cu apă îmbălsămată, nu putea să sufere posturile fătarnice şi fătarnicele schimnicii. Mulţi l-au părăsit pentru că nu l-au cunoscut niciodată. Acestora, mai cu deosebire, aş ţine să le folosească această carte.

Scrisă, iertată fie-mi luarea aminte, de un Florentin; răsărită deci din mijlocul acelei naţii care, singură dintre toate, l-a ales pe Cristos drept Rege al său. Cel dintâi s-a gândit la aceasta Girolamo Savonarola, în 1495; dar n-a putut să-şi înfăptuiască gândul. În vălmăşagul ameninţării unei năvăliri străine, în 1527, le-a trecut iarăşi prin minte Florentinilor, iar gândul fost-a preamărit de data aceasta până la cel din urmă glas. Deasupra porţii mari a Palatului Vechi, cea care se deschide între David al lui Buonarroti şi Hercul al lui Bandinelli, s-a zidit o lespede de marmoră cu aceste cuvinte;

JESVS CVRISTVS REX FLORENTINI
POPVLI P. DECRETO ELECTVS.

Această pisanie, deşi schimbată de Cosimo, se poate vedea până azi acolo; hrisovul n-a fost rupt niciodată de-atunci ca netrebnic, nici n-a fost vreodată dezminţit; iar cel care scris-a de faţă e mândru că se ştie, astăzi, după veacuri de încălcări şi silnicii, supus şi soldat al lui Cristos Rege.

VIAȚA LUI ISUS

STAULUL

Isus s-a născut într-un Staul.

Un Staul, Staulul adevărat, nu-i porticul sprinten, uşor, pe care i l-au zidit pictorii creştini Fiului lui David, parcă ruşinaţi că Dumnezeul lor stătuse culcat în sărăcie şi murdărie. Precum nu este nici ieslea de ipsos pe care închipuirea cofetărească a iconarilor a născocit-o în vremurile noastre; ieslea curată şi drăgălaşă, trandafirie, cu jgheabul lustruit şi înzorzonat, cu măgăruşul în extaz şi boul solemn, cu îngerii de pe acoperiş ţinând ghirlănzi fluturate, cu păpuşile regilor în mantii şi ciobani cu glugă, îngenuncheaţi de cele două părţi ale şopronului. Acesta poate fi visul candidaţilor la călugărie, luxul parohilor, jucăria copiilor, „proorocitul lăcaş" al lui Manzoni; dar nu e, nu e Staulul în care s-a născut Isus.

Un Staul, un Staul aidoma, e casa Vitelor, Închisoarea Vitelor care muncesc pentru Om. Străvechiul, sărmanul Staul din ţinuturile străvechi, din ţinuturile sărace, din ţara lui Isus, nu e balconul cu stâlpi şi capiteluri, nici grajdul ştiinţific al bogaţilor de azi, ori coliba elegantă ce se arată prin bisericile catolice de ajunul Crăciunului. Staulul nu-s decât patru ziduri netencuite, cu bolovani murdari pe jos, un acoperiş de bârne şi de lespezi. Adevăratul Staul e întunecos, murdar, cu miros greu; curat nu-i în el decât jgheabul, în care păştureşte gospodarul fân şi nutreţ.

Livezile primăverii, jilave în dimineţile senine, undind la vânt, bătute de soare, ude, mirositoare, au fost cosite; tăiată cu fierul iarba verde, frunzele înalte, străvezii; cosite, de-a valma, florile învoalte: albe, roşii, galbene, albastre. Toate-s veştede, uscate, schimbate-n culoarea palidă şi unică a fânului. Juncanii duseră acasă rămăşiţa moartă a începutului de vară.

De-acuma iarba, florile, iarba aceea ţepoasă, acele flori încă mirositoare zac colo, în jghiab, pentru foamea Robilor Omului. Vitele le adulmecă domol, cu buze late, negre; iar de la o vreme, livada înflorită vede iar lumina zilei pe aşternutul de paie, schimbată-n balegă udă.

Acesta e adevăratul Staul în care-a fost născut Isus. Locul cel mai Murdar de pe lume fost-a cea dintâi încăpere a singurului Neîntinat dintre cei născuți de femeie. Fiul Omului, ce-avea să fie sfâşiat de Vitele cărora le zice Oameni, avut-a drept cel dintâi leagăn jghiabul în care rontăie Dobitoacele florile minunate ale Primăverii.

Nu din întâmplare s-a născut Isus într-un Staul. Lumea nu-i oare un Staul nespus de încăpător, în care oamenii rumegă şi se baligă? Cele mai frumoase lucruri, cele mai curate, cele mai dumnezeieşti, au nu le preschimbă ei, prin satanică alhimie, în excremente? Apoi, se tolănesc pe grămezile de murdării, părându-li-se că aceasta înseamnă „a se bucura de viață".

Pe pământ, vremelnic coteț de porci, în care toate podoabele şi miresmele nu-s în stare să ascundă dâra de murdărie, s-a arătat într-o noapte Isus, născut de-o fecioară neprihănită, având drept singură armă Nevinovăția.

Cele dintâi viețuitoare care-l proslăviră pe Isus au fost vitele, nu oamenii.

Printre oameni îi căuta pe cei săraci cu duhul; printre cei săraci cu duhul, pe copii; mai sărace cu duhul decât copiii, mai blânde, îl întâmpinară Vitele de la casa omului. Deşi umiliți, deşi robii unor făpturi mai slabe şi mai crude ca ei, Măgarul şi Boul văzură astfel îngenunchind în fața-le mulțimile de oameni. Neamul lui Isus, norodul cel sfânt pe care Iehova îl mântuise de sclavia Egiptului, poporul pe care Păstorul îl lăsase singur în deşert ca să stea de taină cu Cel fără Moarte, îl silise pe Aron să-i facă un Bou de Aur, căruia să i se-nchine.

Măgarul era închinat în Grecia lui Ares, lui Dionisos, lui Apoilon Hiperboreul. Măgărița lui Balaam îl mântuise cu vorbele ei pe prooroc, mai înțeleaptă ca Înțeleptul; Ochos, rege al Perşilor, puse un Măgar în templul lui Fia, să i se-nchine lumea.

Cu câțiva ani mai înainte de-a se fi născut Cristos, viitoru-i stăpân, Octavian, coborând spre corăbiile sale în preziua bătăliei de la Acțium, întâlni un cărăuş cu măgarul. Vitei îi zicea Nicon, Învingătorul; iar după bătălie, împăratul puse să se ridice un măgar de bronz în templul care pomeni izbânda.

Regi şi noroade se închinaseră până atunci Boilor şi Măgarilor. Erau regii pământului, noroadele cărora le plăcea Tina. Dar Isus nu se năştea ca să domnească pe pământ, nici să îndrăgească cele trupeşti. Cu el se va pune capăt închinării la Vite, slăbiciunii lui Aron, superstiției lui August. Dobitoacele din Ierusalim îl vor omorî; dar până atunci, cele din Betleem îl încălzesc cu răsuflarea lor. Atunci când Isus se va duce pentru cel din urmă Paşti în cetatea Morții, va călări pe un măgar. Ci el e prooroc mai mare ca Balaam, venit să-i mântuiască pe toți oamenii, nu numai pe evrei; şi din cale-i nu se va întorna, chiar de vor rage împotrivă-i toți măgarii Ierusalimului.

CIOBANII

După Vite, Pândarii Vitelor. Chiar dacă îngerul n-ar fi dat de veste măreața naştere, ei ar fi dat fuga la Staul să-l vadă pe Pruncul Străinei.

Ciobanii trăiesc mai tot timpul singuratici, răzleți. Habar n-au de lume şi de Sărbătorile Pământului. Orice s-ar întâmpla în preajma lor, o faptă cât de măruntă îi înduioşează. Păzeau turmele în noaptea lungă a solstițiului, când se cutremurară de lumina şi de vorbele îngerului.

De îndată ce zăriră în negura Staulului o Femeie Tânără, frumoasă, care se uita prelung, tăcută, la copil; de îndată ce văzură pruncul cu ochii abia deschişi, carnea-i roşie, plăpândă, gură care nu mâncase încă, inima li se înduioşă. O naştere, naşterea unui om, un suflet care de câteva clipe s-a întruchipat şi vine să pătimească alături de celelalte suflete, e totdeauna o minune atât de dureroasă, încât îi înduioşează chiar şi pe cei săraci cu duhul, care n-o pricep. Iar acel prunc nu era pentru cei înştiințați un necunoscut, un copil ca toți copiii; ci acela pe care neamul lor obidit îl aştepta de-o mie de ani.

Ciobanii aduseră-n dar puținul pe care-l aveau, puținul care-i atât de mult, dat din inimă; aduseră darurile albe ale păstoriei: lapte, brânză, lână, miel. Până azi, în munții noştri, unde stau să piară urmele tot mai rare ale ospeției şi înfrățirii, de îndată ce-a născut o femeie, dau fuga suratele, nevestele, fetele ciobanilor. Nici una cu mâna goală: care cu patru ouă călduțe din cuibar, care cu o sticlă de lapte proaspăt muls atunci, care cu o turtă de caş abia-abia cojită, care cu o găină numai bună de fiert pentru lehuză. O nouă făptură s-a arătat pe lume, şi-a început plânsul; vecinii, voind parcă s-o mângâie, îi aduc daruri mamei.

Ciobanii, din moşi strămoşi, erau oameni săraci şi nu căutau cu ochi răi la cei săraci; erau săraci cu duhul precum copiii şi se desfătau la vederea pruncilor. Se născuseră în mijlocul unui neam ieşit din Păstorul din Ur, mântuit de Păstorul

lui Madian. Păstori fuseseră cei dintâi Regi ai săi: Saul şi David - ciobani cu turme, mai înainte de-a ajunge Păstori de triburi. Dar Ciobanii din Betleem, „nebăgați în seamă de lumea cea rea", nu erau trufaşi.

Se născuse în preajma lor un calic, iar ei îl priveau cu drag şi cu dragă inimă îi aduceau acele sărmane avuții. Ştiau că Pruncul, născut din oameni Săraci în Sărăcie, născut Sărac cu Duhul în Sărăcia Duhului, născut din Oameni de Rând în mijlocul Celor de Rând, avea să fie dezrobitorul Celor de Rând - al acelor oameni „buni la suflet", asupra cărora îngerul chemase pacea.

Până şi Regele cel Necunoscut, hoinarul Odiseu, de nimeni n-a fost primit cu atâta bucurie ca de ciobanul Eumeu, în Staul. Ci Ulisse se îndrepta spre Itaca cu gândul răzbunării, se întorcea la casa lui ca să-şi omoare duşmanii. Pe câtă vreme Isus se năştea ca să osândească răzbunarea, ca să poruncească iertarea duşmanilor. Iar dragostea Ciobanilor din Betleem făcut-a să se uite mila primitoare a porcarului din Itaca.

CEI TREI MAGI

După câteva zile, se arătau trei Magi din Caldeea şi îngenunchiau în faţa lui Isus.

Poate că veneau din Ecbatana, ori poate de pe malurile Mării Caspice. Călări pe cămilele lor, cu desagii doldora spânzuraţi de şei, trecuseră Tigrul şi Eufratul prin apă, străbătuseră marele deşert al Nomazilor, umblaseră de-a lungul coastelor Mării Moarte. O stea nouă - asemenea stelei cu coadă ce se mai iveşte în răstimpuri pe cer, ca să vestească naşterea vreunui Prooroc ori moartea cutărui Cezar - îi călăuzise până-n Iudeea. Veniseră să se-nchine unui Rege şi au dat peste un prunc înfăşat ca vai de lume, ascuns într-un Staul.

Cam cu vreo mie de ani înaintea lor, o Regină a Răsăritului venise cu gând de-nchinăciune în Iudeea, aducându-şi asemeni darurile: aur, mirodenii şi nestemate de mare preţ. Dar găsise un Rege strălucit pe tron, pe cel mai mare Rege din câţi au domnit vreodată în Ierusalim, iar de la el învăţase ceea ce nimeni altul nu ştiuse s-o înveţe.

Magii în schimb, ei care se socoteau mai înţelepţi ca Regii, găsiseră un prunc născut de câteva zile, un copilaş care nu ştia încă nici să întrebe, nici să răspundă, un copil care, cu anii, era sortit să dispreţuiască comorile lumeşti şi lumeasca lor înţelepciune.

Magii nu erau regi; dar în Media şi în Persia, erau stăpânii regilor. Regii porunceau noroadelor, dar Magii îi călăuzeau pe Regi. Aducători de jertfe, tălmăcitori de vise, prooroci şi dregători, singuri ci puteau sta de vorbă cu Ahura Mazda, Zeul cel Bun; nimeni altul afară de el nu ştia viitorul şi ursita. Omorau cu mâna lor fiarele vătămătoare, păsările cobitoare. Curăţau sufletele şi câmpurile; nici o jertfă nu mergea la Zeu, de nu era adusă cu mână lor; nici un rege n-ar fi pornit la război, fără a le da lor ascultare. Cunoşteau tainele pământului şi ale cerului; stăteau mai presus de toţi ai lor, în numele înţelepciunii şi al evlaviei. În mijlocul unui neam ce trăia pentru Carne, înfăţişau partea Duhului.

Se cuvenea deci să vină, să i se-nchine lui Isus. După Vitele care-nfățișau Firea; după Ciobanii care înfățișau Norodul, această de-a treia putere - înțelepciunea - îngenunchia în fața ieslei din Betleem. Străvechiul cin preoțesc al Răsăritului pleacă fruntea în fața noului Domn, care-şi va trimite vestitorii către Apus; învățații îngenunche în fața celui care va robi învățătura vorbelor şi a numerelor noii învățături a lubirii.

Magii la Betleem înseamnă vechile teologii care recunosc desăvârşita revelație; Ştiința ce se umileşte în fata Nevinovăției; Bogăția care se culcă la picioarele Sărăciei.

Îi aduc lui Isus acel aur, pe care Isus îl va călca în picioare; nu i-l aduc pentru că Maria, sărmană, ar putea să aibă nevoie de aur pe drum; ci numai ca să asculte, mai înainte de-mplinirea vremii, de îndemnul Evangheliei: vinde tot ce ai şi dă-l săracilor. Nu-i aduc tămâie ca să risipească miasmele din grajdiu; vor mai avea nevoie de fum şi mirodenii pentru altarele lor. Îi aduc smirna ce slujeşte la îmbălsămat morții, pentru că bine ştiu că acest copil va muri în floarea vârstei; iar mama care acum zâmbeşte, avea-va nevoie de smirnă ca să-i îmbălsămeze trupul.

Îngenuchiați în bogatele lor mantii de regi şi preoți prin paiele grajdului, ei, atotputernicii, atotştiutorii, ghicitorii se dăruiesc până şi pe ei înşişi, drept zălog al supunerii întregii omeniri.

Isus fost-a uns acum cu mirul tuturor închinărilor ce i se cuveneau, De îndată ce se pornesc Magii, încep silniciile celor care-l vor urî până la moarte.

OCTAVIAN

Când se arătă Isus printre oameni, pe pământ împărățeau, fără împotrivire, ucigaşii. Se năştea supus a doi stăpâni - unul mai tare şi mai departe, la Roma; celălalt, mai păcătos şi mai aproape, în Iudeea. O canalie din toată lumea, dar plină de noroc, şterpelise prin cruzimi Imperiul Roman; o altă canalie din toată lumea şi plină de noroc şterpelise prin cruzimi tronul lui David şi al lui Solomon.

Amândoi se ridicaseră pe căi netrebnice şi furişe; prin războaie civile, prin trădări, cruzimi şi măceluri; erau născuți să se-nțeleagă; nu degeaba erau prieteni şi tovarăşi de nelegiuiri, atâta cât îngăduia atârnarea descreieratei slugi de descreieratu-i stăpân.

Fiul Cămătarului din Velletri, Octavian, se dovedise fricos la luptă, răzbunător la izbândă, vânzător în prietenie, crunt la pedeapsă. Unui osândit care-i cerea să-l îngroape măcar, era în stare să-i răspundă: Asta-i treaba uliilor. Celor din Perugia, măcelăriți şi cerând iertare, le striga; moriendum esse! Pretorului Q. Gallius, numai pentru că-l bănuise într-o doară, voi să-i scoată ochii cu mâna lui, mai înainte de a-l da să-i taie gâtul. După ce pusese stăpânire pe Imperiu, după ce potopise şi risipise duşmanii, după ce căpătase toate magistraturile şi puterile, îşi lipise pe ochi masca blândeții şi nu-i rămăsese, din năravurile tinereşti, decât stricăciunea. Se spunea că-n tinerețe îşi vânduse fecioria în două rânduri; cea dintâia oară lui Cezar, a doua oară în Spania, lui Irtius, pe trei sute de mii de sexterți. Acum îşi petrecea vremea schimbând nevestele de pe-o zi pe alta, trăind cu femeile pe care le ademenea de pe la prieteni, fălindu-se cu adultere ştiute de toată lumea, jucând comedia omului ce vrea să îndrepte proastele năravuri.

Acest ins murdar şi bicisnic era stăpânul Apusului când se născu Isus, fără ca acela să fi aflat vreodată că venise pe lume cel care, la urma urmelor, avea să-i năruie întemeierea. Îi ajungea uşuratica filozofie a mărunțelului şi grăsuliului plagiator

Horaţiu; să ne bucurăm de ziua de azi, vin şi iubire; moartea, fără nădejde, ne adastă; să nu pierdem vremea. În zadar Celticul Virgiliu, omul ţarinei, prietenul umbrelor, al tacticoşilor juncani al albinelor daurite, cel care coborâse cu Enea să vadă chinurile din Avern, mângâindu-şi uneori aleanul inimii cu armonia cuvintelor; în zadar Virgiliu, drăgăstosul, evlaviosul Virgiliu, prevesteşte o viaţă nouă, o nouă orânduire, o nouă seminţie, o Împărăţie a Cerurilor mai pământească şi mai neluminoasă decât cea pe care o va vesti Isus, dar nespus mai nobilă şi mai curată decât împărăţia ladului ce tocmai se punea la cale. În zadar, deoarece August văzuse în acele cuvinte o născocire de cântăreţ, crezând cel mult că el, stricatul stăpân al stricaţilor, va fi Mântuitorul proorocit, reînălţătorul împărăţiei lui Saturn.

Ci o presimţire a naşterii lui Isus, a adevăratului Rege care venea să-i înlăture pe Regii Răului, va fi avut-o poate mai înainte să închidă ochii, marele client răsăritean al lui August, vasalul său din Iudeea, Irod cel Mare.

IROD CEL MARE

Irod era o stârpitură de om: una din cele mai păcătoase dihănii plămădite în arsura deşerturilor din Răsărit, care totuşi dăduse la iveală o sumedenie, înspăimântătoare la vedere.

Nu era Evreu, nu era Grec, nici Roman. Era Idumeu: barbar ce se târa în faţa Romei şi-i maimuţărea pe Greci, ca să fie mai încredinţat de stăpânirea asupra Evreilor. Copil al unui vânzător, furase domnia stăpânilor săi, a celor din urmă nenorociţi Asmonei. Ca să-şi spele vânzarea, se însură cu o nepoată a lor, Mariam; dar pe care la urmă, din bănuieli nedrepte, o omorî. Nu era la cea dintâi vărsare de sânge. Mai de cu vreme îşi înecase, tot prin trădare, cumnatul Aristobul; îl osândise la moarte pe celălalt cumnat, pe Iosif, şi pe Ircan al Doilea, cel din urmă domnitor al învinsei dinastii. Nemulţumit c-o ucisese numai pe Mariam, puse s-o ucidă şi pe mama ei, Alexandra, ba chiar şi pe copiii lui Baba, numai pentru că se înrudeau de departe cu Asmoneii. Într-acestea, se desfăta punând să-i ardă de viu pe Iuda din Sarifeu şi pe Matei din Margaloth, Iaolaltă cu alte căpetenii de-ale Fariseilor. Mai târziu, de teamă ca nu cumva copiilor pe care-i avusese cu Mariam să le treacă prin minte s-o răzbune, puse să-i strângă de gât; iar pe patul de moarte, porunci să fie omorât cel de-al treilea copil, Archelau. Desfrânat, bănuitor, nemilos, lacom de aur şi de glorie, nu-şi mai găsea loc nici în casă, nici în Iudeea, nici în sufletul său. Ca să i se uite omorurile, făcu poporului Romei un dar de trei sute de talanţi, care să se cheltuiască numai pe serbări; se umili în fata lui August, ca să-i ierte nelegiuirile; iar când muri, lăsă zece milioane de drahme, pe lângă o corabie de aur şi alta de argint, pentru Livia.

Acest soldat de rând ajuns om mare, acest Arab cioplit în pripă, râvnise să-i împace pe Elini cu Evreii, ca să-i câştige de partea sa; izbuti să-i cumpere pe decăzuţii urmaşi ai lui Socrate, care ajunseră să-i ridice statuie în Atena; dar Evreii îl urâră până la moarte. Zadarnic orândui Samaria şi rezidi Templul din Ierusalim, pentru ei n-a fost decât un păgân şi un uzurpator.

Fricos ca toți făcătorii de rele, îmbătrâniți, ca toți stăpânii proaspeți, cel mai mic foşnet de frunză, cel mai mic pâlpâit de umbră îl făcea să tresară. *Superstițios ca toți răsăritenii,* încrezător în proorociri şi ghicitorii, le dădu crezare fără multă vorbă şi celor Trei care veneau din fundul Caldeei, duşi de-o stea către țara furată de el prin înşelăciune. *Orice râvnitor la* tronu-i, fie şi numai închipuit, îl putea face să tremure. Iar când află din gura Magilor că se născuse un Rege al Iudeei, inima-i de barbar *neastâmpărat zvâcni. Văzând că* nu se mai întorc Astrologii, ca să-i spună unde se ivise noul nepot al lui David, porunci să fie omorâți toți pruncii din Betleem. Iosif Flavius nu *pomeneşte* de această din urmă ispravă a Regelui, dar cel care pusese să fie omorâți copiii săi nu era oare în stare să-i potopească pe-ai altora?

Nimeni n-a ştiut vreodată câți vor fi fost pruncii jertfiți atunci spaimei lui Irod. În Iudeea nu atunci întâia oară erau *trecuți prin tăişul săbiei până şi copiii prinşi la sânul mamelor:* poporul evreiesc pedepsise, în vechime, cetățile duşmane prin măcelărirea moşnegilor, a nevestelor, a tinerilor şi a copiilor; *nu le cruța decât pe fecioare,* ca să le facă roabe şi ibovnice. Acum Idumeul îl judeca cu legea talionului pe poporul care-o îngăduise.

Nu ştim câți vor fi fost Nevinovați, dar ştim - dacă Macrobiu poate avea crezământ - că printre ei a fost şi un copil mic al lui Irod, *ținut la o doică din Betleem. Pentru bătrânul monarh,* ucigător de soție şi de alți copii, cine ştie dacă aceasta a fost măcar o răzbunare, cine ştie dacă pătimi când îi dădură vestea greşelii săvârşite? Puțin timp de la acea întâmplare, Irod trebui să-şi dea sfârşitul, încolțit de boli scârnave. Trupul, de viu, îi putrezea; viermii îi rodeau boaşele; picioarele îi ardeau, răsuflarea îi era greoaie şi-i mirosea cale de-o poştă. Fiindu-i silă de el însuşi, încercă să se omoare la masă cu un cuțit, iar în cele din urmă muri, după ce-i poruncise Salomeei să omoare mulți tineri care zăceau prin închisori.

Măcelărirea Nevinovaților a fost cea din urmă ispravă a acelui bătrân puturos şi însângerat. Această jertfire a Nevino-

vaților în preajma leagănului unui Nevinovat; această jertfă de sânge pentru un prunc care își va da sângele întru iertarea vinovaților; această jertfă omenească pentru cel care la rându-i fi-va jertfit are un tâlc profetic. Mii și mii de nevinovați vor trebui să moară, după moartea lui, pentru singura nelegiuire de-a fi crezut în Învierea lui Cristos; se naște ca să moară pentru ceilalți și, iată, mii de prunci mor acuma pentru el, ca să-i ispășească nașterea.

Se ascunde o groaznică taină în această jertfire sângeroasă a neprihăniților, în această măcelărire a pruncilor de seama lui. De-ar fi trăit, aveau să fie printre cei care trebuiau să-l vândă și să-l răstignească. Dar cei spintecați de soldații lui Irod nu apucară ziua aceea, nu ajunseră să-l vadă pe Domnul lor ucis. Îl mântuiră prin moartea lor - și se mântuiră pe ei în vecii veacului. Erau Nevinovați și Nevinovați rămas-au pe vecie. Părinții și frații lor neomorâți, într-o bună zi îi vor răzbuna - dar vor fi iertați „pentru că nu știu ce fac".

Seara, de îndată ce casele Betleemului se cufundă-n întuneric și se aprind cele dintâi opaițe, Mama pleacă de-acolo pe furiș, ca o hoață, ca o urmărită. Îi fură regelui o viață; scapă o nădejde a neamului; strânge la piept copilașul, comoara, pătimirea ei.

O ia către Soare-Apune; străbate străvechiul pământ al Canaanului și ajunge în scurte popasuri - zilele-s mici - în zarea Nilului, în acea țară a lui Mizraim care-i costase atâtea lacrimi pe strămoșii săi, patrusprezece veacuri în urmă.

Egiptul, nisipar al tuturor nelegiuirilor și măreților din cele dintâi răstimpuri; Indie Africană la care veneau să se spargă-n moarte valurile istoriei - Pompeius și Antoniu isprăviseră numai de câțiva ani pe acele maluri visul împărăției și al vieții; astă țară de basm născută din apă, dogorită de soare, scăldată de-atâta sânge de seminții felurite, bântuită de-atâtea zeități cu chip de Fiare; astă țară absurdă și supranaturală avea să fie adăpostul mai dinainte pregătit al fugarului.

Bogăția Nilului stătea în mocirlă, în mâlul gras pe care-l lepăda Nilul, an de an, asupra pustiului, de-a valma cu șerpii;

gândul statornic al Egiptului era moartea; pântecosul norod al Egiptului nu voia să moară, ocolea moartea; gândea să-nvingă moartea prin înşelăciunea cărnii, prin îmbălsămări, prin icoanele de piatră aidoma trupurilor, pe care le ciopleau meşterii săi. Bogatul, grasul egiptean, copil al noroiului, adorator al boului şi al cinocefalului, nu voia să moară. Făurea pentru cea de-a doua viaţă uriaşe necropole triste de mumii înfăşate în mirodenii de icoane de lemn şi de marmură; înălţa piramide peste leşuri, pentru ca măgura aceea de bolovani să le mântuiască de putrezire.

Isus, atunci când va putea să vorbească, va rosti osânda împotriva Egiptului; împotriva Egiptului care nu-i doar, pe malurile Nilului, a Egiptului care nu s-a şters încă de pe faţa pământului, cu regii lui cu tot, cu uliii şi cu şerpii lui. Isus va da hotărâtorul şi veşnicul răspuns groazei egiptenilor. Va osândi bogăţia ce din mocirlă vine şi în mocirlă se-ntoarce, dimpreună cu toţi idolii pântecoşilor locuitori ai Nilului; va învinge moartea fără sicrie cioplite-n piatră, fără palate ale morţii, fără statui de granit şi de bazalt. Va înfrânge moartea, propovăduind că păcatul e mai lacom decât viermii şi că nepângărirea sufletului e singura mirodenie care-l fereşte pe om de putrezire. Cei care i se-nchină Noroiului şi Vitei, slugile Bogăţiei şi ale Bestiei, nu se vor putea mântui. Mormintele lor, de-ar fi ele înalte cât munţii, gătite ca iatacuri de regină, nu vor adăposti decât Scrum; mocirlă ce se schimbă din loc în loc, ca stârvul de vită. Nu înfrângi moartea săpând icoana vieţii în piatră ori în lemn; piatra se macină şi pulberea s-alege de ea, lemnul putrezeşte şi-n pulbere se macină şi amândouă-s noroiu, în vecii veacurilor noroiu.

CEL PIERDUT ŞI AFLAT

Surghiunul în Egipt nu ţinu mult. Isus fu adus înapoi, pe braţele Mamei, legănat de-a lungul nesfârşitei mergeri de pasul răbdător al măgarului, la casa părintească din Nazaret, sărmană casă şi dugheană, răsunând până la scăpătatul soarelui de ciocănituri şi râcâituri de pilă.

Evangheliştii canonici nu pomenesc nimic despre anii aceştia; apocrifii spun prea multe, dar spusele lor sunt nedemne de Isus.

Luca, vraci priceput, se mulţumeşte să scrie că băieţaşul „creştea şi se înfiripa" - că nu era deci slăbănog şi ticăit. Băiat sănătos şi voinicel, aşa cum se cuvenea să fie cel care-avea să-i însănătoşeze pe oameni, atingându-i cu mâna.

În fiecare an, povesteşte Luca, părinţii lui Isus se duceau la Ierusalim de Sărbătoarea Azimei, prăznuire a scăpării din robia Egiptului. Se porneau mulţi, vecini, prieteni, rubedenii, să facă drumul împreună, să înşele mai lesne depărtarea şi urâtul mersului. Se porneau voioşi, de parcă s-ar fi dus la o petrecere, iar nu la prăznuirea unei pătimiri; căci Paştele la Ierusalim se schimbase pe-atunci într-un hram cu puzderie de oameni, la care-şi dădeau întâlnire toţi ludeii risipiţi prin împărăţie.

De douăsprezece ori mâncaseră Paştele de când se născuse Isus. În anul acela, după ce cumetria din Nazaret plecase spre casă din cetatea sfântă, Maria băgă de seamă că băiatul nu era cu ei. Îl căută toată ziua, întrebându-i pe toţi cunoscuţii pe care-i întâlnea dacă nu-l văzuseră. Toţi ridicau din umeri. A doua zi de dimineaţă mama se întoarse îndărăt, mai făcu drumul odată, dădu târcoale prin ulicele şi răspântiile Ierusalimului, aţintindu-şi ochii ei cei ageri asupra tuturor băieţilor ce-i ieşeau în cale, întrebând mamele de prin pragul caselor, rugându-se de vecinii ce nu plecaseră s-o ajute să dea de urma celui răzleţit. O mamă care şi-a pierdut copilul n-are astâmpăr până ce nu-l vede, nu se mai gândeşte la ea, nu simte oboseală, năduşeală, foame, nu-şi scutură pulberea

de pe straie, nu-şi netezeşte părul, nu-i pasă de iscodirea trecătorilor. Ochii ei buimăciți nu văd decât chipul celui pe care nu şi-l mai simte alături.

În cele din urmă, a treia zi, urcă la Templu, iscodi pe furiş prin ganguri şi văzu în umbra unor stâlpi de piatră un cârd de moşnegi, stând de vorbă. Se apropie sfioasă că aceia, cu anteriele şi barba lungă, păreau oameni cu rosturi mari pe-acolo, care n-ar fi băgat-o în seamă pe-o biată femeie din Galileea şi zări în mijlocul lor părul cârlionțat, ochii lucioşi, fața oacheşă, gura rumenă a lui Isus al ei. Moşnegii stăteau de vorba cu copilul despre Lege şi Prooroci; îl întrebau, iar el răspundea şi după ce răspundea, întreba la rându-i; iar bătrânii îi dădeau îndrumări, uimiți că un băieţaş ca acela pătrunsese cu atâta înțelepciune cuvântul lui Dumnezeu.

Maria stătu câteva clipe să se uite la el şi mai-mai nu-şi credea ochilor: inima-i care mai adineaori se zbuciuma de îngrijorare, îi zvâcnea acuma de uimire. Ci nu se mai putu stăpâni şi deodată îl strigă pe nume în gura mare; moşnegii se dădură la o parte, iar femeia apucă băiatul şi-l strânse tare la piept, fără să scoată o vorbă, udându-i fața cu lacrimile-i stăvilite până atunci de groază.

Îl trase, îl luă de-acolo şi, încredințată că-i lângă ea, că *nu i-l luase nimeni, că nu-l* pierduse, mama fericită îşi aduce aminte de mama în deznădejde.

- De ce-ai făcut una ca asta? Iată, şi tata, şi eu, îndurerați, am umblat după tine.

- De ce mă căutai? Oare n-ai ştiut că eu trebuie să mă-n-deletnicesc cu cele ale Tatălui meu?

Adânci cuvinte, rostite mai ales de un copil de doisprezece ani, unei mame care-a pătimit trei zile pentru dânsul.

„Iară aceia - povesteşte mai departe Evanghelistul - n-au priceput ce le spunea". Dar noi, după atâtea veacuri de îndrumare creştinească, putem înțelege acele cuvinte, ce pot părea la prima vedere răstite şi pline de-ngâmfare.

De ce mă căutați? Nu ştiți oare că nu mă pot pierde, că nimeni nu mă va pierde niciodată, nici chiar cei care mă vor

băga în pământ? Fi-voi oriunde crede în mine cineva, chiar de nu mă va vedea cu ochii; nu pot fi pierdut de niciun om, câtă vreme mă are în suflet. Nici nu mă voi rătăci aflându-mă părăsit în livada Măslinilor, singur trezindu-mă în Mormânt. De mă ascund, mă întorc; de mor, înviez; cel care mă pierde trebuie să mă afle iară.

Au cine-i acel tată de care-mi vorbeşti? Îmi e tată după lege, după orânduirea oamenilor. Dar Tatăl meu cel adevărat e în ceruri; Tatăl care-a grăit faţă-n faţă cu Patriarhii, cel care-a pus vorbele pe buzele Proorocilor. Va să aflu ce le-a spus despre mine, voinţa-i veşnică, poruncile pe care le-a dat norodului său, legământul pe care l-a făcut cu toţi. Ca să împlinesc ce-a poruncit el, va să mă-ngrijesc de ceea ce cu adevărat al său este. În faţa legământului mistic, în faţa legământului veşnic, ce rost mai poate avea legământul vremelnic, lumesc, statornicit de legiuirile omeneşti?

LEMNARUL

Dar nu sunase încă pentru Isus ceasul adevăratei sale descătuşări. Glasul lui Ioan nu se auzise, aşa că porni iar pe căile Nazaretului cu tatăl şi cu mama sa, spre a se întoarce în dugheana lui Iosif, să-i ajute la treabă.

Isus n-a umblat la şcoala Scribilor ori a Grecilor. Dar dascălii nu i-au lipsit; ştie de învățul a trei mai luminați ca învățații: Munca, Lumea şi Cartea.

Să nu uităm cumva că Isus a fost Meşteşugar, copilul de suflet al unui Meşteşugar; nici s-ascundem că s-a născut Sărac, printre oameni ce munceau cu Mâinile lor, care-şi câştigau pâinea cu truda Mâinilor, că Isus şi-a câştigat pâinea cea de toate zilele mai înainte de-a le împărtăşi oamenilor Marea Veste, cu truda Mâinilor sale. Acele Mâini care i-au blagoslovit pe cei săraci cu duhul, care i-au vindecat pe leproşi, care-au dat lumină orbilor, care-au înviat morții, acele Mâini străpunse la urmă de piroane pe cruce, erau Mâini scăldate în sudoarea muncii. Mâini care-au simțit amorțeala muncii, Mâini bătătorite de muncă. Mâini care bătuseră cuie în lemn, Mâini de meşteşugar.

Isus a fost Meşteşugar întru cele pământene, mai înainte de-a fi Făuritor de Suflete; a fost Sărac, mai înainte să-i cheme pe Calici la ospățul împărăției sale. Nu s-a născut printre avuți, într-o casă bogată, într-un pat aşternut cu puf şi purpură. Coborâtor dintr-un Rege, trăieşte în dugheana unui Lemnar; fiu al lui Dumnezeu, s-a născut într-un Staul. Nu face parte din tagma celor Mari, din aristocrația Războinicilor şi a Bogătaşilor, din sinedriul Preoților. Se naşte pe treapta cea de jos a poporului de rând, sub care stau numai pripăşiții, orbeții, fugarii, robii, ucigaşii şi prostituatele. Când nu va mai fi muncitor cu brațul ci duhovnicesc, va coborî şi mai jos în ochii celor sus-puşi; îşi va căuta prietenii în acea plebe nemernică, mai prejos decât plebea. În aşteptarea zilei în care Isus, mai înainte să coboare în Iadul Morților, va coborî în Iadul celor Vii,

în alcătuirea tagmelor în care sunt împărțiți muritorii de când lumea, Isus nu-i decât un biet meşteşugar.

Meseria lui Isus e una din cele patru meserii mai vechi şi mai sfinte. Dintre îndeletnicirile de rând, aceea a Țăranului, a Zidarului, a Fierarului şi a Lemnarului sunt cele mai adânc legate de viața omului, cele mai nevinovate şi mai cucernice. Războinicul se schimbă în Prădător, Corăbierul în Pirat, Neguțătorul în Vântură-lume. Pe câtă vreme Țăranul, Zidarul, Fierarul şi Lemnarul nu trădează, nu pot trăda, nu se păcătoşesc. Mânuiesc lucrurile cele mai de rând, pe care sunt ținuți să le preschimbe, în văzul lumii, întru obştească folosință, în alte lucruri neascunse, trainice, adevărate, nemăsluite. Țăranul sparge brazda şi scoate din ea pâinea, pe care-o mănâncă sfântul în scorbura lui ca şi ucigaşul în ocnă. Zidarul ciopleşte piatra şi înalță casa, casa săracului, casa regelui, casa lui Dumnezeu; Fierarul înroşeşte şi îndoaie fierul ca să-i dea ostaşului paloş, țăranului plug, dulgherului maiul; Lemnarul taie şi prinde-n cuie scândura, ca să facă uşa ce apără casa de tâlhari şi patul în care vor muri hoții ca şi cei cu suflet curat.

Aceste lucruri de rând, la îndemâna oricui, atâta de la îndemână şi proaste că nu le mai vedem, ci trec nebăgate-n seamă pe sub ochii noştri deprinşi cu minuni mai nevăzute, sunt cele mai umile născociri ale omului, dar mai minunate şi mai de folos ca toate celelalte născocite pe urmă.

Isus Lemnarul îşi petrecu tinerețea în mijlocul lor, le făuri cu mâna lui; iar prin mijlocirea celor făurite cu mâna lui, se- mprieteni dintru-ntâi cu viața cea mai tăinuită şi mai sfântă a oamenilor: cu viața casei. Făcu masa, la care nespusă-i desfătarea să stai cu prietenii, chiar de se află printre ei vreun trădător; patul în care tresare omul pentru cea dintâi şi cea de pe urmă oară; lada, în care-şi închide țăranca sărmanele-i zdrențe, pestelca şi broboada de zile mari şi zestrea cămăşilor albe, cu grijă călcate; căpisteria în care sporeşte făina şi-o creşte plămada până ce-i gata de dat la cuptor; scaunul, pe care moşnegii, seara, stau în jurul focului, să vorbească de tinerețea ce nu se mai poate întoarce.

Deseori Isus, în vreme ce şuvițele străvezii şi uşoare se încrețeau sub buza rindelii, iar rumegătura ploua pe jos în cadența muşcătoare a pilei, se va fi gândit la făgăduielile Tatălui său, la proorocirile Proorocilor, la truda ce-l aştepta şi la care n-avea să mai aibă nevoie de scânduri şi leaturi, ci de suflete şi adevăr.

Meseria-i învață că a trăi înseamnă a preschimba tot ce-i mort şi netrebuitor în fapte vii şi folositoare; că lucrul cel mai josnic, mai disprețuit şi mai călcat în picioare, se poate schimba în lucru de preț, apropiat, cu care să se ajute oamenii; că, în sfârşit, pentru a putea mântui, trebuie să prefaci; că precum poți scoate din trunchiul răsucit şi cioturos de măslin patul copilului şi al miresei, poți făuri din argintarul cel mai păcătos şi din cea mai nemernică desfrânată, doi locuitori ai Împărăției din Ceruri.

PATERNITATE

În Lumea Firii, unde soarele îi luminează pe buni ca şi pe răi, unde coace spicul grâului, ca să-i dea pâine mesei Evreului şi Păgânului; unde scânteiază stelele peste coliba ciobanului, ca şi asupra ocnei ucigătorilor de fraţi; unde boaba de strugure se pârguieşte şi se umflă, ca să dea vin ospăţului de nuntă şi beţiei ucigaşului; unde păsările văzduhului, cântând slobode, găsesc ce să ciugulească fără multă trudă; unde-şi află bârlog şi vulpile cele hoaţe, iar crinii câmpului au haine mai frumoase ca regii, descoperit-a Isus dovada pământească a nedezmînţitei sale încredinţări că Dumnezeu nu poate fi Stăpânul ce ţine de rău o mie de ani, pentru binefacerile unei zile; precum nu poate fi aprigul Judecător ce porunceşte stârpirea duşmanilor, un fel de Sultan care-ar ţine morţiş să-l slugărească numai satrapi de neam mare, stând mereu cu ochii în patru, nu care cumva să-i calce robii, cu o iotă, orânduirea rituală a acelei Curţi împărăteşti, căreia-i zice Templu.

Cristos ştia, ca Fiu, că Dumnezeu este Tată - tatăl tuturor oamenilor, nu numai al neamului lui Avram. Dragostea Soţului e puternică, dar trupească şi geloasă; aceea a Fratelui e adesea înveninată de pizmă; a Fiului, pângărită de răzvrătire; a Prietenului, pătată de înşelăciune; a Stăpânului, doldora de îngâmfare. Doar iubirea Tatălui pentru copii e iubire desăvârşită, iubire curată, neprecupeţită. Tatăl face pentru copilul său ce n-ar face pentru nimeni altul. Copilul e făptura lui, carne din carnea lui, os din osul lui; e o fărâmă din el, înfiripată alături, zi de zi; e o prelungire, o desăvârşire, o întregire a fiinţei sale; bătrânul mai trăieşte odată în cel nevârstnic; trecutul se oglindeşte în viitor; cel care-a trăit se jertfeşte pentru cel care trebuie să trăiască; părintele trăieşte pentru copil, se bucură de el, se descoperă, e în culmea fericirii prin copil. Când spune că-i făptura sa, se gândeşte că făptaşul el este; acel copil i s-a născut într-o clipă de iubire pătimaşă, în braţele femeii alese dintre toate femeile, i s-a născut din suferinţa sfântă a acelei femei; l-a costat, pe

urmă, lacrimi şi sudori; l-a văzut crescând la picioarele sale, la şoldul său, i-a încălzit mânuţele reci într-ale sale, i-a auzit cea dintâi vorbă - veşnică şi mereu nouă minune; i-a văzut cei dintâi paşi şovăielnici pe podele; a văzut încet-încet, în acel trup făcut de el, înflorit sub ochii lui, născându-se, înmugurind, lămurindu-se un suflet - un nou suflet omenesc; comoară unică, pe care cu nimic n-o poţi cumpăra; a deslușit pe chipul copilului întipărindu-se treptat-treptat înfăţişarea sa şi a femeii sale, a femeii cu care numai în acel rod se contopeşte fără despărţire de trupuri, perechea ce-ar voi să facă un singur trup în iubire şi nu izbuteşte să se împreune decât în copil; în faţa acelei noi fiinţe, fapta lui, se simte creator, bun, puternic, fericit. Deoarece copilul aşteaptă totul de la Părinte şi câtă vreme e mic n-are încredere decât în Tatăl său, numai lângă el nu-i e frică. Părintele ştie că trebuie să trăiască pentru el, să sufere pentru el, să muncească pentru el. Părintele e un Dumnezeu pământesc pentru Copil, iar Copilul e Dumnezeu pentru Tată.

În dragostea Părintelui nu mijeşte urma îndatoririi şi a deprinderii Fratelui, urma socotinţei şi a râvnei de întrecere a Prietenului, urma poftei trupeşti a îndrăgostitului pătimaş, urma prefăcutei smerenii de Slugă. Iubirea Părintelui e-o iubire curată, singura iubire cu adevărat iubire, singura ce se poate numi iubire; desprinsă de amestecul oricăror gânduri străine de curăţenia sa: fericirea de-a te jertfi pe tine fericirii altei făpturi.

Acest gând că Dumnezeu e Tată - una din marile noutăţi ale învăţăturii lui Cristos - acest adânc şi alinător gând că Dumnezeu e Părinte, că ne iubeşte cum îşi iubeşte un Tată copiii, iar nu cum îşi iubeşte Regele Robii, că le dă tuturor Fiilor săi pâinea cea de toate zilele, că-i primeşte cu drag şi pe cei care păcătuiră, când se întorc şă-şi sprijine fruntea la pieptul său, acest gând care pecetluieşte răstimpul Vechiului Legământ şi deschide altul Nou, gândul acesta a fost descoperit de Isus în Fire. Ca Fiu al lui Dumnezeu, una cu Tatăl său, îşi dăduse totdeauna seama de această paternitate, abia întrezărită de cei mai luminaţi proroci; dar acuma, trăind viaţa pământească din plin, o vede oglindită, aproape revelată în Univers şi va folosi cele mai frumoase icoane

ale lumii înconjurătoare, ca să le împărtăşească oamenilor cea dintâi bunavestire.

Isus, ca orice suflet mare, iubea viaţa Câmpului. Păcătosul care vrea să se pocăiască, Sfântul care vrea să se închine, Poetul care vrea să creeze fug de lume în munţi, în umbra pădurii, la şopotul izvoarelor, în tihna livezilor ce îmbălsămează văzduhul, ori pe culmile pustii, blestemate de soare. Isus şi-a desprins cuvintele din armonia Câmpului. Nu foloseşte mai niciodată cuvinte cărturăreşti, gânduri reci, cuvinte şterse şi nelămurite. Cuvântările-i vor fi totdeauna smălţate de culori, pătrunse de miresmele lanurilor şi a livezilor, însufleţite de tihna vitelor de pe lângă casa gospodarului. În Galileea lui văzut-a smochina ce se umflă şi se coace sub frunzele cele late şi negre; văzut-a butucii uscaţi ai viţei înverzind de curpeni şi spânzurând ciorchinele galbene şi sângerii, întru desfătarea culegătorilor; văzut-a înfiripindu-se muştarul, bogat în mreje firave, din grăuntele cel nevăzut; auzit-a noaptea foşnetul lânguitor al trestiei forfotite de vânt, de-a lungul malurilor; văzut-a cum se îngroapă în pământ bobul de grâu, care va învia apoi în spicul însutit; văzut-a, la cea dintâi încropire a cerului, crinii roşii, galbeni şi viorii în mijlocul verdelui sfios al grâului; văzut-a desişul fraged al buruienilor care azi se răsfaţă la soare, iar mâine, uscate, vor arde în cuptor. A văzut vitele cele paşnice şi fiarele vrăjmaşe, porumbelul gângurind a dragoste pe acoperiş, cam fălos de gâtu-i lucitor; vulturii ce se năpustesc cu aripile larg deschise asupra leşului; păsările văzduhului care nu pot cădea ca împăraţii, fără voia lui Dumnezeu; corbii care ciugulesc hoitul plescăind din cioc; găina drăgăstoasă care-şi cheamă puii sub aripă, de îndată ce se-ntunecă şi tună cerul; vulpea trădătoare care, după ce-a omorât, se vârâ-n negura bârlogului; câinii care adulmecă pe sub masa stăpânului, să îmbuce fărâmele şi oasele ce cad jos. Văzut-a târându-se prin iarbă şarpele şi ascunzându-se între pietrele desprinse ale mormintelor, vipera cea negricioasă.

Născut printre Ciobani ca să ajungă Păstorul oamenilor, a căutat îndelung la oi şi le-a îndrăgit: oile care-şi caută mielul

rătăcit, mieii care plâng behăind în urma oilor, mieii care sug mioarele ascunşi în lâna pântecului; mioarele care păşteau pe Culme, păşunile firave şi dogorite ale dealurilor sale. I-a fost drag, deopotrivă, grăuntele pe care abia îl vezi în palma mâinii, ca şi smochinul bătrân ce ține în umbra lui toată casa săracului; păsările cerului care nici seamănă, nici cosesc; peştii care argintează ochiurile năvodului şi vor potoli foamea drept-credincioşilor săi. Ridicându-şi ochii, în serile înnăbuşitoare ce clocotesc a furtună, văzut-a fulgerul năpustit pe poarta Răsăritului, biciuind negura cerului până-n torțile Apusului.

Însă Isus n-a citit doar în lămurita şi încondeiata scriptură a lumii. Ştie că Dumnezeu le-a vorbit oamenilor prin mijlocirea îngerilor, a Patriarhilor şi Proorocilor. Vorbele-i, poruncile, izbânzile sale stau scrise în Carte. Isus cunoaşte semnele prin care cei morți le împărtăşeau celor nenăscuți gândurile şi pomenirea vremilor apuse. N-a citit decât Cărțile în care înaintaşii săi scris-au povestea neamului, dar le cunoaşte, în slovă şi duh, mai bine ca învățații şi Scribii; ele-i vor da dreptul să se schimbe din spudeu, în învățător,

VECHIUL LEGĂMÂNT

Dintre toate noroadele, cel Evreu a fost cel mai fericit şi cel mai nefericit. Istoria lui e o Taină care începe cu idila din Grădina Desfătărilor şi se isprăveşte cu tragedia de pe măgura Ţestei.

Cei dintâi părinţi ai săi au fost zămisliţi de luminoasele mâini ale lui Dumnezeu şi puşi apoi să stăpânească Raiul, ţară cu Vara veşnic roditoare în mijlocul Apelor, în care poamele îmbelşugatului Răsărit, grele de miez, atârnau în umbra frunzelor fragede, la îndemână. Văzduhul, proaspăt şi el de înjghebarea-i timpurie, de puţine zile luminat, neîntinat încă de nori, nerănit încă de fulgere şi netocit de amurguri, îi priveghea cu toate stelele sale.

Cei doi oameni trebuiau să-l iubească pe Dumnezeu şi să se iubească între dânşii; acesta fost-a Cel Dintâi Legământ. Nici trudă, nici durere, necunoscută moartea şi teama de ea.

Cea dintâi Neascultare aduse cea dintâi Pedeapsă: Surghiunul. Bărbatul fu osândit să muncească, femeia să nască. Munca e istovitoare, dar aduce răsplata culesului; naşterea e dureroasă, dar aduce mângâierea copiilor. Şi totuşi, până şi aceste fericiri mărunte, neîndestulătoare, trecură repede, ca frunza mâncată de omidă.

Fratele îl ucise, pentru cea dintâia oară, pe Fratele său; sângele omenesc prelins pe pământ se mucegăi şi se înfiripă din el miasmele păcatului. Fiicele oamenilor se împreunară cu Fiii lui Dumnezeu, iar din ei se născură Uriaşii, vânătorii cei crunţi, fiare ucigătoare de oameni, ce prefăcură lumea într-un iad de sânge.

Atunci Dumnezeu trimise cea de-a doua Pedeapsă: ca să curăţe pământul printr-un uriaş Botez, îi înecă în apele Potopului pe toţi oamenii, cu nelegiuirile lor cu tot. Unul singur, bun la Dumnezeu, fost-a cruţat şi cu acesta făcut-a Dumnezeu cel de-al doilea Legământ.

Cu Noe începură străvechile vremi fericite ale Patriarhilor; Păstori hoinari, bătrâni de câte o sută de ani, care colindau între

Caldeea şi Egipt, căutând păşune, apă şi tihnă. N-aveau țară statornică, nici case, nici cetăți. Duceau după ei, în caravane lungi cât oştirile, miresele cele rodnice, copiii drăgăstoşi, nurorile cele ascultătoare, nepoții puzderie, copiii nepoților, robii şi roabele cele supuse, taurii care se izbeau de ei cu coarnele şi răgeau, vacile cu ugere spânzurate, viteii tărcați cu roşu, berbecii şi țapii grei la miros, oile cu botul în pământ, cămilele cele deşirate şi pământii, juncanii cu grumazul zdravăn, caprele cu fruntea sus, dând nerăbdătoare din copită; iar, ascunse în desagi, vasele de aur şi de argint, idolii casnici făcuți din piatră şi din fier.

Ajunşi unde-i mâna norocul, ridicau corturile în preajma unei fântâni şi Patriarhul stătea afară, la umbra stejarilor şi a sicomorilor, rotindu-şi ochii îndelung peste întinderea corturilor pierdute în zare, din care se ridică fumul focurilor, forfota femeilor şi a ciobanilor, de-a valma cu mugetele şi behăitul dobitoacelor. Iar Patriarhul era mulțumit în inima sa, văzându-i pe toți acei bărbați şi copii ieşiți din sămânța lui şi toate acele turme care erau ale sale şi prăsila omenească şi prăsila dobitoacelor care se înmulțeau an de an.

Pe înserate ridica ochii să proslăvească cea dintâi stea mai pripită ce pâlpâia ca un foc alb pe coama dealului, iar uneori, candida-i barbă cârlionțată strălucea la lumina albă a lunii, deprins s-o vadă pe cerul nopților de-o sută de ani şi mai bine.

Din când în când, un Înger al Stăpânului venea să-l cerceteze şi se ospăta la masa lui mai înainte de a-i spune ce-avea de spus; ori Stăpânul însuşi, în ceasurile de vară, se arăta sub chip de Drumeț şi stătea cu moşneagul în umbra cortului, vorbind amândoi, gură-n gură, ca doi prieteni din copilărie care s-au înălțat şi mai pun țara la cale. Căpetenia tribului, stăpân al sclavilor, se schimba la rându-i în sclav, ca să asculte poruncile, sfaturile, făgăduielile şi veştile dumnezeiescului său Stăpân. Iar între Jahve şi Avram, pecetluitu-s-a cel de-al Treilea Legământ, mai sfânt ca celelalte două.

Fiu al unui Patriarh, vândut de frați drept sclav, ajunge puternic în Egipt şi-i cheamă acolo pe toți ai săi. Evreii cred

c-au găsit o țară şi sporesc la număr şi la avuții. Dar se lasă înduplecați de Zeii Egiptului, iar Jahve pregăteşte a Treia Pedeapsă. Egiptenii, pizmoşi, îi robesc ca pe nişte nemernici. Stăpânul, pentru ca osânda să țină mai mult, întăreşte inima Faraonului, dar îl trezeşte în cele din urmă pe cei de-al Doilea Mântuitor, care-i scapă de schingiuiri şi-i scoate din noroi.

Încercarea totuşi nu e împlinită. Timp de patruzeci de ani rătăcesc prin pustiu; un nor de fum îi călăuzeşte ziua, un stâlp de foc noaptea. Dumnezeu le-a făgăduit o țară minunată, bogată-n păşune şi izvoare, umbrită de vii şi de măslini; dar deocamdată n-au apă de băut, nici pâine de mâncat, astfel că plâng după ceapa şi după zeii Egiptului. Dumnezeu face să țâşnească apa din stâncă, să cadă mană şi prepelițe din cer; dar Evreii, osteniți şi nerăbdători, îşi trădează Dumnezeul. Îşi făuresc un viței de aur şi i se închină. Moise, jalnic ca toți Proorocii, neînțeles de-ai săi ca toți Mântuitorii, urmat cu de-a sila ca toți Descoperitorii de pământuri noi abia-abia mai târâşte după sine turma încăpățânată şi se roagă de Dumnezeu să-l adoarmă pe veci. Dar Jahve ține cu orice preț să încheie al Patrulea Legământ cu norodul său. Moise coboară de pe muntele fumuriu şi tunător cu cele Două Lespezi de piatră, pe care însuşi degetul lui Dumnezeu scris-a cele zece porunci.

Moise nu va vedea Pământul făgăduinței, noul Rai ce trebuia redobândit. În locul celui pierdut. Dar legământul dumnezeiesc e ținut: Iosua şi ceilalți eroi trec apa Iordanului, intră în țara Canaanului şi înfrâng noroadele; cetățile se surpă ia suflarea trâmbițelor: Debora poate să-şi cânte imnul izbânzii. Poporul îl poartă pe Zeul Bătăliilor, ascuns în spatele corturilor, pe un car tras de boi. Însă duşmanii sunt mulți şi nu vor să dea pas noilor veniți. Evreii rătăcesc încoace şi încolo, ciobani şi tâlhari, învingători când nu calcă legământul Legii, bătuți când îşi uită de el.

Un Uriaş cu părul neciuntit de foarfecă omoară, el singur, mii de Filisteni şi de Amaleciți, dar o femeie îi vinde: duşmanii îi smulg ochii şi-l pun să învârtească piatra unei mori. Eroii singuri nu-s de-ajuns, e nevoie şi de Regi. Un băietan din

tribul lui Veniamin, înalt şi bine făcut, pe cînd umblă după măgăriţele tatălui său care scăpaseră, dă peste un Prooroc care-l pomăzuieşte şi-l pune rege peste tot Norodul. Saul, ajuns Războinic temut, îi înfrânge pe Ammoniţi şi pe Amaleciţi, întemeiază o împărăţie ostăşească temută de vecini. Dar acelaşi Prooroc care l-a uns rege, certându-se cu el îi aruncă în cale un potrivnic.

David, Copilul Cioban, il omoară pe uriaşul duşman al Regelui, îndulceşte cu harpa ciudoasele supărări ale Regelui, este iubit de fiul cel mare al Regelui, se însoară cu fata Regelui, ajunge printre căpitanii Regelui. Dar Saul, bănuitor şi apucat, vrea să-l răpună. David se ascunde în peşterile muncitorilor, ajunge cap de bandiţi, se bagă la Filisteni cu simbrie, iar când aceştia îl înfrâng şi-l omoară pe Sauli pe dealurile dinspre Ghilboc, ajunge la nudul său Rege peste tot Israelul. Cutezătorul Cioban, mare Poet şi Rege, dar crud la inimă şi desfrânat, îşi sălăşluieşte casa în Ierusalim şi cu ajutorul Ghibborimilor săi, vitejii, îi înfrânge şi-i robeşte pe regii din vecinătate. Evreul, pentru cea dintâia oiară, este temut. Veacuri de-a rândul va ofta după întoarcerea lui David şi-şi va pune nădejdea într-un coborâtor al său, care să-l mântuiască de ocară.

David e Regele Sabiei şi al Cântecului; Solomon e Regele Aurului şi al înţelepciunii. Birnicii îi aduc Aurul acasă; împodobeşte cu Aur cea dintâi casă mai încăpătoare a lui Jahve; mână corăbii înspre depărtatul Ophir, ca să caute Aur; Regina din Saba îi pune la picioare saci cu Aur. Dar toată strălucirea Aurului şi a înţelepciunii lui Solomon n-ajunge să-l mântuiască pe rege de păcat şi tronu-i de prăbuşire. Se însoară cu femei venetice şi râvneşte la zei venetici. Stăpânul îi cruţă bătrâneţea în amintirea tinereţii, dar de îndată ce moare, împărăţia-i se împarte şi încep timpurile mohorâte şi ruşinoase ale păcătoşirii obşteşti. Uneltiri tăinuite, omoruri de regi, răzvrătiri de căpetenii, războaie între cei de acelaşi sânge, nenorociri, vremi de neobrăzată idolatrie, urmate de trecătoare reculegeri, umplu veacurile Despărţirii. Se ridică Proorocii să dojenească, dar Regii nu le dau ascultare, ori îi fugăresc. Duşmanii Israelului se întăresc iarăşi; Fenicienii,

Egiptenii, Asirienii, Babilonienii, rând pe rând, năvălesc în cele două împărăţii, le pun la biruri şi în cele din urmă, cam cu vreo şase sute de ani înainte de naşterea lui Isus, Ierusalimul e nimicit, templul lui Jahve dărâmat, iar Evreii luaţi ca robi pe râurile Babiloniei. Măsura necredinţelor şi a păcatelor era plină şi acelaşi Dumnezeu care i-a scăpat de robia Egiptenilor îi robeşte Babilonienilor. E cea de-a Patra Osândă şi cea mai grozavă din toate, căci nu se va mai ispăşi.

Din clipa aceea, Evreii vor rămâne în vecii veacului răzleţiţi printre străini, subjugaţi de străini. Unii dintre ai lor se vor întoarce să rezidească Ierusalimul şi Templul, dar ţara va fi năvălită de Sciţi, supusă Perşilor, cucerită de Greci, iar în cele din urmă, după cea mai de seamă ispravă a Maccabeilor, dată pe mâna unei dinastii de Arabi barbari, supusă Romanilor.

Acest neam care atâtea veacuri trăise liber şi bogat în pustiu, iar într-o bună zi se văzuse stăpân al altor ţări, ba sub oblăduirea Dumnezeului său se socotise a fi cel dintâi neam de pe faţa pământului, acuma, încălcat şi asuprit de străini, ajuns-a încet-încet de ocara lumii, Jov-ul noroadelor. După moartea lui Isus soarta-i fi-va şi mai amară: Ierusalimul va fi nimicit a doua oară; în ţinutul acela pustiit nu vor porunci decât Grecii şi Romanii, iar în cele din urmă rămăşiţe ale Israelului vor fi vânturate prin lume, ca praful drumurilor mânat de vârtejuri.

Nici un alt neam n-a fost vreodată mai iubit de Dumnezeul său şi mai crunt pedepsit de el. Fost-a ales a fi cel dintâi, ca să ajungă sclavul celor de pe urmă; a râvnit să aibă o ţară mare şi temută, ca să se vadă surghiunit şi rob în ţări străine.

Deşi neam mai mult de ciobani decât de războinici, n-a avut parte de pace nici cu sine, nici cu cei din afară. S-a războit cu vecinii, cu oaspeţii, cu regii, s-a războit cu Proorocii, cu însuşi Dumnezeul său. Putred de nelegiuiri, ocârmuit de ucigaşi, de vânzători, de adulteri, de incestuoşi, de tâlhari, de simoniaci şi de închinători la idoli, văzu totuşi născându-se din pântecul femeilor sale, în casele sale, cei mai desăvârşiţi sfinţi ai Răsăritului: drepţi, dojenitori, singuratici, proroci. Până ce se născu din ei tatăl noilor sfinţi, cel aşteptat de toţi proorocii.

Acest neam lipsit de metafizică, de ştiinţă, de muzică, de sculptură, de pictură, de arhitectură, a sa proprie, a creat cea mai măreaţă poezie a timpurilor vechi, strălucind de sublim în Psalmi şi Prooroci, neîntrecut de duioasă în povestea lui Iosif şi a lui Ruth, arzând de patima înnoptată în Cântarea Cântărilor.

Crescut în mijlocul culturilor sălbaticilor din preajmă-i, ajunge să descopere iubirea pentru Dumnezeu, tată al tuturor văzutelor şi nevăzutelor; lacom de pământ şi de aur, se poate făli cu proorocii săi, cei dintâi apărători ai săracilor şi cunoaşte disprețuirea bogăţiilor; acelaşi neam care-a adus jertfe omeneşti pe altarele sale şi a măcelărit cetăţi întregi de nevinovaţi, i-a dat ucenici ce va propovădui iubirea de duşmani; acest neam, gelos pe gelosu-i Dumnezeu, l-a trădat mereu ca să umble după alţi Zei; din Templul său, de trei ori zidit şi de trei ori surpat, n-a mai rămas azi decât un zid stingher, numai bine cât să cuprindă un şirag de bocitori ce-şi reazimă fruntea acolo, să-şi ascundă plânsul.

Dar acest neam absurd şi problematic, supraomenesc şi păcătoşit, cel dintâi şi cel de pe urmă, cel mai fericit şi cel mai nefericit din toate, deşi sclav al naţiilor, stăpâneşte până azi naţiile cu Banul şi cu Vorba; deşi n-are de veacuri o patrie a sa, dăinuieşte printre stăpânii tuturor patriilor; deşi l-a omorât pe cel mai răsărit dintre Fiii săi, a despicat în două, prin acea vărsare de sânge, istoria lumii; iar prăsila acestor Ucigători de Dumnezei a ajuns a fi cea mai netrebnică, dar şi cea mai sfântă dintre toate semințiile pământului.

PROOROCII

Nici unui alt neam nu i s-a atras luarea-aminte ca celui l vreu. Nici unul n-a avut atâția Sfetnici şi Dojenitori. De la obârşia împărăției sale pământene, până la risipire, în mărețele zile ale regilor învingători, în dureroasele zile ale surghiunului, în pătimitele zile ale robiei, în cumplita zi a irosirii.

India i-a avut pe Asceții care se ascundeau prin codri ca să biruie trupul şi să-şi cufunde sufletul în nemărginire; China i a avut pe înțelepții săi cei gospodăroşi, domoli străbuni ce le propovăduiau obştească-le morală țăranilor şi împăraților; Grecia, pe Filozofii care, în umbra colonadelor, făureau sisteme armonioase ori curse dialectice; Roma, pe Legiuitorii ce săpau în bronz, pentru noroade şi veacuri, măsura celei mai înalte dreptăți la care poate ajunge cel care porunceşte şi are; Evul Mediu, pe Propovăduitorii care se străduiră să trezească creştinătatea adormită, cu pomenirea Patimilor şi cu grozăvia Iadului, neamul evreiesc i-a avut pe Prooroci.

Proorocul nu face pe ghicitorul prin peşteri, nu scoate spume pe gură, nici nu bolboroseşte vorbe neînțelese de vrăjitoare. Vorbeşte despre Viitor, dar nu numai despre Viitor. Îşi aduce aminte de cele ce încă nu s-au întâmplat, să le descopere şi pe cele trecute. Timpul e al său, în cele trei clipe: lămureşte trecutul, luminează prezentul, amenință viitorul.

Proorocul evreu e glas ce vorbeşte, mână ce scrie. Glas ce vorbeşte în palatul Regilor şi în hăul munților, pe treptele Templului şi pe la răspântiile cetății. Glas ce se roagă, rugăciune plină de amenințare, amenințare ce se revarsă în dumnezeieştile nădejdi. Inima i se sfâşie de durere, gura îi e plină de păreri de rău, mâna i se ridică a pedeapsă; suferă pentru neamul său, îl umple de ocări pentru că-i e drag, îi vesteşte osânda ca să-l îndrepte, iar mai presus de măceluri şi foc, îi arată învierea şi viața, izbânda şi fericirea, împărăția noului David şi cu ea legământul ce nu va mai fi călcat.

Proorocul îi întoarnă pe închinătorii de idoli la Dumnezeul cel adevărat, le aminteşte trădătorilor jurămintele, celor răi mila, celor desfrânaţi curăţenia, celor cruzi îndurarea, regilor dreptatea, răzvrătiţilor ascultarea, păcătuitorilor osânda, trufaşilor umilinţa. Merge în faţa regelui şi-i ţine de rău, coboară-n ticăloşia celor de rând şi-i biciuieşte, s-apropie de preoţi şi-i blesteamă, se înfăţişează bogaţilor şi-i ţine de rău. Celor săraci le vesteşte alinarea, celor îndureraţi răsplata, celor betegi sănătatea, plebei robite eliberarea, norodului umilit venirea învingătorului.

Nu e rege, nu e căpetenie, nu e preot, nu e scrib; e un om singur, un om neînarmat şi fără bogăţii, fără ranguri şi fără urmaşi; un glas singuratic ce vorbeşte, glas necăjit ce se tânguie, glas puternic ce strigă şi ocărăşte; glas ce cheamă la pocăinţă şi făgăduieşte veşnicia.

Proorocul nu e filozof; puţin îi pasă dacă lumea-i făcută din apă ori din foc, câtă vreme apa şi focul nu-s în stare să îndrepte sufletul oamenilor; e Poet, dar fără să vrea şi să ştie, atunci când plinătatea amarului ori strălucirea viselor îi strecoară pe buze imagini tari, pe care retorii nu vor fi niciodată-n stare să le născocească; nu e Preot, deoarece n-a fost miruit în Templu de paznicii simbriaşi ai Cărţilor Sfinte; nu e Rege, căci nu-i mai mare peste oştiri, iar drept spadă n-are decât cuvântu-i ce vine de sus; nu e Ostaş, dar e gata să moară pentru Dumnezeu şi pentru neamul său.

Proorocul e glas ce vorbeşte în numele lui Dumnezeu, mână ce scrie tot ce-i insuflă Dumnezeu; sol mânat de Dumnezeu să-i dea de ştire celui care s-a abătut din drum, celui care şi-a uitat de învoială, celui care nu stă de veghe. E secretarul, tălmaciul, trimisul lui Dumnezeu; stă deci mai presus de Regele care n-ascultă de Dumnezeu, de Preotul care nu-l înţelege pe Dumnezeu, de Filozoful care-l neagă pe Dumnezeu, de Neamul care l-a părăsit pe Dumnezeu ca să alerge după idolii de lemn şi de piatră.

Prooroc e cel care vede cu inima în mânie, dar cu ochiul limpede, răul ce domneşte astăzi, osânda ce va veni mâine.

Împărăția fericită ce-i va urma osândei şi pocăinței. Este glasul celui care nu poate vorbi, mâna celui ce nu ştie carte, apărătorul norodului obidit şi spulberat, apărătorul săracilor, răzbunătorul smeritului care plânge sub călcâiul celui puternic. Nu stă de partea celui care împilează, ci a celui călcat în picioare; nu umblă cu sătuii şi cu zgârciții, ci cu înfometații şi neavuții.

Glas supărător, glas nesuferit, glas vijelios; urât de cei mari, rău văzut de cei de jos, neînțeles, niciodată, fie chiar şi de ucenici. Asemeni hienei ce simte de departe duhoarea leşului, asemeni corbului ce croncăne mereu aceeaşi cobe, asemeni lupului ce urlă de foame prin munți, Proorocul străbate căile Israelului urmărit de bănuială şi de afurisenie. Doar calicii şi asupriții îl binecuvântează; dar calicii sunt slabi şi asupriții nu-s în stare decât să-i asculte tăcuți.

Ca toți cei care tulbură tihna adormirilor şi josnica pace a stăpânilor, e ocolit ca leprosul, hulit ca duşmanul. Regii abia îl îndură, preoții îl pizmuiesc, bogații îl urăsc de moarte.

Ilie trebuie să fugă de mânia lui Izebel, care-i osândeşte la moarte pe prooroci; Amos e gonit de Amasia, preotul din Betel, dincolo de granițele Israelului; Uria e ucis din porunca regelui Ioachim; Isaia e ucis din porunca lui Manase; Zaharia e gâtuit între templu şi altar; Iona e aruncat în mare; pregătită-i sabia care va tăia capul lui Ioan, crucea pe care va fi spânzurat Isus. Proorocul e un Învinuitor, iar oamenii nu se mărturisesc vinovați; e un Mijlocitor, iar orbii nu vor să-ntindă mâna celui luminat; e un vestitor, iar surzii nu-i aud făgăduințele; e un Mântuitor, iar cei care trag să moară putreziți în rele stau bine-n mucegaiul lor şi nu vor să fie mântuiți. Totuşi, cuvântul Proorocilor fi-va acel care va da în vecii veacurilor mărturie întru apărarea acestui neam care-i ucide, dar e-n stare să-i şi nască; iar moartea Proorocului mai mare decât toți Proorocii, fi-va deajuns ca să ispăşească nelegiuirile tuturor celorlalte noroade, ce scormonesc cu râtul în mocirla pământului.

CEL CE VA VENI

În casa din Nazaret, Isus se gândeşte adânc la poruncile Legii; dar numai în cărţile Proorocilor, în cuvintele de lacrimi şi de foc ale Proorocilor îşi recunoaşte ursita. Făgăduielile sunt stăruitoare ca bătăile în uşile ce nu răspund; rostite de mai multe ori, înmulţite, întetite, niciodată neţinute, mereu întărite. De-o precizie înspăimântătoare, de-o minuţiozitate groaznică, părând istorie anticipată, mărturie de netăgăduit.

Atunci când Isus, împlinind treizeci de ani, li se va înfăţişa oamenilor ca Fiu al Omului, ştie ce-l aşteaptă, cu de-amănuntul; viaţa ce se apropie pentru el e scrisă, zi cu zi, în pagini ticluite mai înainte de naşterea-i pământească.

Ştie că Dumnezeu i-a făgăduit lui Moise un nou Prooroc: „Voiu face să li se nască un Prooroc în mijlocul fraţilor lor, la fel ţie; iar în gura aceluia voiu pune vorbele mele şi le va împărtăşi lor tot ce-i voiu porunci eu". Deoarece Dumnezeu va încheia cu neamul său Noua Învoială, „învoială nu la fel celei pe care-am făcut-o cu părinţii lor..., ci întipări-voiu legea mea în măruntaiele lor şi o voiu scrie în ale lor inimi,... ierta-voiu nelegiuirile lor şi le voiu uita păcatele". Învoială săpată-n suflete, nu în piatră; învoială de iertare, nu de osândă, iar Messia avea-va un Premergător care-l va prooroci: „Iată că-mi trimit îngerul care va netezi calea înainte-mi". „Un copil ni s-a născut - strigă Isaia - şi-i va zice Desăvârşitul, Sfetnicul, Tarele, Tatăl Veacului Viitor, Craiul Păcii".

Ci neamurile oarbe sta-vor în faţă-i şi nu-i vor da ascultare, „îngroaşă inima acestui neam, astupă-i urechile şi orbeşte-i ochii, să nu vadă cu ochii săi, să n-audă cu urechile sale, să nu-l priceapă cu inima, să nu se îndrepte pe calea bună". „Iară el fi-va... piatra de poticnire şi de pierzanie pentru cele două case ale Israelului, laţ şi ruină pentru locuitorii Ierusalimului". Nu va căuta să ajungă mare, nici să se fălească; nu va veni nici ca un învingător şi ca un trufaş. „Tresari, fiică a Sionului, veseleşte-te fiică a Ierusalimului! Iată că se îndreaptă către tine regele tău, rege drept şi mântuitor; e sărac şi vine călare pe-o catârcă şi pe-un măgăruş".

Va aduce dreptate, iar pe cei nenorociți îi va ridica: „Domnul unsu-m-a ca să le vestesc celor blajini Buna Vestire, m-a trimis să văd de cei cu inima frântă, să propovăduiesc dezrobirea robilor şi celor întemnițați slobozenia... să-i mângâi pe toți cei care plâng. Cei blajini bucura-se-vor zi de zi tot mai mult... iar cei săraci vor tresări de inimă bună, căci împilătorul e nimicit, batjocoritorul e doborât şi nimiciți sunt toți cei care vegheau ca să facă rău". „Atunci ochii orbilor se vor lumina şi se vor deschide urechile surzilor... atunci ologul va sălta ca puiul de cerb şi dezlegată fi-va limba muților". „Eu, Stăpânul, chematu-le-am de dragul dreptății... să deschizi ochii orbilor şi să-i scoți pe cei prinşi din temniță, din cătuşele temniței pe cei care zăceau în negură". Dar el va fi batjocorit şi chinuit, chiar de cei pe care vine să-i mântuiască. „Nu-i frumos, nici strălucitor, iar noi văzutu-l-am şi nu era frumos la înfățişare şi nu-l îndrăgirăm. Disprețul, cel mai de rând dintre oameni, Om al îndurărilor, care ştie ce-i pătimirea. Fața îi era aproape ascunsă şi ocărât era, astfel că nu-l băgarăm în seamă. Cu adevărat luat-a asupră şi metehnele noastre şi purtatu-ne-a durerile, iar noi l-am ținut de lepos, de bătut de Dumnezeu şi de umilit, dar el a fost rănit din pricina nelegiuirilor noastre, sfâşiat a fost pentru nemerniciile noastre. Pedeapsa, obroc al păcii noastre, căzut-a asupră-i şi prin vânătăile lui suntem vindecați. Cu toții fost-am oi pribege, oricare dintre noi se abătu din cale-i; iară Stăpânul pus-a în spatele lui nelegiuirile noastre, ale tuturor. Fost-a jertfit pentru că aşa voit-a, iar gura n-a deschis-o, ca oaia fi-va dus la moarte şi mut ca mielul stă în fața celui ce-l tunde: nici gura nu o va deschide. De-acum, fost-a secerat de pe pământul celor vii: pentru fărădelegile neamului ales, lovitu-l-am. Iar Stăpânul voit-a să-l istovească în pătimiri; de-şi va da sufletul, drept grijanie a păcatului, vedea-va o prăsilă îndelung dăinuitoare şi voința Domnului prin mijlocirea sa se va-mplini. Pentru că sufletu-i s-a chinuit... cu învățătura lui pe mulți îi va îndreptăți şi lua-va asupră şi nelegiuirile lor". Nu se va da îndărăt din fața celor mai crude ocări: „Datu-mi-am trupul pe mâna celor care mă loveau şi obrajii mei pe mâna celor care-mi smulgeau barba; nici nu mi-am ascuns fața de cei ce mă batjocoreau şi mă scuipau de-una". Toți îi vor fi potrivnici în ceasul de pe urmă. „Grăit-au împotrivă-mi cu limba mincinoasă şi prin vorbe

grele de răutate împresuratu-m-au răpus, fără să le fi făcut nici un rău. În loc să mă iubească, duşmani fostu-mi-au. Răsplătitu-mi-au binele prin rău, dragostea cu ură". „Tu ştii prea bine - strigă Fiul către Părinte - ocările pe care le îndur, năpăstuirea şi nemernicia mea... Am aşteptat pe careva să-mi împărtăşească jalea, dar nimeni nu s-a arătat; pe careva să-mi aducă alinare şi nu l-am aflat. Ci fiere-mi dădură să mănânc, iar când mi-a fost sete cu oţet mi-o ostoiră".

În cele din urmă îl vor pironi şi-şi vor împărţi straiele lui. „O haită de câini împresuratu-m-a: o droaie de nelegiuiţi m-a încolţit. Găuritu-mi-au mâinile şi picioarele... Iar aceia se uitau la mine. Îşi împărţiră straiele mele şi straiul mi-l traseră la sorţi". Prea târziu îşi vor da seama de ceea ce au săvârşit „şi căta-vor spre cel care l-au străpuns şi-l vor plânge cum se plânge singurul copil şi purta-vor pentru el haine cernite, cum se poartă la moartea celui mai mare copil din casă".

„I se vor închina toţi regii pământului, iar noroadele toate roabele lui fi-vor. Că-l va mântui pe sărac de cel puternic şi le va mântui lor, celor săraci, sufletele". „Ci veni-vor la tine cu capul plecat fiii celor care te umiliră şi săruta-vor urmele picioarelor tale cei care le batjocoreau". „În negură va să fie învăluit pământul şi în negură neamurile, dar din tine, Israele, se va naşte Stăpânul şi slava lui în tine vedea-se-va. Sub lumina ta vor merge noroadele, regii fi-vor călăuziţi de strălucirea ce din tine purcede. Ridică-ţi în jur privirea şi cată: toţi aceştia adunatu-s-au să vină la tine; de departe veni-vor fiii tăi şi pretutindeni ţi se vor naşte fiice". „Datu-l-am pe El drept chezaş noroadelor, călăuză şi îndrumător al neamurilor... iar neamurile ce nu te cunoşteau vor alerga la tine, Israele, din dragostea pentru Domnul Dumnezeul tău".

De aceste şi alte vorbe îşi aduce aminte Isus în ajunul plecării. Ştie totul şi nu se dă îndărăt; îşi cunoaşte de pe acum soarta, nerecunoştinţa inimilor, surzenia prietenilor, ura puternicilor, bătăile, scuipăturile, ocările, batjocurile, disprețul şi înjurăturile, răstignirea mâinilor şi picioarelor, chinurile şi moartea, cunoaşte cumplitele încercări ale Omului Durerilor; ci nu se dă îndărăt.

Ştie că Evreii cei trupeşi, cu gândul la cele lumeşti, sătui de umiliri, mocnind de răzbunări şi de gânduri rele, nu aşteaptă un

Messia sărac, neiubit şi blajin. Toţi visează, afară de proroci şi de vestitori, un Messia pământesc, un Rege înarmat, un al doilea David, un războinic care îi va potopi pe duşmani, care va vărsa sânge cu adevărat, sângele roşu al duşmanilor, şi va înălţa mai strălucit palatul lui Solomon, templul lui Solomon; un Messia căruia toţi regii i se vor închina cu biruri, nu biruri de dragoste şi de închinăciune, ci de aur greu şi de argint numărat; iar acest rege pământean al pământului de sub picioare îi va răzbuna pe toţi duşmanii Israelului, pe cei care făcură să pătimească Israelul, pe cei care ţinură în sclavie neamul lui Israel; iar robii vor fi stăpâni şi stăpânii robi şi toate împărăţiile lumii avea-vor Cetatea lor în Ierusalim, iar regii încoronaţi vor îngenunchia în faţa tronului noului rege al Israelului; lanurile Israelului vor fi mai rodnice decât toate, păşunile mai grase şi turmele sale înmulţi-se-vor puzderie; grâul şi orzul îl vor cosi de două ori pe an, iar spicele vor fi mai înţesate de boabe ca odinioară, în vreme ce doi oameni se vor trudi sub greutatea unui singur strugure şi nu vor ajunge burdufurile să cuprindă mustul, nici ulcioarele să păstreze tot.

Undelemnul; mierea se va afla în scorbura copacilor, ori prin mărăcinii drumului, iar crengile pomilor se vor frânge sub greutatea poamelor, a poamelor mai miezoase şi dulci ca niciodată.

Toate acestea le aşteaptă Evreii cei trupeşi, cu gândul la cele pământeşti, care trăiesc în preajma lui Isus. Iar el ştie că nu le va putea da ce caută ei; că nu va putea fi războinicul învingător şi regele mândru, care să troneze printre regii supuşi. Ştie că împărăţia lui nu e pe acest pământ; că nu va putea dărui decât o fărâmă de pâine, tot sângele şi toată dragostea lui. Iar aceia nu vor crede în el, îl vor chinui şi-l vor ucide ca pe un înşelător, ca pe-un şarlatan. Ştie bine toate acestea, ca şi cum le-ar fi văzut cu ochii săi, ca şi cum le-ar fi pătimit cu trupul şi cu sufletul său. Dar mai ştie că sămânţa cuvântului său, aruncată în pământ printre scaieţi şi spini, zdrumicată de picioarele ucigaşilor, va răsări în cea dintâi primăvară, va încolţi domol, va creşte, la început ca un copăcel în zbelişteа vântului; dar că la urma urmelor va fi copacul ce va acoperi cu crengile sale pământul; că toţi oamenii vor încăpea roată în jurul lui, să prăznuiască moartea celui care răsădise copacul.

PROOROCUL FOCULUI

În vreme ce Isus mânuia tesla şi colţarul în dugheana lui din Nazaret, un Glas răsunase din Pustiu, dinspre părţile Iordanului şi ale Mării Moarte.

Cel din urmă dintre Prooroci, Ioan Botezătorul, îi chema pe iudei la pocăinţă, vestea apropierea împărăţiei Cerurilor, propovăduia neîntârziata venire a Messiei, îi dojenea pe păcătoşii ce alergau la el şi-i cufunda în apa râului, pentru ca acea spălare a trupului să însemne începutul curăţirii sufleteşti.

Pe acele vremuri tulburi ale lui Irod, străvechea Iudee, pângărită de încălcătorii Idumei, mârşăvită de înrâuririle greceşti, hărţuită de grosolănia oştirilor romane; fără rege, dezbinată, văduvită de glorie, mai bine de jumătate risipită prin lume, vândută de chiar preoţii săi, cu inima mereu la stingerea împărăţiei sale pământene, apusă cu o mie de ani în urmă; nădăjduind de-una cu încăpăţânare să o poată răzbuna cumplit; nădăjduind că va mai avea odată parte de izbândă, de izbânda Dumnezeului său; nădăjduind în venirea unui Liberator ce-avea să domnească într-un nou Ierusalim mai tare şi mai frumos ca cel al lui Solomon, iar din Ierusalim să împărătească asupra tuturor noroadelor, să se războiască cu toţi împăraţii, revărsând valuri de fericire asupra neamului său şi a tuturor muritorilor, străvechea Iudee, nemulţumită cu stăpânii ei, stoarsă de oamenii fiscului, scârbită de Scribii puşi pe câştiguri, ca şi de Fariseii cei prea habotnici, străvechea Iudee, împărţită, umilită, prădată şi totuşi, în ciuda tuturor ocărilor, statornic încrezătoare în ziua de mâine, asculta bucuroasă Glasul din Pustiu, dădea fuga pe malurile Iordanului.

Chipul lui Ioan era făcut să cucerească închipuirile. Copil al bătrâneţii şi al minunii, fu hărăzit de la naştere să fie Nazir, adică fără pată; nu-şi tăiase niciodată părul, nu băuse în viaţa lui nici vin, nici siceră, nu se apropiase de nici o femeie, nu cunoscuse decât dragostea de Dumnezeu.

De timpuriu părăsise casa bătrânilor şi se ascunsese în Pustiu. Acolo trăia de mulţi ani, stingher, fără casă, fără cort,

fără slugi, fără nimic al său, decât cu ce era pe el. Înfăşurat într-o piele de cămilă, încins la mijloc cu un chimir, înalt, pârlit de soare, osos, cu păr pe piept, cu plete lungi pe spate, cu barba încâlcită de mai-mai să-i ascundă faţa, rotea pe sub sprâncenele-i împădurite doi ochi scăpărători şi sfredelitori, când de pe buzele-i ascunse ţâşneau măretele-i cuvinte de afurisenie.

Acest sălbatic, fugind de lume ca un yogi, disprețuind plăcerile ca un stoic, se vedea în ochii celor botezați drept cea de pe urmă nădejde a unui neam în deznădejde.

Loan, cu trupul ars de soarele Deşertului, cu sufletul ars de dorința împărăției, este proorocul Focului. Vede în Messia care nu va zăbovi prea mult pe stăpânul Flăcării. Noul rege va fi un țăran nemilos; pomul care nu dă roadă bună fi-va tăiat şi pus pe Foc; vântura-va grâul pe arie şi va arde paiele şi pleava în Focul cel nestins. Va fi un botezător care va boteza cu Foc.

Gâlcevos, gata la ocară şi nerăbdător, loan nu-i mângâie pe cei care se-apropie de el, chiar de s-ar putea făli că-i adusese până acolo. Iar când vin la botez Farisei şi Sadducei, oameni cu greutate, învățați în ale Scripturii, cu mare trecere în fața prostimii, ascultați în templu, îi batjocoreşte mai vârtos decât pe ceilalți.

„Vipere spurcate, cine v-a învățat să fugiți de urgia ce vă stă deasupra capului? Purtați-vă astfel, ca să fiți în stare de-a vă pocăi: nici nu spuneți în sinea voastră: Avram ne e tată; ci eu vă spun că Dumnezeu îi poate naşte copii lui Avram chiar şi din aceste pietre."

Voi, cei care vă înghesuiți prin casele de piatră, cum se ascund viperele pe sub bolovani; voi, Farisei şi Sadducei, mai tari sunteți ca piatra; împietrită vă e mintea în litera legii şi în orânduirea slujbei; împietrită vă e inima nedarnică; flămândului care vă ceru pâine pusu-i-ați în mână o piatră; ați dat cu piatra în cel care nu păcătuieşte ca voi; voi, Farisei şi Sadducei, sunteți statui făloase de piatră, pe care doar focul le va nărui, că apa se prelinge pe voi şi repede se usucă. Dar acel Dumnezeu care din țărână, cu mâna lui, îl zămisli pe Adam, va putea face din

prundişul apelor, din bolovănişul drumului, din stâncile prăpastiei, alți oameni, alte viețuitoare, alți fii ai săi - va preface stânca în carne şi suflet, pe câtă vreme voi v-ați schimbat trupul şi carnea în piatră. N-ajunge deci să vă scăldați în Iordan. Curățirea e întremătoare, dar nu-i decât un început; purtați-vă altfel, cu totul altfel de cum v-ați purtat până acuma; de nu, în scrum vă va schimba Cel care va boteza cu Foc.

Oamenii prindeau atunci a-l întreba:

- Au cum va să ne purtăm şi ce avem a face?

Iar el le răspundea:

- Care dintre voi are două haine, să dea una celui ce n-are nici una; care dintre voi are merinde, facă tot aşa.

Se duseră să-i boteze şi câțiva oameni ai fiscului şi-i spuseră:

- Ce se cade să facem?

Iar lor le spuse:

- Nu cereți mai mult decât aveți să dați seama.

Toti astfel îl întrebară soldații:

- Da noi ce-avem de făcut?

Şi le spuse:

- Nu luați bani cu silnicie, nu bârfiți, ci mulțumiți-vă cu simbria ce vă dau.

Ioan, aproape supraomenesc atunci când vestea înfricoşata alegere între Buni şi Răi, numai ce încearcă să-şi lămurească gândul, se dovedeşte om ca toți oamenii şi cade, s-ar zice, în plină tradiție farisee. Nu ştie să propovăduiască decât pomana; dăruirea prisosului de care te poți lipsi. Oamenilor fiscului nu le cere decât să-şi facă datoria fără strâmbătate: să ia numai cât a fost cerut. Soldaților, oameni crunți şi puşi pe hoții, le cere să se poarte bine, mulțumiți-vă cu leafa şi nu furați. Suntem în plin mozaism: Amos şi Isaia, cu mult înaintea lui, merseseră mai departe.

A venit vremea ca învinuitorul de la Marea Moartă să facă loc Mântuitorului de pe Marea Tiberiadei.

Jalnică soartă cea a Premergătorilor, care ştiu, dar nu vor vedea, care vor ajunge până pe malurile Iordanului, dar nu se

vor bucura de Pământul Făgăduinței, care vor netezi calea celui care vine în urma lor, dar le-o va lua înainte, care vor pregăti tronul şi nu vor sta pe el, robi ai unui stăpân pe care de cele mai multe ori nu-l văd la față. Poate că cruzimea lui Ioan este mai îndreptățită prin această ştiință a sa de-a fi un biet vestitor şi nimic mai mult; ştiință care n-ajungea până la pizmă, dar abătea o umbră de-ntristare asupra umilinței sale.

Veniră trimişi din Ierusalim să-l cerceteze cine era:

- Au eşti Ilie?
- Nu.
- Au eşti Proorocul?
- Nu.
- Cristos eşti?
- Nu. Sunt glas strigător în pustiu. După mine va să se arăte un altul, căruia nu-s în stare să-i dezleg nojițele încălțărilor, nici să-i țin opincile.

În Nazaret, într-acestea, un Meşteşugar necunoscut îşi lega singur opincile spre a merge în pustiu, unde răsuna glasul ce în trei rânduri spusese „nu".

Isus împlinise treizeci de ani. Vârsta cea bună şi hărăzită. Mai nevârstnic, omul nu-i decât o nădejde; îl stăpânesc simțămintele şi iubirile tuturor; nu-i cunoaşte bine pe oameni, nu poate deci să-i iubească cu acea iubire înduioşată şi miloasă cu care trebuie să fie iubiți oamenii, iar dacă nu-i cunoaşte şi nu-i în stare să-i iubească, n-are căderea să vorbească cu greutate, nici putința de-a se face ascultat, nici harul să-i poată mântui.

AJUNUL

Ioan îi cheamă pe păcătoşi să se spele în râu mai înainte de-a se pocăi. Isus vine la Ioan să-l boteze şi pe el: se spovedeşte prin aceasta că a păcătuit?

Scripturile vorbesc lămurit. Proorocul „propovăduia botezul pocăinţei, întru iertarea păcatelor". Cel care se ducea la el recunoştea că păcătuise; cine se duce să se spele, simte că-i murdar.

Neştiindu-se nimic din viaţa lui Isus între doisprezece şi treizeci de ani - tocmai anii când sufletul se poate strica, anii tinereţii zvăpăiate şi prăpăstioase - s-a crezut că în acel răstimp Isus păcătuise sau măcar că aşa se socotea el, la fel cu ceilalţi oameni.

Ceea ce ştim despre cei trei ani pe care-i mai are de trăit - anii mai bine luminaţi de scriptura celor Patru Martori, căci zilele şi vorbele din urmă ale celor morţi se pomenesc totdeauna - nu ne lămureşte întru nimic asupra acestei bănuite strecurări a Păcatului între Nevinovăţia începutului şi Slava sfârşitului.

În sufletul lui Cristos nu se pot desluşi urmele, cât de slabe, ale unei convertiri. Cele dintâi cuvinte ale sale au aceeaşi intonare, ca şi cuvintele-i de pe urmă; izvorul din care curg e limpede din cea dintâi zi; nu zăreşti în el zăcământ de gunoaie, suprapuneri de straturi necurate. Purcede sigur, deschis, absolut; cu autoritatea uşor de recunoscut a neîntinării; se simte că n-a lăsat nimic întunecos în urmă-i: glasul îi e vajnic, neîncătuşat, deplin, cântec melodios nestricat de vinul prost al plăcerilor, de răguşeala părerilor de rău. Limpezimea ochilor, a zâmbetului şi a cugetării sale nu e înseninarea ce se întoarce pe aripa norilor furtunii, nici dâra ceţoasă a zorilor ce învinge pe nesimţite negura plină de strigoi a nopţii. E limpezimea celui care s-a născut o singură dată şi a rămas copil până târziu; limpezimea, străvezimea, tihna, liniştea unei zile care se va isprăvi în noapte, dar nu

s-a întunecat înainte de amurg; zi pururea senină, copilărie neştirbită, neîntinată de ceaţă până în clipa morţii.

Umblă printre cei necuraţi, cu nevinovăţia firească a celui curat, se amestecă printre păcătoşi cu tăria firească a nevinovatului, printre bolnavi, cu voioşia firească a sănătosului.

Pe câtă vreme convertitul, totdeauna rămâne cât de cât tulbure în adâncul sufletului. O singură picătură de amărăciune rămasă, o umbră uşoară de necurăţenie, o ispitire a părerii de rău, o străfulgerare de ispită ajunge să se simtă iarăşi copleşit de zbuciumul îndoielii. Nu poate scăpa niciodată de bănuiala că n-a lepădat de pe el cea mai ascunsă pojgiţă a omului vechi, că n-a omorit, ci doar a amorţit. Eul celălalt ce trăia în carnea lui a cheltuit, a îndurat, a pătimit atâta ca să-şi recapete sănătatea, comoara nepreţuită, dar atât de gingaşă, încât nu mai poate de frică să nu şi-o pună în primejdie, să n-o piardă. Nu fuge de cei rămaşi în păcat, dar se apropie de ei cu nevoită silă; cu sfiala, uneori nemărturisită, a unei noi molipsiri; cu bănuiala că văzând iar mocirla în care s-a complăcut şi el, îi va trezi prea chinuitoare amintirea cu neputinţă de îndurat acum a ruşinii, strecurând în el deznădejdea mântuirii de pe urmă. Cel care-a fost slugă, ajungând stăpân, nu-i îndatoritor cu slugile; cel care-a fost sărac, îmbogăţindu-se, nu-i darnic cu săracii; cel care-a făcut păcate, pocăindu-se, nu-i totdeauna prieten cu păcătuitorii. Acea rămăşiţă de mândrie care se furişează până şi-n inima sfinţilor strecoară în evlavia lui o fărâmă de dispreţ dojenitor: de ce nu fac şi aceia ce-a ştiut să facă el? Urcuşul e larg deschis tuturor, chiar şi celor mai pătaţi şi mai nărăviţi; mare-i răsplata: de ce stau acolo jos, cufundaţi în hadul cel orb?

Iar când convertitul le vorbeşte fraţilor săi, ca să-i îndrepte pe calea bună, nu se poate opri de a-şi aminti propria-i încercare, căderea, mântuirea. Ţine, mai mult poate din dorinţa de-a converti decât din trufie, ca să se dea pe sine drept exemplu viu al Harului dumnezeiesc, drept chezăşie neîndoielnică a desfătărilor mântuirii.

De trecut te poți lepăda, dar nu-l poți nimici, mijește, chiar fără știința și fără voia lor, până și în cei care-și retrăiesc viața prin cea de-a doua naștere a pocăirii.

Acest bănuit trecut de convertit nu înfloreşte în sufletul lui Isus niciodată, în nici un fel; nu-l descoperi nici măcar prin subînțelesuri, nu-l poți recunoaşte în cea mai măruntă din faptele sale, în cea mai neînsemnată din spusele sale. Dragostea lui pentru cei care-au păcătuit nu seamănă cu încăpățânata ardoare a pocăitului care ține morțiș să facă prozeliți. Dragoste înnăscută, iar nu făcută. Duioşie de frate, fără presupus de dojană. Frăție neprefăcută de drept prieten care nu-şi stăpâneşte sila. Aplecare către cel necurat a celui curat, căruia nu-i e frică să se murdărească, ci ştie că poate curăța. Iubire fără gânduri de câştig. Iubirea sfinților în clipe de sublimă sfințenie. Iubire care face să pară josnicie toate celelalte iubiri. Iubire cum nu se mai văzuse alta. Iubire cum s-a mai aflat de-atunci numai arareori, prin aducere aminte, prin imitarea acelei iubiri. Iubire ce se va chema creştină, iar cu alt cuvânt, niciodată. Iubire dumnezeiască. Iubirea lui Isus. Iubire.

Isus venea în mijlocul celor care păcătuiseră, dar păcat nu săvârşise. Venea să se scalde-n apa curgătoare sub ochii lui Ioan, dar înlăuntru-i pată n-avea. Sufletul lui Isus era sufletul unui copil, atât de copil încât îi întrecea pe învățați în învățătură şi pe sfinți în sfințenie. Nici urmă din asprimea puritanului, ori din înfiorarea înecatului. Drept păcate pot trece în fața subtilizatorilor scrupuloşi până şi întinările cele mai mărunte ale desăvârşirii absolute, nepăstrarea, fără voie, a vreuneia din cele şase sute de porunci ale Legii. Dar Isus nu era nici fariseu, nici maniac. Ştia ce-i păcatul şi ce-i binele; dar nu-şi rătăcea mintea în labirintul scripturii. Cunoştea viața, nu se ferea de viața care nu-i un bine, ci condiția tuturor bunurilor. Pentru el a mânca şi a bea nu era păcat; nici a contempla lumea; precum nici a căta cu voie bună la hoțul ce se pierde-n întuneric, la femeia care şi-a vopsit buzele ca să acopere balele sărutărilor necerute.

Şi totuşi, Isus vine în mijlocul vălmăşagului de păcătoşi, să se cufunde în Iordan. Taina aceasta nu e tainică pentru cel care nu vede în botezul reînnoit de Ioan doar înţelesul cel mai obişnuit.

Cazul lui Isus este unic. Botezul lui Isus e la fel cu oricare altul, la cea dintâi vedere, dar se tălmăceşte într-alt chip. Botezul nu e doar curăţirea cărnii ca simbol al voinţei de-a curăţi sufletul, rămăşiţă din primitiva analogie cu apa care spală petele trupeşti şi le poate şterge pe cele sufleteşti. Această metaforă fizică, de folos în simbolistica de rând, ceremonie necesară în ochii trupeşti ai celor mulţi, care au nevoie de-un sprijin material spre a crede în ceea ce nu-i material, nu se potrivea cu Isus.

Dar el s-a dus la Ioan cât să se-mplinească proorocirea Premergătorului: îngenuncherea sa în faţa Proorocului Focului e recunoaşterea menirii aceluia drept sol care şi-a făcut datoria, care de-acuma poate spune că şi-a împlinit chemarea. Isus, supunându-se acestei simbolice ungeri, îi dă lui Ioan întărirea legiuitei ungeri de Premergător.

Iar de-am voi să descoperim în Botezul lui Isus şi un al doilea tâlc, n-ar fi poate de prisos să ne aducem aminte că scufundarea în apă e dăinuirea unui Sacrificiu Omenesc. Popoarele Antichităţii obişnuiră multă vreme să-şi ucidă duşmanii ori chiar pe câte unul dintre ai lor, ca şă-i aducă jertfă zeilor mâniaţi, spre a ispăşi astfel vreo nelegiuire prea mare a poporului ori spre a le face zeii vreun hatâr neobişnuit, o mântuire de la care-şi luaseră nădejdea. Evreii îi hărăziseră lui Jahve viaţa celor dintâi copii ce se năşteau prin casele lor; pe vremea lui Avram, obiceiul acesta fu oprit din porunca lui Dumnezeu, dar nu totdeauna fu ascultată porunca.

Victimele era omorâte în mai multe feluri: printre acestea era şi înecul. La Curius din Cipru, la Terracina, la Marsilia, chiar în vremuri istorice, se azvârlea în fiecare an câte un om în mare, iar victima era socotită drept mântuitorul concetăţenilor săi. Botezul e o rămăşiţă a înecării rituale; şi cum această jertfă adusă apei era socotită drept

binefăcătoare şi pentru cei care-o făceau, iar pentru victimă aducătoare de glorie, nu era greu să fie socotită drept începutul unei vieți noi, a unei învieri. Cel cufundat în apă moare pentru mântuirea tuturor şi merită să mai trăiască. Botezul, chiar după ce i s-a uitat această crudă obârşie a rămas drept simbol al unei a doua naşteri.

Isus tocmai sec pregătea să înceapă o nouă epocă a vieții sale, de fapt adevărata-i viață. Cufundându-se în apă, mărturisea voința de-a muri, dar totodată, credința statornică în înviere. Nu coboară în râu să se spele, ci spre a dovedi că-şi începe viața cea de-a doua, că moartea lui va fi doar o părere, precum părere e curățirea lui Isus în apa Iordanului.

DEŞERTUL

Abia ieşit din apă, Isus se duce în Deşert, din Mulțime, spre Singurătate.

Trăise până atunci printre pâraiele şi lanurile Galileei, pe malurile cu iarbă îmbelşugată ale Iordanului - acum se duce în munții cei stâncoşi, unde izvor nu izvorăşte, grâu nu rodeşte, ci cresc doar şerpi şi mărăcini.

Trăise până atunci printre salahorii Nazaretului, printre pocăiții lui Ioan - acum se duce în munții neumblați, unde chip de om nu se vede, nici nu se aud glasuri de om. Omul nou pune între el şi lume Deşertul.

Cine-a spus: vai de cel singur! nu şi-a măsurat decât frica sa. Viața trăită în tovărăşia oamenilor, o jertfă cu atât mai de laudă pe cât e de nesuferită. Singurătatea pentru cel cu sufletul bogat e Răsplată, iar nu Ispăşire. E chezăşia unei fericiri neîndoioase, creație a frumuseții lăuntrice, împăcare nesilită cu toți cei rămaşi departe. Numai în singurătate trăim cu cei de seama noastră; cu cei care-au găsit, singuri, mărinimoasele gânduri ce ne mâingâie de orice alte bunuri părăsite.

Nu poate îndura singurătatea omul de rând, omul mic la suflet. Cel care n-are nimic de dat. Cui îi e frică de el şi de goliciunea lui. Cel osândit la veşnica singurătate a sufletului, pustiit deşert lăuntric în care nu cresc decât buruienile otrăvite ale paraginei. Cel care nu-şi află loc, cel plictisit, nenorocit când nu-şi poate uita de sine în ceilalți, când nu se poate asurzi în cuvintele altora, când nu se poate crede viu în viața celor care se cred vii în viața lui; cel care nu poate trăi fără să se amestece, atom pasiv, în şiroaiele ce se revarsă în fiecare dimineață din canalele oraşului.

Isus a trăit printre oameni şi se va întoarce în mijlocul lor, pentru că-i iubeşte. Dar adeseori se va ascunde, ca să stea singur, departe de ucenici. Spre a-i fi dragi oamenii, trebuie să-i părăsească din când în când.

Departe de ei, suntem mai aproape. Cel mic la suflet îşi aduce aminte doar de răul pe care i l-au făcut; noaptea lui e

frământată de ciudă, gura-i e înveninată de mânie. Un suflet mare nu pomeneşte decât binele, şi pentru acea fărâmă de bunăvoie uită marele rău pe care i l-au făcut. Chiar de nu l-a iertat atunci cu totul, i se şterge cu vremea din suflet. Şi se întoarce, la fraţii săi, cu dragostea de mai înainte.

Pentru Isus, cele Patruzeci de zile petrecute în singurătate sunt cea din urmă pregătire. Timp de Patruzeci de ani, Poporul Evreu - întruchipare profetică a lui Cristos - trebuie să rătăcească prin Deşert, mai înainte de-a intra în împărăţia făgăduită de Dumnezeu; Patruzeci de zile trebuie să rămână Moise lângă Dumnezeu, ca să-i asculte legile; Patruzeci de zile trebuie să umble Ilie prin Deşert, ca să scape de răzbunarea nemiloasei regine.

Iar noul mântuitor va trebui să aştepte Patruzeci de zile, mai înainte să vestească împărăţia Făgăduită şi să stea cu Dumnezeu Patruzeci de zile, ca să primească de la el înaltele-i îndrumări.

Nu va sta însă singur de tot. Fiarele şi îngerii îi ţin de urât. Fiinţele mai prejos decât omul şi fiinţele mai presus de el. Cele ce trag în jos şi cele ce duc în sus. Vieţuitoarele numai tină şi vieţuitoarele numai duh.

Omul e o Fiară ce trebuie să se schimbe în înger. Tină, gata să se prefacă în Duh. De învinge Fiara, omul coboară mai jos ca Fiarele, căci pune moaştele minţii sale în slujba bestialităţii; de învinge îngerul, omul se face de-o seamă cu el şi în loc de-a fi glotaş de rând al oştirii lui Dumnezeu, are parte de Dumnezeire. Dar îngerul căzut, osândit să ia chip şi asemănare de fiară, e duşmanul pânditor şi neînduplecat al oamenilor care se întruchipează îngeri şi vor să urce la înălţimea de la care fost-a prăbuşit acela.

Isus e duşmanul lumii, al vieţii de dobitoace pe care-o duc cei mai mulţi. A venit pentru ca Vitele să se schimbe-n oameni şi oamenii în îngeri. S-a născut ca să prefacă Lumea şi s-o învingă. Să lupte deci împotriva Regelui Lumii, a Potrivnicului lui Dumnezeu şi al oamenilor, a celui rău, a celui răzvrătitor, a Celui ce duce-n ispită. S-a născut ca să-l izgonească pe Satana de pe pământ, precum izgonitu-l-a Tatăl din Ceruri.

Iar Satana, după ce aproape se-ncheiaseră cele Patruzeci de zile, se furişă în Deşert ca să-şi ispitească duşmanul.

Nevoia omului de a-şi umple trupul cu mâncare în fiece zi e cea dintâi dovadă a sclaviei iui faţă de cele pământeşti, pe care Isus căuta să le înfrângă. Când va trăi printre oameni, va mânca şi va bea, spre a ţine tovărăşie prietenilor; dar şi pentru că se cade a da cărnii ceea ce este al cărnii, totodată, spre a dovedi cât îl supărau făţarnicele posturi ale Fariseilor. Cea din urmă faptă din viaţa lui Isus va fi un Ospăţ, dar cea dintâi, după Botez, va fi Postul. Acum că e singur şi nu-şi umileşte tovarăşii, nici nu poate fi luat drept habotnic, uită să mănânce.

Dar după Patruzeci de zile, i se făcu foame. Satana adăsta, tupilat şi nevăzut, clipa aceea. De vreme ce Tina Tină cere, e îngăduită o nădejde. Iar Potrivnicul îi spune:

- De eşti tu fiul lui Dumnezeu, porunceşte acestor pietre să se schimbe-n pâini.

Răspunsul e gata:

- Nu doar cu pâine se ţine omul, ci cu orice vorbă a Lui Dumnezeu.

Satana nu se dă bătut şi, de pe culmea unui munte, îi arată împărăţiile pământului:

- Ţi-oi da toată această putere şi slava acelora, că mie mi-au fost lăsate şi le dau cui îmi place mie. De mi te-nchini, toate ale tale fi-vor.

Iar Isus răspunde:

- Piei, Satană, că stă scris în Scriptură: închină-te Domnului Dumnezeului tău şi slujeşte-l numai pe dânsul.

Atunci Satana îl duce în Ierusalim şi-l urcă pe culmea Templului.

- De eşti fiul lui Dumnezeu, dă-ţi drumul.

Dar Isus, degrabă:

- Spusu-s-a: Nu-l ispiti pe domnul Dumnezeul tău.

„Isprăvindu-se aşa încercările - urmează Luca - diavolul se depărtă de el o bucată de vreme". Îi vom afla mai apoi întoarcerea şi cea de pe urmă încercare. La cea dintâi vedere, vorbele pe care le schimbă nu par decât o războire a slovelor

din Scriptură. Satana şi Isus nu vorbesc cu cuvintele lor, ci le împrumută fără sfială din Cărţile Sfinte. Parc-am fi de faţă la o ceartă de teologi: pe câtă vreme e cea dintâi Parabolă, înfăţişată iar nu grăită, din Evanghelie.

Nici o mirare că Satana a venit cu smintita nădejde de a-l face pe Isus să cadă. Nici o mirare că Isus e pus la încercare, întrucât e om. Satana nu-i ispiteşte decât pe cei mari şi curaţi. Celorlalţi n-are nevoie să le şoptească cuvânt de poftire. Ai lui sunt din clipa decăderii copilăriei în tinereţe. N-are a se osteni ca aceia să asculte de el. În braţele-i sunt, mai înainte să-i cheme. Cei mai mulţi nici măcar nu bagă de seamă că Satana e lângă ei. Nu li s-a înfăţişat niciodată, căci i-au dat ascultare de departe. Ba uneori, pentru că niciodată nu l-au văzut, înclină să nu creadă în el. Oamenii dracului nu cred în diavol. Cea mai nouă şiretenie a Diavolului, s-a scris, e să răspândească zvonul c-ar fi murit, la toate întruchipările: atât de frumoase uneori, că n-ai zice să fie el. Grecii, de-o pildă, monştri de eleganţă şi deşteptăciune, nu află loc pentru Satană în mitologie. Deoarece toţi Zeii lor, când dai să-i cercetezi mai de aproape, arată coarnele Satanei pe sub coroanele de laur şi de viţă. Satanic e Jupiter cel tiran şi afemeiat, Venera adulteră, Apollo mâncătlorul de şorici, Marte ucigaşul, Dionisos beţivul. Zeii Greciei suni atât de şireţi, că dau norodului să bea fierturi aromate şi vrăji de dragoste, ca să nu simtă mirosul cel greu al răului ce spurcă pământul.

Dar dacă cei mai mulţi nu-l văd pe Satana, ci râd de el ca de un strigoi născocit în bisericâ pentru îndreptarea păcătoşilor, nu mai încape îndoială că Satana se-ndârjeşte tocmai împotriva celor care-1 cunosc, dar nu-l urmează. Ispiteşte nevinovăţia celor dintâi Doi oameni; îl răzvrăteşte pe David cel Voinic; îl păcătoşeşte pe Solomon Înţeleptul; îl învinuieşte în faţa lui Dumnezeu pe Iov cel Drept. Toţi sfinţii ce se ascund în pustiu, toţi iubitorii de Dumnezeu vor fi ispitiţi de Satana. Cu cât se feresc de el, cu atât el se dă mai aproape. Cu cât suntem mai sus, cu atât se îndârjeşte să ne târască iarăşi în jos. Nu-l poate pângări decât pe cel curat; trece nepăsător pe lângă murdăria

ce dospeşte singură în mustul păcatului, la răsuflarea caldă a voluptăţii. A fi ispitit de Satana e semn de curăţenie, semn de mărire, dovadă de înălţare. Cel care l-a cunoscut pe Satana şi l-a văzut la faţă poate să-şi pună nădejdea în sine. Isus era mai îndreptăţit ca nimeni altul să aibă parte de această consfinţire. Satana îl încearcă cu două sfidări şi cu o ispită. Îi cere să schimbe tina cea neînsufleţită în tină dătătoare de viaţă şi să se arunce de sus, pentru că Dumnezeu, scăpându-l, să-l recunoască drept copil adevărat. Îl ispiteşte cu stăpânirea şi slava împărăţiilor pământene, pentru ca Isus, în loc să-l slujească pe Dumnezeu, să făgăduiască a-i sluji pe Diavol, îi cere Pâinea pământească, minunea pământească şi-i făgăduieşte împărăţii lumeşti. Isus nu primeşte sfidările şi se leapădă de daruri.

El nu e Messia cel lumesc şi vremelnic, nădăjduit de plebea iudee. Messia pământului pe care şi-i închipue în josnicia lui Ispititorul. N-a venit să dea hrană trupurilor, ci hrană sufletului, acea merindă, precum alta nu e, care-i adevărul. Atunci când fraţii săi, aflându-se departe de casă, nu vor avea pâine destulă să-şi potolească foamea, Isus va frânge puţinele pâini pe care le au cu ei şi toţi vor fi sătui, ba vor rămâne coşurile pline. Când nu e însă încolţit de nevoie, nu va fi împărţitor ai pâinii ce din pământ vine şi în pământ se întoarce. Dac-ar schimba în pâine bolovanii din drum, toţi l-ar urma de dragul trupului şi s-ar preface a-l crede tot ce spune: până şi câinii s-ar aduna la ospăţul lui. Dar nu aceasta-i e dorinţa. Cel care crede în el va să creadă în cuvântul său, în ciuda foamei, a durerii, a sărăciei. Mai mult, cei care se vor hotărî să-l urmeze vor trebui să părăsească lanurile cele îmbelşugate de grâu, banii cu care pot cumpăra pâinea. Sunt ţinuţi să-l urmeze fără traistă şi simbrie, cu o singură haină pe ei, să trăiască la fel păsărilor cerului, dezghiocând spice pe câmp, ori cerând de pomană pe la case. De pâiinea pământească oricine se poate lipsi: o smochină uitată între frunze, un peşte pescuit în baltă, pot să-i ţină loc de pâine. Dar de pâinea cerească nimeni nu se poate lipsi, de nu vrea să moară pe vecie, ca acei care

n-au gustat niciodată dintr-însă. Omul nu trăieşte numai cu pâine, ci cu iubire, cu mărinimie, cu adevăr. Isus e gata să schimbe împărăţia Pământului în Împărăţie a Cerurilor, smintita Bestialitate în fericită Cuvioşie; ci nu-i vine să schimbe pietrele în pâine, Tina în altă Tină.

Împotrivindu-se firea însăşi, Isus înlătură şi cealaltă sfidare a Satanei. Oamenilor le place tot ce este minunat. Minunea scamatorească, neputinţa omenească schimbată-n putinţă, sub ochii lor. Le e foame, le e sete de minuni. Sunt gata să i se închine Taumaturgului, chiar de-i satanic ori şarlatan. Lui Isus toţi îi vor cere un Semn, idest, pentru ei un uriaş joc de scamatorie. Dar nu-l va da niciodată. Nu vrea să înduplece prin minuni. Va vindeca bolnavii - mai ales pe cei bolnavi cu duhul şi pe păcătoşi - dar adesea se va feri fie chiar şi de prilejul acestor minuni; ba se va ruga de cei vindecaţi să-i treacă sub tăcere numele. Oamenii vor trebui să creadă, în pofida tuturor părerilor potrivnice, să creadă în măreţia lui până-n ceasul cel mai sfâşietor al batjocoririi sale, să creadă în dumnezeirea lui chiar şi în clipa părelnicei pângăriri a omenescului din el. Să se arunce de pe Templu, neîmboldit de nevoia de a veni într-ajutor cuiva, cu singurul gând de a robi mintea oamenilor cu vraja minunii şi a spaimei; să-l pună pe Dumnezeu la încercare; să-l silească parcă de-a săvârşi o minune netrebuitoare şi cutezătoare, numai ca să nu câştige Satana josnicul rămăşag pus în neobrăzată bătaie de joc, aşa ceva Isus nu poate face. Inimă, inimilor vrea să le vorbească; înălţător, vrea să înalţe; duh curat, vrea să curăţe duhurile; iubire, vrea să-i înflăcăreze pe oameni cu iubire; suflet mare, vrea să le facă mai mari sufletele lor celor mărunte şi date uitării. În loc de a se arunca, asemeni vrăjitorului de rând, în prăpastia ce stă sub Templu, de pe Templu se va urca pe Munte să grăiască de pe înălţime despre fericirile Împărăţiei Cerurilor.

Ispitirea cu împărăţia pământului îl va face să se cutremure; dar mai ales preţul pe care-l cere Satana. Satana e în drept să făgăduiască ceea ce-i al său; împărăţiile pământului sunt întemeiate pe tăria braţelor şi se ţin prin înşelătorii; acolo e

lumea şi Raiul regăsit al Satanei; Satana doarme noaptea la căpătâiul celor puternici; aceia i se închină cu fapta lor şi-i plătesc bir, zi la zi, bir de gânduri şi de fapte. Dar dacă Isus le-ar da tuturor pâine fără să muncească; dacă Isus, schimbat în scamator pe frânghie, ar deschide o panoramă pentru prostime, le-ar putea smulge regilor împărăţiile fără a se mai ploconi înaintea Potrivnicului. De-ar voi să treacă drept Messia pe care-l visează iudeii în nesomnul lor amărât de sclavi, calea o ştie, i ar putea cumpăra prin îndestulare şi minuni, făcând din orice petec de pământ o ţară îmbelşugată în rod şi vrăjitorii; astfel, repede ar pune mâna pe tronurile mijlocitorilor Satanei.

Dar Isus nu vrea să fie reînalţătorul împărăţiei decăzute, cuceritorul împărăţiilor duşmane. Nu râvneşte să fie stăpân; puţin îi pasă de glorie. Împărăţia pe care o prooroceşte pregătind-o, n-are nimic de împărţit cu împărăţiile pământului, împărăţia lui, dimpotrivă, e menită să nimicească împărăţiile lumii. Împărăţia Cerurilor stă în noi; zi de zi, cu fiecare suflet ce se pocăieşte, tot mai mare-i împărăţia, dobândând un supus mai mult, răpit domniilor pământene. Când toţi oamenii fi-vor buni şi drepţi; când toţi îşi vor iubi fraţii cum iubesc părinţii copii, când vor fi iubiţi şi duşmanii, dacă vor mai fi duşmani, când nimeni nu se va gândi să strângă munţi de comori şi în loc să ia de la alţii, fiecare va da pâine celui înfometati şi haină celui îngheţat, unde fi-vor în ziua aceea împărăţiile de pe pământ? Ce nevoie va mai fi de ostaşi, când nimeni nu va râvni să-şi sporească ţara, încălcând-o pe a vecinului? Ce nevoie de judecători şi de zbiri, când necunoscută va fi nelegiuirea oamenilor pocăiţi? Ce nevoie de regi, când fiecare îşi va avea legea în suflet şi nu vor fi oştiri de dus la luptă, nici judecători de ales? Ce nevoie de bani şi de dări, când orice om fi-va stăpân pe pâinea cu care sec va mulţumi, când nu va mai fi simbrie de plătit ostaşilor şi slugilor? Când sufletul tuturor se va preface, vremelniciile botezate patrie, justiţie, pieri-vor ca vedeniile unei nopţi nesfârşite. Cuvânlul lui Cristos n-are nevoie de bani, nici de ostaşi; iar de se va schimba în faptă în sufletul tuturor oamenilor, atunci tot ce-l leagă pe om - puterea

cea nedreapă şi nevoită, trufia ucigaşă a războaielor - se va risipi ca ceata dimineţii în bătaia soarelui şi-n vârtejul vântului. Împărăţia Cerurilor, care una este, va lua locul împărăţiilor Pământului, nenumărate. Oamenii nu vor mai fi împărţiţi în regi şi supuşi în stăpâni şi robi, în avuţi şi calici, în păcătoşi fătarnici şi păcătoşi neobrăzaţi, în habotnici trufaşi şi vinovaţi smeriţi, în oameni slobozi şi-n oameni legaţi. Soarele Domnului străluci-va asupra tuturor. Locuitorii împărăţiei vor face o singură familie de părinţi şi fraţi; porţile Raiului se vor deschide iarăşi în faţa copiilor lui Adam, asemeni acuma cu Dumnezeii.

Isus l-a înfrânt pe Satana în sufletul său; poate pleca din Pustiu, să-l înfrunte şi în mijlocul oamenilor.

ÎNTOARCEREA

De îndată ce coborî iarăşi printre oameni, Isus află că Irtarhul - cel de-al doilea bărbat al Irodiadei - îl închisese pe Ioan în cetăţuia din Maheront.

Gura ce strigase în Pustiu era acuma ferecată; iar cel ce ar fi dus pe malul Iordanului n-ar mai fi zărit pe apă umbra prelungă a sălbaticului Botezător.

Şi-a încheiat rostul şi-i nevoit să dea pas unui strigăt mai puternic. Ioan aşteaptă în negura ocnei clipa în care ţeasta-i gătită în sânge va fi dusă pe-o tipsie de aur la praznicul lui Irod, spre a se ospăta pentru cea din urmă oară din ea femeia cea nesăbuită, vânzătoarea de oameni.

Isus e înştiinţat că-i începe ziua. Şi străbătând Samaria, se întoarce în Galileea să vestească fără zăbovire apropierea împărăţiei.

Nu se duce în Ierusalim. Ierusalimul, cetatea Marelui Rege e Marea Cetate. Iar Isus vine să nimicească Ierusalimul, acel Ierusalim de piatră şi trufie: trufaş pe dealuri, cu inima împietrită ca pietrele, Isus vine să-i înfrunte tocmai pe cei care se fălesc în marile lor cetăţi. În Ierusalimurile lumii.

La Ierusalim trăiesc mărimile pământului. Romanii, stăpâni ai lumii şi ai Iudeei, cu soldaţii lor înarmaţi până-n dinţi. La Ierusalim porunceşte omul Cezarului, omul lui Tiberiu cel beţivan, ucigaş şi înşelător, urmaşul fătarnicului pederast August şi al adulterului risipitor Iulius. În Ierusalim trăiesc marii preoţi, bătrânii paznici ai Templului, Fariseii, Saduccii, Scribii, Leviţii, cu zbirii lor cu tot, urmaşii celor care-i izgoniră şi-i uciseră pe Prooroci; mumificatorii legii, habotnicii scripturii, încrezuţii păstrători ai Fătărniciei evlavioase.

În Ierusalim sunt paznicii comorilor lui Dumnezeu, ai comorilor Cezarului, paznicii comorilor obştei, iubitorii de comori, arendaşii birurilor cu vameşii şi trântorii lor, avuţii cu slugile şi cu ibovnicele lor, negustorii cu hambarele înţesate, cu tărăbile pe-afară, cu pungile sunând de arginţi în zăpuşeala vânului, peste inimă.

Isus vine împotriva tuturor acestora. Vine să-i răpună pe Stăpânii Pământului - care-i al tuturor -, să-i înmărmurească pe Stăpânii Cuvântului - care răsună oriunde vrea Dumnezeu, să-i osândească pe Stăpânii Aurului - lut aducător de pacoste şi sortit pierzării.

Vine să răstoarne împărăţia ostaşilor Romei - care asupresc trupurile; împărăţia preoţilor Templului - care asupresc sufletele; împărăţia strângătorilor de bani - care asupresc sărăcimea. Vine să mântuiască trupurile, sufletele, săracii. Să propovăduiască libertatea împotriva Romei, dragostea împotriva Templului, sărăcia împotriva bogaţilor.

Nu vrea, aşadar, să-şi înceapă solia din Ierusalimul în care duşmanii săi stau adunaţi grămadă şi-s mai tari. Vrea să-l ocolească, să-l cucerească pe dinafară, să ajungă acolo mai târziu, cu tot poporul după el, atunci când împărăţia Cerurilor va fi împresurat Ierusalimul pe nesimţite. Cucerirea Ierusalimului fi-va cea de pe urmă încercare; groaznica bătălie între Unul mai mare decât prooroc şi cetatea nimicitoare de prooroci. De s-ar duce acum în Ierusalim - unde va intra mai târziu ca un rege şi va fi îngropat ca un tâlhar - ar fi pe dată prins şi n-ar mai putea semăna cuvântul în pământ mai puţin neprielnic, mai puţin înţelenit ca acela.

Ierusalimul, ca toate marile cetăţi - haznale uriaşe spre care curg lepădăturile şi putregaiurile naţiilor - e înţesat de-o adunătură de oameni uşuratici, spilcuiţi, trândavi, sceptici, nepăsători, de-o tagmă de popi căreia nu-i mai rămâne decât datina slujbei şi ciuda stearpă a decăderii, de-o aristocraţie de bogătaşi şi negustori necinstiţi, turmă a lui Mammon; de-o plebe pusă pe răscoală, tulbure şi proastă, ducându-şi zilele între superstiţia Templului şi frica de sabia străinului. Ierusalimul nu era ogor prielnic pentru sămânţa lui Isus.

Om de la ţară - adică sănătos şi iubind singurătatea - se întoarce în părţile lui. Vrea să le ducă Voioasa Solie celor care trebuie s-o afle înaintea tuturor. Săracilor, celor mărunţi, celor umili, căci buna vestire a lor este mai ales şi o aşteaptă de mai multă vreme; se vor bucura deci mai mult decât ceilalţi.

Pentru săraci vine şi purcede din cele mai sărace ţinuturi sărace. De aceea, ocolind Ierusalimul, se arată în Galileea şi intră în Sinagogă să propovăduiască.

Cele dintâi vorbe ale lui Isus sunt fireşti, puţine. Seamănă cu ale lui Ioan.

Sorocul s-a împlinit; se apropie împărăţia lui Dumnezeu; pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie.

Cuvinte goale, de neînţeles pentru cei moderni prin însăşi scurtimea lor. Pentru a le pricepe şi a pricepe deosebirea dintre solia lui Ioan şi solia lui Isus trebuie să fie răstălmăcite pe limba noastră, umplute iarăşi cu înţelesul lor veşnic viu.

S-a împlinit vremea. Vremea aşteptată, proorocită, mai dinainte vestită. Ioan spunea că un Rege avea să se ivească în curând, să întemeieze noua Împărăţie, împărăţia Cerurilor. Regele s-a arătat şi dă de ştire că porţile împărăţiei sunt deschise. El e călăuza, calea, mâna, mai înainte să fie Rege în toată strălucirea slavei cereşti.

Această vreme mi-i chiar cel de-al cincisprezecelea an al ocârmuirii lui Tiberiu. Vremea lui Isus e acum şi totdeauna, e veşnicia, clipa arătării sale, clipa morţii, clipa întoarcerii, clipa desăvârşitei izbânzi, vremea neîmplinită încă în clipa în care scriem. Vremea lui se împlineşte clipă cu clipă; oricare ceas îi e împlinire, numai oamenii să fie gata; orice zi a sa este domnia lui Isus e însemnată cu numere; veşnicia nu poate şti de începuturi şi cronologii. Ori de câte ori se sileşte un om să intre în Împărăţie, să creadă în Împărăţie, s-o îmbogăţească, s-o facă mai tare, s-o apere, să-i dovedească veşnica ei sfinţenie şi nemuritoarea-i întâietate faţă cu toate împărăţiile subjugate ale lumii, atunci, oricând se împlineşte vremea lui Isus. Vremea lui Isus, era creştină, noua învoire. Nici două mii de ani nu ne despart de acea vreme; nici două zile, căci pentru Dumnezeu şi pentru cei care ştiu, o mie de ani sunt o zi. Vremea s-a împlinit, am rămas până astăzi în deplinătatea vremilor. Isus ne cheamă şi acum, a doua zi n-a trecut încă, întemeierea împărăţiei abia a început. Noi, care suntem încă vii, în acest an, în acest veac (ci nu vom fi mereu vii, nici vom vedea poate

sfârşitul acestui an, nu vom vedea fără-ndoială, sfârşitul acestui veac), noi, spun, vii, de faţă, putem fi părăsiţii acestei împărăţii, putem pătrunde în ea, putem trăi în ea, ne putem bucura de ea. Împărăţia aceasta nu e născocirea demodată a unui biet ludeu de-acum douăzeci de veacuri, o vechitură, o amintire moartă, visul înfrigurat al unui om bolnav. Împărăţia e de azi. De mâine. De totdeauna. O realitate a viitorului, grea de viilor, vie, actuală, a noastră. O faptă începută de curând. Orice om poate da o mână de ajutor, îndată; atârnă de el să se-apuce iarăşi de lucru, să nu-l mai lase. Vorba pare veche, solia pare de demult, rostită mereu de ecoul a două milenii, dar împărăţia - ca fapt, ca adeverire, ca împlinire - e nouă, tânără, născută ieri, necrescută încă, neînflorită, reînfloritoare, nesporită încă. Isus aruncă sămânţa în pământ; dar sămânţa în două milenii de viaţă omenească trecute ca o iarnă de trândăvire în decursul a şaizeci de generaţii omeneşti, abia dacă a încolţit. Fi-va oare anul de faţă, după atâta potop de sânge, dumnezeiască primăvară aşteptată?

Ce este această împărăţie, afla-vom pagină cu pagină din însăşi spusele lui Isus. Dar nu trebuie să ne-o închipuim drept un nou Raiu de desfătări, drept o plicticoasă Arcadie de fericiţi, drept un cor de milioane de glasuri, cântând osanale cu picioarele în nori şi fruntea între stele.

Împărăţia lui Dumnezeu, aşa cum se vădeşte ea din vorbele lui Cristos, e răsturnarea Împărăţiei Satanei; Împărăţia Cerurilor e răsturnarea Împărăţiei Pământului. Împărăţia Satanei e Împărăţia răului, a vicleniei, a cruzimii, a trufiei; Împărăţia Prăpastiei. Pe câtă vreme Împărăţia lui Dumnezeu e Împărăţia binelui, a sincerităţii, a iubirii, a umilinţei: Împărăţia Culmii.

Împărăţia Pământului e Împărăţia tinei şi a cărnii, Împărăţia aurului şi a pizmei, a zgârceniei şi a desfrâului, Împărăţia a tot ceea ce râvnesc smintiţii şi putregăiţii lumii.

Împărăţia Cerurilor va fi, dimpotrivă, Împărăţia duhului şi a sufletului, Împărăţia lepădării şi a neîntinării, Împărăţia tuturor bunurilor după care umblă oamenii ce-şi dau seama că toate celelalte avuţii nu pot să aibă nici un preţ.

Dumnezeu e Tată, Bunătate; Cerul stă deasupra Pământului, iar dar Duhul. Cerul e lăcaşul lui Dumnezeu: Duhul e Împărăţia Bunătăţii.

Cine se târăşte pe pământ, cine scormoneşte grohăind pământul, cine nu vede decât mocirla pământului, e Bestie; cel ce trăieşte cu ochii la cer. Dorind cerul, nădăjduind să trăiască veşnic în cer, e Sfânt.

Cei mai mulţi dintre oameni sunt Bestii: Isus vrea să schimbe Bestiile în Sfinţi. Acesta este înţelesul firesc şi mereu viu al împărăţiei lui Dumnezeu, al împărăţiei Cerurilor.

Împărăţia lui Dumnezeu a oamenilor este, pentru oameni, „Împărăţia cerurilor în noi sălăşluieşte". Începe numaidecât: e fapta noastră, întru a noastră fericire, în viaţa aceasta, pe acest pământ. Atârnă de voinţa noastră, de răspunsul nostru: da ori ba. Păstraţi-vă cu suflet curat şi împărăţia Cerurilor se va întinde şi asupra pământului, împărăţia lui Dumnezeu se va întemeia printre oameni.

Adaogă, într-adevăr, Isus: Pocăiţi-vă. Şi de data aceasta străvechiul cuvint a fost abătut de la înţelcsu-i adevărat. Cuvântul lui Marcu - 9gJ"<@g4Jg nu se poate tălmăci prin „poenitemini" ori „pocăiţi-vă". 9gJ"<@4" înseamnă propriu-zis „mutatio mentis", prefacerea minţii, prefacerea sufletului. Metamorfoza e schimbarea formei; metanoia e schimbarea spiritului. S-ar putea tălmăci mai degrabă prin „convertire", care înseamnă reîmprospătarea întregului om; dar „pocăinţa" şi „pocăirea" nu-s decât mijloace de înfăptuire ale propovăduirii sale.

Cerinţa lui Isus pentru venirea acestei împărăţii - cerinţă care era totodată însăşi temelia noii orânduiri - era prefacerea sufletului din adânctiri, răsturnarea vieţii şi a tuturor valorilor de rând ale vieţii, preschimbarea simţămintelor, a părerilor, a gândurilor: acea prefacere căreia, vorbind cu Nicodim, i-a zis „a doua naştere". Isus va lămuri treptat-treptat în ce fel va să se întâmple această preschimbare din adâincuri a sufletului omenesc: întreaga-i viaţă va fi hărăzită acestei îndrumări, acestei pilde. Deocamdată se mulţumeşte să adauge un singur sfat:

- Credeţi în Evanghelie.

Prin Evanghelie, oamenii din zilele noastre înțeleg de obicei Cartea în care e tipărită şi legată împătrita poveste a vieții lui Isus. Dar Isus nu scria cărți, nici nu se gândea la tomuri. Prin Evahghelie înțelegea - în înțelesul cel atât de plăcut al cuvântului - ceea ce tradiția literară numeşte „Bună Vestire", dar s-ar putea tălmăci mai bine prin „Voioasa Solie". Isus e un Sol (în greceşte înger), aducător al unei veşti fericite, o solie bună. Aduce Voioasa Solie că cei bolnavi vor fi lecuiți, că orbii vor vedea, că săracii se vor îmbogăți cu nepieritoare bogății, că cei necăjiți veseli-se-vor, că păcătoşii iertați vor fi, că necuraţii vor fi spălați, că cei nedesăvârşiți se pot desăvârşi, că Bestiile se pot schimba în Sfinți, Sfinții în îngeri asemenea lui Dumnezeu.

Pentru ca să vie împărăția Cerurilor, pentru ca toți să se străduiască întru venirea ei, oamenii sunt ținuți să creadă în această solie, să creadă că împărăția e adevărată şi se apropie. Fără credința în această făgăduială, nimeni nu va săvârşi cele de trebuință pentru ca făgăduiala să poată fi ținută. Singură credința că împărăția aceasta nu-i minciuna unui om din toată lumea, nici nălucirea uinei minți bolnave; singură credința în puterea Soliei îi poate îndemna pe oameni să-i înceapă întemeierea.

Isus, prin acele câteva cuvinte - lipsite de înțeles pentru cei mai mulți - le-a împărtăşit oamenilor temeiul învățăturii sale. Deplinătatea Vremilor: apucă-te de lucru acum, îndată. Venirea împărăției: izbânda Sufletului asupra Trupului, a Binelui asupra Răului, izbânda Sfântului asupra Bestiei. Metanoia: primenirea sufletelor din adâncuri. Evanghelia: voioasa înştiințare că toate acestea sunt adevărate şi în vecii veacurilor cu putință de înfăptuit.

CAPERNAUM

Iată ce le propovăduia Isus Galileenilor săi, în pragul căsuțelor albe pe la răspântiile umbrite ale târgurilor sau pe prundişul bălții, rezemat de-o barcă trasă la mal, cu picioarele adâncite în pietrele malului, pe înserate, când soarele asfințea în sângerarea Amurgului îmbietor la odihnă.

Mulți îl ascultau şi se luau după el; căci, ne spune Luca, „puternic îi era cuvântul". Cuvintele sale nu erau noi pentru toți, dar nou era omul, căldura glasului şi binele pe care-l făcea izvorât dintr-o inimă, mergând de-a dreptul la inimă. Nouă era intonarea acelor cuvinte, înțelesul pe care-l căpătau pe acele buze, luminate de privirile lui. Nu mai era Proorocul coborât din munți, strigând prin pustietăți, departe de oameni, răzleț, singur; Proorocul care-i silea pe oameni să vină la el, de voiau să-l audă. Acesta e un Prooroc ce trăieşte om printre oameni, tuturor prieten, care-i îndrăgeşte până şi pe cei pe care nimeni nu-i iubeşte; tovarăş cumsecade la îndemâna oricui, ieşind întru întâmpinarea fraților, căutându-i el unde se află, unde muncesc, prin case, prin ulițe înțesate, mâncând pâinea şi bând vinul ospătarii lor; la nevoie îi dă o mână de ajutor pescarului să tragă năvodul din apă şi tuturor le spune o vorbă bună: celui amărât, bolnavului, calicului.

Oamenii de rând, ca dobitoacele şi copiii, simt de departe cine-i iubeşte: îl cred pe cuvânt, se bucură când s-apropie - fața le e alta - şi se-ntristează când îi părăseşte. Uneori nu-i lasă inima să-l ştie singur şi se țin după el câte zile au.

Isus îşi petrecea zilele cu ei, cutreierând satele, stând de vorbă cu tovarăşii săi de copilărie. Nespus de drag i-a fost totdeauna malul acela dogorit al Bălții sale - de-a lungul scoicii de apă tihnită, limpede, senină, abia-abia încrețită de vântul pustiului, rar spintecată de luntrile ce ocolesc malul tăcute şi par de departe fără stăpân. Coasta apuseană a Bălții aceleia a fost adevărata-i țară, în care şi-a aflat cei dintâi ascultători, cei dintâi credincioşi, cei dintâi ucenici.

Prin Nazaret, chiar de se arătă în răstimpuri, nu poposi multă vreme. Se va întoarce acolo mai târziu, întovărăşit de Cei Doisprezece, premers de zvonul minunilor sale: iar Nazaritenii sc vor purta cu el cum s-au purtat toate cetăţile lumii - chiar şi cele mai frumoase prin noblețea sufletului lor: Atena şi Florența - cu aceia dintre cetăţenii lor care le-au sporit măreția, mai presus de toate celelalte. Nazaritenii, după ce l-au ocărât - îl apucaseră copil: cum să ajungă tocmai el mare prooroc? - încearcă să-l arunce într-o prăpastie.

Isus nu poposeşte nicăieri cu gândul statornicirii. E veşnicul drumeț: drumeţul căruia cel pântecos şi nedeprins cu drumul îi strigă din pragul uşii sale că-i fără căpătâiu. Viaţa lui e veşnică Drumeţie. Mai înainte de Celălalt - de cel osândit la nemurire de-un osândit la moarte - e adevăratul Jidov Rătăcitor. Se naşte în popasul unei călătorii, nu se naşte într-un han numai din pricină că în hanul din Betleem nu era loc pentru lehuza drumeaţă. Pe când mai sugea încă, e purtat pe nesfârşitele căi dogorâte de soare ce duc în Egipt; din Egipt se întoarce pe înverzitele maluri ale Galileei. Din Nazaret se duce adesea de Paşti la Ierusalim. Glasul lui Ioan îl cheamă la apa Iordanului, un glas lăuntric îl îndeamnă către Pustiu. Iar după cele patruzeci de zile de foame şi ispită începe înfrigurata-i perindare din târg în târg, din sat în sat, din munte în munte, în lungul şi latul fărâmiţatei Palestine. De cele mai multe ori îl aflăm în Galileea sa, în Capernaum, în Corazih, în Cana, în Magdala, în Tiberiada. Dar străbate Samaria în mai multe rânduri şi poposeşte bucuros la fântâna din Sihar. Din când în când îl vom descoperi în Tetrarhia lui Eilip, la Betsaida, la Gadara, la Cezarea ori la Gerasa, în Perea lui Irod Antipa. În Iudeea se opreşte mai cu dragă inimă în Betania, cale de câteva poşte de Ierusalim, ori la Ierihon. Nu şovăie totuşi să treacă şi graniţele străvechii împărăţii, să coboare printre Păgâni. Îi întâlnim într-adevăr în Fenicia, către părţile Tirului şi ale Sidonului, chiar dacă Schimbarea la Faţă s-a întâmplat pe culmea muntelui Hormon, până în Siria. După Înviere se arătă în Emaus, pe malul bălţii sale din Tiberiada, ca şi în Betania lângă casa înviatului, unde-şi părăseşte prietenii pentru totdeauna.

E drumeţul fără popas, Rătăcitorul fără casă, Nepripăşitul din dragostea ce le-o poartă oamenilor, Surghiunitul de buna lui voie, în însăşi ţara lui. Mărturiseşte singur că n-are piatră de care să-şi razeme capul, nici culcuş în care să se odihnească noaptea, casă pe care să şi-o ştie a sa. Adevărata-i casă e drumul care-l poartă alături de cei dintâi prieteni, în căutarea altor prieteni, aşternutul îi e brazda câmpului, scândura bărcii, umbra *livezii de măslini. Uneori doarme prin casele celor care-l iubesc*, dar e oaspete răzleţ, nevolnic de popasuri.

La început îl găsim mai adesea în Capernaum. Drumurile sale de-acolo purcedeau, acolo se-ntorceau. Matei spune că „aceasta îi era cetatea". Capernaum a rămas în vorbirea zilelor noastre cu înţelesul de vălmăşag gălăgios, *într-adevăr, la început* târg de pescari şi de plugari, cu vremea Capernaumul se mărise, mai-mai să nu-şi intre-n piele. Aşezat pe drumul caravanelor ce coborau spre mare din Damasc prin Iturea, ajunsese treptat-treptat un târg de negustori, cu oarecare însemnătate. Se aciuaseră pe-acolo meşteşugari, samsari, neguţători, prăvăliaşi. Vameşii - cum se strâng muştele pe para stricată - dăduseră şi ei fuga, arendaşi de biruri, vameşi şi alţii de teapa lor. Târguşorul acela de pescari şi de plugari se schimbase într-un târg cotropit de vălmăşagul străinilor, în care lumea marilor aşezări ale vremii - *nu lipseau* nici soldaţi nici femei de vânzare - era înfăţişată în întregul ei. Dar Capernaumul, aşezat pe malul bălţii, adiat de vântul dealurilor din preajmă şi de răcoarea apei, nu era pe de-a-ntregul putrezit ca cetăţile siriene ori ca Ierusalimul. Se mai găseau pe-acolo ţărani care se duceau în fiecare dimineaţă la câmp şi *pescari care se porneau cu luntrea*, după cum apucaseră. Oameni de treabă, sărăci, neînvăţaţi, primitori, oameni cărora le puteai vorbi şi de altceva, nu doar de câştiguri grase şi de bani. În mijlocul lor îţi mai puteai trage sufletul.

Sâmbăta, Isus se ducea la Sinagogă. Oricine avea *dreptul* să intre, să citească, să le vorbească *credincioşilor despre* cele citite. Sinagoga era o casă ca oricare alta, o încăpere fără podoabe, în care se strângeau oamenii, prieteni şi fraţi, să vorbească despre Dumnezeu şi să-l viseze.

Isus se scula, apuca un sul al Scripturii - de cele mai multe ori Proorocii, nu Legea - şi citea cu glas domol două, trei, patru, câteva versuri. Pe urmă prindea a vorbi cu o isteţime neşovăită şi biciuitoare, care-i uimea pe Farisei, îi ustura pe cei cu păcate, îi ademenea pe săraci, le vrăjea pe femei.

Ca din senin, străvechea Scriptură căpăta altă înfăţişare, părea mai străvezie, mai bine pricepută de toţi; s-ar fi zis că era un adevăr nou, o descoperire pe care-o făcuseră singuri, o cuvântare atunci auzită întâia oară; cuvintele, scorojite de veacuri, uscate de mult ce fuseseră rostite, redobândeau viaţă şi culoare; un soare nou le aurea rând pe rând, bob cu bob; cuvinte proaspete, făurite în clipa aceea, strălucitoare în văzul tuturor ca o neaşteptată revelaţie.

Nimeni, în tot Capernaumul, nu-şi aducea aminte să fi auzit un Rabin vorbind astfel. În Sâmbetele când cuvânta Isus, Sinagoga era ticsită, lumea se-nghesuia până în drum. Cine putea să vină, venea.

Grădinarul care-n ziua aceea lăsase hârleţul din mână şi n-avea nevoie să mai învârtească la roată, să ude verdeţurile răsădite în straturi, Fierarul, priceputul fierar al târgului, omul cel negru de funingine, negru de praf şi de pilitură toată săptămâna, dar astăzi, zi de sabat, spălat, primenit, cu faţa şi mâinile cam negricioase dar curate, scoase la lumină, clătite-n multe ape, cu barba pieptănată şi dată cu unsoare de cea ieftină (miroase mai frumos a bogaţilor?); Fierarul ce sta toată ziua la foc, murdar şi năduşit, afară de astăzi că-i Sâmbătă şi se duce la Sinagogă să asculte îndătinatele cuvinte ale Dumnezeului strămoşilor, vine la Sinagoga din evlavie, dar vine ştiind că rubedeniile, prietenii, megieşii se strâng şi ei tot acolo şi-i poate întâlni; sau - mai ştii? - vine la Sinagogă pentru că ziua-i lungă, acea zi de sărbătoare fără lucru, fără ciocan şi cleşte-n mână, iar alt loc de petrecere în Capernaum nu-i afară de acesta; Zidarul - acelaşi care-a lucrat la umila casă a Sinagogii şi a făcut-o mică, deoarece vechii stăpâni, oameni de treabă şi cu frica lui Dumnezeu, dar cam zgârciţi, nu voiau să cheltuiască prea mult - Zidarul ce-şi simte şi-acum braţele înţepenite şi

frânte de truda celor şase zile, nici nu poate număra pietrele pe care le-a zidit, mistriile de var pe care le-a aruncat în zid să închege pietrele, toată săptămâna; Zidarul care s-a îmbrăcat azi în haine noi şi se simte mai în largul lui, că a stat tot în picioare trebăluind când ici când colo, cu ochii în patru să iasă *lucrul bine cum îi place* stăpânului, s-a abătut şi bunul zidar pe la casa ce- i pare a fi şi a lui.

Au venit Pescarii, cel tânăr şi cel bătrân, arşi amândoi de soare, cu ochi deprinşi să se tot strângă de arşiţa răsfrântă-n apă, dar cel bătrân e mai chipeş cu podoaba pletelor şi a bărbii albe pe faţa-i oacheşă, toată numai brăzdaturi; Pescarii au răsturnat luntrile în nisip, le-au legat de un par, au întins năvoadele pe acoperiş şi au venit la Sinagogă, deşi nu-s deprinşi să stea între patru ziduri şi li-i gândul tot la tălăzuirea valurilor în pieptul bărcii.

Şi plugarii de prin ţarinele lor din apropiere sunt de faţă, ţăranii cei chiaburi, îmbrăcaţi la fel cu toată lumea, bucuroşi de grâul dat în copt, ca mâine bun de seceră: nu vor să-şi uite de Dumnezeu, de cel care face să dea spicul orzului şi să înflorească *viţa*. Au venit şi Ciobanii, coborâţi în faptul zilei de la oile şi caprele lor, mirosind a stână; Păcurarii, care stau toată săptămâna prin suhaturile muntelui, fără să zărească ţipenie de om. fără să schimbe o vorbă, singuri cu oile blajine, ce pasc în tihnă iarba de curând răsărită.

Chiaburii, negustorii mărunţi, fruntaşii Capernaumului venit-au şi ei, cu toţii. Suni oameni cu greutate şi evlavioşi. Stau în faţă, gânditori, cu ochii în pământ, mulţumiţi de câştigul săptămânii şi de puterea lor, căci nu şi-au pângărit sufletul cu nimic. Se vede *şira spinării lor acoperite* de haine scumpe, spinări aduse dar late şi falnice, spinări de stăpâni, spinări de oameni care nu datorează nimic nici aproapelui, nici lui Dumnezeu, spinări *temute, covârşite* de evlavie. Au mai venit la Sinagogă şi câţiva străini pripăşiţi pe-acolo, neguţători care se duc în Siria ori se întorc în Tiberiada. Au venit de plăcere ori din deprindere, să întâlnească poate niscai muşterii, cătând în faţa tuturor localnicilor cu neobrăzarea pe care o dă bogăţia, când omul e păcătos.

În fundul încăperii - căci Sinagoga nu-i decât o odaie lungă cu pereții văruiți, ceva mai încăpătoare ca o școală, ca o cârciumă sau ca o bucătărie - stau cuibăriți pe la ușă, cum pot să stea cei mereu cu frica-n sân să nu fie dați afară, calicii târgului, cei mai săraci dintre toți, cei care trăiesc din mila și pomana ciudoasă a altora, sau - cumplită sărăcie! - din câte un furtișag întâmplător; zdrențăroșii, cei plini de purici, robii, nenorociții; babele văduane cu feciorii plecați în lume: copiii rămași fără părinți, prea nevârstnici ca să-și câștige singuri o pâine; moșnegii cocoșați, pe care nimeni nu-i mai cunoaște; betegii sleiți de vlagă; cei care pătimesc de boli fără leac; cei care și-au sărit din minți și nu-s în stare să mai muncească. Cei slabi de minte, cei slabi la trup, învinșii, lepădații, părăsiții, cei care mănâncă din când în când - niciodată ca să-și potolească foamea - , cei care strâng ce-aruncă alții, cojile de pâine rece, capetele de pește, cocenii de varză și dorm pe unde apucă, pătimesc de frig iarna și așteaptă vara an de an. Raiul calicilor, să găsească niscai poame de-a lungul drumului. Cei care-și țin zilele cu pomana enoriașilor, dezmoșteniții, zdrențuiții, râioșii, damblagiii, când vine Sâmbăta se duc și ei la Sinagogă să asculte poveștile de prin scripturi. Nu-i pot izgoni, au drept la fel cu ceilalți, sunt fiii aceluiași Tată, robi ai aceluiași Stăpân. În acea zi se simt mângâiați cât de cât în nemernicia lor, căci pot asculta aceleași cuvinte pe care le ascultă și cei bogați, și cei sănătoși. Acolo nu li se dă altă mâncare, mai proastă, mai veche, cum li se-ntâmplă pe la casele în care stăpânii mănâncă ce-i mai bun, iar calicul, în prag, trebuie să se mulțumească cu te miri ce. Acolo tainul deopotrivă e pentru cel care are, ca și pentru cel neavut. Cuvintele lui Moise aceleași sunt, veșnic aceleași, pentru cel care are turma cea mai grasă și pentru cel care n-are ciosvârtă de miel în ziua de Paști. Dar spusele Proorocilor le merg mai la inimă decât ale lui Moise. Mai rele pentru cei mari, dar mai bune pentru cei mici. Calicimea din fund așteaptă în toate Sâmbetele să citească cineva un crâmpei din Amos ori din Isaia. Căci Proorocii îi îndrăgiseră pe cei goi la trup și prevestiră, odată cu osânda, o lume nouă: „Iar cel ce

fost-a în purpură gătit, obidit va fi să se târască-n spurcătură de om şi de vită".

Şi iată că tocmai în Sâmbăta aceea se găsise un Om care să vină acolo pentru dânşii, un Om care vorbea pentru dânşii, care se pornise din Pustiu să le aducă o Bună Vestire celor săraci şi celor bolnavi. Nimeni altul nu mai vorbise despre ei ca acela. Nimeni nu dovedise că-i iubeşte atât de mult. La fel străvechilor Prooroci, care nu se mai întoarseră să-i mângâie, le lua partea cu atâta înflăcărare, că-i jignea pe cei care huzureau de bine, iar lor le umplea inima de alinare şi de nădejdi.

Când isprăvea Isus de vorbit, calicii băgau de seamă că bătrânii, târgoveţii, stăpânii, domnii, fariseii, cei care ştiau citi şi câştiga, clătinau din cap a piază rea, se sculau strâmbând din gură, îşi făceau semne din ochi, cât disprețuitori, cât înciudați şi numai ce ieşeau afară, prin fuioarele bărbilor lor mari, negre ori pleşuve, se întârâta zvon de dojană şoptită. De râs, nici unul nu râdea.

În urma lor ieşeau din Sinagogă negustorii cei bățoşi, cu gândul la ziua de mâine. În coada tuturor rămâneau Muncitorii, Săracii, Ciobanii, Ţăranii, Grădinarii, Fierarii, Pescarii şi apoi toţi calicii, cârd, copiii fără părinţi şi moştenire, moşnegii betegi, leproşii fără bordei, obidiții stingheri, nevoiaşii lipiți pământului; cei plini de bube, ciungii, damblagiii, izgoniții. Nu-şi mai puteau lua ochii de pe Isus. Ar fi voit să le mai spună - să le spună când va veni ziua noii împărății, ziua în care le va fi dat şi lor să scape de cumplita nenorocire ce se abătuse asupră-le, ziua în care aveau să vadă cu ochii lor Răzbunarea. Cuvintele acelui tânăr înteţiseră bătăile inimii lor ostenite şi de izbelişte. O uşurare luminoasă, o întrezărire de ceruri în slavă, visul aievea al unui ospăț îmbelşugat şi tihnit se înfiripa în bogatul suflet al săracilor din acele cuvinte. Poate că nici ei nu pricepuseră prea bine tot ce voise să le spună învățătorul, iar împărăția întrezărită de ei semăna încă, aidoma, cu Ţara Belşugului la care visau filistenii.

Dar nimeni nu-l iubea ca dânşii; nimeni n-are să iubească vreodată ca cei înfometați de pace şi de adevăr din Galileea.

Săracii mai nesăraci, muncitorii, salahorii, pescarii, cei pe care nu-i încolțea până-n atâta foamea de pâine, îl iubeau pe Isus pentru dragostea dragostei lor.

Şi toți, ieşind din Sinagogă, îl aşteptau în drum să-l mai vadă; se luau după el, sfioşi, cu gândul pe altă lume. Când intra în casa vreunui prieten să mănânce, aveau parcă necaz pe acela: iar unii stăteau în fața uşii, până ce se arăta în prag. Atunci, prinzând curaj, se apropiau de el şi se duceau cu toții pe malul Bălții. Alții se luau după el pe drum şi când unul, când altul, - curajul, la lumina soarelui, afară din Sinagogă le sporea - îi puneau tot felul de întrebări. Iar Isus, stând locului, le răspundea acelor oameni de rând prin cuvinte ce în vecii veacurilor nu vor mai fi uitate.

CEI DINTÂI PATRU

Printre Pescarii din Capernaum îi află Isus pe cei dintâi ucenici ai săi. Aproape nu era zi în care să nu coboare pe malul Bălții; uneori luntrile porneau în larg; alteori le vedea venind, cu pânza umflată de vânt; iar din bărci coborau oameni desculți, umblând prin apă până-n șold, ducând câte doi coșurile pline de argintul ud al peștilor morți, nealeși de cei buni și de cei mărunți; alții duceau năvoadele grele, vechi, picurând de apă.

Uneori plecau noaptea pe lună și se-ntorceau în faptul zilei, când luna abia asfințise, iar soarele nu se arătase încă. Isus, adesea, le ținea calea pe mal și, cel dintâi, le dădea bună ziua. Dar nu totdeauna le mersese bine la pescuit, când se-ntorceau cu mâinile goale, trudiți și amărâți, Isus îi întâmpină cu vorbe de mângâiere, iar pescarii dezamăgiți, uitând că nu ațipiseră toată noaptea, îl ascultau cu dragă inimă.

Într-o dimineață se întorceau spre Capernaum două bărci, în vreme ce Isus, pe mal, le vorbea celor care-i stăteau în preajmă. Pescarii, coborând, prinseră a-și drege năvoadele. Atunci Isus, urcîndu-se pe una din bărcile acelea, se rugă de ei să i-o împingă puțin de la mal, că prea-l împresurase gloata. Și, stând în picioare aproape de cârmă, le propovăduia celor care rămăseseră pe mal. Iar după ce isprăvi de propovăduit, îi spuse lui Simon:

- Haide-n larg și dă cu năvodu'.

Simon, fiul lui Iona, stăpânul bărcii, răspunse:

- Toată noaptea ne-am trudit și n-am prins nici un pește, cât de mic. Ci iată, ca să-ți fac pe plac, voi da cu năvodu'.

Numai ce se depărtară puțin de mal, Simon și Andrei, fratele său, aruncară-n apă un năvod din cele mari, iar când să-l tragă, atâta era de plin de pește, că mai-mai să se rupă ochiurile. Atunci, cei doi frați își strigară tovarășii din cealaltă luntre să vină să le ajute și, mai cufundând odată năvodul, iarăși greu îl traseră. Simon, fire avântată, se aruncă la picioarele celui care-i îndemnase, strigând:

- Doamne, nu te-apropia de mine că-s păcătos şi nu se cade să duc un sfânt în luntrea mea.

Dar Isus, zâmbind, îi spuse:

- Haide cu mine, crezi în cuvântul meu şi te voi face pescar de oameni.

Întorcându-se la mal, traseră barca pe uscat şi uitându-şi de năvodul lor, cei doi fraţi îl urmară. Iar după trecere de câteva zile, Isus îi întâlni pe ceilalţi doi fraţi, Iacob şi Ioan, fii ai lui Zevedeu, care mai înainte fuseseră tovarăşi cu Simon şi cu Andrei; şi-i chemă la el, în vreme ce tocmai dregeau ochiurile rupte ale năvodului. Iar aceia îşi luară rămas bun de la părintele lor, care era în luntre cu slugile şi, părăsind plăşile rupte, se luară pe urmele lui.

Isus nu mai era singur. Patru oameni, două perechi de fraţi ce veneau şi se-nfrăţeau mai adânc în aceeaşi credinţă, stăteau gata să-l întovărăşească oriunde-ar fi voit, să-i repete spusele, să-l asculte ca pe un tată, mai mult decât pe un tată. Patru bieţi pescari, patru inşi neştiutori de pe malul bălţii, care nu ştiau carte şi abia de puteau lega două vorbe, patru oameni de rând, pe care nimeni nu-i mai băgase în seamă până atunci, erau chemaţi de Isus să întemeieze cu el o împărăţie, care în urmă avea să cuprindă întregul pământ. Pentru el părăsiseră bărcile lor credincioase pe care-n atâtea rânduri le puseseră pe apă si-n atâtea rânduri le legaseră la mal; părăsiseră cârstnicele lor cele vechi şi coşurile cu care scoseseră din apă mii de peşti; îi părăsiseră pe tatăl lor, pe ai casei, casa: părăsiseră tot şi toate, ca să-l urmeze pe acest om care nu le făgăduia nici avuţii, nici pământuri, ci le vorbea numai de iubire, de sărăcie şi de sfinţenie.

Chiar dacă mintea lor va rămâne toată viaţa prea josnică şi necioplită alături de-a învăţătorului; chiar dacă uneori se vor îndoi de el şi vor şovăi, nu-i vor pricepe adevărurile şi pildele, iar la urmă îl vor părăsi, toate le vor fi lor iertate, pentru inima curată şi săritoare cu care au răspuns la chemarea lui dintâi.

Care dintre noi ar fi în stare, astăzi, dintre noi toţi câţi trăim, să facă la fel cu cei patru pescari săraci din Capernaum? De-ar

veni un Prooroc şi i-ar spune Negustorului: lasă-ţi tejgheaua şi sacii tăi cu bani; sau Profesorului: dă-te jos de pe catedră şi zvârle cât colo cărţile; sau Ministrului: părăseşte-ţi hârţoagele şi palavrele, curse pe care le-ntinzi de zor oamenilor; sau Meşteşugarului: lasă sculele din mâină, că-ţi voi da altceva de făcut; sau Ţăranului: lasă brazda la jumătate şi fierul plugului în paragină, că-ţi făgăduiesc un seceriş mai îmbelşugat; sau Mecanicului: opreşte-ţi maşina şi haide cu mine, că sufletul e mai de preţ ca fierul; sau Bogatului: dăruieşte-ţi toate averile, că vei dobândi prin mine o nesecată comoară - de s-ar apuca vreun Prooroc să ne vorbească astfel, nouă, celor de faţă, câţi l-ar urma cu avântul neprecupeţit al acelor pescari de demult? Dar Isus nu i-a chemat pe negustorii care stau şi se-mbogăţesc pe la răspântii şi-n dugheni; nici pe habotnicii care rumegă cele mai mărunte porunci ale Legii şi ştiu cânta pe de rost crâmpee din Scriptură; nici pe plugarii cei prea legaţi de pământ şi de vite; cu atâta mai puţin pe cei sătui, pe cei prea sătui, pe cei mulţumiţi, cărora puţin le pasă de alte împărăţii, căci împărăţia lor a venit demult.

Isus nu-i alege întâmplător pe cei dintâi patru tovarăşi printre Pescari. Pescarul care-şi trăieşte mai toată viaţa în singurătatea apelor e omul care ştie să aştepte. E omul răbdător, care nu se pripeşte, care-şi cufundă năvodul în apă şi-şi pune nădejdea în Dumnezeu. Apa îşi are toanele, balta năzărirele ei; zilele nu-s niciodată aceleaşi. Nici nu ştie, plecând, de se va întoarce cu luntrea plină ori fără nici un peşte de pus la foc, să aibă ce mânca. Se lasă în voia Domnului, care trimite belşugul şi foametea; se mângâie de ziua proastă, gândind la cea bună de ieri sau de mâine. Nu râvneşte bogăţii neaşteptate, voios când poate da rodul pescuitului pe o bucată de pâine, pe o gură de vin. E curat la suflet şi la trup; îşi spală mâinile în apă, gândul în singurătate.

Pe aceşti Pescari care-ar fi murit în paragina Capernaumului fără ca nimeni, poate doar vecinii, să fi ştiut de seama lor, Isus i-a schimbat în Sfinţii pe care oamenii îi pomenesc până azi în rugăciunile lor. Omul mare e creator de suflete

mari; dintr-un popor adormit îi descoperă pe cei în stare să-l trezească; dintr-un popor fără vlagă, pe războinici; dintr-un popor neluminat, pe luminători. Oricând s-aprinde focul, de se găseşte-o mână care să-l ştie aprinde. Când se arată pe zarea lumii un David, îşi află îndată Ghibborimii, un Agamemnon Eroii, un Artur Pairii, un Carol-cel-Mare Paladinii, un Napoleon Mareşalii. Ci Isus aflatu-şi-a Apostolii în prostimea Galileei.

MUNTELE

Cuvântarea de pe Munte o cea mai trainică îndreptățire a oamenilor de-a se bucura de viață. Îndreptățirea dăinuirii lor în nemărginirea lumilor. Îndreptățirea noastră, singura de care avem nevoie. Patenta demnității noastre de ființe înzestrate cu suflet, Zălogul că vom putea să ne ridicăm mai presus de noi înşine, să fim nu numai oameni. Făgăduința acestei supreme putințe, a acestei nădejdi: a ridicării noastre mai presus de dobitoace.

Dacă un înger, coborând la noi dintr-o lume supra-pământească, ne-ar întreba ce avem mai bun prin casele noastre şi la preț mai scump, dovada credinței noastre, capodopera minții în apogeul puterii sale, nu l-am duce în fața uriaşelor maşini unsuroase, în fața minunilor mecanice cu care ne fălim prosteşte, pe câtă vreme au făcut viața mai grea, mai robită, mai scurtă - pământ în slujba unor nevoi şi netrebnicii pământeşti; ci i-am pune sub ochi Cuvântarea de pe Munte şi pe urmă, dar numai pe urmă, vreo două sute de file desprinse din cartea poeților tuturor popoarelor. Ci Cuvântarea ar rămâne tot diamantul neasemuit, sclipind cu limpedea-i strălucire de lumină curată în mijlocul eftinătății bătătoare la ochi a smaraldelor şi safirelor.

Iar dacă oamenii ar fi chemați la o judecată supra-omenească şi ar fi ținuți să le dea socoteală judecătoriilor de toate greşelile pe care nu le mai pot ispăşi, ca şi de îndătinatele lor nelegiuiri, de care nu s-au lăsat până-n ziua de azi; de războaiele ce se țin lanț de sute de veacuri şi de tot sângele gâlgâit din vinele fraților noştri; de toate lacrimile picurate din ochii copiilor oamenilor; de împietrirea inimii noastre; de răutatea pe care poate singură prostia din noi e în stare s-o ajungă - n-ar aduce în fața acelei judecăți temeiurile filozofilor, deşi cuminți şi bine ticluite; nici ştiințele, sisteme vremelnice de simboluri şi rețete; nici legile noastre, învoiri ruşinoase între cruzime şi spaimă. Nu vom avea de

arătat întru iertarea atâtor păcate, întru răscumpărarea încăpățânării noastre de rău-platnici, întru preamărirea celor şaizeci de veacuri de sângeroasă dăinuire, drept uşurare temeinică şi supremă a tuturor învinuirilor, decât cele câteva rânduri ale Cuvântării de pe Munte.

Cine a citit-o o singură dată şi n-a simțit, măcar în fugara clipă a citirii, un fior de recunoscătoare duioşie, un început de plâns în fundul inimii, o sfârşeală de iubire şi de căință, o nevoie nelămurită, dar cotropitoare, de-a face ceva pentru ca vorbele acelea şă nu fie numai vorbe, pentru ca acea cuvântare să nu fie numai sunet şi semn, ci nădejde apropiată, viață vie în toți cei vii, adevăr adevărat şi azi, adevăr cât lumea, pentru întreaga lume - cine a citit-o o singură dată şi n-a simțit aşa, nu-i altul să ne merite ca el iubirea; căci toată iubirea oamenilor n-ar fi în stare să-l mai despăgubească vreodată de ceea ce-a pierdut.

Muntele pe care stătea Isus în ziua Cuvântării era desigur mai mic decât acela de pe care-i arătase Satana împărățiile pământului. De acolo nu se zăreau decât țarinele aşternute sub soarele drăgostos al serii şi, într-o parte, ochiul de argint verde al bălții; iar de altă parte, şirul cel lung al Carmelului, pe care înfrânse Ilie slugile lui Baal, venite să-l împresoare. Dar de pe acel munte mărunt, pe care doar hiperbola memorialiştilor l-a botezat munte, câtă vreme n-o fi fost decât un tăpşan, o măgură abia-abia înfiripată, de pe acest munte netrebnic să-i zică lumea munte, arătă Isus împărăția cea fără sfârşit şi fără margini, scriind în carnea inimilor - nu pe lespezi de piatră ca Jahve - cântarea omului nou, imnul întrecerii.

„Ce mândre-s picioarele celui care pe munți vesteşte şi propovăduieşte pacea!": Isaia n-a fost niciodată atâta de prooroc, ca în clipa-n care-i izvorâră din suflet aceste cuvinte.

Isus stătea pe-o înălțime, în mijlocul celor dintâi Apostoli, împresurat de sute de ochi ce-i căutau în ochi; iar careva îl întrebă cine avea să aibă parte de acea împărăție a Cerului, despre care le vorbea întruna.

Isus răspunse prin Noile Fericiri, peristil „scăpărător de strălucire" al întregii Cuvântări.

Fericirile, silabisite adesea până-n zilele noastre de cei care le-au rătăcit înțelesul, sunt îndeobște rău pricepute. Ciuntite, contaminate, stâlcite, stricate, întoarse pe dos. Şi cu toate acestea, Fericirile lămuresc cea dintâi zi, zi de sărbătoare, a învățăturii lui Isus.

„Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor fi-va Împărăția Cerurilor". Luca lăsă la o parte cuvintele „cu duhul" şi pricepu „săracii", în înțelesul obişnuit; iar după el se luară mulți; unii, din zilele noastre şi de rea-credință, înțeleseră că-i vorba „de cei proşti, de idioți şi de cretini". Cu un cuvânt, ar fi să alegem între *muritorii de foame* şi imbecilii.

Isus nu se gândea în clipele acelea nici la unii, nici la alții. Isus nu-i iubea pe cei bogați, ura din tot sufletul nesațul bogăției, piedică mai mare ca oricare alta întru adevărata îmbogățire a sufletului; Isus îi iubea pe cei săraci şi-i ținea aproape de el, căci ei au mai multă nevoie de a fi încălziți; şi le vorbea lor, căci au mai mare trebuință să fie îndestulați cu mângâieri de iubire; dar nu era atât de nepriceput să creadă c-ajungea să fie cineva sărac - în chip lumesc sărac - spre a avea parte, fără alt legământ, de fericirile împărăției Cereşti.

Isus n-a dat niciodată dovadă că s-ar fi închinat în fața deşteptăciunii care-i numai deşteptăciune a gândului rece şi putere de aducere aminte; sistematicii şi metafizicienii puri, sofiştii, scormonitorii naturii, tocitorii de cărți n-ar fi aflat nici o trecere în fața sa. Dar înțelepciunea, puterea de-a pricepe semnele viitorului şi înțelesul simbolurilor - înțelepciunea aducătoare de lumină şi de proorociri, care pune stăpânire pe adevăr cu biruința întregului suflet - aceea avea căutare în ochii lui şi-n mai multe rânduri se plânse în sine că cei care-l ascultau, până şi ucenicii, erau puțin înzestrați cu acea înțelepciune. Înțelepciunea adevărată, pentru el, stătea în puterea de a pricepe că singură înțelepciunea nu-i de ajuns, că sufletul întreg va să fie prefăcut întru dobândirea fericirii - căci fericirea nu-i vis deşart, ci bun oricând, pentru oricine uşor de avut -, cu toate că şi înțelepciunea trebuie să ne ajute întru această adâncă prefacere a sufletului din noi. Nu-i putea deci

chema să se bucure de împărăția lui Dumnezeu pe cei slabi de minte şi pe cei nătângi.

Săraci cu duhul sunt cei care au deplină şi îndurerată ştiinţă despre sărăcia lor sufletească, despre meteahna sufletului lor, despre puținătatea binelui sălăşluit în noi toți, despre lipsa morală în care zac cei mai mulți. Doar săracii care se ştiu a fi cu adevărat săraci pătimesc din pricina sărăciei lor şi, pătimind, se silesc s-o înlăture. Deosebiți, nespus de deosebiți de bogații prefăcuți, de orgolioşii care se socotesc bogați cu duhul, adică desăvârşiți şi nemaiavând ce desăvârşi în ei, nedatorând nimănui nimic, bine văzuți de Dumnezeu şi de oameni, nici nu râvnesc să se înalțe, deoarece li se pare că tronează şi nu se vor îmbogăți, niciodată, pentru că nu-şi pot da seama de sărăcia lor fără fund.

Aceia deci care se vor mărturisi săraci şi vor pătimi ca să dobândească acea bogăție adevărată care-i desăvârşirea vor ajunge sfinți ca Dumnezeu şi a lor va fi împărăția Cerurilor; pe câtă vreme cei care nu vor simți mirosul greu al murdăriei adunată sub nasul trufiei lor, nu vor intra în împărăție.

„Fericiți cei blajini, că a lor fi-va moştenirea pământului". Pământul făgăduit aici nu-i țarina cu brazde, nici împărăția întesată de cetăți lumeşti. În vorbirea messianică „a moşteni pământul" înseamnă a fi părtaş la noua împărăție. Ostaşul care se războieşte pentru pământul pământesc trebuie să fie crunt. Dar cel care se războieşte înlăuntru-i pentru cucerirea noului pământ şi a noului cer, nu trebuie să se lase cotropit de mânia cea îndemnătoare la rău, nici de cruzime, ucigătoare a iubirii. Blajini sunt cei care îndură convieţuirea cu cei răi şi cu ei înşişi, adesea mai greu de îndurat; cei care nu se răzvrătesc împotriva răilor, ci-i biruie prin duioşie; şi nu se înfurie la cele dintâi necazuri, ci răpum duşmanul din sufletul lor prin acea statornicie potolită, care dovedeşte mai multă tărie sufletească decât furia stearpă şi iscată ca din senin. Sunt asemenea apei, care-i plăcută la pipăit şi se dă la o parte din faţa oricui; dar urcă încet, tăcută se revarsă şi pe îndelete surpă cu răbdarea anilor stâncile cele mai tari.

CEI CE PLÂNG

„Fericiți cei care plâng, că aceia se vor mângâia". Îndurerații, plânșii, cei cărora le e silă de ei înșiși și le e milă de oameni, cei care nu trăiesc în tolănita și îmbătata păcătoșenie a vieții de rând, ci-și plâng nefericirea lor și pe-a fraților, plâng străduințele zădărnicite, plâng orbirea ce-ntârzie izbânda luminii - deoarece lumina nu poate pogorî din ceruri dacă ochii oamenilor n-o răsfrâng -, plâng depărtarea acelui har de atâtea ori visat, de atâtea ori făgăduit și totuși mereu mai îndepărtat din vina noastră și a tuturor; cei care plâng ocările de care au avut parte în loc să-și mărească chinul prin răzbunări și plâng răul pe care l-au făcut, binele pe care l-ar fi putut face și nu l-au făcut; cei care nu deznădăjduiesc pierzând o comoară pipăită, ci se străduiesc să le descopere pe cele nevăzute; cei care plâng își grăbesc prin lacrimi pocăința și li se cuvine să aibă parte într-o zi de mângâiere.

„Fericiți cei înfometați și însetați de dreptate, că aceia se vor sătura". Dreptatea pe care o înțelege Isus nu-i dreptatea oamenilor, ascultarea de legile omenești, supunere în fața legiuirilor pământului, necălcarea datinelor și a învoielilor statornicite de oameni. Drept, pe limba psalmiștilor și a proorocilor, e cel care trăiește după voia lui Dumnezeu, a supremului arhetip al oricărei desăvârșiri. Nu după Legea scrisă de scribi, încondeiată de răstălmăcirile fariseilor; ci după Legea Legilor, pe care Isus o cuprinde toată într-o singură poruncă: iubește-i pe toți oamenii, apropiați și depărtați, pe cei din țara ta și pe venetici, prieteni și dușmani. Cei care pătimesc ne-ncetat de apriga dorință a unei astfel de dreptăți, fi-vor îndestulați în împărăția Cerului. Chiar dacă nu vor izbuti să fie în totul desăvârșiți, multe li se vor trece cu vederea pentru ceea ce-au pătimit mai înainte să intre într-însa.

„Fericiți cei miloși, că de milă avea-vor parte". Cel care va iubi, iubit va fi; cel care va ajutora, de ajutor avea-va parte.

Legea talionului nu mai are putere când e vorba de răul pe care-l faci cuiva; nu şi de binele pe care i-l poţi face. Săvârşim mereu păcate împotriva sufletului, iar aceste păcate ne vor fi iertate numai dacă şi noi le vom ierta pe cele săvârşite împotrivă-ne. Cristos e în toţi oamenii şi ceea ce le vom face noi lor ni se va face nouă. „Ce veţi face unuia cât de mic dintre voi, mi se va face mie". Dacă ne vom îndura de semenii noştri, vom putea să avem milă de noi înşine; numai dacă vom uita răul pe care ni-l fac alţii, putea-va şi Dumnezeu să ierte ceea ce ne facem noi nouă înşine.

„Fericiţi cei cu inimă curată, că aceia îl vor vedea pe Dumnezeu". Sunt curaţi la inimă cei care nu cunosc altă dorinţă afară de râvna desăvârşirii, altă desfătare afară de izbânda asupra răului care ne iscodeşte de pretutindeni. Cel care-i cu inima înţesată de pofte smintite, de râvniri lumeşti, de toate păcătoşeniile ce scormonesc viermăria târâtoare pe pământ, nu va putea niciodată să-l vadă pe Dumnezeu la faţă, nu-i va fi dat să simtă niciodată marea bucurie a cufundării în măreţia slavei lui.

„Fericiţi cei paşnici, că lor li se va zice fii ai lui Dumnezeu". Paşnicii nu-s blajinii din cea de-a doua Fericire. Blajinii nu răspundeau la rău; paşnici sunt cei care aduc binele în casa răului, cei care statornicesc pacea acolo unde se învrăjbesc războaiele. Când a spus Isus că venise pe lume cu război nu cu pace, se gândea la războirea împotriva Răului, a Satanei, a Lumii; împotriva Răului care-i lovire, a Satanei care ucide, a Lumii ce-i veşnică încăierare; înţelegea, cu un cuvânt, războirea împotriva războiului. Paşnicii sunt tocmai cei care duc război războiului; împăciuitorii, chezaşii împăcării. Obârşia oricărui război e iubirea de sine, iubire care se schimbă-n îndrăgirea bogăţiilor, în trufia celui învins, în pizma pe cel care are mai mult, în ura faţă de cei umili - iar noua Lege vine să propovăduiască ura de sine, disprețuirea avuţiilor ce se pot măsura, iubirea faţă de toate făpturile, chiar şi de cele ce ne urăsc. Paşnicii care propovăduiesc şi dau dovada acestei iubiri smulg rădăcina războaielor; atunci când toţi oamenii îşi vor iubi fraţii mai mult

ca pe ei înşişi, nu vor mai fi războaie, nici de cucerire, nici cu vorba, nici cu braţul, de la om la om, de la neam la neam, de la popor la popor. Paşnicii vor potoli pământul şi vor fi chemaţi, pe drept cuvânt, fii legitimi ai lui Dumnezeu, intrând printre cei dintâi în împărăţia sa.

„Fericiţi cei obidiţi în dragostea lor de dreptate, că a lor va fi împărăţia Cerurilor". Vă mân să întemeiaţi această împărăţie care-i împărăţia Cerurilor, a acelei dreptăţi mai înalte care-i iubirea, a acelei părinteşti bunătăţi care se cheamă Dumnezeu; vă trimit deci să vă războiţi cu cei care susţin nedreptatea, cu slugile păcatului, cu ciracii Potrivnicului. Aceştia, loviţi, se vor apăra; ca să se apere, vă vor lovi. Fi-veţi schingiuiţi la trup, răstigniţi în suflet, aruncaţi în temniţă, omorâţi poate. Dar de vă veţi învoi să pătimiţi ca să le daţi celor de seama voastră acea Dreptate, pe care voi înşivă o căutaţi gemând, năpăstuirea voastră schimba-se-va în dreptul, de nimeni tăgăduit, de-a intra în împărăţia pe care voi - întrucât a atârnat de voi - aţi întemeiat-o.

„Fericiţi când vă vor ocărî şi, făcându-vă strâmbătate, vor spune despre voi tot răul de care-s în stare. Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, că mare vă e răsplata în ceruri; mai înainte de voi, tot aşa năpăstuitu-i-au pe prooroci". Obida e mai ales pământească, trupească, născocită de legile vremelnice ale aşezărilor lumii. Vă vor putea lua pâinea de la gură, vă vor lua lumina soarelui, vă vor fereca în lanţuri, vă vor necinsti, vor căuta să vă strivească mădularele. Dar nu le va fi de-ajuns năpăstuirea. Aşteptaţi-vă la înjurături şi la pâri mincinoase. Nu se vor mulţumi să vă osândească pentru vina că vreţi să-i schimbaţi pe oamenii-dobitoace în sfinţi; oamenii, tăvăliţi în murdăria dospită a bestialităţii lor, nu vor cu nici un chip să se scoale de acolo; nici nu se vor mulţumi să vă canonească trupul. Vor atinge şi sufletul, vă vor învinui de toate josniciile, vă vor lapida cu înjurături grosolane; porcii vor spune că sunteţi murdari, măgarii vor jura că sunteţi proşti, corbii vă vor învinui că mâncaţi stârviri, ţapii vă vor izgoni nesuferindu-vă mirosul, desfrânaţii vor roşi din pricina stricăciunii voastre, tâlharii vă

vor părî că ați furat. Ci voi să vă bucurați tot mai mult, căci înjurătura celor răi e consfințirea bunătății voastre, noroiul cu care vă-mproaşcă murdarii, zălogul curățeniei voastre. Aceasta este, după cum va spune Sfântul Francisc, Cea mai Mare Voioşie. „Mai presus de toate harurile dăruite de Cristos prietenilor săi, stă acela de-a te înfrânge pe tine şi de-a îndura cu voie bună osânda, ocara, năpăstuirea şi chinul; căci cu celelalte daruri de la Dumnezeu nu te poți făli, nefiind ale taie, ci ale lui Dumnezeu; pe câtă vreme cu suferința şi îndurarea te poți făli, ale tale fiind ele". Toți Proorocii care au vorbit pe pământ văzutu-s-au batjocoriți de oameni; la fel li se va-ntâmpla celor care vor mai veni. Doar acesta-i semnul după care se recunosc Proorocii: când, împroşcați cu noroi şi acoperiți de ocări, trec printre oameni zâmbitori, rostind netulburați prin vorbe ce le spune lor inima. Nu-i de ajuns noroiul spre a lipi buzele celor care sunt ținuți să vorbească. Chiar dacă nesuferitul acela încăpățânat va fi omorât, nu-l vor putea face să tacă; căci Glasul lui, însutit de ecoul morții, va răsuna în toate limbile pământului, acum şi pururea.

Cu această făgăduială se încheie Fericirile.

Locuitorii împărăției au fost găsiți şi însemnați în frunte. Oricine-i va putea cunoaşte de departe. Cei care se vor împotrivi ştiu ce-i aşteaptă; cei primejduiți sunt mângâiați.

Bogații, făloşii, îndestulații cu de toate, sângeroşii, nedrepții, bătăioşii, cei care râd, cei care nu simt foamea desăvârşirii, cei care năpăstuiesc şi batjocoresc nu vor putea intra în împărăția Cerurilor. Nu vor putea intra până ce nu vor fi şi ei învinşi, primeniți, schimbați în alți oameni. Cei care trec drept fericiți după părerea lumii, cei pe care lumea-i pizmuieşte, se ia după ei şi-i admiră, sunt nebănuit mai depărtați de adevărata fericire ca ceilalți, pe care aceeaşi lume îi disprețuieşte şi nu-i poate suferi. Prin acest exultant preambul, Isus a răsturnat ierarhiile lumii; acuma, urmându-şi calea, va răsturna valorile vieții şi nici o altă revalorizare nu va fi mai dumnezeiesc-paradoxală ca a sa.

RĂSTURNĂTORUL

Gimnosofiştii Eunuchismului şi trândava sectă a Satuminilor - sunt Oamenii Serioşi care vin totdeauna de-a gata şi nu schimbă ce-au făcut alţii, dar le repetă şi le strică - s-au uitat totdeauna strâmb la ceea ce se zice ori pare Paradox. Spre a nu se trudi să deosebească Paradoxurile sfinte de cele ce nu-s decât deşarte glume ale unor minţi nesănătoase ies din încurcătură declarând solemn că Paradoxurile nu-s decât nişte Răsturnări ale adevărurilor îndătinate şi de toţi recunoscute: înşelătorii deci, adaugă aceia pentru a tăia aripile vanităţii, mai uşor de născocit decât orice pe lume. Căci, după cât se pare, le vine mai greu să umble pe drumul mai dinainte netezit şi să silabisească din nou, rând cu rând, ceea ce mai înainte să se fi născut dânşii scris-au o seamă de oameni cruţaţi fără îndoială de năravul trândăviei lor.

Dacă aceşti târcovnici ai „Celor de alţii spuse" - mai uşor de suferit ca păstrători ai Datinei, dar primejdioşi ca stânjenitori ai înnoirii - ar binevoi să adune de prin hambarul Memoriei lor bine orânduite puţinele idei fundamentale de pe urma cărora trăieşte sau, mai bine zis, trage să moară cugetarea modernă, şi-ar da seama, scandal nu glumă!, că sunt toate, aproape toate, Răsturnări, adică Paradoxuri.

Când Rousseau vă spune că oamenii se nasc buni, dar că societatea i-a înrăit, răstoarnă dogma moştenită a păcatului original; când teoreticianul Progresului afirmă că din Mai Rău se trage Mai Binele; ori cel al Evoluţiei, că din Simplu izvorăşte Complexul; ori Monistul că toate Diversităţile nu-s decât manifestări ale Unicului; ori Marxistul că Factorul Economic dă naştere celui Spiritual; când Filozofii Matematici moderni afirmă că omul nu era, cum s-a crezut de când lumea, centru al universului, ci o măruntă speţă animală pe una din infinitele sfere irosite în Nemărginire; ori când strigă Protestanţii: Papa nu contează, ci numai Scriptura; sau Revoluţionarii din Franţa: le Tiers Etat nu-i nimic, dar

trebuie să fie tot - ce-au făcut aceştia decât să răstoarne păreri îndătinate şi obşteşti?

Însă cel mai mare Răsturnător e Isus. Supremul Paradoxist, Răsturnătorul radical şi neînfricat. În aceasta-i stă măreţia. Veşnica lui noutate şi tinereţe. Misterul înclinării oricărei inimi mari, mai târziu ori mai devreme, spre Evanghelia sa.

S-a întruchipat ca să-i preschimbe pe oamenii răstigniţi în greşeală şi păcat; greşeli şi păcate găseşte pe lume; cum să nu răstoarne îndreptarele după care se călăuzeşte omenirea?

Mai citiţi odată Cuvântarea de pe Munte. La fiecare pas Isus cere ca Inferiorul să fie recunoscut drept Superior, cel din Urmă să fie cel Dintâi, cel Înlăturat să aibă Trecere, cel Disprețuit să fie Venerat, străvechiul Adevăr să fie socotit drept Rătăcire, Viața de rând, Stricăciune şi Moarte. Isus i-a strigat Trecutului încremenit în agonia sa, Firii prea cu dragă inimă ascultată, Părerii tuturor şi vulgare, cel mai răspicat NU din câte cunoaşte istoria lumii.

Întru aceasta e credincios spiritului neamului său, care a găsit totdeauna temei de nădejdi mai mari în însăşi căderea sa. Neamul cel mai robit visează să le stăpânească pe toate celelalte neamuri, prin Fiul lui David; neamul cel mai disprețuit se simte hărăzit Gloriei; neamul cel mai pedepsit de Dumnezeu se crede cel mai îndrăgit; neamul cel mai plin de păcate nu se îndoieşte a fi singurul care se va mântui. Dar această nesăbuită răzbunare a sufletului evreiesc se schimbă prin Isus într-o revizuire de valori ce se întruchipează, prin însăşi logica suprapământeştii sale învățături, într-o formă dumnezeiască a normelor, după care se călăuzeşte şi de care ascultă omenirea.

Credința subînțeleasă a lui Isus seamănă cu cea dintâi descoperire a lui Buddha. Oamenii sunt nefericiți. Toți. Chiar şi cei care par fericiți.

Siddharta, ca să le curme durerea, propovăduieşte să-şi pună capăt zilelor; Isus se întemeiază pe-o altă nădejde, cu atât mai sublimă cu cât pare mai absurdă. Oamenii sunt fericiți pentru că n-au ştiut să descopere adevărata-le viață;

răstoarne-şi viaţa, poartă-se cu totul altfel de cum se poartă şi răsări-va pe lume sărbătoarea deplinei fericiri.

Până acum au ascultat de Fire, s-au lăsat călăuziţi de pornirile lor; au primit, numai prin vorbe, o lege vremelnică şi neîndestulătoare, s-au închinat la zei mincinoşi; a părut că descoperă fericirea în vin, în carne, în aur, în stăpânire, în cruzimi, în artă, în înţelepciune, şi n-au izbutit decât să-şi scormonească răul de care suferă. Ceea ce înseamnă că drumul apucat nu-i cel bun; că trebuie să se întoarcă îndărăt; să se despartă de ceea ce li s-a părut că-i bine, să strângă tot ce-au aruncat; să li se închine celor pe care i-au ars pe rug şi să ardă pe rug zeii la care ne-am închinat; să ardă ce-au adorat; să înfrângă în ei pornirile bestiei, în loc de-a le mulţumi; să lupte cu firea din ei, în loc de a-i da dreptate; să alcătuiască o nouă lege, pe care s-o trăiască în suflet, fără abateri.

Dacă până acuma n-au dobândit ce căutaseră, nu le rămâne decât să răstoarne viețile de față, să primenească întregu-le suflet.

Dăinuirea nefericirii noastre rămâne drept dovadă că orânduirea vechii lumi a dat greş; că lumea neînsufleţită ne e duşmană; că trecutul a greşit; că a trăi ca dobitoacele, ascultând de pornirile lor înnăscute, purtând pe ochi strâvezia mască a umanităţii, e tot una cu a putrezi în nefericire şi a ne zbuciuma în deznădejde.

Cei care au dat de gol - unii îndureraţi, alţii râzând - infinita păcătoşenie omenească au avut ochiul ager. Pesimiştii au dreptate. Osânditorii păcătoşeniei noastre, disprețuitorii neputinței, pârâtorii nemerniciei noastre, cum să-i dezminţim?

Oricine nu-i născut să se tăvălească mulţumit în viermăria lumii, ca să-şi înghită fărâma de ţărână; oricine n-are doar pântec şi două mâini, ci suflet şi inimă; oricine a avut parte de-un suflet mai plăpând, şi deci mai deseori rănit, trebuie să simtă silă de oameni. În sufletul celor mai tari din fire, sila aceasta se schimbă în scârbă şi ură; în sufletul mai bogat şi mărinimos al celorlalţi, în milă şi iubire.

Când Giacomo Leopardi, după ce pierduse, poate din vina nedesăvârşiților creştini care-i stăteau în preajmă, dragostea pentru Cristosul copilăriei sale, se istovea în deznădejdea raționalistă şi ajungea la concluzia că „viața nu-i decât amar şi plictiseală", pe cine l-ar fi îndurat inima să-i strige: „Taci din gură, nenorocitule! Dacă nu simți decât amar, de vină-i buruiana amară pe care-o mesteci în gură; iar dacă mori de urât, vina-i a ta care ai ars cu piatra iadului, a raționalismului, acele simțăminte ce ți-ar fi înveselit viața, ori ți-ar fi făcut-o măcar cu putință de îndurat".

Nu. Leopardi n-a greşit. Când cineva îi vede pe oameni aşa cum sunt şi n-are nădejde să-i poată mântui primenindu-le sufletul; iar cum trăiesc ei nu poate trăi, fiind prea felurit; când nu izbuteşte să-i iubească, crezându-i osândiți la nefericirea şi răutatea veşnică, deoarece pentru el vita vită fi-va cât lumea, laşul laş, iar cel murdar tot mai adânc cufundat în murdărie, ce să facă mai mult decât să-şi îndemne inima la tăcere şi să-şi pună nădejdea în moarte?

Întrebarea e una singură: Sunt oamenii mereu aceiaşi, cu neputință de schimbat şi de îmbunătățit? Sau se pot întrece pe ei înşişi, se pot sfinți şi îndumnezei? Întreaga noastră ursită în această întrebare stă. Chiar şi unii dintre oamenii care s-au ridicat mai presus de oameni, cei mai mulți nu şi-au dat bine seama de temeinicia acestei întrebări. Mulți au crezut şi mai cred că se pot schimba formele vieții, nu însă şi temeiul ei; că orice-i va fi dat omului, afară de putința de-a primeni firea sufletului său. Omul va putea pune şi mai largă stăpânire pe lume, va ajunge mai bogat, mai învățat; dar înjghebarea vieții sale pământene nu se va putea schimba; simțămintele sale, pornirile înnăscute-n om rămânea-vor mereu aceleaşi, la fel cu ale sălbaticilor de prin peşteri, cu ale ziditorilor de cetăți lacustre, cu ale barbarilor din cele dintâi hoarde, cu ale noroadelor din cele mai străvechi aşezări.

Alții simt deopotrivă groaza în fața omului cum a fost şi este; dar mai înainte să se cufunde în deznădejdea nihilismului, cată la om aşa cum ar putea să fie, cu neclintită încredere

într-o îmbunătățire a sufletului său şi descoperă fericirea în dumnezeiasca, dar groaznica, îndeletnicire de-a pregăti fericirea fraților.

Nici nu rămâne pentru oameni altă alegere. Sau cea mai cumplită suferință, sau cea mai cutezătoare evlavie. Moartea sau Mântuirea.

Trecutul e îngrozitor, prezentul scârbos. Să ne dăm întreaga viață, să ne oferim întreaga noastră putință de iubire şi de pricepere, pentru ca ziua de mâine să fie mai bună, pentru ca viitorul să fie fericit. Dacă până acum am greşit - iar dovada cea mai zdrobitoare e starea noastră - să ne străduim întru zămislirea unui om nou, a unei noi dăinuiri. Singura lumină aceasta e. Sau fericirea nu va fi dată niciând oamenilor; sau, şi în aceasta crede fără şovăire Isus, dacă fericirea poate fi un bun al nostru, obştesc şi netrecător, n-o vom putea dobândi decât cu acest preț. Să apucăm pe altă cale, să ne prefacem sufletul, să propovăduim noi crezuri, să ne lepădăm de cele vechi, să rostim NU-ul Sfințeniei în fața DA-urilor amăgitoare ale Lumii. Dacă Isus a greşit, nu ne rămâne decât negarea absolută şi universală, nimicirea de bună voie. Sau ateismul riguros, desăvârşit, nu cel fățarnic şi nătâng al sfioşilor sceptici din zilele noastre; sau credința înălțătoare în Cristos, care mântuie şi schimbă moartea în viață prin Iubire.

SPUS-AU

Povestea omului e povestea unei învățături. Povestea unei războiri între cei puțini, cu suflet tare, şi cei mulți, tari la număr. E povestea unei creşteri ce mereu a dat greş şi a fost mereu începută de la capăt; e povestea încrederii de-a creşte mai bine omenirea, încercare ingrată, greu, rău primită, adesea respinsă; uneori părăsită, rareori încercată iarăşi.

Cei dintâi Prooroci, cei mai vechi Legiuitori, Păstorii noroadelor abia născute şi începătoare, Regii întemeietori de cetăți şi orânduitori de dreptate, învățătorii cei înțelepți şi evlavioşi au început de timpuriu îmblânzirea fiarei. Cu vorba rostită şi cu vorba cioplită în piatră, i-au domesticit pe oamenii-lupi, i-au mai scos la lumină pe sălbatici, i-au înfrânt pe barbari, i-au îndrumat pe copiii cărunți, i-au îmblânzit pe cei cruzi, i-au înfrânt pe sângeroşi, pe răzbunători, pe neomenoşi. Cu duioşia cuvântului, ori cu groaza osândelor, Orfei sau Draconi, făgăduitori sau amenințători, în numele Zeilor din înaltul cerului, ori al Zeilor de sub pământ, ciuntit-au ghearele care iarăşi crescuseră, pus-au botniță şi belciug gurilor colțoase, îi ocrotiră pe cei fără apărare, ocrotit-au victimele, drumeții, femeile.

Străvechea Lege, aceea care se găseşte cu puține deosebiri în Manava Dharmasastra şi în Pentateuc, în Tahio şi în Avesta, în tradițiile lui Solon şi ale lui Numa, în sentințele lui Hesiod şi ale celor Şapte înțelepți, este o primă străduință, nătângă, grosolană, anapoda, de-a scoate din marasmul bestialității o umbră, un început, un simulacru de omenie.

Această Lege se mulțumea cu puține oprelişti, la mintea omului: nu fura, nu omorî, nu jura strâmb, nu-ți păcătoşi trupul cu alții, nu-l năpăstui pe cel slab, nu-l schingiui mai mult decât trebuie pe străin şi pe rob. Sunt virtuțile sociale strict necesare unei conviețuiri obştesc-folositoare. Legiuitorul se mulțumeşte să împuțineze numărul nelegiuirilor mai de rând. Îi ajunge un cât de mic număr de inhibiții; rareori idealul său se ridică mai presus de-o justiție aproximativă.

Însă Legea presupune, înainte şi odată cu ea, bântuirea răului, suveranitatea instinctului. Orice precept presupune

călcarea legii, orice normă presupune o faptă contrarie. De aceea Legea veche, Legea celor dintâi neamuri, nu-i decât o slabă stăvilire a veşnic-triumfătoarei brute. E un amestec de compromisuri şi jumătăţi de măsuri: între năravşi dreptate, între natură şi raţiune, între dobitocul îndărătnic şi icoana dumnezeiască.

Oamenii timpurilor străvechi, oamenii cărnii, fizici, corporali, corpolenţi, sângioşi, grăsulii, voinicoşi, oameni cu păr des, cu faţa roşie, mâncători de carne crudă, batjocoritori de fecioare, prădători de turme, jupuitori de duşmani, meritând să li se spună ca lui Hector Troianul, „omorâtori de oameni"; războinicii puternici şi pofticoşi care, după ce târau de picioare potrivnicul omorât, se apucau să roadă pulpe grase de viţel şi de porc, golind oale întregi cu vin; oamenii neîmblânziţi, nesupuşi Legii, aşa cum îi vedem în Mahabharata şi în Iliada, în Poema lui Izdubar şi în Cartea Războaielor lui Jahve, ar fi fost, fără groaza pedepselor şi a Zeilor, mai cruzi şi mai prăpăstioşi. Pe vremuri în care pentru un ochi se cerea capul, pentru un deget mâna şi pentru o viaţă o sută, Legea Talionului, care cerea numai ochi pentru ochi şi viaţă pentru viaţă, însemna o vădită izbândă a mărinimiei şi a dreptăţii, cu toate că nouă, după venirea lui Isus, ne apare drept o Lege înspăimântătoare.

Dar Legea era de cele mai multe ori neascultată; cei tari i se supuneau de nevoie; cei puternici, care trebuiau s-o ocrotească, o înlăturau; cei răi o călcau pe faţă; cei slabi o trăgeau pe sfoară. Şi chiar de-ar fi fost ascultată toată şi de toţi, zi de zi, n-ajungea să înfrângă răul clocotitor şi veşnic înnoit, ţinut uneori în frâu, dar neînlăturat, îngreunat, dar nu cu neputinţă, osândit, dar nu nimicit. Era îngrădirea cruzimii înnăscute, nu stăpânirea ei desăvârşită. Iar oamenii, stăviliţi de Lege, dar rămaşi învrăjbiţi, căzuseră în prefăcătoria ascultării, făceau puţin bine în văzul tuturor, spre a fi mai slobozi să facă răul întrascuns; se băteau cu pumnii în piept de călcau vreo poruncă a Legii, ca să-i trădeze mai bine duhul.

Atât de jos căzuseră oamenii pe vremea când le vorbea Isus de pe Munte. El ştia că străvechea Lege era tocită, istovită, cufundată în smârcurile formalismului. Strădania milenară a bunei creşteri încercată cu omenirea trebuia să fie luată iarăşi de la capăt. Trebuia să se înlăture, să se mătură zgura:

omenirea să fie iar aprinsă cu focul avântului originar, să fie întoarsă la menirea-i inițială, care este tot Melanoia, prefacerea sufletului. Să se desăvârşească deci vechea Lege, Legea cea uscată şi roasă. Dar pentru a o desăvârşi, nu era cale mai bună decât a împinge vechea Lege la extrem, a o exaspera până la paradox, spre a întemeia în urmă o Lege nouă, care s-o înlocuiască pe cea veche, spre a săvârşi o adevărată răsturnare a firii omeneşti.

Unele cuvinte ale Evangheliilor s-ar părea a spune că nu acesta ar fi fost marele gând al lui Isus.

„Nu credeți c-am venit să înlătur legea şi proorocii, n-am venit să înlătur, ci să întregesc", însă tot în Evanghelia lui Matei, acestei afirmații atât de răspicată îi urmează o cugetare care-o îngrădeşte şi, măcar în parte, o răstoarnă. Cugetarea n-a fost pricepută, poate, în adevăratul ei înțeles; deoarece toți suntem stăpâniți de gândul că legea lui Isus n-ar fi decât continuarea Legii lui Moise.

„Atâta vreme cât nu va pieri cerul şi pământul, nu va pieri din lege nici o iotă, nici o buche, mai înainte ca Legea să se înfăptuiască pe de-a-ntregul", cu alte cuvinte nu se va întâmpla niciodată (precum nu se poate întâmpla să piară cerul şi pământul), să piară o părticică oricât de măruntă din legi, „atâta vreme cât nu se vor fi înfăptuit toate". Am tălmăcit aceste cuvinte din urmă întocmai, deoarece aici stă dezlegarea tainei. Isus nu vrea să spună decât atât: Câtă vreme toate - adică bruma de dreptate şi puținul adevăr cuprins în vechea Lege - nu vor fi înfăptuite, nu va dăinui într-adevăr o normă statornică de viață îndătinată, datină obştească şi premergătoare, străvechile porunci vor rămâne în picioare, în întregime. Sunt un temei, cea dintâi treaptă de care ai nevoie spre a urca la noua Lege. Însă când toate vor fi înfăptuite şi Legea veche va fi sânge din sângele vostru, iar Legea nouă va fi propovăduită, atunci nu veți mai avea nevoie de bătrânele şi stângacele legiuiri, căci o Lege mai luminoasă şi mai măreață, care-o va înlocui pe cealaltă, care pe alocuri n-o va recunoaşte, va fi statornicită în locul Legii vechi.

Cu Fariseii, în avântul polemicii, Isus vorbi şi mai răspicat: „Legea şi Proorocii au dăinuit până la Ioan; de atunci a fost adusă pe pământ buna vestire a împărăției lui Dumnezeu şi oricine intră în ea cu de-a sila". Cu Isus începe, aşadar, Legea nouă; iar cea veche e înlăturată, e socotită neîndestulătoare.

Orice pildă a sa începe cu vorbele: „Spus-au...". Şi numai-decât, după vechea poruncă pe care-o curăță prin paradox sau o răstoarnă de-a dreptul, pune porunca nouă: „Ci eu zic vouă...".

Cu acest „ci", începe o nouă zi a creşterii lumii. Nu-i vina lui Isus dacă dibuim până azi prin geana de lumină cețoasă a dimineții.

CI EU ZIC VOUĂ

„Spus-au celor de demult: să nu ucizi... ci eu zic vouă: oricine căşunează asupra fratelui său fi-va dus în faţa judecătorilor; cel care-i va spune fratelui său: râcă!, fi-va dat pe mâna Sinedriului; precum cel care-i va spune: nebun!, osândit fi-va să ardă în focul Gheenii". Isus taie drept. Nu îngăduie nici măcar putinţa de-a omorî; nu-i trece prin minte să fie om în stare să-şi ucidă fratele. Nici măcar să-l rănească. Nu concepe nici măcar intenţia, voinţa de a-l ucide. O singură clipă de mânie, o singură vorbă de ocară, o singură izbucnire de jignire, sunt pentru el totuna cu omorul. Firile molatice şi blegi vor striga: E prea din cale afară! Căci nu poate fi măreţie acolo unde nu-i patimă, adică exagerare. Isus îşi are logica sa şi nu greşeşte. Omorul nu-i decât cea din urmă consecinţă a unui sentiment. De la mânie se trece la vorbe grele, de la vorbele grele la faptă rea, de la lovire la omor. N-ajunge deci să se osândească actul final, actul material şi extern. Aceasta nu-i decât clipa hotărâtoare a unui proces lăuntric care, din clipa aceea, s-a impus ca necesar. În schimb, trebuie arsă buruiana urii, căci dă roade otrăvite, chiar din bobul semînţei.

Ahile, fiu al lui Peleu, acel Ahile care se mânie pentru că-i luaseră ibovnica şi în faţa duşmanului mort le cere Zeilor să facă din el un canibal, spre a-i putea roade carnea, Ahile îi spunea mamei sale, cea cu picioarele de argint:

O!, de la Zei ori de la oameni vie, pe pustii ducă-se cearta şi mânia ce-l fac mânios chiar pe omul cât de bun!

Mânia mai dulce ca mierea ce picură-n gură în piepturile voastre sporeşte, mişunând cum mişună fumul. Ahile, după măcelărirea tovarăşilor, după moartea celui mai drag prieten, descoperă în sfârşit ce-i mânia care sporeşte şi întunecă, pe care nici un potop de sânge n-o potoleşte. Îşi dă seama, mâniosul erou, dar nu se pocăieşte. Părăseşte mânia-i împotriva Regelui oamenilor, numai ca să-şi potolească arsura răzbunării pe trupul stâlcitului Hector.

Mânia e ca focul: nu se mai poate stinge, dacă nu mai e scânteie. Pe urmă, e prea târziu. Cu adâncă dreptate osândi Isus cea dintâi jignire, la fel cu omorul. Atunci când toți şti-vor să-şi înfrângă ciuda din capul locului, să-şi înghită înjurăturile la timp, nu se vor mai isca certuri şi bătăi între oameni, omorul nu va mai fi decât o neagră pomenire a îndătinatei noastre bestialități.

„Auzit-ați ce vi s-a spus: Nu vă legați de femeia altuia! Ci eu zic vouă că oricine se uită la o femeie cu jind, a şi săvârşit păcatul cu aceea, în inima lui".

Isus nu se opreşte, nici de data aceasta, la faptul material. Urcă iarăşi, ca totdeauna, de la trup la suflet, de la carne la voință, de la ce se vede la ceea ce nu se vede. Pomul se judecă după roade, dar sămânța se judecă după cum e pomul.

Răul pe care-l văd cu toții, e văzut prea târziu. Iar atunci e atât de copt că nu se mai poate înlătura. Păcatul e buba care sparge deodată, dar care nu s-ar fi umflat dacă sângele ar fi fost curățat la vreme de stricăciune.

Când un bărbat a înduplecat-o pe femeia unui alt bărbat şi acuma amândoi se doresc, trădarea e deplină, adulterul e desăvârşit, de se culcă ori nu în acelaşi pat. Bărbatul nu se însoară doar cu carnea femeii, ci cu sufletul ei; dacă acest suflet e pierdut pentru bărbat, bărbatul a pierdut cea mai bună parte din femeia sa; iar a pierde pe deasupra ce mai rămâne, poate fi lucru cu neputință de îndurat, dureros; dar nu e totul. O femeie silnicită şi păcătoşită fără voia ei de un străin pe care nu-l iubeşte, nu se cheamă adulteră. Totul e gândul, pornirea. Cine vrea să se păstreze curat, trebuie să alunge din sufletul său umbra poftei trecătoare, râvnirea negrăită. Căci ochiul poftei de nu-i închis la vreme clipeşte mai des, iar de la priviri se trece iute la vorbă, la sărutare; ci iubirea, precum ştiu şi cei din Iad, nu-l cruță pe nici un îndrăgostit.

A gândi, a închipui, a dori o trădare e la fel cu trădarea săvârşită: numai cine taie cel dintâi fir va putea scăpa din plasa încâlcită a păcatului, ce dintr-o privire purcede şi-n urmă nici moartea n-o mai destramă. Iar Isus îl sfătuieşte pe om, fără înconjur, să-şi scoată ochiul şi să-l arunce, dacă răul din ochi

se trage; să-şi taie mâna şi s-o arunce, dacă din mână i se trage răul. Sfat ce-i înfioară pe fricoşi, ca şi pe cei cu suflet tare; grozav *ca logica absolutului*. Şi cu toate acestea, oamenii cei mai fricoşi, când îi încolţeşte cangrena, lasă să le taie mâinile şi picioarele cu fierăstrăul; iar când o tumoare li se încheagă în măruntaie, se roagă să le spintece pântecul numai să scape cu viaţă. E vorba de scăparea trupului; pentru a-şi păstra sănătos sufletul, fără de care trupul nu-i decât maşină neînsufleţită de carne, orice jertfă li se pare monstruoasă.

„Auzit-aţi că le-au mai spus celor de demult: Nu juraţi strâmb. Ci eu zic vouă: Nu juraţi deloc; nici pe cer, pentru că-i tronul lui Dumnezeu; nici pe pământ, pentru că-i scăunaşul picioarelor sale; nici pe Ierusalim, pentru că-i cetatea marelui Rege. Nu jura nici măcar pe capul tău, pentru că nu poţi zămisli cu mâna ta un singur fir din păru-ţi alb ori negru; ci vorba voastră fie: Da, da, nu, nu; tot ce-i de prisos vine de la cel care vă vrea răul".

Celui care jură adevărat îi e frică. Cine jură mincinos, trădează. Cel dintâi crede că divinitatea invocată l-ar putea pedepsi: celălalt e un şarlatan care se foloseşte de buna credinţă a semenilor, ca să-i înşele mai bine. În amândouă cazurile a jura e păcat. A chema, noi, neputiincioşii, o putere cerească să ne fie chezaşă ori călău în nătângele noastre certuri mărunte; a jura pe capul nostru ori pe al copiilor, câtă vreme nu ne stă în putere să schimbăm nici părerea celei mai mărunte părţi a trupului nostru, e o sfidare absurdă, o pângărire. Cel care mărturiseşte totdeauna adevărul, nu de frica nenorocirilor vrăjitoreşti, ci dintr-o firească pornire a sufletului său, n-are nevoie de sprijinul jurămintelor. Care sunt mai totdeauna greu de înfrânt, mincinoase şi nu-s măcar în stare să-l încredinţeze deplin pe cel care dovedeşte a se mulţumi cu ele. Deoarece, în istoria lumii, mult mai multe fost-au jurămintele dezminţite decât cele ţinute şi cel care jură cu mai multe vorbe e tocmai cel care se gândeşte să trădeze, chiar în clipa când jură mai vârtos.

„Spus-au celor de demult: Cinsteşte-l pe tatăl şi pe mama ta. Ci eu zic vouă: Cel care-l iubeşte pe tatăl şi pe mama sa mai mult decât pe mine, nu face de mine". Ceva mai mult: „De vine

careva la mine şi nu-l urăşte pe tatăl şi pe mama sa, nevasta, copiii, fraţii, surorile, până şi viaţa sa de n-o urăşte, nu-mi poate fi ucenic". Şi de data aceasta, străvechiul precept care-i leagă pe oamenii noi de oamenii vechi cu ştreangul respectului e fără cruţare răsturnat.

Isus nu osândeşte iubirea filială, dar o pune la locul ei, care nu-i cel de frunte precum socoteau străbunii. Iubirea cea mai înaltă, cea mai curată iubire e pentru Isus iubirea de tată. Tatăl iubeşte în copil viitorul, noutatea; copilul iubeşte în tată trecutul, vechimea. Dar Isus vine să prefacă trecutul, să nimicească tot ce-i vechi; respectarea părinţilor şi a rudelor, încătuşarea în tradiţie şi familie este o piedică întru prefacerea lumii. Iubirea pentru toţi oamenii e ceva mai mult ca iubirea păstrată celor care ne-au dat viaţă; mântuirea tuturor oamenilor e cu mult mai de preţ ca binele făcut familiei, alcătuită din câţiva inşi. Pentru a avea mai mult, trebuie părăsit puţinul. Ar fi mai lesne să-i iubim numai pe-ai noştri şi să ne folosim de această iubire, adesea silită şi prefăcută, ca să nu mai iubim pe nimeni altul. Însă oricine şi-a încredinţat zilele unui gând mai presus de el, unei fapte mari care-l cere pe om în întregime, cu toate clipele ceasurilor sale până la cel din urmă, oricine vrea să slujească universul cu spirit universal, trebuie să părăsească şi, de n-ajunge, să renege iubirile de rând. Cine vrea să fie părinte în înţelesul adânc şi dumnezeiesc, chiar fără paternitatea fizică, nu poate fi doar copil. „Lasă-i pe morţi să-şi îngroape morţii".

În Legea veche, dar mai ales în tradiţiile farisee, se găseau sute de precepte pentru curăţirea trupului. Precepte mărunte, nătângi, încâlcite şi fără un adevărat temei părintesc ori divin. Dar fariseii, în păstrarea acelor datini făceau să stea temeiul credinţei. Căci mai lesne e să speli o cană, decât să-ţi speli sufletul. Pentru lucrurile moarte ajunge puţină apă şi un ştergar; pentru suflet e nevoie de lacrima iubirii şi de focul voinţei.

„Nimic din tot ce-i în afara omului nu-l poate păngări, intrând în el; dar ceea ce iese din om, da, îl păngăreşte!... Nu pricepeţi că tot ce intră în om din afara lui nu-l poate păngări, pentru că nu-i intră în inimă, ci în pântec, şi în privată se varsă?...

Ceea ce iese din om îl pângăreşte căci dinlăuntru, din inima oamenilor ies gânduri rele, păcătoşenii, hoţii, omoruri, adultere, pofte nesăţioase, răutăţi, înşelătorii, desfrânări, pâri, trufii, sminteli."

Îmbăierea în apa de fântână ori de izvor, îmbăierea trupească şi rituală, nu scuteşte de spălarea lăuntrică, mult mai de nevoie; ci mai bine-i să mănânci cu mâna murdară de năduşeală, decât să-ţi goneşti fratele nemâncat, cu mâini spălate în trei ape.

Scârnăvia iese din trup, piere în groapă, îngraşă grădinile şi ţarina. Dar sunt atâţia domni bine îmbrăcaţi, plini până-n gât de o altfel de murdărie, în aşa hal, că de-a valma cu vorbele duhoarea iese din gura lor, zadarnic clătită de trei ori pe zi. Iar acea murdărie nu intră în pământ, ci murdăreşte viaţa tuturor, ciuntează aerul, îi împroaşcă şi pe cei nevinovaţi. De aceşti oameni excrementali trebuie să stăm departe, chiar de se spală de zece ori pe zi: săpuneala pielii n-ajunge, când inima abureşte gânduri ciumate. Latrinarul, de nu se gândeşte la rău, e fără asemănare mai curat ca bogătaşul, care, în vreme ce se bălăceşte în apa frumos mirositoare a băii de marmoră, pune la cale o nouă desfrânare, ori cine ştie ce năpăstuire.

NU CÂRTIȚI

Dar Isus n-a ajuns încă la cea mai uimitoare din răsturnările sale.

„Auzit-ați că s-a spus: Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte. Ci eu zic vouă: Nu cârti împotriva celui rău, chiar de-ar fi să-ți dea o palmă, întinde-i şi celălalt obraz, iar de vrea să te ducă în fața judecătorului ca să-ți ia haina, tu dă-i şi sumanul. De te ia cu sila să faci un drum de-o poştă cu el, fă două".

Vechea Lege a Talionului nici că putea fi mai adânc răsturnată, prin cuvinte mai răspicate. Cei mai mulți dintre cei care zic a fi creştini nu numai că n-au ascultat niciodată de această nouă poruncă, dar nici măcar n-au voit să se prefacă, într-o doară, că se învoiesc cu ea. Porunca neîmpotrivirii la rău a însemnat pentru nespus de mulți credincioşi scandalul neîngăduit şi cu neputință de primit al Creştinismului. Răspunsul oamenilor la violență poate fi dat în trei chipuri: prin răzbunare, prin fugă, prin întinderea celuilalt obraz. Cea dintâi e norma barbară a talionului, astăzi înnobilat şi mascat în coduri, dar încă dăinuitor în năravuri. Răului i se răspunde cu Răul, ori de-a dreptul, ori prin mijlocirea unor interpuşi, mandatari ai hoardei civilizate, zişi judecători şi călăi. La Răul săvârşit de cel care-a lovit dintâi se adaugă Relele săvârşite de împărțitorii dreptății. Adesea pedeapsa se întoarce împotriva răzbunătorului şi groaznicul lanț al răzbunărilor şi al răzbunărilor răzbunărilor se lărgeşte de-una. Răul e reversibil. Cade iarăşi, chiar făcut cu gândul de-a face bine, asupra celui care-l săvârşeşte. Că-i vorba de nații, de familii ori de inşi, o primă nelegiuire aduce şi trezeşte ispăşiri, pedepse ce se împart cu o sinistră nepărtinire între lovituri şi loviți. Legea Talionului poate să aducă o bestială uşurare celui lovit întâiul, dar în loc să împuțineze Răul, îl sporeşte.

Fuga nu-i mai sănătoasă decât Talionul. Cine se ascunde măreşte curajul duşmanului. Rareori e în stare frica răzbunării

să oprească mâna celui violent. Însă cine fuge îl îndeamnă pe celălalt să-l urmărească; de se preface că-i mort, îl ațâță pe potrivnic să-l sfârşească; slăbiciunea sa poate fi părtaşa cruzimii celuilalt. Şi de data aceasta, Răul din Rău purcede.

Singura cale, în ciuda aparentei absurdități, e cea poruncită de Isus. De-ți dă unul o palmă, iar tu îi răspunzi cu două, acela va răspunde la loc cu pumnul; tu te vei ajuta cu picioarele, veți pune mâna pe arme şi unul din voi va pierde poate, adesea dintr-o pricină de nimic, viața. De fugi, potrivnicul te va urmări, ori numai ce te-ntâlneşte, mândru de prima încercare, te va lua la bătaie. A întinde şi celălalt obraz înseamnă a nu mai mânca o palmă. Înseamnă a curma lanțul relelor, de la cea dintâi verigă. Potrivnicul, care se aşteaptă la împotrivire ori fugă, e umilit în fața ta şi a lui însuşi. La orice s-ar fi aşteptat, dar nu la o astfel de purtare. E încurcat, mai-mai să-i fie ruşine. Are vreme să-şi dea seama ce face. Nemişcarea ta îi sleieşte mânia, îi dă timp să se chibzuiască. Nu te poate învinui de frică, deoarece eşti gata să primeşti a doua lovitură şi-i arăți chiar tu locul unde te poate lovi. Orice om are-n el un respect tainic pentru curajul semenului său, mai ales dacă acest curaj e moral, adică de speța cea mai rară şi mai greu de aflat. Lovitul care nu se-nfurie, nici nu fuge, dovedeşte mai multă tărie sufletească, mai multă stăpânire de sine, mai mult eroism adevărat decât cel care, în orbirea furiei, se năpusteşte asupra celui care l-a lovit, să-i plătească îndoit răul pe care i l-a făcut. Nepăsarea, când nu e prostie, blândețea când nu e laşitate, uimesc, ca orice lucru minunat, chiar şi sufletele cele mai de rând. Fac să simtă bestia că acel om e mai mult decât un om. Chiar şi bestia, când nu-i ațâțată să dea în neştire, căci i se răspunde prin lovire sau prin fugă laşă, încremeneşte, simte o frică aproape sfioasă în fața acestei noi puteri, pe care n-o cunoştea şi care-o uimeşte.

Cu atât mai mult cu cât nimic nu-l îndeamnă să lovească pe cel care loveşte, ca pofta adulmecată mai dinainte în gând de-a vedea mânia celui lovit, de a-i vedea împotrivirea, lupta ce se va isca din cea dintâi încăierare. Omul e un animal bătăios. Dar ascultând de porunca lui Isus, plăcerea dispare, gustul

o înlăturat, nu mai e un potrivnic, ci un superior care spune liniştit: Nu ţi-e de ajuns? Iată şi celălalt obraz, uşurează-ţi mânia, până ce nu vei mai putea. Mai bine să-mi pătimească faţa decât sufletul. Rău ai să-mi poţi face cât vei vrea, dar n-ai să mă poţi sili să mă înfurii ca tine, să înnebunesc la fel ţie, să mă dobitocesc până-ntr-atâta; nu mă vei putea sili să fac rău, sub cuvânt că şi altul mi-l face mie.

Pentru a asculta întocmai de porunca lui Isus e nevoie de-o înfrânare a sângelui, a nervilor şi a tuturor pornirilor sufletului josnic, de care prea puţini dau dovadă. E o poruncă nespus de amară şi de respingătoare. Dar Isus n-a spus cumva c-ar fi uşor de ascultat. N-a spus niciodată c-ar fi cu putinţă să fie ascultată fără dureroase renunţări, fără lupte lăuntrice, îndârjite şi neîntrerupte; fără renegarea vechiului Adam şi naşterea unui om nou.

Ci roadele neîmpotrivirii, chiar dacă nu izbutesc totdeauna să lege, chiar dacă se chircesc la cea dintâi întoarcere a vremii rele, sunt neasemuit mai presus de cele ale împotrivirii şi ale fugii. Pilda unei stăpâniri sufleteşti atâta de neobişnuită, atâta de grea şi nebănuită pentru oamenii de rând; încântarea aproape supranaturală a unei purtări atâta de opusă năravurilor, datinilor, patimilor de rând; această pildă, această dovadă de tărie, această minune absurdă, neaşteptată ca toate minunile, greu de priceput ca toate minunile; pilda unui om sănătos şi voinic ce pare, pe dinafară, la fel cu ceilalţi oameni şi totuşi se poartă aproape ca un zeu, ca o fiinţă mai presus de celelalte fiinţe, mai presus mult de forţele ce-i însufleţesc pe semenii săi; care se poartă, el, om, în chip atât de ciudat de neasemeni cu restul oamenilor; această pildă, când se repetă de mai multe ori şi nu-i datorită unei târâtoare stupidităţi, când nu-i lipsită de alte dovezi de curaj fizic, în care curajul fizic e necesar pentru ca omul să fie folositor, nu să vatăme; această pildă are o eficacitate pe care, deşi ni-i mintea grea de gândul răzbunării, ne-o putem închipui. Ne-o putem închipui nu prea uşor. S-o încercăm nu, căci am avut prea puţine pilde de acest fel, spre a se

putea invoca propria experienţă, fie şi numai parţială, drept întărire a poruncii lui Isus.

Dar dacă porunca lui Isus n-a fost ascultată, ori prea rareori, nu se poate spune că ar fi cu neputinţă de urmat, şi cu atât mai puţin că trebuie înlăturată. Firii omeneşti nu-i poate fi pe plac; dar toate cuceririle morale mai de seamă nu-s pe placul firii noastre. Ele înseamnă o amputare mântuitoare a unei părţi din sufletul nostru - pentru unii oameni a celei mai vii ramuri a sufletului - şi drept este ca ameninţarea tăierii să nu placă.

Plăcută ori ba, porunca lui Isus rămâne totuşi singura care să poată dezlega problema violenţei. Singura care nu adaugă rău, care nu însuteşte răul, care înlătură înrăutăţirea rănii, care taie buba când e numai umflătură. A răspunde cu loviri la lovituri şi cu nelegiuiri la nelegiuire înseamnă a trece de partea răufăcătorului, a te recunoaşte asemenea lui. A răspunde prin fugă, înseamnă a te umili în faţa-i şi a-l îndemna să te răpună. A-i răspunde cu vorbe înţelepţeşti celui întărâtat înseamnă să-ţi strici gura degeaba. Dar a-i răspunde cu un simplu gest de învoire, a-i arăta pieptul celui care te-a lovit în spate, a-i da o mie celui care vrea să-ţi fure o sută, a-l îndura trei zile pe cel care vrea să te chinuiască un ceas e faptă eroică mai presus de orice eroism, cu toată aparenţa-i de josnicie, faptă atât de neobişnuită că-l biruie pe înfuriatul pălmuitor cu maestatea neîmpotrivitoare a divinului. Numai cine s-a învins pe sine îi poate învinge pe duşmani; numai sfinţii îi înduplecă la blândeţe pe lupi; numai cine şi-a primenit sufletul poate primeni sufletul fraţilor săi şi să facă astfel ca lumea să fie mai puţin dureroasă pentru toţi.

ÎMPOTRIVA FIRII

Firea noastră se răzvrăteşte în faţa gândului neîmpotrivirii la rău. Dar Isus a venit pe lume pentru ca firea noastră să ajungă a-i fi silă de tot ce-i place astăzi şi să se mulţumească cu tot ceea ce-o îngrozea ieri. Oricare cuvânt al său presupune această totală reîmprospătare a sufletului omenesc. Isus contrazice fără frică cele mai obişnuite înclinări şi cele mai adânci porniri ale noastre. Preamăreşte ce-l îndepărtează pe oricare dintre noi; osândeşte ce căutăm cu toţii. Nu dezminte numai învăţătura oamenilor - care adesea nu se potriveşte cu ceea ce gândesc într-adevăr şi fac -, ci se împotriveşte la ceea ce fac şi gândesc cu adevărat, zi de zi.

Isus nu crede în desăvârşirea sufletului înnăscut, stricat prin cădere. Crede în desăvârşirea-i viitoare, la care se va ajunge numai prin răsturnarea din adâncuri a stării sale de astăzi. Menirea lui Isus e îndreptarea omului; mai mult decât îndreptarea, prefacerea omului. Cu el începe noua seminţie; e icoana, arhetipul, Adamul omenirii din nou plăsmuită şi topită încă odată. Socrate voit-a să schimbe raţiunea, Moise legea, alţii se mulţumiseră să schimbe un ritual, un cod, un sistem, o ştiinţă. Dar Isus nu vrea să schimbe doar o parte a omului, ci omul întreg, din temelie, adică omul lăuntric, cel care-i purtător şi obârşie a tuturor faptelor şi vorbelor lumii. Totul, aşadar, atârnă de el. Nu-i chemat să îngăduie şi să înşele. Nu va cădea la învoială cu natura cea rea şi nedesăvârşită; nu va născoci temeiuri aparente ca s-o îndreptăţească, la fel cu filozofii. Nu-l poţi sluji pe Isus şi, totodată, firea. Cel care-i de partea lui Isus e împotriva îndătinatei firi bestiale şi se străduieşte pentru înfăptuirea pe lume a celei angelice, care trebuie să învingă. Tot restul e scrum şi vorbă goală.

Nimic nu-i mai răspândit printre oameni ca pofta de bogăţii. A îngrămădi bani, în orice chip, fie şi în cel mai netrebnic, li s-a părut totdeauna oamenilor cea mai plăcută şi respectată meserie. Dar cel care vrea să vină cu mine, răspunde Isus, să

dea tot ce are şi să schimbe de buna lui voie avuţiile văzute, de acuma, pe cele viitoare şi nevăzute.

Orice om se gândeşte cu înfrigurare la ziua de mâine; îi e mereu frică să nu-i fugă pământul de sub picioare, îi e frică să nu-i ajungă pâinea până la apropiata recoltă, tremură că n-o să aibă destulă lână să-şi acopere trupul lui şi al copiilor, iar Isus propovăduieşte: nu vă amărâţi pentru ziua de mâine. Ajunge amarul zilei de azi.

Oricare dintre noi ar vrea să fie cel dintâi, chiar între cei de seama noastră. Vrea să fie mai presus, într-un fel sau altul, de toţi cei care-l înconjoară. Vrea să poruncească, să stăpânească, să pară mai mare, mai bogat, mai frumos, mai înţelept. Întreaga istorie a omenirii nu-i decât groaza de-a rămâne mai prejos. Iar Isus propovăduieşte: de vrea cineva să fie cel dintâi, fie cel din urmă, sluga tuturor. Cel mai mare e cel mai mic; cel mai puternic trebuie să slugărească pe cel mai slab. Cel care se făleşte, smerise-va; cel care se smereşte, înălţase-va.

Deşertăciunea este o altă râie obştească a oamenilor. Ea otrăveşte până şi binele pe care-l fac, deoarece mai totdeauna acea brumă de bine o fac numai pentru a fi văzuţi. Fac răul într-ascuns, iar binele pe la răspântii. Isus porunceşte cu totul dimpotrivă. Stânga să nu ştie ce-ţi face dreapta. De vrei să te închini, zăvorăşte-te în casa ta, ci nu sta să te baţi în piept pe la colţuri de uliţă, în toiul lumii. Când posteşti, nu te arăta pe drum cu părul zbârlit şi posomorât la faţă, ca să dai de ştire că te pocăieşti, ci unge-ţi părul şi arată-te voios la chip, ca în toate zilele. Nu face rău niciodată, nici în văzul semenilor, nici pe-ascuns; dar când faci binele, ascunde-te, să nu se creadă care cumva că-l faci ca să fii lăudat.

Instinctul păstrării vieţii e cel mai puternic din câte poruncesc în noi: nu e josnicie, cruzime ori laşitate de care să nu ne folosim, spre a scăpa de moarte astă mână de pulbere însufleţită. Dar cel care vrea să-şi mântuiască viaţa, ne învaţă Isus, o va pierde; iar cel care-o pierde, şi-o va mântui. Deoarece nu-i viaţă aceea căreia cei mai mulţi îi spun viaţă; iar cine se leapădă de suflet pierde şi carnea care-l ţine.

Fiecare dintre noi vrea să-i judece pe fraţii săi: judecând, îi se pare că suntem mai presus de cei judecaţi, mai buni, mai drepţi, nevinovaţi. A osândi înseamnă a spune: Noi nu suntem aşa. Într-adevăr, totdeauna cocoşaţii sunt cei dintâi care-l părăsc pe cel cu spinarea puţin încovoiată. Ci Isus strigă: nu judecaţi şi nu veţi fi judecaţi, nu osândiţi şi nu veţi fi osândiţi, iertaţi şi vi se va ierta.

Orice om se laudă că-i om cu tot dinadinsul, adică o persoană gravă, matură, cu scaun la cap, om cu greutate şi respect, care ştie totul şi poate vorbi, poate hotărî despre orice. Un discurs prea sincer trece drept copilăros; unui om simplu i se zice, în bătaie de joc, copil, dar când ucenicii îl întrebară cine-i cel mai mare în împărăţia cerurilor, Isus le răspunse: „Adevăr grăiesc vouă, că de nu vă schimbaţi şi nu vă faceţi asemeni copiilor, nu veţi intra în împărăţia Cerurilor".

Omul aşezat, cucernic, curat la suflet, fariseul, fuge cât poate de tovărăşia păcătoşilor, a căzuţilor, a ciumaţilor şi nu-i primeşte la masă decât pe cei drepţi, după seama lui. Dar Isus vesteşte, neobosit, c-a venit să-i caute pe cei păcătoşi, iar nu pe cei drepţi; pe cei răi, iar nu pe cei buni; nu îi e ruşine să mănânce prin casele vameşilor, să pună femeile pierdute să-l ungă pe picioare. Cel curat în toată puterea cuvântului nu poate fi pângărit de cei pângăriţi, nici nu se cuvine a-i lăsa să moară în putregăciunea lor, nu cumva să se murdărească şi dânsul.

Zgârcenia oamenilor atâta de mare-i, că fiecare se străduieşte din răsputeri să apuce mult de la ceilalţi şi să le dea înapoi cât mai puţin. Toţi caută să aibă; elogiile dărniciei nu-s decât o deghizare onestă a cerşetoriei. Dar Isus răspunde: Mai bine să dai decât să primeşti.

Fiecare dintre noi îi urăşte pe cei mai mulţi dintre oamenii cu care trăieşte alături. Îi urâm pentru că au mai mult ca noi, pentru că nu ne dau tot ce-am voi, pentru că nu le pasă de noi, pentru că nu-s ca noi; în sfârşit, pentru că trăiesc. Ajungem până acolo că ne urâm prietenii, chiar şi pe cei care ne-au făcut bine. Pe câtă vreme Isus porunceşte să-i iubim şi pe cei care ne urăsc.

Cine *nu ascultă de această* poruncă nu poate spune că-i creştin. Chiar dacă-i gata să moară, fără însă a-l iubi pe călăul său, n-are drept să-şi spună creştin.

Deoarece iubirea de noi înşine, cea dintâi şi cea de pe urmă obârşie a *urii noastre faţă* de semeni, închide în ea toate celelalte înclinări şi patimi. Cine învinge iubirea de sine şi ura faţă de ceilalţi se poate socoti pe de-a-ntregul schimbat. Restul e urmare şi firească derivaţie. Ura faţă de noi înşine şi dragostea faţă de duşmani este începutul şi sfârşitul Creştinismului. Cea mai mare izbândă asupra omului vechi, crud, orb şi brutal, aceasta este şi nicidecum alta. Oamenii nu se vor mai putea naşte odată în fericirea păcii, atâta vreme cât nu-i vor îndrăgi pe cei care-i lovesc. A-ţi iubi duşmanii e singura cale de urmat, pentru ca să nu mai rămână pe faţa pământului nici umbră de duşman.

ÎNAINTEA IUBIRII

Protivnicii lui Cristos, care au prea multe temeiuri de-a nu-l primi - ar trebui să se renege pe ei înşişi, în întregime, nici nu sunt în stare să vadă cât ar câştiga în schimb şi le e prea frică să piardă; deoarece ţin la ceea ce-i gunoi, iar lor li se pare măreţie - cei care se leapădă de Cristos, pentru a se dezvinovăţi că nu-l urmează, au născocit de la o vreme un temei mai mult, un temei „savant": Isus n-a spus nimic nou. Cuvintele lui se găsesc în Răsărit şi în Apus, cu multe veacuri mai înainte; ori le-a furat ori le repetă fără să ştie că nu sunt ale sale. De vreme ce n-a spus nimic nou, nu poate fi atât de mare pe cât se spune; şi de nu-i mare, nu trebuie să fie ascultat; laude-l proştii, asculte-l nerozii, respecte-1 neştiutorii.

Până una alta, aceşti lucumoni ai genealogiei ideale nu ne spun dacă ideile lui Isus, vechi ori noi, merită a fi însuşite ori aruncate cât colo; până una alta, nu îndrăznesc a pretinde că reconsfinţirea prin moarte a unui mare adevăr, a unui adevăr uitat şi nefolosit, ar fi totuna cu nimic: până una alta, nu cată bine dacă între ideile lui Isus şi celelalte mai vechi există o adevărată identitate de înţeles şi de duh, ori dacă nu-i mai degrabă o simplă asonanţă, o depărtată asemuire de vorbe; până una alta, ca să nu dea greş, nu ascultă nici de legea lui Isus, nici de legile presupuşilor săi învăţători, ci-şi văd în tihnă de porcească lor viaţă, ca şi cum Evanghelia nu le-ar fi fost hărăzită şi lor.

A fost o vreme, după consfinţirea Legii, în care se iubeau între dânşii cei de-acelaşi sânge; iar cetăţenii aceleiaşi cetăţi se îndurau unul pe altul, cât timp vreunul din ei nu-i făcea nici un rău altuia; pentru străini, dacă nu erau oaspeţi, nu cunoşteau decât ura şi nimicirea, în sânul familiei, puţină iubire: în sânul Poliţiei, o justiţie aproximativă; în afara zidurilor şi a fruntariilor, ură de nestins.

Se ridicară atunci, în răstimpuri de veacuri, glasuri care cereau puţină iubire şi pentru semeni, pentru cei care nu erau

din aceeaşi casă, dar din acelaşi neam; glasuri care cereau puţină dreptate şi pentru străini, pentru duşmanii înşişi. Ar fi fost o nebănuită propăşire. Dar acele glasuri - erau atât de rare, de stinse şi depărtate - n-au fost auzite; iar când au fost auzite, n-au fost ascultate.

Cu patru veacuri înainte de Cristos, un înţelept al Chinei, Me-ti, scrisese o întreagă carte, Kie-siangngai, ca să spună că oamenii ar trebui să se iubească între dinşii. Zicea: „Înţeleptul care vrea să îmbunătăţească lumea poate s-o îmbunătăţească numai cunoscând bine obârşia frământărilor; dacă n-o cunoaşte, n-o poate îmbunătăţi... Din ce se naşte vrajba? Se naşte pentru că nu ne iubim unii pe alţii. Slujbaşii şi copiii n-au respect filial faţă cu împăraţii şi părinţii; copiii se iubesc pe ei înşişi, dar nu-şi iubesc părinţii şi fac strâmbătate părinţilor întru folosul lor. Fraţii mai mici se iubesc pe ei înşişi, dar nu-i iubesc pe fraţii lor mai mari; supuşii se iubesc pe ei înşişi, dar nu-i iubesc pe împăraţi... Tatăl nu-i îngăduitor cu copilul; fratele mai mare cu fratele mai mic; împăratul cu supuşii. Tatăl se iubeşte pe sine şi nu-l iubeşte pe copil; ci îi face rău copilului, ca să tragă el foloase... Aşa, sub Cer, tâlharii îşi iubesc casa lor, dar nu-i iubesc pe vecini şi de-aceea pradă casele altora, ca s-o îndestuleze pe-a lor. Hoţii îşi iubesc trupul, dar nu-i iubesc pe oameni şi de-aceea fură de la oameni, întru mulţumirea trupului lor. Dacă hoţii ar preţui trupurile celorlalţi oameni la fel cu trupul lor, cine-ar mai fura? Hoţii s-ar stinge... dacă s-ar ajunge la iubirea obştească, ţările nu s-ar încăiera, neamurile n-ar şti ce-i zavistia, hoţii ar pieri, împăraţii, supuşii, părinţii şi copiii ar fi respectuoşi, îngăduitori, iar lumea ar fi mai bună".

Pentru Me-ti iubirea - sau, pentru a tălmăci mai bine, bunăvoinţa însufleţită de respect şi îngăduinţă - este varul care-ar trebui să-i ţină mai strâns legaţi pe cetăţeni de Stat. Leac împotriva neajunsurilor convieţuirii: un panaceu social.

„Răsplăteşte ocara prin amabilitate", îndeamnă sfios misteriosul Lao-tse. Dar amabilitatea e prudenţă ori blândeţe, nu iubire.

Contemporanul său, bătrânul Confucius, propovăduia o doctrină care, după ciracul său Tseng-tse, stătea în rectitudinea

numii şi a iubirii de aproape ca de noi înşine. „Aproapele", să luăm aminte, iar nu „cel depărtat", străinul, duşmanul. Ca de noi înşine, iar nu mai mult. Confucius propovăduia iubirea filială şi bunăvoinţa faţă de oricine, trebuitoare bunului mers al împărăţiilor pământului, dar nu-i trecea prin minte să osândească ura. În aceleaşi Lun-yu în care se citesc cuvintele lui Tseng-tse, le găsim şi pe acestea împrumutate din cel mai vechi text confucian, Ta-hio: „Numai omul drept şi omenos e în stare să iubească şi să-i urască pe oameni cum se cuvine".

Contemporanul său Gautama propovădui dragostea de oameni, de toţi oamenii, chiar de cei mai nenorociţi şi disprețuiţi. Dar aceeaşi dragoste se cade s-o avem faţă de animale, faţă de cele mai mărunte dintre animale, faţă de toate fiinţele vii. În Buddhism, iubirea omului pentru om nu-i decât o deprindere binefăcătoare întru dezrădăcinarea iubirii de sine, cel dintâi şi cel mai tare sprijin al vieţii. Buddha vrea să înlăture durerea şi pentru a înlătura durerea nu vede altă cale decât să înece sufletele inşilor în sufletul obştesc, în nirvana, în nimic. Buddhistul nu-şi iubeşte fratele prin dragostea de frate, ci prin dragostea de sine însuşi; cu alte cuvinte, pentru a fugi de durere, pentru a înăbuşi egoismul, pentru a se îndruma către nimicire. Iubirea îi e universală, rece şi calculată, egoistă; o formă a nepăsării stoice, atât faţă de durere cât şi faţă de bucurie.

În Egipt, orice cadavru închidea cu el în groapă o copie de pe Cartea morţilor, apologie preventivă a sufletului în faţa tribunalului lui Osiris. Mortul se laudă pe sine: a fost drept, ba chiar a dat celor în nevoie: „N-am îmfometat pe nimeni! Nu l-am făcut să plângă! N-am omorât! N-am poruncit omorul prin trădare! N-am înşelat pe nimeni!... I-am dat pâine celui nemâncat, apă însetatului, haine despuiatului, o luntre celui care se oprise-n drum; jertfe zeilor; praznice răposaţilor". Descoperi aci simţul de dreptate şi milă - o vor fi avut-o oare toţi, cu adevărat, în viaţă? - însă nu descoperi iubirea, cu atât mai puţin iubirea de duşmani. De vrem să ştim în ce fel se purtau Egiptenii cu duşmanii lor, să citim o inscripţie a marelui rege Pepi I Miriri: „Această oştire merse în pace; intră nesupărată

în fața Hirishaiț-ilor. Această oştire merse în pace: prădă țara Hirishait-ilor. Această oştire merse în pace: le tăie toate livezile de smochini şi toate viile. Această oştire merse în pace: puse foc la toate casele lor. Această oştire merse în pace, le măcelări soldații, puzderie. Această oştire merse în pace: le luă bărbații, femeile şi copiii, cu nemiluita; iar de acest lucru, mai mult ca de oricare altul, foarte se bucură Sanctitatea Sa".

Şi Zarathustra lăsă o Lege Iranilor. Iar această lege le porunceşte credincioşilor lui Ahura Mazdă de-a fi buni cu tovarăşii lor de aceeaşi credință: vor da o haină celor goi şi nu-i vor lua pâinea salahorului hămesit. Ne găsim tot în fața milei pământene, pe care va s-o avem pentru cei care țin de noi, ori ne slujesc şi de care suntem aproape. De iubire, nici vorbă.

S-a spus să Isus n-a adăugat nimic la Legea mozaică, ci doar a repetat, cu mai multă îngâmfare, vechile porunci. „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, lovire pentru lovire...": aşa vorbeşte Moise în Exod. „Sfâşia-vei toate noroadele ce vor fi date în stăpânirea la de Domnul Dumnezeul tău. Nici îndură-se ochiu-ți de nenorocirea lor...". Aşa stă scris în Deuteronom. Încă un pas şi iată-ne în fața iubirii: „Nu vei face strâmbătate şi nu vei căşuna asupra veneticului: că şi voi fost-ați venetici în țara Egiptului". E un început: nu-i vei face rău străinului, în amintirea răstimpului în care şi tu ai fost străin. Dar străinul care trăieşte în mijlocul nostru nu e duşman; iar a nu-i face strâmbătate, nu înseamnă a-i face bine. Exodul porunceşte a nu-l năpăstui; Deuteronomul e mai larg la suflet: „De locuieşte vreun venetic în locurile voastre şi poposeşte la voi, nu-l țineți de rău; ci fie în mijlocul vostru ca şi cum printre voi s-ar fi născut şi iubiți-l ca pe voi înşivă...". E vorba tot de străin, de străinul care locuieşte printre voi şi se face concetățean al vostru, se pierde printre voi, vă e prieten.

În aceeaşi carte citim: „Nu căta răzbunare şi nu păstra amintirea ocării concetățenilor tăi". Iată un alt pas înainte: nu-i face rău celui care te loveşte, dacă-i de-al tău. Am ajuns, dacă nu la iertare, la uitarea mărinimoasă, deşi numai față de cei mai apropiați.

„Să-ți iubeşti prietenul ca pe tine însuți". Prietenul, adică aproapele, concetățeanul, cel care ți-e frate prin neam, cel care-ți poate fi de folos. Dar duşmanul? Este ceva şi pentru duşman: „De dai peste boul duşmanului tău ori peste măgarul care i-a scăpat, du-i-l. Dacă vei vedea măgarul celui care te urăşte căzând sub povară, nu-ți vei căta de drum; ci-i vei da o mână de-ajutor ca să-l scoale de jos. O, nemărginită bunătate a străvechilor ludei! Atâta ar mai trebui, să goneşti măgarul mai încolo, ca stăpânul să se căznească şi mai mult până să-l găsească! Iar când dai pe drum peste măgarul căzut la pământ sub povara prea mare, atâta ar mai lipsi: să râzi în barbă şi să-ți cați de drum! Dar inima străvechiului Evreu nu-i chiar aşa de împietrită. Măgarul e vită prea de preț în acele părți, pe-acele vremuri. Cine n-are măgar la grajd nu-şi duce zilele. Oricine are un măgar: prietenul ca şi duşmanul; azi a scăpat al tău, mâine poate să scape al meu. Să nu ne răzbunăm asupra vitelor, chiar dacă stăpânul e un dobitoc. Căci dacă sunt duşmanul lui, şi el îmi este duşman. Să-i dăm o pildă bună, o pildă, nădăjduiesc cu folos, să-i ducem măgarul acasă; să-i dăm o mână de ajutor ca să pună şaua la loc, să cumpănească povara. Să facem pentru alții ceea ce vor face, să nădăjduim, şi ei pentru noi. Iar în acea clipă, să încrucişăm pe urechile şi spinarea măgarului, milostivi, orice gând de răutate.

E prea puțin. Evreul Antichității a făcut, drept este, cumplită sforțare, îngrijindu-se de vita duşmanului. Dar Psalmii, în schimb, răsună la fiece pas de ocări împotriva duşmanilor şi de straşnice rugăminți închinate Stăpânului, ca să-i năpăstuiască şi să-i nimicească pe aceia. „Asupra capului celor ce mă împresoară, cadă paguba buzelor lor! Cadă pe ei tăciuni aprinşi; azvârliți fie în foc şi-n prăpăstii, din care să nu se mai poată scula... Ajungă-i pe neştiute prăpădul şi dee ei în prinzătoarea pe care-au întins-o, în groapa pe care-au săpat-o surpe-se în pierzanie! Atunci veseli-se-va sufletu-mi, în Vecii Veacului!". Într-o astfel de lume se cuvine ca Saul să încremenească de uimire, când vede că duşmanul său David nu-l omoară; sau lov să se laude că nu s-a bucurat de nenorocirea potrivnicului.

Doar în târziile Proverbe găsim, pe ici pe colo, *câte-un cuvânt* care făgăduieşte cuvintele lui Isus: „Nu spune: voi întoarce *răul: aşteaptă-l* pe Domnul tău, iar el te va mântui". Duşmanul trebuie să-şi ia pedeapsa, dar din mâini mai puternice ca ale tale. Însă moralistul anonim ajunge chiar până la milostivire: „Dacă celui care te urăşte îi e foame, dă-i să mănânce pâine; *iar de-i e sete, dă-i să bea apa*". Se vede aci un pas înainte: mila nu se opreşte la bou, ci ajunge până la stăpân. Totuşi: din aceste sfioase precepte, ascunse prin ungherele scripturilor, nu puteau izvorî desigur minunile de iubire ale Cuvântării de pe Munte.

Dar, adaugă potrivnicii, să nu-l uităm pe Hilliel, pe rabinul Hillel, *pe marele* Hillel, maestrul lui Gamaliel. Hillel Hababli, zis şi Babiloneanul. Acest faimos Fariseu a trăit cu puțin înainte de Isus şi propovăduia, zice-se, aceleaşi învățături, pe care în urmă le-a propovăduit şi Isus. Era un Iudeu liberal, un Fariseu cu bun simț, un Rabin deştept: dar Creştin, de ce? A rostit, da, cuvinte ca acestea: „Nu le face altora ce ție nu-ți place: în aceasta stă întreaga lege, restul nu-i decât răstălmăcire". Frumoase cuvinte pentru un maestru al legii vechi; dar cât de departe, încă, de cele ale răsturnătorului vechii legi! Preceptul e negativ: nu face. Nici *nu* spune; fă-i bine celui ce-ți face rău. Ci: nu le face altora (iar aceşti alții sunt fără îndoială tovarăşii, concetățenii, rubedeniile, prietenii), ceea ce ți-ar face ție rău. E o blândă opinie de-a nu vătăma - nu o poruncă răspicată de-a iubi; într-adevăr, urmaşii lui Hillel fost-au Talmudiştii, care împotmoliră Legea în *mlaştina cazuisticii*; urmaşii lui Isus au fost Martirii, care-i binecuvântau pe călăii lor.

Şi Filon, evreu din Alexandria, metafizician platonizant, cam cu vreo douăzeci de ani mai vârstnic decât Isus, ne-a lăsat un mic tratat asupra iubirii oamenilor. Dar Filon, cu tot talentul şi speculațiile-i mistico-messianice, rămâne ca şi Hillel, un teoretician, om de condei, de călimară, de citanii, de cărți, de sisteme, de concepții, de abstracții, de clasificări. Strategia lui dialectică înarmează mii de cuvinte în şiruri de paradă: însă nu-i în stare să găsească cuvântul care nimiceşte într-o

clipă tot trecutul, cuvântul care înmănunchiază inimile. A vorbit despre iubire mai mult decât Cristos, dar n-a putut spune - şi n-ar fi putut pricepe - ce le-a spus Cristos nepricepuților săi prieteni, pe Munte.

Cu putință ca în Grecia, vână din care toți au supt, să nu se afle şi dragostea de duşmani? În Grecia, spun bunibucuroşi păgânizanții, potrivnici „superstiției palestiniene", găseşti tot ce vrei. Întru cele spirituale, Grecia e China Apusului, maica tuturor născocirilor.

În Aiax al lui Sofocle, faimosului Odisseu îi e milă văzând halul în care a ajuns duşmanul său. Zadarnic însăşi Athene, înțelepciunea elenică întruchipată în cucuvea sfintă, îi aminteşte că „cel mai plăcut râs e râsul de duşmani". Dar Ulisse nu crede.

„Îl plâng, cu toate că-mi e duşman, deoarece-l văd atât de nenorocit, legat de-o soartă haină. Uitându-mă la el, mă gândesc la mine. Ci văd că alta nu suntem decât arătări, umbre uşoare, noi toți câți vieţuim... Nu-i drept a face rău unui om când moare, chiar dacă l-ai urât". Mi se pare că suntem încă departe. Şiretul Ulisse nu-i atât de şiret, încât să nu vedem pricina nefireştii sale înduioşări. Îl plânge pe duşman, pentru că se gândeşte la sine, se gândeşte c-ar putea păți la fel; îl iartă, deoarece îl vede nenorocit şi pe moarte.

Unul mai înțelept ca Ulisse, fiul lui Sofroniscus cioplitorul de piatră, şi-a propus, printre multe altele, şi problema felului în care trebuie să se poarte cel drept cu duşmanii. Dar citind textele sale, descoperi în ele cu mirare doi Socrați, de păreri opuse. Socrate al lui Xenofont e, fără înconjur, de părerea tuturor oamenilor. Cu prietenii trebuie să te porți bine, cu duşmanii cât poți mai rău. Chiar e mai bine să-i prevesteşti pe duşmani, făcându-le rău: „pare om de cea mai mare laudă - îi spune lui Cherecrate - cel ce-şi prevesteşte duşmanii, purtându-se rău cu ei; iar prietenii, slujindu-i". Dar Socrate al lui Platon nu se învoieşte cu părerea tutluror. „Nu se vede, îi spune lui Criton, să-i plăteşti cuiva nedreptatea cu nedreptate, răul cu rău, oricare să fie ocara pe care ți-a făcut-o". Şi acelaşi gând îl

afirmă în Republica sa, adăugând drept sprijin că cei răi, prin răzbunare, nu se fac mai buni. Dar în mintea lui Socrate stă mai presus de orice gândul dreptății, nu simțământul iubirii. În nici un chip omul drept nu se cade să facă rău, din respectul față de sine, băgați bine de seamă, nu din dragostea față de *neprieten. Cel rău va să se pedepsească* singur; ori, altfel, îl vor pedepsi după moarte judecătorii Iadului. Şcolarul lui Platon, Aristotel, se va întoarce liniştit la vechea idee. „A nu ține seama de jigniri - va spune în Etica sa lui Nicomac - înseamnă a fi om josnic şi sclav".

În Grecia, aşadar, avem prea puțin de descoperit, când e vorba să-i ajutăm pe groparii precedentelor creştine.

Însă cei care se *leapădă de Isus, spre a face* să se ştie că Creştinismul dăinuia mai înainte de Cristos, i-au descoperit un rival şi în Roma, în însăşi palatele Cezarului: pe Seneca. Seneca, directorul de conştiință al „domnişorilor" din lumea mare întru stoicismul reformat; aristocratul abstract, care nu se *înduioşează niciodată la suferințele oamenilor*; proprietarul care disprețuieşte bogățiile şi le ține strâns: care afirmă egalitatea dintre liberi şi sclavi, dar se slujeşte de ei; istețul anatomist de cazuri, de scrupule, de păcate, de vicii adevărate şi de virtuți râvnite; cel ce abătu vechea doctrină a lui Crisippus, smintită dar limpede, către estuarul prețiozității: Seneca moralistul ar fi fost, fără s-o ştie, creştin, în chiar anii în care trăia Cristos. Deoarece scormonind în prea *multele-i opere - multe au fost* scrise după moartea lui Isus, căci Seneca aşteptă până în anul 65 să-şi răpună zilele - au descoperit unii că „înțeleptul nu se răzbună, ci uită ocara"; şi că „pentru a te purta la fel cu Zeii, trebuie să le faci bine chiar şi celor nerecunoscători; *deoarece soarele-i luminează şi pe cei răi, iar* marea-i îndură şi pe corsari"; ba chiar că „trebuie să-i ajuți pe neprieteni cu mână prietenoasă". Dar „uitarea" filozofului nu-i „iertare"; „ajutorarea" poate fi binefacere, dar nu-i iubire. Îngâmfatul, stoicul, fariseul, filozoful - mândru de filozofia lui; cel drept - satisfăcut de dreptatea lui, pot disprețui jignirile celor mici, muşcăturile potrivnicilor; ceva mai mult, pot chiar să binevoiască, din trufie

mărinimoasă şi spre-a dobândi admiraţia lumii, să-i întindă o pâine duşmanului înfometat, ca să-l umilească şi mai tare, din înălţimea desăvârşirii lor. Dar acea pâine fost-a coaptă cu aluatul vanităţii, acea mână prietenoasă n-ar fi fost în stare să usuce o lacrimă, să curăţe o rană.

Lumea veche nu ştie ce-i iubirea. Cunoaşte patima pentru femeie, prietenia pentru prieten, dreptatea pentru cetăţean, ospeţia pentru străin. Dar nu cunoşte iubirea. Zeus îi ocroteşte pe drumeţi şi pe străini; celui ce bate la uşa Grecului i se va da o bucată de carne, o cană cu vin, un pat. Calicii vor fi adăpostiţi, bolnavii îngrijiţi, cei care plâng mângâiaţi cu vorbe frumoase. Dar cei vechi nu vor şti ce-i iubirea, iubirea care pătimeşte şi se dă, iubirea de toţi cei care pătimesc şi-s părăsiţi, iubirea de cei de rând, de cei izgoniţi, călcaţi în picioare, blestemaţi, daţi uitării: iubirea de oricine, iubirea care nu face deosebire între cetăţean şi străin, între omul frumos şi urât, între tâlhar şi filozof, între frate şi duşman.

În cel din urmă cânt al Iliadei dăm peste-un moşneag cu ochii plânşi, un părinte care sărută mâna Unui Duşman, a celui mai cumplit duşman, a celui care i-a omorât copiii şi, cu puţine zile-n urmă, pe cel mai drag dintre copii. Priam, străvechiul rege, căpetenia cetăţii pângărite, stăpân al multor avuţii, tatăl a cincizeci de copii, stă îngenuncheat la picioarele lui Ahile, cel mai măreţ erou şi cel mai mare nenorocit dintre Greci, fiul unei Zeiţe a mării, răzbunătorul lui Patrocle, omorâtorul lui Hector. Capul alb al moşneagului îngenuncheat se pleacă în faţa mândrei tinereţi a învingătorului. Iar Priam îşi plânge copilul omorât, cel mai voinic, cel mai chipeş, cel mai drag dintre cei cincizeci de copii ai săi; apoi, sărută mâna care i-l ucise. Şi tu, îi spune ucigaşului, ai un tată pleşuv, slăbănog, departe, fără sprijin, în numele dragostei ce-i porţi, dă-mi înapoi măcar trupul mort al copilului.

Ahile, sângerosul, ieşitul din minţi, cruntul Ahile, îl dă cu duioşie la o parte pe cel care se roagă şi prinde a plânge. Amândoi duşmanii, învinsul şi învingătorul, părintele rămas fără copil şi fiul care nu-l va mai vedea pe tatăl său, Bătrânul alb

ca omătul şi Tânărul cu plete arămii, plâng amândoi laolaltă, pentru cea dintâia oară înfrăţiţi în durere. Ceilalţi, în preajma, cată muţi şi cruciţii. Noi înşine, după treizeci de veacuri, fără voia noastră ne simţim înfiorați de plânsul acela.

Ci în sărutarea lui Priam nu se vede iertarea, nu se vede iubirea. Regele se umileşte la picioarele lui Ahile, deoarece, singur şi duşman, vrea să capete de la el o grea învoire, o neobişnuită învoire. De nu l-ar fi îndemnat un Zeu, n-ar fi pornit din Ilion. Iar Ahile nu plânge asupra lui Hector mort, asupra lui Priam lăcrămatul, asupra puternicului ce se umileşte de nevoie, asupra duşmanului nevoit să sărute mâna ucigaşă. Plânge prietenul pierdut, îl plânge pe Patrocle care-i mai drag ca oricare altul, pe Peleu cel părăsit în Ftia, pe tatăl său pe care n-avea să-l mai îmbrăţişeze căci ştie cât de numărate-i sunt zilele. Şi-i dă înapoi părintelui trupul copilului - acel trup pe care atâtea zile de-a rândul l-a târit prin ţărână - pentru că Zeus vrea să fie dat, nu pentru că foamea-i de răzbunare s-ar fi potolit cumva. Fiecare din cei doi se plânge pe sine; sărutul lui Priam e o neînduplecată trebuinţă;: învoirea lui Ahile e ascultarea de porunca zeilor. În cea mai aleasă lume eroică a Antichităţii nu-i loc pentru iubirea care nimiceşte ura şi-i ia locul, pentru iubirea mai tare ca tăria urii, mai aprigă, mai neînduplecată, mai credincioasă; pentru iubirea care nu-i uitare a răului, ci iubire a răului - deoarece răul e o nenorocire pentru cel care-l săvârşeşte, mai mult decât pentru noi - nu-i loc pentru iubirea de neprieteni.

Despre această iubire nimeni n-a vorbit înainte de Isus; nimeni dintre cei care-au vorbit de iubire. Nu s-a ştiut de ea până la Cuvântarea de pe munte.

E măreţia şi noutatea lui Isus;: noutatea-i cea mai mare, măreţia-i veşnic nouă, nouă şi pentru noi, căci nu-i pricepută, imitată, ascultată; veşnică, asemeni veşniciei şi adevărului.

IUBIȚI

„Auzit-ați ce v-au spus: Iubește-l pe aproapele tău și urăște-l pe dușman. Ci eu zic vouă: Iubiți-i pe dușmanii voștri, binecuvântați-i pe cei care vă blestemă, faceți-le bine celor care vă urăsc, rugați-vă pentru cei care vă fac vouă strâmbătate, pentru cei care vă ocărăsc și vă năpăstuiesc. Numai așa veți fi asemeni Tatălui vostru cel ceresc; căci El face să răsară soarele asupra celor răi, ca și asupra celor buni, face să cadă ploaia asupra celor drepți, ca și asupra celor nedrepți. Că de-i iubiți pe cei care vă iubesc, care poate fi prețul faptei voastre? Au nu fac oare tot astfel și vameșii? Iar de-i primiți cu brațele deschise numai pe frații voștri, ce lucru mare săvârșiți? Au nu fac deopotrivă și păgânii! Fiți desăvârșiți precum deșăvârșit este Tatăl vostru cel ceresc".

Câteva cuvinte, neînflorite, ușor de priceput, lipsite de filozofie, dar care sunt „magna charta" a noului neam, a celui de-al treilea neam, ce nu s-a născut. Cel dintâi a fost neamul Bestiilor fără Lege, iar Numele-i fost-a războiul; cel de-al doilea, neamul Barbarilor ciopliți de barda Legii, iar cea mai înaltă desăvârșire a sa fost-a Dreptatea; neam ce dăinuiește încă, iar Dreptatea tot n-a învins Războiul, Legea n-a isprăvit încă să înlăture Bestialitatea. Cel de-al treilea neam va să fie neamul Oamenilor adevărați, nu numai Drepți, ci Sfinți, nu asemeni Bestiilor, ci lui Dumnezeu.

Gândul lui Isus e unul singur, doar acesta: să-i schimbe pe Oameni din Bestii în Sfinți, cu ajutorul Iubirii. Circe, vrăjitoarea, satanica soață din frumoasele mitologii, îi prefăcea pe eroi în bestii, cu ajutorul plăcerii. Isus e potrivnicul Satanei, potrivnicul Circei; e cel care-l scoate pe om din bestialitate, printr-o forță mai tare ca plăcerea.

Pentru a ne apuca în sfârșit de această înfăptuire ce li se pare cu neputință tuturor animalelor abia ieșite din bestialitate și oamenilor nedeplin închegați, trebuie să tindem la imitarea lui Dumnezeu. Pentru a ne apropia de Sfințenie, trebuie să

cătăm spre Dumnezeire. Sfinți să fiți, căci sfânt e Dumnezeu. Fiți desăvârșiți, căci deșăvârșit e Dumnezeu.

Acest îndemn nu răsună drept nou în inima omului. Satana spus-a în grădină: Veți fi asemeni zeilor. Jahve le spuse judecătorilor săi: Fiți Dumnezei, fiți drepți precum drept este Dumnezeu. Dar acuma nu-i vorba de-a fi înțelepți ca Dumnezeu; n-ajunge nici măcar a fi drepți ca Dumnezeu. Dumnezeu nu mai este doar înțelepciune şi dreptate. Dumnezeu s-a schimbat, prin Isus, în Tatăl nostru; s-a schimbat în Iubire. *Pământul său îi dă pâine, îi dă flori chiar şi ucigaşului;* cine-l blesteamă vede-n fiecare dimineață trezindu-se acelaşi soare sclipitor care-ncălzeşte mâinile împreunate ale celor care se roagă la câmp. Tatăl iubeşte cu o iubire nepărtinitoare pe cel care-l părăseşte, ca şi pe cel care-l caută, pe cel care-l ascultă-n casa lui şi pe cel care-l varsă pe gură de-a valma cu vinul. Un Tată poate fi amărât, poate suferi, poate plânge, dar nici un păcătos, cât de păcătos, nu va fi în stare să-l facă să ajungă păcătos asemeni lui, nimeni nu-l va îndupleca la răzbunare.

Ci noi, care suntem atât mai prejos de Dumnezeu, făpturi osândite morții; noi cei care-abia avem puterea să ne aducem aminte de ziua de-alaltăieri, nici nu ştim ce va să fie mâine; noi, făpturi mărunte şi nenorocite, n-avem oare cu atât mai multă nevoie să ne purtăm cu frații noştri de suferință cum se poartă cu noi Dumnezeu?

Dumnezeu este ipostaza cea mai înaltă a idealului nostru, a voinței noastre de-a fi. A-l lăsa singur, a ne depărta de el, a nu fi aşa cum îl rugăm să fie cu noi, nu înseamnă oare a ne depărta de singurul nostru țel, a face cu neputință, veşnic şi deznădăjduit neînfăptuită, *acea fericire pentru care ne-am* născut, pentru care credem că trăim, care-i a noastră, închipuită de noi, visată, voită, căutată, invocată, zadarnic urmărită în toate mincinoasele fericiri care nu purced de la Dumnezeu? „Soyons des Dieux - strigă Bossuet - soyons des Dieux, il nous le permet par l'imitation de sa saintete".

Cine se va feri să fie asemeni cu Dumnezeu, să fie cu Dumnezeu? Dii estis. Dumnezeirea stă în noi, bestialitatea

o încătuşează şi o strânge ca o scoarţă rea ce ne zăboveşte creşterea. Cine nu va voi să fie Dumnezeu? Sunteţi cu adevărat mulţumiţi, oameni, de-a fi oameni, oameni aşa cum sunteţi astăzi, *jumătăţi de oameni, jumătăţi de bestii, centauri fără* putere, sirene fără momeli, demoni cu boturi de fauni şi picioare de ţap? Sunteţi atât de mulţumiţi cu omenia voastră cea corcită şi nătângă, cu animalitatea voastră abia înfrânată, cu sfinţenia voastră râvnită numai? Vi se pare că viaţa oamenilor, aşa cum a fost ieri, precum e azi, e atât de scumpă, de mulţumită, de fericită, încât nu trebuie să se încerce nimic pentru a nu mai fi astfel, pentru a fi cu totul altfel, împotriva acesteia, mai asemănătoare cu aceea pe care de milenii ne-o închipuim în viitor şi în cer? Nu s-ar putea face din viaţa aceasta o altă viaţă, nu s-ar putea să schimbăm această lume într-o lume mai dumnezeiască, să facem să coboare în cele din urmă cerul, legea cerului, pe pământ?

Această nouă viaţă, această lume pământeană, dar cerească, este împărăţia Cerurilor. Iar pentru ca să vie împărăţia, va trebui să ne înălţăm la ceruri, să ne îndumnezeim, să ne transhumanăm: să ajungem la fel cu Dumnezeu; să-l imităm pe Dumnezeu.

Taina imitării lui Dumnezeu e iubirea; calea sigură a transhumanării e iubirea omului de om, iubirea prietenului şi a neprietenului. Dacă această iubire nu-i cu putinţă, cu neputinţă ne e mântuirea. De ne lepădăm de ea, înseamnă că ni-i silă de fericire. De-i absurdă, nădejdile noastre de reînviere nu-s decât absurdităţi.

Iubirea de duşmani le pare nebunie curată minţilor de rând. *Ceea ce înseamnă* că mântuirea ne stă în nebunie, iubirea de duşmani seamănă cu ura de noi înşine. Înseamnă că vom ajunge la fericire numai cu legământul de-a ne urî pe noi înşine.

Nimic nu trebuie să ne înspăimânte, în starea-n care am ajuns. Toate s-au încercat, nimic nu ne-a scăpat. Nici nu vom spune că n-am avut vreme pentru toate încercările pe care-am voit să le punem la cale. De săptămâni, de milenii

stăm pe pământ, încercând fel şi chip. Ne-am dedat cruzimii şi sângele sânge a cerut. Ne-am dedat voluptății, iar voluptatea lăsatu-ne-a în gură miros de putregai şi arsură mai amară. Căznitu-ne-am trupul în cele mai rafinate şi perverse plăceri, până ce ne-am pomenit, istoviți şi păcătoşiți, pe-un pat de murdărie. Am încercat Legea, dar de Lege n-am ascultat, ci am schimbat-o şi de ascultat tot n-am ascultat-o; iar Dreptatea nu ne-a săturat inima. Am încercat Rațiunea, am făcut socoteala Universului, am numărat stelele, am descris plantele, lucrurile moarte ca şi cele vii, le-am legat mănunchi cu firele uşoare ale concepțiilor, le-am schimbat în norii metafizicelor, iar la urma urmelor lucrurile erau mereu aceleaşi, veşnic aceleaşi; nu ne ajungeau şi nu se puteau reînnoi; numele şi numerele nu ne potoleau foamea, iar cei mai înțelepți au isprăvit prin melancolice spovedanii de neştiință. Am încercat Arta, iar neputința noastră i-a făcut pe cei mai tari să-şi piardă nădejdea, deoarece Absolutul nu stă în forme, Feluritul izvorăşte din Unic, Materia lucrată nu statorniceşte Efemerul. Am încercat Bogăția şi ne-am aflat mai săraci; Forța, şi ne-am trezit mai slabi. În nimic nu ni s-a ostoit sufletul; la nici o umbră trupul nostru întins nu şi-a aflat odihnă; ci inima, mereu în căutare, mereu dezamăgită, acum e mai bătrână, mai istovită, mai goală; căci Pacea nu şi-a aflat-o în nici un Bun pământesc, Bucuria în nici o plăcere, Fericirea în nici o cucerire.

Isus ne-mbie la încercarea sa, cea din urmă. Încercarea lubirii. Aceea pe care nimeni n-a făcut-o, sau pe care puțini au încercat-o, în câteva clipe ale vieții lor. Cea mai cutezătoare, cea mai potrivnică pornirilor din noi; singura care se poate ține de ceea ce făgăduieşte.

Omul, aşa cum iese din natură, nu se gândeşte decât la el, nu se iubeşte decât pe sine. Izbuteşte, încet-încet, prin străduințe de necrezut dar zăbovite, izbuteşte să-şi iubească un răstimp nevasta, şă-şi iubească copiii, să-şi îndure tovarăşii de vânătoare, de omor şi de război. Poate iubi, rareori, un prieten; mai uşor îl poate urî pe cel pe care-l iubeşte; nu vrea să-1 iubească pe cel care-l urăşte.

Tocmai de aceea porunceşte Isus iubirea de duşmani. Pentru a-l schimba pe om din temelie, pentru a zămisli un om nou trebuie smuls sufletul cel mai adânc înfipt în omul vechi. Din dragostea de sine purced toate nenorocirile, măcelurile, nemerniciile lumii. Pentru a-l îmblânzi pe îndătinatul Adam va trebui să i se smulgă din inimă această iubire de sine, spre a sălăşlui în locu-i iubirea cea mai potrivnică firii sale de-acuma: iubirea de duşmani. Primenirea totală a omului e o absurditate atât de sublimă, că se poate ajunge la ea numai pe-o cale absurdă. O străduinţă nemaipomenită, nefirească, nebună, ce se poate dobândi numai printr-o nebunie nefirească, nemaipomenită.

Până acum omul se iubeşte pe sine şi-l urăşte pe cel care-l urăşte; omul viitor, locuitorul Împărăţiei, trebuie să se urască pe sine şi să-l iubească pe cel care-l urăşte. A-l iubi pe aproapele tău ca pe tine însuţi e o formulă neîndestulătoare, o îngăduinţă în faţa egoismului universal. Pentru că acela care se iubeşte pe sine nu-i poate iubi în chip desăvârşit pe ceilalţi oameni şi se ciocneşte fără să vrea cu dânşii. Doar ura de noi înşine e hotărâtoare. Căci ne îngrădim, ne admirăm, ne alintăm prea mult. Pentru a întrece această iubire oarbă e bine să ne vedem nimicul, josnicia, nemernicia. Ura de sine e umilinţă, deci început de reculegere şi desăvârşire. Dar smeriţii vor intra în împărăţia Cerurilor, căci singuri ei îşi dau seama ce cale lungă îi desparte de dânsa. Ne înfuriem împotriva semenilor, deoarece dragul nostru eu ne pare jignit pe nedrept, ni se pare că nu-i destul de slugărit de semeni; îl omorâm pe fratele nostru, căci ni se pare că-i o piedică a binelui nostru; furăm de dragul trupului nostru; invidia, mamă a potrivniciei, a zavistiilor, a războaielor, e durerea că un altul are mai mult ca noi, că are ce noi n-avem; trufia e împăunarea încredinţării noastre că suntem mai presus de ceilalţi că avem mai mult ca ei, că preţuim şi ştim mai multe. Tot ceea ce religiile, moralele, legile numesc păcate, vicii, crime, îşi găsesc obârşia în această iubire de noi înşine, în ura pentru ceilalţi, care se naşte din această singură, stingheră şi destrăbălată iubire.

Ce drept avem să ne urâm duşmanii, dacă şi noi am căzut în aceeaşi vină, pentru care ni se pare îngăduit să-i urâm - adică ura?

Ce drept avem să-i urâm, chiar dac-au săvârşit o faptă rea, chiar dacă-i credem păcătoşi, câtă vreme noi înşine, de cele mai multe ori, am săvârşit aceleaşi fapte rele şi zacem covârşiţi sub aceleaşi păcătoşenii?

Ce drept avem să-i urâm, dacă mai totdeauna a noastră-i răspunderea urii lor, căci noi i-am silit să ne urască, prin nesfârşitele greşeli ale hidoasei iubiri de noi înşine?

Iar cel care urăşte e nefericit, suferă el cel dintâi. Măcar pentru răscumpărarea acelei suferinţe, a căreia pricină adevărată, apropiată ori depărtată noi suntem de cele mai multe ori, acelei uri va trebui să-i răspundem cu iubire şi cu blândeţe acelei vrăjmăşii.

Duşmanul nostru e şi mântuitorul nostru. Trebuie să le fim zi de zi recunoscători duşmanilor. Singuri ei văd limpede şi spun fără prefăcătorie tot ce-i urât şi josnic în noi. Ne întorc spre adevărata-ne fire; trezesc conştiinţa sărăciei noastre morale, obârşie a obârşiei celei de-a doua naşteri. Le datorăm - şi prin această recunoştinţă - iubire.

Deoarece duşmanul nostru are nevoie de iubire, de iubirea noastră. Cel care ne iubeşte a şi descoperit în sine bucuria şi plata. N-are nevoie de schimbul nostru. Dar cel care urăşte e nefericit, urăşte pentru că-i nefericit; ura e o uşurare amară a chinului său. Purtăm o parte din vina acestui chin. Şi chiar de-am socoti că n-o purtăm, dintr-o neprevăzătoare încredere în noi înşine, prin iubire trebuie să potolim nefericirea celui care urăşte, să-i uşurăm suferinţa, să-l împăcăm, să-l facem mai bun, să-l întoarcem şi pe el la fericirea iubirii. Iubindu-l îl vom cunoaşte mai bine; cunoscându-l mai bine, îl vom iubi mai mult. Tare drag ţi-e numai cel pe care-l cunoşti; iubirea-l face străveziu pe cel care ţi-e drag. Dacă ne vom iubi vrăjmaşul, sufletul lui ne va fi mai limpede, şi cu cât vom pătrunde mai adânc în el, cu atât mai mult vom descoperi că are drept la milă şi la dragostea noastră. Căci orice duşman e un frate necunoscut; adesea îi

urâm pe cei cu care ne asemănăm; ceva din noi înşine, neştiut poate nici chiar de noi, e în duşmanul nostru, e uneori pricina duşmăniei noastre. Iubindu-ne vrăjmaşul, ne curăţăm sufletul prin cunoaştere, iar pe-al său i-l înălţăm. Din ura ce desparte poate naşte lumină izbăvitoare, din cel mai rău dintre rele, cel mai mare bine.

De aceea porunceşte Isus răsturnarea legăturilor dintre oameni. Atunci când omul va îndrăgi ceea ce astăzi urăşte şi va urî ce iubeşte astăzi, omul altul va fi, viaţa lui altă viaţă. Iar dacă viaţa de astăzi e înjghebată din fapte rele şi deznădejdi, cea nouă, fiind cu totul alta, va fi numai bunătate şi mângâiere. Fericirea, pentru cea dintâia oară, va fi a noastră; împărăţia Cerurilor va începe pe pământ. Vom regăsi, pe vecie, Raiul. Pe care l-am pierdut, pentru că cei dintâi oameni voit-au să afle deosebirea dintre bine şi rău. Dar iubirea absolută, la fel iubirii Tatălui nostru, nu ştie ce-i bine şi ce-i rău. Răul e întrecut, nimicit de bine. Raiul era iubirea, iubirea dintre Dumnezeu şi om, dintre bărbat şi femeie. Iubirea fiecărui om pentru toţi oamenii va fi noul Rai Pământesc, Raiul iarăşi cucerit. Cristos, întru aceasta, e cel care-l aduce din nou pe Adam la porţile Grădinii şi-i arată cum poate să intre iar acolo, ca să nu mai iasă niciodată.

Urmaşii lui Adam nu i-au dat crezare; i-au îngânat vorbele, dar nu le-au ascultat; ci oamenii, prin surzenia inimii lor, se tânguiesc până azi într-un Iad Pământesc ce, veac cu veac, se schimbă tot mai mult în Iad. Până ce chinurile fi-or atât de cumplite şi greu de îndurat, că-n inima celor osândiţi Satanei se va naşte, deodată, ura împotriva urii; până când şi cei care trag să moară, răzvrătindu-se, în aiureala deznădejdii lor, vor ajunge să-şi adore călăii. Atunci, din nesfârşitul întuneric al pătimirii, se va înălţa strălucirea neîntinată a uimitoarei primăveri.

TATĂL NOSTRU

Apostolii i-au cerut lui Isus să-i învețe o Rugăciune.

Le spusese, ca şi tuturor celorlalți, să rostească rugăciuni scurte şi într-ascuns. Dar nu se mulțumeau cu cele povățuite de lenevoşii preoți cărturari ai Templului. Voiau o rugăciune a lor, drept semn după care să se cunoască cei care-l urmau pe Isus.

Iar Isus, pe Munte, îi învață pentru cea dintâia oară să rostească Tatăl Nostru. Este singura rugăciune pe care-a povățuit-o Isus. Una din cele mai simple rugăciuni de pe lume. Cea mai adâncă din câte se înalță din casele omului şi ale lui Dumnezeu. O rugăciune fără literatură, fără teologie, fără trufie şi slugărnicie. Cea mai frumoasă, din toate.

Dar dacă Tatăl nostru e simplu, nu toți îl pricep. Îndătinata repetare, repetarea mecanică a limbii şi a buzelor, repetarea milenară, formală, rituală, neatentă, nepăsătoare, l-a schimbat într-o înşirare de silabe, al căror înțeles inițial şi adevărat s-a pierdut. Citindu-l din nou astăzi, vorbă cu vorbă, ca pe-un text nou, ca şi cum ne-ar fi căzut sub ochi pentru cea dintâia oară, pierde acel caracter de banalitate rituală şi recapătă fecioria străvechiului său înțeles.

Tatăl nostru,: aşadar, din tine purces-am şi ca pe copiii tăi ne iubeşti; tu nici un rău nu ne vei face.

Carele eşti în Ceruri - în cerul de deasupra Pământului, în Sfera opusă Materiei, aşadar în Duh; dar şi în acea fărâmă măruntă însă veşnică a Duhului, care-i sufletul nostru.

Sfințească-se Numele tău. Nu ajunge să te adorăm prin cuvinte, ci vrem să fim demni de tine, să ne apropiem de tine cu şi mai fierbinte dragoste. Căci tu nu mai eşti războinicul, Domnul Războirilor, ci Părintele care propovăduieşte fericirea întru aflarea păcii.

Vie împărăția ta: împărăția Cerurilor, Împărăția Duhului şi a Iubirii, a Evangheliei.

Facă-se voia ta, precum în Cer aşa şi pre Pământ: legea-ți de Bunătate şi Desăvârşire stăpânească Duhul şi Materia, întreaga lume a tuturor văzutelor şi nevăzutelor.

Dă-ne nouă astăzi pâinea noastră cea de toate zilele, deoarece tina trupului nostru, sprijin trebuitor al sufletului, are zi de zi nevoie de puțină tină, ca să nu piară. Nu-ți cerem bogății, piedică primejdioasă, ci numai puținul care să ne îngăduie a vieții, a ne face mai demni de viața făgăduită. Nu doar cu pâine dăinuieşte omul; dar fără acest dărăb de pâine, sufletul care în trup trăieşte nu s-ar putea hrăni nici cu celelalte avuții mai de preț ca pâinea.

Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşelile greşiților noştri. Iartă-ne, ca şi noi să-i putem ierta pe ceilalți. Tu eşti veşnicul, infinitul nostru creditor; niciodată nu ne vom putea plăti datoriile. Dar gândeşte-te că pe noi, din pricina firii noastre bolnave, ne costă mult! mai mult să iertăm o parte dintr-o singură datorie a unuia singur dintre datornicii noştri, decât te costă pe tine să ştergi amintirea multului ce-ți datorăm.

Nu ne duce pre noi în ispită. Suntem slabi, ferecați încă în tina cărnii, în această lume ce uneori pare atât de frumoasă şi ne îmbie la toate moliciunile necredinței. Ajută-ne pentru ca primenirea noastră să nu ne fie prea anevoioasă şi intrarea în împărăție să nu cunoască zăboviri.

Şi ne izbăveşte de cel rău. Tu, carele eşti în Ceruri, carele eşti Duh şi ai putere asupra Răului, asupra Materiei ireductibile şi potrivnică ce ne împresoară din toate părțile, iar a ne descătuşa oricând de dânsa nu-i uşor, tu, vrăjmaş al Satanei, negare a Materiei, ajută-ne. În această izbândă asupra Răului - asupra Răului care se întețeşte de-una, căci nu va fi cu adevărat înfrânt decât atunci când toți îl vor fi înfrânt în sufletul lor - ne stă măreția; dar această izbândă hotărâtoare va fi mai puțin îndepărtată dacă ne vii în ajutor cu sprijinul tău.

Prin această cerere de ajutor se isprăveşte Tatăl Nostru. În care nu găseşti adulația plicticoasă din rugăciunile orientale, litănii de elogii şi de hiperbole ce ar părea născocite de-un câine ce-şi adoră stăpânul cu sufletu-i câinesc, pentru că-i îngăduie să trăiască şi să mănânce. Nici nu întâmpini ruga cea vorbăreață şi plângăcioasă a psalmului, care-i cere lui

Dumnezeu tot felul de ajutoare, de obicei mai mult pe cele vremelnice decât pe cele spirituale şi se tânguie dacă nu s-a făcut pâine destulă, dacă nu-l respectă concetăţenii atunci când nu cere de la Dumnezeu să abată răni şi săgeţi asupra capului duşmanilor, pe care nu-i în stare să-i răpună cu mâna lui.

Aci, singurul elogiu e cuvântul Tată. O laudă care-i o îndatorare, o mărturie de dragoste. Acestui Tată nu-i cerem decât o bucată de pâine - gata fiind s-o câştigăm prin munca noastră, căci şi vestirea împărăţiei e o muncă trebuitoare - şi, pe deasupra, îi mai cerem aceeaşi iertare pe care le-o dăruim duşmanilor noştri; în sfârşit, o prielnică ocrotire ca să înfruntăm Răul, vrăjmaş obştesc al tuturor, zid negru ce nu ne lasă să intrăm în împărăţie.

Cel care rosteşte Tatăl nostru nu-i nici trufaş, nici nu se înjoseşte. Îi vorbeşte Tatălui său cu intonarea sfătoasă şi potolită a spovedaniei, de la om la om. Acela e sigur de iubirea lui şi ştie că tatăl n-are nevoie de multe vorbe ca să-i cunoască dorinţele. „Tatăl vostru - sfătuieşte Isus - ştie ce nevoi aveţi, mai înainte să-l rugaţi voi". Chiar şi cea mai frumoasă din toate rugăciunile nu-i decât tot aducerea aminte zilnică a ceea ce ne lipseşte, spre a fi şi noi la fel cu Dumnezeu.

FAPTE

Isus, după ce propovăduí noua Lege a Imitării lui Dumnezeu, coborî de pe Munte.

Nimeni nu poate sta întruna pe munte. De îndată ce-am urcat pe culmea muntelui, va trebui să ne coborâm. Suntem osândiți să coborâm. Nevoiți, fără cruțare constrânşi a coborî. Orice urcare e un zălog al coborârii. O făgăduință de întoarcere jos. Un compromis al dării jos. Urcuşul e plătit cu coborârea, scontat, ispăşit, compensat prin coborâre. Tristețea coborârii e prețul tocmit al bucuriei de-a urca. Voluptatea urcuşului e despăgubire anticipată pentru melancolia coborârii.

Cel care are ceva de spus trebuie să se facă auzit: Vorbind mereu pe culmi, puțini rămân cu el - pe culme e frig, le e frig celor care nu-s de foc şi până la puțini *i-ajunge glasul. Cel care-a venit* să dea nu poate cere ca oamenii - plămâni slabi, inimi istovite, picioare sleite - să se țină de el pe înălțimi, cățărându-se pieptiş pe ponoare. Va să-i caute la şes, prin casele în care se cuibăresc: să se aplece până la ei, de vrea să-i înalțe.

Isus, ca să afle toți Buna Vestire, ştie că nu-s de-ajuns cuvintele prea înalte, rostite de pe munți. Ştie că-i nevoie de vorbe mai puțin tainice, de vorbe care să semene mai mult cu fapta, de vorbe imagini, de vorbe poveşti, de vorbe care să fie aproape fapte. Ba ştie că nici aceste vorbe nu-s de ajuns.

Norodul de rând, necioplit, grosolan, norodul mărunt care-l urmează pe Isus, e alcătuit din oameni ce trăiesc cu lucrurile trupeşti, din oameni ce ajung - cu atâta zăbavă, cu atâta anevoință! - la cele sufleteşti numai cu sprijinul dovezilor materiale, al semnelor, al simbolurilor materiale. Nu pricep un adevăr sufletesc fără să-i vadă întruchiparea materială. Fără o mărturie, o dovadă, o contraprobă materială. O imagină sensibilă îi poate îndruma către revelația morală, o minune e confirmarea unui adevăr nou, a unei meniri necrezute.

Propovăduirea - care se foloseşte de axiome şi de aforisme - nu le putea fi de ajuns acelor închipuiri orientale.

Isus se gândi să se folosească de miracole şi de poezie. Făcu Minuni şi grăi în Pilde.

Minunile pe care le povestesc Evangheliştii au fost pentru foarte mulţi moderni cea dintâi pricină care-i făcu să-l părăsească pe Isus şi Evanghelia. Ei nu pot crede în Minuni; Minunea nu încape în creierul lor zbârcit: Evanghelia, aşadar, minte; şi dacă minte în atâtea locuri, nu i se poate da crezământ nici pentru rest. Isus n-a putut învia morţii; ergo, vorbele-i n-au nici o trecere.

Cei care judecă astfel - şi judecă rău, căci numai o doctrină poate da temei minunilor, dar minunile nu dovedesc întotdeauna doctrinele - dau Minunilor o greutate şi un înţeles cu mult mai mare decât cel pe care i l-a dat Isus.

De-ar fi citit cele Patru Evanghelii, ar fi băgat de seamă că Isus, de cele mai multe ori nu săvârşeşte minuni bucuros. Că se fereşte când e chemat să le săvârşească; nu dă o supremă însemnătate acestei puteri dumnezeieşti ce-i stă la îndemână.

Se împotriveşte ori de câte ori găseşte un temei îndreptăţit să se împotrivească. Dacă oamenii stăruiesc, cu toată împotrivirea sa, se învoieşte, ca să răsplătească evlavia nevoiaşilor ce se roagă. Dar pentru sine, pentru mântuirea sa, niciodată nu va săvârşi minuni. Nu vrea să le săvârşească în pustiu, ca să-l izgonească pe Satana - nu le săvârşeşte în Nazaret când vor să-l ucidă, nici în Gethsemani când vin să-l prindă, nici pe Cruce când îl sfidează să se mântuiască. Puterea-i e doar pentru alţii, spre binele fraţilor săi muritori.

Atâţia îi cer un semn, un semn al cerului, un semn care să-i înduplece pe cei care nu cred că vorba sa ar fi adevărul. „Această păcătoasă şi adulteră seminţie cere un semn şi nici un semn nu-i va fi dat afară de semnul proorocului Iona". Care-i acest semn? Evangheliştii care scriu după înviere, înţeleg că Iona, ieşit a treia zi din pântecul balenei, e chipul lui Isus care va ieşi a treia zi din mormânt. Dar cele ce urmează dovedesc că Isus mai înţelegea şi altceva. „Niniviţii se vor scula în ziua judecăţii cu această seminţie şi o vor osândi, deoarece ei se pocăiră la piedica lui Iona; şi iată aci

e unul care-i mai presus de Iona!". Ninive n-a cerut minuni: singură vorba o aduse pe calea bună. Cei care nu se pocăiesc doar prin propovăduirea lui Isus - care propovă- durieşte adevăruri nespus mai mari ca Iona - sunt mai prejos ca Niniviţii, ca închinătorii la chipuri cioplite, ca barbarii.

Nu trebuie să-mi daţi crezământ numai pentru că săvârşesc minuni; nu uitaţi că credinţa - mai înaltă şi desăvârşită când se dobândeşte fără minuni - poate face şi minuni. Inimile bătătorite, zăvorâte în faţa adevărului, nu le poate îndupleca nici cea mai mare minune: „De nu-l ascultă pe Moise şi pe prooroci, nu se vor lăsa înduplecaţi nici de-un mort înviat". Cetăţile în care-a săvârşit cele mai mari minuni l-au părăsit. „Vai ţie, Corazine! Vai ţie, Betsaida! Că dacă în Tir ori în Sidon ar fi fost săvârşite puternicele fapte împlinite în mijlocul vostru, s-ar fi pocăit demult, apucând ciliciul şi cenuşa".Oricine poate săvârşi minuni care să pară miracole, chiar şi vrăjitorii şarlatani. Pe vremea sa, un oarecare Simon făcea minuni în Samaria; şi ucenicii Fariseilor erau în stare de-aşa ceva. Dar vor rămâne daţi uitării. Nu-s de-ajuns minunile pentru a intra în împărăţie. „Mulţi îmi vor spune în acea zi: Doamne, Doamne, oare n-am proorocit noi în numele tău şi n-am gonit dracii în numele tău şi n-am săvârşit în numele tău multe fapte de seamă? Ci eu atunci le voi spune acelora făţiş: Nicicând nu v-am cunoscut; plecaţi de la mine, voi toţi cei care săvârşit-aţi fapte nelegiuite". N-ajunge să izgoneşti demonii fără să-l fi izgonit pe cel din tine, demonul trufiei şi al poftelor nesăbuite.

După moartea lui Isus veni-vor şi alţii să facă minuni. „Se vor ivi cristoşi şi prooroci mincinoşi şi vor săvârşi semne mari şi minuni cu care să-i ademenească, de s-ar putea, chiar şi pe cei aleşi. Spusu-v-am să luaţi aminte: nu credeţi în acele semne şi în acele minuni, până ce nu va veni Fiul Omului. Minunile proorocilor mincinoşi nu dovedesc adevărul cuvintelor ce rostesc".

Din toate aceste pricini, Isus se ferea pe cât îi era cu putinţă de Minuni; dar nu izbutea totdeauna să se împotrivească rugăminţilor celor îndureraţi, iar câteodată mila ce-avea de ei nici n-aştepta să se lase rugată. Căci Minunea e putinţă de evlavie şi mare era evlavia celor care se rugau. Dar adesea, de îndată ce

săvârşea vindecarea, îi sfătuia pe cei miluiţi să păstreze taina: „Mergi şi nu mai spune la nimeni".

Cei care n-ascultă de adevărul lui Cristos, căci sunt scandalizaţi din pricina acestor Miracole, ar trebui să-şi aducă aminte de adânca vorbă pe care i-o rosti lui Toma: „Fericit cel ce-a văzut şi a crezut; dar şi mai fericiţi cei ce n-au văzut şi totuşi crezut-au!".

De trei lucruri nu se pot lipsi oamenii: De Pâine, de Sănătate şi de Speranţă.

Fără celelalte - bufnind şi înjurând - izbutesc să trăiască. Dar de nu le au măcar pe cele trei, nu văd de ce-ar mai trăi. Căci viaţa lor seamănă atunci cu moartea. Mor, iar chinurile nu-i părăsesc. Moartea le e atunci îngreunată, înrăutăţită, înăsprită, lipsită de potolirea nesimţirii. Foamea e istovirea trupului; durerea te face să-ţi urăşti trupul: deznădejdea - a nu te mai aştepta la mai bine, la o uşurare, la o alinare - îl dezgustă pe om de viaţă. Nu mai vede pentru ce-ar trăi şi s-ar mai strădui pe lume. Sunt oameni care nu-şi pun capăt zilelor pentru că sinuciderea le-ar da de lucru.

Cel care vrea să-i atragă pe oameni la sine trebuie să le dăruiască Pâine, Sănătate şi Speranţă. Trebuie să-i sature, să-i vindece, să le întărească credinţa într-o viaţă mai frumoasă.

Isus le-a dat această credinţă. Celor care-l urmau în pustietăţi şi pe munţi, le-a împărţit pâinea gurii şi pâinea sufletului. N-a voit să schimbe pietrele în pâini, dar a făcut astfel ca pâinile adevărate să le-ajungă la mii de oameni. Iar pietrele pe care aceştia le aveau în piept le-a prefăcut în inimi iubitoare.

Şi nu i-a dat la o parte pe cei betegi. Isus nu-i un chinuitor al său însuşi, un flagiator. Nu crede că ar fi nevoie de durere spre a învinge răul. Răul e rău şi trebuie izgonit; dar şi durerea e un rău. Pentru a ajunge la adevărata sănătate ajung durerile sufletului; de ce să pătimească, fără trebuinţă, şi trupul? Evreii cei vechi vedeau în boală doar o osândă: Creştinii văd în ea mai degrabă un sprijin al pocăirii.

Dar Isus nu crede în răzbunarea asupra celor nevinovaţi şi nu aşteaplă de la chinuri, de la răni şi cilicii adevărata mântuire.

Dați trupului ce-i al trupului și sufletului ce-i al sufletului. Isus stă bucuros la masă cu prietenii; nu oprește mâna celui ce-i toarnă vin vechi, nici se ferește de femeile care-i preling mirezme pe plete și picioare. Isus poate sta nemâncat zile întregi de-a rândul; se poate mulțumi cu un dărăb de pâine și jumătate de pește prăjit; poate dormi pe pământul gol, cu capul pe-o piatră. Dar nu caută, atâta vreme cât îi e îngăduit să n-o caute, suferința, foamea, patimirea. Sănătatea e pentru el fericire: și atunci când nimeni nu sufere de pe urma ei, fericire de care nimeni nu trebuie să fugă e plăcerea nevinovată a ospățului în tovărășia prietenilor, paharul de vin închinat cu tovarășii, aroma unui vas cu nard.

Când se apropie de el un bolnav, îl vindecă. Isus n-a venit să nege viața, ci s-o afirme. Să afirme, să întroneze o viață mai desăvîrșită și mai fericită. Nu umblă să-i caute într-adins pe cei bolnavi. Chemarea lui e să izgonească durerea sufletească, să aducă bucuria sufletească. Dar dacă în cale i se întâmplă să izgonească și durerile trupești, să aline un chin, să dea odată cu sănătatea sufletului și pe cea a trupului, nu se trage îndărăt. Se arată de cele mai multe ori nevolnic, deoarece alta-i este îndeletnicirea; ținta sa e mai sus; nici n-ar vrea să treacă în fața lumii drept vrăjitor cu traista-n băț, ori drept lumescul Messia, pe care-l așteaptă cei mai mulți. Dar deoarece vrea să învingă răul și sunt oameni care-l știu în stare să învingă toate relele, iubirea-i e silită să le izgonească și pe cele ale trupului.

Atunci când pe drumurile umblate de cei sănătoși îl întâmpină în cârduri de ci te zece leproșii, - stârpiți, hâzi și groaznici la vedere -; când le zărește umflăturile și jupuiturile printre zdrențe; pielea buboasă, pătată, crăpată, piele zbârcită și pungită de lepros, care strâmbă gura, adâncește ochii, umflă mâinile; sărmani strigoi ce pătimesc și de care toți fug, izgoniți de pe lume, priviți cu scârbă și mare pomană își face cu ei cine le dă o bucată de pâine, o strachină cu apă, acoperișul unui bordei în care să se ascundă; leproșii ce cu mare greu își desprind cuvintele de pe buzele umflate și încleștate, ca să-i ceară lui, pe care-l știu puternic la vorbă și la fapte, să-i ceară lui cea din urmă nădejde a deznădejdei lor, sănătatea, vindecarea,

minunea. Isus cum ar putea oare să se tragă la o parte, ca toți ceilalți, fără să le dea ascultare?

Ca ei, cei bolnavi de boala copiilor, zbătându-se-n pulberea drumului, cu fața zbârcită într-un spasm încremenit, cu balele la gură: îndrăciții ce urlă printre mormintele pustii, câini cobitori, lunatici, nemângâiați; damblagiii ce mai simt doar cât ajunge ca să pătimească, stârvuri sălăşluite de-un suflet întemnițat şi rugător; orbii, înspăimântătorii orbi ferecați prin naştere în bezna nopții - anticipare a întunecosului mormânt -, poticnindu-se printre fericiții care se duc unde vor să se ducă, orbii îngroziți care umblă cu capul pe sus şi cu ochii țintă, ca şi cum lumina ar izvorî din zarea infinitului şi pentru ei lumea nu-i decât o perindare de tării dibuite cu mâna; orbii cei veşnic stingheri, care nu cunosc decât căldura şi arsura.

Cum le-ar putea răspunde Isus „nu" acelor nenorociți? Iubirea lui, care întrece mila obştească cu atât cât firea-i trece dincolo de cea omenească, nu poate să rămână surdă la rugăciunile lor, care-ar înduioşa şi un păgân. Rugăciuni sfâşietoare, chiar când sunt mute.

RĂSPUNSUL DAT LUI IOAN

Isus vindecă, dar nu are în el nimic de vrăjitor şi scamator. Nu se foloseşte de tetragrame, de vrăji, de pentacole, de fumuri, de văluri, de taine. Nu-i cheamă în ajutor nici pe Zeii de Sus, nici pe Zeii de Jos. Îi ajunge o vorbă, un strigăt puternic, un glas duios, o mângâiere. Îi ajunge voinţa şi credinţa celui care se roagă. Pe toţi îi întreabă: Crezi că sunt în stare să fac ce mă rogi? Iar când vindecarea a fost săvârşită: Mergi, credinţa ta te-a vindecat.

Pentru Isus Miracolul e întâlnirea a două voinţe bune; atingerea vie între credinţa celui care săvârşeşte şi credinţa celui săvârşit. Ajutorarea a două tării. O îmbinare, o convergenţă de credinţe mântuitoare.

„Căci adevăr grăiescu-vă, de-aţi avea atâta credinţă cât boaba de muştar, i-aţi putea spune muntelui acestuia: Umblă-ncoace şi-ncolo, iar muntele ar umbla; nimic nu v-ar fi cu neputinţă... De-aţi avea atâta credinţă cât boaba de muştar, i-aţi putea spune acestui dud: Smulge-te din rădăcină, răsădeşte-te în mare, şi v-ar asculta". Cei care n-au credinţă nici cât a mia parte a unei boabe de muştar jură că nimeni n-are această putere şi că Isus ar fi un şarlatan.

În Evanghelii, Minunile sunt botezate cu trei nume; Dunameis, forţe; Terata, minuni: Semeia, semne. Sunt semne pentru cei care-şi aduc aminte de proorocirile messianice; minuni, pentru cei care le sunt martori. Dar pentru Isus, întru Isus, nu-s decât Dunameis, fapte trainice, străfulgerări izbăvitoare ale unei tării supraomeneşti.

Vindecările lui Isus au o îndoită însuşire. Nu sunt doar vindecări de trupuri, ci şi de suflete. Ba tocmai acele metehne sufleteşti vrea Isus să le vindece, pentru ca împărăţia Cerurilor să se poată înfăptui şi pe pământ.

Cele mai multe boli sunt îndoielnice şi se împacă ciudat de uşor cu metafora. Isus vindecă ciungi, schilozi, bolnavi de lingoare, un hidropic, o femeie care pierdea sânge. Vindecă şi

o rană de sabie, urechea lui Malco tăiată de Petru în noaptea din Gethsemani, dar numai pentru ca Legea sa - fă bine celui care-ți face rău - să fie ascultată până la urmă.

Însă cei vindecați de Isus sunt îndeobşte oameni în care-a intrat Necuratul, Damblagii, Leproşi, Orbi, Surdomuți. „Oameni în care-a intrat Necuratul" li se zice din moşi strămoşi celor bolnavi de minte, până şi profesorul Aristotel credea în această putere a dracilor.

Se credea că Obsedații, Lunaticii, Epilepticii, Istericii ar fi fost cotropiți de duhuri rele. Explicațiile moderne ale acestor boli, explicații care se bat cap în cap şi nu-s adesea decât vorbe goale nu înlătură faptul că îndrăciții, de multe ori îşi merită porecla în toată puterea cuvântului.

Această tălmăcire, savantă ori populară, a bolilor minții, îi folosea lui Isus de minune pentru propovăduirea alegorică la care ținea mai mult ca la oricare alta. Voia să întemeieze împărăția lui Dumnezeu, nimicind-o pe-a Satanei. Nevoia de a-i izgoni pe diavoli făcea parte din menirea sa. Nu ținea să facă deosebire între viața păcătoşită de voința oamenilor şi cea păcătoşită de înrâurirea Satanei. Între metehnele trupeşti şi cele sufleteşti există un paralelism consfințit prin grai şi care-şi are temeiul în afinități efective. Furiosul şi Epilepticul, Trândavul şi Damblagiul, cel cu sufletul întinat şi Leprosul, Orbul şi cel care nu-i în stare să vadă adevărul, Surdul şi cel care nu vrea să asculte adevărul, Mântuitul şi Înviatul.

Atunci când Ioan, închis în temniță, mână doi ucenici să-l întrebe pe Isus dacă el era cel aşteptat, ori de se cuvenea să-l aştepte pe altul, iar Isus le răspunse: „Mergeți de-i spuneți lui Ioan ce-auziți şi ce vedeți: orbii îşi recapătă vederea, şchiopii umblă, leproşii se curăță, surzii aud, morții învie şi Evahghelia e vestită săracilor", Isus nu desparte Evanghelia de vindecările miraculoase. Sunt fapte asemănătoare: vrea să spună cu acel răspuns că a vindecat trupurile, pentru ca sufletele să fie mai în stare de-a primi Evanghelia.

Cei care nu vedeau lumina soarelui acum o văd şi pe cea a adevărului; cei care n-auzeau nici măcar cuvintele oamenilor

ascultă acum şi de cuvântul lui Dumnezeu; cei ce erau stăpâniți de Satană, au fost sloboziți de Satană; cei care erau putreziți şi plini de răni sunt curați ca pruncii; cei care nu se puteau mişca, impiedicați şi înțepeniți, umblă pe urma paşilor mei; cei morți intru viața sufletului au înviat la o vorbă a mea; iar calicii, după Buna Vestire, sunt mai bogați ca bogații. Iată-mi zălogul, iată imputernicirea propovăduirii mele.

Isus, vraci şi mântuitor, nu e aşa cum vor să şi-l închipuie potrivnicii săi de nebănuită rea-credință din zilele noastre, ca să-i dea iarăşi strălucire, împotriva ascezei, păgânismului. Isus e Dumnezeul bolnavilor, spun aceştia, al celor slabi, al celor murdari, al nemernicilor, al neputincioşilor, al sclavilor. Ci întreaga faptă a lui Isus e dar de sănătate, de putere, de curățenie, de bogăție, de libertate. Ci se apropie de cei bolnavi ca să alunge boala, de cei slabi ca să-i scape de lâncezire, de cei murdari ca să-i spele, de sclavi ca să-i descătuşeze. Nu i s dragi bolnavii numai pentru că-s bolnavi. Ca toți oamenii Antichității, Isus iubeşte sănătatea: atât îi e de dragă, încât vrea s-o dea înapoi celor care-au pierdut-o.

Isus e proorocul fericirii, chezăşia vieții, chezaş al unei vieți mai demne de-a fi trăită. Minunile nu-s decât arvuna făgăduinței sale.

TALITHA QUMI

„Morții se scoală din morți". E unul din semnele ce trebuie să-i ajungă Botezătorului întemnițat. Prea bunei surori, harnicei Marta, i-a spus: „Eu sunt învierea şi viața: toți cei care cred în mine, chiar de-ar fi să mor, trăi-vor; oricine trăieşte şi crede în mine, moartea nu-l va răpune". Învierea e a doua naştere prin credință; nemurirea e mărturisirea veşnică a acestei credințe. Cuvintele evanghelistului Ioan sunt o parabolă abstractă, teologică aproape, care ne întoarce spre o experiență riguros individuală.

Însă Evangheliştii cunosc trei învieri, întâmplări istorice, povestite cu dovezile scurte, dar răspicate, ale mărturiei. Isus a înviat trei morți: un băietan, o fată şi un prieten.

Se pregătea să intre în Nain – „frumosul" târg cuibărit pe-un tăpşan la câteva poşte de Nazaret - când îi ieşi în față o înmormântare. Îl duceau la groapă pe băiatul unei văduane. Acesteia îi murise bărbatul de curând: îi mai rămăsese doar acel copil; iar acum îl îngroapă şi pe acela. Isus o văzu pe mama care stătea între femei, plângând cu acel bocet uluit şi înfrânt al mamelor, care sfâşie. Avea pe lume doar două suflete care-o iubeau; îi murise cel dintâi, îi murise al doilea, unul după altul; amândouă se stinseseră. Rămânea singură, femeie stingheră, fără sprijinul unui bărbat. Fără soț, fără copil, fără ajutor, fără reazim, fără alinare (să aibă pe cineva cu care să-şi mai verse focul, să-i povestească, măcar să plângă împreună!). Stinsă dragostea aducătoare aminte de anii tinereții, stinsă dragostea ce-i nădejde bătrânețelor. Stinse amândouă, acele sărmane, duioase iubiri. Un bărbat poate mângâia de moartea copilului; un copil poate ține loc de bărbat. De i-ar fi rămas măcar unul! De-acuma fața-i nu va mai fi sărutată.

Lui Isus i se făcu milă de mama aceea. Plânsul ei părea învinuire.

- Nu mai plânge, îi spuse.

Se apropie de raclă şi o atinse. Băiatul zăcea întins acolo, înfăşurat în cearşaf, dar cu fața descoperită, încremenită-n

vinețeala trudnică a morților. Cioclii se opriră. Toți cei de față tăcură. Şi mama, tresărind, se potoli.

- Băiete, îți spun, scoală! Au ție grăiescu-ți. Nu-i vreme de dormit; dormi în pace, iar maică-ta îşi smulge părul; scoală!

Ci băiatul, ascultător, se sculă în capul oaselor pe targă şi prinse a vorbi. „Iar Isus i-1 încredință mame-sii". Îl „încredință", căci de-acuma era al său. Îl luase înapoi din mâna morții, ca să-l dea celei care nu putea trăi fără dânsul. Pentru ca o mamă să-şi curme plânsul.

În altă zi, întorcându-se din Gadara, i se aruncă la picioare un părinte. Singura-i copilă se lupta cu moartea. Omului îi zicea Iair şi cu toate că era dintre mai-marii sinagogii, credea în Isus.

O porniră împreună. Pe la mijlocul drumului, le ieşi în cale un sclav al lui Iair. Fata ți-a murit; degeaba-1 mai aduci de-acuma pe acesta.

Dar Isus nu crede în moarte: Nu te teme, îi spune părintelui, crezi şi va fi mântuită.

Ajunseră acasă. Pe-afară erau cântăreți şi alți oameni care făceau gălăgie. Înăuntru, femei şi rubedenii.

- Plecați de-aici. Nu mai plângeți. Ci copila nu-i moartă, doarme.

Întră în casă numai cu trei ucenici şi cu părinții; apoi, apucând mânuța celei adormite, strigă:

- Talitha qumi! Fetico, scoală-te!

Iar pe dată copila se sculă şi prinse a umbla prin casă, căci, adaugă Marcu, avea doisprezece ani. Dar era atât de slabă şi de istovită, după toate acele zile de boală! Isus porunci să-i dea îndată ceva de mâncare. Nu era duh, nici strigoi, ci trup viu care se trezise cam ostenit, pentru o zi nouă, după aiureli de friguri.

Lazăr şi Isus se iubeau. În mai multe rânduri mâncase Isus în casa lui din Betania, cu el şi surorile sale.

Acu, într-o zi, Lazăr se îmbolnăvi şi-i trimiseră vorbă lui Isus. Iar Isus răspunse: Boala lui nu se va isprăvi cu moartea. Şi rămase locului încă două zile. Dar în cea de-a treia, le

spuse ucenicilor; Lazăr, prietenul nostru, a adormit; mă duc să-l trezesc.

Era aproape de Betania, când îi ieşi în cale Marta, mai-mai să-l ţină de rău.

- De-ai fi fost aici, fratele meu nu s-ar fi prăpădit!

Într-acestea, se arătă şi Maria:

- De-ai fi fosi aici, fratele meu n-ar fi murit!

Acea dojana rostită de două ori îl înduioşă pe Isus - nu pentru că i-ar fi fost cumva frică să n-ajungă prea târziu, ci pentru că-l întrista totdeauna necredinţa celor mai dragi.

- Unde l-aţi pus?

Şi-i spuseră: Hai să vezi. Iar Isus plânse şi plângând - e cea dintâia oară în care-l văd că plânge - se duse la groapa lui Lazar.

- Ridicaţi piatra.

Marta, gospodină, femeie deprinsă cu cele lumeşti, îi tăie vorba.

- Stăpâne, miroase a hoit, că-i îngropat de patru zile.

Dar Isus nu-i dădu ascultare.

- Ridicaţi piatra.

Piatra fu luată şi Isus, după ce rosti o scurtă rugăciune cu faţa către cer, se apropie de groapă, chemându-şi prietenul cu glas tare:

- Lazăre, ieşi din groapă!

Iar Lazar ieşi din groapă poticnindu-se, căci mâinile şi picioarele-i erau încă legate în fâşi, iar faţa îi era acoperită în giulgiu.

- Dezlegaţi-l şi-l lăsaţi să umble.

Toţi patru, urmaţi de cei Doisprezece şi de-un pâlc de ludei uluiţi de mirare, se întorc acasă. Ochii lui Lazăr se deprinseră iarăşi cu lumina; picioarele-i umblau, deşi slăbânogite, şi-şi pipăia mâinile. Harnica Marta pregăti cina cât putu mai bine în acel vălmăşag, după patru zile de bocete; iar învlatul mâncă alături de surori şi de prieteni. Maria abia-abia de lua câte ceva în gură, de mult ce se uita la învingătorul morţii care, ştergându-şi faţa, frângea pâinea şi bea vinul ca şi cum ziua aceea ar fi fost o zi ca toate celelalte.

Acestea sunt învierile pe care le povestesc Evangheliştii. Iar din povestirile lor putem scoate câteva învăţăminte, ce ne scutesc de orice alte comentarii doctorale, idest nelalocul lor.

Isus învie, după câte ştim, numai trei morţi şi nu-i învie ca să-şi scoată în vileag puterea ori ca să uluiască închipuirea oamenilor; ci înduioşat de sfâşierea celor care-i iubeau pe acei morţi; ca să mângâie o mamă, un părinte, două surori. Două din aceste învieri le-a săvârşit în văzul lumii adunate; una singură, a copilei lui Iair, fu săvârşită în tovărăşia câtorva inşi: iar acestora Isus le-a dat în grijă să nu spună nimic.

Să nu ne scape însă altceva. În toate trei cazurile, Isus îi vorbeşte mortului ca şi cum n-ar fi mort, ci numai adormit. Despre copilul văduvei n-are vreme să vorbească, deoarece hotărârea e prea neaşteptată; dar şi lui îi spune, ca unui băiat ce trândăveşte şi doarme prea mult: băiete, au ţie-ţi vorbesc, scoală-te!

Când îi dau de veste că fata lui Iair a murit, răspunde: nu-i moartă, ci doarme. Când îi tot spun că Lazar nu mai trăieşte, stăruie: Nu-i mort, ci doarme.

Isus n-ar vrea să se spună că-nvie morţii, ci doar că-i trezeşte din somn. Moartea nu-i pentru el decât Somn. Un somn mai adânc decât somnul obişnuit şi zilnic. Atât de adânc, că doar o iubire supraomenească îl poate curma. Iubire de cei rămaşi în urmă, mai mult decât de cel adormit. Iubirea celui care plânge când vede plânsul celor pe care-i iubeşte.

NUNTA DIN CANA

Isus se ducea bucuros pe la nunți.

Pentru omul din popor, care atât de rar petrece şi se ospătează, care nu mănâncă şi nu bea niciodată cât ar dori, ziua nunții e cea mai de pomină din toată viața lui. Un popas de bogăție, de mărinimie, de veselie, în cenuşia, în prelungita mediocritate a zilelor sale.

Stăpânii, care în fiecare seară se pot ospăta; oamenii din vremea noastră, care mănâncă într-o zi cât i-ar fi ajuns unui sărac din vechime o săptămână întreagă, nu mai simt îndătinata voioşie a acelei zile. Dar săracul vremurilor de demult, muncitorul, plugarul, orientalul care-şi ducea zilele tot anul cu pâine de orz, cu smochine uscate, cu câțiva peşti şi câteva ouă răscoapte şi numai de sărbătorile cele mari înjunghia un miel ori un ied; omul deprins s-o ducă din greu, să măsoare, să se lipsească de-atâtea şi atâtea, să se mulțumească numai şi numai cu cele de trebuință, vedea în nuntă cea mai de seamă, adevărata sărbătoare a întregii sale vieți. Celelalte sărbători, sărbătorile poporului şi ale bisericii, erau ale tuturor, la fel pentru toți. Şi se întorceau cu fiece an. Pe câtă vreme cununia era o sărbătoare numai şi numai a lui, numai a lui, venea pentru el doar o singură dată, de-a lungul anilor.

Iar atunci, toate desfătările şi minunățiile lumii erau străine în preajma mirilor, ca să nu-şi mai poată uita cât vor trăi de ziua aceea. Torțele, noaptea, ieşeau în calea mirelui cu lăutarii, cu dănțuitorii, cu colăcerii. În casă toate îndestulările: carnea de mai multe soiuri, friptă în mai multe chipuri, burduşele cu vin spânzurate de grinzi, ploscuțele cu mirodenii pentru prieteni, lumina, muzica, miresmele, beția, jocul, nimic nu lipsea întru desfătarea simțurilor. Toate desfătările de care numai mărimile şi avuții lumii pot să aibă parte-n oricare zi a anului, triumfau în ziua aceea, precum alta nu mai era, în casa calică a calicului.

Lui Isus îi plăcea acea voioşie nevinovată. Voioşia acelor oameni proşti, smulşi pentru câteva ceasuri din amara

josnicie a vieții de rând, îl înduioșa. În nunți nu vedea doar o sărbătoare. Cununia e cea mai mare încercare a tinereții omului de-a învinge destinul prin iubire, prin întâlnirea a două iubiri, prin învoiala a două tinereți îndrăgostite. E mărturisirea unei îndoite credințe în viață, în dăinuirea și dorirea vieții. Cel care se însoară e un ostatic în mâna obștei oamenilor. Făcându-se căpetenie a unei noi obști și părinte al unei generații devine mai liber și se mărturisește mai sclav.

Căsătoria e o făgăduință de fericire și o învoire cu martirajul. Iluzia și conștiința își au partea lor. În umbra de tragedie care aruncă asupra viitorului o tremurată nădejde de bucurie stă măreția eroică și sfântă a căsătoriei. De care nu te poți lipsi și care, de-ar fi să dăm dreptate rațiunii egoiste, n-ar trebui să se facă. Cine-a văzut vreodată, în afară de aceasta, o osândă cu atâta lăcomie dorită?

Pentru Isus căsătoria are un tâlc și mai adânc: este obârșia unei veșnicii. Ce-a legat Dumnezeu nu poate dezlega omul. Când inimile s-au înțeles și trupurile s-au apropiat, nu-i sabie nici lege care să le poată despărți. În această viață omenească, schimbăcioasă, vremelnică, trecătoare, pieritoare nu-i decât un singur lucru care va să dăinuiască de-una, până la moarte și după moarte: căsătoria. Singura verigă de veșnicie dintr-o salbă hărăzită pieirii.

Adesea, în cuvântările lui Isus se strecura amintirea nunților și a ospețelor. În cele mai frumoase dintre parabolele sale dai peste regele care pofteşte lumea la nunta băiatului ori peste fecioarele care-l adastă noaptea pe prietenul mirelui; peste stăpânul care întinde ospățul. Însuși el se asemuieşte mirelui sărbătorit de prieteni, când le răspunde celor care cârteau, văzându-i pe ucenicii săi bând și ospătându-se.

Nu disprețuia, ca fățarnicii abstinenți, vinul; iar când va bea cu ai săi acel vin care-i e sângele, gândi-se-va la vinul nou al împărăției.

Nici o mirare, așadar, că s-a învoit să se ducă la Nunta din Cana. Toți știm de minunea pe care-o săvârși în ziua aceea. Șase căzi cu apă au fost prefăcute de Isus în vin, în vin mai

bun ca cel ce se isprăvise. Bătrânii raționaliști spun că, de fapt, e vorba de-un dar pe care-l adusese și-l ținuse ascuns până-n clipa aceea, o născocire a lui Isus către sfârșitul ospățului, ca să-i cinstească pe mari. Iar șase sute de litri de vin bun, adaugă ei, pot fi un dar prețios, care nu dovedește însă decât cel mult mărinimia învățătorului.

Aceşti păduchi volterieni n-au băgat seama că singur Ioan - evanghelistul alegoriilor şi al filozofeniilor - povesteşte întâmplarea cu Nunta din Cana.

Această Întâmplare n-a fost o glumă, ci o adevărată schimbare a apei în vin, înfăptuită prin puterea pe care o are duhul asupra materiei şi, totodată, o pildă înfățişată cu ajutorul unei întâmplări adevărate, în loc de-a fi povestită.

Pentru cine nu se opreşte la slova povestirii, apa care se schimbă-n vin e de fapt o nouă înfățişare a noilor vremi care încep odată cu Evanghelia. Mai înainte de vestirea ei, în ajun, în pustiu, apa putea fi de-ajuns: lumea era părăsită şi îndurerată. Dar răsunat-a Voioasa Vestire: împărăția se apropie, fericirea nu va mai zăbovi. De la jale suntem gata să trecem la bucurie; de la văduvia străvechii Legi, trecem la noua nuntă cu Legea nouă. Mirele e cu noi. Nu-i vreme de întristare; nu post, ci îmbătare; nu apă, ci vin.

Vă aduceți aminte de cuvintele pivnicerului către mire? „Toți încep prin a pune la masă vinul bun; pe urmă, când oamenii prind la chef, îl dau pe cel mai prost; dar tu părăsit-ai pe cel bun până-n clipa aceasta".

Aşa era datina, obiceiul Evreilor de demult şi al Păgânilor. Dar Isus ține să răstoarne şi această străveche datină a ospeției. Cei vechi dădeau mai întâi vinul bun, apoi pe cel prost; iar el, după cel bun, îi dă pe cel şi mai bun. Vinul acru şi necopt, vinul oțetit ce se bea la începutul mesei, e vinul Străvechii Legi. Vinul stricat, cu iz şi floare, nu e de băut. Vinul pe care-l aduce Isus, mai gustos şi mai tare, care veseleşte inima şi înfierbântă sângele, e vinul cel nou al împărăției, vinul hărăzit nuntirii cerului cu pământul, vinul care îmbată cu acea dumnezeiască beție ce se va chema, cu vremea, „nebunia crucii".

Nunta din Cana, care-n Evanghelia lui Ioan e cea dintâi minune, e de fapt alegoria revoluției evanghelice. O altă pildă înfățișată sub formă de minune, e cea a smochinului uscat.

Într-o dimineață, către Paşti, întorcându-se din Betania în Ierusalim, lui Isus i se făcu foame. Se apropie de-un smochin, dar nu găseşte-n el decât frunze. Deşi răsărit în pământ de Miazăzi, era prea devreme să aibă roade, chiar de-ar fi fost de cel timpuriu.

Dar Isus, după cum spune Matei şi Marcu, se necăji pe bietul copac şi-l blestemă:

- Cât lumea şi pământul, rod din tine să nu mai nască!

Iar smochinul se uscă văzând cu ochii.

După Marcu, a spus:

- Nimeni, cât lumea şi pământul, să nu mai mănânce din rodul tău!

Iar smochinul, când mai trecură pe-acolo seara, se uscase.

În Evangheliști, povestea urmărilor blestemului e însoțită de-o întoarcere la gândul de mai multe ori mărturisit de Isus, că omul poate căpăta orice ar cere, când e pătruns de mare evlavie.

Alții, în schimb, văd aci o transpunere figurată a unei jelanii deseori auzită pe buzele lui Isus. Smochinul e Israelul, străvechea religie iudaică, rămasă acuma numai cu frunzele netrebnice, care nu se pot mânca, de rituri şi ceremonii, frunze ce fac umbră degeaba, frunze nefolositoare, hărăzite să se usuce fără să mai poată sătura pe cineva. Isus, înfometat de dreptate, înfometat de iubire, caută printre astfel de frunze roadele miezoase ale îndurării şi ale sfințeniei. Nu le-a găsit: Israelul nu i-a săturat foamea, înşelându-i nădejdile. De-acum nu mai poate aştepta nimic de la acest trunchi bătrân, frunzos dar sterp: să se usuce pe vecie! De-acum înainte, roadele le vor da celelalte neamuri.

Minunea smochinului blestemat nu-i de fapt decât o tâlcuitălmăcire vădită a pildei cu smochinul nerodnic, pe care-o găsim în Evanghelia lui Luca. „Un om avea un smochin răsădit

în vie; şi se duse acela să caute roade şi nu le află. Spuse atunci vierului: Iată, sunt trei ani de când tot vin să caut roadă în acest smochin şi n-o găsesc; taie-l; de ce mai stă acolo, să încurce fără rost pământul? Dar celălalt îi răspunse: Stăpâne, mai lasă-l un an, până ce-l voi săpa şi-l voi gunoia: iar de-o da roadă de-aci înainte, bine, de unde nu, să-l tai".

Pomul nu-i osândit din capul locului, ci după trei ani de nerodnicie. Iar osânda, prin rugămintea salahorului, e amânată cu un an şi în decursul acelui an pomul va fi îngrijit şi dereticat cu dragoste. Va fi cea din urmă încercare. De va da greş, securea şi focul.

De trei ani Isus le propovăduieşte iudeilor şi-l bat gândurile să-i părăsească, spre a le propovădui altora împărăţia. Dar un salahor de-al său, un ucenic legat încă de neamul său, cere îndurare: încă o amânare. Să vedem dacă prin iubire această seminţie adulteră şi bastardă nu se va pocăi. Dar când sunt pe drumul Betaniei, dovada s-a arătat: de la iudaism nu mai pot nădăjdui decât două trunchiuri încrucişate: păcătosul smochin iudaic merită să fie ars şi nimeni nu va mai mânca din roadele sale cele putregăite şi târzii.

PÂINI ŞI PEŞTI

Două sunt minunile înmulțirii pâinilor şi ele seamănă întru tot, afară de mărimea câtimilor - adică tocmai în ceea ce alcătuieşte înțelesul lor spiritual.

Mii de calici s-au luat după Isus într-o paraçină, departe de sate şi târguri. De trei zile nu mănâncă, atâta-i de mare foamea de pâinea vieții, care e cuvântul său. Dar în cea de-a treia zi, lui Isus îi e milă de ei - sunt acolo femei, copii - şi le porunceşte ucenicilor să le dea de mâncare. Dar n-au decât puține pâini şi câțiva peşti; iar gurile sunt mii. Atunci Isus îi pune pe toți să stea jos, pe iarbă verde, în cârduri de câte cincizeci şi de câte-o sută; binecuvântează fărâma aceea de mâncare; toți se satură şi mai prisosesc coşuri întregi de merinde.

Dacă asemuim cele două înmulțiri, băgăm de seamă un lucru ciudat. Prima oară, erau cinci pâini la cinci mii de suflete şi prisosiră douăsprezece coşuri. A doua oară, erau şapte pâini două mai mult - patru mii de suflete - cu o mie mai puțin - şi la urmă rămaseră doar şapte coşuri. Cu mai puține pâini se potoleşte foamea mai multor guri şi prisoseşte mai multă; când sunt mai multe pâini se mulțumesc mai puțini inşi şi rămâne şi mai puțină pâine. Care-i tâlcul moral al acestei proporții inverse? Cu cât avem mai puțină hrană, cu atâta putem împărți mai multă. Din mai puțin, mai mult. Dacă pâinile ar fi fost şi mai puține, s-ar fi săturat îndoite guri şi ar fi prisosit tot mai multe coşuri. Dacă cu cinci pâini a mulțumit cinci mii de inşi, cu o singură pâine putea sătura de cinci ori atâția. Adevărata pâine, pâinea adevărului, cu atât mulțumeşte mai mult cu cât e mai puțină. Legea Veche e îndestulată, îmbelşugată, împărțită în mii de tainuri. E alcătuită din sute de precepte scrise prin scripturi şi din alte mii născocite de Scribi şi Farisei. La cea dintâi vedere, e un praznic uriaş, la care se poate sătura un întreg norod. Dar toate acele precepte, acele norme, acele formule nu-s decât frunze uscate, coceni netrebnici, surcele şi zdrențe. Nimeni nu poate trăi cu această merindă: cu cât e mai multă, cu atât mai puțini inşi satură. Norodul

umilitor şi al prostimii nu-şi poate potoli foamea sa de dreptate cu acele nesfârşite bucate ce nu-s bune de mâncat. Ajunge în schimb o singură vorbă care să întruchipezetoate vorbele, să stea mai presus de împietritele habotnicii ale celor sătui de prea multă mâncare, o vorbă care să umple sufletul, care să împace inima, care să potolească foamea de dreptate, iar mulţimile sătura-se-vor şi va fi de mâncare şi pentru cei care nu erau de faţă în ziua aceea.

Pâinea spirituală e prin sine miraculoasă. O pâine de grâu ajunge la puţini şi când se isprăveşte nu mai e pâine pentru nimeni. Dar pâinea adevărului, pâinea desfătării, pâinea mistică nu se isprăveşte, nu se poate isprăvi niciodată. Împărţiţi-o la mii de guri şi tot va mai rămâne; împărţiţi-o la milioane de guri şi neatinsă veţi găsi-o. Fiecare şi-a luat partea, ca oamenii şi femeile cele înfometate din pustiu; cu cât s-a dat din ea mai mult, cu atât mai multă rămâne pentru cei care vor veni.

În altă zi, pe când ucenicii se aflară fără pâine, Isus îi învaţă să se ferească de aluatul Fariseilor şi al Saducheilor. Iar ucenicii, mai totdeauna zăbovitori în a-1 pricepe, spuneau între dânşii: Vorbeşte aşa pentru că n-am luat pâine. Dar Isus, băgând de seamă, îi ţinu de rău: „Necredincioşilor, cum de spuneţi între voi că n-aveţi pâine? Nu pricepeţi încă şi nu v-aduceţi aminte de cele cinci pâini, de cei cinci mii ce inşi şi de câte coşuri aţi mai luat cu voi!.. Cum de nu pricepeţi că nu despre pâine vă vorbeam? Ci păziţi-vă de aluatul Fariseilor şi al Saducheilor!". Adică de paznicii orbi ai Legii păcătoşite.

Sunt cei Doisprezece, aleşii; dar nici ei nu sunt în stare să priceapă din capul locului, nici nu cred cât s-ar cuveni.

La fel, în luntre, în noaptea furtunii, Isus se văzu nevoit să-i dojenească. Învăţătorul adormise la cârmă, cu obrazul pecătâiul unui vâslaş.

De-odată se iscă vântul; vijelia se dezlănţui pe faţa bălţii; valurile se abăteau asupra luntrii şi s-ar fi zis că dintr-o clipă în alta aveau s-o răstoarne. Ucenicii, îngroziţi, îl treziră pe Isus: Scapă-ne, suntem pierduţi. De ce nu-ţi pasă de noi?

Iar Isus, sculându-se, zise vântului: Taci; şi mării: Potoleşte-te. Vântul scăzu, iar apa se domoli la loc.

Atunci le strigă ucenicilor: De ce v-a fost frică, necredincioşilor? De ce n-aveţi încredere? Unde vă e credinţa?

Iar cei scăpaţi, ruşinoşi, spuneau: Ce om e oare acesta, de-l ascultă şi marea, şi vânturile?

Este unul, om, Simon Petru, căruia nu-i e frică. Nu numai firea-i întrece firea omenească, dar mare-i e credinţa, mare iubirea, mare voinţa. Nimic din câte-s însufleţite şi neînsufleţite nu se poate împotrivi acestor trei măreţii. Luatu-şi-a gândul de la tot ce-i vremelnic şi a învins vremea; luatu-şi-a gândul de la bunurile trupeşti şi de-aceea poate mântui carnea; luatu-şi-a gândul de la tot ce vine din tină şi de aceea e stăpânul tinei. Oricare dintre noi poate fi părtaşul acestei stăpâniri. Ajunge să creadă; dar să nu fie vorba doar de credinţa în sine însuşi. Înainte de Cristos, cu puţini ani mai înainte de Cristos, un mare om din Italia, căpitan în multe războiri, corupt dar demn să domnească peste putreziciunea Republicii Romane, se găsi pe mare, pe-o mare adevărată, într-o luntre cu puţine vâsle, în căutarea unei oştiri care nu sosea destul de grăbită să-i dea victoria. Şi se iscă vântul, furtuna se năpusti asupra bărcii, iar cârmaciul voia să se-ntoarcă la mal. Dar Cezar, apucând mâna cârmaciului, îi spuse: Mergi înainte şi nu-ţi fie frică; Cezar e cu tine şi norocu-i pluteşte pe apă cu noi.

Acele cuvinte de credinţă trufaşă îi înbărbătară pe vâslaşi şi fiecare, de parcă o fărâmă din puterea lui Cezar ar fi pătruns în sufletele lor, se strădui să înlăture împotrivirea apelor. Dar cu toate străduinţile marinarilor, luntrea fu cât pe-aci să se înece, astfel că se văzură nevoiţi să se întoarcă îndărăt. Credinţa lui Cezar nu era decât trufie şi ambiţie, încredere în sine; credinţa lui Isus era numai iubire pentru Părintele său, iubire de oameni.

Prin această credinţă a putut ieşi întru întâmpinarea luntrii ucenicilor săi, care vâsleau cu mare greutate împotriva vântului, umblând pe apă ca pe pajiştea unei păşuni. Crezură, prin întuneric, să nu fi fost vreo arătare; astfel că şi de data aceasta

se văzu nevoit să-l liniştească: Nu vă fie frică, eu sunt. Numai ce se urcă în barcă, vântul scăzu şi în câteva clipe ajunseră la mal. Şi iarăşi se cruciră ucenicii „deoarece - adaugă cinstitul Marcu - inima lor de piatră era şi nu pricepuseră minunea pâinilor".

Analogia poate părea naivă, dar e revelatoare, căci minunea cu pâinile e temeiul tuturor celorlalte minuni. Fiecare pildă, rostită prin cuvinte de poezie ori lămurită prin minuni vădite, nu-i decât o pâine altfel frământată, pentru ca ai săi - măcar ai săi! - să priceapă singurul adevăr de care-aveau nevoie: duhul e singura hrană demnă de om, iar omul care se hrăneşte cu acea merindă e stăpânul lumii.

NU TAINA: POET

Isus, la prima vedere, pare un tăinuitor, o minte închinată spre taină.

Le porunceşte celor miluiţi cu minunile sale să nu spună nimănui că el i-a vindecat; vrea ca rugăciunile şi pomenile să fie făcute într-ascuns; când Ucenicii recunosc că-i Messia, le dă în grijă să nu mai spună la nimeni; după Schimbarea la Faţă le cere celor trei martori să tacă; iar când propovăduieşte, vorbeşte mai totdeauna în pilde pe care nu toţi sunt în stare să le priceapă.

La a doua vedere, care preţuieşte totdeauna mai mult ca cea dintâi, taina nu mai e tainică. Isus n-are în el nimic ezoteric. N-are o doctrină ascunsă, de împărtăşit la puţini hierofanţi. Fapta şi-a săvârşit-o în văzul lumii, nu într-ascuns. A vorbit totdeauna pe la răspântiile târgurilor, pe malurile bălţilor, prin sinagogi, în mijlocul oamenilor.

Opri să se vorbească despre minunile sale, pentru a nu fi luat drept vrăjitor şi şarlatan; porunci să se facă binele într-ascuns, ca să împiedice ca trufia să-i nimicească meritul; voi ca cei Doisprezece să nu spună că era Cristos, mai înainte de intrarea-i în Ierusalim, obştească consfinţire a Messianităţii sale: şi grăi în pilde spre a fi mai bine priceput de prostimea care ascultă cu mai mult nesaţ o poveste decât o predică şi-şi aduce mai bine aminte de-o snoavă decât de-o cugetare.

Trei dintre Evanghelişti ne împărtăşesc o cuvântare a lui Isus, ce-ar părea a spune dimpotrivă: Isus a tăinuit, ca să nu-l priceapă oricine. „Deoarece vouă - le spune Ucenicilor - vă e dat să cunoaşteţi tainele Împărăţiei Cerurilor, dar lor nu li-i dat. De aceea le vorbesc în pilde, căci deşi au ochi, nu văd şi deşi au urechi, nu aud şi nu pricep".

Dar Isus nu vrea să spună decât atâta: Voi pricepeţi aceste taine; iar cei mai mulţi nu le pricep, cu toatele că au urechi şi minte asemeni minţii voastre. Iar acestora, ca să priceapă, le vorbesc în pilde, adică într-un graiu presărat cu fapte, deci

mai lesnicios, mai la mintea lor. Pe copii îi înveți prin povestiri morale, pe cei neştiutori prin snoave; iar aceştia sunt tari de cap ca proştii şi neînvățați cum sunt copiii. Pentru a le înfrânge surzenia îmi potrivesc cuvântul după firea lor. Mintea li-i plină de închipuiri şi slabă, iar pildele grăiesc mai mult închipuirii decât minții lor. Nu mă folosesc deci de pilde ca să ascund ceva, ci ca să le descopăr mai bine adevărul chiar şi celor care n-ar fi în stare să-l vadă numai în formele minții. Iar dacă nici aşa nu le pricep, de vină-i încăpățânarea ce-adesea zăvorăşte ochii şi urechile sufletului.

Isus n-avea taine de pus sub obroc. Voia ca toți, chiar şi cei mai de rând, cei mai neştiutori, să-l priceapă. Pildele nu erau făcute ca să-i ascundă învățătura de cei neştiutori, ci ca s-o facă mai lămurită şi mai la îndemâna tuturor. Că uneori chiar şi mintea celor Doisprezece era mai prejos de această chemare a sa e un adevăr amar, de care Isus îşi dădea seama.

Uimitoarea noutate şi măreție a învățăturii sale a umbrit originalitatea poetică a lui Isus, nu mai puțin minunată. Isus n-a scris niciodată nimic - a scris o singură dată pe nisip, iar vântul i-a şters slovele pentru totdeauna - dar ar fi fost, în mijlocul unui popor cu imaginație bogată, a poporului care-a dat Psaltirea, Povestea lui Ruth, Cartea lui Iov şi Cântarea Cântărilor unul din cei mai mari poeți ai veacurilor.

Triumfătoarea-i copilărie a minții, pământul agrest şi umil în care crescuse, citirea câtorva cărți - dar printre cele mai bogate ale tuturor poeziilor - drăgostoasa-i împărtăşire din viața timpului şi a dobitoacelor, dar mai ales, mai înainte de orice, dumnezeiasca-i, pătimaşa-i dorință aprigă de-a lumina pe cel care suferă în întuneric, de-a mântui pe cel care se pierde pentru totdeauna, de-a le da fericirea cea mai mare celor mai nefericiți - căci poezia adevărată nu se aprinde la lumina opaițelor, ci la lumina stelelor şi a soarelui, nici nu se găseşte în hrisoavele încondeiate de străbuni, ci în iubire, în suferință, în adâncul înduioşat al sufletului - făcură din Isus un născocitor de imagini vii şi nepieritoare, prin care a săvârşit o minune nouă, trecută cu vederea de Evangheliști. Minunea de-a

împărtăşi cele mai înalte adevăruri cu ajutorul unor povestiri atât de simple, de familiare, pline de duh şi care, după douăzeci de veacuri, scânteiază încă de acea neasemuită tinereţe care-i veşnicia.

Unele din aceste povestiri nu-s decât răstălmăcirea idilică ori epică a unor revelaţii lămurite de el în alte rinduri, prin cuvinte conceptuale; dar sunt altele care spun lucruri pe care nu le-a mai spus în alt fel, în niciuna din propovăduirile sale. Pildele sunt tâlcuirea în chipuri şi icoane a Cuvântării de pe Munte, aşa cum o putea face un poet căruia i se cuvenea, în înţeles mai propriu decât tuturor celor născuţi pe pământ, numele de divin.

PLĂMADA

Orăşencele, boieroase, nu fac singure pâinea. Dar bătrânele de pe la ţară, nevestele, gospodinele ştiu ce-i Plămada. O turtă de cocă mai veche, mare cât pumnul copilului, topită în apă clocotită şi pusă-n aluatul nou, umflă trei baniţe de făină.

Dintre semințele ierburilor, a Muştarului e una dintre cele mai mărunte; abia se vede. Dar din acel grăunte pus în pământ bun, iese un copăcel bine înfiripat, de pot sta păsările între crengile sale.

Nici bobul Grâului, mare nu-i. Ţăranul îl aruncă în pământ şi-şi vede de treabă. Doarme, se trezeşte, se duce de-acasă, se întoarce. Trec zilele, trec nopţile, iar la bob nu se gândeşte. Ci acolo dedesubt, în ţarina jilăvită, sămânţa a încolţit; iese afară un fir de iarbă, iar în creştetul firului de iarbă, un spic: plăpând şi verde la-nceput, care încet-încet leagă şi se îngălbeneşte: de-acuma lanul cere coasa şi ţăranul poate începe strânsura.

Tot aşa se întâmplă cu împărăţia Cerurilor şi cu propovăduirea ei. Cuvântul pare lucru de nimic - ce-i un cuvânt? -, silabe, sunete ce adesea ies dintre buze, dar cu greu intră în urechi şi numai când pornesc din inimă întâlnesc inimile; e lucru de nimic, mărunt, scurt, o răsuflare, o adiere, un sunet care se duce şi vine, pe care-l ia vântul. Şi totuşi, cuvântul împărăţiei e ca Plămada: de cade-n făină bună, făină curată, fără măzăriche, dospeşte şi creşte; e ca sămânţa câmpului care, sub brazdă încolţeşte răbdătoare ca pământul care-o ascunde, iar când vine primăvara înverzeşte, se înfiripă şi numai cec dă-n vară, iată gata culesul.

Evanghelia-i alcătuită dintr-o seamă de cuvinte: împărăţia e pe-aproape, schimbaţi-vă sufletele - dar de se abat asupra unor oameni bine îndrumaţi, asupra unor săraci cu duhul care vor să ajungă mari, asupra unor oameni drepţi

care vor să ajungă sfinți, asupra unor păcătoşi care caută în fapta bună acea fericire pe care zadarnic au căutat-o în păcat, atunci acele cuvinte prind rădăcină, se răsfiră în adâncuri, dau muguri şi boboci, înfloresc în ciorchine şi spice, se învoaltă într-o vară care nu va fi niciodată urmată de putregăciunea toamnei.

În preajma lui Isus sunt puțini cei care cred cu adevărat în împărăție şi se pregătesc pentru Marea Zi. Puțini şi mărunți, risipiți ca stropii de plămadă în mijlocul învrăjbitelor noroade şi a nesfârşitelor împărății. Dar acele câteva zeci de inşi nebăgați în seamă, răzleți în mijlocul unui neam hărăzit, vor spori prin molima pildei, mii şi mii; iar după trei sute de ani va domni în locul lui Tiberiu un om care va-ngenunchea în fața urmaşilor Apostolilor.

Ci spre a te bucura de împărăția Făgăduită trebuie să te desparți de toate celelalte. Nu fac oare la fel, întru cele vremelnice, oamenii cei vremelnici? Dacă un om, muncind ogorul altuia, descoperă o Comoară, iute o ascunde la loc şi dă fuga să vândă tot ce are ca să cumpere acel ogor. Dacă un neguțător, care umblă să caute nestemate din cele demne să fie înfățişate împăraților, găseşte una mai mare şi mai curată decât toate mărgăritarele pe care le-a văzut în viața lui, un Mărgăritar pe care nu-l are nici marele Rege în palat, se duce şi vinde tot ce are, până şi celelalte mărgăritare de preț mai mic, ca să cumpere acel Mărgăritar nemaivăzut.

Dacă salahorul şi neguțătorul, oameni trupeşi care se mulțumesc cu câştiguri pieritoare, sunt gata să-şi vândă toate avuțiile ca să dobândească acea Comoară ce li se pare mai scumpă ca tot ce au - şi totuşi, e vorba de-o comoară pământească şi pieritoare - cu atât pe mai bună dreptate nu vor trebui să se despartă de ceea ce au mai scump cei care vor să dobândească împărăția lui Dumnezeu? Dacă salahorul şi neguțătorul, pentru un câştig bănesc sortit prădăciunilor şi pieirii, sunt gata la o jertfă vremelnică ce le va aduce poate însutit, nu suntem oare ținuți, pentru un câştig nespus mai mare, nebănuit mai mare, pentru o comoară

veşnică, să aruncăm ce avem mai bun, chiar dacă ni s-a părut până astăzi fără putinţă de-a fi preţuit?

Dar mai înainte de-a ne lepăda trebuie să ne chibzuim bine dacă ce ne mai rămâne va fi îndestulător spre a ajunge la capătul drumului pe care am pornit. Trebuie să ne scormonim sufletul, să ne măsurăm puterile. Ci să nu ni se întâmple ca acelui Om care voia să zidească un Turn, un mândru Turn care să se ridice în slava cerului, ca turnul Ierusalimului. Nu făcu din capul locului socoteala cheltuielii, ci chemă salahorii şi-i puse să sape temelia; porunci zidarii şi-i puse să înceapă cele patru ziduri ale temeliei. Iar când Turnul prindea abia-abia să se ridice de la pământ şi n-ajungea la coperişurile caselor trebui să se lase de lucru, căci nu mai avea cu ce să plătească varul, cărămida, piatra şi salahorii. Şi Turnul rămase într-acel chip, pitic şi ciunt, întru pomenirea îngâmfării sale; şi-l batjocoreau vecinii.

Un Rege care vrea să pornească război împotriva altui Rege îşi numără mai întâi oştile; iar de nu se poate încredinţa că la zece mii ai celuilalt el are douăzeci de mii de ostaşi, se lasă de gândul războirii şi trimite sol de pace, mai înainte să pornească duşmanul cu război. Cel care nu se ştie că va ţine piept până la urmă să nu se ia pe urmele lui Cristos. Căci întemeierea împărăţiei e trudă cu mult mai grea decât zidirea unui Turn; iar zămislirea Omului nou, războire tot atât de cumplită ca celelalte, deşi tăcută, deşi lăuntrică.

În împărăţie nu va putea intra decât cel care va merita-o, cu inima curată. Împărăţia e o veşnică sărbătoare şi se cade să ne ducem s-o prăznuim în haine sărbătoreşti. Un rege care prăznuia nunta copilului iar oaspeţii nu se arătară, chemă la ospăţ prostimea, drumeţii, calicimea, pe oricine, dar când intră la locul ospăţului şi-l văzu pe unul murdar de sus până jos de pete şi de noroi, puse slugile să-l dea afară pe uşă, să-şi scrâşnească dinţii în gerul nopţii.

La ospăţul împărăţiei, dacă cei dintâi chemaţi nu vin, toţi sunt primiţi: chiar şi nemernicii, chiar şi păcătoşii. Regele îi poftise din vreme pe cei aleşi, dar unul cumpărase o livadă,

altul, cinci perechi de boi, al treilea se însura tocmai în ziua aceea. Îşi căutau toţi de treburi şi nu veniră la cel care-i poftise. Unii dintre ei nici măcar nu-şi cerură iertare. Atunci Regele trimise slugile să adune de pe uliţă chiorii, schilozii, zdrenţăroşii, haimanalele, scursorile omenirii. Şi mai erau locuri goale; porunci atunci să-i bage cu de-a sila pe cei care treceau pe sub ferestrele palatului, oricine-ar fi fost, iar ospăţul începu.

Era o masă împărătească, o îmbelşugată sărbătoare, o măreţie nemaivăzută. Dar la urma urmelor, totul era să se satură de miel şi de peşte, să se îmbete cu vin şi cu siceră. A doua zi, isprăvindu-se cheful şi strângându-se mesele, oaspeţii trebuiau să se întoarcă pe la casele lor, la calicenia fiecăruia. Dacă vreunul din cei dintâi poftiţi râvni la alte desfătări, tot atât de lumeşti ca şi desfătările ospăţului, vina putea să-i fie iertată.

Ci poftirea la ospăţul împărăţiei făgăduieşte o desfătare a sufletului, desăvârşită, sătioasă, veşnică. Nici vorbă de desfătările trecătoare ale vieţii pământeşti, de beţia ce-l face pe om să verse, de bucatele ce-i umflă burta, de trudnicia desfrânării ce-i istoveşte mădularele şi-i păcătoşeşte sufletul! Şi totuşi, oaspeţii pe care Isus i-a ales dintre toţi oamenii şi i-a chemat înaintea tuturor la sărbătoarea dumnezeiască a celor care se mai nasc odată, n-au răspuns. Întorc faţa, se furişează, dau bir cu fugiţii, se duc să-şi vadă de treburile lor obişnuite şi murdare. Le place mai mult gunoiul plăcerilor trupeşti decât strălucirea înaltei nădejdi, singurul rost al dăinuirii lor pe pământ.

Atunci, toţi ceilalţi sunt chemaţi în locul lor; cerşetorii în locul avuţilor, păcătoşii în locul fariseilor, femeile vândute în locul matroanelor, prostimea în locul celor sănătoşi şi fericiţi.

Chiar şi cei din urmă veniţi, numai să ajungă la vreme, fi-vor primiţi la ospăţ. Stăpânul viei văzu în târg nişte salahori care aşteptau să fie tocmiţi şi-i trimise să-i cureţe butaşii, învoindu-se să le plătească un dinar de fiecare. Mai târziu, la

amiază, mai văzu alții fără lucru şi-i trimise şi pe aceia. Mai târziu, pe alții, şi-i tocmi deopotrivă. Ci toți lucrară, care la curățat, care la săpat. Seara, stăpânul le plăti la toți câte-un dinar. Dar cei care începuseră dis-de-dimineață, cârteau; de ce să ia acelaşi tain şi cei care-au muncit mai puțin? Dar stăpânul îi auzi şi-i ținu de rău: Au nu ne-am învoit să vă dau câte-un dinar? De ce vă plângeți? Dacă-mi place mie să le dau cât şi vouă salahorilor tocmiți mai adineauri, vă păgubesc pe voi cu ceva?

Strâmbătatea părelnică a stăpânului nu-i decât dreptate mai mărinimoasă. Tuturor le dă ce le-a făgăduit, iar celui ce-a venit la urmă, dar a muncit cu aceeaşi nădejde, i se cuvine la fel cu ceilalți să se bucure de acea împărăție, pentru care s-a trudit până-n noapte.

Totuşi, vai de cel care zăboveşte din cale-afară. Ziua sorocită nimeni n-o ştie, iar după ceasul acela, cine n-a intrat va bate pe la porți, dar nu i se va deschide: ci va trepăda prin bezna de pe-afară.

Stăpânul s-a dus la o nuntă, iar slugile nu ştiu când se va-ntoarce. Fericiți cei care-l vor fi aşteptat şi-i va găsi neadormiți. Pe aceia stăpânul lor îi va pune la masă şi-i va slugări. Dar de-i va găsi adormiți şi niciunul nu va fi gata să-i iasă în cale, ci-l vor face să strige la uşă până să-i deschidă, întâmpinându-l somnoroşi, cu părul încâlcit, pe jumătate despuiați, iar în casă nu va găsi lumina aprinsă nici apa caldă, va lua slugile de-o mână şi le va da afară, fără nici o milă.

Toți să fim gata, căci Fiul Omului e ca Tâlharul care vine noaptea pe furiş şi nu dă de ştire dinainte ceasul în care va veni. Ori ca Mirele care trebuie să vină la nuntă, iar careva l-a ținut pe drum şi-a zăbovit. În casa miresii stau zece fecioare care-l aşteaptă să-i iasă înainte cu opaițele, să-l însoțească. Cinci. Fecioarele Cuminți stau gata cu opaițele şi trag cu urechea să audă zvonul şi paşii celor care se-apropie. Celelalte cinci, Nebunele, nu s-au gândit la opaițe şi ostenite de adăstare, ațipesc. Dar iată că de-odată

se aude departe zvonul alaiului de nuntă. Cele Cinci Fecioare Cuminți aprind luminile şi dau fuga-n drum, fericite, întru întâmpinarea Mirelui. Celelalte Cinci se trezesc iute şi se roagă de tovarăşe să le dea puțin untdelemn; dar acelea răspund: De ce nu l-ați pregătit de cu vreme? Duceți-vă la cel care-l vinde! Şi Nebunele aleargă de la casă la casă, să găsească puțin untdelemn: dar toți vecinii dorm şi nimeni nu le deschide; prăvăliile sunt închise, iar câinii de pripas se dau la acelea. Cele Cinci Fecioare Cuminți au intrat înăuntru şi-l sărbătoresc pe Mire. Cele Cinci Fecioare Nebune bat, se roagă, strigă; dar nimeni nu vine să le deschidă. Prin crăpătura uşorilor zăresc lumina roşcată a ospățului; aud ciocănit de cupe şi talere, cântec de tineri şi de lăutari, dar ele nu pot intra. Vor fi nevoite să stea pe-afară până-n ziuă, prin negura nopții; iar vântul şi frica le va face să tremure ca pe unele care-s îndepărtate de la desfătările ospățului.

UŞA CEA ÎNGUSTĂ

„Intrați pe uşa îngustă, că cea largă şi drumul încăpător duc la pierzanie şi mulți, mulți sunt cei care trec pe ea; ci uşa îngustă şi poteca duc la viață şi puțini sunt cei care-o găsesc". Aceia care vor căuta să intre, la urma urmelor, nu vor putea; deoarece stăpânul casei, după ce va zăvorî uşi, nu va mai cunoaşte pe nimeni.

Până la Marea Zi, până ce nu va fi prea târziu, cereți şi vi se va da, bateți şi vi se va deschide. Oamenii, răi din fire, fățarnici, nemilostivi, nu pot ține piept stăruinței celui care se roagă de ei şi în cele din urmă se învoiesc. Dacă oamenii care sunt oameni nu sunt totdeauna nesimțitori la rugăminți, cu cât va fi mai neîndoios răspunsul unui Părinte iubitor?

Un om la miezul nopții bate la uşa unui prieten şi-l trezeşte din somn. Îi spune prin uşă: împrumută-mi trei pâini, că mi-a picat pe nepusă masă un oaspete şi n-am nimic să-i dau. Dar celălalt, pe jumătate adormit, îi răspunde: „Lasă-mă-n pace, că-s trudit şi nu-mi vine să mă scol. În pat cu mine îmi dorm copilaşii, iar de mă voi scula se trezesc şi vor prinde a plânge". Dar celălalt nu se dă învins şi bate iar în uşă, strigă mai tare şi se roagă cu mâinile cruciş să-i facă acel bine, că acolo pe-aproape n-are alți prieteni, e târziu, iar oaspetele înfometat îl aşteaptă. Şi atâta se vânzoleşte pe la uşă, ceă prietenul se dă jos din pat, îl bagă-n casă şi-i dă câte pâini îi trebuie.

Prietenul era leneş, dar bun la suflet. Şi totuşi, până şi cei răi fac ca dânsul. Era într-un târg un judecător căruia nu-i era frică de nimeni. Un om nemernic şi urâcios, care voia să facă totul după cum îi venea lui bine. O văduvă se ducea zi de zi la el, ca să-i facă dreptate; şi deşi dreptatea era de partea ei, judecătorul o tot gonea şi nu voia s-o mulțumească. Însă văduva îndura paşnică ocara, nici nu se ostenea ținându-se de capul lui, iar în cele din urmă judecătorul, ca să scape de acea femeie care-l necăjea de-atâta vreme cu rugăminți, cu stăruință şi ploconeli, scrise cartea şi pe urmă o lasă să-şi cate de drum.

Dar nici nu trebuie să ceri mai mult decât ți se cuvine. Cine și-a făcut datoria la treabă, va mânca și va bea; dar nu va avea la masă un loc numai al lui, nici nu va fi mai bine slugărit decât fratele său; cu atât mai puțin decât mai-marele său.

Când sluga, după ce-a fost la câmp să semene ori să pască vitele, se întoarce acasă, stăpânul n-o ia cu el la masă; ci o pune mai întâi să-i dea de mâncare și pe urmă îi dă și ei tainul ce i se cuvine. E o pildă pe care Isus le-a închinat-o Apostolilor, care se și certau pe cele mai bune locuri din împărăție. „Simți-se-va oare acela îndatorat față de sluga lui, pentru c-a făcut precum îi poruncise? Tot așa și voi, după ce veți face tot ce v-am poruncit, spuneți: Suntem slugi netrebnice; făcut-am ceea ce eram ținuți să facem".

A face e singurul lucru de care trebuie să ținem seama. Sunt dintre cei care spun da la poruncă, iar pe urmă nu lucrează. Aceştia fi-vor osândiți mai cumplit ca cei care cârtesc la vorbă, dar la urmă, pocăiți, vor asculta. Un tată avea doi băieți și-i spuse celui mai mare: Du-te la vie și munceşte. Iar băiatul spuse că se duce; dar în loc să se ducă la vie, se tolăni la umbră, să tragă un somn. Tatăl îi spuse mezinului: Du-te și tu la vie, să munceşti cu frate-tău. Ci fiul mai mic răspunse: Nu, azi vreau să mă odihnesc, că nu mi-e bine. Dar pe urmă, gândindu-se la bătrânul care nu mai putea să vadă singur de-ale gospodăriei și părându-i rău, înfrânse osteneala, se duse la vie și munci până seara, cu voie bună.

N-ajunge s-asculți de Cuvântul împărăției. A te învoi numai din gură, ca să te ții de viața pe care-ai dus-o mai înainte, fără măcar să-ncerci primenirea sufletului din tine, nu prețuieşte. „Oricine vine la mine și-mi ascultă vorbele și nu iese din ele, îi va asemeni omului cuminte care voind să-și facă o casă, a săpat adânc și a pus temelia pe stâncă. Iar când a căzut ploaia și-a venit apa mare, potopul s-a năpustit în acea casă și vânturile au bătut, dar casa nu s-a surpat; că era zidită pe stâncă. Dar cel care-mi aude cuvintele și nu se ține de ele, e asemeni omului nebun care și-a ridicat casa pe nisip, fără temelie. A căzut ploaia, au venit apele mari, a bătut vântul și

potopul s-a năpustit în acea casă şi pe dată a surpat-o şi nespus fost-a ruină de mare".

Aceeaşi învăţătură se găseşte în pilda sămânţei. „Semănătorul ieşit-a să-şi semene sămânţa; iar pe când semăna, o parte din sămânţă căzu în drum, fu călcată-n picioare şi păsările cerului o ciuguliră. O alta căzu în locuri stâncoase, unde n-avea mult pământ, şi pe dată răsări, căci ţarina nu era adâncă; întâlnind soarele, fu dogorită şi, neavând rădăcină, se uscă. Iar alta căzu între mărăcini şi mărăcinii, crescuţi odată cu sămânţa, o înecară. Iar alta căzu în pământ bun şi, răsărind, rodi însutit". Iată pildă pe care cei Doisprezece nu erau în stare s-o priceapă. Iar Isus fu nevoit să se răstălmăcească singur. Sămânţa e Vorba. Iar cel care n-o înţelege, vine Satana şi o ia. Care-o înţelege şi-o primeşte cu voie bună, dar nu şi-o înrădăcinează în suflet, la cea dintâi obidă îşi uită de ea. Alţii o ascultă şi o primesc, şi nu ştiu să izgonească grijile de cele lumeşti, de avuţii, de măriri; iar atunci aceşti scaieţi cotropitori o vor înăduşi, dar cel care-ascultă Cuvântul şi-l înţelege şi face din el singurul stăpân al gândului său, îndreptarul vieţii sale, e cu adevărat asemeni timpului rodnic, în care grâul rodeşte însutit.

Nu ajunge să-l asculţi, să-l pricepi, să nu ieşi din el. Cel care l-a primit nu trebuie să-l ţină pentru sine.

Cine-i cel care, având un opaiţ, îl piteşte sub pat, ori îl acoperă cu o strachină, ori îl pune sub obroc? Lumina trebuie să stea în mijlocul casei, sus, s-o vadă toţi, ca să fie luminaţi de ea.

Un bogătaş care trebuia să plece într-o călătorie lungă, îi lăsă fiecăruia dintre servitori câte o mie de drahme, ca să le dea cu dobândă. Iar când se întoarse, le ceru socoteală. Cel dintâi îi dădu înapoi două mii de drahme, deoarece cu cele o mie câştigase alte o mie. Şi bogătaşul îl puse vătaf peste toate avuţiile sale. Cel de-al doilea îi dădu înapoi o mie cinci sute, deoarece mai mult de cinci sute nu izbutise să câştige. Însă cel de-al treilea i se înfăţişă sfios şi-i arătă, legate într-o basma, cele o mie de drahme pe care le avusese în păstrare.

„Stăpâne, iată-ți drahmele: știam că ești om necruțător și strângi unde n-ai semănat și aduni unde n-ai risipit; mi-a fost teamă și le-am ținut ascunse. „Iar bogătașul: Slugă păcătoasă și leneșă, judeca-te-voiu după vorbele tale. Luați-i drahmele și dați-le celui care are două mii.

- Dar el are destule.

- Zic vouă, răspunde bogătașul, că celui care are mai mult i se va da: iar celui care n-are i se va lua și ce are. Iar pe sluga netrebuincioasă aruncați-o în bezna nopții, unde-i plânset și scrâșnirea dinților.

Cel care-a primit Cuvântul e ținut să facă astfel ca să-i îndoiască binefacerile, i-a fost dată în păstrare o astfel de comoară, că de-o lasă nefolosită cuvine-se să-i fie luată. Celui ce n-adaugă nimic la ea, i se va lua și ce are: celui care-a îndoit-o, i se va dărui încă mai mult. Aceștia nu-s săraci cărora se cade a li se da pentru că n-au, ci țărani necredincioși și trândavi, cărora li s-a încredințat cel mai rodnic ogor din câte-s pe lume.

Ferice de vătaful pe care stăpânul îl va găsi grijuliu să le facă dreptate slugilor, să le oprească la toți partea de grâu ce li se cuvine. Iar dacă vătaful prinde a bate sclavii și slugile, nu are alt gând decât să mănânce și să se-mbete, când se va întoarce stăpânul - la ziua aceea nu se așteaptă - va pune să-l bată cu bicele și se va purta cu el rău, ca un nelegiuit ce este.

Căci sluga care nu știe voința stâpânului și, neștiind-o, n-ascultă de ea, va fi bătută mai ușor; dar sluga ce-o știa și cu toate acestea făcu dimpotrivă, fi-va snopită-n bătaie și izgonită din casa în care poruncea. Purtătorii Cuvântului n-au drept la milă, când ei n-ascultă cei dintâi. Celui ce i s-a dat mult, mai mult i se va cere înapoi.

FIUL RISIPITOR

Un om avea doi feciori, îi murise nevasta, dar îi rămăseseră aceşti doi feciori. Numai doi. Dar doi e totdeauna mai bine decât unu. Dacă cel dintâi e plecat, rămâne acasă al doilea, dacă cel mai mic se îmbolnăveşte, cel mai mare face treabă cât doi; ori dacă unul ar fi să moară - şi feciorii mor, şi tinerii mor, câteodată înaintea bătrânilor -, dacă unul din ei ar fi să moară, rămâne măcar unul care să se gândească la sărmanul lor tată.

Acest om îşi iubea feciorii nu numai pentru că erau sângele lui, ci pentru că era drăgăstos din fire. Îi erau dragi amândoi, cel mare şi cel mezin; poate puţin mai mult mezinul decât cel mai mare, dar atâta de puţin mai mult că nici el nu băga de seamă. Pentru copilul de pe urmă toţi părinţii şi toate mamele au slăbiciune: că-i mai plăpând, mai drăgălaş ca toţi; şi mai puţin apărat de lege; apoi, e cel din urmă care-a fost copil şi după ce s-a născut acela n-a mai fost în casă altă cumetrie, aşa că pruncia lui, parc-ar fi fost ieri, se lungeşte, se prelungeşte, se întinde până aproape de pragul tinereţii, ca o dâră stăruitoare de duioşie. N-ai zice că ieri sugea, făcea cei dintâi paşi cu rochiţa scurtă, sărea de gâtul tatii şi-i călărea pe genunchi?

Însă acel om nu era părtinitor. Pe feciorii săi îi ţinea ca pe ochii din cap şi ca mâinile din cot, deopotrivă dragi, unul de-a dreapta şi altul de-a stânga; băga de seamă ca amândoi să fie mulţumiţi şi niciunuia să nu-i lipsească ceva.

Totuşi, chiar dintre copiii aceluiaşi tată, care cu-n gând, care cu altul, mai niciodată nu se-ntâmplă ca doi fraţi să aibă mintea la fel, ori măcar asemănătoare.

Cel mai mare era un băietan tăcut, cuminte, potolit, de părea om în toată firea, copt, bărbat, cap de familie. Nu ieşea din cuvântul tatălui său, dar ţinându-l mai mult de stăpân decât de tată, fără o pornire, fără un semn de duioşie: muncea fără preget, dar era încruntat şi certăreţ cu slugile; se ţinea de datina bisericească, dar să nu-i fi ieşit calici în cale; de s-ar fi luat după el, cu toate că bunătăţile pământului le umpleau

casa, pentru aceia nu se găsea niciodată nimic. Se făcea că-i e drag fratele său, dar înlăuntru-i rumega fierea necazului. Când se spune „se iubesc ca frații", se spune tocmai ceea ce n-ar trebui să se spună.

Rareori frații se iubesc cu adevărat. Istoria ebraică, pentru a le lăsa la o parte pe celelalte, începe cu Cain, urmează cu Iacov care-l înşeală pe Esau, cu Iosif cel vândut de frați, cu Absalon care-l omoară pe Ammon, cu Solomon care pune să-o gâtuiască pe Adonia; picurare de sânge pe-o cale lungă de pizmuiri, de certuri, de vânzări. În loc de iubire frățească, spună-se iubire părintească: vom greşi mai puțin.

Cel de-al doilea fecior părea de alt neam. Era mai nevârstnic şi nu se ruşina de tinerețea lui. Se scălda în tinerețe ca într-o gârlă caldă. Cunoştea toate poftele, zvăpăielile, plăcerile (şi neplăcerile) anilor săi. Cu tată-său, după toane: într-o zi l-ar fi luat în țeapă, în alta l-ar fi suit în slava cerului; era în stare să-i facă mutre săptămâni de-a rândul şi pe urmă, deodată, îl lua de gât, voios nevoie mare. Mai mult ca munca îi plăceau hoinărelile cu prietenii şi nu se codea când îl îmbiau la un pahar; se uita după femei, se dădea-n vânt după hainele frumoase, ținea morțiş să fie mai chipeş ca toți. Dar bun la suflet: plătea celui în neputință, dădea de pomană pe-ascuns de fratele său, nu gonea pe nimeni fără a-i veni într-ajutor. La sinagogă se arăta rar de tot; iar pentru astă şi alte asemenea purtări, vecinii gospodari, oameni de treabă şi cumsecade, oamenii curați la suflet şi cu frica lui Dumnezeu, habotnici şi grijulii, nu-l vedeau cu ochi buni şi se rugau de copiii lor să nu se dea-n vorbă cu dânsul. Mai ales că băiatul voia să se îngâmfe mai presus de puterile tatălui său - om de treabă, spuneau, dar slab de înger şi orbit -, trântind vorbe ce nu stăteau bine în gura unui copil de negustori, crescut cât putuseră mai bine. Viața măruntă a acelui loc mărunt nu făcea de el. Spunea că-i mai bine să colinde țările bogate, cu lume multă, depărtate, dincolo de munți şi de mare, unde-s marile cetăți cu podoabe rare, cu stâlpi de marmoră, cu vinuri din insule, cu prăvăliile înțesate de mătăsuri şi de argint, cu femeile îmbrăcate ca de nuntă, ca reginele dospite-n arome,

femei care-şi dădeau carnea întinsă fără a se lăsa rugate, în schimbul unei bucăți de aur.

Acolo, la țară, trebuia să asculte de porunci şi să se trudească; nu era chip să-şi potolească pofta de ducă. Tatăl său, deşi avut, deşi bun, măsura drahmele de parc-ar fi fost talanți; frate-său se uita strâmb dacă-şi făcea o haină nouă ori când venea acasă mai cu chef; ai săi nu ştiau decât de ogor, de brazdă, de păşune, de vite: o viață ce nu era viață, ci istovire.

Iar într-o bună zi - se gândise în mai multe rânduri şi n-avusese curajul s-o spună - îşi luă inima-n dinți, se încruntă la față şi-i zice tatălui său;

- Dă-mi partea mea, ce mi se cuvine, şi n-o să-ți mai cer nimic, niciodată.

Bătrânului la acele vorbe i se-ntunecaseră ochii, dar nu răspunse şi se duse în odaia lui ca să nu se arăte că plânge. Şi niciunul din ei nu mai deschise vorba despre acest lucru o bucată de vreme. Dar băiatul pătimea, stătea tot posomorât, pierduse zvăpăiala şi vioiciunea, până chiar şi culoarea feței. Iară părintele, văzându-şi copilul pătimind, pătimea şi mai mult la gândul să nu-l piardă. Aşa că la urma urmelor dragostea părintească învinse dragostea de sine. Prețuiră şi socotiră avuțiile; moşneagul le dădu la amândoi feciorii partea ce li se cuvenea şi păstră ce mai rămăsese pentru dânsul. Cel mai mic nu pierdu vremea: vându tot ce nu putea lua cu el şi strângând o sumă frumoasă, fără să spună nimănui nimic, într-o seară încălecă pe-un murg şi se tot duse. Fratelui celui mare nu-i păru rău: N-o să mai aibă curaj să se întoarcă; de-acum, sunt singurul copil al tatii şi-o să poruncesc singur; nimeni n-o să-mi mai ia ce-o rămâne de pe urma lui.

Dar tatăl îşi plânse în taină toate lăcrimile, toale lăcrimile bătrânelor sale pleoape zbârcite; toate brăzdăturile îmbătrânitei sale fețe fură scăldate-n lacrimi, toată bătrâna-i față udă de plâns. Din ziua aceea n-a mai fost el şi trebuit-a întreaga dragoste ce-i purta feciorului rămas ca să nu moară de scârba acelei despărțiri.

Dar un glas îi spunea că poate nu-l pierduse pentru totdeauna pe cel de-al doilea fecior, că avea să-i fie dat să-l mai strângă odată la piept, mai înainte să moară; iar glasul îl ajută să îndure despărțirea cu mai puțină sfâșiere.

Într-acestea, băiatul fugar se apropia zorit de locul îmbelşugat şi plin de desfătări în care-şi pusese-n gând să trăiască. Iar la orice cotitură a drumului, pipăia săculeții cu bani ce spânzurau de o parte şi de alta a oblâncului. Ajunse degrabă la locul poftelor sale şi începu să chefuiască. I se părea că miile pe care le-adusese cu el n-aveau să se mai isprăvească niciodată. Luă cu chirie o casă frumoasă, cumpără vreo cinci-şase robi, se îmbrăcă la fel cu regii, pe dată-şi făcu prieteni şi prietene care mâncau totdeauna la el şi-i beau vinul, până nu mai puteau. Cu femeile nu cruță banii şi le alese pe cele mai frumoase din câte află în târgul acela: numai să fi ştiut să dănțuiască, să cânte, să se îmbrace cu strălucire, să se dezbrace cu şart. Darurile nu i se păreau niciodată prea multe ori prea frumoase, întru a se bucura de carnea lor ce i se dădea cu atâta voluptuoasă moliciune şi-l făceau să guste cele mai deznădăjduite chinuri ale plăcerii. Provincialul domnişor, venit din târguşorul său lipsit de petreceri, lăsat fără bani de cheltuială în anotimpul senzualității cotropitoare, dându-se-n vânt după viața desfrânată, îşi potolea acum toată luxuria-i înfrânată, toată dragostea-i de trai îmbelşugat, în acea viață târzielnică, primejdioasă ca un pod fără zaplazuri.

O viață care nu putea să țină mult. Când iei mereu şi nu mai pui la loc, muntele că-i munte şi tot scade, spun țăranii când intră în coşar să ducă grâul la moară. Sacii Risipitorului aveau fund, ca toți sacii; şi veni ziua în care nu mai era în saci nici aur, nici argint, nici aramă, ci bucăți de pânză şi de piele ce se turteau pleoştite pe jos. Prietenii şi femeile se făcură nevăzuți; robii, paturile şi mesele fură vândute, iar cu ce luă de pe ele abia de mai putea mânca, la voia întâmplării, câteva zile. Spre mai mare nenorocire, se ivi şi foamea în acel târg. Aşa ca Risipitorul se trezi flâmând în mijlocul unui norod hămesit. Şi, cât era de lung, nimeni nu-l băgă în seamă. Femeile plecaseră

prin alte târguri, pe unde puteau să stea mai bine: prietenii de noapte şi de chefuri abia de-şi puteau duce zilele lor.

Nenorocitul, cu mâna goală, plecă de-acolo şi se luă după un bogătaş care se ducea la țară, unde avea o moşie. Atâta se rugă de-acela, că-l tocmi porcar; era tânăr, voinic, iar porcarii nu prea dădeau ghes; nimeni, mai răsărit, nu voia să se apuce de acea meserie. Pentru un evreu nici că putea fi ocară mai mare. Până şi-n Egipt, unde totuşi oamenii se închinau la dobitoace, doar porcarii n-aveau voie să intre în templu şi niciun părinte nu şi-ar fi dat fata după un porcar, precum nimeni n-ar fi luat-o pentru tot aurul pământului pe fata unui porcar.

Însă Risipitorul n-avea de-ales şi trebui să mâne cârdul de porci la păscut. Nu-i dădeau simbrie, iar mâncarea era puțină, că puțină era pentru toți. Pentru porci nu-i foamete, că ei mănâncă orice, iar în acele locuri aveau roşcove din belşug, să se tot satură. Nenorocitul acela hămesit de foame se uita cu jind la porcii negri şi roşcovani, care scormoneau în pământ, ronțăiau tecile şi rădăcinile, uneori îi venea să mănânce cu porcii de-a valma şi plângea gândindu-se la belşugul de-acasă şi la ospețele din târgul cel mare. Uneori, biruit de foame, lua de sub râtul guițat al porcilor o păstae de roşcovă, potolindu-şi amarul pocăinței cu acea dulceață searbădă şi lemnoasă. Vai de el de l-ar fi văzut stăpânul!

Îmbrăcămintea-i era un suman murdar de rob, care mirosea a bălegar; încălțămintea-i, o pereche de opinci scorojite, prinse cu nojițe de răchită: pe cap, o ciupercă de pălărie arsă de soare. Iar mândru-i chip de june amorez, pârlit de arşița ponoarelor, se scofâlcise şi se lungise, prinsese față de mortăciune, plumburie şi mocirloasă.

Cine i-o fi purtând acuma mantalele albe de lână toarsă şi țesută-n casă, pe care i le-a lăsat în sipete fratelui său? Unde i-or fi mândrele halate de mătase vopsită în purpură, pe care se văzu nevoit să le vânză telalilor pe câțiva gologani? Slugile tatălui său umblau mai bine îmbrăcate ca el. Şi mâncau mai mult.

Venindu-şi în fire, îşi spuse:

-Câți din argații tatei nu pot mânca toată pâinea, iar eu mor de foame!

Până atunci, de îndată ce i se înfățișase gândul întoarcerii acasă, îl și izgonise. Să se întoarcă în halul acela, după ce-și disprețuise casa, după ce-l făcuse pe tată-său să plângă și făcuse pe placul fratelui său! Să se întoarcă gol, desculț, fără o drahmă, fără inel - semn de libertate -, pocit și năimit de acea hămesită robie, împuțit și pângărit de-acea păcătoasă meserie; să le dea dreptate cuminților vecini, cumintelui său frate; să se umilească la picioarele bătrânului, pe care-l părăsise fără să-i dea ziua bună! Să se întoarcă ca o zdreanță de nemernicie, acolo de unde plecase ca un rege! Să se întoarcă la blidul în care scuipase, într-o casă în care nu mai avea nimic!

Nu. Ceva tot îi mai rămânea. Tatăl său. Dacă era al tatălui său, tatăl era și al lui, îi era copil, prăsilă a cărnii sale, ieșit din sămânța lui într-o clipă de dragoste. Părintele, chiar jignit, n-ar putea să se lepede de sângele său. De nu-l va primi ca fecior, îl va ține măcar la curte argat. În locul unui străin, al unui ins născut din alt tată. „O s-o pornesc la drum și-o să mă duc la tata să-i spun: - Tată, păcătuit-am în fața cerului și în fața-ți; nici nu mai am obraz să spun că-ți sunt copil, ci tocmește-mă argat la tine. Nu mă întorc ca fecior, ci ca slugă, ca salahor; nu-ți cer dragoste, că nu mai am drept, ci doar oleacă de pâine în bucătăria ta."

Și băiatul, dându-i stăpânului porcii pe seamă, o luă către părțile lui. Cerea câte-un dărăb de pâine pe la țăranii care-i dădeau și scălda pâinea aceea de pomană în sărătura lacrimilor, la umbra sicomorilor. Picioarele cojite și jupuite abia-l mai duceau; era desculț, dar credința iertării îl ducea, pas cu pas, către casă.

La urma urmelor, într-o zi, la amiază, zări conacul tatălui său, dar nu cuteză să bată, nici să strige, nici să intre. Ci dădea târcoale, să iscodească de-ar fi ieșit careva. Și iată că tatăl său se arată-n poartă și-l vede de departe - copilul s-a schimbat, însă ochii unui părinte, fie chiar stricați de plâns, trebuie să-l cunoască - și dă fuga la el, îl strânge la piept, îl sărută, iar îl mai

sărută, nu osteneşte lipindu-şi de zor bătrânele-i buze palide de acea faţă istovită, de acei ochi cu căutătură schimbată, dar tot frumoşi, de acel păr plin de praf, dar tot creţ şi moale, de acea carne care-i carnea lui.

Feciorul, uluit şi înduioşat, nu poate să răspundă sărutărilor. Şi abia ce scapă din braţele părinteşti, se aruncă la pământ şi rosteşte tremurând vorbele învăţate pe de rost:

- Tată, păcătuit-am în faţa cerului şi în faţă-ţi: nici nu mai am obraz să spun că-ţi sunt copil.

Dar dacă feciorul se umileşte până la a nu mai voi să-şi zică fiu, bătrânul în acea clipă se simte mai mult ca oricând părinte; i se pare că mai este odată tată. Şi fără măcar a-i răspunde, cu ochii înceţoşaţi şi umezi, dar cu glasul răsunător de odinioară, îşi cheamă slugile:

- Aduceţi haina cea mai frumoasă şi mai mândră şi o puneţi pe el; puneţi-i un inel în mână şi încălţări în picioare.

Feciorul stăpânului nu se cade să intre în casă în halul acela, ca un orbeţ. Haina cea mai frumoasă, încălţările cele noi, cu inelul pe deget. Iar slugile trebuie să-l slugărească, doar şi el e stăpân.

- Ci aduceţi viţelul pe care l-am îngrăşat şi să-l junghiem, să ne ospătăm şi să facem praznic, că mort mi-era fecioru şi-a-nviat, pierdut a fost şi s-a aflat.

Viţelul cel gras era ţinut pentru sărbători: dar care sărbătoare, pentru mine-i mai frumoasă ca aceasta? Îl plânsesem mort şi iată-l viu, lângă mine; îl pierdusem prin lume, iar lumea datu-mi-l-a înapoi. Departe era şi s-a întors printre noi; calic fost-a pe la casele străinilor, iar acuma-i stăpân în casa lui; flămând era şi ospăta-se-va la masa noastră.

Iar slugile se supuseră şi viţelul fu înjunghiat, jupuit, sfârtecat şi pus la fript. Iar din pivniţă fu scos vinul cel mai vechi. Şi dereticară odaia musafirilor, pentru ospăţul întoarcerii. Câţiva robi se duseră să-i poftească pe prietenii bătrânului, iar alţii după lăutari, să vină iute cu scripcile şi cu surlele.

Şi când totul fu gata, după ce feciorul se îmbăie şi tată-său îl mai sărută de multe ori - voind parcă să se încredinţeze cu

gura lui că feciorul cel adevărat era acolo cu el, iar nu arătarea unui vis - prinseră a benchetui, vinul curse râuri şi lăutarii ţinură isonul cântărilor de veselie.

Cel mare era la câmp, la muncă; iar seara, întorcându-se, când se apropie de casă, auzi cântece şi larmă, bătăi din palme şi tropăituri de dănţuitori. Nu ştia ce să creadă. Ce s-o fi întâmplat? Şi-o fi sărit tata din minţi? Ori s-a oprit vreo nuntă, din bun senin, la noi?

Duşman al zarvei şi al mutrelor necunoscute, nu voi să intre, să vadă cu ochii lui ce se-ntâmplase. Ci strigându-l pe-un băiat care tocmai ieşea din casă, îl întrebă care era oare pricina acelei gălăgii.

- S-a întors fratele tău. Iar bătrânul înjunghiat-a viţelul pus la îngrăşat, că l-a aflat iarăşi sănătos şi viu.

La acele cuvinte i se poticni inima şi se făcu alb ca varul la faţă. Nu de plăcere, ci de ciudă şi de pizmă. Mânia cea veche îi clocoti iarăşi în suflet, de parcă i s-ar fi făcut vreo strâmbătate. Nici nu voi să intre în casă, ci stătea pe-afară ciudos.

Atunci tatăl său ieşi din casă şi-l strigă: - Vino-ncoa'! Iată, venit-a frate-tău şi a-ntrebat de tine; mult se va bucura văzându-te, şi-om petrece cu toţii.

Dar cumintele nu-şi putu stăpâni vorbele şi, cea dintâia oară în viaţa lui, cuteză să-l învinuiască pe bătrân făţiş:

- Iată, de-atâţia ani te slugăresc ca o slugă, nici nu ţi-am ieşit vreodată din cuvânt; iar mie nu mi-ai dat niciodată un ied să-l mănânc şi eu cu prietenii mei. Dar când fiu-tău, după ce ţi-a irosit averea cu femei din toată lumea, s-a-ntors acasă, junghiat-ai pentru dânsul viţelul gata îngrăşat.

Prin aceste puţine cuvinte îşi dă pe faţă toată josnicia sufletului său, ascunsă până atunci în mantia farisee a cumineniei. Îi aminteşte tatălui său că el niciodată nu-i ieşise din cuvânt, că bătrânul fusese zgârcit cu el - nu mi-a dat nici măcar un ied! - şi-l ţine de rău, el, copil neiubitor, că-i un tată prea drăgostos. „Fiu-tău", nu zice frate; recunoască-1 drept fecior tată-său; dar el drept frate nu vrea să-l socotească. „Ţi-a irosit banii cu femei pierdute". Banii care nu erau ai săi, cu femei care nu erau ale

sale; pe câtă vreme eu am stat cu tine, muncindu-ți din greu ogoarele, fără nici o răsplată.

Dar părintele, precum l-a iertat pe celălalt băiat, îl iartă şi pe acesta.

-Copile, tu eşti tot mereu cu mine şi ce-i al meu e şi-al tău. Dar trebuia să ne ospătăm şi să ne veselim, că fratele tău mort era şi a-nviat, pierdut era şi s-a aflat.

Bătrânul nu se îndoieşte că aceste cuvinte ajung spre a-i închide gura. „Mort a fost şi a-nviat, pierdut a fost şi s-a aflat". Mai e nevoie de altceva? Ce l-ar putea înduplecа mai bine? Va fi făcut ce-a făcut. Mi-a irosit agoniseala cu femeile; a petrecut până s-a săturat. A plecat fără să-mi dea bună ziua, m-a lăsat să plâng. De s-ar fi purtat şi mai rău, tot copilul meu este. De-ar fi tâlhărit la drumul mare, de-ar fi răpus vieți nevinovate, de m-ar fi batjocorit şi mai tare, nu pot uita că mi-e copil, sângele meu. Plecat a fost şi s-a întors; nevăzut era şi s-a arătat; pierdut şi-i aflat; mort şi a-nviat. Mai mult nu-mi pasă. Iar pentru a prăznui minunea, un viţel gras nu-mi pare de-ajuns. Tu n-ai plecat niciodată de pe lângă casă; m-am bucurat totdeauna de tine; toate vitele curții mele ale tale-s, numai să mi le ceri; Mâncat-ai zi de zi la masa mea. Ci el era departe de-atâta vreme, de-atâtea zile, de-atâtea săptămâni, de-atâtea luni. Nu-l mai vedeam decât în vis; nu mai mâncase o bucată de pâine cu mine de-atâta vreme. Nu mi-i dat oare să mă veselesc măcar astăzi?

Isus s-a oprit aici. N-a povestit mai departe. Nu era nevoie. Tâlcul pildei n-are nevoie de adăugiri. Dar nici o poveste - după cea a lui Iosif Jidovul - rostită de gură omenească, n-a fost mai frumoasă ca aceasta; niciuna care să prindă mai în adânc inima omului.

Tâlcuitorii slobozi sunt să bată câmpii şi să-şi piardă vremea. Ba că Risipitorul e omul cel nou, curățit prin încercarea durerii, iar Feciorul cel Cuminte Fariseul care nu iese din slova legii vechi, fără a cunoaşte însă ce-i dragostea. Ba că Feciorul cel cuminte e poporul evreiesc, care nu pricepe dragostea Tatălui, care-l va primi pe păgân cu toate că s-a tăvălit în iubirea mârşavă a păgânității şi a trăit de-a valma cu porcii.

Isus nu era un propunător de enigme. Singur a spus, la sfârşitul parabolei, că mai mult se bucură cerul pentru un păcătos pocăit, decât pentru toţi cuvioşii care se trufesc cu făţarnica lor cuvioşie, decât pentru toţi cei curaţi care se făIesc cu neasemuita lor curăţenie de ochii lumii, decât pentru toţi zeloşii care ascund neînduplecarea inimii lor sub părelnica supunere la lege.

Adevăraţii drept-credincioşi fi-vor primiţi în Împărăţie, dar de ei nimeni nu se îndoia. Nu ne-au făcut să tremurăm şi să suferim, nici nu-i nevoie să ne veselim. Dar pentru cel care era mai-mai să se piardă, pentru cel care-a pătimit ca să-şi făurească suflet nou, ca să înfrângă bestialitatea, pentru cel care şi-a meritat mai mult locul, căci a trebuit să se lepede de tot trecutul său ca să-l capete, pentru acesta înălţa-vom cântările veselirii.

„Care dintre voi, având o sută de oi şi pierzând una nu le lasă pe cele nouăzeci şi nouă în paragină şi se ia după cea pierdută, până ce-o găseşte? Iar când dă peste ea, o ia în spate, bun bucuros şi, ajungând acasă, îşi cheamă prietenii şi vecinii, zicându-le: Veseliţi-vă cu mine, că mi-am găsit oaia cea pierdută."

Care femeie, având zece drahme, de pierde una, n-aprinde opaiţul, nu mătură casa şi nu caută cu luare-aminte până ce-o găseşte? Iar când a dat peste ea îşi cheamă prietenele şi vecinele, zicând: „Veseliţi-vă cu mine, c-am găsit drahma pe care-o pierdusem". Ce-i oaia pe lângă un fecior înviat, pe lângă un om mântuit? Ce preţ are o drahmă pe lângă un rătăcit care, pocăindu-se, porneşte iarăşi pe calea sfinţeniei?

PILDELE PĂCATULUI

Însă iertarea dă naştere unui legământ de la care nu încap abateri. Iertarea poate fi trecută din om în om şi va să fie trecută. Dragostea e un foc pe care de nu-l aprinzi în alţii se stinge. Te-au ars cu bucuria lor; aprinde-l pe cel ce s'apropie; de nu, fi-vei piatră afumată dar rece. Cine-a primit e ţinut să dea înapoi: mai mult, ar fi mai bine - dar măcar o parte.

Într-o zi, un Rege voit-a să se socotească cu supuşii săi. Şi unul câte unul îi chemă să i se înfăţişeze. Printre cei dintâi fu adus un ins care-i datora zece mii de talanţi. Neavând cu ce să-i plătească, Regele porunci să fie vândut, cu nevasta, cu copiii şi cu tot ce-avea, întru despăgubirea unei părţi din datorie. Robul, deznădăjduit, se aruncă la picioarele regelui. Părea o boccea de straie, din care ieşeau suspine şi făgăduieli: Îndură-te, mai aşteaptă câteva săptămâni şi ti-oi plăti tot; da' nu îngădui ca nevasta şi copiii să-mi fie duşi în bâlci ca oile, despărţiţi de mine, alungaţi cine ştie unde.

Regele se înduioşă - avea şi el copii mici - îi dădu drumul, ba-i iertă şi acea datorie mare.

Robul ieşi afară de parcă era alt om; însă inima-i, chiar şi după atâta de mare hatâr, îi rămăsese aceeaşi, întâlnindu-se cu unul din tovarăşii săi care-i datora o sută de dinari - nimica toată, faţă de cele zece mii de talanţi - se năpusti asupră-i şi-l luă de gât: Dă-mi înapoi datoria, ori te dau pe mâna sbirilor. Pătitul, luat din scurt, făcu ce făcuse năpăstuitorul său mai adineaori în faţa Regelui: i se aruncă la picioare, se rugă. plânse, se jură c-avea să-i plătească peste câteva zile, îi sărută pulpana hainei. Îi pomeni de vechea lor frăţie. Îl rugă să mai aştepte în numele copiilor care-l aşteptau acasă.

Şi nemernicul care era Rob iar nu Rege, nu se îndură: îl apucă pe datornic de-o mână, îl dădu pe mâna judecătorului şi-l aruncă în temniţă. Vestea, printre ceilalţi robi ai palatului se răspândi şi-i îndureră pe toţi. Astfel că ajunse repede la urechile Regelui, care, punând să-l cheme pe cel nemilos, îl

dădu pe mîna călăilor: Iertatu-ți-am acea datorie mare; oare nu se cădea s-o ierți și tu pe-a fratelui tău, care era nespus mai mică? Mie mi-a fost milă de tine; oare nu se cădea să-ți fie milă de dânsul?

Păcătoșii, când recunosc răul din ei și se leapădă de păcat cu inimă smerită, sunt mai aproape de împărăție ca evlavioșii care se trudesc cu lauda smereniei lor.

Doi inși se urcară la Templu să se roage; unul era Fariseu, celălalt Vameș. Fariseul, cu cornul legat în frunte și la mâna stângă, cu canafurile lungi și lucioase la șal, țanțoș, stând în picioare ca unul ce se simte-n casa lui, se ruga astfel: Doamne, mulțumescu-ți ție că nu-s ca alții, hrăpăreț, nedrept, păcătoșit de femei, sau ca vameșu' acela de acolo. Postesc de două ori pe săptămână, plătesc toate dăjdiile și nu ies din poruncile Legii.

Vameșul, în schimb, nici măcar nu cuteza să ridice ochii și parcă i-ar fi fost rușine să i se înfățișeze lui Dumnezeu. Ofta și se bătea în piept și nu rostea decât aceste cuvinte: „Dumnezeule, îndură-te de mine păcătosul".

„Spun vouă că acesta coborât-a acasă iertat, iar celălalt nu; că cel ce se-nalță va fi coborât, iar cel ce se smerește înălțat fi-va".

Un mare învățat al Legii îl întrebă pe Isus cine este aproapele; iar Isus povesti: „Un om, un Evreu, scobora din Ierusalim spre Iericon prin ponoarele munților. Tâlharii îi ieșiră înainte și după ce-l schingiuiră și-i prădară avutul, îl lăsară-n drum mai mult mort. Trece pe-acolo un Preot, unul din cei care se duc mai abitir pe la ospețe și se laudă a cunoaște de-a fir'a'n păr voința lui Dumnezeu; îl vede pe acel nenorocit întins la pământ, dar nu se oprește și, nu cumva să se murdărească, trece pe cealaltă margine a drumului. Puțin după aceea, iată un Levit. Și acesta era, între zeloși, dintre cei mai cu trecere și știa pe de rost toate slujbele sfinte; ba-i părea a fi, mai mult decât țârcovnic, unul din stăpânii Templului. Se chiorăște la trupul cel sângerând și-și căută de drum. Și trece în sfârșit un Samaritean. Pentru Iudei, Samaritenii erau necredincioși,

trădători, puțin mai puțin păcătoşi ca Barbarii, numai pentru că nu voiau să aducă jertfe la Ierusalim şi să primească reforma lui Nehemia. Samariteanul însă nu cercetă dacă nenorocitul căzut în prundişul drumului e circumcis ori ba, dacă-i de loc din Iudeea ori din Samara. Ci se apropie şi văzându-l în halul acela, i se făcu milă de dânsul. Scoțând din oblânci ploştile, îi toarnă un pic de untdelemn şi de vin pe răni, i le leagă cum putu cu o basma, îl ridică pe necunoscut în spinarea măgăriței sale, îl duse la un han, îl puse-n pat, căută să-l întremeze dându-i cu de-a sila să mănânce ceva cald şi nu pleacă de-acolo până ce nu-l văzu venindu-şi în fire, cât să poată grăi şi mânca. A doua zi îl luă de o parte pe hangiu şi-i dădu doi dinari: Să ai grijă de el: îngrijeşte-l cât poți mai bine; iar de-i cheltui mai mult, o să-ți plătesc la întoarcere.

Aproapele, aşadar, e cel ce pătimeşte, cel ce are nevoie de ajutor. Oricine-ar fi. Chiar şi duşmanu-ți, dacă are nevoie de tine, chiar de nu te roagă, e cel dintâi dintre cei care-ți sunt aproape.

Mila este cel mai temeinic răvaş pentru primirea în împărăție. Află aceasta bogătaşul cel lacom, îmbrăcat numai în purpură şi-n borangic, care în fiecare zi benchetuia cu prietenii. La poarta palatului său stătea Lazăr, calicul, flămândul, bubosul, care s-ar fi mulțumit cu fărâmele şi cu oasele ce cădeau sub masa Chefliului. Câinilor le era milă de Lazăr şi de calicenia lui: neputându-i face mai mult, îi lingeau rănile, iar el mângâia acele dobitoace blajine şi milostive cu mâna-i numai ciolane. Dar bogătaşului nu-i era milă de Lazăr şi nu-i trecu niciodată prin minte să-l cheme, o singură dată, la masa lui; nu-i trimitea măcar un colț de pâine, rămăşițele pe care le măturau slugile, pe care şi rândaşii le lepădau. Se întâmplă că amândoi, calicul şi avutul, muriră; iar calicul fu primit la masa lui Avram, pe când avutul fu azvârlit să pătimească-n foc. Şi o cruntă sete-l chinuia şi nimeni nu-l mângâia. De departe-l văzu pe Lazăr care se ospăta cu Patriarhii şi, dintre flăcări, strigă: Părinte Avrame, fie-ți milă de mine şi trimite-l pe Lazăr să-mi ude buzele cu vârful degetului, că mă pârjolesc avan în focul acesta.

Nu-i dăduse nici o fărâmitură în viață şi nu cerea scăparea din foc, nici o cană cu apă, nici măcar o înghițitură, nici măcar o picătură, ci se mulțumea cu acea fărâmă de jilăveală ce se putea prelinge pe vârful unui deget, al celui mai mic deget dintre degetele calicului. Dar Avram răspunse: Fiule, adu-ți aminte că te-ai bucurat în viață de toate bunătățile, iar Lazăr de toate nenorocirile. Acu' el e mângâiat, iar tu chinuit. De i-ai fi dat o fărmătură de la masa ta, şi bine ştiai că-i era foame şi-ți stătea covrigit la poartă mai rău ca un câine, ba până chiar şi câinilor le era mai milă de el decât ție, de i-ai fi dat o înghițitură de pâine o singură dată, n-ai avea nevoie acu' să-i ceri vârfu' degetului înmuiat în apă.

Avutul se gudură în preajma avuțiilor sale şi-i pare rău să dea o părticică, pe-atâta, din ele: deoarece i se părea că viața stă locului şi că ziua de mâine va fi la fel cu cea de ieri. Dar moartea vine şi pentru el, când se gândeşte mai puțin. Era odată un proprietar care într-un an strânse mai multe roade ca de obicei de pe moşiile sale. Şi se chibzuia în fel şi chip, pe socoteala noii sale bogății. Ci zicea: Doborî-voi la pământ hambarele şi voi face altele mai mari, să încapă-n ele toată strânsura, grâul, orzul, fânețele; şi voi face alte coşare pentru fân şi paie; alte grajduri pentru boii ce-i voi cumpăra; pe deasupra, un staul mare în care să-mi intre toate oile şi caprele. Şi spune-voi sufletului meu: De acum ai la păstrare multă avuție, pe mulți ani; ci odihneşte, mănâncă, bea, bucură-te şi nu te mai gândi la nimic.

Nici nu-i trecu prin minte, măcar o clipă, gândul că din acele binefaceri ale pământului ar fi putut lăsa la o parte o fărâmă, să aline cu ea suferințele sărăcimii. Dar chiar în acea noapte în care visase atâtea înfrumusețări, bogătaşul muri: iar a doua zi fu dus la groapă, singur şi gol, sub pământ; nici nu se află oameni care să se roage pentru dânsul la cer.

Cine nu ştie să şi-i facă prieteni pe săraci, cine nu-şi foloseşte bogăția ca să le uşureze nevoile, să nu se gândească de-a intra în Împărăție. Uneori fiii pământului ştiu să-şi facă mai bine treburile lor pământeşti, decât fiii luminii, pe cele cereşti. Ca acel arendaş

care-şi înşelase stăpânul şi trebuia să plece. Chemă, rând pe rând, datornicii moşiei şi tuturor le şterse o parte din datorie; aşa că, fiind dat afară, îşi făcuse ici şi colo cu şiretlicu-i cel viclean mulţi prieteni, care nu-l lăsară să moară de foame. Îşi făcuse un bine sieşi şi celorlalţi, înşelându-l, furându-l pe stăpân: era hoţ, dar hoţ cu scaun la cap. Dacă oamenii s-ar folosi întru mântuirea sufletului lor de şiretenia de care se folosi acela pentru păstrarea trupului, cât s-ar înmulţi pocăiţii întru credinţa împărăţiei!

Cel care nu se pocăieşte la vreme va fi tăiat ca smochinul cel sterp. Dar pocăinţa va să fie desăvârşită, deoarece căderea iarăşi în păcat îl depărtează cu mult mai mult decât îl apropiaseră remuşcările. Într-un om intrase duhul rău şi izbuti să-l izgonească. Diavolul se duse în locurile cele arse, voind a se odihni: dar neputând, se gândi să se întoarcă unde se aciuiase la început. Bagă de seamă că lăcaşul, sufletul acelui om, e gol, măturat, curăţat, că abia-abia de-l mai cunoaşte. Atunci se duce, cheamă alte şapte duhuri mai afurisite ca el şi, în capul cetei, izbuteşte să intre iar în casă; aşa că starea din urmă a acelui om a fost mai rea ca cea dintâi.

În ziua izbânzii, părerile de rău şi dezvinovăţirile vor preţui mai puţin ca foşnetul vântului în păpuriş. Se va face atunci cea din urmă şi neînduplecată Alegere. Ca aceea a pescarului care după ce scoate din apă năvodul plin de peşti, stă jos pe mal şi-i pune pe cei buni de mâncare în coşuri şi aruncă chiticeii. Păcătoşilor li se dă un îndelungat răstimp, ca să aibă toată vremea să se schimbe. Dar când vine ziua, cine n-a ajuns la porţi ori nu-i demn să le treacă, va rămâne în vecii veacurilor pe dinafară. Un ţăran cuminte semănase în ogor grâu de cel bun. Dar iată că un duşman al său se duce noaptea pe ogor şi seamănă cu baniţa mătrăgună de cea proastă. După un timp câmpul prinde a înverzi, argaţii bagă de seamă că era mătrăgună şi merg să-i spună stăpânului.

-Să ne ducem s-o plivim?

Dar ţăranul cel cuminte răspunde:

- Nu, nu, că plivind mătrăguna să nu smulgeţi şi grâul. Lăsaţi-o să crească de-a valma. Când o fi să secerăm, le voi

spune clăcaşilor: tăiaţi mai întâi mătrăguna, legaţi-o în snopi, ardeţi-o, scrumiţi-o bine; dar grâul cel bun să mi-l duceţi în hambare.

Şi Isus aşteaptă, ca orice plugar cumsecade, ziua secerişului. Într-o zi, o mare mulţime de oameni se strânsese în preajma lui, ca să-l asculte: şi văzându-i pe toţi acei bărbaţi şi pe toate acele femei flămânde de dreptate şi setoase de iubire, i se făcu milă şi le spuse Ucenicilor:

- Secerişul este îmbelşugat, dar salahorii sunt puţini: rugaţi-vă deci de stăpân să mai trimită alţi secerători.

Glasu-i n-ajungea pretutindeni; nici nu ajung cei Doisprezece: este nevoie de alţi vestitori pentru ca Buna Vestire să le fie dusă tuturor celor care pătimesc şi aşteaptă.

CEI DOISPREZECE

Ursita, neştiind în ce alt chip să-i facă pe cei mari să-şi plătească mărirea, îi osândeşte să aibă Ucenici.

Orice Ucenic, tocmai pentru că-i ucenic, nu pricepe totul; iar dacă-i isteţ, pe jumătate; adică aşa cum îi taie pe el capul, după încercarea minţii lui; de aceea, chiar fără să vrea, trădează învăţătura învăţătorului; o ştirbeşte, o păcătoşeşte, o micşorează, o strică.

Ucenicul are mai întotdeauna tovarăşi şi, nefiind singur, îi pizmuieşte pe ceilalţi; ar vrea să fie măcar cel dintâi dintre cei de-al doilea; de aceea îşi părăseşte tovarăşii, unelteşte împotriva lor; fiecare din ei crede a fi ori cel puţin vrea să fie crezut, singurul tălmăcitor deşăvârşit al învăţătorului.

Ucenicul ştie că-i ucenic şi uneori se ruşinează să mănânce la masa altuia. Atunci răsuceşte, răstălmăceşte gândul învăţătorului, ca să dea lumii de înţeles că are un gând al său, felurit de-al aceluia. Ori propovăduieşte tocmai pe de-a'ndoaselea: cel mai grosolan şi slugarnic chip de-a fi ucenic.

În orice învăţăcel, chiar şi în cei care par mai blajini şi mai nefăţarnici, e sământa unui Iuda.

Un ucenic e un parazit, un om pasiv. Un samsar care-l fură pe vânzător şi-l trage pe sfoară pe cumpărător. Un coate-goale care, chemat să mănânce, ciupeşte salamul, linge sosul, şterpeleşte merele, dar n-apucă oasele; căci n-are dinţi - ori are dinţi de lapte - ca să le spargă, să sugă din ele măduva hrănitoare. Învăţăcelul răstălmăceşte cuvintele, întunecă tainele, încurcă vorbele cele mai limpezi, înmulţeşte greutăţile, tălmăceşte buchiile, poceşte învăţăturile, abureşte evidenţa, umflă amănuntul, dezumflă esenţialul, îndoaie vinul tare cu apă şi, pe deasupra, le vinde oamenilor vărsătura lui drept elixir distilat şi numai tărie. În loc de-o torţă ce răspândeşte lumină şi foc este feştila care fumegă şi nu se luminează nici măcar pe dânsa.

Cu toate acestea, nimeni nu s-a putut lipsi de aceşti ucenici şi învăţăcei. Chiar de-ar fi vrut. Căci omul mare, prea străin de

mulțime, atâta de departe, atâta de singuratic, are nevoie să simtă pe cineva în preajmă-i: nu poate trăi fără părerea că-i pricepe cineva vorbele, că-i primeşte gândurile ca să le treacă altora, departe, înainte, după moarte. Acest hoinar fără casă râvneşte la o vatră prietenoasă. Acestui dezrădăcinat care nu poate avea o familie trupească, îi sunt dragi copiii sufleteşti. Acest căpitan, ai cărui oşteni se vor naşte numai după ce sângele-i va fi îmbibat pământul, are ambiția de a simți în juru-i o oştire cât de mică.

Una dintre formele tragicului imanent în orice mărire stă tocmai aici: ucenicii sunt nesuferiți şi primejdioşi, dar de ucenici, chiar de-s fățarnici, nimeni nu se poate lipsi. Proorocii suferă când nu-i găsesc; suferă poate mai mult când i-au găsit.

Deoarece un gând este legat prin mii de fire de întregul suflet, mai mult ca un copil. Atât de scump, firav şi plăpând - cu atâta mai neîmpărtăşit, cu cât este mai nou. A-l încredința altcuiva, a-l altoi pe-un gând străin, pe-un gând, fireşte, mai prejos de gândul tău, a-l da pe mâna cuiva care nu va şti să-i respecte, această comoară atât de rară: un gând măreț, un gând nou - e o răspundere nebănuită, un chin de fiece clipă, o pătimire.

Şi totuşi, în omul mare stăruie dorința aprigă de-a le împărtăşi tuturor ceea ce-a primit, iar singur nu poate dovedi; stăruie vanitatea care izbuteşte să se cuibărească chiar şi lângă cea mai înaltă mândrie, iar vanitatea are nevoie de cuvinte mângâioase, de elogii fie chiar supărătoare, de învoiri fie chiar numai rostite, de consfințiri fie chiar de rând: de izbânzi, fie şi numai umbre.

Cristos nu ştia ce-s micimile oamenilor mari şi totuşi, primind toate poverile omenirii, nu voi să fugă nici de cele pe care le dau ucenicii. Mai înainte de-a fi chinuit de duşmani, se învoi să fie chinuit de prieteni.

Preoții îl omoară o singură dată; ucenicii îl făcură să pătimească în toate zilele. Pătimirile sale n-ar fi fost desăvârşite în cruzime de n-ar fi avut parte, pe lângă Saduchei, Zbiri, Romani, Plebe şi de părăsirea Apostolilor.

Ştim cine erau. Galileian, îi alese dintre Galileani; sărac, îi luă dintre săraci; simplu, dar de-o simplitate dumnezeiască ce

întrece toate filozofiile, îi chemă la el pe cei săraci cu duhul, în care simplitatea rămânea învăluită în pământ. Nu voia să-i aleagă dintre bogați, deoarece se răsculară împotrivă-le; nici dintre Scribi ori Învățați, deoarece venea să le răstoarne Legea; nici dintre filozofi, deoarece în Palestina nu trăiau filozofi şi chiar de s-ar fi aflat, ar fi căutat să-i stingă mistica lui supranaturală, sub limitarea dialecticii.

Ştia că acele suflete necioplite dar întregi, neştiutoare dar avântate, ar fi putut la urmă să le primenească după dorința lui, să le facă să urce până la el, să le netezească asemeni mâlului din apă care-i noroi, dar când e şlefuit şi copt în cuptor se poate schimba în eternă frumusețe. Însă pentru această primenire fu nevoie de flacăra pogorâtă din cea de-a Treia Ființă. Până la Rusalii, nedesăvârşita fire a Apostolilor se răzbună în multe rânduri, părtaşă la toate căderile.

Celor Doisprezece multe se cade să li se ierte, deoarece afară de unele clipe, au crezul în Isus: deoarece s-au străduit să-l iubească aşa cum voia să fie iubit: şi, mai ales, deoarece, după ce-l părăsiră în livada din Ghetsimani, nu-l mai uitară niciodată: ci lăsară în vecii veacului pomenirea cuvintelor şi a vieții sale.

Dar dacă îi privim mai de-aproape, în Evanghelii, pe acei ucenici despre care avem oarecare ştiință, ni se strânge inima. Aceşti fericiți care se bucură de harul neprețuit de-a trăi cu Cristos, lângă Cristos, de-a umbla, de-a mânca cu el, de-a dormi între aceiaşi pereți, de a-l vedea la față, de a-i asculta din chiar gura lui cuvintele, aceşti doisprezece fericiți pe care milioane de suflete i-au pizmuit într-ascuns de-a lungul veacurilor, nu dovediră totdeauna a merita fericirea nețărmurită de care au avut parte.

Îi vedem, tari de cap şi de suflet, că nu-s în stare să priceapă cele mai limpezi pilde ale Învățătorului; nu totdeauna sunt în stare să priceapă, nici chiar după moartea sa, cine fusese Isus şi ce fel era împărăția pe care-o vestise; lipsiți adesea de credință, de dragoste, de frăție; râvnitori la răsplăți pizmuindu-se între ei; nerăbdători de răsplata aşteptării;

neîndurători față de cei care nu erau cu dânşii; răzbunători față cu cei care nu voiau să-i primească; somnoroşi, îndoielnici, trupeşi, zgârciți, trândavi.

Unul se leapădă de el în trei rinduri: altul aşteaptă să i se închine când e în mormânt; altul nu crede în chemarea lui, pentru că purcede din Nazaret: altul nu vrea să creadă că a înviat; altul, în sfârşit, îl vinde duşmanilor şi-l arată, cu cea din urmă sărutare, celor ce-l prind; alții, după cuvântări prea înalte „se traseră îndărăt şi nu mai colindau cu el".

În mai multe rânduri Isus trebui să-i țină de rău pentru zăbava minții lor. Le povesteşte pilda Semănătorului şi nu-i pricep tâlcul: „Nu înțelegi astă parabolă? Dar cum le înțelegi pe toate celelalte?". Le spune să fie cu băgare de seamă, să se ferească de plămada Fariseilor şi a Saducheilor, iar ei cred că vorbeşte de pâinea trupească. „Nu vă gândiți şi nu pricepeți încă? Vi s-a împietrit inima-n voi? Aveți ochi şi nu vedeți? Unde vi-s mințile?"

Cred mai totdeauna, la fel cu prostimea, că Isus ar fi Messia trupesc, lumesc, războinic, venit să rezidească tronul cel vremelnic al lui David. Chiar când e gata să se-nalțe la ceruri, îl întreabă: Doamne, a venit vremea să întemeiezi la loc împărăția Ierusalimului? Iar mai înainte, după Înviere, cei doi ucenici din Emaus îi spun: „Trăgeam nădejde că el avea să fie cel ce va răscumpăra Israelul, pe câtă vreme..."

Se sfădiră între ei ca să ştie al cui va fi locul de frunte în noua împărăție, iară Isus trebui să-i dojenească. „Despre ce vorbeați pe drum? Iar aceia tăceau, pentru că se certaseră intre ei ca să ştie care era cel mai mare. Iar Isus stând jos, îi chemă pe cei Doisprezece şi le spuse: „Dacă vreunul dintre voi ține să fie cel dintâi, fie cel de pe urmă, sluga tuturor".

Pizmuitori pe agoniseala tovarăşilor, i-l pârâră lui Isus pe unul care scotea pe dracu' din oameni în numele său. „Nu-l opriți - răspunde Isus - că nu-i nimeni care, după ce-a săvârşit o faptă bună în numele meu, să poată, din bun senin, să mă bârfească. Că cine nu-i împotriva noastră este cu noi".

După o cuvântare rostită în Capernaum, câțiva se mâniară auzindu-l: „Din care pricină, mulți din ucenicii săi, după ce-i auziră spusele: grea e tăios la vorbă. Cine să-l asculte?". Şi se lăsară de Isus.

De altfel Isus nu le cruța nici o greutate celor care voiau să-l urmeze. Un Scrib îi spune că-l va urma oriunde. „Iar Isus aceluia: Vulpile au vizuini şi păsările cerului cuiburi; dar Fiul Omului n-are unde pune capu'". Altul, şi era ucenic, voia să-şi îngroape mai întâi părintele. Dar Isus îi răspunse: „Ia-te după mine; ci lasă-i pe morți să-şi îngroape morții". Şi iarăşi, altul: „Doamne, te voi urma, dar îngăiduie-mi mai întâi să-mi iau rămas bun de la ai mei". Isus îi răspunse: „Cel care după ce-a apucat plugul se mai uită îndărăt, nu-i de el împărăția lui Dumnezeu".

Se apropie de el şi un Fecior Bogat, care nu-i ieşea din cuvânt. „Iar Isus, uitându-se la dânsul cu duioşie, îi spuse: Îți lipseşte un lucru: du-te, vinde tot ce ai şi dă-le săracilor; dobândi-vei o comoară în cer; iar pe urmă vino şi urmează-mă. La aceste cuvinte, mâhnindu-se acela foarte, plecă de-acolo îndurerat, că avea multe bogății".

Spre a fi alături de el, omul trebuie să-şi lase Casa, Morții, Familia, Banii - toate iubirile de rând, toate avuțiile obşteşti. Ce dă în schimb e atât de scump, că va putea răscumpăra orice lepădare. Dar puțini sunt în stare de aceste lepădări - iar unii, după ce-au crezut, se vor îndoi.

Pentru cei Doisprezece, mai toți săraci, lepădarea era mai uşoară; şi totuşi nu izbutiră în toate împrejurările să fie aşa cum voia Isus. „Simon, Simon, - îi spuse într-o zi lui Petru - Satana a cerut să vă trec prin ciur, cum se trece grâul'". Ci oricât de deasă să fi fost pânza lui Cristos, în mijlocul grâului său rămaseră şi boabe de neghină.

SIMON ZIS PIATRĂ

Petru, înainte de Înviere, e ca un trup alături de-un suflet, ca un glas al țărânei ce petrece înălțarea unui suflet. Este plebea ce-aşteaptă în preajma unei aristocrații pe care-o nădăjduieşte. Este pământul ce crede în cer, dar rămâne pământ. În închipuirea-i de om necioplit, împărăția Cerurilor este încă prea asemeni împărăției Messianice a Proorocilor.

Isus rosteşte faimoasele cuvinte împotriva celor bogați: „Mai îndemână-i vine unei cămile să treacă prin urechile acului, decât unui bogătaş să intre în împărăția lui Dumnezeu". Lui Petru această osândire atât de neînduplecată a bogăției i se pare nelalocul ei. „Iar Petru prinse a-i spune: Vezi? Lăsat-am toate ale noastre şi te-am urmat: cu ce-o să ne-alegem?" Parc-ar fi un cămătar care întreabă câtă dobândă i se va plăti. Iar Isus, ca să-l mângâie, îi făgăduieşte că va sta pe tron să judece un trib al Israelului - pe celelalte unsprezece le vor judeca ceilalți unsprezece - şi adăugă că fiecare din ei va avea de-o sută de ori mai mult decât cele de care s-au lepădat.

Isus propovăduieşte că numai ceea ce iese din om îl poate pângări: dar Petru nu înțelege: „Petru atunci prinse a-i spune: Lămureşte-ne astă pildă. Iar Isus spuse: Oare şi voi sunteți încă lipsiți de minte? Nu pricepeți...". Dintre Ucenicii atât de nevolnici la pricepere, Petru e unul din cei mai grei de cap. Porecla-i „Cefa, Piatră, bucată de stâncă" - nu i se trage doar de la tăria credinței sale (adesea Isus îl ține de rău şi pentru slaba-i credință, iar lepădarea-i din urmă va fi dureroasă dovadă), ci şi de la tăria minții lui.

Nu era o minte trează, în înțelesul adevărat şi larg al cuvântului. Adormea uşor, chiar în clipele hotărâtoare. Adormi pe muntele Schimbării la Față, adormi în noaptea din Ghetsimani - după cea din urmă Cină, în timpul căreia Isus rostise cuvinte ce nu l-ar mai fi lăsat să doarmă cât lumea pe-un scrib.

Şi totuşi, mare-i era cu cutezarea. Atunci când Isus, în cea din urmă seară, dă de veste că va trebui să pătimească

şi să moară, Petru sare: „Doamne, cu tine-s gata să merg în temniță şi la moarte. Chiar de-ai fi pentru toți ceilalți prilej de nenorocire, pentru mine n-ai să fii niciodată. Chiar de-ar trebui să mor cu tine," nu, n-am să mă lepăd de tine. Iar Isus spuse: „Petre, zic ție că azi cocoşul nu va cânta mai înainte să spui de trei ori că nu mă cunoşti".

Isus îl ştia mai bine decât se ştia el însuşi. Iar când stătea în curtea lui Caiafa să se încălzească la foc, în vreme ce preoții îl chinuiau şi-l ocărau pe Dumnezeul său, răspunse de trei ori că nu era dintre cei care umblaseră cu dânsul.

În clipa prinderii se prefăcuse - împotriva sfaturilor lui Isus - că se împotriveşte; îi tăiase o ureche lui Marcu. Nu pricepuse încă după mulți ani de zilnică tovărăşie, că lui Isus îi era nesuferită orice fel de silnicie trupească. Nu pricepuse că de-ar fi vrut Isus să scape, ar fi putut să se ascundă în pustiu fără ştirea nimănui, ori să fugă din mâna soldaților, cum făcuse mai înainte, în Nazaret. Isus dădu atâta de puțină însemnătate acelei fapte, potrivnică sufletului său, că vindecă pe dată rana şi-l dojeni de nestăpânitul răzbunător.

Nu era cea dintâia oară când Petru se dovedea mai prejos de măreția clipelor. Ca toate mințile necioplite, înclina să vadă tina cea pământoasă în pornirile sufleteşti, josnicia în înălțime, banalul în tragic. Pe muntele Schimbării la Față, când se trezi, îl văzu pe Isus scânteietor de raze albe, stând de taină cu alți doi, cu două duhuri, cu doi prooroci. Şi cel dintâi gând ce-i trecu prin minte, în loc de-a i se închina tăcând, a fost să înjghebeze un adăpost pentru cele două lumini: „Învățătorule - zise Petru - este bine să poposim aici; să facem trei corturi; unul pentru tine, altul pentru Moise şi altul pentru Ilie". Iar Luca, cumintele evanghelist, adăugă spre a-1 dezvinovăți: „Nu-şi dădea seama de ce spune".

Când îl văzu pe Isus umblând în voie pe fața bălții, îi trăsni prin cap să facă şi el la fel. „Petru, coborând din luntre, prinse a merge pe apă şi a se apropia de Isus. Dar văzând furia vântului, i se făcu frică şi, deoarece începea să se afunde, strigă: Doamne, scapă-mă! Iar Isus, întinzând iute mâna, îl apucă şi

zise: „Necredinciosule, de ce te-ai îndoit de mine?". Dibaciul pescar, pentru că era deprins cu balta şi cu Isus, credea să poată face ca învăţătorul său, nici ştia că-i nevoie de-un suflet cu mult mai mare, de-o credinţă cu mult mai puternică decât a sa, spre a porunci vijeliilor.

Marea dragoste ce-i purta lui Isus, dragoste ce-i răscumpăra toate slăbiciunile, îl împinse într-o zi până acolo că mai-mai să-l dojenească aspru de tot. Isus le dase de ştire Ucenicilor că avea să pătimească şi că oamenii aveau să-l omoare. Atunci Petru, luându-l la o parte, prinse a-1 ţine de rău şi a-i spune: Ferească Dumnezeu, Stăpâne, una ca asta n-are să se-ntâmple! Dar Isus, întorcându-se către Petru îi spuse: Piei de lângă mine, Satană, tu-mi ţii calea. Nu ţi-e gândul asemeni gândului lui Dumnezeu, ci asemeni gândului oamenilor". Nimeni n-a rostit vreodată o judecată atât de cumplită asupra capului lui Simon zis Piatră. Era chemat să lucreze pentru Împărăţia lui Dumnezeu şi se potrivea la gând cu oamenii. Mintea-i încă înăclăiată în gândurile josnice ale Messianităţii izbăvitoare nu voia să-şi închipuie un Messia obidit, osândit şi spânzurat. Nu era încă viu în sufletul său gândul Ispăşirii dumnezeieşti, gândul că nu se poate da sănătate fără o ofrandă de durere şi de sânge, că cei mari trebuie să-şi jertfească trupul cruzimii celor mărunţi, pentru ca cei mici, după ce vor fi fost luminaţi de acea viaţă, să fie mântuiţi de moartea aceea. Îl iubea pe Isus; dar iubirea-i, deşi atâta de drăgăstoasă şi de puternică, păstra încă ceva lumesc şi se răzvrătea gândului că Regele său avea să fie pângărit, că Dumnezeul său avea să moară. Dar descoperise cel dintâi pe Cristos în Isus şi această întâietate era atât de măreaţă, că nimic n-a mai putut-o şterge.

Numai după înviere fost-a pe de-a-ntregul al Învăţătorului său. Si când i se arată pe malurile Mării Tiberiade, Isus îl întreabă: mă iubeşti? Iar Petru nu cuteză a spune că-l iubeşte, după ce se lepădase de dânsul. Îi răspunde, speriat: Ştii bine că-mi eşti drag. Dar Isus cerea iubire, nu simplă prietenie. Şi mai spune odată: mă iubeşti? Iar Petru, iarăşi: Da, îmi eşti drag. Dar Isus nu-i dă răgaz: Simone, îţi sunt cu adevărat drag? Iar

atunci Petru, învins, răspunde în sfârşit aproape scos din fire, cu vorba pe care Isus i-o smulge de pe buze: Doamne, toate le ştii, bine ştii că te iubesc.

De trei ori, în noaptea din ajunul morţii, Petru se lepădase de Isus. Acum, după izbânda asupra morţii, Petru de trei ori îşi mărturiseşte iubirea. Acestei iubiri, care-n curând fi-va luminată de înţelepciunea cea mai desăvârşită, îi va rămâne credincios până-n ziua în care-şi va da sufletul, la Roma, pe-o cruce asemeni crucii lui Cristos.

FIII TUNETULUI

Cei doi frați pescari, Iacob şi Ioan, care părăsiseră pe malurile Capernaumului năvoadele şi barca lor spre a-l urma pe Isus, cei care împreună cu Petru alcătuiră un fel de treime - doar ei îl întovărăşiră pe Isus în casa lui Iair, ori pe culmea Schimbării la Față şi doar pe ei îi ține pe lângă sine în noaptea Măslinilor - nu dobândiseră de-a lungul convietuirii lor cu Învățătorul destulă umilință. Isus îi poreclise Boanerges, Fii ai Tunetului. Poreclă batjocoritoare întrucâtva, aducea aminte de firea lor năpustită şi mânioasă.

Când o porniră cu toții către Ierusalim, Isus îi mână pe câțiva dintre ei înainte, să-i găsească o gazdă. Străbătură Samaria şi într-o casă de țară fură primiți ca vai de lume. „Însă aceia nu voiră să-l primească, deoarece se ducea la Ierusalim. Iar Iacob şi Ioan, ucenici ai săi, văzând aceasta, spuseră: „Stăpâne, te învoieşti să spunem să se abată asupră-le focu' cerului, să-i nimicească?" Ci el, întorcându-se, îi certă. Pentru dânşii, Galileeni credincioşi Ierusalimului, Samaritenii erau tot duşmani. Zadarnic auziseră Cuvântarea de pe Munte - „faceți bine chiar şi celor ce vă urăsc, rugați-vă pentru cei ce vă năpăstuiesc" - zadarnic îi sfătuise cum să se poarte cu lumea - „iar dacă cineva nu vrea să vă primească... ieşind din casa aceea şi din târgul acela, scuturați-vă praful de pe picioare". Simțindu-se jigniți în Isus, bănuiau să-i poată porunci focului cerului. Li se părea că fac o faptă bună, prefăcând în scrum un sat ce se dovedise vinovat de neospeție.

Şi totuşi, deşi atât de departe de acea primenire drăgostoasă ce singură poate fi realitatea împărăției din Ceruri, ucenicii țineau morțiş să prindă locurile de frunte în ziua izbânzii.

„Iar Iacob şi Ioan, feciorul lui Zevedei, se apropiară de Isus şi-i spuseră: Stăpâne, te rugăm să ne faci ce ți-om cere. Iar el îi întrebă: Ce vreți să fac? Iar ei: Îngăduie-ne ca atunci când fi-vei în slavă, să stăm unu' de-a dreapta, iar altu' de-a stânga ta. Ci Isus le spune lor: Nu ştiți ce-mi cereți... Iar ceilalți zece, auzind

acestea, se mâniară pe Iacob şi pe Ioan. Dar Isus, chemându-i aproape, le spuse: oricare va voi să fie mare, fie sluga voastră; şi oricare va voi să fie cel dintâi, fie robul tuturor; că nici Fiul Omului n-a venit să fie slugărit, ci să slujească".

Răsturnătorul se folosi de nevinovata obrăznicie a Fiilor Tunetului, ca să mai rostească o dată cuvântul pe care l-ar rosti oricare suflet mărinimos. Doar secii, josnicii trântori, netrebnicii vor să fie slugăriți şi de cei ce-s mai prejos - dacă cineva, în Absolut, există mai prejos de ei. Dar cel cu suflet mare, tocmai pentru că-i este sufletul mare, e gata oricând să-i slugărească pe cei mici.

Această miraculoasă absurditate - de care nu vrea s-audă egoismul egoarhilor, maimuțăreala supra-oamenilor şi nemernicia zgârciților, întrucât puținul pe care-l au nu le-ajunge lor înşile - face dovada focului Geniului. Cine nu-i în stare, ori nu vrea să slujească, este semn că n-are nimic de dat; e slăbănog, neputincios, nedesăvârşit, gol. Iar geniul nu-i de cel adevărat când nu se revarsă întru folosința celor de jos.

A-i sluji pe alții nu este totdeauna acelaşi lucru cu a-i asculta. Un popor poate fi servit mai bine uneori punându-te în fruntea lui spre a-1 mântui, chiar fără voia lui. În a sluji nu-i loc pentru slugarnic.

Iacob şi Ioan pricepură cuvântul cel tare al lui Isus. Pe unul din ei, pe Ioan, îl găsim apoi printre cei mai drăgostoşi şi apropiați ucenici. La cea din urmă cină îşi lasă capul pe pieptul lui Isus şi din înaltul crucii, Răstignitul i-o va da în seamă pe Fecioara Marnă, s-o țină pe lîngă dânsul ca un copil.

Toma îşi are faima unei fapte ce-ar trebui să-i fie pricină de ocară. Toma Gemănul e patronul Modernității, după cum Toma din Aquino a fost oracolul Evului Mediu. Este ocrotitul ortodox al lui Spinoza şi al tuturor celorlalți negători ai învierilor. Omul care nu se mulțumeşte nici cu mărturia ochilor -mai demnă de încredere, dar mai uşor de înşelat - ci ține la mărturia mâinilor. Şi totuşi, iubirea-i pentru Isus îl făcu demn de iertare. Când veniră să-i spună învățătorului că, Lazăr murise, ucenicii se împotriveau gândului de-a se duce în Iudeea, printre duşmani;

iar Toma fost-a singurul care să spună: Haidem şi noi, să murim alături de el. Moartea chinuită de care Toma n-avu parte atunci, îl află în India după moartea lui Isus.

Matei este cel mai drag din toţi cei Doisprezece. Era un vameş mărunt, un fel de ajutor de perceptor şi, după cât se pare, cel mai învăţat dintre tovarăşii săi. Alăturarea-i de Isus n-a fost totuşi mai puţin pripită decât a pescarilor. Trecând, văzu un om căruia-i ziceau Tadeu, stând la tejgheaua vămii; şi-i spuse: „Urmează-mă". Iar acela, părăsindu-şi avutul, se sculă şi se luă după dânsul. Şi-i dădu un ospăţ de pomină în casa lui. Matei nu părăsea o grămadă de năvoade rupte, ci o slujbă, o leafă, un câştig sigur şi mereu sporit. Lepădarea de avuţii era lesnicioasă pentru cel ce n-avea mai nimica toată. Dintre cei Doisprezece, Matei era fără îndoială cel mai bogat înainte de convertire - de nici unul nu se povesteşte că ar fi putut da „un ospăţ de pomină" - şi de aceea grăbita-i ascultare, venirea lui la cea dintâi chemare, de la tejgheaua pe care arginţii stăteau grămadă, este o jertfă mai mare şi prin aceasta mai de preţ.

Lui Matei, poate singurul, împreună cu Iuda, care ştia să scrie - îi datorăm - dacă străvechea mărturie din Papia este adevărată - cea dintâi culegere a Loghiilor - sau cuvinte memorabile pe care le-avem de la Isus. În Evanghelia cunoscută sub numele său, găsim textul cel mai întreg al Cuvântării de pe Munte. Recunoştinţa oamenilor faţă de sărmanul vameş ar trebui să fie mai mare. Fără el, multe din cuvintele lui Isus - cele mai frumoase - poate că s-ar fi pierdut. Acest mânuitor de drahme, de sicli şi talanţi, pe care meseria-i socotită drept nelegiuită trebuia să-l încline către zgârcenie, a strâns pentru noi o comoară mai de preţ ca toţi banii bătuţi pe pământ, înainte şi după el.

Şi Filip din Betsaida ştia să facă socoteli. Spre dânsul se întoarce Isus, atunci când mulţimea flămânzită îl împresoară, ca să-l întrebe de cât era nevoie spre a cumpăra pâine pentru tot acel norod.„Două sute de dinari n-ajung", răspunse Filip; iar acea sumă - azi ar face o sută şaizeci de lire - i se păru poate greşită. Dar trebuie să fi fost un vajnic propovăduitor al

faimei învățătorului său. El îi vesti lui Natanael venirea lui Isus şi la el veniră Grecii din Ierusalim care voiau să vorbească cu noul Prooroc.

Natanael - fiul lui Tolmai, mai bine cunoscut de fapt sub numele de Vartolomeu - răspunse cu o răutate la vestea pe care i-o aducea Filip: „Când a ieşit ceva de seamă din Nazaret?" Dar Filip atâta se strădui, că-i duse în faţa lui Isus; care, numai ce-l văzuse, spuse tare: „Iată un adevărat Israelit, neînstare de înşelăciune. Natanael îl întrebă: După ce mă cunoşti? Isus îi răspunse: Mai înainte să te cheme Filip aici, când stăteai sub smochin, văzutu-te-am. Natanael strigă: Învățătorule, eşti Fiul lui Dumnezeu, eşti Regele Israelului! Isus îi răspunse iarăşi: Pentru c-am spus că te-am văzut sub smochin, crezi? Vedea-vei lucruri mai mari ca acestea".

Mai puțin înflăcărat şi avântat a fost Nicodim, care la drept vorbind n-a voit niciodată să treacă drept ucenic al lui Isus. Nicodim era bătrân, umblase pe la şcolile Rabinilor, era prieten cu sinedriştii ierusalimitani. Dar povestirea minunilor îl zguduise şi se duse noaptea la Isus, ca să-i mărturisească cum că-l credea trimis de Dumnezeu. Isus îi răspunse: „Adevărat, adevărat grăiescu-ți că dacă omul nu se naşte a doua oară nu poate vedea împărăția lui Dumnezeu". Nicodim nu pricepu aceste vorbe, ori poate că-l speriară: se dusese să vadă un vrăjitor şi dădea peste o sibilă. Cu bunul simț grosolan al celui care nu vrea să pățească nimic, întrebă: „Cum să se mai nască omul o dată, când îi bătrân? Sau mai poate intra o dată în pântecul mamei sale, să se mai nască iară?" Isus îi răspunde prin vorbe cu tâlc adânc: de nu se naşte a doua oară cu duhul, nu va putea pătrunde în împărăție. Dar Nicodim tot nu pricepe: „Să fie oare cu putință? Ci Isus îi răspunde: Cum! Eşti Învățatul Ierusalimului şi nu pricepi aceste lucruri?".

Un simț de respect față de tânărul Galileean nu-l părăsi niciodată, dar dragostea-i fu sfioasă ca şi arătarea-i. Într-un rând, când căpeteniile preoților şi Fariseii se gândiseră să-l prindă pe Isus, Nicodim cuteză să încerce a-l apăra: „Legea noastră nu-l osândeşte niciodată pe-un om mai înainte de-a

fi fost ascultat şi de-a se şti ce-a săvârşit!". E un legalitar. Vorbeşte în numele legii noastre, nu în numele omului nou. Nicodim rămâne omul vechi, omul de curie, prevăzătorul prieten al slovei. Ajung câteva cuvinte de dojană spre a-i închide gura: „Oare şi tu eşti din Galileea? Cercetează bine şi-ai să vezi că proorocii nu se pot ivi pe-acolo". Făcea parte, de drept, din Sinedriu; dar nimeni nu pomeneşte că ar fi ridicat glasul întru apărarea învinuitului, atunci când fu dus la Caiafa. Tot noapte era şi atunci; dar, se prea poate, ca să scape de disprețul colegilor şi de remuşcarea omorului legiuit, Nicodim se culcă. Şi se trezi când Isus murise pe cruce; iar atunci - în ciuda zgârceniei - cumpără o sută de ocale de tămâie şi de aloe pentru îmbălsămare. Învietorul murise, dar îndoielnicul nu avea să se mai nască odată prin cea de-a doua naştere, în care n-a voit să creadă.

Nicodim este veşnicul prototip al târzielnicului, pe care gura lui Dumnezeu îl va scuipa afară în ziua mâniei. E sufletul de mijloc care-ar vrea să spună da cu gândul, iar carnea-i suflă nu-ul fricii. E cărturarul, ucenicul de noapte, care-ar vrea să fie, dar n-ar vrea să pară, căruia i-ar plăcea să se mai nască o dată, dar nu-i în stare să sfâşie scoarța cea zbârcită a trupului îmbătrânit; omul respectului şi al prevederilor. Atunci când cel pe care-l îndrăgise este chinuit şi omorât; când duşmanii sunt sătui şi nu mai este primejdie să se dea de gol, vine şi el cu mirodeniile, să le toarne-n acele răni deschise, cu mâna laşității lui.

Ci Biserica, întru pomenirea acelei milostiviri zăbovite, l-a sfințit printre Sfinții săi; iar o datină străveche povesteşte că Nicodim a fost botezat de Petru şi omorât deoarece crezuse, fie şi târziu, în cel pe care n-a fost în stare să-l scape de moarte.

OI, ŞERPI ŞI PORUMBEI

Isus ştia, căci el îl alesese, cine erau oamenii care trebuiau să-i ducă cuvântul până la cei depărtaţi. Dar sătul oricât de prost, dacă are feştilă, poate lumina peşterile; creanga bătrână de brad, când îi aprinsă, poate lumina calea rătăcitorilor şi speria hienele. Căpetenia războirii împotriva lumii a voit să se slujească de acei sărmani ostaşi, pe care ursita îi dăduse să facă de strajă în preajmă-i. În oricare anotimp al istoriei, cu mare greu ar fi găsit mai buni. Dar într-adins îi alese atât de nerăsăriţi: printr-o tainică chibzuire, ca să strălucească mai măreaţă minunea supraomeneştii sale izbânzi de la urmă.

Menirea ucenicilor era atât de grea că ar fi pus pe gânduri chiar oameni cu mult mai deştepţi şi mai pricepuţi. Nevinovăţia, neştiinţa, însăşi superstiţia, răcesc mai puţin curajul decât alte calităţi: ale spiritului, mai bine mirositoare mirosului modern.

Cristos cerea de la trimişii săi o dovadă aproape cu neputinţă de dat, pe care n-o poţi cere decât de la cei săraci cu duhul, pentru care, printr-o minune a îngustimii minţii lor, ceea ce nu se poate este uneori cu putinţă. „Vă trimit ca pe nişte oi între lupi, ca pe nişte dobitoace paşnice în mijlocul fiarelor": dar cu porunca de-a nu se lăsa sfâşiaţi, ci de a-i deprinde pe sfâşietorii de miei cu blândeţea mielului. Pentru a izbuti într-o chemare atât de paradoxală, dumnezeiescul paradoxist îi îndeamnă pe soli să fie totodată şerpi şi porumbei. „Fiţi deci prevăzători ca şerpii, nevinovaţi ca porumbeii". Grosolana psihologie animalieră a celor de rând s-ar putea răzvrăti în faţa acestei apropieri. Reptila trădării nu poate sta în acelaşi cuib cu neprihănita zburătoare a iubirii. Şarpele care l-a pus pe goană pe Adam din Rai are însuşiri prea deosebite de porumbelul cel credincios, care i-a dat de ştire lui Noe întoarcerea Păcii. Otrăvitorul care se târăşte în întuneric n-are nimic de-mpărţit cu pasărea ce-şi înalţă uşoara-i candoare în lumina soarelui.

Dar grosolanii greşesc în orice gând al lor. Simplitatea este o forţă care învinge toate şireteniile. Prudenţa e una din

înfăţişările simplităţii. Prudenţa nu-i şiretenie. Şireţii învinge întotdeauna la început, dar sunt totdeauna înfrânţi până nu apucă să facă. Naivii pot părea prostănaci, dar rezultatul final dovedeşte, totdeauna, că prostia lor ascundea o prudenţă mai presus de orice răutate. Cei simpli, cei neştiutori, candizi, au o putere care-i uluieşte pe cei mai isteţi oameni: puterea Nevinovăţiei. Copilul care-l face pe bătrân să tacă cu întrebările sale, prostănacul care închide gura filozofului cu răspunsurile sale sunt simbolurile obişnuite ale puterii izbăvitoare a Nevinovăţiei. Simplitatea insuflă cuvinte şi gesturi ce întrec toate născocirile obşteştilor diplomaţii.

Cei pe care-i trimitea Isus întru cucerirea sufletelor erau ţărani necioplţi; dar puteau, fără cârteală, nici mare greutate, să fie umili ca oile, cu ochii în patru ca şerpii, nevinovaţi ca porumbeii. Ci oi fără josnicie, şerpi fără venin, porumbei fără moliciuni trupeşti.

Goliciunea era cea dintâi datorie a acestor ostaşi. Mergeau întru căutarea săracilor. Erau ţinuţi să fie mai prăpădiţi ca săracii. Nu însă cerşetori, „deoarece salahorul e demn de hrana lui". Pâinea vieţii pe care trebuiau s-o împartă înfometaţilor de dreptate, merita răsplata unei pâini de grâu. Ci salahorii aveau să se ducă la minunata lor muncă, cu totul şi cu totul despuiaţi. „Nu strângeţi nici aur, nici argint, nici aramă în chimirele voastre, nu duceţi cu voi traiste, nici sumane, nici încălţări, nici toiaguri". Metalele, mijlocitoare grele ale bogăţiei, sunt o povară pentru suflet; o povară ce-l duce pe om la fund. Scânteierea aurului îl face să-şi uite de strălucirea soarelui; scânteierea argintului îl face să-şi uite de strălucirea stelelor; scânteierea arămii îl face să-şi uite de strălucirea focului. Cel care se trage de partea metalului, se cunună cu pământul şi rămâne legat de pământ; nici nu cunoaşte cerul, nici cerul nu-l va cunoaşte pe dânsul.

N-ajunge să le propovăduieşti celor săraci dragostea de sărăcie, bogata frumuseţe a sărăciei. Calicii nu cred în vorbele bogaţilor, atâta vreme cât bogaţii nu sărăcesc de buna lor voie. Ucenicii, trimişi să propovăduiască marea fericire a sărăciei calicilor ca şi bogaţilor trebuiau să dea, întotdeauna,

oricui, în orice casă de om, pilda fericitei sărăcii. Nu trebuiau să aibă nimic asupra lor, înafară de haina din spate şi opincile din picioare; n-aveau voie să primească nimic: doar fărâma de „pâine zilnică", pe care-o aflau pe masa gazdelor. Preoţii rătăcitori ai Zeiţei Siria ori ai altor zeităţi din Răsărit duceau cu ei, alături de icoane, desaga pentru pomeni, traista milelor. Pentru că cei de rând nu preţuiesc lucrurile ce nu se cumpără cu bani.

Apostolii lui Isus, dimpotrivă, erau ţinuţi să se lepede de orice dar, de orice simbrie. „Daţi degeaba ce-aţi primit pe degeaba". Iar deoarece bogăţia, spre a se ascunde mai bine, îşi schimbă întruchiparea-i obişnuită de metal în întruchipare de lucruri, solii împărăţiei trebuiau să se lepede chiar şi de schimburi, de încălţări, de toiag - de tot ce nu-i de prea mare trebuinţă.

Vor intra prin case - deschise oricui într-o ţară ce nu ştia încă de zăvoarele fricii şi păstra o oarecare pomenire de ospeţia nomazilor - să le vorbească bărbaţilor şi femeilor ce stăteau prin case. Sarcina lor era să dea de ştire că împărăţia Cerurilor s-a apropiat: să lămurească în ce chip se putea schimba împărăţia Pământului în Împărăţie a Cerului, să arate care era singura îndatorire a oamenilor întru această fericită adeverire a tuturor proorocilor: luarea aminte, pocăirea, primenirea sufletului lor. Ca să dea dovadă că erau trimişi de Unul ce-avea căderea să ceară această primenire, ucenicii aveau puterea de-a înzdrăveni bolnavii, de-a izgoni cu vorba „duhurile necurate", adică diavolii şi năravurile care-i fac pe oameni asemenea cu diavolii.

Poruncesc oamenilor să se îndrepte, dar, tot ei, pe dată-i ajută, din toate puterile ce le sunt lor îngăduite, să purceadă la această primenire a sufletului. Nu-i lasă singuri cu această poruncă, atât de greu de ascultat. După rostirea proorocitului cuvânt - Împărăţia e pe-aproape - ucenicii se schimbau iar în muncitori; se străduiau să rezidească, să curăţe, să preschimbe aceste suflete părăsite de păstorii legiuiţi în pădurea desfrunzită a formalismului mozaic. Spuneau Sufletelor ce aveau de

împlinit, spre a se dovedi demne de noua împărăție cerească şi, îndemânatici la treabă, dădeau o mână de ajutor, fără şovăire, întru săvârşirea faptei pe care-o propovăduiau. Cu un cuvânt, spre a desăvârşi paradoxul, erau ucigaşi şi dătători de viață. Îl omorau în cel pocăit pe omul vechi; vorbele lor erau botezul binefăcător al unei noi naşteri. Pelerini fără traistă şi desagă duceau cu ei adevărul şi viața şi pacea.

„Iar când veți intra în casă, dați bună ziua" - şi urarea aceasta era: „pace vouă". Cine-i va primi va avea parte de pace; cine-i va izgoni se va războ mai departe, din greu. Şi ieşind din acea casă, ori din acel târg care nu-i primise, vor trebui să-şi scuture picioarele de pulbere. Nu pentru că pulberea de prin casele şi târgurile celor ce nu vor să le-asculte cuvântul ar fi pângărită şi blestemată. Scuturarea picioarelor este un răspuns simbolic la acea surzenie, la acea zgârcenie a inimii. V-ați lepădat de noi, iar noi nu vrem să primim nimic de la voi, nici chiar pulberea ce ni s-a prins de tălpi. Iar dacă voi, cei zămisliți din pulbere şi hărăziți a vă întoarce într-însa, nu vreți să dați o clipă din vremea voastră, o fărâmă din pâinea voastră, vă vom lăsa să aveți parte de pulberea drumurilor, până la cel din urmă grăunte.

Căci Apostolii, din credința lor față de măreața absurditate a Celui care-i trimite, aduc pace şi, totodată, războire. Nu toți fi-vor în stare să se pocăiască. În aceeaşi familie, în aceeaşi casă, unii vor crede, alții nu. Între dânşii se va isca harța şi duşmănia - aspră arvună întru căpătarea păcii absolute şi statornice. Dacă toți ar asculta în aceeaşi clipă glasul, dacă toți ar fi schimbați în aceeaşi zi, împărăția Cerurilor s-ar întemeia într-o clipă, fără sângeroase prefețe de bătălii.

Iar cei care nu vor să se schimbe - deoarece nu pricep vestirea, ori se cred gata desăvârşiți - se vor năpusti asupra propovăduitorilor şi-i vor învinui în fața judecătorilor. Deținătorii bogăției şi ai Vechii Legi vor fi cruzi cu săracii care-i învață pe cei săraci Noua Lege. Bogătaşii nu vor primi să se învoiască cu gândul că banii lor sunt o primejdioasă netrebnicie; Scribii nu vor voi să recunoască adevărul că ştiința lor nu-i decât o

ucigătoare neştiinţă. „Şi vă vor bate cu bicele prin sinagogi".

„Dar când vă vor da pe mâna lor, n-aveţi grijă de chipul cum veţi vorbi, ori de cele ce veţi spune". Isus nu se îndoieşte că sărmanii pescari, cu toate că n-au umblat la şcolile Retorilor, vor găsi prin inspiraţia sa, marile cuvinte de nevoie în ceasul învinuirii. Un singur gând, de-i mare şi adânc înfipt în inimă, naşte de la sine toate gândurile lăturalnice şi, cu ele, formele desăvârşite pentru a le îmbrăca. Omul uscat, care n-are nimic în lăuntru-i, care nu crede în nimic, care nu simte, nu arde, nu suferă, va fi neînstare, chiar de-a înălbit cu sofiştii Atenei şi cu retorii Romei în mînă, să găsească unul singur din acele răspunsuri luminătoare şi puternice, care tulbură conştiinţa celor mai surzi judecători.

Vorbească deci fără teamă, fără să ascundă nimic din cele ce li s-au propovăduit. Mai mult: „Ce vă spun eu vouă pe întuneric, rostiţi-l la lumină; iar ce vă e şoptit la ureche, propovăduiţi de pe acoperişuri". Isus, prin aceste vorbe nu cere de la ucenicii săi mai multă îndrăzneală decât şi-ar fi cerut sieşi. A vorbit pe-ntuneric, adică numai lor: le-a vorbit celor dintâi credincioşi, dar ce le-a spus de-a lungul drumurilor pustii, ori în încăperile singuratice sunt ţinuţi să rostească la rându-le, precum însuşi a dat pildă, pe la răspântiile târgurilor, în faţa mulţimilor. Le-a şoptit la ureche adevărul, deoarece adevărul la început poate să-i sperie pe cei nepregătiţi; pentru că erau puţini, ei între ei, nici n-avea nevoie să strige. Dar acel adevăr trebuie strigat acum de sus, pentru ca toţi să-l audă şi să nu fie nimeni care să poată zice, în acea Zi, că nu-l auzise. Comoara Bunei Vestiri va să fie împărţită la toţi săracii, deopotrivă cu comorile de tină şi metal.

Dacă oamenii pot ucide trupul celui care împarte adevărul, nu-i vor putea ucide sufletul: din moartea unui singur trup, mii de suflete noi i se vor naşte vieţii. Dar nici trupul nu vă va muri, căci este cineva care-l ocroteşte. „Au nu se vând oare două vrăbii de-un ban? Şi totuşi, nici una nu cade jos fără voia Tatălui vostru. Cât despre voi, până şi părul capului vostru e numărat fir cu fir. Nu vă temeţi deci: aveţi mai multă trecere decât multe

vrăbii". Păsările văzduhului, care nu seamănă grâu, nu pier de foame; voi, care n-aveți nici măcar toiag, nu veți muri în mâinile dușmanului.

Duc cu ei o taină prea de preț, pentru ca trupul care-o închide să poată fi hăcuit. Isus e mereu cu dânșii, chiar când stă departe. Ce li se face lor, lui i se face. O mistică identitate s-a legat pe vecie între mandant și mandatari. „Iar cel ce le va fi dat de băut, fie și numai o cană cu apă rece, acestor copii ai mei, deoarece mi-s ucenici, adevăr grăiescu-vă că nu va rămâne nerăsplătit".

Cristos e izvorul de apă vie menită să potolească setea tuturor celor osteniți; și cu toate acestea, va ține seama și de cana cu apă ce va fi potolit setea celui mai mărunt dintre prietenii săi. Cei care duc cu ei apa adevărului care curățâ și mântuiește, pot să aibă nevoie într-o zi de apa grea, îngropată în fundul fântânii din sat. Cel care le va întinde un strop din această apă de rând și pământoasă, avea-va în schimb un izvor ce îmbată sufletul mai tare ca cele mai tari vinuri.

Apostolii care colindă cu o singură haină pe ei, cu o singură pereche de opinci, fără chimire și fără desagi, săraci ca sărăcia, goi ca adevărul, nevinovați ca bucuria sunt, în ciuda părerii caliceniei lor, întruchipări felurite ale unui împărat ce-a venit să întemeieze o împărăție mai mare și mai fericită ca toate împărățiile, să le dăruiască săracilor o bogăție mai de preț ca toate avuțiile ce se pot măsura, să-i îmbie pe nenorociți la o desfătare mai adâncă decât toate desfătările. Îi place acestui Rege, ca și Regilor răsăriteni, să se arate sub întruchipări felurite, să li se arate oamenilor în alte straie, necunoscut. Dar îi place mai mult ca orice, până astăzi, să se îmbrace în haine de Poet, de Calic și de Apostol.

MAMMON

Isus este Sărac. Săracul nespus şi riguros sărac, sărac de o absolută sărăcie. Principele sărăciciei, seniorul desăvârşitei calicii. Săracul care stă cu săracii, care-a venit pentru săraci, care le vorbeşte săracilor, care le dă săracilor, care munceşte pentru săraci. Săracul nesfârşitei, veşnicei sărăcii. Săracul ferice şi bogat, care primeşte sărăcia, care caută sărăcia, care se însoară cu sărăcia, care cântă sărăcia. Cerşetorul care dă de pomană. Despuiatul care-i acoperă pe cei goi. Hămesitul care dă de mâncare. Săracul miraculos şi supranatural, care-i schimbă pe falşii bogătaşi în tot atâția calici şi pe calici în tot atîția bogătaşi de cei adevărați.

Sunt săraci care-s săraci, pentru că niciodată n-au fost în stare să câştige. Sunt alți săraci care-s săraci, pentru că împart în fiecarc seară ce-au câştigat dimineața. Şi cu cât dau mai mult, cu atâta mai mult au. Bogăția lor - bogăția acestor săraci din urmă - sporeşte mereu, pe măsură ce-o dăruiesc. E o chită care, cu cât iei din ea, cu atât se face mai mare.

Isus era unul din aceşti săraci. Față cu unul dintre aceştia, bogătaşii cărnii, ai lumii, ai tinei, bogătaşii cu lăzile lor de talanți, de arginți, de rupii, de florini, de zechini, de scuzi, de sterline, de franci, de mărci, de coroane, de dolari nu-s decât nişte calici de plâns. Argintarii Forului, cheflii Ierusalimului, zarafii Florenței şi ai Frankfurtului, lorzii Londrei, miliardarii New-York-ului nu-s puşi alături de aceşti săraci, decât nişte nenorociți pieritori de foame, goi şi nevoiaşi, slugi fără simbrie ale unui neîndurat stăpân, osândite să-şi ucidă zi de zi sufletul. Mizeria acestor calici e atât de cumplită, că se văd nevoiți să adune pietrele pe care le găsesc în noroiul pământului şi să scormonească în excremente. O mizerie atât de respingătoare, că nici calicii nu-s în stare să-i miluiască cu un zâmbet.

Bogăția este o pedeapsă, ca şi munca. Dar este osândă mai grea şi mai batjocoritoare. Cel înfierat cu pecetea bogăției a săvârşit, poate fără ştiința lui, o crimă nelegiuită, una din

acele crime ascunse şi de neînchipuit ce n-au nume pe limba oamenilor. Bogatul stă sub apăsarea răzbunării lui Dumnezeu, ori Dumnezeu vrea să-l pună la încercare, spre a vedea de va fi în stare să se ridice până la dumnezeiasca sărăcie. Deoarece bogătaşul a făcut cel mai mare păcat, păcatul cel mai josnic şi de neiertat. Bogătaşul e omul care-a coborât, pentru că a precupeţit. Putea avea cerul şi a voit pământul, putea locui în Rai şi s-a prăbuşit în iad, îşi putea cruţa sufletul şi l-a dat în schimbul tinei, putea să iubească şi i-a plăcut mai bine să fie urât, se putea bucura de fericire şi a dorit puterea. Nimeni nu-l poate scăpa. Banii, în mâinile sale, sunt metalul care-l îngroapă de viu sub povara-i rece; sunt tumoarea care-l roade cu zile în putreziciunea lui; sunt focul ce-l scrumeşte şi-l schimbă în hâdă mumie neagră, în surdă, oarbă, mută, paralitică mumie neagră, în stârv de strigoi ce întinde în vecii veacurilor mâna goală prin cimitirele vremilor. Deoarece nimeni nu-l poate milostivi pe acest calic de nerecunoscut, cu pomana pomenirii.

Nu poate fi pentru el decât o scăpare: să calicească, să ajungă iarăşi adevărat şi smerit sărac, să arunce cât colo păcătoasa mizerie a bogăţiei, să se întoarcă la sărăcie. Dar această hotărâre este cea mai grea din câte poate lua bogatul. Bogatul, prin însuşi faptul că e putregăit şi afurisit de bogăţie, nu-i în stare să-şi dea seama că desăvârşita lepădare de bogăţie ar fi începutul mântuirii lui. Iar deoarece nu-i în stare să-şi închipuie o astfel de abdicare, nu poate nici să se chibzuiască, nu poale cântări puţinţele. E ocnaşul prăpăstioasei sale ocne. Ca să scape de ea, ar trebui să fie mai întâi scos din fiare.

Bogatul nu-i stăpin pe sine ci, cu toate că-i însufleţit, ţine de lucrurile neînsufleţite. N-are vreme să cugete, să aleagă. Banii sunt un nemilos stăpân. Care nu îngăduie alţi stăpâni alături de el. Bogatul, cotropit de grija bogăţiilor sale, de osârdia de a-şi spori bogăţiile, de bucuriile lumeşti cu care-l momesc fărâmile de ţărână ce se zic bogăţii, nu se poate gândi la suflet. Nici măcar nu poate bănui că sufletu-i bolnav, înăbuşit, stâlcit, găunos, poate avea nevoie de vindecare. Şi-a cuibărit întreaga fiinţă în acea parte a lumii, pe

care are dreptul s-o numească a sa, după învoieli şi legiuiri pământene; dar adesea nici măcar n-are vremea, dorința, puterea, să se bucure de dânsa. Trebuie s-o slugărească, s-o scape - nu-şi poate slugări, nu-şi poate scăpa sufletul. Întreaga-i putere de-a iubi este cotropită de acest lot de pământ care-i dă porunci, care i-a înlocuit sufletul, care i-a smuls orice rămăşiță de libertate.

Cumplita soartă a bogatului stă în această îndoită absurditate: spre a avea puterea de-a porunci oamenilor, a ajuns robul celor neînsufleţite; spre a dobândi o parte - o parte atât de mică la urma urmelor! - a pierdut totul.

Nimic nu-i al nostru, atâta vreme cât este numai al nostru. Omul nu poate avea nimic - cu adevărat - în afară de sine însuşi. Taina absolută pentru a poseda restul, este să se lepede de toate cele pământene. Celui ce se leapădă de orice, totul i se dă. Dar cel care vrea să ia pentru sine, numai pentru sine, o fărâmă din bunurile lumii, în aceeaşi clipă o pierde şi pe cea pe care o dobîndeşte, şi pe toate celelalte. În aceeaşi clipă e neînstare să se cunoască; să se aibă, să se mărească pe sine. Nu mai are nimic, odată pentru totdeauna nimic: nici măcar lucrurile care de ochii lumii erau ale lui, dar de care este posedat de fapt: nu şi-a avut niciodată sufletul, adică singura proprietate ce are noimă de-a fi avută. E cel mai păcătos şi despuiat calic de pe pământ. N-are nimic. Nu poate să dea nimic. Atunci, cum ar putea să-şi iubească semenii, să li se dea lor pe sine şi cele ce țin de dânsul, să dea dovadă de acea drăgăstoasă milostenie care l-ar apropia atât de mult de împărăție?

Nu-i nimic, n-are nimic. Cel care nu există, nu se poate schimba; cine n-are nu poate da. Atunci, cum ar putea oare bogatul care nu mai este al său, care nu mai are suflet, să schimbe singura proprietate a omului în ceva mai mare şi mai de preț?

„Au ce-i foloseşte omului să dobândească întreaga lume, dacă pe urmă îşi pierde sufletul?". Această întrebare a lui Cristos, naivă ca toate revelațiile, dă înțelesul răspicat al amenințării proorocitoare. Bogatul nu pierde doar veşnicia;

căci, târât în fundul bogăției, își pierde viața-i de pe pământ, sufletu-i de astăzi, fericirea vieții pământești.

„Omul nu-l poate sluji și pe Dumnezeu, și pe Mammon". Duhul și aurul sunt doi stăpâni ce nu îngăduie devălmășie și întovărășiri. Sunt pizmăreți, îl vor pe om întreg. Iar omul, chiar de vrea, nu se împarte în două. Tot: sau într-o parte, sau în alta. Aurul, pentru cel ce slujește sufletul, nu înseamnă nimic; sufletul, pentru cel ce slujește aurul, e o vorbă fără rost. Cine alege sufletul, aruncă aurul și tot ce se cumpără pe aur; cine râvnește aur, neagă sufletul și întoarce capul de la toate binefacerile sufletului: pacea, sfințenia, iubirea, desăvârșita voioșie. Cel dintâi este un sărac care nu izbutește niciodată să iroseasca nesfârșita-i bogăție; celălalt e un bogătaș care nu mai ajunge să scape de nesfârșita-i mizerie. Săracul are, prin tainica lege a renunțării și ceea ce nu-i al său, adică întregul univers; bogatul, prin aspra lege a necontenitei râvniri, nu are nici măcar puținul pe care-l socotește al său. Dumnezeu dă nemăsurat mai mult decât multul pe care l-a făgăduit; Mammon ia și puținul mărunt pe care-l făgăduiește. Cine renunță la tot, are totul pe deasupra; cine vrea pentru sine o singură fărâmă, se pomenește la urmă cu mâna goală.

Când adânceşti grozava taină a bogăției, pricepi de ce învățătorii omului au văzut în ea adevărata împărăție a diavolului. Un lucru ce costă mai puțin ca toate celelalte, se plătește mai scump ca toate, se cumpără cu toate celelalte. Un lucru ce nu-i nimic, a cărui valoare adevărată e nulă, se dobândește cu tot restul, dând în schimb tot sufletul, toată viața. Schimbi lucrul cel mai de preț, cu tot ce-i mai josnic.

Şi totuşi, chiar şi această infernală absurditate își are rațiunea de-a fi în economia duhului. Omul e în chip atât de firesc și universal ispitit de acel nimic zis bogăție, că pentru a-l scârbi de această smintită strădanie era de trebuință să se pună un preț atât de mare, de urcat, de nepotrivit, încât faptul însuși de a-l plăti să fie o dovadă netăgăduită de sminteală și vinovăție. Dar nici învoiala absurdă a târgului - veșnicia dată pe vremelnicie, puterea pe robie, sfințenia pe afurisenie - n-ajunge

ca să-i depărteze pe oameni de la absurda tărguire diavolească. Săracii sunt deznădăjduiți numai pentru că nu pot fi bogați; sufletul le e păcătoşit şi primejduit ca şi cel al bogaților. Sunt, mai toți, săraci fără voia lor, care n-au putut să strângă aur, dar şi-au pierdut sufletul; sunt nişte nemernici bogați, care n-au încă averi agonisite.

Căci singura sărăcie care să dea adevărata bogăție - cea sufletească - este sărăcia de bună voie, primită, cu voioşie râvnită. Sărăcia absolută care-i scoate pe oameni din cătuşe întru cucerirea absolutului. Împărăția Cerurilor nu le făgăduieşte săracilor să-i îmbogățească, ci vrea ca bogații, spre a pătrunde într-însa, să sărăcească de buna lor voie.

Tragicul paradox pe care-l presupune bogăția, îndreptățeşte veşnicul sfat al lui Isus, dat celor ce voiau să-l urmeze.

Toți trebuie să dea ce le prisoseşte, celor în nevoie; ci bogatul e ținut să dea tot. Tânărului care se apropie de Isus şi-l întreabă ce să facă spre a fi şi el de-ai lui, îi răspunde: „De vrei să fii desăvârşit, mergi, vinde ce ai şi dăruieşte-l săracilor; dobândi-vei comoară în ceruri". Lepădarea de avuție nu-i o jertfă, o pierdere, o pagubă. Pentru Isus şi pentru toți cei care ştiu, este dimpotrivă un câştig cu neputință de prețuit. „Vindeți-vă averile şi dați-le de pomană; faceți-vă pungi ce nu se învechesc, comoară care să nu mai secătuiască în ceruri de care tâlharul nu se apropie şi pe care molia nu o roade. Căci acolo unde vă este comoara, acolo fi-va şi inima voastră... Dă-i, aşadar celui ce-ți cere; iar celui ce-ți ia ale tale, nu i le mai cere înapoi... că mai mare fericire stă în a da decât în a primi".

Suntem ținuți să dăm, să dăm fără zgârcenie, cu suflet voios şi fără multă socotință. Cel care dă ca să aibă înapoi nu-i desăvârşit. Cine dăruieşte ca să aibă darul altora, în tot atâta materie, nu dobândeşte nimic. Trebuie să ne desfacem de bunurile noastre, nu spre a ne fi plătite cu alte bunuri, ci doar cu mulțumire şi curățenie sufletească. „Atunci când te ospătezi nu-ți chema prietenii, nici frații, nici rudele, nici vecinii cei avuți ca nu care cumva să se întâmple ca şi dânşii să te poftească pe tine, să te ospăteze la rândul lor. Ci când dai

un ospăț cheamă calicii, schilozii, șchiopii, orbii; și așa fi-vei fericit: că aceia nu vor fi în stare să te răsplătească; răsplata vei avea-o la învierea drepților".

Chiar și înainte de Isus oamenii au fost sfătuiți să se lepede de bogății. Isus n-a fost cel dintâi care să statornicească în sărăcie una din treptele desăvârșirii. Marele Vardhâmana, Jina ori Triumfătorul, adăugi la poruncile lui Pargva întemeietorul Descătușaților, acea aparigraha, renunțarea la orice avuție. Buddha, contemporanul său, își îndemnă ucenicii să facă la fel. Cinicii se despuiară de orice avuție pământească, spre a fi neatârnători de muncă și de oameni, putându-se astfel consfinți cu suflet încă tușat adevărului. Cratet, nobil teban, spudeul lui Diogen, își împărți averile la concetățeni și ajunse cerșetor. Platon voia ca războinicii Republicii sale să nu aibă niciun fel de bogăție. Stoicii dictară - îmbrăcați în purpură și stând la mese încrustate cu pietre rare - elogiile pline de elocință ale sărăciei. Aristofan îl înfățișă în teatrul său pe orbul Pluton, care-și împarte bogăția în chip de osândă numai la oameni fără căpătâi.

Dar pentru Isus dragostea de sărăcie nu-i o regulă ascetică, sau o haină trufașă de lăudăroșie. Timon din Atena, care prin tot felul de mărinimii neprecupețite după ce-a săturat o haită de trândavi, nu-i săracul după inima lui Cristos, Timon e sărac din vina deșertăciunii sale; le-a dat la toți, fără deosebire, chiar și celor care n-aveau nevoie, ca să-și dobândească faimă de mărinimos și darnic. Cratet, care se despoaie de ce are ca să-l maimuțărească pe Diogen, e robul trufiei; vrea să facă ceva nelafel cu ceilalți, să-și dobândească nume de filozof și înțelept. Cerșetoria Cinicilor e o formă pitorească de trufie; Sărăcia războinicilor lui Platon e o măsură de cumințenie politică. Deoarece sărăcia este trebuincioasă și în cazul orânduirilor omenești ce se alcătuiesc și se ridică. Cele dintâi republici învinseră și înfloriră atâta vreme cât cetățenii lor se mulțumiră, ca în străvechea Spartă și în străvechea Romă, cu o strâmtorată sărăcie; decăzură de îndată ce prețuiră aurul mai mult ca viața „cumpătată și sfielnică". Dar cei vechi nu disprețuiră bogăția în sine. O socoteau primejdioasă atunci

când se grămădea în mâna câtorva; o socoteau nedreaptă atunci când nu era cheltuită cu dreaptă şi cumpătată mărinimie. Însă Platon, care doreşte pentru cetăţeni o stare de mijloc, deopotrivă depărtată de îndestulare ca şi de sărăcie, trece bogăţia printre bunurile omului. O socoteşte drept cea din urmă dintre toate, dar n-o uită. Iar Aristofan ar îngenunchea în faţa lui Pluton, dacă zeul cel orb ar redobândi vederile şi ar dărui bogăţiile oamenilor cumsecade.

În Evanghelie sărăcia nu-i o podoabă filozofică, nici o modă mistică. Nu-i de ajuns să fim săraci, pentru a avea drept la cetăţenia împărăţiei. Nu ajunge să ne lepădăm de avuţii, să calicim, ca să ajungem pe dată desăvârşiţi. Sărăcia trupească este o cerinţă subînţeleasă, ca şi sărăcia sufletului. Cine nu crede că este jos, nu se gândeşte să urce; cine nu s-a desprins de orice avuţie pământească, faşă ce leagă ochii şi înlănţuie aripile, nu-i în stare să redobândească dorinţa vie de avuţii adevărate.

Săracul, atunci când nu suferă din pricina sărăciei sale, când se mândreşte cu sărăcia în loc de-a se trudi s-o schimbe în bogăţie, este mult mai aproape de desăvârşirea morală decât avutul, însă avutul care s-a despuiat întru folosul săracilor şi s-a învoit să trăiască alături de noii săi fraţi este şi mai aproape de desăvârşire decât cel născut şi crescut în sărăcie. Faptul că s-a pogorât asupră-i un har atât de rar şi miraculos, e o arvună sigură a tuturor nădejdilor. A te lepăda de ceea ce n-ai avut niciodată poate fi un merit; deoarece închipuirea măreşte lucrurile depărtate; dar a te lepăda de tot ce-a fost al tău, de tot ce-au pizmuit semenii la tine este semnul supremei putinţe de desăvârşire.

Săracul care-i cumpătat, curat la suflet, sărac cu duhul şi mulţumitor cu puţin, deoarece-i lipseşte putinţa şi prilejul, închină să caute despăgubire în plăceri care nu costă bani; să caute o jumătate de răzbunare într-o superioritate sufletească, pe care îndestulaţii nu i-o pot fura. Dar adesea virtuţile sale izvorăsc din neputinţă ori din neştiinţă; nu înşeală pentru că n-are putere, nu adună bogăţii pentru că n-are decât puţinul

cu care să-şi ducă zilele, nu-i beţiv şi mujeratic deoarece cârciumarii şi femeile lupanarului nu dau pe datorie. Viaţa-i adesea grea, josnică, mută de lumină, îi răscumpără păcatele. Şi durerea îi îndreaptă privirile sus, în căutarea de mângâieri. Facem atâta de puţin pentru cei săraci, că n-avem dreptul să-i judecăm. Aşa cum sunt părăsiţi de fraţii lor, ţinuţi departe de cel care le-ar putea vorbi inimii, ocoliţi de cei care nu pot îndura murdara lor apropiere, înlăturaţi de la acele lumi ale înţelepciunii şi artei care-ar face mizeria în unele clipe mai uşor de îndurat - în universala mizerie a lumii, săracii sunt cei mai puţin pângăriţi dintre muritori. De-ar fi mai iubiţi, ar fi mai desăvârşiţi: cei care i-au lăsat singuri avea-vor neîndurarea să-i osândească?

Lui Isus îi erau dragi săracii. Îi iubea pentru mila ce-avea de ei; îi iubea pentru că-i simţea mai aproape de sufletul său, mai pregătiţi să-l înţeleagă. Îi iubea pentru că-i dădeau zilnic fericirea de-a sluji, de-a putea da pâine celor flămânzi, tărie celor slabi, nădejde îndureraţilor.

Lui Isus îi erau dragi săracii pentru că în ei, în numele sfintei dreptăţi, îi vedea pe cei mai îndepărtaţi locuitori ai împărăţiei; îi erau dragi săracii pentru că uşurau, prin imboldul milei, lepădarea de bogăţii. Dar mai presus ca toţi îi erau dragi săracii care fuseseră bogaţi şi care, de dragul împărăţiei, sărăciseră de buna lor voie. Lepădarea lor era cel mai măreţ act de credinţă în făgăduielile sale. Dăduseră ceea ce în absolut nu-i nimic, dar în ochii oamenilor este tot, cu credinţa că vor fi părtaşii unei vieţi mai desăvârşite. Trebuiseră să înfrângă în ei una din pornirile cele mai adânc încarnate în om. Isus, născut sărac, printre săraci, pentru săraci, nu şi-a părăsit niciodată fraţii. Lor le-a dat îndestularea rodnică a dumnezeieştii lui sărăcii. Însă îl căuta în inimă-i pe săracul care n-a fost mereu sărac; pe avutul gata să se facă sărac, din dragostea ce-i purta lui. Îl căuta: poate că nu l-a găsit niciodată. Dar se simţea mai cu duioşie frate al acelui necunoscut, decât al tuturor blajinilor evlavioşi care i se grămădeau în preajmă.

SPURCĂTURA DRACULUI

Cate bine oamenii ce au a se naşte de-acum înainte: Isus s-a ferit totdeauna să atingă cu mâinile sale un ban. Acele mâini ale sale ce plămădiră noroiul pământului ca să-l lumineze iar pe orb; acele mâini ce atinseră carnea putrezită a leproşilor şi morţilor; acele mâini ce strânseră trupul lui Iuda - mult mai spurcat decât noroiul, decât lepra şi putregaiul - acele mâini albe, neîntinate, alinătoare şi dătătoare de viaţă, pe care nimic nu le putea întina, n-au fost în stare să pipăie discurile de metal ce poartă scobite-n ele mutra stăpânilor lumii. Isus putea pomeni, în poveştile-i mai adevărate ca adevărul, banii; putea chiar să se uite la ei, pe palma altora: dar să-i atingă, nu. Lui, căruia nu-i era silă de nimic, de ban îi era scârbă. Îi era silă cu o silă soră cu groaza. Întreaga-i fire se înfiora la gândul atingerii de acele scârnave simboluri ale bogăţiei.

Când vin să-i ceară dajdia pentru Templu, nu vrea măcar să se împrumute din punga prietenilor şi-i porunceşte lui Petru să arunce năvodul: în gura celui dintâi peşte scos se va afla îndoitul banilor ceruţi. În această minune se întrevede o sublimă ironie, pe care nimeni n-a descoperit-o încă. N-am bani; dar banii sunt atât de netrebnici şi disprețuiți, că apa şi pământul, la un cuvânt al meu, sunt gata să-i verse. Balta este plină de ei. Ştiu unde sunt şi atâţia, cât să-i cumperi doar cu mărunţişul banilor pe toţi preoţii templului, şi pe toţi împăraţii noroadelor; ci eu nu urnesc nici un deget ca să-i adun. Un om al meu îi va lua din fălcile unui peşte şi-i va da dijmaşului, de vreme ce preoţii, pe cât se pare, au nevoie de bani ca să trăiască. Dobitoacele cele mute pot avea bani asupră-le; eu sunt atât de bogat, că nu vreau nici să-i văd. Nu-s dobitoc mut, ci suflet cu grai; iar sufletele nu ţin arginţi, nici desagi. Deci nu eu îţi dau aceste drahme, ci balta. N-am nimic de cumpărat, niciodată, şi dăruiesc tot ce am. Averea-mi, nesecătuită, este Cuvântul.

Dar într-o zi chiar şi Isus se văzu nevoit să se uite la un ban. Îl întrebară dacă-i era îngăduit adevăratului israelit să plătească dările. Iar el răspunse fără şovăire: Arătaţi-mi banul dajdiei. Aceia

i-l arătară, dar nu voi să-l ia. Era un ban împărătesc, un ban roman, pe care se arăta întipărit chipul fățarnic al lui August.

Dar Isus voia să se facă a nu şti al cui era chipul acela. Întrebă: Al cui e chipul acesta şi slovele acestea? Răspunseră: Ale lui Cezar. Atunci aruncă în fața şireților întrebători vorbele care-i copleşiră de uimire: „De-i aşa, dați-i înapoi Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu".

Tâlcurile acestor puține vorbe sunt multe: ajunge deocamdată să ne oprim asupra celor dintâi: dați înapoi. Înapoiați ce nu-i al vostru. Banii nu sunt ai noştri. Sunt făcuți de cei puternici pentru nevoile puterii lor. Sunt proprietatea împăraților şi a împărăției, a celeilalte împărății, a celei care nu-i a noastră. Împăratul înfățişează puterea şi este ocrotitorul bogăției; dar noi n-avem nimic de împărțit cu silnicia şi ne lepădăm de bogăție. Împărăția noastră n-are stăpâni, nici avuți; împăratul care stă în Ceruri nu bate monedă. Banul e un mijloc pentru schimbul bunurilor pământeşti; dar noi nu le căutăm pe acestea. Puținul de care avem nevoie - oleacă de soare, de aer, de apă, o bucată de pâine, o şubă, - ne este dat pe degeaba de Dumnezeu şi de prietenii lui Dumnezeu. Vă truditi, voi ceilalți, toată viața să strângeți o grămadă mare de bani din aceştia cu chipuri împărăteşti. Noi nu ştim ce să facem cu banii. Pentru noi sunt, odată pentru totdeauna, netrebnici. De aceea îi dăm înapoi celui care-a pus să-i bată, celui care şi-a întipărit pe ei chipul, pentru ca toți să ştie că sunt banii săi.

Isus n-a avut nicicând nevoie să-i dea înapoi, deoarece n-a luat niciodată vreun ban în mână. Ucenicilor le-a poruncit să nu ia cu ei la drum desagi de strâns pomeni. O singură dată s-a abătut de la această hotărâre - groaznică abatere. Din spusele uneia dintre Evanghelii aflăm că un apostol avea pe seamă punga comunității. Acest ucenic era Iuda. Totuşi, chiar şi el se va simți nevoit să dea înapoi banii trădării, mai înainte de-a se şterge în moarte. Iuda este tainica victimă jertfită pe altarul afuriseniei banului.

Banul are în el, pe lângă rapănul mâinilor care l-au înhățat şi l-au pipăit, molima necruțătoare a crimei. Dintre toate lucrurile murdare pe care le-a născocit omul ca să spurce pământul cu ele şi să se spurce pe sine, banul este poate cel mai murdar.

Acele tinichele de metal bătut, ce trec şi se petrec zi de zi prin mâinile încă soioase de năduşeală ori de sânge; roase de degetele hrăpărețe ale hoților, ale negustorilor, ale zarafilor, ale samsarilor şi zgârciților; acele scuipături rotunde şi vâscoase ale teascurilor de bătut bani, de toți dorite, căutate, furate, râvnite, îndrăgite mai mult ca iubirea şi adesea mai mult ca viața; acele murdare bucățele de tină împodobită în fel şi chipuri, pe care ucigaşul le dă călăului, cămătarul înfometatului, duşmanul trădătorului, pungaşul siluitorului de milă, ereticul simoniacului, libidinosul femeii vândute şi cumpărate; aceste spurcate mijlocitoare ale păcatului, care-l hotărăsc pe copil să-şi omoare părintele, pe nevastă să-şi înşele bărbatul, pe frate să-şi înşele fratele, pe răul sărac să-l înjunghie pe răul bogat, pe serv să-şi fure stăpânul, pe tâlhar să-l despoaie pe drumeț, norodul să se năpustească asupra altui norod; aceşti bani, aceste embleme materiale ale materiei sunt cele mai înspăimântătoare născociri din câte-a născocit omul. Banul, care-a omorât atâtea trupuri, ucide zilnic mii de suflete. Mai molipsitor ca zdrențele unui ciumat, ca puroiul buboiului şi cojiturile haznalei, pătrunde prin toate casele, luceşte pe tejghelele zarafilor, se ascunde prin sipete, pângăreşte căpătâiul somnului, se ascunde în negurile duhnite ale cotloanelor, mânjeşte mâinile cele nevinovate ale copiilor, ispiteşte fecioarele, plăteşte munca gâdelui, străbate fața lumii ca să ațâțe ura, să scormonească pofta, să grăbească stricăciunea şi moartea.

Pâinea, sfântă mai dinainte pe masa casei, se schimbă pe masa bisericii în trupul fără de moarte al lui Cristos. Şi banul e semnul vădit al unei transsubstantizări. E cuminecătura cea păcătoasă a Diavolului. Banii sunt excrementele stricate ale Diavolului. Cel care îndrăgeşte banul şi-l primeşte bucuros, se dă pe față cu Diavolul. Cel care atinge banul cu nesaț, pipăie, fără să ştie, spurcătura Dracului.

Cel curat nu poate s-o atingă, sfântul nu poate s-o îndure. Ei ştiu cu nestrămutată credință care-i spurcata obârşie a banului. Simt în fața banului aceeaşi înfiorare de groază pe care-o simte bogatul în fața cumplitei sărăcii.

- Al cui este chipul acela? - întrebă Isus, când îi înfățișează banul Romei.

Mutra nu-i este necunoscută. Ştie la rând cu toții că, printr-o învălmăşire de nemeritate noroace, Octavian ajunsese monarhul lumii, sub porecla linguşitoare de August. Cunoaşte acel profil de tânăr simulat, capul încâlcit de păr creț, nasul mare ce iese în afară spre a ascunde parcă cruzimea gurii mici, subțiri, aspru de strânsă. Este un cap, ca toate capetele împăraților lumii, desprins de trunchi, despărțit de trup, tăiat pe sub gât: imagine sinistră a unei voluntare şi veşnice decapitări.

Dar Isus nu vrea să rostească cu gura lui numele împăratului, deoarece nu-i recunoaşte puterea. Cezarul e împăratul pământului; Isus e împăratul unei noi împărății împotriva lumii şi în care nu vor mai fi alți împărați. Cezarul e împăratul trecutului, căpetenia ostaşilor, bătătorul banilor de argint şi de aur, zapciul cel supus greşelii al neîndestulătoarei dreptăți. Isus e împăratul viitorului, slobozitorul robilor, nimicitorul bogăției, propovăduitorul dragostei dintre oameni. N-are nimic de împărțit cu celălalt. Isus a venit să năruie stăpânirea Cezarului, să prăfuiască împărăția Romei şi orice împărăție pământească; dar nu spre a-i lua locul Cezarului. Dacă oamenii îl vor asculta, nu va mai fi un Cezar. Isus nu-i moştenitorul care unelteşte împotriva domnitorului, ca să se urce în locu-i pe tron; ci năruitorul paşnic al tuturor domnitorilor. Cezarul este cel mai tare şi faimos dintre potrivnicii săi; dar şi cel mai străin. Deoarece tăria-i stă în somnul oamenilor, în betegia noroadelor. S-a ivit însă cel care-i trezeşte pe adormiți, cel care deschide ochii orbilor, cel care-i întăreşte iar pe slăbănogi. Când totul fi-va săvârşit şi Împărăția întemeiată - o împărăție ce n-are trebuință de soldați, de judecători, de robi şi de bani, ci doar de suflete noi şi iubitoare - împărăția Cezarului se va risipi ca muntele de scrum în bătaia izbăvitoare a vîntului.

Atâta vreme cît mai dăinuieşte pe pământ umbra Cezarului, putem să-i dăm înapoi ce-i al său. Banul, pentru oamenii noi, nu-i nimic. Să-i dăm Cezarului, logodnic al veşnicului nimic, acel nimic de argint care nu-i al nostru.

Isus, premergând totdeauna cu patima dorinţei înfăptuirea celui de-al doilea Rai Pământesc, nu se îngrijeşte de ocârmuiri, deoarece noua ţară pe care o vesteşte nu va avea nevoie de ele. Un norod de sfinţi ce se iubesc între ei n-ar avea ce să facă cu împăraţii, cu tribunalele şi cu oştirile pământului. Dumnezeiescul Liberator a venit chiar şi în politica omenească, întru a răsturna.

O singură dată vorbeşte despre Regi, dar numai ca să răstoarne ideea vulgară şi îndătinată despre ei. „Regii neamurilor - le spune ucenicilor - le stăpânesc; iar celor ce ştiu să le strunească li se zice binefăcători. Nu tot aşa să fie însă în mijlocul vostru: cel mai mare dintre voi să fie, dimpotrivă, ca cel mai mic; iar cel ce cârmuieşte, ca el, care slugăreşte". E teoria desăvârşitei egalităţi în orânduirea omenească. Cel mare e mic; stăpânul e servitor; împăratul este sclav. Dacă cel ce ocârmuieşte va să fie asemeni celui ce slujeşte, şi dimpotrivă e tot adevărat; iar cel ce slujeşte are aceleaşi drepturi şi măriri ca cel ce ocârmuieşte. Pot fi acolo sfinţi mai arzători ca cei drepţi; fericiţi ce-au stat în păcat până-n cea din urmă clipă; nevinovaţi ce-au fost Cetăţeni ai împărăţiei încă de când s-au născut. Pot fi acolo deosebiri de măreţie spirituală, în obştească desăvârşire; dar orice împărăţie în oameni mari şi mici, în stăpâni şi supuşi va fi, la capătul vremilor, înlăturată. Puterea, chiar când este rău folosită, presupune o ceată de cârmuit, o minoritate de pedepsit, o bestialitate de strunit. Dar când toţi muritorii vor fi sfinţi, nu va mai fi trebuinţă de porunci şi de supunere, de legi şi de osândă, de călăuze şi de apărări. Împărăţia duhului se poate lipsi de poruncile puterii.

Oamenii nu se mai vrăjmăşesc şi nu mai râvnesc la bogăţii: orice nevoie de ocârmuire rămâne de prisos, a doua zi după aceste două adânci prefaceri. Calea ce duce la libertatea desăvârşită nu se cheamă nimicire, ci sfinţenie;

nici nu se găseşte în sofismele lui Godwin ori ale lui Stirner, ale lui Proudhon ori Kropotkin, ci doar în Evanghelia lui Isus Cristos.

Însă obştească pocăire a oamenilor prin Evanghelie nu s-a înfăptuit încă şi împăraţii mai sunt trebuitori. Vitele au nevoie de păzitor; cu cât sunt mai nărăvite şi mai îndărătnice, cu atât mai vârtos păzitorul va să fie mai voinic şi mai bine înarmat. Ci omeneştile vite, sălbăticite de trufie, cred că numărul poate înlocui unitatea, că cei de jos pot lua locul celor de sus, astfel că se răzvrătesc împotriva împăraţilor. Împotriva împăraţilor ce-s cu adevărat împăraţi, ce-s mai presus chiar când sunt de rând, mai presus de deşartele năzăriri ale mulţimilor oarbe şi smintite, împotriva împăraţilor care le ocârmuiesc cu acea autoritate ce trebuie să fie unică, spre a fi de folos; a împăraţilor care răspund de greşelile lor, totdeauna mai puţin cumplite ca greşelile plebilor, numai în faţa lui Dumnezeu. Dar oamenii din zilele noastre nu-i vor pe aceşti împăraţi. Nu-s în stare să-i iubească, nici să-i îndure. S-ar împăca mai bine cu un cârd de tirani mărunţi, stângaci şi hrăpăreţi, care-i năpăstuiesc şi-i mulg în numele libertăţii. S-ar impăca mai bine cu aceia, căci dau înfăţişare mincinoasă de libertate tiraniei lor, care cunoaşte toate năpăstuirile ocârmuirilor vechi, fără a avea şi binefacerile lor. De veacuri, adevăraţii împăraţi s-au făcut nevăzuţi de pe pământ şi mâncătorii de jir care-l locuiesc nu s-au făcut mai buni. Nu mai sunt în stare de ascultarea necesară în cazul unor brute, fără a se fi făcut vrednici de libertatea dumnezeiască a sfinţilor.

SPADĂ ŞI FOC

De câte ori linguşitorii celor puternici au voit să sfințească ambiția ambițioşilor, violența violenților, cruzimea cruzimilor, voinicia voinicoşilor, cuceririle cuceritorilor; de câte ori sofiştii cu simbrie ori declamatorii sforăitori s-au încercat să împace sălbăticia păgână cu blândețea creştinească, să schimbe crucea în mâner al spadei, să îndreptățească sângele vărsat din imboldul urii cu sângele ce se prelinse pe Calvar întru propovăduirca iubirii; de câte ori, cu un cuvânt, căutăm să îndreptățim războiul prin doctrina păcii, făcând din Cristos chezaşul lui Gengis-Kan ori al lui Bonaparte; sau, prin şi mai rafinată infamie, premergătorul lui Mahommed, veți vedea ieşind la iveală cu stăruința neîndurătoare a locurilor comune, celebrul text evanghelic pe care toți îl ştiu pe dinafară şi prea puțini l-au priceput.

„Nu vă treacă prin minte c-am venit să aduc pacea pe pământ; venit-am s-aduc spada". Unii, nespus mai învățați, adaugă: „Venit-am s-aduc foc pe pământ". „Alții, miluiți cu o memorie monstruoasă, se năpustesc cu versetul hotărâtor: „Împărăția Cerurilor o răpesc cei neînfricați".

Ce înger al elocvenței, ce supranatural aducător de lumină le va putea revela acestor maniaci tărbăciți de citate, adevăratul tâlc al cuvintelor pe care le repetă cu atâta uşuratică limbuție?

Le desprind din contextul evanghelic cu delicatețea unui urangutan ce-ar culege flori în grădina Titaniei. Nu iau în seamă cuvintele dinainte şi cele ce urmează; puțin le pasă de prilejul în care-au fost rostite; nu se îndoiesc o singură clipă c-ar putea avea o valoare mai presus ca cea de rând.

Când Isus spune c-a venit să aducă spada - ori, cum stă scris în pasajul paralel al lui Luca, „zâzania" - le vorbeşte ucenicilor care-s gata să plece spre a vesti apropierea împărăției. Şi îndată după ce-a numit spada, lămureşte prin pilde pe-nțelesul tuturor ce-a voit să spună: „Căci venit-am

să vâr zâzanie între copil şi părinte, între fată şi mamă, între noră şi soacră şi unul avea-va drept duşmani chiar pe cei ai casei. Că de-acum înainte, din cinci câți vor fi într-o casă, trei vor fi învrăjbiți împotriva altor doi şi cei doi împotriva celor trei...". Spada, aşadar, nu înseamnă războiul. E o imagine care trebuie să însemne dezbinarea. Spada este cea care taie, care desparte, care dezbină: iar propovăduirea Evangheliei îi va despărți pe oamenii aceleiaşi familii. Căci printre oameni sunt unii surzi şi alții cu urechea bună, unii târzielnici iar alții isteți, unii care se leapădă şi alții care cred. Atâta vreme cât nu vor fi toți pocăiți şi înfrățiți iarăşi prin Cuvânt, dezbinarea va domni pe pământ. Însă dezbinarea nu-i război, nu-i măcel. Cei ce-au auzit şi crezut - Creştinii - nu se vor năpusti asupra celor ce n-ascultă şi nu cred. Vor folosi, da, arme împotriva fraților încăpățânați şi nevolnici - dar aceste arme vor fi predicile, pildele, iertarea, iubirea. Cei nepocăiți, poate, vor porni adevărata războire, războiul de cruzimi şi de sânge; dar îl vor porni tocmai pentru că nu sunt pocăiți, tocmai pentru că nu-s creştini. Izbânda evangheliei înseamnă sfârşitul tuturor războaielor - al războaielor dintre om şi om, dintre neam şi neam, dintre castă şi castă, dintre norod şi norod. Dacă Evanghelia, la început, este pricina vrăjmaşilor şi a dezbinărilor, vina nu-i a adevărurilor pe care le propovăduieşte Evanghelia ci a faptului că aceste adevăruri nu sunt încă trăite de toți oamenii.

Când Isus dă de ştire că vine să aducă focul, doar un barbar se poate gândi la focul ucigător, vrednic tovarăş al războaielor, „Cât aş ține să-l văd aprins de pe acuma!". Deoarece Focul dorit de Fiul Omului este ardoarea jertfei, flacăra fulgerătoare a iubirii. Câtă vreme toate sufletele nu vor fi arse de acest foc, cuvântul Evangheliei va fi sunet netrebnic şi împărăția încă departe. Pentru a primeni păcătoşita familie a oamenilor este nevoie de un foc de durere şi de pătimire. Înghețații trebuie să ardă, nesimțitorii să urle, nepăsătorii să se aprindă ca torțele prin noapte. Murdăria grămădită în viața ascunsă a oamenilor, care schimbă sufletul în cloacă;

putregaiul ce astupă urechile şi înăbuşă inimile va să fie scrumit de focul duhului nou, pe care-a venit să-l aprindă Isus şi care nu-i nimicire, ci mântuire.

Însă pentru a străbate acest zid de flăcări, e nevoie de-o cutezanță de care nu toți dau dovadă. Pe care-o au doar vitejii. De aceea poate spune Isus că „Împărăția Cerurilor o răpesc cei neînfricați" - iar cuvântul „neînfricat" are într-adevăr în text vădit înțeles de „tare", de oameni ce ştiu să ia porțile cu asalt, fără a şovăi şi a tremura. Spada, focul, violența, sunt cuvinte ce nu trebuie luate în înțelesul lor brutal, după care se dau în vînt avocații războaielor. Sunt cuvinte figurate, pe care suntem nevoiți a le folosi spre a ne face pricepuți de trândava închipuire a mulțimii. Spada e simbolul discordiilor dintre cei dintâi şi cei de pe urmă pocăiți; focul este dragostea purificatoare; violența este tăria sufletească de care avem nevoie spre a ajunge până la pragurile împărăției. Cine pricepe altfel, nu ştie să citească, ori vrea să trădeze.

Isus este omul păcii. A venit să aducă pacea. Toate Evangheliile nu-s decât prevestiri şi învățături întru pace. În chiar noaptea naşterii, glasurile cereşti cântă-n cer profetica urare: „Pace pe pământ, între oameni bună învoire". Pe munte, una din cele dintâi făgăduinți ce izvorăsc din inima şi de pe buzele lui Cristos este cea pe care le-o face celor paşnici. „Fericiți cei aducători de pace, că acelora li se va zice fii ai lui Dumnezeu". Apostolilor care ard de nerăbdare să plece, porunceşte să ureze pacea pe la toate casele în care vor intra. Ucenicilor, prietenilor, le propovăduieşte stăruitor desăvârşita înfrățire: „Nu vă duşmăniți între voi".

Apropiindu-se de Ierusalim, priveşte cetatea plângând şi spune: „Vai! de-ai fi cunoscut în astă zi putința păcii!". Iar în noaptea de pe Muntele Măslinilor, în vreme ce soldații înarmați îl leagă, rosteşte suprema osândire a violenței. „Toți cei ce pun mâna pe spadă, de spadă vor pieri".

Ştie urmările rele ale dezbinării. „Orice domnie dezbinată de porniri deosebite pustiu va ajunge; oricare cetate, oricare casă dezbinată de zâzanii nu va putea dăinui". Iar în

cuvântarea-i despre cele de pe urmă întâmplări, prooroceşte odată cu semnele sfârşitului lumii, alături de foamete, de cutremure şi nimiciri, războaiele: „Deoarece ridica-se-va neam împotriva altui neam, domnie împotriva altei domnii... şi veţi auzi vorbindu-se de războaie şi de larma învălmăşirii".

Pentru Isus dezbinarea este păcat; războiul crimă. Apologiştii marilor măceluri confundă bucuroşi vechiul şi noul Testament, însă cel nou e nou tocmai pentru că-l schimbă pe cel vechi.

Războiul poate fi socotit ca venind de la Dumnezeu, când este socotit ca o osândă. Dar este osândă şi prin el însuşi. Războiul este cea mai crudă faptă a urii ce clocește şi clocoteşte în inimile oamenilor. Ca să-şi verse potopul de ură, oamenii înclină să se nimicească cu armele. Războiul se vădeşte, totodată, drept vină şi osândă ce i se cuvine. Este vină, căci dăinuia mai înainte de războire în sufletul duşmanilor; este osândă, căci, izbucnind, ura duce la măcelărirea între ei a celor ce se urăsc unii pe alţii.

Dar dacă ura ar fi nimicită în toate inimile, războiul n-ar avea nici un temei; cea mai cumplită osândă s-ar şterge odată cu cel mai mare păcat. S-ar arăta în sfârşit ziua pe care, în dorinţa lui, o văzuse Isaia şi în care „din spadele lor vor face săpi şi din sulițe seceri; un neam nu va mai ridica spada împotriva celuilalt neam şi nu vor mai învăţa meşteşugul războiului".

Această zi vestită de Isaia fi-va aceea în care cuvântarea de pe Munte va ajunge să fie singura lege recunoscută pe pământ.

O SINGURĂ CARNE

Isus sfinţeşte unirea, fie şi trupească, a bărbatului cu femeia. Atâta vreme cât toţi împăraţii lumii nu vor fi de prisos, vom înapoia banii însemnaţi cu numele lor; atâta vreme cât toţi oamenii nu vor fi asemeni îngerilor, neamul omenesc trebuie să se înmulţească.

Familia şi statul, înjghebări bicisnice când ne gândim la fericirea din ceruri, sunt trebuitoare în adăstarea pământească a Raiului. Dar atâta vreme cât sunt trebuitoare, vor fi nevoite, cât de cât, să nu fie din calea-afară de necurate şi schiloade. Cel ce ocârmuieşte ar trebui să se simtă deopotrivă cu cel ce slujeşte; unirea dintre bărbat şi femeie ar trebui să fie veşnică şi nefăţărnicită. Isus vede în căsătorie, mai înainte de orice, împreunarea a două cărni. De data aceasta întăreşte spusa Vechii Legi. „Nu mai sunt două cărni, ci una singură". Mirele şi mireasa fac un singur trup, cu neputinţă de despărţit. Acel bărbat nu va avea altă femeie; femeia aceea nu va cunoaşte alt bărbat, până ce nu i-o despărţi moartea. Împerecherea bărbatului cu femeia, când nu-i uşurarea unei luxurii vagabonde, ori a unei prostituări furişe, când este întâlnirea şi oferta a două feciorii sănătoase, când este precedată de-o alegere nesilită, de-o patimă, de-o învoială ştiută de lume şi consfinţită, capătă caracter aproape mistic, pe care nimic nu-l mai poate înlătura. Alegerea este fără schimbare, patima este consfinţită, învoiala veşnică. În cele două trupuri ce se strâng în dorinţă, sunt două suflete ce se recunosc şi se regăsesc în iubire. Cele două cărni se schimbă într-o singură carne; cele două suflete într-un singur suflet.

Cei doi şi-au amestecat sângele; dar din această contopire se va naşte o făptură nouă, plămădită din viaţa lor, întruchipare vădită a contopirii lor. Iubirea-i face asemeni lui Dumnezeu, făurari ai mereu reînnoitei şi miraculoasei faceri.

Dar această trupească şi rituală unitate - cea mai desăvârşită dintre nedesăvârşitele înjghebări omeneşti - nu

trebuie să fie tulburată ori întreruptă niciodată. Adulterul o strică; divorțul o curmă. Adulterul e roaderea vicleană a unității; divorțul renegarea-i definitivă. Adulterul este un divorț secret, întemeiat pe minciună şi trădare; divorțul, urmat de-o nouă căsătorie, este adulter legiuit.

Isus osândeşte totdeauna în chip solemnn şi răspicat, adulterul şi divorțul. Întreaga-i fire se răzvrătea îngrozită în fața necredinței şi a trădării. Veni-va o zi, prooroceşte el vorbind de viața din Ceruri, în care bărbații şi femeile nu se vor mai cununa; dar până atunci, cununia trebuie să cunoască măcar toate virtuțile îngăduite de viața pământească. Isus, care porneşte totdeauna de la cele văzute către cele nevăzute, nu-i zice adulterin doar celui care fură soața fratelui său, dar chiar şi celui care-o priveşte, pe drum, cu ochii poftei. Nu-i adulterin numai cel care se dă într-ascuns cu femeia altuia, ci şi acela care, după ce-a alungat-o pe-a sa, se însoară cu alta. Într-un singur loc pare a îngădui divorțul bărbatului femeii adultere; însă vina soației izgonite n-ar putea îndreptăți în nici un chip crima pe care-ar săvârşi-o cel trădat, însurându-se cu alta.

În fața unei legi atât de absolute şi neîndurate, până şi ucenicii se ridică în două picioare. De vreme ce aşa trebuie să fie, la ce bun să se mai însoare omul? Dar el le răspunse: Nu toți sunt în stare de ceea ce spuneți, ci doar aceia cărora le este dat. Deoarece sunt eunuci născuți eunuci din sânul mamei lor; sunt eunuci făcuți de oameni şi sunt eunuci în vederea împărăției Cerurilor. Cine-i în stare să o facă, facă".

Cununia este un hatâr făcut firii omeneşti şi răspândirii vieții. „Nu-s toți în stare" să se păstreze curați, feciorelnici şi singuri - „ci doar aceia cărora le este dat". Desăvârşitul celibat este un har, o răsplată a izbânzii sufletului asupra trupului.

Oricine vrea să închine întreaga dragoste de care-i în stare unei fapte mari, va să se osândească a rămâne cast. Nu poți servi şi omenirea şi insul răzleț. Omul care trebuie să îndeplinească o grea solie, care-i va cere toate zilele, până la cea din urmă, nu se poale lega cu o femeie. Cununia cere părăsirea ființei tale în voia altei ființe, - iar mântuitorul va să

se dea tuturor. Îmbinarea a două suflete nu-i ajunge, - căci ar face mai grea, poate cu neputință, contopirea cu toate celelalte suflete. Răspunderile pe care le trage după sine alegerea unei femei, naşterea copiilor, întemeierea unei mici înjghebări în mijlocul celei mari, sunt atâta de grele, că ar fi o zilnică piedică față cu alte îndatoriri nespus mai grele.

Omul care vrea să le poruncească celorlalți oameni, să-i schimbe, nu se poate lega pe viață cu o singură făptură. Ar trebui să fie necredincios femeii ori chemării sale. Îi este prea dragă lumea nesfârşită a fraților săi, ca s-o îndrăgească numai pe una singură dintre surori. Eroul este totdeauna singur. Singurătatea-i osândă şi măreție. Se lipseşte de bucuriile dragostei casnice; dar iubirea din el se înmulțeşte, spre a se împărtăşi tuturor oamenilor într-o sublimizare de jertfă ce întrece toate extazele pământeşti. Bărbatul fără femeie este singur, dar liber; sufletu-i necotropit de gânduri lumeşti, poate urca mai sus. Nu zămisleşte copii în carne şi oase, dar îi face să nască la a doua viață pe copiii sufletului său.

Nu tuturor le e dat însă de a ține piept abstinenței. „Cine-i în stare s-o facă, facă". Întemeierea împărăției cere oameni care să-şi dea tot sufletul: dăruirea trupească, chiar îngrădită de îndreptățirea cununiei, este o moleşire pentru cel care este chemat să cate la cele sufleteşti.

Cei care se vor scula în marea zi a izbânzii nu vor mai avea ispite. În împărăția Cerurilor împreunarea bărbatului cu femeia, fie chiar sfințită prin dăinuirea veşnică a căsătoriei, va fi înlăturată. Marea-i țintă e zămislirea de oameni noi; dar atunci, moartea va fi înfrântă şi nu va mai fi nevoie de veşnica primenire a semințiilor. „Bărbații lumii acesteia se însoară. Iar femeile sunt măritate; dar cei care vor fi socotiți vrednici să aibă parte de lumea viitoare şi de învierea morților, nu vor fi ținuți să se cunune, că aceia nu mai pot muri niciodată; sunt asemeni îngerilor şi sunt copii ai lui Dumnezeu, fiind copii ai învierii".

Prin dobândirea vieții veşnice şi a firii îngereşti - cele două făgăduințe şi cele două credințe ale lui Cristos - ce părea cu putință de îndurat, ajunge de negândit; ce părea curat, josnic; ce

era sfânt, netrebnic. În acea lume supremă toate încercările la care este pusă seminția omenească au fost făcute mai dinainte. Păcătoşitului mascul bestial i-a ajuns împreunarea fugară cu femeia furată; bărbatul se ridică până la cununie la unirea unică cu femeia unică; sfântul se ridică şi mai sus, ajungând până la castitatea de buna lui voie. Dar omul arhanghelizat în cer, prefăcut în duh şi iubire a învins fie chiar şi-n amintire carnea: iubirea-i, într-o lume în care nu se află săraci, bolnavi, nenorociți şi duşmani se transfigurează într-o contemplație mai presus de cele pământene.

Ciclul naşterilor s-a închis. Cea de-a patra împărăție a fost întemeiată, odată pentru totdeauna. Cetățenii acestei împărății fi-vor pe veci aceiaşi, aceia iar nu alții, de-a lungul veacurilor. Femeia nu va mai naşte în durere. Osârdia surghiunului e stinsă; şarpele este înfrânt; Părintele îl sărută iarăşi pe Copilul fugit. Raiul este găsit a doua oară şi nu va mai fi pierdut niciodată.

PĂRINȚI ŞI COPII

Isus vorbea într-o casă, poate în Capernaum. Iar bărbaţii şi femeile, toţi înfometaţi de viaţă şi dreptate, toţi nevoiţii de odihnă şi mângâiere, umpluseră casa şi-l împresurau de-aproape, se uitau la el cum te uiţi la părintele pe care l-ai regăsit, la fratele care s-a făcut bine, la binefăcătorul care mântuie. Atâta erau de înfometaţi de cuvântul său acei bărbaţi şi acele femei, că Isus şi prietenii săi n-aveau parte nici măcar să înghită o înghiţitură. Vorbea de multă vreme şi aceia ar fi voit să mai vorbească, până noaptea, fără întrerupere, fără a se odihni o clipă. De-atâta vreme-l adăstau! Părinţii şi mamele lor adăstaseră, în josnică pângărire şi dobitocească încrucişare de braţe, mii de ani. Ei înşişi de prea multă vreme adăstau, în ceaţa tâmpă a unui dor nelămurit. Cu toţii oftaseră, noapte cu noapte, după o dâră de lumină, după o făgăduială de fericire, după un cuvânt de iubire. Iar acum îl vedeau în faţă-le pe cel ce împărţea răsplăţile îndelungatelor aşteptări. Şi le cereau fără alte amânări. Acei bărbaţi şi acele femei stăteau în jurul lui Isus ca nişte creditori cu drepturi, care în sfârşit puseseră mâna pe dumnezeiescul lor datornic veşnic aşteptat, să-şi ceară partea până la cel din urmă ban. N-avea decât să se lipsească de mâncare - veacuri după veacuri părinţii lor trebuit-au să se lipsească de pâinea adevărului, ani după ani ei înşişi nu-şi putuseră potoli foamea cu pâinea nădejdei.

Isus aşadar, le vorbeşte de-una oamenilor care-au ticsit casa. Rosteşte iarăşi cele mai ademenitoare imagini ale inspirării sale, povesteşte noutăţile cele mai nedezmințite despre împărăţia Cerurilor, se uită la ei cu acei ochi plini de invocaţie ce coboară-n inima sufletelor ca soarele de cu zori în ţarcul neguros al caselor. Oricare din noi şi-ar da zilele ce-i mai rămân ca să fie privit de acei ochi, ca să cate o clipă în acei ochi îngemănaţi de-o nesfârşită duioşie; ca să asculte o singură dată glasu-i cotropitor, ce schimbă-n melodioasă armonie graiul acela semit. Acei oameni care au răposat, acele

sărmane femei, acei nemernici care-s pulbere azi în văzduhul pustiului ori noroi sub copitele cămilelor, acei bărbați și acele femei pe care nimeni nu le pizmuia atâta vreme cât trăiră, dar pe care noi, viii, ne vedem nevoiți a le pizmui după o moarte atât de îndelungă și învăluită-n ceața depărtării, acei bărbați și acele femei îi auzeau glasul, îi vedeau ochii.

Dar iată un zgomot, larmă pe la ușa casei. Careva dă să intre. Unul din cei de față îi spune lui Isus: „Mamă-ta, frații și surorile tale au venit să te caute". Dar Isus stă locului. „Cine-i mama? Cine-mi sunt frații? Și rotindu-și ochii asupra celor care-i stăteau în preajmă, le zice: „Iată-mi mama și frații! Oricare dintre voi va împlini voința Domnului, mi-e frate, mi-e soră, mi-e mamă".

Întreaga-mi familie aici îmi este. Alta n-am. Legăturile de sânge n-au preț, când nu-s consfințite în suflet. Tatăl meu este Părintele care mă face asemeni lui, în desăvârșirea binelui; frați îmi sunt sărmanii ce-au plâns; surori, femeile ce-au părăsit iubirile pentru Iubire. Prin aceste cuvinte nu înțelegea să se lepede de îndurerata Fecioară, din al cărui pântec se născuse: ci voia să spună că din ziua surghiunului voit de bunăvoie, nu mai ținea de mica lui familie din Nazaret: era pe de-a'ntregul al menirii sale de mântuitor al marii familii omenești.

Filiația spirituală, în noua economie a mântuirii, întrece și lasă-n urmă simpla filiație trupească. „Dacă vine careva la mine și nu-l urăște pe tatăl său, pe mama sa, nevasta, copiii, frații și surorile, până chiar și propria-i viață, nu-mi poate fi ucenic". Iubirea lăuntrică va să fie pusă mai prejos de iubirea obștească. Ești ținut să alegi între vechile legături de dragoste ale omului vechi și singura iubire a omului nou.

Familia se va stinge atunci când oamenii, în viața cerească, vor fi mai mult decât oameni. Acum familia este o piedică pentru cel care-i ajută pe ceilalți să intre-n Rai. „Și nu-i spuneți nimănui pe pământ iată, căci unul singur e Tatăl vostru, adică cel din ceruri". Cel care-și va părăsi familia, fi-va răsplătit în nesaț. „Adevăr grăiescu-vă, că nu-i om care să-și fi părăsit casa, nevasta, frații, părinții, copiii din dragostea pentru împărăția

lui Dumnezeu, care să nu capete în schimb de mai multe ori pe-atâta, în acest răstimp şi în veacul ce va să vină întru viaţa veşnică".

Tatăl cel din ceruri este vrednic de încredere; fraţii voştri din împărăţie sunt vrednici de încredere; dar părinţii şi fraţii de pe pământ pot să fie ucigaşii voştri. „Fi-veţi vânduţi până şi de părinţi, de fraţi, de rude şi prieteni; omorî-vor mulţi dintre voi...".

Cu toate acestea, măcar părinţii s-ar cuveni să fie credincioşi. Căci părinţii, după Isus, au cu mult mai mari îndatoriri faţă de copii, decât au copiii faţă de părinţi. Străvechea lege nu-i cunoaşte decât pe cei dintâi. „Cinsteşte pe tatăl şi pe mama ta" spune Moise. Dar nu adaugă: „Ocroteşte-ţi şi iubeşte-ţi copiii". Copiii sunt avuţia celui care i-a făcut. Viaţa, pe-acele timpuri, pare atât de frumoasă şi de preţ că nu vor fi în stare niciodată să se plătească de datorie. Vor trebui să fie mereu robi, veşnic robi. Nu au a trăi decât pentru bătrân, la poruncile bătrânului.

Şi aici dumnezeiescul geniu al Răsturnătorului vede ce le lipseşte străbunilor. Părinţii trebuie să dea: fără zgârcenie, fără răgaz - să dea. Chiar dacă copiii sunt răi, chiar dacă-l părăsesc pe părinte, chiar dacă nu-s de nimic, după chibzuinţă măruntei înţelepciuni a lumii. Tatăl Nostru este jumătate o rugăciune a copiilor către Părinte. Este rugăciunea şi cererea pe care orice copil i-ar putea-o face tatălui său.

Iar părinţii, chiar dacă dau tot, pot fi părăsiţi. Dacă fiii se lasă de ei spre a se arunca în vâltoarea vieţii desfrânate trebuie să fie iertaţi de îndată ce se întorc, precum iertat fost-a fiul risipitor din parabolă. Dacă-şi lasă părinţii spre a căuta o viaţă mai înaltă şi desăvârşită - cum sunt cei care se îndreaptă pe căile împărăţiei fi-vor răsplătiţi înmiit, în această viaţă şi în cea de-a doua.

Dar părinţii, oricum ar fi, sunt datornici. Groaznica răspundere pe care şi-au luat-o dând viaţă unor făpturi noi, va să fie împlinită. Asemeni singurului Tată din ceruri sunt ţinuţi să le dea celor care cer şi celor ce tac, celor vrednici şi celor nevrednici, celor ce stau la masa casei şi celor ce hoinăresc prin lume, celor

buni ca şi celor răi, celor dintâi ca şi celor de pe urmă. Nu le este îngăduit să se dea înapoi nici din faţa copiilor ce fug de ei şi-i lovesc, din faţa copiilor ce se leapădă de dânşii.

„Pe care dintre voi l-ar lăsa inima să-i dea copilului o piatră, când cere pâine? Ori când cere un peşte, să-i de-a un şarpe?". Cine nu-i va da atunci copilului care se depărtează fără să ceară nimic, cel mai mare dar: iubirea care nu aşteaptă răsplata iubirii?

Toţi sunt fii ai Fiului Omului, dar nimeni nu-i putea spune tată după legea cărnii. Poate singura bucurie ce nu dezamăgeşte dintre dezamăgitoarele bucurii ale oamenilor este aceea de-a ţine la piept ori pe genunchi un copilaş îmbujorat la faţă de un sânge care să fie şi al tău, care să-ţi zâmbească cu cea dintâi străfulgerare a ochilor, care să-ţi îngâne numele, să te facă să mai descoperi o dată duioşia pierdută a celei dintâi porunci. Să simţi lipită de pielea îmbătrânită, întărită de vânturi şi arşiţe, o carne nouă, moale şi născândă, sub care sângele parcă ar păstra încă ceva din dulceaţa laptelui, o carne plămădită parcă din petale calde şi vii; să simţi că astă carne-i a ta, făcută-n carnea femeii tale, hrănită cu laptele sânilor ei; să iscodeşti ivirea, înmugurirea înceată a sufletului în această carne care-i a ta, care-i a aceleia ce-i tot a ta; să fii singurul tată al acestei singure făpturi, al acestei flori ce-i gata să se invoalte-n lumina lumii; să le recunoşti în ea, să-ţi descoperi ochii în ochii aceia miraţi; să-ţi auzi iarăşi glasul în frageda-i gură; să copilăreşti din nou pentru acest copilaş, pentru a fi vrednic de el, pentru a-i fi mai aproape; să te faci mai mic, mai bun, mai curat, uitând toţi anii ce te-au apropiat, tăcuţi, de moarte; să uiţi trufia bărbăţiei, făloşia înţelepciunii, cele dintâi brăzdături ale feţei, ispăşirile, pângăririle, josniciile vieţii şi să redobândeşti fecioria lângă acea feciorie, senin lângă acea seninătate, bun de-o bunătate pe care n-ai mai cunoscut-o niciodată; să fii, cu un cuvânt, părintele unui copil al tău, care creşte zi de zi în patul tău, în casa ta, în braţele nevestei tale este, fără îndoială, cea mai mare desfătare omenească, din câte îi sunt date omului cu sufletul încătuşat în măduva tinei.

Isus, căruia nimeni nu-i fusese tată, simțea înclinare pentru copii, ca şi pentru păcătoşi. Spirit absolut, nu-i plăceau decât extremele. Nevinovăția şi căderea erau pentru el arvunele mântuirii. Nevinovăția, pentru că n-are nevoie să fie curățită; josnicia, pentru că simte mai cotropitoare nevoia de-a se curăți. În primejdie sunt oamenii de mijloc; cei jumătate stricați şi jumătate neatinşi; oamenii ciumați pe dinăuntru şi care vor să pară neîntinați şi buni la Dumnezeu; cei care-au pierdut odată cu copilăria curățenia din născare şi nu simt încă mirosul greu al lăuntricei lor putreziri.

Isus îi iubea cu duioşie pe copii şi cu milă pe ucigaşi; pe cei curați şi pe cei care nu pot zăbovi să se curățe. Mâna-i stăruia cu voioşie pe părul afânat al pruncului desprins de la sân şi nu dădea în lături părul prostituatei, îmbibat cu mirodenii. Ieşea în calea păcătoşilor, doarece ei n-aveau totdeauna tăria să-i iasă în cale; dar îi chema la sine pe copii, deoarece copiii îl simt pe cel ce-i îndrăgeşte şi dau fuga la el cu bucurie.

Mamele-i întindeau pruncii să-i atingă. Ucenicii, cu obişnuita lor nătângie le țineau de rău; iar Isus, şi de data aceasta, trebui să-i dojenească. „Lăsați copiii în pace şi nu-i opriți să vină la mine, căci a lor e împărăția Cerurilor şi adevăr grăiescu-vă că oricare dintre voi nu va intra în împărăția lui Dumnezeu ca un copil nu va mai intra într-însă".

Ucenicii, oameni în toată puterea cuvântului, mândri de puterea lor de oameni cu trecere şi de slujitori ai Stăpânului de mâine, nu pricepeau cum de-i venea învățătorului să-şi piardă vremea cu nişte plozi care abia-abia începeau să lege cuvintele, nici nu puteau înțelege încă tâlcul vorbelor celor vârstnici. Dar Isus, punând în mijlocul lor pe unul din acei copii, îi ține de rău: „Adevăr grăiescu-vă, că de nu vă schimbați şi de nu vă faceți la fel cu pruncii, nici că veți intra în împărăția Cerurilor. Că cel care va fi sfios ca acest copilaş, acela fi-va cel mai mare în împărăția Cerurilor. Că oricine apropie de dânsul un copilaş ca acesta în numele meu, mă apropie pe mine. Însă cel care va fi nărăvit la rele pe unul din aceşti copilaşi ce cred în mine mai bine-ar fi de el să-i spânzure careva de gât o piatră de moară şi să-l arunce-n fundul mării".

Şi aci răsturnarea valorilor e totală. După străvechea lege, copilul era acela care trebuia să-i poarte respect omului mare, să-l cinstească pe bătrân. Cel mic era ţinut să-l ia pe cel mare drept pildă. Desăvârşirea era lăsată pe seama vârstei coapte; sau, mai degrabă, pe seama bătrâneţii. Copilul era respectat numai întrucât păstra în el nădejdea unei viitoare bărbăţii. Isus răstoarnă legea. Cei mari să ia pildă de la cei mici, vârstnicii trebuie să se întoarcă iarăşi la copilărie, părinţii să se poarte cum se poartă copiii. În lumea aceea, în care avea trecere puterea, în care se bucura de faimă doar meşteşugul îmbogăţirii şi al obidirii, copilul mai-mai că nu era om. În noua lume propovăduită de Cristos, în care va domni doar castitatea încrezătoare şi drăgălăşia nevinovăţiei, copiii sunt icoana fericirilor de mâine. Copilul, care până atunci părea om întreg, este mai deşăvârşit ca bărbatul. Bărbatul care credea că ajunsese la deplinătatea vârstei şi a sufletului său, va să se întoarcă, să se despoaie de nărăvita-i bătrâneţe, să se întoarcă iarăşi la anii copilăriei. Din călăuzitor ajunge călăuzit, de la locul de frunte coboară iarăşi la cel din urmă.

Isus, întrucât îl privea pe el, îşi dezvăluia făţiş copilăria şi se mărturisea, fără pic de sfială, aidoma copiilor care-i ieşeau în cale. „Oricare dintre voi întinde mâna unui copilaş ca acesta, mie mi-o întinde". Sfântul, săracul, poetul, se înfăţişează sub această nouă întruchipare - care le întruchipează pe toate: copilul, curat şi neîntinat ca sfântul gol şi nevoiaş ca săracul, uimit şi îndrăgostit ca poetul.

Isus nu-i iubeşte pe copii numai ca modele neştiutoare ale candidaţilor la perfecţia împărăţiei, dar şi ca pe adevăraţii mijlocitori ai adevărului. Neştiinţa lor este mai luminată decât învăţul învăţaţilor: nevinovăţia lor este mai puternică decât înţelepciunea ce se răsfrânge în vorbele întreţesute de raţionamente. Numai oglinda netedă poate primi răsfrângerile revelaţiei.

„Slavă ţie, Părinte - strigă într-o zi - pentru c-ai ascuns acestea de învăţaţi şi de înţelepţi şi le-ai dezvăluit pruncilor". Celor învăţaţi le strică însăşi învăţătura lor, deoarece socotesc

că ştiu totul; pe cei înţelepţi îi încurcă însăşi înţelepciunea lor, deoarece *nu-s în* stare să descopere altă *lumină afară* de lumina minţii. Numai cei neştiutori pricep neştiinţa, nevinovaţii nevinovăţia, îndrăgostiţii dragostea. Revelaţia lui Isus dezvăluită numai în faţa sufletelor feciorelnice stă în umilire, în purificare, în milă. Ci omul, crescând, se strică, se trufeşte, deprinde păcătoasa desfătare a urii. Se depărtează zilnic de Rai, e din ce în ce mai neînstare să-l regăsească. Se simte bine-n treptata-i coborâre, se făleşte cu netrebnica-i ştiinţă ce ascunde singurul adevăr de care-ar avea nevoie.

Ca să descopere iarăşi Raiul cel nou, împărăţia nevinovăţiei şi a iubirii, omul vârstnic e nevoit să se regăsească copil, copilul prin harul naşterii e de la început aşa cum vor trebui să fie iarăşi vârstnicii, după cumplite strădanii.

Isus caută, da, tovărăşia bărbaţilor şi a femeilor, a păcătoşilor şi a femeilor păcătoase; dar simte a fi în mijlocul adevăraţilor săi fraţi numai când mângâie capul copiilor, pe care mamele galileene îi întind lui Isus *ca* pe-o ofrandă.

MARTA ŞI MARIA

Şi femeile îl iubeau pe Isus.

Acest ins cu chip şi carne de om care şi-a părăsit mama şi nu şi-a ales soție, este împresurat toată viața şi după moarte într-un nimb cald de duioşie feminină. Feciorelnicul drumeț e îndrăgit de femei, precum n-a fost şi nici nu va putea să fie vreo dată îndrăgit alt om. Tânărul cast care-a osândit adulterul şi păcătoşirea trupului are asupra lor neprețuitul farmec al nevinovăției.

Femeile care nu-s doar femele, îngenunchează în fața celui ce nu s-apleacă în fața lor. Soțul, cu toată legiuita-i iubire şi cu toată puterea lui; afemeiatul priapit de-atâtea împreunări întâmplătoare; limbutul adulterin, cutezătorul pângăritor n-au asupra sufletului femeii atâta întărire câtă poate avea cel care-o iubeşte fără să se-atingă de ea, cel care-o mântuie fără să-i ceară în schimb nici măcar sărutul. Femeia, roabă a trupului, a slăbiciunii, a dorințelor sale şi a dorințelor bărbatului, este robită de cel ce-o iubeşte fără a-i cere altceva decât o cană cu apă, un zâmbet, o privire mută.

Femeile îl iubeau pe Isus. Se opreau când îl vedeau trecând, se luau după el când le vorbea prietenilor şi străinilor, se apropiau de casa în care intrase, îi scoteau în cale copiii, îl binecuvântau în gura mare, îi atingeau haina ca să se vindece de boli, erau fericite să-i poată fi de folos. Toate ar fi putut striga, la fel femeii care ridică glasul în mijlocul mulțimii: „Fericit pântecul care l-a ținut şi sânul pe care l-ai supt!"

Multe îl vor urma până la moarte: Salonic, mama Fiilor Tunetului, Maria lui Cleopa, mama lui Iacob mezinul, Marta şi Maria din Betania.

Ar fi fost să-i fie surori, sclave, slugi; ca să-l îngrijească, să-i dea pâine, să-i toarne vin, să-i spele veşmintele, să-i ungă picioarele ostenite, păru-i netăiat şi încâlcit. Câteva din ele au avut fericirea să-l urmeze şi aceea, poate mai mare, de a-l putea ajuta cu banii lor. „Iar cu el erau cei Doisprezece

şi niscai femei pe care le vindecase de duhuri rele şi de boli, adică: Maria zisă şi Magdalena, din care ieşiseră şapte draci; Ioana, nevasta lui Cuza, vătaful lui Irod, şi Suzana şi multe altele, care-l ajutau pe Isus cu tot ce aveau". Femeile, la care mila este dar din născare al inimii mai înainte să fie voință de desăvârşire, erau, precum au fost totdeauna, mai mărinimoase ca bărbații.

Când se arată în casa lui Lazăr, două femei, cele două surori ale Învіatului îşi pierd capul de bucurie. Marta se năpusteşte în cale-i, să-l întrebe dacă n-are nevoie de ceva, dacă vrea să se spele, dacă vrea să mănânce numaidecât. Şi intrând în casă, îl duce în fața patului să se întindă, îi dă o cergă să nu-i fie frig cumva, dă fuga la ulcior să scoată apă proaspătă. Pe urmă, întorcându-se, nu mai stă locului ca să-i gătească drumețului de mâncare, mai din belşug decât gătea de obicei pentru îndestularea casei. Aprinde iute foc zdravăn, se duce să caute peşte proaspăt, ouă din ziua aceea, smochine, măsline; se împrumută de la o vecină cu o ciozvârtă de miel înjunghiat de ieri; de la alta cere mirodenii de cele scumpe; de la a treia, mai avută ca dânsa, o strachină înflorită. Trage din ladă fața de masă cea mai nouă şi scoate din beci vinul cel mai vechi. Iar în vreme ce lemnele trosnesc şi scapără scântei pe vatră, iar apa din ceaun prinde a da în clocot, sărmana Marta, năduşită, înfierbântată, nemaivăzându-şi capul de treburi, aşterne masa, dă fuga de la vatră la covată şi-şi aruncă ochii pe geam, să vadă de nu se întoarce fratele; sau îşi iscodeşte sora care stă cu mâinile-n sân. Maria, într-adevăr, de când a trecut Isus pragul, a căzut într-un fel de extaz încremenit, din care nimic n-o poate trezi. Nu-l vede decât pe Isus, n-aude decât glasul lui Isus. Nimeni altul nu mai e pe lume, în acele clipe, pentru dânsa. Nu se mai satură să-l privească, să-l asculte, să-l simtă de față, viu, lângă ea. De-o priveşte, sc bucură simțindu-se privită; de nu se uită la ea, îl pironeşte cu ochii; de vorbeşte, vorbele-i vor rămâne una câte una în inimă-i, până-n clipa morții; de tace, înțelege tăcerea lui o revelație şi mai lămurită. Aproape-o

necăjeşte acea trebăluire gălăgioasă a surorii sale. Să aibă oare Isus nevoie de-o cină îndestulată cu de toate? Maria i s-a aşezat la picioare şi nu se urneşte de acolo nici când o strigă şi Marta, şi Lazăr. Îl slujeşte pe Isus, dar într-alt chip. I-a dat sufletul ei, numai sufletul: dar întregu-i suflet drăgăstos; iar munca mâinilor sale ar fi nepotrivită şi fără rost. Este o contemplativă, o adoratoare. Se va urni doar când va fi nevoie să acopere cu mirodenii trupul mort al Dumnezeului său; s-ar duce la capătul lumii de i-ar cere Isus viaţa şi întregu-i sânge. Dar ce face Marta este îndeletnicire pământească, de care nu vrea să ştie.

Femeile, aşadar, îl iubeau; iar el le dădea în schimbul acestei iubiri, milă. Nici o femeie din câte îi cerură ceva n-a plecat fără a o fi mulţumit. Plânsul văduvei din Nain îl face să plângă atâta, că-i învie copilul mort; rugăciunile fierbinţi ale femeii din Cana, deşi era o străină, îl înfrâng şi-i vindecă fata; Necunoscuta paralitică de optsprezece ani, „cu trupul zgârcit şi neînstare să-l îndrepte cât de cât" este vindecată cu toate că era într-o Sâmbăta şi căpeteniile sinagogii strigau că săvârşeşte un mare păcat. În cele dintâi timpuri ale drumeţiei sale, o scapă de friguri pe soacra lui Petru şi de duhuri rele pe Magdalena; învie copila lui Iair şi o face bine pe necunoscuta care pătimea de doisprezece ani, din pricina sângelui pe care-l pierdea.

Învăţaţii vremii sale nu le băgau în seamă pe femei, când era vorba de preocupări spirituale, îngăduiau să ia şi ele parte la sărbători, dar nu le-ar fi trecut vreodată prin minte să-i dezvăluie unei femei raţiunile mai de seamă şi ascunse ale învăţăturii lor. „Cuvintele Legii - zicea un proverb rabinic de pe vremea aceea - decât să le dezvălui femeilor, mai bine să le dai foc!" Isus, în schimb, găsea cu cale să le vorbească până şi despre cele mai înalte taine. Când se adăposteşte singur lângă fântâna din Sihar şi vine la el Samariteanca cea cu cinci bărbaţi, nu se fereşte, cu toate că-i femeie şi duşmancă a neamului său, să-i dezvăluie adevărurile vestirii sale. „S-apropie ceasul, ba ceasul a şi sunat, în care adevăraţii

închinători i se vor închina Tatălui din Ceruri, în duh şi adevăr; că aceştia sunt închinătorii pe care-i vrea Tatăl; Dumnezeu este duh, iar cei care i se-nchină va să i se-nchine în duh şi-n adevăr".

Se apropie ucenicii şi nu pricep ce face învățătorul; „ci rămaseră uimiți, văzând că stătea de vorbă cu o femeie". Încă nu ştiau că Biserica lui Cristos avea să pună o Femeie drept mijlocitoare între fii şi Fiu - aceea care împreună în sine, singură din toate, cele două supreme desăvârşiri ale femeii: Fecioara Mamă, care pătimi pentru noi şi pentru a noastră mântuire din noaptea Betleemului până-n noaptea Calvarului.

CUVINTE PE NISIP

Altă dată, în Ierusalim, Isus se trezeşte în faţa unei femei, în faţa adulterei. O ceată gălăgioasă i-o scoate-n cale. Femeia, ascunzându-şi faţa cu mâinile şi cu părul despletit, stă în faţa lui şi nu-i vorbeşte. Isus a propovăduit contopirea desăvârşită dintre soţ şi soaţă; urăşte de moarte adulterul. Dar urăşte şi mai tare josnicia iscoadelor, îndârjirea celor fără inimă, neobrazarea păcătoşilor ce vor să judece ei păcatul. Isus n-o poate scuti de osândă pe femeia care-a călcat orbeşte-n picioare legea lui Dumnezeu; dar nici nu vrea s-o osândească, deoarece pârâtorii n-au dreptul să-i ceară moartea. Ci se apleacă jos şi scrie cu vârful degetului în praf. Este cea dintâi şi cea din urmă oară când îl vedem pe Isus umilindu-se cu această josnică îndeletnicire. Nimeni n-a ştiut vreodată ce-a scris el în clipa aceea, în faţa femeii care tremură de batjocură, ca şi ciuta ajunsă din urmă de haita dulăilor. Scrise într-adins pe nisip, pentru ca vântul să şteargă cuvintele pe care oamenii, poate, n-ar fi fost în stare să le citească fără a se înspăimânta. Dar neobrăzaţii aţâţători stăruiau, căci voiau s-o ucidă cu pietre pe femeia aceea. Atunci Isus, sculându-se de jos, se uită la ei, unul câte unul, drept în ochi şi-n suflet: „Cel ce-i fără păcat dintre voi, arunce cu piatra cel dintâi în această femeie".

Noi toţi suntem de-a valma vinovaţi de nelegiuirile fraţilor noştri. De la cel dintâi la cel din urmă, suntem părtaşi, zi de zi, la faptele rele, deşi scăpăm nepedepsiţi de cele mai multe ori. Adultera n-ar fi înşelat, dacă bărbaţii n-ar fi ispitit-o, dacă bărbatul ei ar fi ştiut mai bine să se facă iubit; hoţul n-ar fura, dacă inima bogaţilor ar fi mai largă; ucigaşul n-ar omorî, dacă mai înainte nu l-ar fi înrăit şi nu l-ar fi batjocorit; n-ar fi femei prin lupanare, dacă bărbaţii ar şti să-şi înfrângă desfrâul. Doar nevinovaţii ar avea dreptul să judece. Dar pe lume nu sunt oameni nepătaţi şi, chiar de-ar fi, mila lor s-ar dovedi mai tare decât însăşi judecata.

Neobrăzații pârâtori nu se gândiseră niciodată la toate acestea; dar cuvinlele lui Isus avură tăria să-i tulbure. Fiecare dintre ei își pomeni în gând trădările, ascunsele și proaspetele desfrânări. Toate sufletele acelea se schimbară-n cloace: ridicând lespedea de pe ele, dogorî în slava cerului o aburire de înecătoare murdărie. Cei mai bătrâni plecară de-acolo cei dintâi. Pe urmă, unul câte unul, toți ceilalți, fără a se mai uita la cei din preajmă, o luară pe după colț, se făcură nevăzuți. Răspântia se goli. Isus se aplecase iarăși jos și scria în țarină; femeia simțise pașii fugarilor și nu mai auzea nici un glas care s-o osândească morții; dar nu cuteza să ridice ochii, deoarece știa că unul singur rămăsese acolo, cel nevinovat, singurul care-ar fi fost îndreptățit să dea în ea cu piatra ucigătoare. Isus, pentru a doua oară se sculă de jos și nu mai văzu pe nimeni.

- Femeie, unde-ți sunt judecătorii? Nici unul nu te-a osândit?

-Nici unul, Doamne.

- Nici eu nu te voi osândi; mergi și nu mai săvârși păcat.

Pentru cea dintâi oară adultera fu în stare să se uite în ochii mântuitorului. ei. Nu-i pricepea bine cuvintele. Păcatul ei era păcat și în fața lui, de vreme ce-i poruncea să nu mai păcătuiască. Și totuși, îi împiedicase pe ceilalți s-o osândească, iar acum nici el nu voia să ridice piatra. Cine va fi fost oare acel Om, atât de neasemeni celorlalți, acel om care nu se împăca cu păcatul, dar ierta păcătosului? Ar fi voit să-l întrebe ceva, să îngâne o mulțumire, să-l răsplătească măcar cu un zâmbet. Căci sufletu-i era slab și gura-i frumoasă. Dar Isus se apucase iarăși de scris în pulbere, cu capul în pământ; nu i se vedeau decât valurile afânate ale părului, strălucind în soare; și degetele-i ce se mișcau agale pe țărâna luminată.

PĂCĂTOASA

Dar nici o altă femeie nu l-a iubit mai mult ca Păcătoasa care-l unse cu ulei de levănțică și-l scălda cu plânsul ei în casa lui Simon.

Nu-i om care să nu știe întâmplarea. Imagina plângătoarei cu fuiorul părului despletit pe picioarele drumețului, a supraviețuit în toate fanteziile. Dar adevăratul tâlc al întâmplării acesteia pentru prea puțini dintre noi este lămurit, de mult ce l-au stricat răstălmăcirile poporului și ale poeților. Decadenții ultimului veac, petecarii de prețiozități lascive atrași de adulmecarea stricăciunii ca muștele de excremente și ciorile de stârvuri, au căutat în Evanghelie femeile ce miroseau a păcat și semănau mai leit cu dezmățatele din visele lor trepădate de impotenți. Astfel făcând, și-au apropiat-o, îmbrăcând-o-n haine de gală cu atlazurile adjectivelor, cu mătăsurile verbelor, cu aurăriile și nestematele metaforelor, pe necunoscuta pocăită - cu numele de Maria din Magda - pe necunoscuta adulteră din Ierusalim, pe dansatoarea Salomeea, sinistra Irodiadă.

Episodul ungerii picioarelor cu mirodenii a fost pe de-a-ntregul scâlciat prin aceste măsluiri silite. E mai simplu, dar nespus mai adânc. Elogiul lui Isus adus purtătoarei de levănțică nu este proslăvirea păcatului trupesc sau a iubirii de rând, așa cum o înțeleg de obicei oamenii.

Păcătoasa care intră tăcută în casa lui Simon cu vasul de alabastru nu mai este o Păcătoasă. L-a văzut, l-a cunoscut pe Isus mai înainte de-acea zi. Nu mai este o femeie pierdută. L-a auzit pe Isus vorbind. Acuma, nu mai este femeia tuturor, carne de vânzare pentru poftele trecătorilor. A auzit glasul lui Isus, i-a auzit cuvintele; glasul lui a tulburat-o, cuvintele-i au înfiorat-o. Femeia tuturor a învățat că este pe lume o iubire mai frumoasă ca pofta trupească, o sărăcie mai bogată ca arginții și talanții. Când intră în casa lui Simon nu mai este aceeași femeie, aceea pe care bărbații din partea locului și-o arătau cu degetul râzând, aceea pe care Fariseul o știe și o disprețuiește. Sufletul i s-a

primenit. Întreaga-i viață a fost primenită. Carnea ei, acuma, e curată; mâna-i este spălată; buzele-i nu mai cunosc gustul acru al boielii, ci ochii-i învățau a plânge. E gata, după făgăduiala împăratului să intre-n împărăție.

Fără această introducere nu se poate înțelege întâmplarea ce urmează. Păcătoasa mântuită vrea să-l răsplătească cu o recunoştință oarecare pe mântuitorul său. Şi atunci ia unul din lucrurile cele mai de preț din câte i-au mai rămas, un vas pecetluit plin cu levănțică strecurată, poate darul unui îndrăgostit întâmplător; şi se gândeşte să ungă cu acel ulei de preț părul Împăratului.

Cel dintâi gând al femeii, aşadar, este gând de mulțumire. E gând de recunoştință în văzul lumii. Păcătoasa vrea să-i mulțumească de față cu toți celui care i-a curățat sufletul, celui care i-a înviat inima, celui care-a scos-o din batjocură, celui care i-a dat o nădejde atât de izbăvitoare, încât cu dânsa poate înlocui oricare bucurie.

Intră cu vasu-i de alabastru, pecetluit, strâns la piept, sfioasă şi iscoditoare ca o copilă ce-ar intra în şcoală pentru cea dintâia dată, ca o hoață în clipa-n care iese din închisoare. Intră cu vasul de mirodenii fără să scoată o vorbă şi ridică ochii într-o strălufgerare, strălufgerarea ce-i ajunge să întrezărească prin pâlpâirea genelor locul unde stă întins Isus. S-apropie de patul îngust şi-i tremură picioarele, mâinile, îi tremură pleoapele străvezii, genunchii - căci simte cum se uită toți la dânsa, simte că atâtea priviri de bărbat se ațintesc asupră-i, iscodindu-i trupul frumos şi frânt în mers, iscodind ce va face.

Frânge gâtul şipului de alabastru şi varsă jumătate din ulei pe capul lui Isus. Picăturile mari şi grele îi strălucesc pe păr, ca nestemate risipite din slavă. Cu mâinile-i de curtezană îi prelinge pe şuvițe limpedea unsoare, până ce tot părul, fir de fir, e uns, înmuiat, lucios. Încăperea se umple de acea mireasmă; toate privirile au încremenit uimite.

Femeia, tăcută, ia de jos şipotul gâtuit şi îngenunchiază la picioarele aducătorului de pace. Varsă în podul palmei unsoarea rămasă şi-i unge încetişor dreptul şi stângul, cu

grijulia duioşie a mamei ce-şi scaldă întia oară cel dintâi copil. Pe urmă, nu mai poate; nu mai este în stare să stăvilească valul de năvalnică duioşie ce-i apasă inima, îi strânge gâtul, îi podideşte ochii. Ar vrea să vorbească, să spună că mulţumirea ei este mulţumire firească, curată, din toată inima, pentru binele pe care i l-a făcut, pentru noua lumină care i-a desferecat ochii. Dar unde să găsească în clipa aceea, faţă cu toţi acei bărbaţi, vorbele ce s-ar fi căzut să le rostească, vorbele, vrednice de acel nepreţuit har, vrednice de dânsul? Şi apoi, aşa de tare i se zbat buzele că n-ar putea îngăima două vorbe-n şir; vorba nu i-ar fi decât gângăvire frântă de suspine. Atunci, neputând vorbi cu gura, vorbeşte cu ochii: lacrimile-i coboară, una câte una, repezi şi calde, pe picioarele lui Isus, ca tot atâtea ofrande mute ale recunoştinţei sale. Acel plâns îi descătuşează inima de apăsare; lacrimile-i înviorează chipul; nu vede şi nu mai aude nimic, dar o voluptate nespusă, pe care n-a cunoscut-o niciodată pe genunchii mamei, nici în braţele bărbaţilor, îi pătrunde tot sângele, o face-să se-nfioare şi şă-şi piardă simţirile, o chinuie cu îmbolditoare desfătare, îi topeşte întreaga fiinţă în supremul extaz, în care bucuria o face să pătimească şi durerea să se bucure, în care durerea şi bucuria se contopesc într-o înfiorătoare contopire.

Plânge în acele lacrimi viaţa-i de odinioară, nemernica-i viaţa de ieri. Se gândeşte la sărmana-i carne pângărită de bărbaţi. Tuturor a fost ţinută să le zâmbească, tuturor a trebuit să le desfacă patul ei plătit cu noaptea, trupul ei mirositor. Cu toţi a trebuit să mintă o plăcere pe care n-o simţea; a trebuit să le arăte o faţă fătărnicită de mulţumire celor ce-o dispreţuiau, celor pe care-i ura.

Ci lacrimile plângătoarei sunt totodată lacrimi de bucurie şi de uşurare. Nu-şi plânge numai ocara, de-acum înainte uitată, ci plânge de prea marea desfătare a vieţii care începe.

Îşi plânge fecioria răscumpărată, sufletu-i răscumpărat din surghiunul păcatului, curăţenia regăsită printr-o minune, osânda-i pe veci iertată, în vecii veacurilor uitată. Plânsul ei este plânsul de bucurie al celei de-a doua naşteri, al voioşiei

tresăritoare în fața adevărului descoperit, al veseliei în fața neașteptatei pocăiri. În fața regăsirii sufletului pe care l-a socotit pierdut, în fața uimitoarei nădejdi ce-a scos-o din putregaiul pământului ca s-o înalțe în lumina orbitoare a duhului. Picurii de levănțică și de lacrimi sunt tot atâtea ofrande pentru aceste nebănuite haruri.

Și totuși, nu se plânge doar pe sine, nu-și plânge doar durerea și bucuria ei. Lacrimile ce scaldă picioarele lui Isus sunt și pentru dânsul.

Necunoscuta și-a uns împăratul, cum se ungeau pe-atunci împărații. L-a uns pe cap, așa cum se ungeau cei mai strălucițipreoți și monarhii Iudeii; L-a uns pe picioare, așa cum sunt unși seniorii și oaspeții lor de sărbători. Dar, totodată, plângătoarea-l pregătește de moarte și de-ngropăciune. Isus, care-i gata să intre în Ierusalim,-știe că acestea sunt cele din urmă zile ale vieții sale trupești. „Aceasta - le spune Ucenicilor - turnându-mi unsoarea pe mădulare, a voit să mă gătească de moarte". Fiind încă-n viață, milostenia unei femei l-a îmbălsămat.

Cristos, mai înainte să moară va mai fi botezat odată, a treia oară, în scalda infamiei, în botezul celei mai nebănuite ocări: ostașii pretoriului îl vor scuipa între ochi. Dar, deocamdată, în aceeași clipă, a primit botezul gloriei și botezul morții. Este uns ca un împărat ce va trebui să triumfe în Împărăția cerească, este îmbălsămat ca trupul mort ce va fi culcat în peșteră. Simbolul ungerii împreună cele două taine gemene: a Messianității și a Răstignirii.

Sărmana Păcătuitoare, aleasă în chip pentru acest rit proorocitor are poate o nelămurită presimțire a înfricoșătorului tâlc al acestei îmbălsămări fără vreme. Cel de-al doilea văz al iubirii, mai pătrunzător la femeie ca la bărbat, puterea simptomatică a sensibilității exaltate și emoționate o va fi făcut să simtă că acel trup uns cu mirodenii și mângâiat de dânsa, va fi peste câteva zile un leș rece și însângerat. Alte femei, poate ca și dânsa, vor merge la groapă să-i acopere pentru cea din urmă oară cu aromate; dar nu-l vor mai găsi. Cel ce stă azi la masă cu prietenii, în clipa aceea afla-se-va la porțile altui Iad.

Iar din pricina acestei presimțiri, plângătoarea plânge întruna lacrimile-i fierbinți pe picioarele lui Isus, împresurată de uimirea tuturor celor ce nu ştiu, nici nu pricep. Acum, picioarele Mântuitorului, picioarele osânditului, sunt scăldate-n lacrimi şi sarea plânsului amestecatu-s-a cu aroma de levănțică. Sărmana Păcătoasă nu ştie cum să usuce acele picioare pe care le-au scăldat ochii ei. N-a adus nici o năframă, iar broboada i se pare prea netrebnică să atingă carnea Domnului. Atunci se gândeşte la părul ei, la păru-i lung ce-atâtora le plăcuse pentru moliciunea şi subțirimea lui. Îşi despleteşte părul, desprinde copcile din el. Fuiorul negru-albăstriu al părului îi cade pe ochi, îi ascunde îmbujorarea şi mila. Şi cu buchetele cozilor răsfrânte-n mâinile pline, usucă domol picioarele ce l-au purtat până la această casă pe împăratul său.

Acum nu mai plânge. Toate lacrimile-i sunt plânse şi uscate. Chemarea i s-a împlinii; ci numai Isus dintre toți cei de față înțeles-a tâlcul acelui plins în tăcere.

A IUBIT MULT

Dintre cei ce erau de față la cina aceea, nimeni afară de Isus nu pricepu drăgostoasa grijă a nenumitei. Ci toți, uluiți parcă de uimire, tăceau. Nu pricepeau, dar respectau în neştire solemnitatea enigmaticei ceremonii. Toți afară de doi, care voiră să judece fapta femeii ca să-l necinstească pe oaspete. Cei doi fost-au Fariseul şi Iuda Iscarioteanul. Cel dintâi nu vorbi; dar privirile-i vorbiră mai limpede ca buzele. Trădătorul, bizuindu-se pe marea prietenie ce-l lega de învățător, îşi călcă pe inimă şi vorbi.

Se gândea Simon în sinea lui: „Acesta, de-ar fi prooroc, ar trebui să ştie cine-i şi ce fel de femeie este cea care-l atinge; ar fi trebuit să-şi dea seama că-i o păcătoasă".

Bătrânul fățarnic simte-n fața femeilor de teapa aceleia scârba bărbatului ce s-a păcătoşit prea mult cu ele, ori a celui ce nu le-a cunoscut niciodată. Tine, ca şi frații săi, de nemărginitul cimitir cu morminte albe pe dinafară, dar pe dinăuntru pline de hoituri. Le ajunge să se ferească de atingerea cu ceea ce socot ei necurat, chiar dacă sufletul le este hazna de necurățenii. Morala le este sistem de abluții şi spălături: îl vor lăsa pe cel rănit să moară uitat în mijlocul drumului, ca să nu se păteze de sânge; îl vor lăsa pe calic să îndure foamea, ca să nu pună mâna pe bani într-o zi de Sâmbătă. Săvârşesc, la fel cu toți, pungăşii, adultere şi omoruri, dar se spală de-atâtea ori pe zi, că mâinile, cred ei, le sunt curate ca ale pruncilor de țâță.

Simon a citit Legea şi-i sună încă în urechi blestemele şi anatemele străvechiului Israel împotriva femeilor pierdute. „Nu care-cumva să se afle vre-o femeie de lupanar printre fiicele Israelului... Cel născut dintr-o astfel de femeie să nu pătrundă, în adunarea Domnului... Nu duce în casa Domnului, pentru nici un fel de juruință, câştigul femeii păcătoase, nici prețului câinelui, căci amândouă îi sunt deopotrivă de nesuferite Domnului". Simon, cumintele târgoveț, îşi aducea aminte cu tot atâta bucurie de sfaturile celui ce scrisese Proverbele.

„Pentru o femeie de uliță ajungi până la o bucată de pâine... Ibovnica e o groapă adâncă, tovarășul ei își risipește averile". Cel puțin, de n-ar costa nimic! Dar sunt în stare, neobrăzatele, să irosească averi întregi.

Bătrânul proprietar stă ca pe ghimpi la gândul că una din aceste femei primejdioase i-a intrat în casă și-i atinge oaspetele. Știe bine că târfa Rahav l-a făcut pe Iosua să iasă învingător și că a fost singura care să scape de măcelul din Ierichon; dar își aduce aminte că neânvinsul Samson spaima Filistenilor, a fost pierdut de-o desfrânată. Nu-l taie pe Fariseu capul, cum de un ins căruia poporul îi zice prooroc, să nu fi priceput încă ce poamă e femeia care-a venit să-i aducă o ofrandă atât de înjositoare. Dar Isus a citit în inima Păcătoasei; citește în inima lui Simon; și răspunde prin pilda celor Doi Datornici. Un creditor avea doi datornici: unul îi datora cinci sute de dinari, iar celălalt cincizeci. Și neavând ei cu ce să plătească, le iertă amândurora datoria. Care dintre ei îl va iubi mai mult? Iar Simon răspunse: Bănuiesc că acel pe care l-a iertat de mai mulți bani. Iar Isus îi spuse: Drept judecat-ai. Și, întorcându-se către femeia aceea, îi spuse lui Simon: O vezi tu pe femeia aceasta? Intrat-am în casa ta și tu nu mi-ai dat apă să-mi spăl picioarele: ci dânsa brăzdatu-mi-a picioarele cu lacrimile ei și mi le-a șters cu părul. Tu nu m-ai sărutat; ea, numai ce-a intrat, mi-a tot sărutat picioarele. Tu nu mi-ai uns capul cu untdelemn: ci ea unsu-mi-a picioarele cu mirodenii aromate. De aceea zic ție că mult a iubit, deoarece multe păcate fostu-i-au iertate: pe câtă vreme puțin iubește cel căruia puține-i sunt iertate. Apoi îi spuse femeii: Iertate-ți sunt păcatele... Credința ta le-a mântuit, ci mergi în pace.

Pilda și tâlcuirea lui Isus dovedesc cât de mare este, până azi, nepriceperea acestei întâmplări. Toți, sau mai toți, nu pomenesc decât aceste cuvinte: „Mult i se va ierta, pentru că mult a iubit". O citire cu luare aminte a scripturii ne dovedește că această răstălmăcire comună și vulgară este tocmai răsturnarea adevărului, își închipuie cei mai mulți că Isus i-a iertat păcatele, pentru că i-a iubit mult pe oameni, ori

pentru că şi-a dat pe faţă, prin arome şi sărutări, dragostea ce-i purta lui. Pilda celor Doi Datornici ne face să băgăm de seamă că tâlcul cuvintelor lui Isus - prost repetate şi mai prost înţelese - este tocmai dimpotrivă. Femeia păcătuieşte mult şi prin faptul pocăirii, mult i s-a iertat; iar pentru că mult i s-a iertat, mult îl iubeşte pe cel ce-o aduse pe calea bună, pe cel ce-a mântuit-o, pe cel ce-a iertat-o: levănţica, lacrimile şi sărutările sunt chezăşia recunoscătoarei sale iubiri. Dacă Păcătoasa, mai înainte să intre în casă în seara aceea n-ar fi fost mai dinainte alta, n-ar fi fost mai dinainte schimbată prin virtutea iertării, n-ar fi ajuns toate aromele Indiei şi ale Egiptului, toate sărutările gurii, toate lacrimile ochilor, ca să dobândească de la Isus iertarea vieţii sale trăită-n rele. Iertarea nu-i răsplată acelor daruri, ci ele-s mulţumirea pentru iertarea dobândită; şi-s daruri multe, de preţ, căci mare a fost iertarea, după cum iertarea fu mare, căci mare fusese păcatul.

Isus n-ar fi izgonit-o pe cea Păcătoasă, chiar de-ar fi rămas tot Păcătoasă; dar n-ar fi primit poate acele dovezi de iubire, de n-ar fi fost încredinţat de pocăirea ei: acuma putea, chiar după preceptele rigorismului fariseu, să stea de vorbă cu dânsa. „Credinţa ta te-a mântuit - mergi în pace".

Simon nu ştie ce să răspundă; dar din partea Ucenicilor se ridică un glas piţigăiat şi mânios, pe care Isus îl cunoaşte de multă vreme. E glasul lui Iuda. „La ce bun atâta risipă? Aceste mirodenii s-ar fi putut vinde pe trei sute de dinari, în folosul săracilor". Iar ceilalţi ucenici, povestesc Evangheliştii, îi dădură dreptate lui Iuda şi plesneau de ciudă împotriva femeii.

Iuda este cel ce ţine punga: cel mai josnic din toţi a ales lucrul cel mai josnic: banul. Lar iui Iuda îi plac banii, îi plac de dragul lor, îi plac ca putinţă a puterii. Vorbeşte de săraci, Iuda, dar nu se gândeşte la săracii cărora Isus le-a împărţit pâinea în singurătatea câmpului, ci la tovarăşii săi, prea săraci încă spre a cuceri Ierusalimul, spre a întemeia împărăţia messianică în care Iuda trage nădejde să fie unul dintre stăpâni. E pizmaş şi zgârcit; pizmaş ca toţi zgârciţii. Acea ungere tăcută ce aminteşte ungerea împăratului şi a Messiei, acele daruri pe care i le-a

adus o femeie frumoasă, îl fac să sufere; veşnica pizmă a bărbatului împotriva bărbatului în faţa unei femei se amestecă în sufletul Iudei cu pofta dezamăgită.

Dar Isus răspunde cuvintelor lui Iuda, precum a răspuns tăcerii lui Simon. Nu-i jigneşte pe cei ce jigniseră, ci o apără pe femeia culcată la picioarele sale: „De ce-o faceţi să sufere pe această femeie? S-a purtat bine cu mine; că săracii o să-i aveţi mereu lângă voi şi-i veţi putea ajutora când veţi voi; ci pe mine nu mă veţi avea totdeauna. A făcut ce-a putut: a voit să-mi ungă de cu vreme trupul pentru îngropăciune. Adevăr grăiescu-vă, că pe toată faţa pământului, oriunde fi-va propovăduită Evanghelia, şi fapta acestei femei povesti-se-va întru pomenirea ei".

Tristeţea negrăită a acestei proorociri le scăpă, poate, celor ce-i stăteau în preajmă. Încă nu le vine să creadă că Isus ca să învingă va trebui să fie învins; că pentru a triumfa în vecii veacului va trebui să moară. Ci Isus simte apropiindu-i-se ceasul: „Pe mine nu mă veţi avea totdeauna. M-a îmbălsămat pentru îngropăciune". Femeia ascultă cu groază consfinţirea presimţirii sale şi un nou val de lacrimi îi năpădi năvalnic între gene. Atunci, cu faţa ascunsă-n părul despletit, ieşi din casă fără să scoată o vorbă, precum mută se strecurase acolo. Ucenicii tăceau: neîncredinţaţi în sufletul lor, dar uluiţi. Simon, spre a face să se uite jignirea îndurată, umplea paharele oaspeţilor cu vin de cel mai bun. Însă masa aceea tăcută, părea acuma, în galbena pâlpâire a opaiţelor, un praznic de stafii, peste care trecuse parcă umbra morţii.

CINE SUNT?

Şi totuşi, Ucenicii ştiau. Acele vorbe de moarte nu erau, numai pentru dânşii, cele dintâi. Trebuiau să-şi aducă minte de acea zi nu prea depărtată, în care, pe-un drum răzleţ, în părţile Cezareei lui Fiiip. Isus îi întrebase ce spuneau oamenii despre ei. Trebuiau să-şi aducă aminte de răspunsul ce zvâcni, ca o pâlpâitură neaşteptată de foc, ca un ţipăt năvalnic de evlavie, din adâncul inimii lui Petru. Şi de strălucirea care-i orbise pe trei dintre dânşii pe creasta muntelui. Şi de răspicatele proorociri ale lui Cristos, asupra josniciei cu care va fi răpus.

Auziseră şi văzuseră; şi totuşi, nădăjduiau încă - afară de unul. Adevărurile licărpau în ei câte o clipă, ca fulgerele-n beznă. Pc urmă se lăsa, mai deasă ca la început, noaptea. Omul nou care-l recunoştea pe Cristos în Isus, omul pentru a doua oară născut, Creştinul, se trăgea îndărăt ca să dea pas ludeului orb şi surd, ce nu mai vedea dincolo de Ierusalimul zidit în cărămidă şi piatră.

Întrebarea pe carc le-o pusese Isus celor Doisprezece pe drumul Cezareei, ar fi trebuit să fie începutul desăvârşitei lor convertiri la noul adevăr. Ce nevoie putea să aibă Isus de-a şti ce gândeau oamenii despre dânsul? O astfel de nevoie prinde rădăcini doar în sufletele îndoielnice, în cei ce nu se cunosc, în cei slabi care nu pot citi în ei înşişi, în orbii îndoielnici de pământul pe care-l călcă. În oricare dintre noi o astfel de întrebare este îndreptăţită - dar în ei nu. Căci nimeni nu ştie cu tot dinadinsul cine e, nimeni nu-şi cunoaşte cu temei firea, menirea, numele cu care are dreptul să fie chemat. Numele veşnic care se potriveşte aidoma cu ursita noastră, numele nostru în absolut. Cel pe care ni-1 dau alţii când suntem încă muţi, odată cu sarea şi cu apa botezului, numele scris în catastifele târgului, trecut în hrisoavele naşterii şi ale morţii, acel nume pe care mama-l rosteşte cu atâta duioşie dimineaţa şi îndrăgostita-l îngână cu atâta dorinţă noaptea; numele săpat pentru cea din urmă oară pe lespedea mormântuiui, nu-i

adevăratu-ne nume. Fiecare dintre noi are un nume ascuns, care ne botează nevăzuta şi adevărata fiinţă, dar pe care nu-l vom cunoaşte până în ziua noii naşteri, până la deplina lumină a reînvierii.

Puţini au cutezanţa să se întrebe: Cine sunt? Mai puţini sunt cei ce pot să dea un răspuns. Întrebarea: Cine eşti? Este cea mai chinuitoare pe care un om i-o poate face altui om. Ceilalţi oameni sunt, pentru oricare dintre noi, o taină închisă, până şi în chinurile supreme ale patimei, când două suflete încearcă cu deznădejde să facă un singur suflet. Ci suntem toţi, noi înşine, o taină. Trăim, necunoscuţi, între necunoscuţi. Multe din nemerniciile noastre izvorăsc din această universală neştiinţă. Cutare, care face pe regele şi se crede rege, nu-i de fapt decât un biet servitor, hărăzit de la obârşia vremurilor mediocrităţii slujbelor subalterne. Cutare altul, care se îmbrăcă şi oficiază ca judecător, uitaţi-vă bine la el: este născut să fie precupeţ, locul lui este în târg. Celălalt, care scrie-n versuri, n-a priceput glasul care-i vorbi lăuntric: ar fi trebuit să se facă aurar, căci aurul ce se poate schimba în bani îi place şi-l atrage filigrana, cezelatura, mozaicul, pietrele false. Pe cel de colo, pe care l-au pus mai mare peste oştiri, ar fi trebuit să-l oprească la şcoală: ce mai dascăl iscusit şi limbut ar fi ieşit din el! Iar cel ce ţipă de zor pe uliţi, fluturându-şi chica a răscoală, chemând noroadele la răzvrătire, este un zarzavagiu ratat: roşeaţa pătlăgelelor, şirurile de ceapă, căţeii de usturoi şi bombele de varză ar fi dreapta răsplătire a adevăratei sale chemări. Celălalt, în schimb, care taie butaşii de viţă înjurând şi risipind bălegarul pe ţărâna săpată, ar fi trebuit să cerceteze în pravile meşteşugul de-a le călca; nimeni altul nu se pricepe să născocească chiţibuşuri şi capcane ca el şi câtă elocvenţă cheltuieşte şi acuma în măruntele-i duelări de afaceri, sărman avocat de frunte, surghiunit prin grajduri şi printre brazde!

Asupră-ne se răsfrâng aceste greşeli, căci nu ne dăm seama. Pentru că n-avem ochi sufleteşti destul de puternici să citim în inima ce bate-n noi şi-n inimile ce bat sub carnea celor din preajma noastră, atât de răspicat şi fără întoarcere

despărțiți de noi înşine. Toiul se-ntâmplă anapoda din pricina acestor nume neştiute, de necitit pentru noi, pe care nu le poate cunoaşte decât geniul.

Dar ce putea să-i pese lui Isus de aceea ce spuneau despre el oamenii aceia de pe malul bălții şi de prin târguri? Lui Isus, care putea citi în suflete până şi gândurile de care ei habar n-aveau? Lui Isus, care singur ştia cu o pătimire nebănuită, liberă de dovezi împotrivitoare şi cu mult mai înainte de ziua aceea, care-i era adevăratul nume şi supranaturala-i fire?

Într-adevăr, nu întreabă ca să ştie; ci pentru ca în sfârşit şi credincioşii săi să afle; să afle, acum că suntem la sfârşit, adevăratu-i nume. Iar la cele dintâi întrebări, nici măcar nu le răspunde. „Unii spun că eşti Ioan Botezătorul înviat; alții Ilie şi Ieremia ori unul din străvechii prooroci înviat din morți". Ce să-i pese, lui, de aceste nătângi bârâieli ale acelor bieți oameni şi ale străinilor? De la ei, cei hărăziți să dea mărturie despre el prin lume şi veacuri vrea să afle răspunsul. Nu vrea, până la urmă să le insufle credința cu sila, celor ce mai aproape ca toți îl văd trăind şi-l aud vorbind. Numele pe care nici unul din ei nu l-a rostit încă, de parcă i-ar fi înspăimântat pe toți trebuie să izvorască aidoma unei năvalnice spovedanii de iubire din unul din acele suflete, să fie îngânat de una din acele guri.

-Da' voi, cine credeți că sunt?

Şi atunci, în Simon Petru se iscă acea lumină care se revarsă peste granițele firii şi-l face cu adevărat să fie Cel Dintâi dintre toți, în vecii veacurilor. Vorbele, acuma, nu le mai stăvileşte: îi răsar pe buze aproape fără voie, într-un strigăt de care însuşi, câteva clipe mai înainte, nu s-ar fi socotit în stare: „Eşti Cristos, Fiul lui Dumnezeu cel viu. Vorbele tale-s vorbe de viață veşnică, iar noi crezut-am şi cunoscut-am că eşti sfântul lui Dumnezeu".

În sfârşit, din piatra aspră țâşnit-a şuvița de apă care-a potolit setea, până astăzi, a şaizeci de generații. Era dreptul şi răsplata lui. Petru îl urmase cel dintâi în dumnezeiasca-i rătăcire printre oameni; lui i se cuvine a fi cel dintâi care să recunoască în rătăcitorul prevestitor al împărăției pe Messia

cel de toți așteptat în deșertul veacurilor și care-n sfârșit s-a arătat, este cel pe care-l vede cu ochii lui, cu tălpile în praful drumului.

Neprihănitul Rege, Soarele Dreptății, Craiul Păcii, cel pe care Dumnezeu avea să-l trimită pe lume, cel pe care Proorocii îl proorociseră în amurgurile tristeții și ale osândei, îl văzuseră coborând pe pământ ca un fulger în plinătatea izbânzii și a slavei; cel pe care săracii, răniții, hămesiții, batjocoriții, il adăstau veac de veac, precum iarba uscată adastă apa, precum floarea adastă soarele, precum adastă gura sărutarea și inima alinare; Fiul lui Dumnezeu și al omului, Omul ce-l ascunde pe Dumnezeu în scoarța-i de carne, Dumnezeul care și-a învelit dumnezeirea în lutul lui Adam, el este, blândul frate de toată ziua, care se oglindește potolit în ochii uimiți ai celor aleși.

S-a isprăvit cu adăstarea; ziua de mâine nu va mai aduce nimic. De ce nu fuseseră-n stare să-l cunoască mai dinainte? De ce nu spuseră nimic, nimănui? De când a încoltit, în acele suflete prea sărace, cel dintâi gând al adevăratului nume al celui care de-atâtea ori i-a luat de mină și le-a vorbit la ureche? Le-ar fi putut trece prin minte că unul dintre-ai lor -om de rând ca și ei, muncitor sărman ca și ci - ar fi putut fi mântuitorul Messia proorocit și așteptat de sfinți și de noroade? Numai prin puterea gândului n-ar fi fost în stare să-l descopere nici cu simțul tuturor, nici prin slovele scripturilor. Ci numai printr-o inspirație de sus, ce se vădi prin luminarea neașteptată a inimii. Precum s-a înlâmplat în acea zi cu sufletul lui Petru. „Ferice de tine, Simon, că toate acestea nu ți-au fost descoperite de carnea și sângcle din tine, ci de Tatăl meu cel din ceruri". Ochii trupești n-ar fi fosl în stare să vadă ce-au văzut, fără o revelație de sus. Dar faptul că Petru a fost ales pentru această descoperire, nu va rămâne fără urmări. Este răsplata ce trage după sine alte răsplăți: „Piatră ești și pe această Piatră zidi-voi Biserica mea, iar porțile Hadesului n-o vor putea înfrânge. Îți voi da cheile împărăției cerești și tot ce vei ferecă pe pământ, ferecat fi-va în ceruri; și lot ce vei desfereca pe pământ, desferecat fi-va în ceruri".

Grele cuvinte, din care-a răsărit una din cele mai măreţe împărăţii din câte-au durat oamenii pe pământ; singura dintre străvechile împărăţii ce dăinuieşte încă, în chiar cetatea care-a văzut născându-se şi pierind cea mai mândră dintre vremelnicele împărăţii ale lumii. Din pricina acestor cuvinte mulţi pătimiră, mulţi fost-au canoniţi, mulţi omoriţi. Pentru a nega ori a le ţine, pentru a le tălmăci ori a şterge aceste cuvinte, milioane de oameni s-au lăsat să fie ucişi prin răspântii şi bătălii, s-au fărâmiţat împărăţiile, alcătuirile omeneşti se zguduiră şi se prăfuiră, se vălmăşiră noroadele, frământatu-s-au împăraţii şi desculţii. Dar tâlcul lor, pe buzele lui Cristos este limpede şi uşor de priceput. Tu, Petre, va să fii tare şi puternic ca stâncă, iar pe tăria credinţei tale în mine, care tu cel dintâi ai mărturisit-o, se întemeiază cea dintâi înjghebare creştinească, sâmbure mărunt al măreţei împărăţii, împotriva acestei Biserici care acum are numai doisprezece enoriaşi, dar care se va întinde până la marginile pământului, puterea răului va cădea înfrântă; că voi sunteţi duh şi duhul nu poate fi înăbuşit, nici stins de tină. Vei închide pe veci - vorbindu-ţi ţie înţeleg să le vorbesc tuturor celor ce te vor urma, uniţi în aceeaşi credinţă - porţile Iadului şi le vei deschide tuturor celor chemaţi porţile Cerului. Vei lega şi vei dezlega în numele meu; ce vei împiedica tu după moartea mea, împiedicat fi-va şi mâine, în noua omenire pe care-o voi găsi când mă voi întoarce iarăşi; ce vei porunci tu fi-va pe drept poruncit, căci nu vei face decât să îngâni, fie şi cu alte vorbe, ceea ce ţi-am spus şi ce te-am învăţat eu. Fi-vei, în întruchiparea ta şi a Urmaşilor tăi legiuiţi, păstorul domniei, călăuza vremelnică ce pregăteşte, alături de tovarăşii supuşi ascultării tale, împărăţia lui Dumnezeu şi a Iubirii.

În schimbul acestei revelaţii şi a acestei făgăduieli, cer o făgăduială greu de ţinut: făgăduiala tăcerii. Deocamdată nu veţi spune nimănui cine sunt. Mi se apropie ziua, dar încă nu s-a arătat; ci veţi fi de faţă la ceea ce nu vă aşteptaţi, tocmai dimpotrivă la ceea ce vă aşteptaţi. Ştiu eu ceasul în care va trebui să vorbesc, în care va trebui să vorbiţi şi voi. Iar când vom desfereca tăcerea, strigătul meu şi al vostru auzi-se-va în cele mai depărtate văzduhuri ale pământului şi ale cerului.

SOARE SI ZĂPADĂ

Înalt foarte este muntele Hermon şi cu trei culmi, acoperite de nămeţi până şi-n toiul verii. Cel mai înalt munte din Palestina, mai înalt ca Tabor-ul. De pe muntele Hermon, spune Psalmistul, coboară roua pe dealurile Sionului. Pe acest munte, cel mai înalt din munţii vieţii lui Cristos, care are drept popasuri înălţimile - Muntele Ispitei, Muntele Fericirilor, Muntele Schimbării la Faţă, Muntele Răstignirii - Isus se prefăcu lumină.

Numai trei dintre ucenici erau cu dânsul: cel poreclit Piatră şi Fiii Tunetului. Stâncosul şi vijelioşii; tovărăşie potrivită locului şi clipei. Se ruga singur, răzleţ, pe culme, mai sus ca ei, mai sus ca toţi, poate cu genunchii în zăpadă.

Cine n-a văzut iarna, la munte, întunecându-se orice albeaţă, pusă alături cu albeaţa zăpezii? O faţă palidă se arată ciudat de înnegrită, rufa parc-ar fi murdară, hârtia capătă culoarea glodului uscat. Şi totuşi, altfel a fost în acea zi pe culmea albă şi pustie, singură cu soarele.

Isus, stingher, se ruga deoparte. Ci de-odată, chipu-i străluci la fel soarelui şi vesmintele-i se făcură albe ca zăpada ce scânteie-n soare, albe precum nici un zugrav ori boiangiu nu le-ar putea înfăţişa, ori măcar închipui. Pe albul zăpezii, o pată de alb mai tare, o strălucire mai puternică decât toate strălucirile ştiute, înfrângea orice lumină pământească.

Schimbarea la Faţă este prăznuirea şi izbânda Luminii. Rămânând încă pentru atât de puţină vreme! - carne şi tină, Isus ia din tină starea cea mai diafană, cea mai uşoară, cea mai spirituală. Trupu-i care aşteaptă mântuitoarea, se face lumină de soare, lumină de cer, lumină a minţii, lumină supranaturală; sufletu-i, transhumanizat în rugăciune, se vădeşte prin carne, străpunge cu străfulgeru-i de foc învelişul trupului şi al vesmântului, ca flacără ce roade pereţii în care stă ferecată şi-i face străvezii.

Dar lumina nu-i este deopotrivă pe față și vesminte. Lumina feței e ste lumina soarelui; lumina vesmintelor seamănă cu scânteierea zăpezii. Fața, oglindă a sufletului, este de culoarea focului; haina, tină adăogită și josnică, de culoarea gheții. Căci sufletu-i soare, foc, iubire; ci vesmintele, toate vesmintele, chiar acea greoaie haină căreia-i zice trup, e nestrăvezie, înghețată, moartă, nu mai poate stăluci decât de lumină răsfrântă.

Dar Isus, lumină, cu chipul strălucind de scăpărări domoale, cu vesmintele pâlpâind în slava de raze albe - aur scânteietor în toartă de argint - nu este singur. Doi morți uriași, albi ca și el, i se apropie, îi vorbesc. Moise și Ilie. Cel dintâi dintre Mântuitori, cel dintâi dintre prooroci. Întruchipări de lumină și de foc vin să aducă mărturire noii Lumini ce strălucește pe Hermon. Toți cei ce-au vorbit cu Dumnezeu rămân învăluiți în lumină. Pielea feței lui Moise, când se dădu jos de pe Sinai, se făcuse atâta de lucitoare, că trebui să se-acopere cu o năframă ca să nu-i orbească pe cei rămași devale. Iar Ilie fu răpit în cer pe-un car de foc, tras de sirepi de foc. Ioan, noul Ilie, vesti botezul de Foc; dar chipu-i, dacă a fost înnegrit de soare, nu sclipi ca soarele. Singura strălucire de care-a avut parte fost-a aceea a tipsiei de aur, pe care fu pusă țeasta-i însângerată; danie împărătească întinsă înfricoșătoarei concubine a lui Irod.

Dar pe Hermon este cel ce strălucește la față mai tare ca Moise și se va urca la cer mult mai de-a dreptul decât Ilie - cel pe care Moise îl făgăduise și care avea să vină după Ilie. S-au apropiat de el; ci pentru a se face nevăzuți, apoi, pe vecie. Nu se mai simte nevoia de ei, după această mărturie de pe urmă. Lumea de-acum înainte se va putea lipsi de legea și nădejdile lor. Un nor luminos îi ascunde pe cei trei strălucitori de privirile celor trei întunecați care-așteaptă; iar din nor coboară un Glas ce strigă: Acesta-i Fiul care mi-e drag. Dați-i ascultare!

Norul n-ascunde lumina, ci o sporește îndoit. Precum din norul furtunii șerpuiește fulgerul ce luminează ca din

senin câmpia, din acest nor, prin el însuşi luminos, se năpusteşte flacăra ce mistuie străvechiul legământ şi consfinţeşte pe vecie noua făgăduinţă. Norul de fum ce-i călăuzea pe Evreii fugari în pustiu către Iordan; norul negru ce umplea Corabia şi o ascundea în zilele de spaimă şi de nimicire, s-a schimbat acum într-un nor de lumină atât de orbitoare, că ascunde până şi candoarea solară a chipului ce va fi pălmuit în negura gata să se lase.

Dar risipindu-se norul, Isus se vede iarăşi singur. Cei doi premergători şi martori s-au făcut nevăzuţi. Chipu-i a recăpătat culoarea de toate zilele; vesmintele-i sunt cele obişnuite. Cristos, acelaşi frate iubitor de totdeauna, se-ntoarce la tovarăşii săi înghețați: Sculați-vă şi nu vă fie frică; ci nu spuneți nimănui ce-ați văzut, până ce Fiul Omului nu va învia din morți.

Schimbarea la Față e o umbrire a înălțării; dar pentru a învia în slavă, trebuie totdeauna să mori batjocorit.

PĂTIMI-VOI MULTE

Că trebuia să moară, curând, de-o moarte nelegiuită, Isus ştiuse totdeauna. Era răsplata la care avea dreptul, şi nimeni nu i-ar fi putut-o fura. Cel ce mântuie e gata să se piardă; cel ce-i răscumpără pe ceilalţi este silit să plătească cu întreaga-i fiinţă, cu singura avuţie care-i intr-adevăr a sa, care întrece şi înglobează toate celelalte avuţii; cel ce-i iubeşte pe duşmani, drept este să fie urât şi de prieteni; cel ce dă sănătate tuturor noroadelor va să fie omorât de-al său; cel ce-şi dă viaţa este vrednic să primească moartea. Orice binefacere este o astfel de jignire adusă nerecunoscătoarei încăpăţânări a oamenilor, că poate fi răzbunată numai prin cea mai groaznică osândă. Dăm ascultare doar glasurilor ce se înalţă din morminte şi firavă noastră putere de veneraţie le-o păstrăm celor pe care i-am ucis. În ştearsa aducere aminte a neamului omenesc nu rămân decât adevărurile scrise cu sânge.

Isus ştia ce i se pregătise în Ierusalim şi în toate gândurile sale, precum va mărturisi mai târziu unul ce fost-a vrednic să-l înfăţişeze, purta icoana morţii. De trei ori încercaseră, mai înainte, să-l omoare. Întâia oară în Nazaret, când îl duseră pe culmea de munte pe care era zidită cetatea şi voiau să-l arunce în prăpastie. A doua oară în Templu, ludeii jigniţi de vorbele lui, puseră mâna pe pietre ca să-l ucidă. Iar a treia oară, de sărbători, iarna, se năpustiră asupra bolovanilor din drum ca să-i închidă gura. Ci în toate trei acele dăţi îi fu scris să scape, căci ziua lui nu venise încă. Păstra în suflet aceste făgăduieli de moarte, numai pentru sine, până aproape de sfârşit. Nu voia să-şi amărască ucenicii, care s-ar fi mâniat, poate, ştiind c-ascultă de-un osândit după întreita consfinţire a Messianităţii sale - strigătul lui Petru, lumina de pe Hermon, ungerea din Betania - nu mai putea să tacă. Cunoştea prea bine copilăroasele dorinţi ale celor Doisprezece. Ştia că odată trecute rarele clipe de avânt şi de iluminare, nu erau mereu în stare de gânduri nelafel cu cele ale oamenilor de rând, omeneşti chiar şi în cele mai înalte visuri ale lor. Ştia că-l adăstau

pe Messia ca pe-un învingător care va aduce din nou pe lume vârsta de aur, iar nu ca pe Omul îndurărilor. Îl credeau Rege pe tron, iar nu tâlhar pe furcă; triumfător între daruri şi tributuri, iar nu batjocorit cu scuipături şi lovituri; venind să învie morţii, iar nu ca să fie ucis ca un ucigaş.

Trebuia - pentru ca noua credinţă să nu se năruie în ei în ziua pângăririi - să le dea de ştire mai dinainte. Să afle din chiar gura Messiei şi a osânditului că Messia trebuia să fie osândit, că izbăvitorul avea să piară într-o curată înfrângere, că Regele tuturor Regilor avea să fie înjurat de slugile Cezarului, că Fiul lui Dumnezeu avea să fie răstignit de orbiţii servitori ai lui Dumnezeu.

De trei ori încercaseră să-l omoare; de trei ori le dă de ştire celor Doisprezece, după mărturisirea lui Petru, apropierea morţii. Şi de trei feluri fi-vor oamenii ce vor da porunca să fie omorât: Bătrânii, Preoţii cei Mari şi Scribii.

Trei vor fi nelipsiţii părtaşi ai morţii sale: Iuda, care-l trădează; Caiafa, care-l osândeşte; Pilat, care se-nvoieşte să fie împlinită osânda. Şi vor fi de trei feluri aducătorii ei ia îndeplinire: gealaţii, care-l prinseră; iudeii, care vor striga să fie răstignit; ostaşii romani, care-l vor pironi pe cruce.

„Trei trepte, precum însuşi le spune Ucenicilor, avea-va pedeapsa. Mai întâi va fi batjocorit şi ocărit; apoi scuipat şi biciuit; la urmă, ucis. Dar nu trebuie să se sperie, nici să plângă. Precum viaţa cunoaşte răsplata morţii, tot aşa şi moartea cunoaşte făgăduiala unei vieţi viitoare. După trei zile se va scula din mormânt, spre a nu mai muri niciodală. Cristos n-aduce bişaguri de aur şi de grâne, ci nemurirea pentru toţi cei ce-l vor asculta şi iertarea tuturor păcatelor. Dar nemurirea şi iertarea cată să fie plătite cu potrivnicele lor: închisoarea şi agonia. Preţul este mare şi greu, dar puţinele zile ale pătimirii şi ale îngropării prind bine spre a cumpăra cu ele milenii de viaţă şi de libertate.

Ucenicii, în faţa acestor mărturisiri neaşteptate, se tulbură şi nu le vine să creadă. Dar Isus a şi început să pătimească, închipuindu-şi le-n gând şi rostindu-le-n cuvinte, zilele groaznice ale sfârşitului. De-acum urmaşii cuvântului său ştiu tot şi Isus poate porni către Ierusalim, să se-mplinească întru totul ce-a mărturisit.

MARAN ATHA

Ci măcar o zi fi-va asemeni Regelui pe care noroadele-l aşteaptă-n toate dimineţile anului, în pragul sfintei cetăţi.

Pastele se apropie. Cea din urmă Săptămână, care nu va mai avea sfârşit - încă n-a răsfirit soarele noii Duminici - e gata să înceapă.

Ci de data aceasta Isus nu merge la Ierusalim ca-n alte rânduri, neştiut drumeţ vălmăşit în puhoiul pelerinajului, în metropola cea greu mirositoare, covrigită cu casele-i albe ca nişte morminte sub trufia ţanţoşă de turle a Templului hărăzit focului. De data aceasta, cea de pe urmă, Isus este întovărăşit de credincioşi, de prieteni, de consăteni, de femeile ce vor vărsa lacrimi, de cei Doisprezece care se vor ascunde, de Galileenii ce vin să prăznuiască o minune străveche, dar cu nădejdea să poată fi de faţă la o minune nouă. De data aceasta nu-i singur: sulițaşii Împărăției sunt cu el, Şi nu vine neştiut: zvonul învierilor ce săvârşise i-a luat-o înainte. În cetatea în care stăpâneşte fierul Romanilor, aurul Neguţătorilor, slova Fariseilor sunt ochi ce iscodesc Muntele Măslinilor şi inimi ce zvâcnesc cu o bătaie neobişnuită.

De data aceasta nu vrea să intre pe jos în cetatea ce-ar trebui să fie tronul împărăției sale şi-i va fi mormânt. Ajuns la Betfage, trimite doi ucenici să-i caute un măgăruş. Îl vor găsi legat lângă nişte mărăcini: fie dezlegat şi adus, fără a mai cere învoirea stăpânului. De va spune ceva, răspundeţi-i că îi face de trebuinţă Stăpânului.

S-a spus până-n zilele noastre că Isus a Ţinut să încalece pe-un măgăruş, în semn de smerenie şi bunătate, voind parcă a da de ştire în chip simbolic că se apropia de poporul său ca Sol al Păcii. Dar s-a uitat că măgarii, în acea tinereţe a vremilor şi a puterii, nu erau blegii catâri din zilele noastre, oase trudite într-o piele canonită, pociţi de-atâtea veacuri de robie, buni doar să poarte târnuri şi desagi prin bolovănişul culmilor prăpăstioase. Măgarul antichităţii era

vită mândră şi războinică; frumos şi voinic precât e calul, vrednic să fie adus jertfă zeilor. Homer se va fi priceput el în asemănări; aşa că n-a avut desigur de gând să-l coboare pe Ajax cel voinicos, pe prea mândrul Ajax, când îl asemănă cu măgarul. Evreii însă se folosesc de măgarii neimblânziţi pentru alte comparaţii. „Omul este tâmp la minte şi voinicos la inima - îi spune Sofar Naomatita lui Iov - că se naşte asemeni mânzului de măgar sălbatic". Iar Daniel povesteşte că atunci când Nabucodonosor, întru ispăşirea tiraniei sale „fu izgonit dinire oameni, inima-i se făcu la fel celei de fiară şi trăi de-a valma cu măgarii sălbatici".

Isus a cerut într-adins un măgar neîmblânzit, pe care nimeni nu s-a mai urcat vreodată - la fel deci celui sălbatic. Deoarece în acea zi vita aleasă de el nu înfăţişează simbolic smerenia celui ce-o încalecă, ci poporul ludeu care va fi eliberat şi îngenunchiat de Cristos; animalul nărăvaş şi îndărătnic, tare-n grumaz, pe care nici un prooroc şi nici un monarh n-a fost în stare să-l domesticească; care stă legat la gard, precum Israel este legat la funia romană sub turla Antonină. Tâmp la minte şi voinicos la inimă, ca în cartea lui Iov; tovarăş potrivit cu regele celei mai nemernice vieţi; rob al străinilor, dar, totodată, nărăvaş şi răzvrătit de când lumea, poporul evreu şi-a găsit în sfârşit mâna în stare să-l strunească. O singură zi: căci şi împotriva lui, legiuit îmblânzitor, se va răscula, deşi pentru scurtă vreme, în chiar săptămâna aceea. Pricinaşa cetate va fi nimicită; templul surpat; iar neamul ucigător de Dumnezeire va fi irosit ca pleava veşnicului vânturător pe toată faţa pământului.

Atâta-i de tare spinarea măgarului, că prietenii şi-aruncă hainele pe ea. Bolovănoasă-i coasta ce coboară de pe Muntele Măslinilor, iar tovarăşii voioşi aruncă pe colţurosul bolovăniş hainele lor de sărbătoare, Gând, şi acesta, de consfinţire. A-ţi scoate haina este început de despuiere, începutul acelei goliciuni care-i dorinţă de spovedanie şi moartea făţarnicei ruşini. Goliciune a trupului, făgăduinţă a goliciunii sufleteşti. Voinţă de iubire întru suprema milostenie:

să-ți dai haina din spate. „De-ți cere careva haina, tu dă-i şi sumanul".

Şi începe coborârea îm lumina soarelui şi a slavei, printre crengile proaspăt tăiate, în mijlocul cântărilor bunelor nădejdi.

Era pe la începutul unui Aprilie darnic în umbră şi primăvară. Ceasul daurit al nămezii covârşea preajma cetății, țarina de curând trezită, viile şi livezile, cu agresta-i vlagă. Cerul, larg deschis către zarea zărilor era de-o albăstrime nelumească: văzduh smălțat cu crini, sclipitor şi înviorător ca făgăduința ochiului lui Dumnezeu. Stelele nu se zăreau; dar se părea că străfulgeră de-o seamă cu soarele nostru domoala sclipire a celorlalți sori ai depărtărilor. Un vânt încropit, adiind a Rai, încovoia blajin nevinovatele culmi ale copacilor şi primenea înverzirea feciorelnicelor frunze din muguri. Era una din acele zile în care albastrul pare mai albastru, verdele mai verde, lumina mai luminoasă, iubirea mai îndrăgostită.

Cei ce-l întovărăşeau pe Cristos devale, se simțeau aievea în acea fericită vrajă a lumii şi a clipei. Niciodată ca în ziua aceea nu-şi simțiseră sufletul gâlgâind de nădejdi şi prosternare. Strigătul lui Petru se schimba în strigătul oştirii aceleia, mici dar evlavioase, ce cobora povârnişul către cetatea cetăților. „Osanna, Fiului lui David!" cântau glasurile tinerilor şi ale femeilor. Până şi Ucenicii, deşi bine ştiau că acela era cel din urmă soare pe care avea să-l mai privească, deşi vedeau că acela este alaiul unui osândit, până şi Ucenicii, în mijlocul acelei năvalnice voioşii, prind iarăşi a trage nădejde.

Alaiul se apropia de tainica, de surda, de duşmănoasa cetate, cu năpustirea clocotitoare a şuvoiului ce nu mai vrea să ştie de maluri. Aceşti plugari, aceşti târgoveți coboară împresurați într-un giulgiu mişcător de pădure, de parc-ar vrea să ducă între zidurile-i mucegăite, prin ulițele-i întortocheate, o fărâmă din viața lor nestingherită în tihna țarinei. Cei mai cutezători au tăiat de-a lungul drumului crengi de

palmier, crengi de mirt, ramuri de măslin, frunze de salcie, ca la sărbătoarea colibelor. Şi le flutură pe sus, cântând în gura mare pătimaşele cuvinte ale psalmilor, în preajma chipului dogoritor al celui ce vine în numele Domnului.

Acum cea dintâi creştină este la porţile Ierusalimului şi glasurile de proslăvire nu se mai potolesc: „Binecuvântat fie Regele ce vine-n numele Domnului! Pace-n ceruri şi slavă întru cei de sus!" Aceste strigăte ajungând la urechile Fariseilor, care au dat fuga, simandicoşi şi încruntaţi, să vadă ce era acea larmă de răscoală. Iar strigătele au mâniat acele înţelepte urechi, au tulburat acele bănuitoare inimi. Câţiva dintre însă, bine strânşi în anteriele doctorale, din mijlocul gloatei îi strigă lui Isus: învăţătorule, ţine-ţi de rău ciracii! Oare nu ştii că astfel de cuvinte nu se cade a fi rostite decât în faţa Domnului, sau a celui ce va veni în numele său?

Iar el, fără a se opri: - De vor tăcea ei, striga-vor pietrele!

Încremenitele, mutele pietre pe care Dumnezeu, după spusele lui Ioan, le-ar fi putut schimba în fii ai lui Avram; dogoritele pietre ale Deşertului, pe care Isus n-a voit să le schimbe-n pâini la îndemnul Potrivnicului; duşmănoasele pietre ale drumurilor, care în două rânduri fost-au luate de jos ca să-l ucidă, surdele pietre ale Ierusalimului s-ar dovedi mai puţin surde, mai puţin reci, mai puţin nesimţitoare ca inima Fariseilor.

Dar prin acel răspuns, Isus a dat cea din urmă dovadă că era Cristos. E o declaraţie de război. Într-adevăr, noul Rege de îndată ce intră în cetatea sa dă semnul încăierării.

PEŞTERA HOŢILOR

Urcă la Templu. Duşmanii săi, toţi, stăteau adunaţi acolo. Cetăţuia sfântă de pe muchia dealului îşi scălda albeaţa proaspătă în măreţia soarelui. Străvechea corabie a fugarilor, trasă cu boii prin arşiţa pustiului şi a războaielor, poposise încremenită acolo sus, spre a face de strajă asupra împărăteştii cetăţi. Sprintenul car al fugarilor se schimbase-ntr-o greoaie cetăţue de piatră şi de marmură, într-un târg strălucitor de palate şi scări late, umbrit de pridvoare cu stâlpi înalţi, luminat de curţi, închis între ziduri prăpăstioase, ocrotit de metereze şi turle ca o fortăreaţă. Nu era numai locul sfântului sfinţilor şi altarul jertfelor; nu mai era doar Templul, cetăţuia evlaviei, sanctuarul mistic al unui popor. Cu meterezele-i de pândă, cu casele paznicilor, hambarele-i de pomeni, sipetele-i pentru avuţii, răspântiile-i pentru negoţ, locurile-i de-ntâlnire şi petrecere era orice afară de azil de reculegere şi de-nchinare. Orice fortăreaţă pe vremuri de război, comoară pentru banii puşi la păstrare, bâlci în timpul sărbătorilor, târg deschis tot anul, loc de tocmeli, for pentru harţa demagogilor, pentru palavrele vracilor, pentru uneltirile viclene ale oricărui pierde-vară: loc de plimbare, de întâlnire, de afaceri. Zidit de-un rege necredincios, dornic să-şi câştige iubirea unui popor sofistic şi repede răzvrătitor dornic să mulţumească mândria şi zgârcenia tagmei preoţeşti, unealtă de război şi târg de negoţ, Ierusalimul trebuia să-i pară lui Cristos firescul loc de întâlnire al tuturor duşmanilor adevărului său.

Isus se urcă la Templu ca să nimicească Templul. Le va lăsa Romanilor lui Titus truda de a-i dărâma zidirile, de a-i sparge pietrăria, de-a pune foc clădirilor, de a-i prăda bronzul şi aurul, de-a schimba în grămezi de pietre fumegânde măreaţa cetăţuie a lui Irod. Dar Isus nimiceşte, a nimicit avuţiile pe care Templul cel trufaş le tot scoate-n văzul oamenilor, cu pietrele-i aşezate una peste alta, rânduite ca pe sfoară, cu cerdacurile-i aşternute pe lespezi şi cu porţile-i de aur. Isus care urcă la Templu e Transfiguratul de pe munte împotriva scribilor uscaţi

între suluri; este Messia noii împărății împotriva uzurpatorului domniei păcătoşită în învoieli vinovate şi putrezită-n josnicii; este Evanghelia împotriva Torah-ei, Viitorul împotriva Trecutului, Focul Iubirii împotriva Scrumului Slovei. Venit-a ziua izbăvirii, ziua ciocnirii. Isus, în mijlocul cântecelor alaiului înfierbântat, urcă spre cuibarul cel strălucit al duşmanilor săi. Drumul îl ştie, îl găseşte. De câte ori l-a bătut, copil mic, dus de mână în pâlcul pelerinilor, în mijlocul larmei şi al prafului cetelor galileene! Mai apoi, necunoscut băietan vălmăşit în înghesuială, în dogoarea soarelui, uluit şi ostenit, s-a uitat în sus către ziduri, cu dorința deznădăjduită de-a ajunge pe culme, de-a găsi acolo, în preasfântul lăcaş, un pic de umbră ochilor, un pic de apă gurii, o vorbă de alinare inimii.

Ci astăzi schimbatu-s-au toate. Nu e dus, ci duce el. Nu se duce să se-nchine, ci sa pedepsească. Stie că acolo, în spatele mândrelor ziduri ale strălucitului mormânt, nu-i decât scrum şi putregai; duşmanii săi, cei ce vând scrumul şi mănâncă putregaiul. Iar cel dintâi potrivnic ce-i aține calea este Demonul Câştigului.

Intră în Curtea Păgânilor, cea mai încăpătoare şi mai umblată din toate. Încăpătorul pridvor aşternut cu lespezi, bătut în plin de soare nu-i tinda unui sanctuar, ci maidanul spurcat al unui iarmaroc. O larmă nesfârşită, o vălmăşire de glasuri se ridică peşte o viermărie îmbâcsită de zarafi, de precupeți, de samsari şi cumpărători ce dau şi iau parale. Sunt acolo oborenii, cu boi şi cârduri de oi; vânzătoriii de porumbei şi turturele, lângă cuştile puse una după alta, pe jos; păsărarii cu coliviile lor ciripitoare de păsărele; tărăbile zarafilor, cu străchinile înțesate de aramă şi argint. Negustorii pipăie şoldurile vitelor hărăzite jertfelor, cu copitele-n bălegarul proaspăt; ori strigă, cu îndemnuri fornăite, nevestele lehuze, străinii veniți să aducă o jertfă grasă, leproşii ce trebuie să ducă pe altare păsăruici vii pentru vindecarea avută ori dorită. Argintarii, cu banul spânzurat de ureche spre a fi recunoscuți, plămădesc cu mâinile de gheară pofticioasă grămezile lucioase şi sunătoare; samsarii mişună prin viermăraia răspântiilor; sătenii, zgârciți

şi chibzuiţi, se tocmesc de zece ori în gura mare, până să deznoade punga, să schimbe gologanii acatistelor; iar, din când în când, un boulean scos din sărite acoperă cu mugetu-i prelung behăitul tremurat al mieilor, strigătul piţigăiat al femeilor, zornăitul drahmelor şi al siclilor.

Priveliştea, pentru Isus, nu este nouă. Ştia că lăcaşul Domnului se sehimbase-n Casă a lui Mammon şi că în loc de-a se închina tăcuţi duhului, oamenii tinei neguţătoreau acolo, cu învoirea cumpărată a preoţilor, spurcătura diavolului. Dc data aceasta însă nu-şi stăpâni mânia şi sila. Ca să nimicească Templul, începe prin a nimici târgul. Dumnezeiescul calic, întovărăşit, de calicii săi, se năpusteşte asupra slugilor banului. Punând mâna pe nişte retezături de frânghie, le leagă la un loc în chip de bici şi-şi deschide pas printre oamenii cu gura căscată. Tărăbile zarafilor sar cât colo, la cea dintâi izbire; banii se risipesc pe jos, cu urlete de uimire mânioasă; scaunele păsărarilor se răstoarnă peste porumbeii zburătăciţi. Măitaşii, văzând că nu-i a glumă, dau ghes spre oboare boilor şi oilor; păsărarii apucă-n cot coliviile şi se căznesc s-o şteargă de-acolo. Ţipetele înfioară văzduhul, ţipete de ciudă şi de învoire: din celelalte curţi aleargă alte pâlcuri de norod, la încăierare. Isus, înconjurat de cei mai cutezători dintre-ai săi, învârte pe sus biciul şi-i încolţeşte pe cei din urmă zarafi către porţi. Ci strigă-n gura mare: Să luaţi de-aici aceste necurăţenii! Casa Domnului este lăcaş de-nchinăciune, iar voi faceţi din ea peşteră de hoţi!

Şi cei din urmă pipăitori de argint golesc curtea, ca nişte zdrenţe măturate de crivăţ.

Purtarea lui Isus nu însemna doar dreapta curăţire a sanctuarului; ci făţişă spovedanie a silei ce avea de Mammon şi de slugile sale. Afacerile - zeităţi moderne - erau pentru dânsul o formă de tâlhărie. Un târg, aşadar este o peşteră de tâlhari curtenitori la vorbă, de prădători îndurati cu ştiinţă. Dar ceea ce datina laudă şi legea îngăduie, nu poate fi îndurat de cel ce nu se spurcă cu târguielile lumii şi nu caută alt câştig afară de cel sufletesc. Dintre toate chipurile de furtişag legiuit ce se

zice negoț, nici unul nu este mai păcătos şi mai batjocoritor ca cel al banului. Dacă cineva dă o oaie pe bani, nu începe vorbă că cere pe ea mai mult decât costă oaia într-adevăr. Dar, cel puțin, îți dă ceva care nu-i nesuferitul simbol mineral al bogăției, îți dă o viețuitoare de pe care scoți la primăvară lână, care-ți va naşte un miel şi pe care, de-ți va fi voia, o poți mânca. Ci schimbul banului pe ban, a metalului pecetluit, este ceva nefiresc, absurd, diavolesc. Tot ce miroase a zărăfie, a schimb, a camătă, e o ruşine ascunsă şi respingătoare care-a îngrozit totdeauna sufletele sărace cu duhul, adică nepângărite şi adânci. Plugarul care seamănă grâul, croitorul care coase haine, țesătorul care țese lâna ori inul, au, până la o oarecare limită, deplină dreptate să-şi sporească de-una câştigul, căci adaogă ceva ce nu era în pământ, în pânză, în lână. Dar ca un munte de bani să nască alți bani fără trudă şi fără nici o muncă, fără ca omul să adauge nimic care să se vadă, să se poată minca, să dea plăcere, este o neobrazare cc întrece şi uluieşte orice închipuire. În neguțătorul de bani, în strângâtorul de argint şi de aur, se întrezăreşte mai de-a dreptul sclavul vrăjitoriilor Diavolului. Iar Diavolul, recunoscător, le încredințează tocmai lor, zarafilor, stăpânirea pământului: ei sunt până azi, cei ce poruncesc popoarelor, cei ce pornesc războaiele, cei ce înfometează noroadele, cei ce trag la ei, printr-un meşteşug infernal, viața săracilor schimbată-n aur, picurând de sudoare şi de sânge.

Cristos, căruia ii e milă de bogați dar nu poate suferi şi urăşte bogăția, cel dintâi zid care împiedică vederea împărăției Cerurilor, a măturat peştera hoților şi a curățit Templul în care va propovădui cele din urmă adevăruri pe care le mai are de spus. Însă prin acea purtare silnică şi-a ridicat împotrivă-i toată burghesia neguțătorească a Ierusalimului. Izgoniții vor cere de la stăpânii lor pedepsirea celui ce ruinează negoțul pe măgura sfinlă. Oarhenii sfanților găsi-vor uşor ascultare în fața oamenilor Legii, mai dinainle înciudați, din alte pricini. Cu atât mai vârtos cu cât Isus, răvăşind târgul Templului, i-a osândit şi păgubit pe preoți. Dughencle cele mai cu dever erau ale fiilor

Canaanului, a unor rude apropiate ale marelui preot Caiafa. Toți porumbeii ce se vindeau lehuzelor în Curtea Nobililor veneau din clocitoarele cedrilor Canaanului; iar vânzătorul scotea patruzeci de saa pe lună numai de pe turturele. Argintarii care nu s-ar fi cuvenit să stea în Templu plăteau marilor familii saduchee din aristocrația preoțească o bună zeciuială asupra multelor mii de sicii pe care-i aducea în fiece an schimbul banilor străini în bani evreiești. Au, însuși Templul nu era o mare zărăfie, cu sipete și lăzi în încăperile beciurilor sale?

Isus i-a jignit pe cei douăzeci de mii de preoți ai Ierusalimului, în prestigiu și-n pungă. Răstoarnă valoarea calpei și schilodítei slove, în al cărui nume poruncesc și se-ngrașă. Mai mult, îi izgonește pe tovarășii lor, negustători și zarafi. De va învinge, vor fi cu toții ruinați. Dar cele două tagme amenințate își dau mâna și mai strâns, ca să-l înlăture pe primejdiosul nepoftit. Negustători și Preoți cad la învoială, poate chiar în acea seară, întru cumpărarea unui vânzătorși a unei cruci. Negustorii vor da puținul Argint trebuitor; clerul va născoci temeiul religios; osândirea străină, care ține mult să se-mpace cu cerul și negustorimea, le va da ostașii.

Ci Isus ieșind din Templu, a pornit-o printre măslini, înspre Betania.

NĂPÂRCILE DIN MORMINTE

A doua zi de dimineață, când se-ntoarse, niscai oboreni şi zarafi se puseseră de pândă pe-afară, în apropierea porților; curțile lărmuiau de norod întărâtat.

Osânda rostită şi adusă la-ndeplinire de Isus împotriva preacinstiților tâlhari, răvăşise nădrăgita şi ibovnica cetate, somnoroasă ca o vacă prea adesea dată la taur şi prea din cale-afară mulsă. Acele şfichiuiri de funie păruseră ca tot atâtea zburătăciri de piatră în balta verde de broaşte râioase a Ierusalimului. Plesniturile biciului osânditor îi treziseră ca din senin pe săraci cu înfiorări de voioşie, iar pe stăpâni cu sughițuri de spaimă.

Cu noaptea-n cap urcaseră toți acolo, de prin ulițele neguroase şi de prin palaturile domneşti, de prin dugheni şi din târg, părăsindu-şi treburile, cu aţâţată nerăbdare a celui ce s-aşteaptă la minuni ori la răzbunări. Se adunaseră salahorii, postăvarii, boiangiii, ciubotarii, dulgherii, toți cei ce-i urau de moarte pe negustori, pe cămătari, pe speculanții sărmanei sărăcii, pe samsarii ce izbuteau să se-mbogăţească până şi de pe spinarea caliciei. Se adunaseră, printre cei dintâi, nemernicele lepădături ale cetății, zdrenţăroşii, împroşcații cu noroi, puricioşii puşcăriaşi ai veşnicei cerşetorii, plini decojiturile leprei, cu rănile nelegate, cu oasele ieşite prin pielea pârjolită, ca să facă dovada foamei. Se adunaseră pelerinii veniți de departe: cei din Galileea, care-l întovărăşiră pe Isus în sărbătorească-i coborâre şi, cu ei, evreii de prin coloniile Siriei şi ale Egiptului, cu cele mai bune straie, ca rudele depărtate ce se arată când şi când pe la casa părintească, de sărbătorile familiei.

Dar urcau, în cârduri de câte patru-cinci, şi Scribii, şi Fariseii. Erau legați între ei, înfrățiți, vrednici să stea laolaltă. Scribii erau Doctorii Legii, Fariseii, Puritanii Legii. Mai toți Scribii erau Farisei, mulți dintre Farisei erau Scribi. Închipuiți-vă un profesor care să adauge la pedanteria-i doctorală habotnicia

fățarnicilor; ori un habotnic pocit, ca de obicei, cu mutra unui pedagog cazuist şi veți avea icoana modernă a unui Scrib fariseu, ori a unui Fariseu scrib. Un Tartuffe laureat, un academician cu gâtul sucit, un Quaker filozofant, pot da, mai mult ori mai puțin, aceeaşi idee.

Aşadar, toți urcau în dimineața aceea la Templu, cu multă trufie în umblet şi cu multe gânduri rele în suflet. Urcau țanțoşi, înfăşați în anteriele lungi, cu ciucurii fluturați, cu pieptul umflat, cu ochii tulburi, cu încruntătura mâniată, cu gura rânjită, cu nasul zbârcit din când în când, cu pas ce proclama maiestatea şi indignarea acelor privilegiați şerifi ai lui Dumnezeu.

Isus, înconjurat de mii şi mii de ochi ce-i întorceau în ochi parte din lumină, îi adăsta. Nu-l împresurau acum pentru cea dintâi oară. Câte încumetări, pe ici pe colo, în trecere prin sate şi târguri, între el şi Fariseii locului! Erau Farisei cei ce voiseră să vadă semnul cerului, dovada mai presus de puterile omeneşti a messianității - deoarece Fariseii credeau, împotriva scepticilor Saduchei înecați în epicureismul legalitar, credeau în apropiata pogorâre a Mântuitorului. Dar Fariseii, pe acest Mântuitor îl vedeau ca pe-un ludeu drept păstrător al datinelor, ca şi dânşii; ba chiar socoteau că spre a fi vrednici să-l primească, ar fi ajuns să se păstreze curați la trup şi să se ferească de călcarea celei mai mărunte porunci din Levitic. Messia, fiul lui David, nu s-ar fi sinchisit să-l mintuiască pe cel ce nu s-ar fi ferit de orice atingere, cât de depărtată, cu veneticii şi cu păgânii; pe cel ce n-ar fi păstrat cu sfințenie cea mai măruntă poruncă a curățirii legiuite; pe cel ce n-ar fi plătit la timp toate dările datorite Templului; pe cel ce n-ar fi ținut cu orice preț odihna Sâmbetei. Isus nu putea fi nici în ruptul capului, pentru dânşii, dumnezeiescul mult aşteptat. Semne orbitoare şi magice nu se arătaseră: se mulțumise să înzdrăvenească bolnavii, să vorbească de iubire, să iubească. Îl văzuseră mâncând cu dijmuitorii şi cu păcătoşii; ba, ceva mai mult, băgaseră de seamă cu scârbă că ucenicii săi nu se spălau totdeauna pe mâini, înainte să se aşeze la masă. Dar mai rău ca orice, marea grozăvie, scandalul de neîndurat, era

că nu ținea Sâmbăta. Isus nu se ferea să vindece chiar şi-n ziua şabăț şi nu socotea că-i nelegiuire în acea zi, să facă bine fraților săi în suferință. Ba chiar se lăudase cu această faptă, fără nici o sfială, îndrăznind să spună că Sâmbăta e făcută pentru om, iar nu omul pentru Sâmbătă!

În sufletul Fariseilor era o singură îndoială cu privire la Isus: e smintit ori şarlatan? Ca să-l încerce, căutaseră în mai multe rânduri să-l facă să pice în curse teologice ori dialectice, dar fără nici o mulțumire. Atâta vreme cât dădea târcoale prin satele şi târgurile mărginaşe, trăgând după el câțiva țărani prostănaci, îl lăsaseră-n pace, siguri că, mai curând ori mai târziu, chiar şi cel mai netrebnic calic, dezamăgit, avea să-l părăsească. De data aceasta însă gluma se îngroşase. Isus, întovărăşit, spuneau, de-o ceată de bădărani beți, cutezase să intre în Templu cu aere de stăpân şi-i îndemnase pe acei bieți prostănaci să-l ridice în slavă ca pe Messia. Mai mult, încălcând dreptul preoților, voind parcă a-şi da înfățişare de rege, îi gonise cu biciul pe preacinstiții negustori, drept-credincioşi care-i proslăveau pe Farisei, chiar dacă nu întru tot se luau după dânşii. Până în ziua aceea Fariseii şi Scribii se arătaseră prea îngăduitori şi milostivi. Dar de-acum înainte, nemărginita bunătate a prea omenoşilor profesori ar fi fost trădare fără rost. Nemaiauzitul scandal, repetata profanare, obştească sfidare cerea osânda. Mincinosul Cristos trebuia să fie pe dată înlăturat. Scribi şi Farisei urcau la Templu, să se încredințeze de-ar mai fi avut neobrăzarea să se-ntoarcă în locul acela, pângărit de obrăznicia lui.

Iar Isus, în mijlocul roitoarei îngrămădiri de pelerini, îi adăsta chiar pe ei. Voia să le spună, în fața tuturor, sub deschisa mărturie a soarelui, ce gândea despre dânşii. Ce gândea Dumnezeu despre dânşii. Adevărul pecetluit asupră-le. Cu o zi mai înainte îi osândise cu biciul pe negustătorii de vite şi pe măsluitorii de bani. Acum venea rândul negustătorilor de vorbe, al cămătarilor legii, al samsarilor adevărului. Osânda acelei zile nu i-a nimicit; cu fiecare seminție roiesc sub nume noi; dar pe fața lor e înfierată pe veci, neştearsă, oriunde s-ar naşte şi ar porunci.

"Vai de voi, Scribi şi Farisei fățarnici!".

Păcatele lor se pot strânge în unul singur; dar acesta-i cel mai otrăvitor din toate, cel mai de neiertat. Păcatul împotriva Duhului. Jignirea adevărului, trădarea adevărului şi a duhului; nimicirea singurelor avuții curate pe care le are lumea. Hoții fură bunurile pieritoare, ucigaşii omoară trupul murilor, ibovnicele pângăresc carnea hărăzită să putrezească. Ci fățarnicii murdăresc cuvintele absolutului, fură făgăduințele veşniciei, ucid sufletele. În ei totul e prefăcătorie: haina şi vorba, învățătura şi fapta. Cuvântul e negat de fapte, lăuntrul nu se potriveşte cu învelişul, ascunsa porcărie dezminte şi mânjeşte orice râvnă a lor. Fățarnici, deoarece grămădesc poveri grele pe spinarea oamenilor şi apoi nu vor să le urnească cu un singur deget. Fățarnici, deoarece se acopăr cu mantii horbotite şi cu paftale, ca să-i ploconească lumea pe la răspântii şi să-i ia drept învingători, pe câtă vreme au ascuns cheia cunoaşterii şi au zăvorât porțile împărăției cereşti; nici ei intra-vor într-însa, dar nici pe alții nu-i vor lăsa să intre. Fățarnici, deoarece se-nchină ceasuri întregi în văzul oamenilor, iar pe urmă-şi însuşesc casele văduvelor şi trag foloase de pe spinarea celor slabi şi obidiți. Fățarnici, deoarece şterg şi spală pe dinafară blidul şi cupa, iar pe dinăuntru-s plini de tâlhărie şi de pofte. Fățarnici, deoarece se uită la bagatelele riturilor şi ale purificărilor, dar puțin le pasă de celelalte: strecoară musculița şi înghit cămila. Fățarnici, deoarece prăznuiesc cele mai mărunte porunci, dar n-ascultă de singura ce are rost: plătesc cu sfințenie zeciuiala minții, a siminocului, a leuşteanuiui şi a mărarului, dar n-au în ce duhul dreptății, duhul milei, duhul credinței. Fățarnici, deoarece înalță monumente proorocilor şi împodobesc mormintele străvechilor slăviți, dar îi hulesc pe cei ce trăiesc în vremea lor şi se pregătesc să-i omoare pe prooroci. „Şerpi, năpârci veninoase, cum veți putea scăpa oare de osândă şi de foc? Iată, vă trimit prooroci, înțelepți şi scribi: pe unii din ei îi veți omorî şi-i veți răstigni; pe alții îi veți bate cu bicele prin sinagogile voastre şi-i veți schingiui din cetate-n cetate, până ce vă va împroşca tot sângele nevinovat vărsat pe pământ, de

la sângele dreptului Abel până la sângele lui Zaharia, pe care l-aţi răpus între templu şi altar".

Primit-au moştenirea lui Cain. Sunt coborâtorii, nepoţii lui Cain. Gâtuitorii fraţilor, călăii Sfinţilor, răstignitorii Proorocilor. Ca şi pe Cain, Dumnezeu i-a înfierat cu un semn în frunte - tainicul semn al nemuririi. Nu pot fi ucişi, deoarece mâinile lor trebuie să ucidă. Fratricidul cel fugar a fost scăpat de-acel semn şi scăpaţi fi-vor de-a lungul veacurilor Fariseii ucigaşi, deoarece Dumnezeu vrea să se slujească de ei penlru înaltele fapte ale dreptăţii sale, ce pare în ochii celor mici sminteală şi nebunie. Un veşnic ucaz, neştiut de cei mai mulţi, îi ameninţă cu moartea, cu cea mai cruntă moarte, pe cei ce se iau după Dumnezeu. Ci omul de rând n-ar putea ucide un Sfânt, nici chiar un păcătos, crisalidă minunată de sfinţenie viitoare. Iar Sfântul n-ar mai fi Sfânt de-ar curma viaţa celuilalt Sfânt, a singurului frate pe care i l-a dat Părintele lor. Atunci a fost zămislit pentru toate veacurile şi noroadele, neamul fără moarte al Fariseilor. Din cei ce n-au fosi niciodată neştiutori ca pruncii, dar nu cunosc totuşi calea mântuirii; din cei ce nu sunt păcătoşi în faţa cărnii ci, din tălpi până-n creştet, sunt întruchiparea celui mai urâcios păcat; din cei ce ar voi să pară sfinţi şi-i urăsc pe sfinţii adevăraţi. Acestora le-a dat Dumnezeu scule potrivite pentru o cumplită şi trebuitoare vărsare de sânge, menirea de călăi ai celor fără prihană. Credincioşi chemării lor, cu neputinţă de rănit ca şi locuitorii Iadului, înfieraţi la fel lui Cain, nemuritori ca făţărnicia şi cruzimea, au supravieţuit pieirii tuturor împărăţiilor şi nimicirilor. Cu chipuri felurile, cu alte straie, cu orânduiri şi pricini schimbate, au împânzit lumea, buni de prăsilă şi stăruitori, până în zilele noastre. Iar când n-au putut să omoare cu piroanele şi cu focul, cu securea şi cuţitul, au mânuit cu nebănuită dibăcie graiul şi pana.

Isus, în vreme ce le vorbeşte acelora în valul de lumină al curţii întesate de martori, ştie că le vorbeşte judecătorilor şi celor ce vor fi, prin interpuşi, adevăraţii săi osânditori la moarte. Tăcerea-i în faţa lui Caiafa şi a lui Pilat e îndreptăţită de pe-

acuma. I-a osândit şi-l vor osândi; i-a judecat din capul locului şi nu va mai avea nimic de spus când vor voi să-l judece.

Imagini de moarte îi flutură pe buze, vorbindu-le lor, despre ei. Năpârci şi morminte. Şerpi negri trădători ce, abia de le-apropii, îşi varsă-n sângele tău tot veninul pe care-l ţineau ascuns în dinţi. Morminte albe, smălţate cu flori, pline pe dinăuntru de putregai înciumal.

Fariseii, cei ce stăteau în faţa lui Isus şi toţi cei ce coboară din ei în linie dreaptă, se ascund bucuros în umbra morţilor, ca să-şi plămădească otrava. Reci ca pielea şerpilor şi ca piatra mormintelor, nici focul soarelui, nici focul iubirii, nici focul Iadului nu va fi în stare, veac de veacuri, să-i încălzească. Toate cuvintele le cunosc: afară de cuvântul vieţii.

„Vai vouă, Scribi şi Farisei făţarnici, că sunteţi ca mormintele ce nu se văd şi cine pune picioru' pe voi nu ştie nimic". Singurul care ştia era Isus - şi din această pricină nu va rămâne mai mult de două zile în mormântul pe care s-au şi apucat să i-l sape.

PIATRĂ
PESTE PIATRĂ

Ieşeau cei Treisprezece din Templu, să urce ca-n toate zilele pe Muntele Măslinilor. Unul dintre Ucenici - care va fi fost? poate Ion al Salomei, încă destul de copilăros, deci mai în stare să se minuneze; sau poate Iscarioteanul cel închinător în faţa bogăţiei? - îi spuse lui Isus:

-Ia te uită ce mai mândreţe de palate! Şi ce de lespezi frumoase!

Învăţătorul se întoarse să se uite la zidurile cele înalte îmbrăcate-n marmură, pe care dărnicia bine chibzuită a lui Irod le înălţase pe culmea dealului; şi răspunse:

-Vezi tu toate aceste ziduri uriaşe? Nu va rămâne piatră peste piatră, care să nu fie nimicită.

Cel ce rămăsese cu gura căscată de uimire, încremeni pe dată. Nici unul n-avu tăria să răspundă; ci loţi, uluiţi şi cruciţi, îşi vedeau de cale rumegând în gând acele vorbe. Grele vorbe pentru acele urechi de Iudei trupeşi, pentru acele inimi mărunte de săteni râvnitori. Alte multe vorbe grele, grele la auzit, grele la-nţeles, grele la crezut, le rostise în ultimul timp cel care ţinea la dânşii. Dar de alte vorbe, deopotrivă grele acestora, nu-şi aduceau aminte. Ştiau că-i Cristos, că avea să pătimească şi să moară, dar trăgeau nădejde că numaidecât după aceea avea să nvie în slava izbăvitoare a unui nou David, ca să-i dea Israelului îndestulare, iar lor, credincioşi în primejdioasa rătăcire a caliceniei, răsplăţile cele mai mari, poate chiar cArmuirea. Dar dacă ţara avea să fie ocârmuită de Iudeea, peste Iudeea se cuvenea să stea Ierusalimul, iar tronul cArmuitorilor să stea în Templul marelui Rege. Dacă acum vedeau în el Saducheii necredincioşi, Fariseii făţarnici, Cărturarii vânzători, Cristos avea să-i izgonească spre a le face loc Apostolilor săi. Dar atunci, cum se putea să fie nimicit

Templul, mărturie strălucită a împărăției trecute, cetățuie nădăjduită a împărăției celei noi?

Cele ce spusese despre pietre erau mai tari ca însăşi pietrele pentru Simon zis Piatră şi tovarăşii săi. Au nu spusese Botezătorul că Dumnezeu putea schimba pietrele Iordanului în fii ai lui Avram? Au nu spusese Satana că Fiul lui Dumnezeu putea preface pietrele pustiului în pâine de făină? Au nu spusese chiar Isus, pe când trecea zidurile Ierusalimului, că însăşi pietrele, în locul oamenilor ar fi strigat Osanna şi i-ar fi înălțat cântări de laudă? Au nu făcuse el să cadă din mâinile duşmanilor pietrele pe care le luaseră de jos ca să-l ucidă, precum le făcuse să cadă din mâna celor ce-o osândeau pe adulteră?

Dar Ucenicii nu puteau pricepe cuvintele lui Isus despre pietrele Templului. Că acele pietre mari şi grele, smulse cu răbdare din munți, târâte de departe cu boii, cioplite şi netezite cu maiuri şi dălți, puse una peste alta precum e şartul zidăriei, de meşteri pricepuți, spre a înjgheba cel mai minunat templu de pe lume; că acele pietre, încropite şi strălucind la soare, aveau să fie iarăşi risipite şi ciopârțite în prăbuşire, nu le venea, nu erau în stare să priceapă. Numai ce ajunseră pe Muntele Măslinilor iar Isus stătu jos, față-n față cu Templul, nu-şi mai putură stăpâni mirarea.

-De-i aşa, lămureşte-ne când se vor întâmpla toate acestea. Şi care fi-va semnu' venirii tale.

Răspunsul a fost Cuvântarea despre Cele din urmă Lucruri - a doua Predică de pe Munte. Odinioară, la începutul propovăduirii sale, spusese în ce chip trebuiau să-şi primenească sufletul ca să întemeieze împărăția; acum, la doi paşi de moarte, propovăduieşte care va fi osânda celor încăpățânați şi cum se va-ntâmpla cea de-a doua pogorâre.

Această cuvântare, mai nătâng pricepută ca cealaltă şi mai cu dinadinsul dată uitării, nu răspunde, precum cred cei mai mulți, la o singură întrebare. Întrebările ucenicilor două sunt. Când se vor întâmpla cele ce-ai spus, adică năruirea

Templului? Şi care vor fi semnele venirii tale? Tot două sunt şi răspunsurile. Isus vesteşte întâmplările ce vor premerge sfârşitul Ierusalimului şi, apoi, lămureşte semnele noii sale arătări. Cuvântarea aceasta profetică, deşi se citeşte la un loc în Evanghelii, are două părți. Două sunt proorocirile, bine lămurite una de alta: cea dintâi s-a împlinit mai înainte ca cei de seama lui Isus să se fi stins, cu mai puțin de patruzeci de ani de la moartea sa. Zorile celeilalte proorociri nu s-au ivit încă, dar poale că această generație nu va trece fără să se vădească cele dintâi semne.

OI ŞI ŢAPI

Isus cunoaşte slăbiciunea Ucenicilor săi. Slăbiciune a sufletului; poate şi a cărnii. Ci-i sfătuieşte să se ferească, pe dată, de cele două primejdii ce nu mai dau răgaz: înşelătoria şi chinuirea.

„Băgaţi de seamă să nu vă ispitească vreunul; că mulţi veni-vor în numele meu şi vor zice: Eu sunt Cristos; şi pe mulţi îi vor ispiti... Atunci, de vă va zice careva: Pe Cristos uite-l aici, uite-l colo, să nu-l credeţi; că ivi-se-vor cristoşi mincinoşi şi prooroci mincinoşi şi vor face mari semne şi minuni în stare să-i tragă-n cursă, de s-ar putea, chiar şi pe cei aleşi. Veni-vor în numele meu şi vor zice: Eu sunt; ci vremea nu-i departe. Nu vă luaţi după aceia".

Dar de vor scăpa de cursele mincinoşilor Messia, nu se vor putea mântui de obida duşmanilor adevăratului Cristos. „Atunci vă vor canoni şi vă vor omorî şi fi-veţi urâţi de toate noroadele din pricina numelui meu. Vor pune mâna pe voi şi vă vor schingiui, dându-vă pe mâna sinagogilor şi aruncându-vă în temniţă, târându-vă în faţa regilor şi a ocârmuitorilor, din pricina numelui meu... Veţi fi vânduţi până chiar şi de părinţi, de fraţii voştri, de rude şi prieteni. Fratele îl va da morţii pe frate, părintele pe copil, iar copiii răscula-se-vor împotriva părinţilor şi vor pune să-i omoare. Şi atunci mulţi mânia-se-vor, se vor vinde şi se vor urî între ei. Pentru ca nelegiuirea să sporească, mila celor mai mulţi se va răci. Însă nici un fir de păr de pe capul vostru nu va pieri. Drept răsplată a statorniciei voastre veţi avea viaţa şi cel ce va fi rămas neclintit până la urmă fi-va mântuit".

Atunci vor începe a se ivi semnele apropiatei osânde. „Iar când veţi auzi vorbindu-se de războaie şi de larmă de război, nu vă speriaţi; căci se cuvine ca toate acestea să se-ntâmple mai înainte; totuşi, sfârşitul nu va veni numaidecât după aceea. Se va ridica norod împotriva norodului, împărăţie împotriva împărăţiei; vor fi mari cutremure de pământ şi pe alocurea molime şi foamete, iar pe cer ivi-se-vor semne nemaivăzute".

Sunt cele dintâi prevestiri. Orânduirea lumii se va tulbura. Pământul, care trăieşte-n pace, vedea-va pe om ridicându-se împotriva omului, neam împotriva neamului. Pământul însuşi, îmbibat în sânge, se va răscula împotriva oamenilor; va tremura sub paşii lor, le va despica bordeele, vărsa-va cenuşă, aruncînd pe gurile munţilor toţi morţii pe care i-a înghiţit; iar pe ucigătorii de fraţi îi va lipsi de hrana ce îngălbeneşte vara pe lanuri.

Atunci când toate acestea se vor fi întâmplat, cădea-va osânda asupra neamului ce n-a voit să se nască a doua oară întru Cristos şi n-a primit Evanghelia; asupra cetăţii care-i schingiuieşte pe prooroci, care-şi răstigneşte Stăpânul pe Măgura Ţestei şi-i canoneşte pe chezaşii săi.

„Când veţi vedea Ierusalimul împresurat de oştiri, să ştiţi că nimicirea lui s-apropie. Când veţi vedea grozăvia nimicirii despre care grăit-a proorocul Daniel sălăşluindu-se-n locul sfânt, atunci cei ce se vor afla în Iuda fugă-n munţi; iar cei ce afla-se-vor prin cetăţi plece de-acolo; iar cei ce se vor găsi pe câmp nu treacă porţile cetăţii. Cel ce va fi pe acoperişul casei nu coboare să ia lucrurile din casă; iar cel ce va fi pe câmp nu se întoarcă îndărăt să-şi ia sumanul. Vai de femeile însărcinate şi de cele cu copil de ţâţă, în acele zile! Ci rugaţi-vă la Dumnezeu ca fuga voastră să nu aibă a fi iarna, ori într-o Sâmbătă; că atunci fi va mare jelanie, cum n-a mai fost de la începutul lumii până îi ziua de azi, nici nu va mai fi vreodată. Că fi-va mare bejenie în ţară şi mânie asupra acestui neam. Cădea-vor trecuţi prin guri de săbii şi fi-vor luaţi în robie de toate noroadele; iar Ierusalimul va fi călcat în picioare de Păgâni, până ce împlini-se-va veacul Păgânilor".

Cea dintâi proorocire s-a încheiat. Ierusalimul va fi luat şi nimicit, iar din Templul pângărit de „nelegiuirea nimicirii" nu va rămâne piatră peste piatră.

Dar Isus n-a spus încă tot, n-a vorbit până acum despre cea de-a doua venire a sa.

„Ierusalimul va fi călcat în picioare de Păgâni, până ce împlini-i-se-va veacul Păgânilor". Care este „veacul păgânilor, tempora nationum?" Cuvântul din textul grecesc exprimă

această noțiune cu mai multă precizie decât celelalte limbi: este veacul potrivit, apropiat, prielnic Păgânilor, acela deci în care Ne-ludeii se vor converti la Evanghelia ce le-a fost mai înainte de alte noroade dată de ştire ludeilor. De aceea, adevăratul sfârşit nu va veni până ce vestea nu va fi purtată pe la toate noroadele, până ce Păgânii, necredincioşii, nu vor călca-n picioare cetatea Ierusalimului. „Iar această Evanghelie a împărăției fi-va propovăduită în toată lumea, pentru ca toate noroadele să-i aibă mărturia; şi atunci veni-va sfârşitul".

Cea de a doua pogorâre a lui Cristos din Cer, Parousia, va fi sfârşitul acestei lumi şi începutul lumii adevărate, a împărăției veşnice. Sfârşitul ludeei a fost vestit prin semne cu deosebire omeneşti şi pământene; acest de-al doilea sfârşit va fi premers de semne cu deosebire dumnezeieşti şi cereşti. „Soarele se va-ntuneca, luna nu va mai lumina, stelele se vor desprinde din cer; pe pământ fi-va mare jelanie printre oamenii uluiți de răbufnirea mării şi a valurilor, muritorii îşi vor pierde simțurile de spaimă, în adăstarea celor ce se întâmplă; că tăriile cerului vor fi zguduite. Şi atunci arăta-se-va pe cer semnul Fiului Omului; cu toate noroadele pământului se vor boci foarte şi-l vor vedea pe Fiul Omului venind pe apa norilor, cu mare putere şi slavă".

De sfârşitul Ierusalimului doar pământul cel mărunt se mâniase. Dar pentru acest sfârşit obştesc cerul însuşi a fost răvăşit, în marea beznă pogorâtă din senin nu se va auzi decât mugetul bubuitor al apelor şi urletul spaimei. E ziua Domnului. Ziua mâniei Domnului, despre care-au grăit pe vremea lor, şi Ezechiel, şi Eremia, şi Isaia, şi Ioiel. „Ziua Domnului se apropie şi veni-va ca furtuna mânată de Cel Atotputernic. Zi de beznă şi de pâclă... Pământul, care la venirea lui era un rai de desfătări, îl lasă pustiit şi mort... Oamenii se vor face una cu pământul şi fețele lor vor fi ca fundul ciaunului. Toate mădularele vor fi moi cârpă şi inimile oamenilor sfârşi-se-vor. Ci vor fi rupți în două; fi-vor apucați de chinuri şi dureri; pătimi-vor ca lehuzele; fiecare va căta uluit în ochii vecinului... Iată că va veni ziua Domnului, zi groaznică şi plină de scrâşnire, de mânie şi furie, ca să schimbe-n pustiu pământul şi să-i fugărească pe cei păcătoşi

de pe dânsul. Stelele strălucitoare ale cerului nu vor mai zvâcni cu lumina lor, ci se vor înnegri; soarele întuneca-se-va răsărind şi luna nu va mai străluci de lumina ei. Cerurile fi-vor răvăşite ca o carte şi toată oştirea din ele cădea-va cum cade frunza viei şi a smochinului".

Aceasta e ziua Tatălui, zi de negură pe cer şi de spaimă pe pământ. Dar repede începe ziua Fiului.

De data aceasta nu se mai arată în fundul unui grajd, ci pe culmea zării; nu ascuns şi bicisnic, ci în puterea, în strălucirea slavei. „Şi-şi va trimite îngerii care, cu sunete de răzbătătoare trâmbiţe, îi vor aduna pe aleşii săi dinspre cele patru vânturi, de la un cap la altul al cerului". Când cereştile trâmbiţări îi vor fi trezit pe toţi cei ce dorm prin morminte, va începe alegerea de care nimeni nu va să scape.

„Iar când Fiul Omului arăta-se-va în slavă împresurat de toţi ingerii, aşeza-se-va pe tronu-i slăvii. Ci toate noroadele fi-vor strânse în faţă-i; iar el îi va despărţi pe unii de alţii, cum desparte ciobanul oile de ţapi: şi va pune oile de-a dreapta şi ţapii de-a stânga. Atunci Regele le va spune celor din dreapta sa: Veniţi, voi blagosloviţi ai Tatălui meu; bucuraţi-vă de împărăţia ce v-a fost hărăzită din clipa facerii lumii. Că fost-am înfometat, iar voi mi-aţi dat să mănânc; fost-am însetat, iar voi mi-aţi dai să beau; străin v-am fost, iar voi m-aţi primit în casele voastre; gol fost-am, iar voi m-aţi îmbrăcat; bolnav m-am aflat, iar voi m-aţi ingrijit; fost-am în temniţă, iar voi m-aţi cercetat. Atunci Drepţii îi vor răspunde: Doamne, când oare te-am văzut înfometat şi ţi-am dat de mâncare? ori însetat şi ţi-am dat de băut? Au, când oare văzutu-te-am străin şi te-am luat cu noi? ori gol şi te-am îmbrăcat? Când oare văzutu-te-am bolnav ori în temniţă şi venitam să te cercetăm? Iar Regele le va răspunde: „Adevăr grăiescu-vă că, întrucât făcut-aţi voi toate acestea pentru cel din urmă dintre aceşti fraţi ai mei, mie mi le-aţi făcut".

„Atunci le va spune şi celor de-a stânga: Plecaţi de lângă mine, afurisiţilor, în gheena focului veşnic pregătit pentru diavol şi pentru îngerii săi! Că fostu-mi-a sete şi nu mi-aţi potolit-o; străin am fost şi nu m-aţi primit; despuiat şi nu m-aţi îmbrăcat;

bolnav, întemnițat şi nu m-ați cercetat. Atunci şi aceştia îi vor răspunde: Doamne, au când te-am văzut că ți-e foame şi sete, ori străin şi gol, ori bolnav şi întemnițat şi nu ți-am venit într-ajutor? Atunci le va răspunde acestora: „Adevăr grăiescu-vă că întrucât n-ați făcut voi toate acestea pentru cel din urmă dintre aceştia, nu mi le-ați făcut nici mie". Şi porni-se-vor aceia spre osânda de veci, iar drepții spre viața fără moarte".

Isus, până şi-n gloria-i de judecător din ziua de apoi nu-şi uita de cei săraci şi de cei nenorociți, pe care atâta i-a iubit în răstimpul celei dintâi pogorâri. Vrea să se arate drept unul dintre «cei mai din urmă» ce întind mâna pe la porți şi de care celor «mari» le e silă. A fost pe pământ, în vremea lui Tiberiu, cel care-a îndurat foamea pâinei şi a dragostei, ce-l care-a pătimit setea apei şi a chinurilor, cel care-a fost venetic în țara sa şi ocolit de frați, cel care s-a despuiat, ca să-i îmbrace pe cei ce tremurau, cel bolnav de jale, fără ca nimeni să-l mângâie, cel întemnițat în josnica temniță a cărnii, în strâmta închisoare a pământului. Fost-a dumnezeiescul înfometat de suflete, însetatul de credință, străinul poposit dint-o țară neştiută, despuiatul sub bice şi scuipături, bolnavul sfintei nebunii a iubirii. Dar nu se gândeşte, astăzi, la el, precum nu s-a gândit nici când fost-a om printre oameni.

Pravila judecății nu cere decât mila. Isus trăit-a mai departe, în tot răstimpul dintre cea dintâi şi cea de-a doua pogorâre, în chip de calic şi drumeț, de bolnav şi chinuit, de hoinar şi de sclav. Iar acum îşi plăteşte datoriile. Milostenia făcută «celor mai de rând» lui fostu-i-a făcută şi va da răsplata în numele lor. Doar cei ce nu l-au primit când s-a arătat în puzderia de trupuri canonite fi-vor osândiți la chinul veşnic; căci izgonindu-l pe cel în nenorocire, izgonitu-l-au pe Dumnezeu; trăgând cu zgârcenie pâinea, apa şi haina din fața calicului, îl osândiră pe Isus la frig, la sete, la foame. Tatăl n-are nevoie de ajutoarele voastre, că toate ale sale sunt şi vă iubeşte chiar şi-n clipa în care-l blestemați. Ci se cade a-l iubi pe Părinte, fie chiar şi-n carnea fiilor săi. Iar cei ce nu potoliră setea însetatului, pătimi-vor setea pe vecie; cei ce nu-l adăpostiră de frig pe cel gol, pătimi-vor

focul pe veci; cei ce nu-l mingâiră pe întemnițat, zăcea-vor în temnița Gheenei pe veci; cei ce nu-l primiră pe străin, nu vor fi primiți la ceruri pe veci; iar dinții celui ce n-a îngrijii de bolnav, scrâşni-vor de fiorii bolirii fără vindecare, pe veci.

Marele calic, de ziua măririi sale, îl va răsplăti pe fiecare din nesfârşitele-i avuții, după dreptate. Cine-a dat oleacă de viață celor mici, bucura-se-va veşnic de viață; cine i-a lăsat pe cei mici în suferință, pătimi-va de-una. Atunci, cerul gol umplea-se-va de alți sori mai puternici; stelele învolbura-se-vor mai tare pe cer; arăta-se-va un nou văzduh şi un nou pământ; ci înviații nu vor mai trăi de-acum, precum trăiesc astăzi pe pământul acesta după chipul şi asemănarea vitelor; ci aidoma îngerilor din ceruri.

VORBE CARE RĂMÂN

Când oare întâmpla-se-vor toate acestea? Care vor fi semnele şi în ce chip sc vor întâmpla, s-a văzut; dar sorocul? Vom mai fi, noi cei ce ascultăm, sub lumina soarelui; ori Ic va fi dai să aştepte aceste întâmplări nepoților nepoților noştri, în vreme ce noi fi-vom scrumite grămezi de ciolane în pântecul pământului?

Până la sfârşit, cei Doisprezece stau surzi ca doisprezece bolnavi. Au adevărul la o palmă de loc şi nu-l văd; au în mijlocul lor Lumina şi Lumina nu-i pătrunde. De-ar fi cel puțin, printre pietre, ca diamantele ce întorc, fărâmițată în răsfringeri, raza ce s-abate în ele! Ci sunt pietre bolovănoase, abia scoase din negura muntelui, pietre surde, pietre nestrăvezii, pietre pc care soarele le poate dogori dar nu le poate arde, pietre cc se luminează pc dinafară, dar nu dau îndărăt strălucirea,. N-au priceput până acuma că Isus nu-i un ghicitor de rând, cirac al Caldeenilor ori al lui Taget şi că n-are nici în clin nici în mânecă cu îngâmfatele făloşenii ale astrologilor. N-au priceput că o proorocire cu soroc mai dinainte mărturisit n-ar avea asupra oamenilor înrâurire pentru o primenire care cere o neîntreruptă priveghere. Poate n-au priceput bilie că Apocalipsul destăinuit pe Muntele Măslinilor e o îndoită proorocire, răsfrântă asupra a două întâmplări felurite şi depărtate una de alta. Poate că acei pescari de țară, pentru care balta era ocean şi ludeea lumea, au luat sfârşitul poporului evreu drept sfârşitul neamului omenesc, osânda Ierusalimului drept a doua pogorârc a lui Cristos.

Ci cuvântările lui Isus, deşi au ajuns până la noi încâlcite prin slovele Sinopticilor, ne arată două proorociri deosebite, două mari soroace.

Cea dintâi proorocire vesteşte sfârşitul regatului iudeu, pedepsirea Ierusalimului, nimicirea Templului; cca de-a doua, sfârşitul vechii lumi, noua arătare a lui Isus, judecata milostivilor şi a neînduraților, obârşia noii împărății. Cea dintâi se vădeşte foarte apropiată - această semințe nu va muri mai înainte

să se întâmple toate - căci priveşte doar Iudeea şi, în chip deosebit, metropola sa. Ceasul şi ziua celei de-a doua nu se cunosc; deoarece unele întâmplări, încete dar fatale, vor avea să premeargă sfârşitul care, spre deosebire de celălalt, fi-va obştesc.

Cea dinlâi proorocire, intr-adevăr, s-a întâmplat aidoma, iotă cu iotă, fără să treacă nici patru decenii de la Răstignire, pe când erau încă-n viaţă mulţi din cei ce-l cunoscuseră pe Isus; cea de-a doua venire triumfătoarca Parousia, zilnic pomenită şi astăzi în Simbolul Apostolilor, este mereu aşteptată de cei carc-l cred pe cel ce-a spus atunci: «Cerul şi pământul vor trece, iar vorbele mele vor rămâne».

Isus murise de puţini ani, când prinseră a se vădi semnele celei dintâi preziceri. Prooroci mincinoşi, crisloşi mincinoşi, apostoli mincinoşi mişunară prin Iudeea, cum ies şerpii din pârloage când arde soarele mai tare. Mai înainte să apuce Ponţiu Pilat calea surghinului, sc ivi în Samaria un şarlatan care făgăduia să găsească potirele sfinte ale Tabernacolului, îngropate de Moise pc Muntele Gherizim. Samaritenii socoteau că această dezgropare avea să fie premergerca venirii Messiei şi o ceată numeroasă se adună ameninţătoare pe munte, până ce-o puseră pe fugă spadele romane.

Sub Cuspius Fadus, procuratorul care ocârmui între anii 44-66, se ivi un cutare Teuda, care făgăduia minuni nemaivăzute. Patru sute de inşi îl urmară, dar fu prins şi-i tăiară capul; iar cei ce-l crezuseră, nimiciţi. După cl veni un evreu din Egipt, care izbutise să strângă patru mii de deznădăjduiţi cu care poposi pe Munlele Măslinilor, dând de ştire că la un semn al său aveau să vadă năruindu-se zidurile Ierusalimului. Procuratorul Felix năvăli asupră-i şi-l sili să fugă-n pustiu.

Într-acestea, sporea în Samaria faima blestematului Simon Magul, cari? vrăjea lumea cu minuni şi fermecătorii; ba se dădea drept puterea lui Dumnezeu, aceea căreia-i zic marea putere şi nimeni nu se mai îndoia de spusele sale. Acesta, văzând minunile lui Petru, voi să se creştinească, închipuindu-şi că Evanghelia n-ar fi fost decât unul din

nenumăratele mistere orientale şi că era de-ajuns să se boteze spre a dobândi puteri sporite. Simon, respins de Petru, ajunse părintele ereziilor. Credea că din Dumnezeu se trage Ennoia şi că aceasta stă acum ferecată în fiinţele omeneşti: după el Ennoia se întruchipase în Elena din Tyr, o păcătoasă care se ţinea pretutindeni de dânsul; iar credinţa în el şi în Elena era prilej neîndoios de mântuire. De la şcoala lui purcese Cerinţiu, cel dinlâi gnostic, împotriva căruia îşi scrise Ioan evanghelia; şi Menandru, care sc fălea a fi mântuilor al lumii. Altul, Elkasai, lua vechiul legământ drept cel nou, basnea de nesfârşite întruchipări în afară de cea a lui Cristos şi, alături de ciracii săi, îşi pierdu capul cu magia şi astrologia. Egesippus povesteşte că un oarecare Tcbutis pizmuindu-l pe Simon, al doilea episcop al Ierusalimului, înjghebă o sectă care-l recunoştea pe Isus drept Messia, dar care pentru lot restul rămânea credincioasă străvechiului iudaism. Pavel, în epistolele către Timoteiu, le spune «sfinţilor» să se ferească de Himeneu, de Filetus şi de Alexandru «lucrători înşelători, cu chip de apostoliai lui Cristos», carc răstălmăceau adevărul şi risipeau sămânţa spurcată a ereziilor prin ccic dintâi biserici. Un Dosofteiu îşi dădea nume de Cristos, iar un Nicolae întemeia prin rătăcirile sale secta Nicolaiţilor, osândiţi de Ioan în Apocalips. Iar Zeloşii unelteau veşnice răscoale, propovăduind că trebuiau izgoniţi Romanii şi toţi Păgânii, pentu ca Dumnezeu să poată în sfârşit domni iarăşi triumfător, în mijlocul norodului său.

Cel de-al doilea semn, persccuţia creştinilor, nu se făcuse prea mult aăleptat. Numau ce prinseră ucenicii să propovăduiască Evanghelia în Ierusalim, Petru şi Ioan fură aruncaţi în temniţă; puşi în libertate, se văzură iarăşi prinşi şi bătuţi cu bicele, poruncindu-li-se de-a nu mai vorbi lumii în numele lui Isus. Ştefan, unul din cei mai aprigi dintre neofiţi, e scos afară din cetate de preoţi şi ucis cu pietre.

Sub ocârmuirea lui Agrippa reînccp schingiuirile, în anul 42 urmaşul lui Irod puse să-l taie cu sabia pe Iacob cel mare, fratele lui Ioan şi penlru a treia oară Petru fu aruncat în temniţă. In anul 62, Iacob cel Drept, zis şi fratele Domnului, fu aruncat de

pe pridvorul Templului şi omorât cu bolovani. În anul 50 Claudiu îi izgonise din Roma pe iudeii creştini, «impulsore Chresto tumultuantes»; în 58, din pricina creştinării Pomponici Grecin'a, începu şi în capitala împărăţiei războiul împotriva creştinaţilor. În 64, incendierea Romei, voită şi adusă la-ndeplinire de Nerone, îndreptăţeşte de ochii lumii cea dintâi mare prigoană. O nesfârşilă mulţime de creştini a fost martirizată în Roma şi prin provincii. Mulţi sunt răstigniţi; alţii îmbrăcaţi în «tunica molesta», luminează plimbările nocturne ale Cezarului; alţii, încotoşmănaţi în piei de fiară sunt lăsaţi să-i mănânce câinii; mulţi, figuranţi cu de-a sila în comedii diavoleşti, dau spectacole prin amfiteatre şi pun capăt zilelor în colţii leilor. Processus, Martinian, Basilissus, şi Anastasius, la Roma; Ermagora, Fortunatus, Eufemia, Dorotea, Tecla, Erasma la Aquileia; Ursicinus, Vitale şi Valeria, la Ravenna; Gervasius, Protasius, Nazarius şi Celsus, la Milano; Alexandru, la Brescia; Paolinus, Felix şi Constanţa, în Elruria: ucişi în acci ani. Petru moare pe cruce, pironit cu capul în jos.

Pavel isprăveşte-n buza securii o viaţă ce fusese, după creştinare, o nesfârşilă înlănţuire de pătimiri. Cu zece ani mai mainte să-şi dea sfârşitul, în anul 57, de cinci ori fusese bătut cu bicele de Iudei, bătut cu vergile de Romani în trei rânduri, de şapte ori ferecat în lanţuri, de trei ori lăsat să se-nnece; iar în Listra bătut cu pietre şi părăsit numai pentru că-l credeau mori. Cei mai mulţi dintre ucenici pătimiră aceeaşi soartă. Toma fu martirizat în India, Andrei răstignit în Patras, Vartolomci răstignit în Armenia. Pe cruce, ca şi învăţătorul lor, îşi dădu sfârşitul Simion Zelosul şi Matei.

Nici lipsiră războaiele şi zvonul războirilor. Pe când fusese omorât Isus, dăinuia încă-n lume pacea lui August. Dar curând se ridică «norod împotriva norodului, neam împotriva neamului». Sub Nerone, Britanii îi înfrâng şi-i măcelăresc pe Romani; Pârlii se răzvrătesc şi silesc legiunile să treacă subjug; Armenia şi Siria murmură împotriva stăpânirii străine; Galia se răscoală cu Iulius Vindex. Nerone, nu mai are mult de trăit: legiunile din Spania şi din Gallia îl proclamă împărat pe Galba;

Nerone, fugind din Casa-i de Aur, izbuteşte să rămână josnic chiar când sc ucide. Galba intră-n Roma, dar n-aduce pace. Ninfidius Sabinus din Roma, Capitus din Germania, Clodius Macro din Africa, îi dispută tronul. Nimeni nu-i mulţumit de dânsul: la 15 Ianuarie a anului 69, pretorienii îl măcelăresc şi-l aclamă pe Ottone. Însă legiunile din Germania îl proclamaseră mai dinainte pe Vitellius; şi pornesc către Roma. Înfrânt la Bedriaco, Ottone se omoară. Dar nici Vitellius nu izbuteşte să împărătească. Legiunile din Siria îl aleg pe Vcspasian, care-l mână pe Antonius Primus în Italia. Vitellianii sunt înfrânţi la Cremona şi la Roma; Vitellius, porc hrăpăreţ, e omorât în ziua de 20 Decembrie a anului 69. Înlr-accstca izbucneşte spre Miază-Noapte răscoala Batavilor cu Claudius Civile şi nu-i încă stinsă, în Răsărit, răscoala ludeilor, în mai puţin de doi ani Italia e năvălită de două ori. Roma luată de două ori, doi împăraţi se omoară, doi sunt ucişi. Şi se-ncruntî războaiele, se zvoneşte a războire pe Rin şi la Dunăre, la Po şi pc Tibru, pe ţărmurile mării din Miază-Noapte, la picioarele Atiantului şi ale Taborului.

Celelalte nenorociri proorocite de Isus întovărăşeau în acei ani frământarea întregii împărăţii. Caligula cel Nebun sc tânguia de zor că în timpul domniei sale nu se întâmpla nimic înfricoşetor şi dorea foametea, cuima, cutremurele. Dorinţa acelui epileptic pederast şi incestuos n-a fost împlinită; dar pe vremea lui Claudius un şir de ani răi mână foametea până la Roma. Sub Nerone la foamete se adăogă ciuma şi numai în Roma, într-o singură toamnă, tezaurul Vcnerii Libitina încondeie treizeci de mii de morţi.

În anii 61—62 cutremurul zgudui Asia, Achaia şi Macedonia: îndeosebi^ cetăţile Jerapoli, Laodicea şi Colossi suferiră pagube grele. În 63 îi veni rândul Italiei: la Napoli, la Nocera şi Pompei, pământul se cutremură; întreaga Campanie fu cuprinsă de spaimă. Şi, ca şi cum n-ar fi ajuns, trei ani mai târziu, în 66, Campania fu pustiită de trombe marine şi de uragane, ce nimiciră grânele şi sporiră mai cumplit potopirea foametei. Iar în vreme ce Galba intra în Roma (68), pământul,

cu o bufnitură din adâncuri, îi tremură sub picioare. Toate se întâmplaseră: se împlinise sorocul pentru pătimirea ludeei.

Cutremurul cc zgudui Ierusalimul în Vinerea Golgotei fu parcă semnul pătimirii iudaice. Vreme de patru decenii țara Ucigătorilor de Zei nu mai află pace - pacea înfrângerii şi a robiei - până-n ziua în carc nu rămase piatră peste piatră din Templu.

Pilat, Cuspius Fado şi Agrippa se văzuseră nevoiți să fugărească cetele mincinoşilor Messia. Sub procuratorul Tiberiu Alexandru cea mai serioasă răscoală a tagmei Îndârjiților, a Zeloşilor, isprăvi cu răstignirea lui Iacob şi a lui Simion, fiii lui Iuda Galileanul, care-o puseseră la cale. Procuratorul Ventidius Cumanus (48 - 52) n-avu o zi de răgaz: Zeloşii, cu care se uniră, şi mai cruzi, Sicarii, nu se lăsară. Sub procuratorul Felix răscoalele se ținură lanț: sub Albinus flăcările bejeniei izbucniră şi mai vânjoase. In sfârşit, pe vremea lui Gessius Floro (64 - 66), cel din urmă procurator al Iudeci, focul carc de atâția ani pâlpâia fără să se mai stingă, aprinse toată țara. Zeloşii puseră stăpânire pe Templu: Floro sc văzu nevoit să fugă; Agrippa, care merse acolo să împace lucrurile, fu bătut cu pietre. Ierusalimul căzu îm mâna lui Menahem, alt fiu al lui Iuda Galileanul. Zeloşii şi Sicarii dați jos de la putere îi măcciărira pc ne-iudei, ba chiar pc acei iudei cc li se păreau mai puțin îndârjiți.

Şi iată în cele din urmă «grozăvia pustiirei» proorocită de Daniel şi amintită de Cristos. Proorocirea lui Daniel se mai împlinise odată, atunci când Antiocus Quartus Epifanc pângărise Templul, punând acolo chipul lui Jupiter Olimpicul. În anul 30 Caligula Nebunul, care singur sc sfințise Zeu şi drept Zeu le cerea supuşilor să i sc-nchine în multe locuri, îi trimisese poruncă procuratorului Petronius să aşeze statuia imperială în sanctuarul Templului; dar murise mai înainte ca porunca să fi fost împlinită de procurator. Cu toate acestea, Isus vorbise nu numai despre simulacre. Locul sfint, ocupat de Sicari în timpul marii bejenii, se schimbă-n cuib de ucigaşi; iar strălucitele curți fost-au din belşug îmbibate-n sânge, chiar şi în sânge preoțesc. Cetatea Sfântă pătimi însăşi urgia pustiirii,

căci în Septembrie 66 Cestius Gallus, în fruntea a patruzeci tle mii de oameni, veni să potolcască pe cei răsculați, poposi cu tabăra în preajma Ierusalumului, cu acele steaguri împărăteşti de care Iudeilor le era groază, socotindu-le idolatrice şi care, din îngăduința împăraților nu mai fuseseră aduse în cetate până atunci. Însă Cestius Gallus, găsind mai multă împotrivire decât şi-ar fi închipuit, sc trase îndărăt şi plecarea-i se schimbă în fugă, spre marea bucurie a Zeloşilor care văzură în acea izbânda semnul ajutorului dumnezeiesc. În acel răstimp, între cea dintâi şi a doua îm presura re, pe când îndoita potopire dărăpănase Templul şi cetatea, Creştinii din Ierusalim ascultând de proorocirea lui Isus, fugiră la Pclla, peste apa Iordanului, însă cei din Roma nu înțelegeau să le dea pas Iudeilor. Comanda expediției pedepsitoare fu încredințată lui Titus Flavius Vespasianus, care strângându-şi oştirile la Ptolemaide, în anul 67 porni împotriva Galileci şi o supuse. În vreme ce Romanii sc pregăteau de iernat, Ioan din Giscala, una din căpeteniile zeloşilor, strecurându-se în Ierusalim în fruntea câtorva cete de Idumei, răsturnă ocirmuirea aristocratică, iar cetatea răsună de bejenie şi se înecă în sânge.

Vespasian, pornind către Roma să se încunune împărat, încredința comanda fiului său Titus, care de sărbătorile Paştelui din anul 70 ajunse în fața Ierusalimului şi îl împresură. Atunci începură zilele cele de cumplită urgie. Zeloşii, apucați de-o frenezie înciudată, în chiar culmea primejdiei se fărâmițară în tot felul de secte, ce-şi disputară cu armele stăpânirea asupra cetății.

Ioan din Giscala ținea Templul; Simon din Geraza, partea de jos a târgului; iar prietenii lor îi măcelăreau pe cei rămaşi încă necăsăpiți de romani. Într-acestea, Vespasian punea mâna pe două şiruri de ziduri şi pe o parte din cetate; în zuia de 5 Iulie căzu în mâinile sale Turla Antonină. La grozăviile măcelurilor fratricide şi ale împresurării, se adăogară cele ale foamei. Foametea era atât de cumplită, că fură văzute mame, povesteşte Iosif Evreul, omorându-şi copiii ca să-i mănânce. La 10 August Templul fu luat şi ars; Zeloşii izbutiră să se închidă

în cetatea de'sus; dar, înfrânți de foame, trebuiră să arunce armele în ziua de 7 Septembrie.

Proorocirile lui Isus se împliniseră. Cetatea, din porunca lui Titus, fu dărâmată; iar din Templu, mai dinainte stricat de foc, nu rămase piatră peste piatră. Iudeii care scăpaseră de foamefe şi de sabia Sicarilor, fură măcelăriți de ostaşii învingători. Iar cei ce mai rămaseră totuşi, fură duşi ca robi în Egipt, să lucreze la scos piatră din'hiunte; şi nespus de mulți fură ucişi, întru desfă tarea plebei prin amfiteatrele din Cezarea şi Berii. Câteva sute din cei mai frumoşi fură duşi în captivitate la Roma, să împodobească triumful lui Vespasian şi al lui Titus; Simon al fiirei şi alte căpetenii ale Zeloşilor au fost gî tui ți la Roma, în fața idolilor pe care-i urau.

«Vă spun că cei ce sunt astăzi în viață nu vor muri mai mainte de-a se întâmpla toate cele ce vă spun». Era anul 70 după Cristos, iar cei de vârsta sa nu coborâseră toți în groapă, pe când se petreceau cele de mai sus. Măcar unul din cei ce-l ascultau pe Muntele Măslinilor, Ioan, fu martor al pedepsirii Ierusalimului şi al prăbuşirii Templului. În răstimpul sorocit, vorbele lui Isus fură pecetluite, iotă cu iotă, cu o cruntă potrivire, prin întâmplări de sânge şi de foc.

PAROUSIA

Cel dintâi sfârşit, sfârşitul cel apropiat, sfârşitul neamului ucigător de Dumnezeu, s-a întâmplat. După osânda lui Cristos, pietrele Templului stau risipite printre dărâmături, iar credincioşii Templului zac morţi în chinuri, ori risipiţi printre noroadele lumii.

Rămâne cealaltă proorocire, cea de-a doua. Când va veni iarăşi fiul Omului pe norul cerului, premers de neguri, vestit de trâmbiţările îngerilor? Nimeni, spune Isus, nu poate spune în ce zi va veni. Fiul Omului e asemuit cu un fulger ce străfulgera ca din senin, de la Răsărit la Apus; cu un hoţ care vine tiptil-tiptil noaptea; cu un stăpân care s-a dus departe şi se-ntoarce fără veste să-şi vadă slugile. Va să priveghem şi să fim gata. Curăţiţi-vă sufletul, căci nu ştiţi când se arată şi vai de cel care nu va fi vrednic să-i stea în faţă! „Aveţi grijă de voi, nu care-cumva inimile voastre să fie îngreunate de lăcomie, de beţie şi de înfriguratele griji ale vieţii acesteia; ci acea zi să vă prindă, pe negândite, ca un arcan; că tocmai într-acest chip se va abate asupra tuturor locuitorilor întregului pământ".

Dar dacă Isus nu prevesteşte ziua, ne spune ce anume trebuie să se împlinească mai înainte de ziua aceea: Evanghelia Împărăţiei va să le fie propovăduită tuturor noroadelor şi Păgânii să nu mai calce-n picioare Ierusalimul. Aceste două îndatoriri s-au îndeplinit în vremile noastre; aşa că, poate, marea zi se apropie. Nu mai rămâne pe lume naţie civilizată ori trib barbar, în care urmaşii Apostolilor să nu fi propovăduit Evanghelia; din 1918 Musulmanii nu mai poruncesc în Ierusalim, ba se vorbeşte chiar de-o reînviere a statutului evreiesc. Când, după spusa lui Osea, fiii Israelului, atâta amar de vreme rămaşi fără rege şi fără altar, se vor converti în faţa fiului lui David şi se vor întoarce tremurând la învăţăturile Domnului, sfârşitul vremilor se va apropia.

Dacă spusele celei de-a doua proorociri a lui Isus sunt adevărate, precum adevărate s-au dovedit spusele celei dintâi,

Parousia nu mai poate zăbovi. Însă odată, în anii din urmă, noroadele s-au sculat împotriva noroadelor, iar pământul s-a cutremurat, stingând mii de vieți; ciuma, foametea, răscoalele au bântuit cu furie popoarele. Cuvintele lui Cristos, de un veac încoace, sunt tălmăcite şi propovăduite în toate graiurile. Ostaşi care cred în Cristos, deşi nu toți credincioşi urmaşilor lui Petru, străjuiesc cetatea care, după nimicire, a trecut în stăpânirea Romanilor, a Perşilor, a Arabilor, a Egiptenilor şi a Turcilor.

Însă oamenii nu-şi aduc aminte de Isus şi de făgăduiala sa. Trăiesc ca şi cum lumea ar trebui să dăinuiască-n veci aşa cum a fost până acum şi nu se străduiesc decât pentru grijile lor pământene şi trupeşii. „Într-adevăr - spune Isus -precum în zilele dinaintea Potopului oamenii mâncau şi beau, se însurau şi se măritau, până-n ziua în care Noe intră în corabie, iar lumea nu băgă de seamă nimic până ce nu veni potopul care-i înghiți pe toți; la fel înlâmpla-se-va la venirea Fiului Omului. Toi aşa s-a întâmplat în zilele lui Lot: oamenii mâncau, beau, cumpărau şi vindeau, semănau, zideau; însă în ziua în care Lot ieşi din Sodoma, căzu din cer o ploaie de foc şi de pucioasă, care-i nimici pe toți. La fel înlâmpla-se-va în ziua în care se va arăta Fiul Omului."

La fel se-ntâmplă în zilele noastre, în ciuda războaielor şi a molimelor ce-au secerat milioane de vieți în câțiva ani. Mâncăm, bem, ne însurăm, clădim, cumpărăm, vindem, scriem, jucăm. Ci nimeni nu se gândeşte la dumnezeiescul hoț care pe neştiute veni-va noaptea; nimeni nu-l adastă pe adevăratul stăpân care se va-ntoarce pe neaşteptate; nimeni nu iscodeşte cerul să vadă de nu se desprinde cumva fulgerul din părțile răsăritene, să străfulgere până-n tăria Apusului.

Viața larvală a celor vii e asemeni somnului frământat de fuguri rele. Par treji, pentru că aiurează după bunurile lor ce-s fiară şi otravă. Nu cată în sus, nu se tem decât de frații lor. Poate că aşteaplă să fie treziți în ceasul de pe urmă de străvechii morți care vor învia la apropierea Înviatului.

NEDORITUL

În vreme ce Isus osândeşle Templul şi Ierusalimul, pleşcarii Templului şi stăpânii Ierusalimului îi pregătesc osânda.

Toţi cei care au, învaţă şi poruncesc, aşteaptă doar clipa învrăj- bitoare ca să-l răpună fără primejdie. Oricine are un nume, o slujbă, o şcoală, o prăvălie, o demnitate bisericească, o fărâmă de autoritate, îi e împotrivă. A venit împotriva lor, iar ei îi stau împotrivă. Trag nădejde, ca dobitocia ştiută a celor rostuiţi, să se mântuiască omorându-l; şi nu-şi dau seama că tocmai de moartea lui e nevoie spre a se deschide drum pedepselor.

Ca să ne dăm bine seama de ura ce înfrăţea clasele supuse ale Ierusalimului împotriva lui Isus - ură preoţească, ură belferească, ură negustorească - va să ne aducem aminte că sfânta cetate trăia de ochii lumii pentru evlavie, dar în fapt de pe spinarea evlaviei. Numai în metropola iudaismului i se puteau aduce străvechiului Dumnezeu jertfe cu trecere şi bine primite; aşa că dădeau fuga acolo, pe fiece an, mai ales de sărbătorile cele mari, puhoaie de Israeliţi de prin tetrarhiile palestiniene şi de prin toate provinciile Împărăţiei. Templul nu era numai singurul sanctuar legitim al Iudeilor, ci, pentru cei care vedeau de dânsul şi pentru toţi ceilalţi care trăiau la picioarele sale, era marea ţâţă lăptoasă, care adăpa capitala cu câştiguri de pe urma jertfelor aduse, a pomenilor, a dijmelor, dar mai ales cu câştigurile ce trag după ele neîntreruptele înteţiri de oaspeţi. Iosif Flaviu povesteşte că se aflau în Ierusalim pentru marile prăznuiri, până la trei milioane de pelerini.

Băştinaşii mâncau tot anul de pe urma Templului; deverul negustorilor de vite, al vânzătorilor de-ale gurii, al schimbătorilor de bani, al langiilor, ba chiar şi al meşteşugarilor, era strâns legat de deverul Templului. Tagma preoţească ce, fără Leviţi - droaia lor nu era de loc mică - număra pe vremea lui Cristos douăzeci de mii de coborâtori de-ai lui Aron, îşi scotea agoniseala din tainuri, din dările către Templu, din răscumpărarea celor dintâi

născuți - până și cei dintâi copii ai oamenilor plăteau cinci sicii de cap! - și se hrăneau cu carnea vitelor aduse jertfă, din care nu ardeau decât grăsimea. Lor li se cuvenea fruntea turmelor și a grânelor; până și pâinea le-o dădea poporul, căci fiecare gospodar era ținut să aducă plocon preoților a douăzeci și patra parte din pâinea pe care-o cocea la casa lui. Mulți dintre ei, după cum am văzut, storceau bani până și din îngrășarea vitelor, pe care credincioșii trebuiau să le cumpere pentru sacrificii; alții erau înțeleși pe sub mână cu zarafii și n-ar fi de mirare ca unii dintre ei să fi fost de-a dreptul zarafi, căci poporul își păstra cu dragă inimă agoniseala în lăzile de fier ale Templului.

Un mănunchi convergent de interese se răsfira deci din uriașul sanctuar irodian, ca să isprăvească pe rogojina oboreanului și în dugheana cârpaciului. Preoții trăiau de pe spinarea Templului și mulți dintre ei erau negustori și bogătași; cei avuți aveau nevoie de Templu ca să-și sporească câștigurile și să țină poporul în frâu; negustorii făceau afaceri cu bogătașii, care pot cheltui, cu preoții puși la parte și cu pelerinii din toate colțurile lumii, momiți de Templu; salahorii și calicii trăiau din fărmăturile ce cădeau de pe la mesele preoților, ale avuților, ale negustorilor și pelerinilor.

Religia, așadar, era mai înfloritoare și poate singura îndeletnicire a Ierusalimului; cel care voia să se lege de religie, de slujitorii ei, de monumentul arătos ce era sălașul cel mai faimos și rodnic al religiei, trebuia în ruptul capului să treacă drept dușman al poporului Ierusalimului, dar cu deosebire al tagmelor mai bine înstărite și mai strâns legate de câștig.

Isus, cu Evanghelia lui, amenința răspicat rosturile și profiturile acelor tagme. Dacă toate poruncile legii ar fi trebuit să se restrângă la propovăduirea iubirii, ce să se facă scribii și doctorii legii care câștigau agoniseala vieții de pe urma celuilalt învățământ? Dacă Dumnezeu disprețuia jertfele de vite și cerea doar curățenie sufletească și rugăciune ascunsă, preoții puteau închide porțile sanctuarului, ca să se apuce de altă meserie; negustorii de boi, de viței, de oi, de miei, de iezi, de porumbei și de vrăbii, ar fi văzut, scăzându-le ba chiar

poate spulberându- li-se orice fel de câştig. Dacă, spre a fi iubit de Dumnezeu, omul era ţinut să-şi schimbe viaţa şi nu era de-ajuns să spele potirul, ori să plătească zeciuielile cu sfinţenie, învăţătura şi trecerea de care se bucurau Fariseii nu mai avea niciun rost. Dacă, în sfârşit, venea Messia şi propovăduia netrebnicia Templului, iar sacrificiile le socotea nefolositoare, cetatea cultului s-ar fi schimbat de pe-o zi pe alta într-un târg fără viaţă şi, cu trecerea vremii, ar fi ajuns un orăşel de sărăciţi, un pustiu.

Isus care se împăca mai bucuros cu pescarii, numai să fi fost cu inima curată şi iubitori, decât cu sinedriştii; care se dădea cu săracii împotriva bogaţilor; care punea mai mult preţ pe copiii cei neştiutori decât pe scribii chiorâţi asupra tainelor de prin scripturi, se cuvenea să strângă asupra capului său toată ura loviţilor, a negustorilor şi a doctorilor. Templul, Academia şi Banca erau împotrivă-i: când victima va fi gata, vor chema, fără prea multă bucurie, dar neavând încotro, spada romană: ca s-o aducă jertfă tihnei lor îndestulate.

De la un timp încoace viaţa lui Isus nu mai era sigură. După spusele Fariseilor, încă din ultima vreme a poposirii sale în Galileea, Irod îl căuta ca să-l omoare. Poate că din această pricină va fi plecat el în Cezarea lui Filip, dincolo de graniţele Galileei, unde şi prooroci pătimirea-i apropiată.

De când venise în Ierusalim, căpeteniile preoţilor, Fariseii şi Scribii îi dădeau târcoale ca să-i întindă curse şi să însemne cuvintele pe care le rostea. Acele drojdii omeneşti, cu inima strânsă şi zvâcnind de venin, îi puseră pe urme câteva iscoade, menite să se schimbe peste câteva zile în martori mincinoşi; ba, după cum spune Ioan, se şi dădu poruncă unor paznici să-l prindă; dar aceştia n-avură curajul să pună mâna pe dânsul. Biciul cu care-i plesnise pe oboreni şi zarafi; ocară pe care le-o aruncase în faţă Scribilor şi Fariseilor, în gura mare; proorocirile că Templul se va nărui, umpluseră măsura. Nu mai era vreme de pierdut. Ierusalimul gemea de străini, iar acela era ascultat de mulţi. S-ar fi putut isca vreo răscoală, vreo învălmăşire, poate chiar răzvrătirea cetelor de provinciali, mai puţin legaţi de

privilegiile şi de interesele metropolei. Molima trebuie oprită din capul locului, nici că era mijloc mai sigur ca acela de a-l înlătura pe bârfitor. Vreme de pierdut n-aveau. Vulpile altarului şi ale dughenei, care se şi înţeleseseră cu jumătate de gură, hotărâră să strângă Sinedriul, spre a împrieteni omorul cu legea.

Sinedriul era adunarea optimaţilor, sfatul cel mare al aristocraţiei stăpânitoare în cetate. Era alcătuit din preoţi geloşi de clientela Templului, care le dădea puteri şi pomeni grase; din scribi însărcinaţi să păstreze Legea neştirbită şi să treacă urmaşilor datina scripturilor; din Bătrâni care înfăţişau interesele burgheziei avute şi potolite.

Toţi aceştia fost-au de părere că Isus trebuia prins prin înşelăciune şi ucis drept pângăritor al sâmbetei şi al lui Dumnezeu. Singur Nicodim încercă o apărare procedurală, dar îi închiseră gura fără multă vorbă. „Ce facem? - spuneau. - Omul acesta săvârşeşte minuni şi mulţi se iau după dânsul. De-l vom lăsa în pace, toţi i se vor închina; ci Romanii veni-vor să ne nimicească cetatea şi neamul." Tagmele se sprijină totdeauna pe raţiunile de Stat, pe mântuirea patriei, ca să pună masca legalităţii ideale pe neobrăzarea silniciei lor lacome.

Caiafa, care în anul acela era Mare Preot, curmă şovăielile cu maxima care-a îndreptăţit de când lumea lume, în faţa înţelepciunii lumii, jertfirea nevinovatului: „Nu vă daţi seama, nici nu vă gândiţi că-i spre binele vostru al tuturor să moară unul singur pentru întregul neam şi, cu chipul acesta, neamul să nu piară". Maxima, în gura lui Caiafa, în acea împrejurare, prin ceea ce subînţelegea, era păcătoasă şi, ca toate cuvintele ţinuteîn Sinedriu, făţarnică. Dar ridicată până la un tâlc mai înalt, împinsă până la Absolut - schimbând cuvântul „neam" în „omenire" - preşedintele patriciatului circumcis rostea un principiu pe care însuşi Isus îl primise în inima sa şi care, în altă formă, avea să ajungă taina crucială a Creştinismului. Caiafa nu-şi dădea seama, el care trebuia să intre singur în pustia Sancta Sanctorum ca să-i ofere lui Iahve păcatele norodului, cât de bine se potriveau cuvintele-i atât de grosolane în expresie şi de cinice în simţire, cu gândul victimei sale.

Gândul că singur cel drept poate plăti nedreptatea; că singur cel deşăvârşit poate plăti datoriile celor nemernici; că singur cel neprihănit poate stinge datoriile celor mârşăviţi; că singur Dumnezeu, în nețărmurita-i măreție, poate ispăşi păcatele săvârşite de om împotriva Lui, acest gând ce-i pare omului culmea nebuniei tocmai pentru că-i culmea înțelepciunii dumnezeieşti, nu străfulgera desigur sufletul păcătoşit al Saducheului atunci când aruncă în ieslea celor şaptezeci de complici sofisma menită să amuțească orice căință ce le-ar mai fi încolțit în suflet. Caiafa, care avea să fie alături de mărăcinii cununei şi de buretele cu oțet una dintre uneltele Pătimirii, nu-şi închipuia în clipa aceea că oferă o mărturie solemnă, deşi ascunsă şi nevoită, despre dumnezeiasca tragedie ce era gata să înceapă.

Cu toate acestea, principiul că nevinovatul poate plăti pentru cei vinovați; că moartea unui singur ins poate folosi mântuirii obşteşti, nu era cu totul străin de conştiința antichității. Miturile eroice ale paginilor cunoşteau şi celebrau jertfirea de bunăvoie a celor nevinovați. Îl aminteau pe Pilade, care se lăsa omorât în locul vinovatului Oreste; pe Macaria, din sângele lui Eracle, care scăpa cu viața-i viața fraților săi; pe Alcest, care primea moartea ca să înlăture de la Admet al său răzbunarea Artemidei; pe copilele lui Erecteu, care se jertfeau pentru ca tatăl lor să scape de loviturile lui Neptun: pe bătrânul rege Codru, care se aruncă în Ilis pentru ca Atenienii lui să iasă învingători; şi pe Decius Mure, cu fiul său cu tot, cei care se consacrau Manilor în iureşul bătăliei, pentru ca Romanii să-i înfrângă pe Samniți; şi pe Curtius care se arunca, cu armură cu tot, în prăpastie, întru mântuirea patriei; şi pe Ifigenia care întindea gâtul sub cuțit, pentru ca flota lui Agamemnon să poată ajunge la Troia. În Atena, pe timpul serbărilor Tergelie, erau omorâți doi inşi spre a îndrepta de cetate pedeapsa zeilor; Epimenide cel înțelept, ca să curețe Atena pângărită de uciderea urmaşilor lui Cilone, se folosi de jertfe omeneşti răpuse pe morminte; la Curius din Cipru, la Terracina, la Marsilia, în fiecare an, drept plată a crimelor întregii obşti, era aruncat un om în mare, socotit apoi drept mântuitor al poporului.

Dar aceste jertfe, atunci când erau de bunăvoie, se aduceau întru mântuirea unei singure ființe, ori a unui restrâns grup de oameni; când erau silnice, adăugau o nelegiuire nouă la cele pe care voiau să le ispășească: cazuri de dragoste răzleață, ori crime superstițioase.

Nu se văzuse încă om care să ia asupră-şi toate păcatele muritorilor, un Dumnezeu care să se întemnițeze în carne, spre a mântui neamul omenesc, să-l facă în stare de-a urca de la bestialitate spre sfințenie, de la umilința tinei spre Împărăția Cerurilor. Desăvârşitul ce-şi ia asupră-şi toate bicisniciile; neîntinatul caree se încarcă cu toate nelegiuirile; dreptul ce-şi ia răspunderea tuturor nedreptăților tuturor, se arătase în chip de calic şi de hoinar în zilele lui Caiafa. Cel care va să moară pentru toți, salahorul Galilean ce-i tulbură pe *bogătaşi* şi pe preoții Ierusalimului, e acolo, pe Muntele Măslinilor, la câțiva paşi de Sinedriu. Cei şaptezeci care nu-şi dau seama că ascultă în clipa aceea de voința hulitului, hotărăsc să pună mâna pe el mai înainte de zilele Paştelui. Dar *pentru că-s laşi*, ca toți stăpânii, un singur gând îi mai frământă: frica de oamenii care-l iubesc pe Isus: „Iară căpeteniile preoților şi scribii căutau în ce chip să-l prindă prin vicleşug, să-l răpună; că spuneau: Să nu-l *prindem de sărbători*, *nu care-cumva* să se răzvrătească poporu'". Ca să-i scoată din încurcătură, spre marele lor noroc li se înfățişă a doua zi unul dintre cei Doisprezece: cel cu punga, Iuda Iscarioteanul.

TAINA IUDEI

Singure două ființe pe lume ştiut-au Taina Iudei: Cristos şi Vânzătorul.

Şaizeci de seminții de creştini s-au tot muncit să-i dezlege taina; ci omul din Iscariot, deşi a lăsat pe lume nori de ciraci, rămâne cu încăpățânare nedescifrat. E singura taină omenească peste care dăm în Evanghelii. Pricepem fără greutate satanismul Irozilor, ciuda veninoasă a Fariseilor, mânia răzbunătoare a lui Ana şi a Caiafei, laşa moliciune a lui Pilat. Dar nu pricepem cu aceeaşi uşurință nelegiuirea Iudei. Cei patru istorici ne spun prea puține despre dânsul şi despre temeiurile care-i îmdemnară să-şi vândă Regele.

„Satana - spun - se vârî în el." Dar aste cuvinte nu-s decât definirea crimei sale. Răul îi puse stăpânire pe suflet: deci, pe negândite. Mai înainte de acea zi, poate mai înainte de cina din Betania, Iuda nu era încă în ghiara potrivnicului. Dar de ce, ca din senin, căzu într-însa? De ce intră Satana tocmai în el şi în nici unul dintre ceilalți?

Cei Treizeci de Dinari sunt un preț prea mărunt, mai ales pentru un om care se dădea în vânt după bogăție. În bani de astăzi n-ar face nici măcar o sută de lire; şi chiar dacă valoarea efectivă, ori, cum spun economiştii, puterea de achiziție va fi fost pe atunci fie chiar şi de zece ori mai mare, nu ni se pare că o mie de lire ar fi un preț bun, care să-l îndemne pe un om descris de *tovarăşii săi* drept zgârcit, să săvârşească cea mai respingătoare trădare din câte pomeneşte istoria. S-a zis că Treizeci de Dinari erau prețul unui sclav. Însă textul Exodului spune, pe de altă parte, că treizeci de sicii era despăgubirea ce trebuia s-o plătească slăpânul unui bou care-ar fi împuns un sclav ori o sclavă. *Cazul era prea felurit*, pentru ca doctorii Sinedriului să se fi gândit în acea clipă la respectarea migăloasă a unui precedent.

Temeiul cel mai grozav în favoarea tradiției e sarcina pe care Iuda şi-o luase asupră-şi în mijlocul celor Doisprezece.

Printre ei se găsea un fost dijmaş, Matei, căruia aproape de drept i s-ar fi cuvenit sarcina de-a păstra bruma de gologani trebuitori cheltuielilor comunităţii. În locul lui Matei îl vedem chelar al milelor pe Iuda. Singura mânuire a paralelor, chiar când sunt străine, ciumează. Nu-i de mirare că Ioan îl dă pe Iuda drept hoţ: „deoarece ţinea punga, şterpelea tot ce punea într-însa».

Şi totuşi, nu ne vine a crede că un lacom de arginţi ar fi rămas multă vreme într-o atât de calică tovărăşie. De-ar fi voit să trăiască din furtişaguri, şi-ar fi căutat un loc mai nimerit şi mai mănos decât acela pe care-l primise. Şi de-ar fi avut trebuinţă de acei păcătoşi Treizeci de Dinari, nu i-ar fi putut avea oare într-un alt chip, fie chiar fugind cu punga, fără a mai avea nevoie să le propună preoţilor vânzarea lui Isus?

Aceste gânduri pline de bun-simţ, cu privire la o crimă atât de neobişnuită, i-au îndemnat pe foarte mulţi, încă din cele dintâi timpuri ale Creştinismului, să găsească alte pricini josnicei vânzări. O sectă de eretici, Cainiţii, băsni că Iuda, ştiind că Isus trebuia, din voinţa sa şi a Tatălui, să cadă răpus prin trădare - pentru ca nimic să nu-i lipsească sfârşierii marei ispăşiri - s-ar fi jertfit să primească cu durere veşnica ponegrire, pentru ca scriptura să se poată împlini. Unealtă trebuitoare şi voită a Mântuirii după părerea acestora, Iuda a fost erou şi martir demn de-a fi venerat, iar nu afurisit.

După alţii, Iscarioteanul - care-şi iubea poporul, trăgea nădejde în mântuirea poporului şi poate că înclina către purtarea Zeloşilor - se întovărăşise cu Isus, nădăjduind că acesta va fi fost acel Messia, pe care şi-l închipuiau pe-atunci oamenii de rând: Regele răzbunării şi al reîntronării Israelului. Când, încet-încet, în pofida dobitociei sale, bagă de seamă din spusele lui Isus că dăduse peste un Messia cu totul altfel croit, ca să-şi verse necazul dezamăgirii îl dădu pe mâna duşmanilor. Dar astă născocire, căreia textele, atât cele canonice, cât şi cele apocrife, nu-i dau un crezământ, n-ar folosi dezvinovăţirii vânzătorului lui Cristos: n-ar fi avut decât să-şi părăsească tovarăşii, apucându-se să caute alţii mai pe placul său; că pe-atunci, precum am văzut, nu se ducea lipsă de aşa ceva.

Cutare spus-a că adevărata pricină trebuie căutată în pierderea credinței. Iuda crezuse statornic în Isus, iar acum nu mai putea să creadă. Prezicerile asupra apropiatului sfârşit; amenințătoarea îndârjire a metropolei; zăbovirea izbândei isprăviseră prin a-l face să-şi piardă orice încredere în cel pe care-l urmase până atunci. Nu vedea să se fi apropiat Împărăția; ci, în schimb, vedea venind moartea. Poate că, adulmecând pe la răspântii, auzise şoptindu-se niscai vorbe despre gândurile sinedriştilor şi-i era frică nu care-cumva Sfatul să nu se mulțumească cu o singură victimă, ci să-i osândească pe toți cei care de-atâta amar de vreme băteau drumurile pe urmele lui Isus. Învins de frică - aceasta ar fi întruchiparea luată de Satană ca să-l cotropească - se gândi să scape de bucluc şi, prin trădare, să-şi cruțe zilele. Necredința şi laşitatea ar fi fost deci pricinile murdare ale josniciei sale.

Un englez, celebru ca mâncător de opiu, născoceşte, contrazicând, o nouă apologie a Trădătorului. Iuda credea: ba credea chiar prea mult. Era până-ntr-atâta de convins că Isus era cu adevărat Cristos, încât, voi să-l îmboldească, dându-l pe mâna judecătorilor, de-a da în sfârşit pe față legitima-i Messianitate. Nu-i venea să creadă, atâtâ de tare-i era nădejdea, că Isus ar fi putut să fie ucis. Ori, dacă-ntr-adevăr trebuia să moară, ştia neîndoios că ar fi înviat numaidecât, să se arăte iarăşi de-a dreapta Tatălui ca Rege al Israelului şi al lumii. Ca să grăbească marea zi în care Ucenicii aveau să primească în sfârşit răsplata credinței lor, Iuda, sigur de intangibilitatea dumnezeiescului său amic, ținu să-i silească mâna şi să-i dea prilejul, punându-l față-n față cu cei pe care trebuia să-i dezmoştenească, de a-şi dovedi calitatea de adevărat fiu al lui Dumnezeu. Trădarea lui Iuda n-a fost trădare; ci greşală datorită faptului că nu pricepuse bine învățătura Maestrului. Nu trădă, aşadar, din pofta câştigului, din răzbunare ori de frică; ci din pricina dobitociei lui.

Alții, în schimb, discută iarăşi asupra răzbunării. Nu poți trăda fără să urăşti. De ce-l ura Iuda pe Isus? Se gândesc la ospățul din casa lui Simon şi la mirodeniile înlăcrimate. Dojana

lui Isus va să-l fi înăsprit pe învățăcelul care poate că fusese încoltit şi-n alte rânduri, din pricina zgârceniei ori a fățărniciei lui. La ciuda dojanei se adaugă pizma care sporeşte de-una în sufletele de rând. Şi numai ce i se păru că se poate răzbuna fără primejdie, urcă treptele palatului Caiafei.

Se gândea oare cu tot dinadinsul că pâra lui avea să-l ucidă pe Isus? Ori mai degrabă bănuia că aveau să se mulțumească a-l bate cu bicele şi a-l opri de-a mai vorbi norodului? Urmarea poveştii lui face să ne închipuim că osânda lui Isus îl înmărmuri, fiind urmarea groaznică şi neaşteptală a sărutului său. Matei ne povesteşte astfel despre deznădejdea lui Iuda, că ne face să bănuim a fi simțit într-adevăr grozăvia celor ce se-ntâmplaseră din vina sa. Banii pe care i-a pus în sân, îl ard; iar când preoții nu vor să-i ia îndărăt, îi azvârle în Templu. Chiar după ce i-a dat înapoi, nu află pace şi dă fuga să se spânzure, să moară în aceeaşi zi cu acela pe care-l jertfise. O căință atât de furioasă, care îndeamnă cu atâta năpustire la curmarea vieții, ne face să gândim la grozăvia revelațiilor neprevăzute şi neaşteptate.

Tainele, în ciuda tuturor scormonelilor nesatisfăcuților, se îmbulzesc în preajma tainei lui Iuda. Dar n-am invocat încă mărturia Celui ce mai bine ca toți cunoştea, chiar decât Iuda mai bine, adevărata taină a trădării. Singur Isus, care vedea în fundul sufletului Iscarioteanului ca în sufletul tuturor şi care ştia mai dinainte ce avea să facă Iuda, ne-ar putea spune cel din urmă cuvânt.

Isus îl alese pe Iuda să fie unul dintre cei Doisprezece şi purtător, de-o potrivă celorlalți, al Bunei Vestiri. L-ar fi ales, l-ar fi ținut pe lângă sine, lângă sine, la masa lui, atâta vreme, de l-ar fi socotit un răufăcător nărăvit? I-ar fi încredințat lui tot ce-avea mai scump, tot ce era pe lume mai de preț: propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu?

Până-n cele din urmă zile, până-n cea de pe urmă seară, Isus se poartă cu Iuda precum se poartă cu toți ceilalți. Îi dă şi lui ca şi celor Unsprezece, trupul său sub înfățişarea pâinii, sângele său sub înfățişarea vinului. Picioarele Iudei, de-o potrivă - acele tălpi ce-l duseseră la casa Caiafei - sunt spălate

şi şterse de mâinile ce-aveau să fie pironite cu învoirea ludei a doua zi. Iar când Iuda se arată, printre scânteierea spadelor şi înroşirea felinarelor, sub umbra neagră a măslinilor şi sărută - „cu ardoare", zice Matei - faţa încă udă de sudoarea însângerată, Isus nu-l dă la o parte, ci-i spune:

- Ce vrei să faci, prietene?

Prietene! E cea din urmă oară când Isus mai vorbeşte cu Iuda, şi chiar în această clipă nu-i vine să rostească alt cuvânt decât cel obişnuit, decât cel pe care i l-a rostit cea dintâia oară. Pentru el Iuda nu-i omul negurii, care vine pe-ntuneric să-l dea pe mâna zbirilor; ci prietenul, acelaşi care cu câteva ceasuri mai înainte stătea lângă dânsul, în preajma blidului cu carne de miel şi buruieni; acelaşi care-a băut din cana lui; acelaşi care în atâtea rânduri, în ceasul obihnei, la umbra copacilor ori a zidurilor, asculta alături de ceilalţi, învăţăcel, tovarăş, frate, marile cuvinte ale Făgăduinţei. Cristos spus-a în timpul Cinei: „Vai fi-va de-acela prin care-i vândut Fiul Omului! Mai bine de el să nu se fi născut!" Dar acum că Trădătorul e acolo, în faţa lui; acum că trădarea-i săvârşită şi la păcătoşenia trădării Iuda adaugă batjocura sărutului, pe buzele Celui ce-a poruncit iubirea de duşmani flutură iarăşi duiosul, obişnuitul, dumnezeiescul cuvânt:

- Prietene, ce cauţi aici?

Până şi mărturia celui Vândut ne sporeşte nedumerirea, înloc să ridice vălul înfricoşătoarei taine. Ştie că Iuda e hoţ şi-i dă pe seamă punga; ştie că Iuda e ticălos şi-i încredinţează o comoară de adevăr, nespus mai de preţ ca toţi banii de pe lume; ştie că Iudă va trebui să-l vândă şi-l împărtăşeşte din dumnezeirea sa, întinzându-i fărâma de pâine şi înghiţitura de vin; îl vede pe Iuda călăuzindu-i pe cei ce-aveau să-l prindă şi-l cheamă încă odată, ca odinioară, ca totdeauna, în numele sfânt al prieteniei.

„Mai bine de el să nu se fi născut!". Aceste cuvinte, mai mult decât osândă, pot fi o pornire de îndurerare la gândul unei ursite ce nu se poate înlătura. Dacă Iuda îl urăşte pe Isus, nicicând nu-l vedem pe Isus scârbit de Iuda. Deoarece Isus ştie

că josnica precupeţire a ludei e trebuitoare; precum trebuitoare fi-va slăbiciunea lui Pilat, mânia lui Caiafa, scuipăturile ostaşilor, grinzile crucii. Ştie că luda trebuie să facă tot ce face; şi nu-l blesteamă, precum nu blesteamă poporul care-l ucide, ori ciocanul care-l pironeşte în lemn. De-un singur lucru îl roagă: „Săvârşeşte degrabă ce ai de gând să faci".

Taina lui luda e legată cu două noduri de taina Mântuirii şi va rămâne, pentru noi cei mici, o taină.

Nicio analogie nu ne poate lumina. Şi Iosif fost-a vândut de unul dintre fraţii săi, pe care-l chema tot luda, ca pe Iscariotean; şi a fost vândut neguţătorilor Ismaeliţi pe douăzeci de arginţi, însă Iosif, icoană trupească a lui Crislos, n-a fost vândut duşmanilor, n-a fost vândut ca să fie omorât. Iar în schimbul acelei vânzări se pomeni atât de bogat, că-l putu înavuţi pe tatăl său; ci ajunsese atât de larg la suflet printr-însa, că putu să le ierte chiar şi fraţilor săi.

Isus n-a fost numai trădat, ci vândut; trădat pentru bani; vândut pe-un preţ de nimic; schimbat pe bani vânzători. Fost-a lucru dat în schimb, marfă plătită şi dată-n primire. luda, insul cu punga, chelarul, nu se înfăţişă doar ca pârâlor, nu se schimbă doar în gâde, ci în prceupeţ, în negustor de sânge. ludeii priceputi la sânge, zilnic sugrumători şi jupuilori de suflete, măcelari ai Preaînaltului, fost-au cei dintâi şi cei de pe urmă clienţi ai ludei. Vânzarea lui Isus a fost cel dintâi gheşeft al celui ce nu era negustor de meserie: la drept vorbind, un gheşeft mărunt; dar, nu mai puţin, o tranzacţie în toată regula; un contract valid de cumpărare şi vânzare; un contract verbal, dar negustoreşte respectat de amândouă părţile.

Dacă Isus n-ar fi fost vândut, i-ar fi lipsit ceva desăvârşitei injosiri a ispăşirii; de l-ar fi plătit scump, cu trei sute de sicii în loc de treizeci, cu aur iar nu cu argint, pângărirea ar fi fost ştirbită, cât de cât, dar ştirbită. Veşnicia îl hărăzise să fie cumpărat, dar cumpărat cu bani puţini, numai să fi fost nevoie de bani, în orice chip. Pentru ca valoarea infinită să devină supranaturală, dar comunicabilă, era nevoie să fie schimbată pe-o valoare de nimic, pe-o valoare de metal, care nu-i nici măcar valoare. Au

nu făcea la fel însuşi, el, cel vândut, care voia să răscumpere cu sângele unuia singur tot sângele vărsat pe pământ de la Cain la Caiafa?

Iar de-ar fi fost vândut ca sclav, precum atâtea alte trupuri însufleţite erau vândute în vremurile acelea prin târguri; de-ar fi fost vândut ca o proprietate rentabilă, ca un capital uman, ca o unealtă vie de muncă, pângărirea aproape nu s-ar fi văzut, iar Mântuirea ar fi fost amânată. Ci fost-a vândut precum se vinde mielul pe care-l cumpără măcelarul ca să-l omoare, ca să-l vândă bucăţele mâncătorilor de carne. Sfinţitul casap cu numele de Caiafa n-a mai avut în mână niciodată, de când se ştie, o victimă atât de uriaşă. De aproape două milenii creştinii se hrănesc din victima aceea şi încă e întreagă; ci nu-s sătui flămânzii.

Fiecare dintre noi şi-a dat obolul, un obol cât de mic, ca să cumpere de la Iuda această victimă rămasă de-atunci şi până astăzi întreagă. Am pus toţi mână de la mână ca să strângem banii câţi a costat sângele Liberatorului: Caiafa n-a fost decât mijlocitorul nostru. Ţarina Olarului, plătită cu acei bani, ţarina cumpărată cu preţul sângelui e în moştenirea noastră, e a noastră. Iar acea sfoară de moşie sporit-a în chip misterios, s-a lăţit până ce-a cuprins jumătate din faţa pământului: oraşe întregi, oraşe cu multă omenire, aşternute cu piatră, luminate, măturate, oraşe cu prăvălii şi bordeluri, strălucesc pe ea de la Miazănoapte către Miazăzi. Şi pentru ca taina să fie din ce în ce mai mare, banii Iudei, la fel, înmiiţi de trădările atâtor veacuri, de toate târgurile încheiate şi sporiţi pe deasupra de dobândă, s-au făcut puzderie de mulţi. Acum - pot jura contabilii, adevăraţi haruspici ai acestei vremi - toate încăperile Templului n-ar ajunge să cuprindă banii împuiaţi până astăzi de cei Treizeci de Dinari, pe care, în aiureala căinţei, i-a aruncat acolo cel ce şi-a vândut Dumnezeul.

CEL CU ULCIORUL

Odată rupt prețul, odată banii numărați, cumpărătorii nu vor să aştepte marfa prea mult. S-au învoit s-o aibă înaintea sărbătorilor. Sărbătorile cele mari ale Paştelui vor fi Sâmbăta, iar Joia a venit.

Lui Isus nu-i rămâne decât o singură zi de libertate - Cea din urmă Zi.

Mai înainte să se despartă de prietenii săi - cei ce-l vor părăsi la noapte - vrea, încă o dată, la masa păcii, să întingă dumicatul în acelaşi blid cu dânşii. Mai înainte ca fața să-i fie spălată de scuipații soldățeilor sirieni şi de murdăria iudaică, vrea să îngenuncheze, să le spele tălpile celor care vor trebui să bată până la moarte drumurile pământului, ca să povestească în ce chip murit-a el. Mai înainte ca sângele să i se prelingă pe mâini, pe picioare, pe piept, vrea să le dea cea dintâi picătură celor care vor trebui să facă un singur suflet cu el, până la sfârşit. Mai înainte de-a pătimi setea, pironit de grinzile pironite, vrea să bea cu tovarăşii săi mustul vinului, dintr-o singură cană. Ajunul morții fi-va începutul ospățului din noua Împărăție.

Era în dimineața zilei de Joi, cea dintâi zi a azimelor. Ciracii întreabă:

- Unde vrei să mergem să-ți pregătim ospățu' de Paşti?

Fiul Omului e mai sărac ca vulpile şi n-are casă. Pe cea din Nazaret a părăsit-o pentru totdeauna; departe e cea a lui Simon din Capernaum, care, la început, era ca şi a sa; prea afară din târg cea a Martei şi Mariei, în Betania, în care era ca la el acasă.

În Ierusalim n-are decât duşmani, ori prieteni ruşinoşi: Iosif din Arimateea îl va primi ca oaspete numai a doua zi seara, în peştera cea oarbă, în care obişnuiau să se ospăteze viermii.

Dar osânditul, în cea de pe urmă zi, are drept la hatârul pe care-l cere. Toate casele din Ierusalim sunt ale sale. Tatăl îi va da pe aceea care-i mai potrivită ca toate să ascundă

cea din urmă desfătare a celui prigonit. Şi trimite doi ucenici cu această poruncă lainică:

- Mergeți în târg şi vă va ieşi în cale un om cu un ulcior de apă. Luați-vă după el şi acolo unde va intra spuneți-i stăpânului casei: Învățătorul nostru îți trimite astă vorbă: Vremea mea s-a apropiat. Unde-i încăperea în care-am să mănânc paştele cu ucenicii mei? Ci el vă va arăta de-asupra o încăpere mare, deretecată gata: acolo să ne pregătiți ospățu'.

S-a crezut că acel gospodar era un bun prieten al lui Isus, cu care se înțelesese mai dinainte. E o greşeală: Isus i-ar fi trimis pe cei doi de-a dreptul la el, spunându-le cum îl cheamă şi n-ar mai fi avut nevoie să se ia pe urmele celui cu ulciorul.

Mulți erau oamenii, în acea dimineață, de sărbătoare, care aveau să urce de la izvoarele din Siloe cu ulcioarele pline de apă. Ucenicii nu au a alege: cel dintâi care le va ieşi în cale. Nu-l cunosc; căci altfel l-ar opri, înloc să se ia după el ca să vadă unde intră. Stăpânul său, de vreme ce are slugă, nu poate fi dintre cei mai săraci; iar în casa lui, ca în orice casă de gospodar chiabur, se va găsi neîndoios o încăpere potrivită pentru ospăț. Fie şi numai din auzite, aceia trebuie să ştie cine-i Învățătorul: în acele zile, în tot Ierusalimul nu se vorbeşte decât despre dânsul. Vorba pe care i-a trimis-o nu i-o poate întoarce, „Învățătorul nostru îți trimite astă vorbă: Vremea mea s-a apropiat". Vremea care-i de-acum „a sa", e vremea morții. Pe cine l-ar lăsa inima să-l gonească de la casa lui pe-un sărman cu sufletul la gură, care vrea să-şi potolească foamea pentru cea din urmă oară?

Merseră ciracii, dădură peste cel cu ulciorul, intrară în casă, vorbiră cu stăpânul şi, acolo, pregătiră toate cele trebuitoare pentru ospăț: mielul la frigare, pâinile rotunde fără dospitură, buruienile amare, zeama roşie, vinul mulțumirii, apa caldă. În odaie aşezară paturile şi pernele jur-împrejurul mesei; iar pe masă întinseră fața nouă şi albă; iar pe fața de masă puseră cele câteva străchini, sfeşnicele, oala plină cu vin şi cana, o singură cană, în care aveau să-şi înmoaie toți buzele. Nu uitară de nimic: cei doi ucenici erau pricepuți la astfel de treburi. De

mici copii, în casa mamei lor de pe malul bălții, cătaseră cu ochii mari la pregătirile pentru cea mai gospodărească dintre sărbătorile de peste an. Nu era cea dintâi oară când prăznuiau împreună paştele, de când se strânseseră în jurul celui pe care-l îndrăgiseră. Dar în astă zi, cea de pe urmă - poate că cruntul adevăr le străpunsese în sfârşit minţile lor cele tâmpe -; dar pentru acest ospăţ, cea din urmă cină din care aveau să se înfrupte toţi treisprezece pe-un loc, vii toţi şi treisprezece; dar pentru acest paşti, cel din urmă pentru Isus şi cel din urmă după rostul vechiului iudaism - căci o nouă învoială începea pentru oamenii tuturor ţărilor -; dar pentru acest ospăţ de sărbătoare, care-i o amintire de viaţă şi o prevestire de moarlă, ucenicii pregătiră totul cu o duioşie nouă, cu acea voioşie domoală şi gânditoare ce înduioşează până la lacrimi.

După scăpătatul soarelui se arătară şi ceilalţi zece cu Isus şi se aşezară în jurul mesei puse. Nu scoteau nicio vorbă, apăsaţi parcă de presimţiri pe care le era frică să le-ntâlnească în ochii tovarăşilor. Îşi aduceau aminte de ospăţul ca de mort din casa lui Simon, de mirosul de levănţică, de femeia aceea şi de necurmatu-i plâns în tăcere, de vorbele lui Isus din acea seară, de spusele lui din acele zile, de repetatele prevestiri ale nelegiuirii şi ale sfârşitului, de semnele urii ce sporea în jurul lor şi de semnele acum vădite ale omorului pus la cale, ce stătea gata să iasă din negură cu torţele aprinse.

Doi dintre ei - pricina nu era aceeaşi - erau mai copleşiţi, mai zdrobiţi ca toţi: cei doi care nu mai aveau să vadă cu ochii înserarea de mâine. Cei ce trebuiau să moară - Cristos şi Iuda - vândutul şi vânzătorul, Fiul lui Dumnezeu şi lepădătura Satanei.

Iuda rostuise tocmeala negustoreşte; cei treizeci de dinari îi avea la el, înnodaţi ca să nu sune: de luat, nu i-ar mai fi putut lua înapoi. Ci nu era liniştit. Duşmanul i se cuibărise în suflet, dar poate că murise de tot în el prietenul lui Cristos. Îl vedea acolo, între ai săi, senin, dar cu faţa întristată a celui ce singur cunoaşte o taină, ştie de-o nelegiuire, a aflat de-o trădare; îl vedea încă slobod, alături de cei cărora le era drag,

încă în viață, cu tot sângele în vine, sub pojghița plăpândă a pielii... Ci cumpărătorii nu mai voiau să aştepte; se învoiseră să le aducă marfa chiar în nopatea aceea - şi nu-l mai adăstau decât pe el. Dar dacă Isus, care trebuia să ştie, l-o fi pârât celor Unsprezece? Şi dacă aceia, ca să-l scape pe Învățătorul lor, i-ar fi sărit în spate să-l lege, poate chiar să-l şi omoare? Prindea a simți că a-l azvârli pe Cristos în ghiarele morții nu era de-ajuns ca să scape el însuşi de moartea cea atât de temută şi totuşi alât de apropiată.

Toate aceste chibzuiri întunecau mereu mai mult încruntata-i mutră şi din când în când, îl puneau ca pe foc. În vreme ce ucenicii mai săritori isprăveau de dat la masă cu sârguință, el căuta pe furiş în ochii lui Isus - ochi limpezi, abia-abia împânziți de drăgăstoasa întristare a despărțirii -, voind parcă să citească în ei nădejdea că ursita nu avea să se mai împlinească.

Isus curmă tăcerea.

- Am dorit din toată inima să mănânc cu voi paştele acesta; că, ascultați-mă, nu-l voi mai mânca de-acuma, până nu se va săvârşi în Împărăția lui Dumnezeu.

Atâta dragoste stăpânită nu se mai mărturisise până atunci în niciunul dintre cuvintele lui Cristos către prieteni, ca într-acestea! Atâta nostalgie pentru ziua contopirii desăvârşite, pentru sărbătoarea atât de îndătinată de veacuri şi hărăzită totuşi unei mai slăvite reîmprospătări. Că-i sunt dragi, ştiu prea bine; dar cât de tare, până-n seara aceasta, sărmane inimi frământate, nu au putut să ştie niciodată atât de adânc. Astă Cină, ştie, e popasul din urmă, de-o tihnită duioşie, înaintea morții; şi totuşi, a dorit-o „din ţoală inima", cu acea ardoare cu care se doresc lucrurile cele mai râvnite, mai îndelung dorite, cu acea înfrigurare pe care-o cunosc pătimaşii, înflăcărații, îndrăgostiții, cei ce luptă pentru lumina unei izbânzi, cei care pătimesc pentru înălțimea unei răsplate. A dorit din toată inima să mănânce cu ei acest paşti. Mai mâncase şi altele; mâncaseră împreună de mii de ori, pe scândura bărcii, prin casele prietenilor, ale străinilor, ale avuților, pe şanțurile drumurilor, prin poienele munților, în umbra râpelor şi a

crengilor. Şi totuşi, de-atâta vreme dorea din toată inima să mănânce cu ei în seara aceasta, să se ospăteze pentru cea din umă oară!

De văzduhul Galileei ferice; de vânturile molcome de astă-primăvară; de soarele ce lumina anul trecut la paşti; de crengile văzute alaltăieri, cine ştie dacă-şi mai aduce aminte, cine ştie dacă au fosl ori nu! Acum nu-i vede decât pe cei dintâi prieteni, pe cei din urmă, pe care trădarea-i va potopi, pe care spaima-i va risipi, dar pe care-i simte încă în jurul său, în aceeaşi încăpere, la aceeaşi masă, înfrăţiţi în aceeaşi durere şi totodată, în lumina unei nădejdi mai presus de dânşii.

A pătimit, până-n astă zi, dar nu pentru sine: pentru dorinţa aprigă, de-a trăi aceste ceasuri înnoptate, în care prinde să se simtă adierea bunului-rămas fără întoarcere. Iar în acea spovedanie de iubire, chipul lui Cristos, pe care încep să se simtă palmele, se luminează de acea tristeţe ce seamănă ciudat cu voioşia.

SPĂLAREA PICIOARELOR

Cu o clipă mai înainte să fie smuls dintre cei dragi, vrea să le dea o supremă dovadă de dragostea lui. Totdeauna i-au fost dragi de când trăiesc cu el, toți, chiar şi Iuda; clipă de clipă i-a îndrăgit cu o dragoste ce întrece orice dragoste, cu o dragoste atât de îndestulată că, uneori, aceia nu se dovediseră în stare s-o cuprindă în inimile lor mici, atâta era dragostea de mare. Dar acum, că-i gata să-i părăsească şi nu-i va mai vedea decât transhumat prin moarte, întreaga-i dragoste, nemărturisită până atunci prin vorbe, se topeşte într-o revărsare de întristată duioşie.

În timpul acestei cine, la care ține locul capului de familie, vrea să fie cu prietenii săi mai bun ca un părinte, mai smerit ca un sclav. Rege este şi se va coborî până la treaba pe care-o fac sclavii; Învățător este şi se va coborî mai prejos de Ucenici; Fiul lui Dumnezeu este şi va primi partea celor mai nemernici dintre oameni; cel dintâi este şi va îngenunchea în fața celor mai de jos de parc-ar fi cel de pe urmă. De-atâtea ori spusu-le-a celor mândri şi pizmuitori că stăpânul se cade să-şi slujească slugile, că Fiul Omului a venit să slujească şi că cei dintâi trebuie să fie ca şi cei de pe urmă. Vorbele-i nu s-au închegat încă în acele suflete, căci până-n acea zi certatu-s-au între ei asupra întâietății şi a măririlor.

Fapta, când ai de-a face cu niscai suflete necioplite, e mai tare decât vorba. Isus se pregăteşte să mai rostească o dată, sub vălul simbolic al umilinței, una dintre cele mai temeinice învățături ale sale. „Se sculă de la masă - povesteşte Ioan - îşi dezbrăcă haina şi, luând un ştergar, se încinse cu el. Apoi turnă apă în lighean şi se apucă să le spele picioarele ucenicilor şi să le usuce cu ştergarul de la brâu."

Doar o mamă ori un sclav ar fi putut face ce-a făcut în seara aceea Isus. Mama numai copilaşilor săi, nu altcuiva; sclavul stăpânilor săi, nu altcuiva. Mama, mulțumită, din dragoste; sclavul, închizând ochii, din supunere. Dar cei

Doisprezece nu sunt nici copiii, nici stăpânii lui Isus. Fiu al Omului şi al lui Dumnezeu, contopeşte în el o îndoită filialitate ce-l înalţă mai presus de toate mamele de pe pământ; împărat al unei împărăţii viitoare, dar mai legitimă ca toate monarhiile, e stăpânul nerecunoscut încă de toţi stăpânii.

Şi totuşi, spală şi usucă bucuros acele douăzeci şi patru de picioare bătătorite şi nespălate de mult, numai şi numai ca să sape în acele inimi încăpăţânate, umflate încă de trufie, adevărul rostit de gura sa zadarnic, atâta amar de vreme: Cel care se înalţă se va pleca, cel care se pleacă înălţat fi-va.

„Iar după ce le spălă lor picioarele şi-şi puse iarăşi haina pe el, se aşeză din nou la masă şi le spuse: Pricepeţi ce v-am făcut? Voi îmi ziceţi Domn şi Învăţător: atunci, dacă eu, cel care sunt Domn şi Învăţător, spălatu-v-am picioarele şi voi sunteţi ţinuţi să vă spălaţi picioarele unu' altuia. Că cu datu-v-am pildă, pentru ca şi voi să faceţi cum v-am făcut vouă. Adevăr, adevăr grăiescu-vă că sluga nu-i mai presus de stăpân, nici trimisul mai presus de cel de l-a mânat. Iar de vreme ce aflat-aţi toate acestea, ferice de voi de vă veţi purta într-acest chip."

Căci Isus nu le-a adus doar aminte de îndatorirea prietenoasei smerenii, ci le-a dat pilda desăvârşitei iubiri. „Asta-mi e porunca: să vă iubiţi între voi precum v-am iubit eu. Nicio dragoste nu-i mai mare ca dragostea celui ce-şi dă viaţa pentru prieteni; ci voi prieteni îmi sunteţi de veţi face aşa precum v-am poruncit."

Dar în acel fapt atât de adânc în aparenta-i slugărnicie, era şi un sentiment de purificare, nu numai de iubire. „Cel care s-a-mbăiat - spune Isus - nu-i ţinut să-şi spele decât picioarele; trupu-i e pe de-a-ntregu' curat; ci şi voi sunteţi curaţi, da' nu toţi."

Cei Unsprezece, în ciuda surdei firi, aveau oarecare drepturi la binefacerea spălării. Săptămâni şi luni, acele picioare bătuseră prăfuitele, mocirloasele, scârnavele drumuri ale Iudeei, ca să-l urmeze pe Cel dătător de viaţă.

Iar după moartea lui vor avea să umble, ani după ani, pe căi mai lungi, mai necunoscute, prin țări pe care astăzi nici măcar nu știu cum să le numească. Noroiul înstrăinării va murdări, prin nojițele încălțărilor, picioarele celor purceși, pelerini și venetici, să treacă din gură în gură chemarea Răstignitului.

LUAȚI, MÂNCAȚI

Cei treisprezece inşi par strânşi ca să prăznuiască străvechea datină a ospățului pascal, aducătoare aminte de scăparea neamului lor din sclavia egipteană. Văzându-i, par treisprezece țărani evlavioşi care adastă în fața mesei albe mirosind a miel şi vin, semnul unui praznic gospodăresc, într-o zi de sărbătoare.

Dar e părere. De fapt, cina e priveghiul de rămas-bun şi despărțire. Doi dintre cei Treisprezece - cel care-l simte-n el pe Dumnezeu şi cel care-l simte pe Satana - vor muri până ce nu se va lăsa noaptea a doua oară, de-o moarte cumplită. Ceilalți se vor risipi, mâine, ca secerătorii la cea dintâi revărsare a grindinei.

Dar cina aceea, grijanie a unui sfârşit, e şi un minunat început. Prăznuirea paştelui iudaic e gata să se prefacă, în mijlocul celor treisprezece iudei, în ceva mai presus de orice, în ceva ce nu se poate rosti prin vorbe: în marea Taină Creştină.

Paştele pentru evrei, nu-i decât prăznuirea îndătinată a fugii lor din Egipt. Acea izbăvitoare descătuşare din josnicia sclaviei, însoțită de-atâtea minuni, călăuzită de vădita proteguire a lui Dumnezeu, n-a mai fost uitată de-acel neam care, totuşi, trebuia să simtă pe grumazu-i jugul altor captivități şi să se plece în ocara altor deportări. Drept veşnică aducere aminte a prăbuşitorului Exod a fost orânduită o prăznuire din an în an, care-a luat numele Trecerii: Pesach, Paşte. Era un fel de ospăț menit să amintească mâncarea pe apucate a fugarilor. Un miel ori un ied fript în jăratec, adică în chipul cel mai firesc şi mai pripit; pâinea fără dospitură, deoarece nu era vreme să crească aluatul. Şi vor mânca cu brâul la şold, cu ghetele-n picioare, cu toiagele în mână, pe zor, ca niscai drumeți gata de plecare. Buruienile amare sunt buruienile uscate, culese dim mers de fugari ca să înşele foamea nesfârşitei rătăciri. Zeama roşcată în care se-ntinge pâinea aduce aminte de cărămizile

pe care robii iudei trebuiau să le coacă pentru Faraon. Vinul e ceva mai mult: bucuria scăpării, făgăduiala viilor nădăjduite, beția mulțumirii către cel Veşnic.

Isus nu strică orânduiala străvechii prăznuiri. După închinare trece din mână în mână cana cu vin, invocând numele lui Dumnezeu. Apoi le împarte tuturor buruienile amare şi mai umple o dată potirul care, un gât de fiecare, dă ocol mesei.

Ce gust va avea vinul acela în gura trădătorului, când Isus, în apăsătoarea tăcere, rosteşte cuvintele pline de nostalgie şi nădejde ce nu-s pentru Iuda, ci doar pentru cei care se vor putea înălța la veşnicul ospăț al Raiului?

- Luați şi beți, că spun vouă: de-acuma nu voi mai bea din acest must al viei, până-n ziua în care-l voi bea din nou cu voi, în Împărăția lui Dumnezeu.

Un jalnic rămas-bun; dar, totodată, reîntărirea unei solemne făgăduieli. Poate că o auziră doar pe aceasta din urmă şi se lumină, în ochii lor de calici, nesfârşitul ospăț din ceruri. Nu credeau să mai fi fost prea multă vreme de jinduit: după acest de-al doilea cules de struguri, după ce mustul a fiert şi se prelinge-n butie vinul dulce, Învățătorul se va întoarce, precum a făgăduit, să ne poftească la nunta pământului cu cerul, la ospățul cel veşnic. Suntem oameni în vârstă, mâine-poimâine moşnegi: dacă mirele va zăbovi, nu ne va mai găsi printre cei vii, iar făgăduiala lui ar fi batjocură pentru cei ce-au crezut-o.

Împăcați de nădejdea neîndoielnică a apropiatei şi cu atât mai glorioasei reîntâlniri, cântă-n cor, după datină, psalmii celei dintâi mulțumiri. E un cântec de laudă pentru Tatăl celui ce-i slugăreşte.

«Cutremură-te, o, pământule, în fața Domnului, în fața Dumnezeului lui Iacob, care preface râpa în baltă, stânca tare în izvor... El îl înalță pe nenorocit din pulbere, scoate calicul din murdărie, ca să-l aşeze printre fețele luminate, printre mărimile norodului său».

Cu câtă voioasă încredere răspică ei aceste cuvinte strămoşeşti, care în clipa aceea capătă un tâlc nou! Oare şi ei sunt nenorociți şi vor fi scoşi din pulberea sărăciei, cu ajutorul

pogorâtului Fiu al lui Dumnezeu; oare şi ei sunt calici, iar acela-i va scoate în curând din mocirla caliceniei, ca să-i facă stăpâni pe-o bogăţie fără moarte.

Atunci Isus, care vede poticnirea cunoaşterii lor, ia pâinile de pe masă, le binecuvântează, le frânge şi, întinzându-le la fiecare câte-o bucată, pune iarăşi în văzul lor adevărul:

-Luaţi, mâncaţi: acesta mi-e trupul pe care vi-l dau vouă: mâncaţi-l întru pomenirea mea.

Dacă-i aşa, nu se va întoarce atât de repede pe cât cred. După scurtele zile ale întoarcerii în Înviere, cea de-a doua venire a sa va mai zăbovi atât, cât s-ar putea să uite de el şi de moartea lui.

«Mâncaţi-l întru pomenirea mea». Frângerea pâinii, la masa obştească, între cei ce-l aşteaptă, va fi semnul noii înfrăţiri. Ori de câte ori veţi frânge pâinea nu numai că voi fi de faţă, între voi, ci prin mijlocirea ei vă veţi lega şi mai strâns cu mine. Că precum astă pâine e frântă de mâinile mele, trupu-mi va fi frânt de duşmni; şi precum astă pâine pe care-o mâncaţi în seara aceasta fi-va hrana voastră până mâine, trupu-mi, pe care-l voi dărui prin moarte tuturor oamenilor, va potoli foamea celor care cred în mine, până în ziua în care se vor deschide nesfârşitele hambare ale Împărăţiei şi fi-veţi aidoma îngerilor în văzul Tatălui regăsit. Nu vă las deci numai o amintire: voi fi de faţă, printr-o înfăţişare mistică, dar reală, în orice fărâmă de pâine pe care mi-o veţi închina; iar această pâine fi-va hrană trebuitoare sufletelor; ci în chipul acesta împlinise-va făgăduiala mea de-a sta cu voi, până la scurgerea vremilor.

Astă-seară, deocamdată, mâncaţi aceste pâini nedospite, aceste pâini frământate de mâna omului, plămădite din apă şi din grâu, aceste pâini ce-au simţit dogoarea cuptorului şi pe care mâinile mele, neînţepenite încă, le-au împărţit; pe care dragostea din mine le-a preschimbat în trupul meu, spre a fi hrana voastră în vecii veacurilor.

La drept vorbind, plăcut lucru să mănânci pâine din cea bună, în rând cu prietenii: miezul alb al pâinii de făină, acoperit de coaja rumenită şi rontăitoare. În atâtea rânduri aţi milogit-o cu

mine pe la casele săracilor şi va s-o cerşiţi în numele meu toată viaţa. Vă vor pica bucăţile mucegăite, pe care câinii le leapădă; răzăturile uscate, rămase pe fundul coveţii; cojile pe care copiii şi moşnegii, după ce le-au mozolit, le-au uitat pe prichiciul vetrei. Căci voi ştiţi ce-i nevoia, serile fără mâncare, faţa sfrijită a sărăciei. Sunteţi sănătoşi, aveţi fălcile tari ale mestecătorilor de pâine uscată. Nu vă veţi pierde cumpătul, de nu vă vor face loc la mesele celor mulţumiţi.

Dar, la drept vorbind, e lucru nespus mai plăcut inimii celui care vă iubeşte să prefacă pâinea ieşită din ţărâna cea tare şi din munca cea anevoioasă, în trupul ce va fi dăruit în vecii veacului pentru voi, în trupul ce se va pogorî zi după zi din cer, drept vădit mijlocitor al harului.

Nu uitaţi rugăciunea pe care v-am învăţat s-o rostiţi: Dă-ne nouă astăzi pâinea noastră cea de toate zilele. Adevărata voastră pâine de astăzi şi de totdeauna e această pâine, trupul meu. Oricine-mi va mânca trupul care în fiece dimineaţă, timp de veacuri nesfârşite, se va preface în puzderie de bucăţele de pâine trans-substantizată, nu va pătimi niciodată de foame. Oricine-o va da la o parte, nu se va sătura în vecii veacului.

Numai ce isprăviră de mâncat mielul cu pâinea şi cu buruienile amare, Isus umplu a treia oară cana şi i-o întinse celui mai apropiat:

-Beţi toţi din ea, că acesta-i sângele meu, sângele legământului, care se varsă întru fericirea multora.

Sângele lui n-a picurat încă pe pământ, amestecat cu sudoare, pe sub măslini; nu s-a prelins încă din piroane, pe tăpşanul Golgotei. Ci dorinţa-i de-a da viaţă cu viaţa sa, de-a răscumpăra cu pătimirea sa întreaga durere a lumii, de-a le trece măcar o parte din dumnezeirea sa urmaşilor celor mai apropiaţi; această dorinţă de-a se da pe de-a-ntregul celor ce-i sunt dragi e atât de aprigă, încât socoteşte jertfirea sfârşită chiar din astă clipă, dăruirea cu putinţă. Dacă pâinea e trup, sângele, într-un fel, e suflet. «Nu mâncaţi carnea cu sufletul din ea, care-i e sângele», îi spusese Domnul lui Noe. Cu sângele, care înfăţişează în chip vădit viaţa, Dumnezeul

lui Avram şi al lui Iacov pecetluise învoiala cu neamul său. După ce Moise primi Legea, puse să se taie doi juncani şi jumătate din sânge îl strânse în talere, iar cu cealaltă jumătate stropi altarul. «Atunci Moise luă sângele acela şi cu el aghezmui norodul şi zise: Iată sângele legământului, pe care l-a făcut Domnul cu voi, asupra tuturor acelor cuvinte».

Dar după o încercare de veacuri, Dumnezeu dăduse de ştire prin glasul Proorocilor, că Străvechiul Legământ era dezlegat şi că era nevoie de altul nou. Sângele de vită, împroşcat peste capetele cele căpăţânoase şi pe chipurile afurisite, îşi pierduse tăria. Un altfel de sânge, de-o substanţă mai aleasă şi mai scumpă, era cerut pentru noul legământ - pentru cel din urmă legământ al Tatălui cu sperjura-i prăsilă. În fel şi chip încercase să-i mâne pe cei mai mari către poarta îngustă a mântuirii. Ploaia de foc asupra Sodomei, spălarea în apa Potopului, sclavia din Egipt, foamea din Pustiu, îi înspăimântase fără a-i schimba.

Acum s-a arătat un mântuitor mai îndumnezeit şi totodată mai omenesc decât bătrânul căpitan al Exodului. Şi Moise mântuie un popor, vorbeşte pe munte, dă de veste un pământ al făgăduinţei. Dar Isus nu-şi mântuie doar poporul său, ci toate popoarele; nici nu-şi scrie legea în piatră, ci în inimi; iar pământul făgăduinţei sale nu-i o ţară cu păşunea grasă şi cu viile frânte de ciorchine, ci o împărăţie de sfinţenie şi de veşnică desfătare. Moise a omorât un om, iar Isus învie morţii; Moise schimbă apa în sânge, iar Isus, după ce-a prefăcut apa în vin la ospăţul nunţii, schimbă vinul în sânge, în sângele său, la jalnicul ospăţ de noapte al logodirii sale cu moartea; Moise moare sătul de ani şi de slavă pe culmea singuratică, slăvit de neamul lui; Iar Isus va muri tânăr, împresurat de ocările celor ce-i suni dragi.

Sângele juncanilor, sânge necurat de vite tinoase, de jertfe nevolnice şi pământene, nu mai are trecere. Noul Legământ e pecetluit în seara aceasta cu vorbele celui ce-şi dă, în chip de vin, sângele şi sufletul din el.

-Acesta-i sângele meu, sângele legământului, care pentru voi se varsă.

Nu doar pentru cei Doisprezece de-acolo: - în ochii lui, aceştia înfăţişează întreaga omenire de pe vremea lor, precum şi aceea ce se va mai naşte. Sângele pe care-l va risipi mâine pe Măgura Ţestei e sânge adevărat, sânge curat şi încropit, sânge ce se va închega pe cruce în pete pe care toate lacrimile creştineşti nu le va şterge vreodată. Dar acel sânge-i chipul unui suflet ce s-a dăruit şi s-a părăsit întreg, ca să facă sufletele ferecate în trupurile oamenilor la fel cu dânsul; care li s-a dat celor ce l-au cerut, ca şi celor ce s-au ferit de el, care-a pătimit pentru cei care l-au cinstit ca şi pentru cei care l-au blestemat. Acest botez; de sânge care vine după botezul apei lui Ioan, după botezul lacrimilor femeii din Betania, după botezul de scuipat al Iudeilor şi Romanilor, acest botez de sânge ce seamănă prin roşeaţa sa cu cel de foc prezis de Proorocul Focului şi se va amesteca în lacrimile pe care le vor plânge femeile pe trupul mort şi însângerat, e cea mai sfântă cuminecătură pe care cel trădat le-o întinde trădătorilor.

Frântu-v-am pâinea - pâinea pe care-o cereţi în toată ziua de la Tatăl vostru precum frânge-mi-se-va mie trupul mâine: ci acum vă dau sângele, în acest vin pe care-l beau pentru cea din urmă oară pe pământ. De veţi face mereu aceasta întru pomenirea mea, nu veţi mai simţi niciodată colţii foamei şi ai setei. Dintre merinde, nespus de gustoasă-i pâinea de grâu şi dintre băuturi vinul de struguri; ci pâinea şi vinul pe care vi le-am dat astă-seară, vă vor potoli foamea şi setea câte zile veţi avea, prin puterea jertfei mele şi a acelei iubiri ce mă îndeamnă să caut moartea dăinuitoare dincolo de mormânt.

Ulisse-l sfătuia pe Ahile să le dea Aheilor înainte de bătălie «pâine şi vin, căci în ele stă puterea şi vitejia». Pentru grec tăria trupului sta în pâine, iar vitejia ucigaşă în vin. Vinul va să-i îmbete pe oameni, ca să se nimicească între ei; iar pâinea va să le voinicească mădularele, ca să poată nimici fără să oştenească. Pâinea pe care-o împarte Cristos nu întăreşte carnea, ci sufletul: iar vinul său strecoară acea dumnezeiască

îmbătare care-i iubirea, acea iubire căreia Apostolul îi va zice, spre marea uimire şi cârtire a urmaşilor lui Ulisse, nebunia crucii.

Şi Iuda a muşcat din acea pâine, a înghiţit acel vin - s-a înfruptat din trupul pe care l-a precupeţit, a băut sângele care-l va ajuta să se scurgă; ci nu s-a îndurat să-şi mărturisească păcătoşenia, să se arunce plângând la picioarele celui ce-avea să plângă cu el. Atunci singurul prieten care i-a mai rămas lui Iuda îi dă de ştire:

- Adevăr grăiescu-vă că unul dintre voi mă va trăda.

Cei Unsprezece care se vor îndura să-l lase singur între zbirii lui Caiafa, dar nici prin gând nu le-ar fi trecut vreodată să-l vândă pe bani, se cutremură. Şi fiecare dintre ei caută în ochii vecinului cu îngrijorare sporită, înspăimântaţi parcă să nu descopere pe chipul cutăruia vineţeala învinuirii. Toţi, unul după altul, întreabă:

-Eu sunt acela? Au eu sunt?

Chiar şi Iuda, ascunzându-şi sub masca mirării jignite uluirea ce nu mai cunoaşte margini, izbuteşte să îngăimeze:

-Au eu sunt, Învăţătorule?

Dar Isus care mâine nu se va apăra, nu vrea nici să învinovăţească; şi se mulţumeşte să mai rostească o dată, cu vorbe şi mai răspicate, jalnica prezicere:

-Cel ce pus-a cu mine mâna în blid, acela mă va trăda.

Iar de vreme ce toţi se uitau mereu ţintă la el, cruciţi de chinuitoarea îndoială, stărui pentru a treia oară:

-Mâna celui care mă trădează, e aici, pe masă.

Mai mult nu spuse. Şi umplând cana a patra oară, ca să se ţină la urmă de datina strămoşească, le-o întinse să bea cu toţii. Şi iarăşi cele treisprezece glasuri se ridică să cânte imnul, Marele Hallel, care încheia liturghia Paştelui. Isus rostea alături de-ai săi straşnicele cuvinte ale psalmiştilor, profetică prohodire înaintea morţii:

«Veşnicia e de mine; frică nu-mi e; ce-mi pot face oamenii?... Mă împresuraseră ca albinele; stinsu-s-au ca focu' de scaieţi... Nu voiu muri, nu, ci voiu trăi... Cel Veşnic pedepsitu-m-a cu

asprime, da' nu m-a dat pe mâna morții. Deschideți-mi porțile dreptății, să pot intra să-l proslăvesc pe Cel Veşnic!... Piatra aruncată de ziditori schimbatu-s-a în piatră de temelie... Legați cu funii jertfa prazniculuí şi duceți-o lângă altar...».

Victima era gata şi un altar nou, de brad şi de fier, aveau să-l vadă a doua zi locuitorii Ierusalimului. Dar Ucenicii, uluiți şi biruiți de somn, nu pricepură poate prezicerile funeste, precum nici pe cele slăvite, din străvechile cântări.

Isprăvind imnul, ieşiră degrabă din casa aceea. Iuda, numai ce se văzu afară, pieri în bezna nopții. Cei Unsprezece rămaşi, fără să scoată un cuvânt, se luară după Isus care, ca în toate serile, o pornise către Muntele Măslinilor.

ABBA, TATĂ

Acolo, în deal, era o livadă şi un Teasc, de la care-şi trăgea numele: Getsemani. În acel loc poposea în toate nopţile Isus cu ai săi, fie pentru că duhorile şi zgomotele marii cetăţi îi scoteau din sărite pe ei cei deprinşi cu vântul slobod şi domol al câmpului, fie pentru că le va fi fost teamă să nu fie prinşi prin trădare, în casele duşmanilor.

Numai ce ajunseră, Isus le spuse Ucenicilor:

-Staţi aici, că eu mă duc mai încolo să mă-nchin.

Dar era atât de îndurerat şi de neliniştit, că nu-i veni să stea singur. Îi chemă pe cei trei mai dragi dintre toţi: Simon Piatră, Iacob şi Ioan. Iar când se răzleţiră de ceilalţi, «prinse a da semne de întristare şi de tulburare».

-Sufletu' mi-e trist până la moarte; staţi aici şi vegheaţi cu mine.

De i-au răspuns, ce i-or fi răspuns, nu se ştie. Dar nu-l vor fi mângâiat cu vorbe izvorâte din inimă, când suferi de suferinţa celui drag; căci se depărtă şi de dânşii, se trase la o parte, singur, să se roage.

Îndoai genunchii pe pământ, îşi aruncă faţa în ţărână şi se rugă aşa:

-Abba, tată, orice-ţi este cu putinţă. Tată, de se poate, ceasu' acesta piară pentru mine.

Acum e singur, singur în noapte, singur între oameni, singur în faţa lui Dumnezeu, şi poate să-şi arate slăbiciunea fără să roşească. La urma urmelor e şi om, om din carne şi sânge, om care răsuflă şi umblă, om care ştie că nimicirea i se apropie, că i se va strica unealta trupului, carnea-i va fi străpunsă, sângele-i se va prelinge pe pământ.

E cea de-a doua ispită. După spusa Evanghelistului, îndată ce Satana se văzu bătut în Pustiu, «îl lasă-n pace un răstimp». L-a lăsat în pace până în clipa de faţă. Acum, în acest nou Pustiu, în aste neguri în care Isus se vede singur, înspăimântător de singur, mai singur decât în Pustiu unde-i

veneau într-ajutor fiarele - iar acum, în schimb, fiarele cele învățate şi bogate se apropie, dar ca să-l sfâşie - în acest Pustiu jalnic şi îngropat în noapte, Satana vine să-şi iscodească iarăşi duşmanul. În celălalt rând îi făgăduise măreția împărățiilor, izbânzile, minunile: voia să-l momească cu iasca puterii. Acum o ia altfel: trage nădejde de la slăbiciunea lui. Cristosul începător, botezatul nădăjduitor, aprins de încrezătoare iubire, nu se înduplecă. Ci Cristosul care-i gata să se sfârşească, părăsit de cei mai dragi, trădat de ucenic, căutat de duşmani, cădea-va răpus de frică, de vreme ce Lăcomia nu l-a putut răpune.

Dar ştie că avea să moară, ştie că e nevoie să moară, c-a venit ca să moară, ca să dea cu moartea lui viață, ca să întărească prin moarte adevărul celei mai mari vieți din câte s-au proorocit cândva; n-a făcut nimic ca să nu moară, a primit de bunăvoie să moară pentru ai săi, pentru toți oamenii, pentru cei ce nu ştiu de dânsul, pentru cei ce-l urăsc, pentru cei ce nu s-au născut încă; le-a prezis prietenilor că va muri, le-a şi dat cuminicătura morții sale, pâinea trupului, sângele sufletului; ci nu-i îndrituit a cere Tatălui să-i ia de la gură cupa morții, să-i zăbovească sfârşitul. Scrisu-şi-a verbele-n praful răspântiei şi le-a şters pe dată; le-a scris în inima câtorva, dar ştie cât sunt de pieritoare slovele săpate în inima oamenilor. Dacă adevăru-i trebuie să rămână în veci pe pământ şi astfel ca nimeni să-l poată uita vreodată, avea să-l scrie cu sânge; cu atât mai mult, că adevărurile sunt rupte din sânge şi doar cu sângele vinelor noastre se pot scrie adevărurile pe paginile pământului, pentru ca paşii oamenilor şi ploile veacurilor să nu le spele fața. Crucea e încheierea riguroasă şi necesară a cuvântării de pe Munte. Cel ce-aduce iubire e în voia urii şi nu poți răpune ura decât primind osânda. Căci totul trebuie plătit: binele mai mult decât răul; şi cel mai mare bine, care-i iubirea, cu cel mai mare rău pus la îndemâna oamenilor: uciderea.

Dar tot ceea ce ştim prin credință şi revelație despre dumnezeirea lui se răzvrăteşte cu semeție împotriva gândului că s-ar fi putut ca Isus să cadă pradă ispitei. Dacă mai dinainte

ştiutul sfârşit al trupului său l-ar fi îngrozit într-adevăr, n-avea oare tot timpul să scape? De mai multe zile ştia că aceia căutau să-l prindă, şi nu-i lipsea împrejurarea, mai ales noaptea, să scape de câinii ce se ţineau gata să-l înşface. Ar fi fost de-ajuns s-o apuce, singur sau cu cei mai de credinţă, pe calea ce duce către Iordan, să se stingherească pe cărări mai neumblate, de-a lungul Pereei, înspre Tetrarhia lui Filip, unde se mai ascunsese nu de mult, ca să scape de mânia lui Antipa. Straja iudaică era atât de puţină şi de înapoiată, că foarte greu l-ar mai fi ajuns din urmă. Devreme ce stă locului, înseamnă că nu înlătură moartea şi grozăviile ce-o vor întovărăşi. Moartea sa, privită cu ochii necioplitei logici umane, e o sinucidere - dumnezeiască sinucidere, săvârşită de-o mână străină, asemeni sinuciderii eroilor antici, care se foloseau de spada unui prieten ori a unui sclav. De-acum îşi spusese adevărul pe care-l avea de spus şi nu mai era nevoie decât să-l alăture, pentru ca oamenii să nu-l mai uite în vecii veacurilor, de grozăvia unei morţi cu neputinţă de dat uitării. Iar acel sânge, la fel băuturii ce dă puteri, avea să-i trezească odată pentru totdeauna şi pe ucenici.

Dar dacă potirul funest pe care Isus ar vrea să-l îndepărteze de la sine nu-i frica de moarte, ce poate fi altceva? Trădarea ucenicului, căruia-i potoli chiar în acea seară foamea cu trupul său şi-i potoli setea cu sufletul său? Ori apropiata lepădare a celuilalt ucenic în care, după strigătul din Cezarea, îşi pusese cele mai mari nădejdi? Ori părăsirea tuturor celorlalţi care vor rupe-o de fugă ca nişte miei înfricoşaţi, de îndată ce văd oaia gâbjită de lup? Ori durerea în faţa lepădării celei mari, a lepădării întregului său neam, a neamului din mijlocul căruia a răsărit şi care acuma îl batjocoreşte ca pe un copil al unei batjocuri, nici ştie că sângele celui venit să-l mântuiască nu va mai fi niciodată şters de pe fruntea lui?

Ori poate c-a întrezărit, prin cea din urmă înnegurare a acelui priveghi, soarta de care aveau să aibă parte fiii săi cei mai depărtaţi în timp, rătăcirea celor dintâi sfinţi, vrăjmăşiile ce i vor împărţi, dezertările, chinurile, măcelurile şi, abia sosit ceasul triumfului, slăbiciunea acelora care, ei ar fi chemaţi

să călăuzească mulțimile, schismele pustiitoare, fărâmițarea bisericilor, deșertăciunea trufiei eretice, lățirea sectelor, *îmvălmășirea proorocilor mincinoși*, neobrăzarea reformatorilor răzvrătitori, năzdrăvăniile primejdioase ale ziditorilor de abise, simoniile și nemerniciile celor care se leapădă de el prin faptele lor și-l ridică în slavă prin gesturi și vorbe, năpăstuirea creștinilor de către creștini, părăsirea de către cei nezeloși și trufași, domnia unor noi Farisei și Scribi, care-i vor *poci* și-i vor trăda învățătura, nepriceperea spuselor sale când vor cădea pe mâna *pedanților*, *a suptilizatorilor*, a vizionarilor, a *numărătorilor* de silabe, drămuitori ai imponderabilului, clasificatori ai inseparabilului, care spintecă și îmbucătățesc cu gravitate doctorală tot ce-i viu, sub cuvânt că-l învie?

Potirul morții, cu un cuvânt, n-ar fi propria-i suferință, ci răul pe care-l vor face ceilalți, cei vii și apropiați, ori cei nenăscuți și depărtați. Nu ar cere deci de la Tatăl său iertarea lui de osânda morții, ci scăparea de *păcatele ce-i pândesc, acum* și mai târziu, pe cei care spun a crede într-însul. Jalea lui ar *izvorî din iubire, iar nu din frică*.

Însă nimeni nu va ști, poate niciodată, adevăratul tâlc al cuvintelor pe care Fiul le rostește în fața Tatălui, în sihăstria înnoptată a măslinilor. Un mare creștin din Franța a denumit povestea acestei nopți Taina lui Isus. Taina lui Iuda e singura taină omenească din Evanghelie; Rugăciunea din Getsemani e cea mai nepătrunsă taină dumnezeiască din toată povestea vieții lui Cristos.

SUDOARE ŞI SÂNGE

Iar după ce s-a rugat, se întoarse să-şi găsească ucenicii care poate că-l aşteptau. Dar cei trei adormiseră. Încovrigaţi pe jos, înveliţi cum apucaseră în sumane. Petru, Iacob şi Ioan, credincioşii, aleşii, se lăsaseră biruiţi de somn. Nelămuritele bănuieli; îndoielile şi îngrijorările ce-i cuprinseră de-atâtea ori în aceste zile din urmă; istovitoarea jale a cinei însoţită de vorbe atât de grele, de presimţiri atât de negre, îi doborâse în acea sleire a puterilor, ce seamănă mai degrabă cu amorţirea decât cu somnul.

Glasul Învăţătorului - cine va mai auzi în lăuntru-i mlădierea acelui glas, în neguroasa tăcere grea de moarte? - îi strigă:

-Au n-aţi fost în stare să vegheaţi cu mine măcar un ceas? Vegheaţi şi rugaţi-vă, ca să nu cădeţi în ispită; că duhu-i gata, dar carnea-i slabă.

Auziră, buimaci de somn acele cuvinte? Răspunseră, muşinaţi, ducând mâinile la ochii tulburi, ce nu îndurau nici măcar slaba licărire a nopţii? Ce-i puteau răspunde, în tresărirea deşteptării, neliniştitului care nu va mai dormi niciodată?

Isus se depărtează iarăşi, mai îndurerat ca oricând. Acea ispită de care le-a spus acelor adormiţi să se ferească e numai într-înşii, ori şi în el? E ispita de-a fugi? De-a se lepăda, precum se vor lepăda ceilalţi, de sine? De-a opune violenţă la violenţă, de-a plăti cu viaţa altora viaţa sa? Ori de-a mai cere o dată, cu şi mai deznădăjduită rugare, înlăturarea primejdiei de deasupra capului său?

Acum Isus e iarăşi singur, mai singur decât adineauri, cufundat într-o singurătate absolută, asemenea pustietăţii infinitului. Până acum putea crede că acolo, în apropiere, vegheau prietenii cei mai dragi. Dar şi ei, sătui de chinuri, l-au părăsit cu sufletul mai înainte de a-l părăsi cu trupul.

L-au lăsat singur. Nu s-au dovedit în stare să-i împlinească măcar cea din urmă dorinţă, ci care-atâtea mulţumiri au avut de la el. În schimbul sângelui şi al sufletului său, al tuturor făgăduielilor,

al întregii iubiri, ceruse un singur lucru: să biruiască somnul. Şi n-a avut parte nici de-atâta. Şi totuşi, pătimeşte şi luptă în clipa aceea şi pentru cei care dorm. Cel ce datu-s-a întreg, nu va avea parte de nimic. În această noapte de neîndurări nimeni nu-i ascultă rugăciunea. Nici Tatăl, nici oamenii.

Până şi Satana s-a făcut nevăzut în beznă, iar Cristos e singur, odată pentru totdeauna singur. Singur precum singuri sunt, totdeauna, toţi cei care se ridică deasupra tuturor, cei care suferă în întuneric, ca să le dea tuturor lumină. Orice erou e totdeauna singurul treaz într-o lume de adormiţi, la fel cârmaciului care veghează pe corabie peste singurătatea mării şi a nopţii, în vreme ce tovarăşii săi se odihnesc.

Isus e cel mai singur dintre aceşti veşnici solitari. Toţi dorm în preajmă-i. Doarme cetatea ce-şi lăţeşte licărirea tăiată de umbre, dincolo de Cedron; şi doarme, într-acel ceas, în toate cetăţile, în toate casele lumii, oarba semînţie a muritorilor. În acel ceas veghează doar femeia care adastă chemarea bărbatului, hoţul tupilat în umbră, cu mâna pe mînerul cuţitului: poate şi vreun filozof care trebăluieşte de zor prin hârţoage, să descopere că Dumnezeu nu există.

Ci nu dorm, în noaptea aceea, fruntaşii iudeilor şi zbirii lor. Cei care-ar trebui să-l apere pe Isus, cei care-ar putea să-l mângâie măcar, cei care spun că-l iubesc şi care, în felul lor uneori îl iubesc cu adevărat, stau întinşi şi dorm. Ci nu dorm cei care-l urăsc, cei care vor să-l batjocorească şi să-l ucidă. Caiafa nu doarme; iar singurul dintre ucenici care stă treaz în acele clipe, e Iuda.

Până ce nu se arată Iuda, Învăţătorul e singur cu jalea lui, asemenea morţii. Şi ca să nu se simtă atât de singur, se roagă iarăşi de Tatăl său; cuvintele de rugă fierbinte ar voi să-i fluture iarăşi pe buze. Cazna de-a le goni, frământarea ce-i încleştează fiinţa - deoarece dumnezeirea din ea primeşte bucuroasă ceea ce voit, pe câtă vreme tina lutoasă în care-i ferecată se-nfioară - strădania neomenească şi supraomenească îl face în sfârşit să învingă. Se cutremură, dar învinge; e istovit, sfârşit, dar învinge.

Duhul a biruit încă o dată asupra cărnii; dar trupul îi e acum trunchi ce sângerează şi se prăbuşeşte. Încordarea uriaşei ciocniri i-a siluit până în rădăcină tot ce-i pământ în fiinţa-i; şi-l trec sudorile, de parcă ar fi fost supus unei cazne mai presus de puterile sale. E tot scăldat în sudoare; dar nu numai în acea sudoare ce se prelinge de pe tâmplele celui care umblă prin soare, ori munceşte pe câmp, ori aiurează de friguri. Sângele pe care l-a făgăduit omenirii începe să-l picure prin iarba de pe Muntele Măslinilor. Picături mari de sânge amestecate cu sudoare cad pe jos, drept cea dintâi ofrandă a cărnii subjugate. E începutul eliberării, al uşurării de omenescul din el, care-i cea mai mare povară a ispăşirii.

Atunci, de pe acele buze ude de lacrimi, ude de sudoare, ude de sânge, se putu înălţa noua rugăciune:

-Părinte al meu, de nu-i cu putinţă ca potirul morţii să-mi treacă pe dinainte fără să-l sorb, facă-se voia ta. Nu cum vreau eu, ci cum vrei tu!

Orice josnicie e dezisă: voinţa - care-i individul - abdică în faţa supunerii care singură poate asigura libertatea în universal. Nu mai e un om, ci Omul; Omul tot una cu Dumnezeu, contopit cu Dumnezeu; vreau ce vrei tu. Izbânda sa asupra morţii nu mai e îndoielnică, deoarece nu poate muri cel care se îndumnezeieşte în Cel fără Moarte. «Cel ce va voi să-şi mântuiască viaţa o va pierde, iar cel ce-o pierde o va dobândi.»

Se scoală iar de jos cu sufletul liniştit şi se întoarce lângă ucenici. La nimic nu folosise jalnica mustrare a lui Isus. Istoviţi de durere, cei trei adormiseră iarăşi. Dar de data aceasta Isus nu-i strigă - aflat-a o mângâiere - mai mare decât cea pe care i-o pot da dânşii - şi se trânteşte iarăşi în ţarină, ca să-i mai rostească o dată Tatălui său marile cuvinte ale nimicirii:

-Nu cum vreau eu, ci cum ţi-e vrerea.

Dumnezeu nu mai e servul Omului. Acesta încerca până acuma să-i împlinească orice dorinţă, în schimbul cântărilor şi al jertfelor. Vreau propăşire - spunea cel care se ruga - vreau sănătate, putere, rodnicia câmpului, ruina duşmanilor. Dar

răsturnătorul, iată, s-a arătat şi răstoarnă rugăciunea cea de rând. Să nu se facă după pofta inimii mele, ci după dorința ta. «Facă-se voia ta, precum în cer aşa şi pre pământ». Numai în armonia dintre voința suverană a Tatălui şi voința subjugată a Omului, în convergența şi identitatea celor două voințe, stă fericirea. Ce are a-face dacă voința Tatălui mă dă pe mâna schingiuitorilor şi mă pironeşte ca pe-o fiară afurisită şi răufăcătoare pe două retezaturi de lemn? De cred în Tatăl meu ca Tată, ştiu că mă iubeşte mai mult decât pot să mă iubesc eu pe mine, că ştie mai multe decât pot să ştiu eu. Aşadar, nu poate să-mi voiască decât binele, chiar dacă acel bine, în ochii omului, e cel mai groaznic dintre rele; ci eu îmi vreau binele cu tot dinadinsul, dacă vreau ceea ce vrea Tatăl meu. Dacă nebunia lui e neînchipuit mai cuminte decât înțelepciunea noastră, chinul dat de el fi-va neasemuit mai binefăcător decât orice plăcere părintească.

Doarmă ucenicii, doarmă toți oamenii: Cristos nu mai e singur. E bucuros că va pătimi, bucuros că va să moară; găsitu-şi-a pacea în canonul agoniei.

De-acum poate trage cu urechea, fără suferință, să asculte paşii ludei care urcă muntele în uimirea nopții.

Un răstimp n-aude decât bătaia inimii sale, mult mai domoală decât la început, acum, că nelegiuirea se apropie. Dar după câteva clipe îl ajunge din urmă tropăitul înăbuşit al unor paşi ascunşi ce se apropie, iar acolo, printre copacii din marginea de drum e arată câteva fâlfâiri roşcate de lumini care se şterg şi iar s-arată în întuneric. Sunt slugile ucigaşilor care că muntele pe urma Iscarioteanului.

Isus se apropie iar de ucenicii care dorm duşi, şi-i strigă cu glas netremurat:

-Iată, mi-a sunat ceasu'. Hai, sculați: s-apropie cel ce mă vinde.

Ceilalți opt care dormeau mai departe s-au trezit de zgomote: dar n-au vreme să-i răspundă Învățătorului; că în vreme ce el vorbeşte, stolul i-a ajuns din urmă şi s-a oprit.

CEASUL NEGURII

Sunt păcătoşii care mişună şi trăiesc cum pot în preajma Templului, simbriaşii Sinedriului: cei mai josnici trântori ai Sanctuarului, pociți, ca vai de ei, în zale de suliţaşi; mântuitori şi portari care, în seara aceea, au pus mâna pe săbii în loc să apuce mătura şi cheile. Erau mulți, «o ceată numeroasă» spun Evangheliştii, cu toate că ştiau a merge împotriva a doisprezece inşi înarmați numai cu două săbii. Proorocii îi sperie, chiar şi cu mâna goală, pe niscai pârliți de mercenari.

Astă turmă de adunătură a urcat muntele cu făclii şi felinare, de parcă ar fi purces cu alai de praznic. Feţele galbene ale Ucenicilor, faţa vânătă a Iudei, în roşeaţa nestatornică a faclelor, par a tremura. Obrazul lui Cristos, învârstat de sângele închegat, dar mai luminos ca luminile, se apleacă spre sărutul Iscarioteanului.

-Prietene, ce ai de gând să faci?, îl trădezi pe Fiul Omului cu o sărutare?

Tu ştii ce-a venit să facă, precum ştii că sărutul acela este cel dintâi dintre chinuri, cel mai greu de îndurat. Acel sărut e semnalul dat gealaților care nu cunosc trăsăturile tâlharului, «acela pe care-l voi săruta este el; prindeți-l şi duceți-l, fără a-i da răgaz», le spusese neguțătorul de sânge, pe drum, nemernicilor ce-i veneau în urmă - dar acel sărut e totodată, cea mai grozavă pângărire a acelei guri ce rosti în ladul pământului cele mai paradisiace cuvinte. Scuipăturile, palmele date cu dosul mâinii peste gură, peste ochi, de scursorile iudaice şi de soldățimea romană. Buretele îmbibat în oțet care va atinge acele buze, fi-vor mai uşor de îndurat ca acel sărut, sărutarea unei guri ce i-a spus prieten şi Învățător, care bău din cana lui, care mâncă din acelaşi blid cu dânsul.

Văzând semnul, cei mai voinicoşi se apropiară de duşmanul stăpânilor.

-Pe cine căutați?

-Pe Isus Nazariteanul.

-Eu sunt!

Şi numai ce spune «Eu sunt», poate din pricina glasului său răsunător şi netremurat, ori a strălucirii acelor ochi îndumnezeiţi, câinii se traseră îndărăt. Atunci, Isus se gândeşte, chiar şi în clipa aceea, la scăparea a-lor săi:

-Spusu-v-am că eu sunt; de mă căutaţi pe mine, lăsaţi-i în pace pe ceilalţi.

În aceeaşi clipă, prinzând de veste uluirea zbirilor, Simon, trezit deodată din somn şi din spaimă, pune mâna pe sabie şi-i taie dintr-o lovitură urechea lui Malcu, sluga lui Caiafa. Petru, în noaptea aceea, e numai izbucniri şi contraziceri: după cină jurase că numai el, orice s-ar fi întâmplat, n-avea să-l părăsească pe Isus; apoi, în livadă, adoarme şi nu-i chip să-l ţină treaz; acum îmbracă, prea târziu, platoşă de crunt apărător; ceva mai târziu va spune că nu l-a cunoscut pe Învăţătorul său.

Cristos se leapădă pe dată de fapta necugetată şi fără rost a lui Simon:

- Bagă sabia în teacă: cel ce pune mâna pe sabie, de sabie va să piară. Au împotrivi-mă-voi să beau potirul morţii, pe care mi-l întinde Tatăl meu?

Şi întinde mâinile către cei mai apropiaţi dintre zbirii care se grăbesc să i le lege cu frânghiile pe care le-au adus cu ei. În vreme ce-l ferecă, prinsul îi învinuieşte, făţiş, de laşitate:

-Purces-aţi cu săbii şi ciomege să mă prindeţi, de parc-aş fi un tâlhar. Că doar în fiecare zi stăteam în Templu propovăduind şi n-aţi pus mâna pe mine; ci acesta vă e ceasu', ceasu-n care domneşte tăria întunericului.

E lumina lumii, iar negura cată s-o stingă. Ci fi-vor în stare doar s-o acopere, scurtă vreme, precum soarele într-o după-amiază de vară e învăluit din bun senin în vălmăşagul neguros al norilor furtunii; dar se aprinde iarăşi, după trecerea ceasului, mai înalt şi mai strălucitor ca la început. Paznicii, grăbiţi să ducă prada pe sus ca să-şi capete bacşişul, nu binevoiesc să-i răspundă. Şi o pornesc devale, trăgându-i după ei ca să-l răpună, precum duce măcelarul bouleanul la tăiere.

«Atunci - mărturiseşte Matei - toţi ucenicii îl lăsară în voia soartei şi-o rupseră de fugă». Învăţătorul nu-i lăsase să-l ajpere, nici în ruptul capului; Messia, în loc să-i trăsnească pe duşmani, întindea mâinile ca să-l lege; Mântuitorul nu era în stare să se mântuie pe el. Ce să facă? Să se facă nevăzuţi, nu care-cumva să-i ducă şi pe dânşii în faţa acelor puternici, pe care, ieri, visaseră să-i scoată din pâine, dar care acum, la licărirea faclelor şi a săbiilor se arătau închipuirii lor zăpăcite groaznici la vedere. Doar doi urmară, dar de departe, nelegiuitul Iuda şi vom da peste dânşii la curtea lui Caiafa.

Toată acea gălăgie îl trezise din somn pe-un băietan care dormea în crama de lângă teasc. Nerăbdător să ştie ce se-ntâmplase, ca toţi tinerii, nu mai zăbovi să se-mbrace; ci, punându-şi cerga pe cap, ieşi afară să vadă ce era. Zbirii, luându-l drept unul dintre ucenicii care n-avusese vreme să fugă, îl înhăţară; dar băietanul, desfăcându-se din cergă, le-o aruncă în braţe şi o rupse de fugă în pielea goală.

Nu s-a aflat de-atunci cine va fi fost acest tainic trezit care se face nevăzut, de-odată, în bezna nopţii, precum, de-odată se arătase dintr-însa. Poate tânărul Marcu - singurul care povesteşte dintre toţi Evangheliştii întâmplarea -; iar de va fi fost el, ne-am putea da cu părerea că în noaptea aceea va fi încolţit în sufletul acelui martor întâmplător al începutului Pătimirii cel dintâi îndemn să fie, precum a şi fost, cel dintâi istoric al ei.

ANA

În scurt, răufăcătorul fu dus la palatul lui Ana, unde stătea şi ginerele său, marele preot Caiafa. Cu toate că noaptea era pe sfârşite şi tagma fusese înştiinţată peste zi că s-ar fi putut ca de revărsatul zorilor pângăritorul să fie în mâna lor, mulţi dintre judecători nu se sculaseră încă, aşa că procesul nu putea şă înceapă numaidecât. Zorul căpeteniilor de-a isprăvi cu el chiar în dimineaţa aceea, spre a nu da răgaz norodului să se înduioşeze şi lui Pilat să se gândească, era nespus de mare. Dar nu se lăsară biruiţi de somn doar apărătorii celui fără păcat, ci şi ponegritorii săi. Fură mânaţi câţiva dintre paznicii care se întorseseră de pe Muntele Măslinilor să-i trezească pe fruntaşii Scribilor şi ai Bătrânilor; iar, până una alta, bătrânul Ana, care nu aţipise deloc toată noaptea, ţinu să-l cerceteze, el însuşi, pe proorocul cel mincinos.

Ana, fiul lui Seth, fusese vreme de şapte ani Mare Preot şi, deşi înlăturat din scaun în anul 14 prin urcarea pe tron a lui Tiberiu, rămase mai departe adevăratul Primat al Bisericii iudee. Saducheu, cap al uneia dintre cele mai cotropitoare şi avute familii ale nobilimii bisericeşti, era încă stăpânul tagmei prin persoana interpusă a ginerelui său. Cinci dintre fiii săi au ajuns pe urmă mari preoţi şi unul dintre ei, căruia îi zicea tot Ana, va porunci ca Iacob, fratele Domnului, să fie omorât cu pietre.

Isus e dus în faţa lui. Pentru cea dintâi oară lemnarul nazaritean de odinioară stă faţă în faţă cu cel mai luminat obraz bisericesc al neamului său, cu adevărat, cu marele său duşman. Până acum, la Templu, s-a întâlnit cu mărimile mai mărunte, Scribi şi Farisei; de data aceasta stă în faţa căpeteniei căpeteniilor, ca pârât, iar nu ca pârâtor. E cea dintâi cercetare din ziua aceea. Vreme de câteva ceasuri îl vor cerceta patru judecăţi: două mărimi ale Templului, Ana şi Caiafa, şi două mărimi ale Pământului, Antipa şi Pilat.

Din cea dintâi întrebare pe care i-o pune, Ana vrea să

afle de la Isus cine erau ucenicii săi. Bătrânul preot nărăvit de politică şi căruia puţin îi pasă, ca oricărui Saducheu, de năzdrăvăniile messianice, ţine morţiş să afle cine sunt cei ce-i dau crezământ noului prooroc, din ce straturi au fost prinşi cu arcanul, ca să-şi dea seama cât de adânc se încuibase în popor buboiul răzvrătirii. Atunci, Isus se uită la acela şi nu-i răspunse. Cum de i-a trecut oare prin cap acelui precupeţ de porumbei că Isus ar fi în stare să-i trădeze pe cei ce l-au trădat?

Atunci prinde a-l întreba în ce-i stă învăţătura, iar Isus răspunse că nu-i de el să răspundă:

-Vorbit-am oamenilor pe faţă; am propovăduit totdeauna prin sinagogi şi în templul în care se strâng toţi ludeii, şi n-am spus nimic într-ascuns. Ce mă-ntrebi pe mine? Întreabă-i pe cei ce m-au ascultat de vrei să ştii ce le-am spus; că ei ştiu bine ce le-am spus.

Aşa este: Isus nu-i ezoteric; chiar dacă uneori le-a spus ucenicilor cuvinte pe care nu le-a rostit apoi faţă cu toată lumea, a îndemnat să strige de pe coperişuri ceea ce le-a spus lor prin case. Dar Ana va să se fi strâmbat urât de tot, faţă de un răspuns care ascundea bănuiala unei judecăţi; căci unul dintre paznicii care străjuiau lângă pârât, îi şterse o palmă, zicându-i:

-Aşa ştii tu să vorbeşti cu Preotu' cel Mare?

Palma bădăranei slugi e începutul ocărilor ce-l vor duce pe Cristos cu alai până pe Cruce. Dar pălmuitul, cu obrazul roşu de urmele noduroase, se întoarce către pălmuitor:

-Dac-am vorbit strâmb, spune-mi cu ce-am greşit; iar de n-am vorbit strâmb, atunci, pentru ce mă baţi?

Nătângul, uluit de-atâta sânge rece, nu-i în stare să mai deschidă gura. Ana începe să priceapă că acest galilean nu-i un palavragiu de rând, şi cu atât mai vârtos arde de nesaţ să-i facă de petrecanie. Şi văzând că n-o poate scoate la capăt cu el, îl trimite legat lui Caiafa, spre a da poruncă să înceapă fără zăbavă batjocura judecăţii orânduite de pravilele împărăteşti.

CÂNTECUL COCOŞULUI

Doar doi dintre cei unsprezece fugari se căiseră de josnicia faptei lor şi se luaseră de departe, tremurând în negura zidurilor, pe urmele felinarelor pâlpâitoare ce-l duceau pe Cristos la Peştera ucigaşilor de fraţi: Simon al lui Iona şi Ioan al lui Zevedei.

Ioan, cu care gealaţii lui Caiafa mai dăduseră ochii şi-n alte rânduri, intră în curtea palatului cam o dată cu Isus; dar Simon - mai sfios, ori mai fricos - nu voi să intre; ci rămase, ţeapăn, la poartă. Atunci, după o tăcere de câteva clipe, Ioan, văzându-se fără tovarăşi şi venindu-i poate la socoteală să-l simtă alături ca să-i mai vină inima la loc, ori să se poată apăra mai cu temei, ieşi pe poartă; şi după ce-o îmbună pe nevasta cea bănuitoare a paznicului, îl băgă în curte şi pe celălalt. Dar trecând pragul, femeia îl cunoscu cine era:

-Au, nu eşti unu' dintre ucenicii celui pe care l-au prins?

Ci Petru, mai-mai să se mânie:

-Habar n-am ce vrei să spui. Nici nu-l cunosc.

Petru şi Ioan stătură apoi jos, pe câte-o piatră, în preajma unui mangal pe care-l aprinseseră slugile în curte, căci noaptea, deşi în aprilie, era frig. Dar femeia nu se lăsă cu una cu două, ci apropiindu-se de foc şi uitându-se la acela mai bine, făcu:

-Şi tu ai fost de-ai lui Isus Nazariteanul.

«Iar el spuse iarăşi că nu, jurându-se».

-N-auzi că nici nu-l cunosc?

Nevasta paznicului se întoarse, dând din cap, la poartă; dar oamenii, bănuitori din pricina stăruinţei cu care se lepăda, se uitară mai lung la el şi-i tot spuneau:

-Fără doar şi poate că trebuie să fii tot de-ai lui, că şi după vorbă te cunoşti.

Atunci Simon prinse iar să se jure mincinos că nu; dar un altul, rudă cu acel Malcu căruia-i ciuntise urechea, îi tăie apa de la moară cu mărturia lui:

-Nu te-am văzut eu în livadă cu dânsu'?

Dar Petru, înglodat în minciuni, prinse iar a striga sus şi tare că-l luau drept altul şi că nu era prieten cu omul acela.

Tocmai în clipa aceea Isus, legat între paznici, trecea prin curte după înfăţişarea cu Ana, să se ducă în celălalt capăt, unde stătea Caiafa; şi auzi spusele lui Simon şi se uită la el. O singură clipă-l pironi din ochi - cu acei ochi în care cei care se leapădă de el se dovediseră totuşi în stare, într-o zi, să întrezărească strălucirea Dumnezeirii - o singură clipită se uită la ei cu acei ochi mai greu de îndurat în duioşie decât în mânie. Iar acea privire răni pe vecie sărmana inimă răvăşită a pescarului, şi până la moarte nu putu uita de acei ochi blânzi şi îndureraţi, ce se abătuseră asupră-i în acea noapte de grozăvii; de acei ochi ce rostiră într-o strălucire mai multe şi mai sfâşietoare gânduri, decât ar fi putut rosti o mie de vorbe.

-Până chiar şi tu, cel dintâi, cel care m-a făcut să nădăjduiesc mai mult, cel mai dârz, dar şi cel mai înflăcărat, cel mai neînvăţat, dar şi cel mai credincios, până chiar şi tu, tu, cel ce ai strigat lângă Cezarea adevăratu-mi nume, până chiar şi tu ce-mi ştii toate vorbele şi care m-ai sărutat de-atâtea ori cu gura aceasta ce spune azi că nu mă cunoaşte, până chiar şi tu Simon Piatră, fiu al lui Iona, te lepezi de mine, faţă cu cei ce se pregătesc să mă omoare! Aveam dreptate, în acea zi, să-ţi spun că eşti piedică şi să te ţin de rău că nu gândeai după legea lui Dumnezeu, ci după a oamenilor. N-aveai decât să te faci nevăzut, la fel cu ceilalţi, de nu te-ai simţit în stare să sorbi alături de mine din potirul nelegiuirii, despre care-n atâtea rânduri ţi-am vorbit. Fugi, să nu te mai văd până în ziua în care fi-voi cu adevărat liber, iar tu cu adevărat pătruns de credinţă. De-ţi temi viaţa, ce cauţi aici; de nu ţi-e frică, de ce vrei să te lepezi de mine? Iuda, cel puţin în cea din urmă clipă, a fost mai nefăţarnic decât tine; a venit cu duşmanii mei, dar n-a spus că nu mă cunoaşte. Simone, Simone, au doară spusu-ţi-am că şi tu mă vei părăsi ca toţi ceilalţi; ci acum mai nemilostiv eşti decât dânşii. În inima mea te-am iertat;

că-s gata de moarte; îi iert pe cei ce mă omoară, te iert şi pe tine; mi-eşti drag precum drag mi-ai fost totdeauna; dar putea-vei oare să te ierți tu, pe tine?

Simon, sub povara acelei priviri, lăsase capul în jos; iar inima i se zvârcolea în piept ca un întemnițat apucat de furii, nici n-ar mai fi fost în stare să mai îngâne un alt nu. O fierbințeală soră cu moartea îi ardea fața încruntată, de parc-ar fi stat nu la foc, ci la gura Gheenii. Se simțea topit într-o sfârşeală de patimă şi de căință, într-o istovire pe care n-o mai putea îndura: acu' i se părea că îngheață, acu' simțea flăcări mistuindu-i mădularele. Cu câteva clipe mai înainte spusese că nu-l cunoscuse niciodată pe Isus; şi iată că i se părea cu tot dinadinsul că-l cunoaşte acum pentru cea dintâi oară, ca şi cum acei ochi l-ar fi străpuns cu fulgerul unei spade de arhanghel.

Izbuti cu mare greu să se scoale şi, împleticindu-se, o luă spre poartă. Când se trezi afară, în tăcuta singurătate a zorilor, un cocoş cântă departe. Acel cântec voios şi țanțoş fu pentru Simon ca strigătul ce-l trezeşte de-odată pe cel toropit de boală. Ca aducerea aminte, neaşteptată, a unor vorbe auzite pe altă lume; ca întoarcerea la casa copilăriei, în revărsatul zorilor de zi, înflorită între baltă şi țarini; ca un glas de-atâta vreme uitat, ce luminează o viață, cum luminează un fulger o noapte. Iar în pâcla revărsatului de ziuă fu văzut atunci un ins care se depărta ca un bețiv, cu capul ascuns sub haină, cu umerii săltați de sughițurile unui plâns în deznădejde.

Plângi, Simone, că Dumnezeu milostivitu-s-a de tine, să-ți sloboadă plânsul. Plânge-te pe tine, plânge-l pe El, plânge-ți fratele trădător, plânge-ți frații fugari, plângi moartea celui ce moare şi pentru sărmanu-ți suflet, plângi pentru toți cei ce veni-vor în urma ta şi ca tine purta-se-vor şi lepăda-se-vor de mântuitorul lor, nici plăti-vor răscumpărarea cu prețul căinței. Plângi pentru toți apostații, pentru toți cei care ca tine vor spune: «eu nu-s dintre-ai lui». E careva dintre noi care să nu fi făcut, măcar o dată, ceea ce-a făcut Simon?

Cîți dintre noi, născuți în Biserica lui Cristos, după ce i-au închinat numele cu buze copilăreşti şi au îndoit genunchii în fața chipului său mânjit de sânge, n-au spus de frica unui sâmbet: Nu l-am cunoscut niciodată?

Cel puțin tu, sărmane Simon, măcar că-ți zice Piatră, plângi toate lacrimile ochilor tăi şi ascunde-ți sub haină fața îngrozită şi scăldată în plâns. Şi nu vor trece multe zile şi Înviatul din morți te va mai săruta o dată: căci plânsul spălatu-ți-a pentru vecie gura ta cea sperjură.

ANTERIUL SFÂŞIAT

Adevăratul nume al lui Caiafa e Iosif. Caiafa e o poreclă şi e totuna cu Cefa, porecla lui Simon - înseamnă, adică, Piatră, între aceste două Pietre e prins în acel revărsat de zori dintr-o vineri Fiul Omului. Simon Piatră îi înfăţişează pe prietenii fricoşi ce nu-s în stare să-l scape; Iosif Piatră, pe duşmanii ce vor să-l piardă în orice chip. Între lepădarea lui Simon şi ura lui Iosif, între capul Bisericii pe moarte şi capul Bisericii în scutece, între aceste două Pietre, Isus e griul vieţii între două pietre de moară.

Sinedriul s-a strâns şi-l aşteaptă. Alături de Ana şi de Caiafa, căpeteniile sfatului, e acolo şi Ioan, şi Alexandru, şi toată spuma aburoasă a claselor de sus. De regulă era alcătuit din douăzeci şi trei de Preoţi, din douăzeci şi trei de Scribi, din douăzeci şi trei de Bătrâni şi din doi preşedinţi: peste tot şaptezeci şi unu, cam tot câţi erau Apostolii celui judecat. Unii în acea zi însă nu veniseră: cei în care avea mai mare trecere frica de niscai bejenie, decât ciuda împotriva pângăritorului; cei câţiva care n-ar fi voit să ridice degetul ca să-l osândească, dar nici ca să-l dezvinovăţească făţiş: printre aceştia va fi fost, fără îndoială, Nicodim, ucenicul de noapte şi Iosif din Arimateea, groparul cel milostiv.

De faţă erau totuşi chiar prea mulţi care să întărească printr-o batjocură de judecată osânda la moarte, mai dinainte scrisă în inima tuturor. Împuterniciţilor Templului, Şcoalii şi Tarabei li se părea o mie de ani până să vină clipa în care să-şi pună parafa, fiecare din pricini care-l priveau, pe ucazul răzbunării. Marea încăpere a Sfatului, ticsită de lume de-cuvreme, ai fi luat-o drept o cuşcă plină de strigoi, se înfăţişă într-acestea, firavă, lumina noii zile; flăcările portocalii ale torţelor pâlpâiau agale în prăfuirea luminată a zorilor. În acea negură albicioasă de mormânt adăstau Judecătorii: bătrâni, voinici, năsoşi, încruntaţi, închişi în mantiile albe, cu ţestele acoperite cu o cârpă, cu bărbile mângâiate şi căutătoare de

plecăciuni, cu ochii bătăioşi, aşezaţi roată, păreau un sfat de vrăjitori ce aşteptau să le pice-n ghiară o vietate. Ce mai rămânea din încăpere era ticsit de trântorii luminăţiilor din pluturi, de paznicii cu reteveiele în mână, de slugile de casă. Aerul era îmbâcsit şi greu, de parcă nu l-ar fi tras în piept doar oameni vii.

Isus, cu frânghia înnodată la încheetura pumnilor, fu îmbrâncit în mijlocul acestor potăi precum se îmbrânceau de obicei osândiţii ad bestias prin amfiteatrele împărăteşti. Ana, cam pe ghimpi din pricina celui dintâi răspuns al ereticului, strânsese în grabă, dintre slugile de faţă, câţiva martori mincinoşi ca să închidă gura, de-ar fi fost nevoie, oricărei încercări de negare ori de apărare. Acel caraghiozlâc de judecată începu prin strigarea acestor martori măsluiţi.

Doi dintre ei se înfăţişară Sfatului şi jurară că-1 auziseră ei rostind aceste cuvinte:

-Pot să nimicesc acest Templu zidit de mâna omului şi în trei zile voi înălţa altu', care nu va fi făcut de mâna omului.

Învinuirea, date fiind vremurile şi judecătorii, era cât se poate de grea: învinuire de sacrilegiu şi de blestem. Căci Templul Ierusalimului, în mintea celor ce-l storceau, era lăcaşul unic şi intangibil al Domnului; iar a ameninţa Templul, era totuna cu a-l necinsti pe adevăratu-i stăpân, pe stăpânul tuturor Iudeilor. Iar Isus nu rostise niciodată acele vorbe, sau, cel puţin, nu într-acel chip şi cu acel înţeles. Prezisese, da, că din Templul acela n-avea să mai rămână piatră peste piatră; dar nu prin fapta sa. Iar aluzia la templul zidit de om şi rezidit în trei zile, era luată din altă cuvântare a sa, în care vorbise, simbolic, despre propria-i înviere. Atâta e de adevărat, că martorii cei mincinoşi nu erau în stare să se înţeleagă asupra acelor vorbe, încâlcit şi viclean mărturisite; iar spusa lor se bătea cap în cap, aşa c-ar fi fost de-ajuns să deschidă Isus gura pentru a-i zăpăci şi a-i pune cu spatele la zid. Ci Isus tăcea.

Marele Preot nu putea să îndure acea tăcere şi, sculându-se în picioare, ţipă:

-Nu răspunzi nimic? Ce mărturisesc aceştia împotrivă-ţi?

Dar Isus nu răspunse.

Tăcerea lui Isus e atât de grea de supranaturală elocvenţă, încât are puterea să-i umple de venin pe judecătorii săi. A tăcut la cea dintâi întrebare a lui Ana; tace la ghesul pe care i-1 dă Caiafa şi va tăcea în faţa lui Antipa şi a lui Pilat. Lucrurile pe care le-ar putea spune le-a spus de mii de ori: celelalte pe care le-ar putea răspunde nu le-ar pricepe, ori ar sluji drept noi prilejuri să-l încolţească mai strâns. Adevărurile supraomeneşti sunt, prin însăşi firea lor, cu neputinţă de rostit; şi dacă se poate mărturisi umbra lor prin voinţa iubirii, n-o primesc decât cei hărăziţi care-au primit mai dinainte umbrirea acelei umbre; ba chiar şi la aceştia ajunge mai degrabă prin presimţirile inimii decât prin graiul supus greşelii şi adeseori nătâng.

Isus nu vorbeşte, ci priveşte în preajmă-i cu ochii lui mari şi senini feţele îngrijorate şi încruntate ale ucigaşilor, judecând pentru vecie acele arătări de judecători. Într-o clipă fiecare dintre ei e cântărit şi osândit de acea privire ce pătrunde în suflet. Sunt oare vrednice acele suflete roase şi viermănoase, suflete delepădături pocite, suflete netrebnice când nu-s mâncate de boli, să fie oare vrednice a-i asculta vorbele? Va fi el în stare vreodată, printr-o minune necugetată de josnicie, să se umilească până-ntr-atât, încât să se dezvinovăţească în faţa lor?

Putea s-o facă fiul moaşei, cârnul cirac şi rival al sofiştilor, în faţa judecătorilor Atenei, septuagenarul disputălor, care vreme de-atâţia ani plictisise meşterii şi gurile-căscate ale agoralei, putea să declame o nespus de frumoasă şi de bine ticluită oraţie apologetică, ce din regiunile întortocheate ale dialecticii cobora uşor de tot până la chiţibuşurile de curie. Bătrânul ironist care-şi pusese-n gând o reformă a artei cugetării mai degrabă decât a raţiunii de-a trăi, până-ntr-atâta că nu i-a fost silă să facă pe cămătarul şi, nesătul de Xantipa, avusese doi copii cu ţiutoarea Mirto, şi-i plăcea să mângâie, mai mult decât i-ar fi stat bine unui tată de familie, băieţandrii bine făcuţi la trup, acela, da, era bucuros să moară şi ştiu

să moară cu nobilă statornicie, deşi în fundul inimii sale ar fi preferat să coboare pe malurile Hadesului pe-un drum mai firesc. Atâta e adevărat, că spre sfârşitul arătosului său memoriu de apărare, încercă să-i îmbuneze pe judecători, amintindu-le că era bătrân - degeaba mă omorâți, că tot nu mai am multe zile de trăit - şi se lega să plătească treizeci de galbeni amendă ca să-l lase în pace.

Ci Cristos - cu care, spre a-1 micşora, atâți postumi Pilați au căutat să-l asemuiască pe atât de mai prejosul Socrate - n-are nimic de împărțit nici cu sofistul, nici cu avocatul şi disprețuieşte ca îngerul lui Dante «argumentele omeneşti». Răspunde tăcând; ori, când e nevoit să răspundă, vorbeşte cu candoare, în puține cuvinte.

Caiafa, înrăit de acea muțenie lipsită de respect, găseşte în cele din urmă chipul să-l facă să vorbească.

-Te conjur pe Dumnezeul cel Viu să ne spui de eşti cu adevărat Cristos, fiul Binecuvântatului!

Atâta vreme cât îl cercetau după tipicul procedurii obişnuite şi viclene, punându-i în spate neadevăruri, ori întrebându-l despre nişte adevăruri îndeobşte cunoscute, Isus nu scoate-o vorbă. Ci invocării Dumnezeului cel Viu, fie chiar şi în gura păcătoasă a Marelui Preot, nu i se poate împotrivi. Pe Dumnezeul ce trăieşte, pe Dumnezeul ce va trăi veşnic şi trăieşte în noi toți şi e de față chiar şi în acea speluncă de păcătoşi, Isus nu-l poate ocoli. Şovăie totuşi o clipă, mai înainte să-i orbească pe acei chiori cu strălucirea strașnicei sale taine.

-Chiar de v-aş spune, nu m-ați crede, iar de v-aş întreba, nu mi-ați răspunde.

Acum nu-l mai întreabă doar Caiafa; ci toți, înverșunați, se scoală şi țipă spre el, cu mâinile întinse cu pumnii încleştați:

- Eşti sau nu eşti Cristos, Fiul lui Dumnezeu?

Isus nu se poate lepăda, precum făcut-a Simon, de neîndoiosul adevăr, de temeiul morții, de temeiul vieții sale. Il apasă o răspundere față de poporul său, față de toate popoarele. Răspunzător e cel ce poate să răspundă, care

ştie să răspundă, care, în sfârşit, chemat de faţă, răspunde. Ci el vrea, ca-n Cezarea lui Filip, să-i strige alţii adevăratu-i nume - iar când i-1 rostesc nu se leapădă de el, chiar dacă moartea-i pedeapsa întăririi.

-Singuri spuneţi că sunt. Ba vă dau de ştire că de-acum înainte îl veţi vedea pe Fiul Omului stând de-a dreapta Puterii, venind pe norii văzduhului.

Şi-a rostit osânda cu gura lui. Haitele rânjitoare ce-l împresoară mestecă balele bucuriei şi ale ciudei. A mărturisit în faţa ucigaşilor ceea ce le mărturisise într-ascuns doar celor mai dragi dintre prieteni. Dacă aceia l-au trădat, el nu s-a trădat pe sine, nici pe Tatăl său. De-acum poate goli paharul până la fund: ce-avea de spus, a spus.

Caiafa nu-şi mai încape în piele de bucurie. Măsluind o stropşire pe care n-o simte - căci, la fel cu toţi Saducheii, nu crede în apocalipse, ci puţin îi pasă de ceea ce nu-i câştig şi mărire - îşi sfâşie anteriul strâgând:

-Blestem! Blestem! Ce nevoie mai avem de alte mărturii? L-am auzit noi, cu urechile noastre! Au, ce ziceţi?

Iar potăile asmuţite lătrară de-odată toate:

-Să fie omorât!

Toţi, fără altă cercetare, fără ca nimeni să se fi sculat cu împotrivire, îl osândiră la moarte, drept prooroc mincinos şi pângăritor al celor sfinte.

Caraghioslâcul judecăţii s-a sfârşit, iar larvele togate se simt uşurate de-o greutate peste puterile lor. Marele Preot s-a lipsit de-un anteriu şi lasă să-i atârne zdrenţele, drept semne glorioase ale unei bătălii câştigate că în aceeaşi zi îşi va sfâşia o altă haină, cu mult mai de preţ ca cea pe care-o poartă în spate; nu-i trece prin minte că fapta-i, înfricoşetor de simbolică, e recunoaşterea unei alte osândiri. Preoţimea în capul căreia se află, e detronată şi desfiinţată, de-acum şi pururea. Urmaşii săi fi-vor umbre de strigoi, preoţi spuri şi nelegitimi; iar peste puţini ani până şi mândra haină de marmoră şi de piatră a sanctuarului iudaic fi-va sfâşiată de îndârjirea romană.

FAȚA LEGATĂ

Isprăvindu-se prin făgăduiala morții comedia tragică jucată de stăpâni, începe sabatul slugilor.

În vreme ce mărimile se încuie să se sfătuiască asupra chipului mai nimerit de-a şterpeli întărirea Procuratorului şi de-a aduce fără întârziere la îndeplinire osânda, chiar în dimineața aceea, Isus e azvârlit în ghearele nemâncaților care se găseau între zidurile palatului, cum arunci măruntaiele vânatului haitei de câini ce l-au fugărit. Şi zdrențăroşii care linciuresc fărmăturile de la ospățul Templului au dreptul să petreacă; acela e bacşişul lor. Omul-bestie, când nu se teme de pedeapsă, nu cunoaşte mai mare desfătare ca aceasta: să-şi facă de cap pe spinarea celui care nu se poate apăra, cu mai mare poftă atunci când acela nu-i nici vinovat. Pornirea de fiară încovrigată, dar neîmblânzită în adâncul oricăruia dintre noi, se năpusteşte afară, neruşinată şi mugind; fața se schimbă în bot, dinții sunt colți, mâinile se arată ceea ce sunt într-adevăr: gheare; iar glasul nu se mai rotunjeşte în armonii articulate, ci e un muget, un răcnet. De roşeşte o picătură de sânge, toți vor s-o lingă; nu-i băutură mai îmbătătoare ca sângele; nespus mai dătătoare de vlagă ca mustul şi nebănuit mai frumoasă la vedere, roşie cum e, decât apa lui Pilat!

Dar cruzimea tigrească, adesea, capătă înfățişarea jocului; tigrii se zbenguiesc; copiii, atât cât îi ajută puterile lor firave, se-ntărâtă ca tigrii. Mântuitorii şteangului, aşteptând să-şi dea străinul învoirea pentru moartea celui mai nevinovat dintre frații lor, vor să-i dea osânditului o şăgalnică arvună de canon. Petrec. Li s-a dat voie să se joace cu Regele lor, să se joace cu Dumnezeul lor. La urma urmelor li se cade. Treji toată noaptea - iar în noaptea aceea a fost frig - ; pe urmă drumul până pe Dealul Măslinilor, cu teama unei împotriviri, teamă nu prea zadarnică, deoarece unul dintre ei a rămas fără ureche; pe urmă aşteptarea până dimineață: luptă neobişnuită, tocmai de sărbători, când Cetatea şi Templul sunt de străini şi au mai mult ca oricând de trebăluit.

Dar nu ştiu de unde s-o ia. E legal, ptietenii săi s-au făcut nevăzuți; însă omul acela ce-i priveşte cu o cătătură pe care n-au mai întâlnit-o până atunci, cu o privire încremenită *ce pare arătăci* dincolo de cele văzute şi care, totuşi, îi scormoneşte în suflet ca raza unui soare supărător; acel om legat, istovit, cu fața-i pe care un nou val de sudoare învie picăturile de sânge pe obraz; acel ins netrebnic, acel țăran fără stăpâni şi ocrotitori, osândit la moarte de cel mai înalt şi sfânt județ al neamului evreiesc; acea zdreanță cu chip de om, hărăzită crucii robilor şi tâlharilor; acea batjocură a puternicilor, pe care puternicii au dat-o pe mâna trepăduşilor ca pe-o paiață de satumale; acel om ce nu scoate o vorbă, nu geme, nu plânge, ci se uită la ei de parcă i-ar fi milă, aşa cum se uită părintele la copilul bolnav, cum se uită prietenul la prietenul care aiurează de friguri; acel om care-i batjocura tuturor, strecoară în neobrăzarea sufletului lor un lainic respect.

Ci unul dintre Scribi ori dintre Bătrâni dădu pilda şi, trecând pe lângă Isus, îl scuipă. Acela, peste fire de păstrător al curățeniei rituale, nu voia să-şi mânjească mâinile spălate, gala să prăznuiască Paştele, atingându-l pe-un duşman al lui Dumnezeu, care se putea socoti de-acum necurat ca stârvul de om mort, atât de apropiat îi era sfârşitul. Dar avea scuipat în gură: ce-i scuipatul? Prisos netrebnic al trupului, dispreț topit în scursură.

Şi pe fața luminată de feciorelnicul soare al dimineții şi de *dumnezeirea ferecată, pe fața transfigurată* de lumina soarelui şi de lumina iubirii, pe fața de aur a lui Cristos, scuipații ludeilor înecară cele dintâi şiroaie de sânge ale Patimilor.

Ci gloata slugilor şi a gealaților nu se mulțumeşte să-l scuipe; lor nu le e frică să-şi mânjească palmele. Pilda stăpânilor a înfrânt teama de privirea frățească şi *îndurerată* a celui osândit. Paznicii de lângă el îi pălmuiesc; cei ce n-ajung până la obraz, trag pumni şi dau brânci, iar vorbele ce se slobod dintre buzele crunților nemilostivi lovesc mai crunt ca pumnii.

Chipul odinioară alb ca floarea spinului şi strălucitor ca auru' soarelui, se întunecă sub vânătaia albăstrie a celor bătuți. Frumosul trup, izbit de îmbrânciri, şovăie în mijlocul haitei îndârjite.

În mijlocul celor care varsă pe el drojdia înspăimântătoare a sufletelor lor păcătoase. Isus nu scoate o vorbă. Paznicului care i-a dat o palmă în fața lui Ana, i-a răspuns, zicându-i să-l îndrepte de-a greşit cumva: acestor tâlhari cu căluşelc frânte, n-are ce să le spună.

Ci unul dintre ei ia o cârpă murdară şi acopere cu ea fața cea însângerată şi pălmuită; înnodând-o de capete şi dându-i pe toți la o parte, strigă:

- Hai să ne jucăm de-a baba oarba. Se laudă că-i prooroc; ia să vedem de-i în stare să ghicească cine dă în el.

Fața e legată. În gândul acelui nemernic se strecurase o milostivire, de care nu-şi dădu bine seama, căci îl cruță măcar de vederea fraților săi schimbați în fiare? Ori poate acea privire grea de iubire îndurerată nu i-o pot înfrunta mai mult?

Căzuți în mintea copilăriei, năpăstuitorii stau roată şi, când unu', când altu', îl trag de pulpana veşmântului, îi cară pumni în spate, îl ghiontesc, îi dau cu bățul în cap.

- Hai, Cristoase, arată-te prooroc: care-a dat în tine?

De ce nu răspunde? Au, n-a prezis dărâmarea Templului, războaie şi cutremure, venirea Fiului Omului pe nori şi-atâtea alte năzbâtii? Cum de nu ghiceşte oare un nume atât de uşor, un om de lângă el? Ce fel de prooroc este? Au pierdutu-şi-a meşteşugul proorocirii, acolo, dintr-odată; sau nici nu l-a avut de când e? Pe prostănacii aceia de galileeni i-o fi mers să-i îmbrobodească; ci aici suntem la Ierusalim, ştim noi ce-i un prooroc; iar de n-are pe unde scoate cămaşa, al lui e ştreangu'. «Şi multe altele - povesteşte Luca - mai cârteau împotrivă-i cu înjurături».

Dar Caiafa şi ceilalți n-au vreme de pierdut şi socotesc că gloata slugarnică a petrecut destul. Mincinosul Rege va să fie dus în fața lui Pilat, ca acela să întărească osânda: Sinedriul poate judeca; dar de când Iudeea a căzut în mâna Romanilor, Sinedriul, din păcate, nu mai are jus gladii. Aşa că mai-marii preoțimii, scribii şi bătrânii, urmați de paznicii ce-l trag pe Isus cu frânghia şi de hoarda gălăgioasă sporită pe drum, se îndreaptă către palatul Procuratorului.

PONȚIU PILAT

Din anul 26 era Procurator, în numele lui Tiberiu Cezar, Ponțiu Pilat, neştiut de istorici mai înainte de venirea sa în Iudeea. Dacă Pilat vine de la Pileatus, se poate bănui că fusese libert ori coborâtor din liberți; căci pileus era tichia sclavilor liberați.

Venise acolo de puțini ani, dar aceia îi fuseseră de-ajuns ca să-şi câştige ura îndârjită a ocârmuiților săi. Drept este că tot ceea ce ştim despre dânsul e povestit de Iudei ori de Creştini, adică de duşmanii săi fățişi; dar pare-se că la urmă îl luaseră în ochi de rău chiar şi stăpânii săi; căci în anul 36, preşedintele Siriei, Lucius Vitellius, îl trimise la Roma să se dezvinovățească în fața lui Tiberiu. Împăratul muri mai înainte ca Pilat să ajungă la Roma; dar, după o veche tradiție, fu exilat de Caligula în Gailii, unde-şi răpuse zilele.

Ura Iudeilor împotrivă-i se născuse din adâncul dispreț pe care-l arătă, din capul locului, pentru acel popor nărăvaş şi ursuz, care lui, crescut în ideile Romei, trebuie să-i fi părut drept cuib de şerpi veninoşi, neam murdar şi de rând, meritând cel mult să fie domesticit cu bățul ostaşilor de strânsură. Să ni-l închipuim pe-un Vicerege englez al Indiei, abonat la «Times», cititor al lui Stuart Mill ori al lui Shaw, care-l are în bibliotecă pe Byron şi pe Swinburne, admirator al «măreților destine progresânde», hărăzit să ocârmuiască un popor zdrențăros, sofistic, înfometat şi răzvrătitor, hărțuit în acea pădure de caste, de mitologii, de superstiții de care în sinea lui îi e silă, din înălțimea demnității sale de alb, de european, de britanic şi de liberal. Pilat, după cum se dovedeşte din întrebările pe care i le pune lui Isus, era unul dintre acei sceptici ai romanității în decădere, roşi de pirronism şi credincioşi lui Epicur, un enciclopedist al elenismului care nu mai credea în Zeii patriei, nici că putea să bănuiască dăinuirea vreunui Dumnezeu adevărat: mai puțin ca orice, că s-ar fi putut găsi în acea plebe păduchioasă şi habotnică, în mijlocul acelui cler

învrăjbitor şi pizmaş, în acea religie care lui îi apărea desigur drept un mişmaş barbar de rugăciuni siriene şi caldee. Singura credinţă ce-i mai rămânea, ori pe care era ţinut să se prefacă a o mai avea din motive de

Stat, era noua religie romană, civică şi politică, precum era cea republicană, însă grămădită toată în cultul împăratului. Cea dintâi ciocnire a sa cu ludeii îşi avu obârşia tocmai în această religie. Schimbându-se garnizoana Ierusalimului, dădu poruncă soldaţilor să intre noaptea în cetate, fără a scoate de la steaguri icoanele de argint ale Cezarului. Dimineaţa, de îndată ce ludeii băgară de seamă acest lucru, mare le fu spaima şi îndârjirea: pentru cea dintâi oară Romanii se dovediseră lipsiţi de respectul pe care-l arătaseră până atunci, de ochii lumii, religiei supuşilor lor palestinieni. Icoanele Cezarului divinizat, înfipte în preajma Templului, erau pentru ei o aţâţare idolatrică, începutul groaznicei nimiciri. Tot târgul se sculase în picioare: o jalbă fu trimisă la Cezarea, pentru ca Pilat să dea porunca de-a le lua de-acolo. Pilat nu voi; timp de cinci zile nu-l slăbiră, zi şi noapte, şi-i bătură capul. În cele din urmă, Procuratorul, ca să scape de ei, îi strânse în amfiteatru şi, prin trădare, îi înconjură de soldaţi cu săbiile scoase, făgăduind că niciunul *n-avea* să scape dacă nu-şi vedeau de treabă. Dar ludeii, înloc să ceară milă, întinseră gâtul sub săbii; iar Pilat, înfrânt de acea încăpăţânare eroică, dădu poruncă să se ducă steagurile înapoi la Cezarea.

Însă dacă această milostivire nu scăzu ura ludeilor faţă de noul Procurator, în sufletul lui Pilat spori dispreţul şi pofta unei răzbunări. Puţin după aceea aduse în palatul lui Irod - unde stătea când se afla în Ierusalim - nişte tăblite votive închinate împăratului. Dar preoţii aflară şi poporul fu iarăşi topit şi aţâţat.

Îi cerură să ia de-acolo pe dată acele dovezi de idolatrie, ameninţându-l că vor merge până la Cezar să i se plângă de împilările şi cruzimile pe care le săvârşise până atunci. Pilat, nici de data aceasta nu se lăsă. Iudeii făcură plângere

la Tiberiu, care trimise vorbă să se întoarcă tăbliţele înapoi la Cezarea.

De două ori fusese biruit Pilat; dar a treia oară nu-l mai prinseră. Venind din cetatea termelor şi a apeductelor; iubind, precum se ştie, mai presus de orice îmbăierile, băgă de seamă că Ierusalimul n-avea apă şi se gândi să zidească un mare havuz şi un apeduct lung de câteva mile. Dar lucrarea era costisitoare şi, ca s-o plătească, şterpeli o sumă frumuşică din vistieria Templului. Vistieria era bogată - căci toţi iudeii risipiţi prin împărăţie dădeau fuga acolo să aducă pomeni, ori le trimiteau de departe când nu puteau să vină ei - ; dar Preoţii strigară că Templul le fusese pângărit şi poporul, aţâţat de dânşii, se răsculă; astfel că intrând Pilat în Ierusalim de sărbătorile Paştelui, mii de oameni se grămădiră, făcând tărăboi, în preajma palatului său. Dar de data aceasta trimise în mijlocul mulţimii o droaie de soldaţi îmbrăcaţi la fel cu târgoveţii şi care, la un moment dat, prinseră a-i ciomăgi pe cei mai îndârjiţi; astfel că repede-repede o rupseră toţi de fugă, iar Pilat putu să-şi umple în lege havuzul plătit cu banii Evreilor şi să se slujească de el pentru feluritele-i spălături.

Nu de multă vreme se întâmplase această ciocnire, când aceleaşi căpetenii ale preoţilor care în trei rânduri se răzvrătiseră împotriva ocârmuirii sale, aceiaşi care încercaseră să-l răstoarne, acei oameni ce-l urau de moarte, care-l urau ca Roman, ca simbol al stăpânirii străine şi al robiei lor, care-l urau şi mai vârtos pentru că le era nesuferit, pentru că era Ponţiu Pilat, duşman al cultului şi prădător al arginţilor lor - erau nevoiţi să se roage de el ca să-şi poată uşura o altă ciudă mai mare, care în acele clipe le întrecea pe toate câte clocoteau în inimile lor păcătoase. Nespus de greu le venea, dar n-aveau încotro; căci osândirile la moarte nu puteau fi aduse la îndeplinire până ce nu le întărea reprezentantul Cezarului.

În acea dimineaţă de Vineri, Ponţiu Pilat, strâns în cutele togii, somnoros şi căscând întruna, îi aşteaptă în Palatul lui

Irod, necăjit pe acei gălăgioşi nesuferiţi, care cu nesfârşitele lor buclucuri l-au silit să se scoale cu noaptea în cap.

Gloata pârâtorilor şi a gealaţilor năvăleşte în cele din urmă în piaţa din faţa Pretoriului. Dar se opreşte afară, căci de-ar fi să intre într-o casă în care-i dospitură şi pâine plămădită cu drojdie, s-ar spurca pe toată ziua şi n-ar mai putea mânca Paştele. Sângele celui nevinovat nu pătează; drojdia da.

Pilat, înştiinţat, se arată în prag şi întreabă răstit:

- De ce s-a făcut vinovat omul acesta?

Cei care dau să răspundă sunt duşmanii săi: iar omul acela, după cât se pare, e un duşman al lor: aşa că Pilat, fără să-şi dea seama bine, e de partea lui. Nu doar că i-ar fi milă - osânditul nu-i oare iudeu ca şi ceilalţi, iar pe deasupra şi calic? - dar dacă cumva n-ar avea vină, nici prin gând nu-i trece să le facă pofta acelor iudei nesuferiţi şi murdari.

Caiafa răspunde pe dată, aproape jignit:

- De n-ar fi un răufăcător, nu ţi l-am fi adus aici.

Atunci Pilat, care nu vrea să-şi piardă vremea cu gâlcevi

popeşti, şi care nu crede să fie vorba de-o crimă pedepsită cu moartea, răspunde morocănos:

- Luaţi-l şi judecaţi-l după legea voastră!

În aceste vorbe încolţeşte gândul lui de a-l scăpa pe acel om, fără a se vedea nevoit să-i ia făţiş apărarea. Dar hatârul Procuratorului, care în alte împrejurări l-ar fi umplut de bucurie pe Caiafa şi pe toţi ai săi, de data aceasta nu le miroase a bine; căci Sinedriul nu poate asândi decât la pedepse uşoare, pe câtă vreme astăzi ei umblă după cea mai grea din toate şi nu se pot lipsi, din păcate, de mâna romanului.

- Ştii prea bine - răspund - că n-avem căderea să osândim la moarte.

Pilat pricepe numaidecât ce osândă s-a dat împotriva nenorocitului ce-i stă în faţă şi vrea să ştie ce faptă a săvârşit: ceea ce li s-ar părea vrednic de cel mai mare chin acestor furioşi habotnici, ar putea fi vinovăţie de trecut cu vederea în ochii unui Roman. Vulpile Templului au şi pus la cale,

dis-de- dimineață, cum să înlăture această greutate. Ştiu prea bine că Pilat nu le-ar face pe chef de i-ar spune că osânditul zguduie din temelii religia străbună şi vesteşte Împărăția lui Dumnezeu. Astfel că vor minți. Celui care săvârşeşte o faptă nelegiuită puțin îi pasă de mai săvârşeşte şi altele, mai mărunte. Pilat nu poate fi învins decât cu însăşi armele sale, recurgându-se la loialitatea lui față de Roma şi de împărat, la însăşi rațiunile autorității sale. S-au înțeles din vreme să-i dea pârei înfățişare politică. De-i vor spune că Isus e un Messia prefăcut, Pilat va zârnbi; dar dacă vor striga sus şi tare că-i un răzvrătitor, un aţâţător de noroade care răscoală plebea împotriva Romei, nu va mai avea încotro şi-l va osândi la moarte.

- Am dat peste el răsculând poporul şi oprindu-i pe oameni de-a mai plăti dările către Cezar, zicând că el e Cristos, Regele Iudeilor. Răzvrăteşte norodu', propovăduind prin toată Iudea: a purces din Galileea şi a ajuns până aici.

Câte vorbe, atâtea minciuni. Isus a poruncit să i se dea Cezarului ce-i al Cezarului; n-are nimic de împărțit cu Romanii; spune că-i Cristos, dar nu în înțelesul grosolan şi politic de Rege al Iudeilor; în sfârşit, nu răscoală poporul, ci vrea să facă dintr-un norod nenorocit şi îndobitocit, o împărăție fericită de sfinți. Acele învinuiri, deşi foarte grave chiar şi pentru Pilat de-ar fi fost adevărate, sporesc bănuielile Procuratorului. Să fie oare cu putință ca aceste vipere trădătoare care urăsc Roma de moarte, care-l urăsc de moarte pe el, care-au încercat în mai multe rânduri să-l dea jos şi n-au alt gând decât să-i pună pe fugă pe stăpânitorii străini, tocmai ei să se aprindă, aşa dintr-odată, de-atâta zel, încât să-l pârască Romanilor pe-un răzvrătit de-al lor?

Pilat se îndoieşte şi vrea să se încredințeze însuşi, cercetându-l pe osândit între patru ochi. Se întoarce în Pretoriu şi porunceşte să i-l aducă acolo pe Isus. Trecând peste învinuirile mărunte, merge de-a dreptul la cea de căpetenie:

- Eşti tu Regele Iudeilor?

Dar Isus nu răspunde. Cum l-ar putea face să înțeleagă pe acest Roman care nu știe de făgăduielile lui Dumnezeu, pe un ateu pirronian care limitează întreaga-i religie la cultul mincinos și demoniac al unui om în viață - și al cărui om! al lui Tiberiu - , cum să-i lămurească acestui libert crescut de legiștii și de retorii Romei în cel mai greu-mirositor dintre maidanele acelor vremi, în ce înțeles își poate zice Rege al unei Domnii încă neîntemeiată, al unei Domnii numai și numai spirituală, care va înlătura orice Domnie pământească?

Isus citește în adâncul sufletului lui Pilat și nu-i răspunde, precum nu i-a răspuns la început lui Ana și lui Caiafa. Procuratorul nici că-și poate lămuri pricina acelei tăceri, la un om de-asupra căruia spânzură moartea:

- N-auzi de câte nelegiuiri te învinovățesc aceștia?

Dar Isus tace și acum. Pilat, care cu niciun preț n-ar vrea să le facă pe plac celor care-l urăsc pe el ca și pe acest om, stăruie, cu nădejdea să-i smulgă un nu, care să-i îngăduie hotărârea de a-i da drumul.

- Ești sau nu Regele Iudeilor?

Dacă Isus ar spune nu, s-ar trăda pe sine; le-a mărturisit Ucenicilor și judecătorilor că-i Cristos; nu vrea să scape de moarte mințind. Ca să-l potolească pe Roman răspunde, precum îi e obiceiul, cu o altă întrebare:

- Spui asta de la tine, ori așa ți-au spus ceilalți despre mine?

Pilat se simte chiar jignit.

-Da' ce-s iudeu? Ai tăi, căpeteniile preoțimii voastre mi te-au dat pe mână. Ce-ai făcut? Ești ori ba Regele Iudeilor?

Răspunsul lui Pilat, trecând peste apostrofarea mânioasă de la început, e împăciuitor.

-Drept cine mă iei? Nu știi că-s Roman, că nu-i cred pe dușmanii tăi? Preoții te învinovățesc, nu eu; dar n-au încotro: trebuie să te aducă la mine; scăparea-ți stă în mânile mele; spune că nu-i adevărat tot ce jură aceștia și-ți dau drumu'.

Isus nu vrea să scape de moarte; totuși, se hotărăște să

încerce de a-l lumina pe acest păgân. Tatăl poale orice: n-ar putea fi Pilat cel din urmă convertit al acestui muribund?

-Regalitatea mea, îi spune, nu-mi vine de pe acest pământ. De-ar fi aşa, supuşii mei s-ar războiu să nu fiu dat pe mâna Iudeilor; regalitatea mea nu-i lumească.

Sluga lui Tiberiu nu pricepe. Deosebirea dintre «aici jos» şi «acolo sus» nu-i e lămurită. Colo sus stau, de-o fi adevărat ce se spune, Zeii binefăcători, ori pizmaşi ai oamenilor; în Hades stau umbrele morţilor, dacă cumva mai rămâne ceva din noi atunci când trupul e mistuit de foc ori de viermi; singura realitate adevărată e «aici jos», pământul cel nesfârşit, cu toate împărăţiile sale. Şi iarăşi întreabă:

-Eşti sau nu eşti rege?

Nu mai vede de ce i-ar spune nu. Ce le-a mărturisit şi celorlalţi, îi va mărturisi şi acestui orb.

-Da, adevărat e, sunt Rege. Născutu-m-am să fiu Rege şi de asta venit-am: să mărturisesc adevărul. Oricine-i de partea adevărului, mi-ascultă glasu'.

Atunci Pilat, plictisit de ceea ce lui i se pare vorbărie cu ifos de misticism, răspunde cu celebra apostrofare:

-Da' Adevăru' ce-i?

Şi fără să mai aştepte răspunsul, se scoală ca să plece. Scepticul roman care-a fost poate în mai multe rânduri de faţă la nesfârşitele dispute ale filozofilor şi s-a convins, auzind atâtea discuţii pseudometafizice în contradictoriu şi atâtea subtilizări sofistice, că, adevărul nu există, ori, chiar de există, că nu le e dat oamenilor să-l cunoască, nu-şi închipuie o singură clipă că adevărul i l-ar putea descoperi acel sărman şi neştiut evreu ce-i stă în faţă ca un tâlhar. Lui Pilat îi fu hărăzită soarta, doar în acea zi a vieţii sale, să contemple chipul Adevărului, supremul Adevăr schimbat în om; şi n-a fost în stare să-l vadă. Adevărul viu. Adevărul care l-ar putea învia, care-ar putea face din el un om nou, îi stă în faţă, întruchipat în carne omenească, acoperit de nişte straie sărace, cu faţa pălmuită şi mâinile legate. Şi în Trufia lui nici măcar nu ghiceşte ce nebănuit noroc a dat peste el; noroc

pentru care milioane de oameni îl vor pizmui după moarte. Cine i-ar fi spus că numai pentru astă întâlnire, numai pentru grozava cinste de-a fi vorbit cu Isus şi de a-l fi dat pe mâna răstignitorilor, numele său va fi ştiut, de-i nelegiuit şi blestemat, de toate veacurile şi de întregul neam omenesc, pe acela Pilat l-ar fi luat drept nebun.

Pilat e orb, de-o orbire înspăimântătoare şi fără leac; iar Isus, în chiar acea zi, îl va ierta şi pe dânsul; căci orbii îşi dau seama mai puțin ca ceilalți de ceea ce fac.

CLAUDIA PROCULA

În clipa în care Pilat se îndrepta spre uşă să le dea răspuns ludeilor care bombăneau nerăbdători cu frica în sân pe la porţi, se apropie de dânsul un sclav trimis de nevasta sa.

-Să-ţi cauţi de treabă cu acel om drept - îi trimitea vorbă - pentru că astăzi am pătimit mult în somn din pricina lui.

Nici unul dintre cei Patru Istorici nu spune în ce fel primi Procuratorul neaşteptata rugăminte a soţiei sale. Nici despre dânsa nu ştim mai mult, afară de nume. Îi zicea după Evanghelia lui Nicodim, Claudia Procula; iar dacă numele e adevărat, s-ar putea să fi fost din ginta Claudia, strălucită şi cu mare trecere la Roma. Putem bănui că era, prin naştere şi legături de rudenie, de stare mai bună ca bărbatul său şi că Pilat, simplu libert, îi datora ei, înrâuririle de care se bucura, însemnata-i magistratură din Iudeea.

De va fi fost aşa, rugăciunea Claudiei Procula nu-l putea lăsa rece pe Pilat, mai ales dacă femeia îi era dragă. Că ţinea mult la dânsa, atât cât putea să iubească un bărbat cu o fire ca a sa, ne-o spune faptul că ceruse s-o ia cu el în Asia; deoarece străvechea lege Oppia, deşi îndulcită de-un senatus consult de pe când erau consuli Cetegus şi Varro, nu le îngăduia proconsulilor să-şi ia cu ei soţiile; aşa că va fi fost nevoie de-o învoire specială a lui Tiberiu pentru ca Claudia Procula să-l poată urma pe Ponţiu Pilat în Iudea.

Pricina mijlocirii sale, dată fiind scurtimea povestirii, rămâne tainică. Cuvintele lui Matei dau de înţeles că era vorba de-un vis care-o va fi chinuit din pricina lui Isus. Se prea poate să fi auzit vorbindu-se, de la o vreme, despre noul prooroc; poate că-l văzuse în acele zile: iar acel om, atât de felurit de ceilalţi iudei, care n-avea nimic din demagogul de rând ori din fariseul ghebos, va să-i fi plăcut închipuirii sale de romană. Nu pricepea limba ce se vorbea în Ierusalim; dar vreun tălmaci al curiei poate că-i adusese la cunoştinţă vreuna dintre spusele lui Isus, vreuna din acelea menite să-i întărească credinţa că

nu putea fi, precum se spunea, un ucigaş primejdios.

Pe vremea aceea Romanii, mai cu deosebire femeile, prindeau a fi ispitiţi de miturile şi culturile Răsăritului, care le satisfăcea dorinţa de nemurire individuală mai bine ca străvechea religie latină, rece negoţ legal de sacrificii pentru scopuri utilitariste ori politice. Multe patriciene, în plină Romă, se iniţiaseră în misterele lui Mitra, ale lui Osiris şi ale Marei Mame, iar unele arătau oarecare înclinare chiar şi către iudaism. Tocmai sub Tiberiu, nenumăraţi evrei care stăteau la Roma fuseseră izgoniţi din capitală, pentru că, după spusele lui Iosif Flaviu, câţiva dintre ei înşelaseră o matroană, pe Fulvia, convertind-o la iudaism. Iar Fulvia, după cât aflăm dintr-o mărturie întâmplătoare a lui Suetoniu, nu era singură.

Nu-i cu neputinţă ca, trăind în Iudeea, Claudia Procula să fi avut curiozitatea de-a cunoaşte mai de-aproape credinţele poporului ocârmuit de şoţul său şi să fi căutat a afla, dornică de noutate cum sunt toate femeile, care erau noile doctrine pe care le propovăduia proorocul acela galilean, despre care atât se vorbea în Ierusalim. Văzând şi făcând, Claudia se întări în credinţa că Isus era un «Om Drept», un nevinovat. Visul ei din acea noapte - vis urât, de vreme ce-o chinuise - o întări şi mai mult în această credinţă şi nu trebuie să ne minunăm că, bizuindu-ne pe trecerea pe care o au femeile asupra bărbaţilor, chiar când aceştia nu le mai iubesc, i-a trimis lui Pilat acea vorbă.

Nouă ne este de-ajuns că i-a spus «Om Drept» aceluia pe care Iudeii voiau să-l omoare. Alături de Centurionul din Capernaum şi de femeia din Cana, Claudia Procula e cea dintâi care-a crezut în Isus; şi nu fără temei o socoteşte sfântă Biserica Greacă.

În sufletul lui Pilat, mai dinainte pornit spre nepăsare dacă nu chiar spre iertare, din pricina urii pe care i-o purta lui Caiafa, dar şi în urma celor ce-i spusese osânditul, dorinţa soţiei sale întări cea dintâi înclinare. Claudia Procula nu spusese: „Scapă-l!" ci: „Să n-ai de-a face cu el!" Tocmai ce gândise Pilat. Ca şi cum şi-ar fi dat seama, fie şi numai pe departe, de

gravitatea celor ce aveau să se întâmple, nu voia să fie părtaş la moartea acestui misterios cerşetor care se da drept Rege. Spusese numaidecât să-l judece ei; dar nu se învoiseră. Atunci îi trece prin cap un alt chip în care să scape de acea îndatorire. Se întoarce iar către Isus şi-l întreabă dacă-i galilean.

Pilat a scăpat. Isus nu ţine de jurisdicţia lui, ci de-a lui Irod Antipa. Acela, din fericire, se află tocmai în Ierusalim, venit ca de obicei pentru sărbătorile Paştelui. Procuratorul a găsit o portiţă legală ca să-şi mulţumească nevasta şi să iasă cu bine din acea plicticoasă încurcătură. Pe deasupra, se ia bine cu ludeii, lăsându-l pe unul de-ai lor să ia cea din urmă hotărâre; totodată, îi face în ciudă Tetrarhului pe care-l urăşte din toată inima, bănuindu-l cu temei că-l pârăşte 'ntr-ascuns la Tiberiu. Şi fără a mai pierde vremea, le porunceşte soldaţilor să-l ducă pe Isus în faţa lui Antipa.

MANTIA ALBĂ

Cel de-al treilea judecător pe la care e purtat Isus, era unul dintre copiii pe care sângerosul porc zis Irod cel Mare îl făcuse cu una dintre cele cinci neveste. Era leit tată-său; căci le făcuse rău fraților, după cum acela se purtase cu copiii. Atunci când fratele său Archelau, frate bun, fu învinuit de supuși, făcu tot posibilul ca să-l trimită în surghiun; unui alt frate, lui Irod, îi luă nevasta. La șaptesprezece ani începu să domnească, Tetrarh al Galileei și al Pereei; iar ca să intre pe sub pielea lui Tiberiu, îi făgădui să-i dea de știre într-ascuns purtarea fraților săi și a demnitarilor romini din Iudeea. Mergând odată la Roma, se îndrăgosti de Irodiada, care-i era și nepoată și cumnată, fiind fata fratelui său Aristodul și nevasta celuilalt frate Irod; ci fără a șovăi în fața îndoitului incest, se ținu de ea să fugă cu el, împreună cu copila adulterei, Salomeea! Prima-i nevastă, fiica lui Areta regele Nabateilor, se întoarse la tatăl său, care porni cu război împotriva lui Antipa și-l bătu.

Toate acestea se întâmplau pe vremea când numele lui Ioan Botezătorul umbla tot mai stăruitor din gură în gură. Proorocul lăsa să-i scape vorbe de osândire împotriva celor doi incestuoși adulteri și fu de-ajuns atâta pentru ca Irodiada să-l hotărască pe nou-i bărbat de-a pune să-i prindă și să-i închidă în fortăreața din Macheronte. Oricine știe în ce chip spurcatul Tetrarh, păcătoșit cu desfrânările necoaptei Salomeea, poate printr-un nou incest, s-ă văzut nevoit să-i de-a la picioare capul lățos al Proorocului Focului, pe-o tipsie de aur. Dar umbra lui Ioan, chiar după tăierea capului, nu-i dădea pace; iar când prinseră a vorbi despre Isus și despre minunile sale, le spuse curtenilor:

-A-nviat Ioan Botezătoru'.

Se pare că nu-l mai slăbea din ochi pe noul prooroc; ba la un moment dat, pare-se că s-a gândit să-i facă de petrecanie ca și Premergătorului său. Dar gândindu-se mai bine, hotărî, fie din tact politic, fie din superstiție, să nu mai aibă de-a face

cu proorocii şi-şi dădu seama că mai nimerit ca orice era să-l silească pe Isus de-a pleca din Tetrarhie. Într-o zi, câțiva Farisei, mai mult ca sigur puşi la cale de Irod, se duseră la Isus şi-i spuseră:

-Pleacă de-aici, că Irod vrea să te omoare.

-Mergeți de-i spuneți vulpoiului - răspunse - că eu trebuie să umblu azi, mâine şi poimâine; că nu-i cu putință ca un prooroc să moară afară din Ierusalim.

Iar acum, în Ierusalim, aproape de groapă, i se înfățişează vulpoiului. Acest trădător spion, adulter şi incestuos, asasin al lui Ioan şi duşman al Proorocilor, e făcut să osândească nevinovăția. Dar Isus l-a botezat bine: e mai mult vulpe decât tigru şi n-are neobrăzarea să-l înlocuiască pe Pilat. Dimpotrivă, povesteşte Luca, «se bucură foarte, căci de multă vreme dorea să-l vadă: căci auzise vorbindu-se despre el şi trăgea nădejde să-l vadă săvârşind vreo minune».

Fiul Idumeului şi al Samaritencei şi-a fript degetele la focul lui Ioan şi-l primeşte pe Isus aşa cum un bărbat îmblânzitor, cu mâna însemnată de colții leului, cată la o nouă fiară pe care i-o aduc s-o vadă. Ci arde de nerăbdare, ca toți barbarii răsăriteni, să vadă vreo minune; şi-l închipuie pe Isus ca pe-un vrăjitor hoinar, care poate să-şi repete când vrea vrăjitoriile. Îl urăşte cum l-a urât pe Ioan: dar îl urăşte şi de frică: proorocii au o putere pe care n-o pricepe, dar care-l înspăimântă: poate că tăierea capului lui Ioan îi fusese piază rea. Doreşte şi el să-l ştie mort pe Cristos; dar n-are chef să fie părtaş la acea moarte.

Văzând că în acele clipe nu se putea aştepta la desfătarea cu vreo minune, prinse a-i pune fel şi chip de întrebări; dar Isus nu-i răspunde la niciuna. Şi-a siluit tăcerea pentru Ana, pentru Caiafa, penlru Pilat; ci nu şi-o va silnici pentru acest spurcat. Ana şi Caiafa îi sunt duşmani de moarte; Pilat e un orb care se poticneşte crezând că-l scapă; dar acesta e un vulpoi laş, pe care nu face să-ți strici înjurătura.

Căpeteniile preoților şi Scribii, de frică nu care-cumva să nu-l lase inima, după cum nici nu l-a lăsat, pe ucigaşul lui Ioan de a-l ucide pe Isus, îşi însoțiseră victima până acolo şi-l

învinovățeau pe Isus în gura mare, furioşi. Aceste învinuiri, precum şi tăcerea celui învinuit, aţâţară ciuda mocnită a lui Antipa care, după ce-l batjocori de-a valma cu soldaţii pe îndumnezeitul taciturn, îi aruncă pe umeri o mantie strălucitoare şi-l trimise iarăşi la Pilat.

Şi lui, ca şi Romanului, dar din alte pricini, îi e silă să-l osândească pe cel botezat de Ioan, pe cel care poate fi Ioan în carne şi oase, înviat din morţi ca să se răzbune. Dar luându-şi rămas-bun de la el, îi face un dar care-i o nevoită mărturie a măreţiei muribundului. Mantia strălucitor de albă, după cum ne spune Iosif Flaviu, e veşmântul regilor iudei, iar lui Isus i se aduce tocmai învinuirea că vrea să se dea drept rege al ludeilor. Şiretul Antipa voi să batjocorească dorinţa lui Isus cu Ironia darului; însă totodată, acoperindu-l cu acea mantie albă, semn al nevinovăţiei şi al suveranităţii, spurcata vulpe îi dădu lui Pilat o veste simbolică, prin care întărea fără voia lui rugămintea Claudiei Procula, învinuirea lui Caiafa şi mărturia lui Cristos.

SĂ MOARĂ!

Pilat socotea că de-acum îşi luase de pe umeri supărătoarea sarcină pe care voiau să i-o pună cu de-a sila protivnicii săi. Dar când văzu că i-l aduc iarăşi pe Isus, înfăşurat în acea mantie albă de rege, pricepu că trebuia în orice chip să ia o hotărâre.

Îndârjirea celor pe care din o mie şi una de pricini îi bănuia; îndurarea nevestei sale; răspunsurile pârâtului; codirea lui Antipa, totul îl înduplecaseră acum să nu le dea Iudeilor viaţa pe care i-o cereau. Poate că în vreme ce Isus era târât în faţa Tetrarhului, îl cercetase pe vreun curtean asupra rostului aşazisului Rege, iar veştile, de le-o fi avut, îl întăriră în hotărârea sa. În spusele lui Isus nu se întrezărea nimic care să-l îngrijoreze pe Pilat; dimpotrivă, multe lucruri erau menite să-i placă, ori cel puţin să-i apară drept prielnice autorităţii Romei.

Isus propovăduia dragostea faţă de duşmani, iar Romanii erau socotiţi în Iudeea ca atare; le zicea săracilor că-s fericiţi, îi îndemna deci să plece capul, iar nu să se răscoale; sfătuia să i se dea înapoi Cezarului ce-i al Cezarului, cu alte cuvinte să se plătească dările împăratului; era potrivnic formalismului fariseic, care înăsprea legăturile Romanilor cu supuşii lor; nu ţinea Sâmbăta, mânca cu duşmanii şi cu păgânii, proorocea că împărăţia-i nu era pe astă-lume, ci într-o lume atât de metafizică şi de îndepărtată, că nu-l putea pune în primejdie pe Tiberiu, ori pe cel ce-avea să-l urmeze. Pilat, de cunoscu toate aceste lucruri, îşi va fi spus desigur în gând, cu uşurinţa tuturor scepticilor, mai ales când se cred oameni politici subţiri, că minunat i-ar fi mers treburile lui şi ale Romei dacă mulţi Iudei s-ar fi luat după Isus, mai degrabă decât să se pregătească de răscoală, ataţati într-ascuns de Zeloşi.

E hotărât, aşadar, să-l scape pe Isus; dar în această milostenie ţine să strecoare un spin de sarcasm, un gând jignitor pentru căpeteniile preoţeşti, care în trei rânduri s-au răsculat împotrivă-i, iar acum îl sâcâie să se schimbe în

gâdele lor. Şi până la urmă se va preface că-l socoate pe Isus Rege al Iudeilor. Iată-ți Regele, Regele pe care-l meriți, neam păcătos şi viclean! Un dulgher de țară, un hoinar, un apucat care scorneşte basme despre împărății cereşti şi târăşte după el o mână de pescari, de țărani şi de femei pierdute. Priviți-l în ce hal a ajuns, cât e de istovit, cum l-ați pocit! De ce vreți să-l omorâți? Parte-vă de el: nu meritați s-aveți un Rege mai bun. La rându-mi, la fel vouă, voi petrece puțin chinuindu-l; şi-apoi îi voi da drumu'.

Dând poruncă să-l scoată pe Isus afară, se arătă în uşă şi le spuse căpeteniilor preoțeşti, ca şi celorlalți care se înghesuiau cu fețele întinse să audă în sfârşit sentința:

-Înfățişatu-mi-ați acest ins, spunând c-ar răscula poporul; ci iată, după ce l-am cercetat de față cu voi, nu l-am aflat vinovat de nici una din faptele pentru care-l pârâți. Tot astfel şi Irod, de vreme ce l-a trimis iarăşi la noi. N-a săvârşit, aşadar nicio nelegiuire care să merite moartea, îi voi da o pedeapsă şi pe urmă-l voi dezlega.

Nu acela era răspunsul la care s-aşteptau câinii leşuiți de sânge ce se învălmăşeau gălăgioşi în piață. Un răcnet de fiară se învolbură, deodată, în gurile lor căscate:

-Să moară!

Prea uşoară pedeapsă ar fi bătaia, pentru acel primejdios duşman al Dumnezeului Oştirilor şi Negoțului. De altceva e nevoie spre a-i mulțumi pe casapii Templului. Au venit să ceară sânge, iar nu iertare.

-Să moară! - urla Ana şi Caiafa; iar cu ei şuierau viperele farisee, răcneau negustorii vitelor sfinte, zarafii sacrilor arginți, samsarii de măgari, hamalii caravanelor.

-Să moară! - lătrau Scribii scrobiți în togile lor de teologi, precupeții bâlciului de Paşti, cârciumarii din partea de sus a târgului, Leviții, târcovnicii Templului, tejghetarii cămătarilor, trepăduşii popilor, toată gloata aceea slugarnică ticsită în fața Pretorului.

De îndată ce se mai potoli cât de cât gălăgia, Pilat întrebă:

-De-i aşa, ce să fac cu Isus, căruia-i spun şi Cristos?

Atunci, toți răspunseră:
-Să fie răstignit pe cruce!
Dar Procuratorul se împotriveşte:
-Dar ce rău v-a făcut?
Iar gloata răcne lot mai întețit:
-Să fie răstignit! Să fie răstignit!

Isus, galben la față şi senin în candoarea mantiei de ocară, se uită blând la mulțimea care vrea să-i dea ce-a dorit de-atâta vreme în adâncul inimii sale. Moarte pentru ei, cu îndumnezeita nădejde că-i va mântui prin moartea sa şi pe dânşii; iar ei sar asupră-i, urlând de parc-ar voi să fugă de soarta în fața căreia a plecat fruntea. Prietenii nu-i sunt acolo, se ascund; întregu-i neam vrea să-i bată trupul în piroane: doar un străin, un roman, un închinător de idoli, îi mai ocroteşte viața. De ce nu se îndură şi acela să-i dea pe mâna răstignitorilor? Nu bagă de seamă oare că prefăcuta-i milă nu izbuteşte decât să-i prelungească, să-i înăsprească agonia? A iubit: se cade deci să fie hulit; înviat-a morții: drept e să fie omorât; vrea să mântuiască: se cade deci ca toți să-i vrea pierzarea; n-are nicio vină: fie deci jertfit vinovaților.

Dar încăpățânatul Pilat nu se dă bătut în fața urletelor Iudeilor şi a tăcutei rugăminți a lui Isus. Vrea să-i scape cu orice preț. Nu-i vine în ruptul capului să împlinească voia acelor câini spurcați.

Nu i-a mers să treacă asupra lui Antipa neplăcuta răspundere a unei osândiri la moarte; nu-i merge să bage în capul acestui norod de tigri şi măgari, nevinovăția nenorocitului său Rege. Li s-a năzărit să vadă puțin sânge; se dau în vânt să se răsfețe, în aceste zile de sărbătoare, cu priveliştea unei răstigniri. Îi va sătura printr-o târguială: dându-le în schimbul unui nevinovat stârvul unui ucigaş.

-Vă spun că nu-i aflu nicio vină. Datina voastră e să vă scot din închisoare un tâlhar de Paşti. Pe care să-l scot: pe Barabba, ori pe Isus, căruia-i zice şi Cristos?

Poporul, luat pe neaşteptate, nu ştia ce să răspundă. Până aici fusese vorba de unul singur, de-o singură victimă,

de-o singură schingiuire: totul era limpede ca văzduhul acelei dimineți din miez de primăvară. Dar acest păgân nărăvaş, numai şi numai ca sa-l scape pe acel născocitor de scandaluri, scoate la iveală un alt nume, care încurcă totul. Ar vrea să-l bată, cel mult, înloc să-l răstignească pe cruce; iar acum ar vrea să ne dea pe mână un alt tâlhar, în locul celui pe care-l vrem noi. Din fericire erau acolo bătrânii, scribii şi preoții care nu înțelegeau în niciun chip să le scape Isus din mână; aşa că aceştia, cât ai clipi, insuflară ce trebuiau să răspundă. Iar când Pilat îi mai întrebă o dată:

-Pe care din doi să-l scot din lanțuri?

Toți, într-un singur glas, răspunseră:

-Pe Barabba! Celălalt să moară!

Omul pe care Procuratorul îl dădea drept sânge de răscumpărare iubitorilor de răstigniri, nu era un netrebnic oarecare. În tradiția populară i s-a dus vestea c-ar fi fost un tâlhar de drumul mare, înhăitat în tagma ucigaşilor de meserie. Însă porecla lui - Bar Rabban, ceea ce înseamnă Fiul Rabului, ori mai degrabă Ucenic al Învățătorului, deoarece spudeilor de Rabini li se mai zicea şi fii - ne spune că prin naştere ori studii făcea parte din casta Doctorilor Legii. Marcu şi Luca mărturisesc lămurit că era învinuit de omor în timpul unei răscoale, că săvârşise deci un asasinat politic. Barabba, crescut la şcolile Scribilor în deplângerea Regatului iudeu şi în ura împotriva stăpânilor păgâni, era desigur un Zelos şi fusese prins în vălmăşagul uneia din acele răscoale înăbuşite, atât de dese în acei ani. S-ar fi putut oare ca tagma saduchee şi fariseiască, însufleţită în adâncul ei de aceleaşi sentimente ca şi Zeloşii, chiar dacă din motive de Stat le ascundeau sau le uitau din pricina păcăloşirii, să se mulțumească cu acel schimb absurd?

Barabba, deşi ucigaş - ba tocmai pentru că era ucigaş - era un patriot, un martir, un obidit al străinilor. Pe câtă vreme Isus, deşi nu ucisese pe nimeni, avea de gând să săvârşească fapte mult mai primejdioase ca un omor: voia să răstoarne legea lui Moise, să dărâme Templul. Cu un cuvânt,

Barabba era un fel de erou național; celălalt, un dușman al nației. Făcea oare să-și mai piardă vremea alegând?

-Dă-i drumu' lui Barabba! Celălalt să moară!

Ponțiu Pilat n-a fost în stare să-l scape, să se mântuiască pe sine nici de data aceasta. Până acum ar fi trebuit să bage de seamă că mai-marii Iudeilor n-aveau să mai dea drumul cărnii în care își înfipseseră dinții, singura cu care își puteau potoli foamea. Aveau nevoie de ea în ziua aceea ca de aer și de pâine. Nu s-ar fi urnit de-acolo, nu s-ar fi dus nici să mănânce, până ce n-aveau să-l vadă pe acel Messia bastard pus la adăpost, cu patru cuie, pe două lemne încrucișate.

Ponțiu Pilat e laș. Îi e frică să nu săvârșească o nedreptate; îi e frică să nu-și supere nevasta; îi e frică să facă pe placul dușmanilor săi; dar, totodală, îi e frică să-l ocrotească pe Isus, îi e frică să dea poruncă soldaților să împrăștie acea gloată neobrăzată și gălăgioasă, îi e frică să hotărască cu un gest răspicat de autoritar punerea în libertate a nevinovatului Isus, iar nu a ucigașului Barabba. Un Roman adevărat, un Roman îndătinat, neaoș, i-ar fi mulțumit repede, repede pe acei bețivi, fără a mai pierde o singură clipă, ca să apere un zvăpăiat din toată lumea; sau ar fi decretat din capul locului că acel om era nevinovat și pus sub augusta proteguire a imperiului.

Pilat abuzând de stratageme, de amânări, de codite cercetări, de jumătăți de vorbe și măsuri, de șovăiri, de hotărâri stângace și retrase, de porniri rău îndrumate, se pomenea căzut acum încet, încet acolo unde n-ar fi voit să alunece. A nu fi curmat de-oadtă tăgada cu da ori cu nu, sporise obrăznicia căpeteniilor și frământarea gloatei. Iar acum nu-i mai rămâneau decât două căi: să se învoiască cinstit, după atâtea dibuiri și împotriviri; sau să înfrunte primejdia de-a isca o răscoală ce s-ar fi putut schimba, în acele zile în care Ierusalimul găzduia aproape un sfert din locuitorii Galileei, într-o revoltă în toată legea.

Hărțuit de învăluirea gândurilor sale nebărbătești, asurzit de urlete, nu-i în stare decât să le mai ceară o dată părerea celor cărora ar trebui și ar dori să le poruncească:

-Aşadar; ce se cade să fac cu Isus zis Cristos?

-Răstigneşte-l! Să fie răstignit!

-Dar n-a făcut nicio faptă nelegiuită!

-Răstigneşte-l! Răstigneşte-l!

Ce să ştie acest străin afurisit dacă Isus a făcut ori nu vre-o faptă rea? După religia noastră e un şarlatan, un pângăritor al celor sfinte, un duşman al poporului şi trebuie să moară. Chiar de n-a făcut nimic, trebuie să moară; căci vorbele lui sunt mai primejdioase decât cea mai mare nelegiuire.

-Răstigneşte-l! Răstigneşte-l!

-Luaţi-l voi, strigă Pilat, şi răstigniţi-l; că eu nu-i pot afla nici o vină.

-Avem o Lege a noastră; iar după astă Lege trebuie să moară, pentru că şi-a zis Fiul lui Dumnezeu!

Tăcerea lui Isus pluteşte pe de-asupra fioroasei vălmăşiri de răcnete. Se războiesc în preajma trupului său, iar el abia pare că-i bagă în seamă. Ştie de la începutul-începutului că soarta-i e pecetluită, că aceea îi e ziua. Bătălia e atât de neomenească! De-o parte un Păgân care nu ştie nimic despre el şi nu pricepe nimic, care nu-l ocroteşte din dragoste ci din necaz, care nu-i ia apărarea făţiş, ci prin şiretlicuri şi chiţibuşuri, pe care-l îngrozeşte mai mult o răscoală decât o nedreptate, care se încăpăţânează din ambiţie, iar nu din convingerea nevinovăţiei. De cealaltă parte un cler ameninţat, o burghezie păgubită, un norod pus pe nimicire ca toate gloatele. Norocul armelor oricine-i în stare să-l prezică.

Ponţiu Pilat însă nu se dă bătut. Îl va dărui pe Barabba părtaşilor săi, dar nu-l părăseşte pe Isus. Se întoarce la gândul de la început: să-i dea o pedeapsă. Poate că văzând vânătăile şi sângele băşicat sub vergi se vor mulţumi cu această arvună de schingiuire şi-l vor lăsa în plata Domnului pe Nevinovatul care se uită cu aceeaşi milă la ciobanul josnic, ca şi la lupii cei hrăpăreţi.

Procuratorul a spus că nu-i află nici o vină şi totuşi îl va pedepsi să fie bătut cu vergile. Această nedreptate, această

jumătate de silnicie, această tocmeală e în stilul lui Pilat; dar fi-va, ca şi celelalte încercări, o poticnire şi la urmă o batjocură mai mult, înainte de înfrângerea pe toată linia. Iudeii răguşesc de mult ce ţipă:

-Să fie răstignit!

Pilat intră atunci în Pretoriu şi-l dă pe Isus soldaţilor romani, spre a fi bătut până la sânge.

UN REGE ÎNCORONAT

Soldățimea de strânsură care, în provincii, alcătuia grosul legiunilor, atâta aştepta. În tot acel răstimp, militarii care făceau de gardă la Pretoriu se văzuseră nevoiți să fie de față, smimă şi tăcuți, la acea neînțeleasă încăierare colonială, din care pricepeau un singur lucru: că mai-marele lor nu prea ieşise cu fața curată. O vreme râseseră văzând strâmbăturile, înjurăturile şi vălmăşagul acelei mişunări iudaice; dar pe urmă băgaseră de seamă că Procuratorul, încruntat şi uluit, dădea din colț în colț, fără a izbuti să se descurce din acea încurcătură ce dăduse peste el cu noaptea-n cap. Se uitau la el cum se uită câinii la vânătorul nedibaci, care dă târcoale de colo până colo şi nu se mai hotărăşte odată să tragă, deşi vânatul e în bătaia puştii.

Acum, în sfârşit, era rost de făcut ceva. Măcar să mai râdă puțin. Să ciomăgească spinarea unui ludeu hulit de ludei era un joc care le plăcea şi lor, mai ales că n-aveau de pățit nimic şi nici truda nu era prea mare. Aşa, măcar să-şi mai dezmorțească mâinile, să-şi mai incinte muşchii zgârciți de frigul dimineții, să mai alunge lenea din spate.

Adunându-se tot stolul în curtea palatului, luară de pe umerii lui Isus mantia albă dăruită de Antipa - despuierea e abia la început - şi pe urmă-l dezbrăcară de haine. Lictorii deznodară vergile, pe care se sfădiră cei mai voinici. Erau oameni pricepuți să bată cu lovituri date-n plin, după şartul bătăii cu vergi.

Isus, pe jumătate gol, legat de-un stâlp de piatră, pentru ca aplecându-se să nu încetinească răspicătura loviturii, se roagă în tăcere de Tatăl său pentru sufletul soldaților care năduşesc biciuindu-l. Oare, n-a spus: Iubiți-i pe cei ce vă urăsc; binecuvântați-i pe cei care vă silnicesc; întindeți-i obrazul stâng celui ce vă pălmuieşte obrazul drept? Nu poate, în acele clipe, să-şi răsplătească bătăuşii decât rugându-se la Dumnezeu pentru iertarea lor. Nu-s decât nişte sclavi ascultători, nici nu ştiu cine-i cel pe care-l biciuiesc cu atâta nevinovată desfătare; că doar şi ei de-atâtea ori au fost bătuți, pentru c-au greşit

cu ceva; astfel că li se pare lucrul cel mai firesc de pe lume ca Procuratorul, o căpetenie, un Roman, să-i pună să-l pedepsească într-acel chip pe-un tâlhar dintr-un neam supus şi de rând. Dar nu ştiţi,

legionari, că o picătură din acel sânge care prinde să se prelingă pe sub zgârieturi, se varsă şi pentru voi. E cel dintâi sânge pe care i-l iau oamenii Fiului Omului: în timpul Cinei sângele său părea vin; pe Măgura Măslinilor sângele ce picură de-a valma cu sudoarea izvora dintr-un chin lăuntric şi sufletesc. Însă astăzi, în sfârşit, mâini de oameni fac să ţâşnească acel sânge din vinele lui Cristos; mâini noduroase de soldaţi în slujba celor mari şi bogaţi, mâini de bătăuşi, în adăstarea mâinilor de pironitori. Acea spinare, vânătă, umflată, însângerată, e gata să se facă una cu lemnul; jupuită şi zgâriată cum este, îl va ustura mai tare când i-o vor întinde pe tulpina crucii cioplite cu barda. De-acum puteţi să vă opriţi; curtea laşului străin e scăldată în sânge. Portarul, chiar astăzi, spăla-va acele pete; iar ele, cu toată apa, vor înflori la loc în palmele albe ale lui Ponţiu Pilat.

Loviturile poruncite au fost date din plin; dar legionarii, acum că au prins gust, nu vor să le scape din mână prada, cu una cu două. Până aici au îndeplinit o poruncă; acuma le-a venit chef să-şi facă ei de cap, pe legea lor. După câte strigă cei din piaţă, cel bătut se dă drept Rege. Să-l facem rege, smintitul, şi cu chipul acesta le vom face în ciudă şi celor care nu vor să-l socotească drept regele lor.

Un soldat îşi desprinde din spate mantaua roşie - hlamida legionarilor - şi o aruncă pe umerii roşii de sânge; altul ocheşte o mână de scaieţi uscaţi, cu care aţâţă mangalul seara corpul de gardă; împleteşte câţiva în chip de cunună şi-i încinge fruntea; iar altul ia de la un sclav un băţ, îl vâră cu de-a sila între degetele mâinii drepte şi pe urmă, rânjind dezmăţat, îi dau brânci pe un scaun. Rând pe rând, trecându-i pe dinainte, cad în genunchi cu mişcări deşănţate şi-i strigă:

-Să trăieşti, o, Rege al Iudeilor!

Dar nu toţi se mulţumesc cu acea închinare caraghioasă. Câte unul îi şterge-o palmă pe obrazul pe care mijeşte încă

umbra degetelor slugilor lui Caiafa; alții îl scuipă între ochi; unul, mai mucalit, îi trage bățul din mână şi-i dă cu el în cap; iar ghimpii coroanei, înfingându-se mai adânc, împletesc jur-împrejurul frunții o salbă de broboane roşii, ca mantia de pe umeri.

Poate c-ar mai fi născocit şi alte jucării de-acestea, dacă Procuratorul, adus pe sus de voioasa lor gălăgie, n-ar fi dat poruncă să-l scoată afară pe Regele snopit în bătăi. Legionarii, prin acea hazlie înzorzonare a lor, ghiciseră gândul sarcastic al lui Pilat. Acesta zâmbi şi, luându-l pe Isus de mână, îl scoase în cerdacul aşternut cu lespezi al Pretoriului; de unde, arătându-l Fiarelor înghesuite unele peste altele, strigă:

-Iată Omul!

Şi-l întoarce pe Cristos cu spatele către mulțimea de boturi urlătoare, ca aceasta să-i vadă vânătăile vergilor şi dârele sângerate. De parc-ar voi să spună:

-Priviți-vă Regele, singurul pe care-l meritați, în adevărata-i maestate, gătit precum i se cade! Coroana-i e de țepi; mantia-i purpurie e hlamida unui glotaş; sceptru-i e o trestie uscată, tăiată de pe-o muchie de şanț de-al vostru. Sunt podoabele pe care le merită acest Rege fescennin, de care pe nedrept se leapădă un norod păcătos precum sunteți. Îți era sete de sângele lui? Iată-i sângele; priviți cum se încheagă în jurul rănilor de bice, cum picură de pe spinii coroanei. Nu-i mult, ci ar trebui s-ajungă; deoarece acest sânge-i nevinovat şi v-am făcut un mare hatâr lăsându-l să curgă întru mulțumirea voastră. Şi acum plecați de-aici, că mi-ați împuiat destul urechile!

Însă Iudeii nu se potoliră nici la acele vorbe, nici la acea vedere. Cu totul de altceva era nevoie, spre a-i face să plece mulțumiți; nu de câteva lovituri şi de-o mascaradă. Socotea Pilat să-i înşele; dar va băga de seamă că nu-i vreme de glume. În două rânduri îşi bătuse capul voind să le țină piept, dar nu s-a dovedit în stare. Câteva vânătăi şi o joacă soldățească, departe s-ajungă spre a-l pedepsi cum se cuvenea pe duşmanul lui Dumnezeu; au mai rămas copaci în Iudeea şi cuie, în care să-l pironească. Iar glasurile răguşite strigă întruna:

-Să fie răstignit! Să fie răstignit!

Pilat bagă de seamă, prea târziu, c-a intrat într-un mărăciniş, din care nu se va mai putea descâlci. Toate hotărârile îi sunt înfruntate cu o îndârjire pe care n-ar fi bănuit-o. O ultimă străfulgerare de gând i-a insuflat marile cuvinte:

-Iată Omul!

Dar însuşi el n-ar putea să dea seamă de acea proclamare ce trece dincolo de josnicia minții sale. Nu l-a dus mintea că a descoperit adevărul pe care-l căuta; o jumătate de adevăr, însă mai adânc decât toate adevărurile, pe care le va fi putut învăța de la filozofii Romei şi ai Greciei. N-ar şti să spună de ce Isus este într-adevăr Omul, simbolul întregii omeniri îndurerate şi umilite, trădată de mai-marii ei, înşelată de îndrumători, răstignită zi cu zi de regii ce-şi sfâşie supuşii, de bogații ce-i fac pe săraci să plângă, de preoții care se gândesc mai mult la pântecul lor decât la Dumnezeu. Isus e Omul Durerilor proorocit de Isaia, omul urât la înfățişare, pe care toți îl îmbrâncesc şi va fi omorât pentru toți; este, în sfârşit, Fiul unic al Dumnezeului unic, care-a luat chip de om şi se va pogorî iarăşi într-o zi, în slava puterii şi a soarelui nou, în mijlocul zvonului trâmbițelor de revenire. Dar astăzi, în ochii lui Pilat, în ochii duşmanilor lui Pilat, nu-i decât un ins păcătos, un om de nimic, carne de vergi şi de cuie, om, dar nu Omul, muritor, iar nu Dumnezeu. Ce mai aşteaptă Pilat, cu vorbele-i neînțelese, de nu-l lasă pe seama gâdelui?

Şi totuşi Pilat nu se dă încă bătut. Lângă acest ins care tace, Romanul se simte năpădit de-o spaimă cotropitoare, pe care n-a mai simțit-o de când e. Cine să fie acest om, pe care un norod întreg îl vrea mort şi pe care el nu-i în stare nici să-l scape, nici să-l jertfească? Se mai întoarce o dată către Isus:

-Ci spune-mi, de unde eşti?

Iar Isus nu-i răspunde.

-Nu vorbeşti? Au, uiți că-mi stă-n putere să te dezleg, ori să te răstignesc?

Atunci Regele cel pângărit ridică ochii:

-N-ai avea nici o putere asupră-mi, de nu ți-ar fi fost dată de sus; de aceea vina celui ce m-a adus la tine e mai mare decât ți-e vina.

Doar Caiafa şi tovarăşii săi sunt adevăraţii vinovaţi: ceilalţi, câini asmuţiţi, unelte ascultătoare. Nici Pilat nu-i decât unealtă nărăvaşă a urii preoţeşti şi a voinţei lui Dumnezeu.

Dar Procuratorul, care nu mai găseşte de spaimă nici o stratagemă spre a tăia laţul ce-l sugrumă, se prinde iar de gândul dinţâi:

-Iată-vă Regele!

Iudeii, înrăiţi de ocara reînnoită, se năpustesc turbaţi:

-De-i dai drumu', nu eşti prietenul Cezarului. Oricine-şi zice rege i se împotriveşte Cezarului.

Găsiseră în sfârşit locul nimerit şi simţitor ca să-l rănească pe cel şovăielnic. Soarta oricărui magistrat roman, cât de sus-pus să fi fost, atârna pe-atunci de hatârul Cezarului. O învinuire de-acel soi, înfăţişată cu dibăcie de niscaiva avocaţi răutăcioşi - şi aceia nu lipseau printre Evrei, după cum îşi va da seama mai târziu citind memoriul lui Filone - îl putea pierde. Dar cu toată ameninţarea, Pilat strigă cea din urmă şi cea mai nătângă întrebare:

-Să-l răstignesc pe Regele vostru?

Căpeteniile preoţilor, băgând de seamă că vor câştiga bătălia, răspund cu cea din urmă minciună;

-N-avem alt rege afară de Cezar!

Iar poporul însoţeşte minciuna căpeteniilor cu strigătul nemincinos:

-Să moară! Să moară! Răstigneşte-l!

Pilat se dă bătut. Spre a nu isca o răscoală, ce-ar putea aprinde toată Iudeea, se vede nevoit să plece capul. Conştiinţa i se pare împăcată: a încercat toate căile, spre a-l scăpa pe acest om care nu vrea să scape.

A încercat să-l scape dându-l să-l judece Sinedriştii, care n-au căderea să osândească la moarte; a încercat să-l scape trimiţându-l lui Irod; a încercat să-l scape strigând sus şi tare că nu i-a găsit nicio vină; a încercat să-l scape învoindu-se să-i dea lui drumul în locul lui Bar Rabban; a încercat să-l scape punând să-l bată cu bicele, în nădejdea că acea înjositoare pedeapsă avea să fie de-ajuns spre a le potoli îndârjirea; a

încercat să-l scape căutând să trezească o pornire miloasă în acele inimi tărbăcite. Însă toate încercările-i au dat greş; iar el nu se poate încăpăţâna şi, pentru acest profet năzuros, să i se răscoale întreaga provincie. Cu atât mai puţin îi vine la socoteală ca, din vina aceluia, să-l pârască la Tiberiu şi să-şi piardă locul.

Pilat se crede nevinovat de sângele acestui nevinovat. Iar pentru ca toţi să vadă lămurit, să nu uite de nevinovăţia lui, dă poruncă să i se aducă un lighean cu apă şi se spală pe mâini în văzul tuturor, zicând:

-Sunt nevinovat de sângele acestui om drept; treaba voastră!

Şi întreg norodul răspunse:

-Cadă sângele asupra noastră şi a copiilor noştri.

Atunci porunci să fie dezlegat Bar Rabban şi-l dădu pe cel Drept pe mâna soldaţilor, să-l răstignească.

Dar apa ce i se prelinse pe mâini n-ajunse să-l spele. Mâinile rămasu-i-au însângerate până-n ziua de azi şi roşii de sânge îi vor rămâne în vecii vecilor. Avea puterea să-l scape pe acel om, dar n-a vrut. Zăbovirile sale, încâlcitele înfăţişări de josnicie ale sufletului său otrăvit de ironia scepticismului, l-au îmbrâncit pe Isus spre locul Ţestei. De l-ar fi socotit vinovat cu tot dinadinsul şi s-ar fi învoit la omor, ar fi fost mai puţin păcătos. Dar ştie bine că Isus e fără vină, că Isus, precum i-a spus Claudia Procula şi precum însuşi a spus de mai multe ori, e un om Drept. Un om puternic care de frică să nu-şi dăuneze sieşi pune să-l omoare pe-un om Drept, el care-a fost trimis să-i ocrotească pe cei drepţi împotriva ucigaşilor, nu poate avea parte de iertare. Dar eu am făcut, spune Pilat, tot ce mi-a stat în putinţă ca să-l smulg din mâinile nedrepţilor. Nu-i adevărat. A dibuit multe căi, dar n-a ales-o pe una singură care l-ar fi scos la lumină. Nu s-a oferit pe sine, nu s-a jertfit pe sine, n-a voit să-şi primejduiască demnitatea şi buna-i stare. Iudeii îl urăsc pe Isus; dar îl urăsc de-o potrivă pe Pilat, care-n atâtea chipuri i-a jignit şi i-a batjocorit. În loc de-al da în schimbul lui Isus pe răzvrătitorul Bar Rabban, s-ar fi putut da pe sine, Ponţiu Pilat, Procurator

al Iudeei; iar norodul poate c-ar fi primit tocmeala. Nicio altă victimă, afară de el, n-ar fi putut sătura mânia Iudeilor. Nici c-ar fi fost nevoie să moară. Ajungea să-i sfideze că erau liberi să-l pârască Cezarului, drept neprieten al Cezarului. Tiberiu l-ar fi dat afară din locul de Procurator, ba poate l-ar fi surghiunit; dar ar fi dus cu el în exil şi-n nenorocire fericita mângâiere a nevinovăției. Temuta osândă care-l îndeamnă acum să-l arunce pe Isus în ghearele potrivnicilor drept carne de potolit fiarele, nu-l va cruța totuşi peste câțiva ani. Iudeii şi Samaritenii îl vor pârî; guvernatorul Siriei îl va înlătura din demnitate, iar Caligula îl va surghiuni în Gallii. Chiar şi în surghiun îl va urmări umbra marelui Tăcut, ucis cu învoirea lui. Zadarnic a pus să se ridice în Ierusalim acel mândru havuz plin cu apă; zadarnic s-a spălat în fața mulțimii cu apa aceea. Apa de-acolo e apă iudaică, apă tulbure şi afurisită, apă care nu curăță. Nici un fel de îmbăiere nu-i va mai putea spăla mâinile de petele pe care i le-a lăsat îndumnezeitul sânge a lui Cristos.

PARASCEVE

Urca soarele pe cerul şters de april şi se apropia acum de culmea căii sale. Harţa dintre moleşitul apărător şi înfierbântaţii năvălitori făcuse să se piardă degeaba mai toată acea dimineaţă; aşa că nu mai era vreme. Trupurile osândiţilor la moarte, după oprelişteа unei străvechi datini mozaice, nu puteau fi lăsate pe locul de osândă după scăpătatul soarelui; iar ziua în aprilie nu-i mare ca zilele din toiul verii.

Şi Caiafa, deşi, sprijinit de-atâtea haite turbate, nu află pace câtă vreme picioarele hoinarului n-aveau să înţepenească pe veci, încleştate în cuie de fier pe cruce. Îşi aduce aminte de clipa în care Isus intrase, acum câteva zile, în mijlocul alaiului de crengi fluturate şi de imnuri de slavă. De cetate e sigur; dar, ca la sărbători, cetatea-i ticsită de lume venită de pe-afară, de provinciali care n-au nici nevoia, nici patima celor care trăiesc de pe spinarea Templului. Acei Galileeni, mai cu deosebire, care-l însoţiseră pe schismatic, cărora li-i drag, ar putea încerca să se răscoale ca să zăbovească, dacă nu chiar să împiedice adevărata prăznuire a acelei zile de sărbătoare.

Şi Pilat e grăbit nevoie-mare să nu-l mai vadă în faţa ochilor pe-acel nevinovat buclucaş; nu mai vrea să ştie de el; trage nădejde să uite, odată răstignit, de-acea privire, de vorbele şi mai ales de acea usturătoare neliniştе ce-aduce prea multă remuşcare. Cu toate că mâinile-i sunt spălate şi uscate, i se năzare că acela, tăcând, l-ar osândi la o moarte mai cumplită ca moartea; i se pare că el ar fi vinovatul, în faţa acelui flagelat muribund. Ca să-şi verse necazul asupra acelor care-s adevărata pricină, îi strigă ciudos unui scrib care să scrie în titulus, în inscripţia pe care osânditul avea s-o poarte de gât, până ce va fi ţintuit în culmea crucii. Să scrie aşa: «Isus Nazariteanul, Rege al Iudeilor». Iar scribii încondeiază de trei ori acele cuvinte, în trei limbi, cu slove roşii bine ticluite pe lemnul dat cu alb.

Căpeteniile iudee care-au mai zăbovit pe-acolo, întinzând gâturile, să zorească pregătirile, citesc slovele batjocoritoare şi bufnesc.

- Nu scrie - îi spun lui Pilat - Rege al Iudeilor; ci să scrii cum a spus el: Eu sunt Regele Iudeilor.Ci Procuratorul, fără multă vorbă, îi repede:

- Ce-am scris e bun scris.

Sunt cele din urmă cuvinte ale sale, din câte pomeneşte istoria; şi cele mai adânci. Mă văd silit să vă dăruiesc viaţa acestui om, dar nu mă lepăd de ce-am spus: Isus e Nazaritean, ceea ce înseamnă şi Sfânt; şi-i Regele vostru, sărmanul Rege care se potriveşte cu păcătoşenia voastră; ci vreau ca toţi să afle - de aceea am pus să scrie acele vorbe în latineşte şi greceşte, pe lângă ebraică - în ce chip se poartă neamul vostru cel blestemat cu Sfinţii şi cu Regii. Plecaţi de-aici, că destul v-am îndurat. Quod scripsi scripsi.

Într-acestea, ostaşii îl îmbrăcaseră iarăşi pe Rege în straiele-i de calic şi-i atârnaseră placa de gât. Alţii scoseseră din hambarele Pretoriului trei cruci zdravene de brad, piroanele, ciocanul şi cleştele. Sutaşii erau gala. Pilat rosti formula legiuită:

- I, lictor, expedi crucem.

Şi jalnicul alai porni.

Mergea în frunte Centurionul călare; acela căruia Tacit îi zice, cu o îngrozitoare zgârcenie de vorbe, exactor mortis. Îndată după el, mi spre mijlocul legionarilor înarmaţi, Isus şi doi Hoţi ce-aveau să fie răstigniţi împreună cu el. Toţi trei duceau în spate, după orânduirea romană, crucea. Iar în urma lor, hărmălaia şi tropăiala turmei vălmăşite ce sporea văzând cu ochii, îngroşată de alţi gură-cască, de părtaşi la nelegiuire.

Era Parasceve, ziua Pregătirii de Paşti, Ajunul Paştelui. Pieile de miel, cu miile, stăteau întinse la soare pe acoperişuri; nu era casă de la care să nu se răsucească fir de fum răsfirat în văzduh, plăpând cum e mugurul florii, prăfuit apoi în văzduhul ce vuia a sărbătoare. De prin ulicioare se

arătau la răspântii babele cu nasuri rele, molfăind anateme; țânci soioşi la față, care se zbenguiau cu buclele subțioară; gospodari bărboşi ducând în spinare un ied ori o treucă cu vin; cărăuşi care duceau de căpăstru măgarii cu botul în pământ; fete cătând cu ochi neobrăzați şi melancolici la străinii ce umblau sfioşi, uluiți de-acel vălmăşag de sărbătoare. Prin toate casele gospodinele nu-şi vedeau capul de treabă, să pregătească de-ale gurii pentru a doua zi: căci, asfințind soarele, mâna omului era scutită, o zi şi o noapte de osânda lui Adam. Mieii, jupuiți, spintecați, stăteau gata de pus la foc; azimele adăstau chitite, mirosind a cuptor, în căpisterie; bărbații scoteau vin în clondire; iar copiii, ca să facă şi ei treabă, curățau pe masă buruienile amare.

Nu era țipenie de om care să stea degeaba; toți se bucurau în fundul inimii lor la gândul tihnitei zile de sărbătoare, în care toate casele aveau să stea în preajma tatălui, să mănânce în tihnă, să bea vinul mulțumirii; iar Dumnezeu avea să fie martor al acelei voioşii; căci îl vor invoca de prin toate casele psalmii recunoscătorilor. Până şi calicii, în ziua aceea se simțeau înavuțiți; iar bogații, de câştigurile neobişnuite, parcă mai darnici; copiii, în sufletul cărora încercările vieții n-au ros încă aşteptarea, mai drăgăstoşi; femeile, mai îndrăgite.

Vedeai pretutindeni acel vălmăşag paşnic, acea frământare gospodărească, acea gălăgie voioasă ce premerge marilor sărbători de peste an. O adiere de nădejde şi de primăvară vântură murdăria îndătinată a viermăriei de cârmucişi. Potopul luminii se abătea din marele soare răsăritean asupra celor patru dealuri.

Pe sub acest văzduh în sărbătoare, pieptiş prin această îmbulzire de sărbători, printre aceşti târgoveți voioşi de praznic, îşi face loc, domol ca înmormântarea, jalnicul alai al celor cu crucea în spate. În preajmă-le toate cuvântă a voioşie şi a viață; iar ei merg la chin şi moarte. Toți aşteptau tresărind seara, să se strângă la un loc cu cei dragi, să stea la masa mai dinainte pusă, să bea vinul arzător şi limpede

al zilelor fericite, să se-ntindă în pat, să aştepte dimineaţa celei mai dorite sâmbete de peste an; doar ei, cei Trei sunt pe veci despărţiţi de cei ce-i sărutară, se vor întinde pe stâlpul ocării, nu vor sorbi decât o gură de vin amar, fi-vor aruncaţi, ţepeni, în pământul rece.

Lumea se dă în lături la tropăitul calului Centurionului şi stă locului să se uite la nenorociţii care gâfâie şi năduşesc sub înfricoşetoarea povară. Cei doi Tâlhari se dovedesc mai zdraveni şi mai voinicoşi; dar cel dintâi, Omul Îndurărilor, pas cu pas ai zice că nu va mai fi în stare să-şi poarte piciorul. Istovit de îngrozitoarea noapte, de cele patru cercetări, de chinuitoarele purtări de colo până colo, de pălmuiri, de bătăi, de biciuiri, cu faţa hâdă de sânge, de năduşeală, de scuipături, de cazna acestei de pe urmă istoviri, parcă n-ar mai fi tânărul semeţ care acum câteva zile golise cu biciul spelunca Templului. Frumosu-i chip luminos se pocea acum în zbârcitura spasmului; ochii, roşii de plâns stăpânit, se ascunseseră în găurile orbitelor; pe spinarea-i sfâşiată de vergi, straiele-i se lipeau de jupuituri, sporindu-i chinul; picioarele îi erau mai ostenite ca toate mădularele şi se frângeau sub greutatea trupului şi a crucii. «Duhul e gata, ci carnea e slabă». Iar după priveghiul care fusese începutul agoniei, câte alte lovituri slăbiseră acea carne! Sărutul lui Iuda, fuga prietenilor, frânghia de mâini, ameninţările judecătorilor, istovirile paznicilor, josnicia lui Pilat, urletele de moarte, batjocura sutaşilor şi acest drum cu crucea-n spate, în mijlocul rânjiturilor şi ocărilor celor pe care-i iubeşte.

Cei car-l văd trecând nu-l bagă în seamă - îl duc să-l răstignească: aşa i se cade - ori îi caulă, cel mult, pe cei ce ştiu carte, să le citească slovele de la gât. Mulţi, totuşi, îl ştiu din vedere ori din auzite şi-l arată cu degetul vecinilor, cuminţi şi mulţumiţi. Unii se amestecă în vălmăşagul din coadă, să se desfete până la urmă de priveliştea mereu nouă a morţii unui om; mulţi alţii ar face ca dânşii, de n-ar fi zi cu treabă multă. Cei care prinseseră a nădăjdui în el, acum îl disprețuiesc; pentrucă n-a fost destul de isteţ şi s-a lăsat

prins ca un pungaş oarecare; iar pentru a se da bine pe lângă Preoţi şi pe lângă Bătrânii amestecaţi în alai, îl împroaşcă pe mincinosul Messia, din treacăt, cu câte-o înjurătură bine ticluită. Rari sunt cei care simţeau strângându-li-se inima văzându-l în halul acela, cu tot acel norod după dânsul; fie că-i cuprindea, fără să ştie cine era, mila firească a omului de rând în faţa osânditului; fie că le mai licărea în suflet un strop de dragoste pentru Învăţătorul care-i iubea pe cei săraci, care-i vindeca pe cei betegi, care proorocea o împărăţie cu mult mai dreaptă ca acelea ce istoveau pământul. Dar erau cei mai rari, aceia, şi parcă le era ruşine de înduioşarea lor ascunsă, pentru un om pe care-l socotiseră mai puţin hulit şi mai puternic. Cei mai mulţi rânjeau, paşnici şi mulţumiţi, ca şi cum acel alai de moarte ar fi fost semnalul pentru începutul praznicului de Paşti.

Doar câteva femei cu faţa îmbrobodită veneau în urma tuturor, cam la o parte, plângând; dar căutând să-şi ascundă plânsul ce-ar fi putut să pară vinovat.

N-ajunseseră încă la Poarta Grădinilor, dar nici mult nu mai era până acolo, când iată că Isus, la capătul puterilor, se împiedică, se prăbuşi la pământ şi rămase locului, sub cruce, întins. La faţă se făcuse alb, pe dată, cum e zăpada; pleoapele-i înroşite acopereau ochii; s-ar fi zis că-i mort, de n-ar fi stăruit răsuflarea grea ce i se strecura printre buzele întredeschise.

Toţi se opriră şi o roată ticsită de oameni întindeau feţele şi mâinile spre cel căzut, ţipând cât îi ţinea gura. Iudeii care se luaseră după el de la casa lui Caiafa, se arătau neînduplecaţi.

-Se preface! - strigau. Sculaţi-l!. E un fătarnic!. Să-şi ducă crucea până la urmă. Aşa stă scris la lege. Un picior, ca măgarilor, şi la drum!

Alţii glumeau:

-Ia uitaţi-vă la măreţul Rege care avea să cucerească împărăţiile! Nu-i în stare să ducă nici două grinzi de lemn şi voia să poarte armură. Zicea că-i om, nu glumă; şi când

colo, uite na: femeiuşcă ce leaşină la cea dintâi greutate. Îi punea pe damblagii să umble, iar el nu poate sta-n picioare! Turnați-i printre dinți o cană cu vin, să mai prindă putere!

Dar Centurionul, care era grăbit ca şi Pilat să isprăvească odată cu acea Supărătoare îndatorire, pricepu, drept om învățat cu oamenii ce era, că nenorocitul acela n-ar fi fost în stare să târască până la locul Țestei crucea; şi căută din ochi pe careva, destul de voinic pentru acea greutate. Venea într-acestea de la țară un om din Cirene, zis Simon, care la vederea atâtor oameni strânşi grămadă, se băgase şi el în înghesuială şi cătă cu ochi uimiți şi înduioşați la trupul acela fără vlagă, gâfâind sub cele două grinzi. Centurionul, zărindu-l şi părându-i-se că nu s-ar fi codit, iar pe deasupra şi bine făcut, îl chemă şi-i zise:

-Ia crucea asta şi haide după noi.

Cirenianul, fără să scoată o vorbă, ascultă de poruncă. Poate că de bun ce era la inimă; dar, oricum, de nevoie; că soldații romani, în țările stăpânite de ei, aveau dreptul să silească pe oricine de-a le da ajutor. «Dacă un soldat te pune la o treabă - scrie Arrian - nu cumva să te împotriveşti, ori măcar să cârteşti; că altfel fi-vei ciomăgit.» Despre milostivul care întinse spinarea-i zdravănă de țăran ca s-o uşureze pe-a lui Cristos, nu ştim nimic mai mult; dar ştim că feciorii săi Alexandru şi Rufus au fost creştini; şi este mai mult decât sigur că el i-a creştinat, povestindu-le moartea lui Isus, la care-a stat de față cu de-a sila.

Doi sulițaşi îl sculară în picioare pe cel căzut şi-l îmbrânciră să meargă. Alaiul o porni iarăşi pe sub soarele amiezei. Dar, cei doi Tâlhari mormăiau printre dinți că la ei nimeni nu se gândea, că nu era drept să-i ia povara celui care se prefăcuse că nu mai poate, iar pe-a lor să le-o lase. Era o părtinire prea fățişă, cu atât mai mult că acela, după spusa preoților, era nebănuit mai vinovat decât dânşii. Iar din clipa aceea până şi cei doi tovarăşi de osândă, pizmuindu-l, prind a-l urî pe Isus; şi-l vor înjura când vor fi pironiți, alături, pe crucile duse în spate.

JIDOVUL RĂTĂCITOR

O străveche legendă întretaie aici povestirea Patimilor. E o legendă înflorită în închipuirea creştinilor o mie de ani şi mai bine după moartea lui Cristos, dar ascunde în ea un simbol atât de adânc, încât omenirea n-a mai putut-o uita şi mulţi poeţi, nu unul, şi-au însuşit-o ca s-o învie.

Printre ludeii care-l batjocoreau pe Isus când a căzut, era unul mai vajnic şi mai gălăgios ca toţi. După ce soldaţii, în cele din urmă îl sculară pe nemuritorul muribund, acela-i dădu un ghiont în spate, ţipând:

-Aşa vezi, ia-o la picor!

Cel lovit, după câte povesti ludeul pe urmă, se întoarse şi, prividu-l ţintă, răspunse:

-Iar tu vei umbla până ce mă voi întoarce eu.

Acela, lăsând jos un copil pe care-l ţinea în braţe, se depărtă, şi din clipa aceea bate drumurile pământului, fără să poposească mai mult de trei zile într-un loc, fără să oştenească, fără să poată muri. Unul din mulţii care povestesc că l-au cunoscut, spune că-i «nici prea înalt, nici prea scurt, cam oacheş la faţă, slăbănog, cu ochii duşi în fundul capului şi cu bărbuţa în trei fire»; cunoaşte toate limbile pământului, dar nu vorbeşte decât cu creştinii şi nu se uită la cei ce-i vorbesc. Zice că n-a mai dat prin Ierusalim decât spre a-l vedea nimicit; umblă desculţ, n-are buzunar, nici nu se ştie de unde-i vin banii: dar niciodată nu-i prisosesc. De-i dăruiesc mai mulţi decât îi trebuie dă de pomană pe la calici. Numele-i cel mai cunoscut, căci are o mulţime, e Lepădătorul de Dumnezeu, omul care la îmbrâncit pe Dumnezeu.

Legenda nu-i întărită de niciunul din textele celor dintâi timpuri creştine. Dar e adevărată, de-un adevăr mai înfricoşetor ca cel istoric.

Că în ziua aceea puzderie de ludei au batjocorit istovul şi nenorocirea lui Isus, e lucru mai presus de orice îndoială; precum tot atât e de neîndoios că Cineva rătăceşte încă ţările

lumii, adăstând întoarcerea celui pe care şi l-a tăiat din trup ca pe-un mădular putregăit. Acest Cineva e poporul iudeu, care puțini ani după răstignirea lepădatului se văzu nevoit să se risipească la fel turmei încolțită de foc, prin toate pământurile cunoscute: până azi a rămas pribeag şi fugărit, pretutindeni străin şi bănuit, fără sălaş de poposire, fără țară care să spună că-i a sa, smuls din străvechea-i patrie ce i-a costat atâta sânge pe strămbunii săi. Acestui Cineva care-a răpus viața acelui Veşnic, Omorâtul i-a miluit o nemurire lumească, trupească, vădită, în făptura prăsilei asupra căreia trebuie să cadă din voința mărturisită a părinților sângele lui Cristos. Deoarece acest martor în viață al Patimilor, care duce cu sine pe unde se oploşeşte sulurile Profeților neascultați şi ale Legii trădate, e hărăzit să rămână chezaş al proorocilor ce-au premers cea dintâi pogorâre şi atâta vreme cât nu se închină Fiului născut de-o fecioară din sângele său, va să aştepte cea de-a doua venire.

Jidovul Rătăcitor nu-i deci, cum socotesc mulți, simbolul întregii omeniri îmboldită să bată pe pământ veşnicul drum al veacurilor, afurisită cu blestemul nemuririi, înfierată-n frunte cu o pată roşie, neştearsă, aidoma lui Cain, pentru că şi-a omorât frații. Jidovul Rătăcitor e cu adevărat Jidovul deosebit şi despărțit de restul oamenilor: dar nu-i un singur ins, ci un neam întreg. Neîntrerupta-i dăinuire e aceea într-adevăr miraculoasă a acestei nații, pe care toate noroadele, veacuri după veacuri, au potopit-o şi au spintecat-o, căreia i-a fost luat şi ars bârlogul, care s-a văzut hărțuită şi chinuită ori pe unde a căutat să se ascundă; dar trăieşte totuşi până azi, în graiul şi legea sa, despărțită de celelalte nații, supraviețuitoare a tuturor neamurilor de-o vârstă cu ea, printr-o minune unică în istorie.

Dar acest neam nu s-a pocăit încă şi nu simte aceeaşi scârbă ca Jidovii din legendă, când e vorba să se încarce de bani. Ceva mai mult, şi-a găsit o nouă patrie în aur şi cu mijlocirea aurului grămădit prin casele sale îi stăpâneşte pe cei mai mulți dintre cei ce spun a crede în duşmanul bogaților: ba i-a păcătoşit după chipul şi asemănarea sa.

Astfel, Jidovii săraci, Jidovii desculți, Jidovii nemâncați, Jidovii cu chica păduchioasă ce se pornesc pe fiece an de prin ghetturile scârnave ale Slaviei, spre a cere peste mări şi țări o pâine mai albă şi mai sigură, fără spaima neașteptatului măcel, sunt icoana vie a adevăratului Jidov Rătăcitor, care nu şi-a văzut încă Dumnezeul întorcîndu-se. Un oracol nespus de tainic prezice că Cristos nu se va întoarce pe pământ până ce neamul său nu se va creştina. Iar Jidovul va străbate mereu, cu rânduri multe de buzunare, căile lumii, să adune banii puiați de cei treizeci de sicii ai ludei, până în ziua în care va asculta de străvechea chemare a lui Cristos şi, sătul de-a mai râcii aurul ce cade din orificiul escremental al Satanei, îşi va împărți toate avuțiile pe la calici, spre a-l urma pe acel dumnezeiesc Calic, pe care acum nouăsprezece veacuri nu s-a îndurat să-l miluiască fie măcar cu pomana unei clipe de odihnă.

LEMNUL VERDE

Jalnicul alai, îngroşat tot mai mult de cei fără căpătâi, care în acel ajun de sărbătoare n-aveau altcum să petreacă, îşi urma drumul către Calvar. Femeile, care la început stătuseră în urma osânditului, acum, că nu mai era departe clipa în care nu l-ar fi putut nici măcar atinge, se apropiaseră şi suspinau, îşi arătau lacrimile fără frică de preoţii ce se uitau strâmb la ele.

Isus, uşurat de cruce, putea vorbi acum, şi se întoarse către cele ce plângeau:

-Fiice ale Ierusalimului, nu mă plângeţi pe mine, ci pe voi plângeţi-vă şi pe copiii voştri; căci vor veni zile în care se va spune: Fericite sterpele, fericiţi sânii ce n-au născut, nici n-au hrănit pruncii. Atunci vor prinde a spune munţilor: Prăvăliţi-vă peste noi! Şi dealurilor: Acoperiţi-ne! Că de vreme ce fac toate câte le fac lemnului verde, au ce-i vor face lemnului uscat?

Pătimeşte din tot trupu-i care peste câteva clipe va fi agăţat de spânzurătoare, prins în cuie, cum anină casapul mielul spintecat de grinda prăvăliei. Dar ştie că se va întoarce peste puţine zile să mănânce cu ucenicii săi şi că, la urmă, va pogorî iarăşi să stea cu toţi înviaţii ia veşnicul ospăţ al împărăţiei. Bocetul femeilor e dovadă de dragoste, şi nu le ţine de rău; dar mai degrabă decât să-l plângă pe el, ar trebui să se plângă pe ele, care suferă şi tot mai mult vor suferi; să-i plângă pe copiii lor, care vor vedea semnele, măcelurile şi pustiirile pe care le-a prevestit. Cu gândul la acele zile mult mai apropiate decât socot doctorii ce dau târcoale în preajmă-i, să-i preguste agonia, adaugă o neaşteptată şi înfricoşetoare Fericire la cele de pe Munte.

-Fericite sterpele, căci nu vor pătimi în copiii lor!

Sângele cerut de ludei nu va zăbovi să picure asupră-le; umplea-se-vor de el uliţele acestui târg ce-l azvârle acum Isus pe-un maidan, dincolo de ziduri de parc-ar fi boţ de puroi; iar pârjolul nu va lăsa piatră peste piatră din casa lui Caiafa. Atunci îngroziţii, negăsind scăpare nicăieri, deoarece impresuraţii,

se vor omorî unii pe alții, iar pe afară vor sta tăbărâte, puse pe măcel, legiunile lui Titus, se vor ruga în deznădejde de munții tăcuți să-i scape de săbiile Sicarilor şi ale Romanilor. Şi dealurile, împietrite ca inimile ucigătorilor de zei, nu le vor întoarce îndărăt decât răsunetul urletelor; iar copiii mamelor cădea-vor în bălțile calde de sânge, ce au a răscumpăra măcar în parte sângele lui Cristos.

Pedeapsa se apropie. De-i fac ce-i fac lemnului verde, ce-i vor face oare celui uscat? Lemnul verde e cel încă viu, care stă cu rădăcinile în țărâna jilavă şi simte ploaia pe frunze, păsările pe crengi; e pomul care mai înfloreşte în văpaia soarelui şi în adierea vântului. E pomul bun care dă umbră drumețului, roade pentru foame, crengi pentru frig. E icoana Sfântului ce-şi împarte la toți darurile şi ascunde în scorbura uscată un suflet viu.

Ci Lemnul Uscat e copacul sterp pe care plugarul l-a doborât cu securea; e trunchiul mort ce putrezeşte în ogradă, căci măduva-i e găunoşită, iar scoarța nu-i bună decât de ars în cuptor. E omul netrebnic şi zgârcit, păcătosul ce nu dă roade bune şi în locul duhului viu ascunde în el o scorbură putregăită; iar Judecătorul îl va azvârli, după spusa lui Ioan, în focul ce nu se mai stinge.

Dacă bărbații şi copiii femeilor ludee îl răstignesc pe nevinovatul cel dătător de viață, vai, cum fi-vor pedepsiți răufăcătorii care ucid?

Într-acestea, au ajuns la locul Țestei şi soldații, apucând sapele şi lopețile, prind a face gropile, în care vor ridica crucile.

Centurionul s-a oprit în preajma vechilor ziduri ale cetății în mijlocul verdelui plăpând al grădinilor mărginaşe. Cetatea lui Caiafa nu vrea să vadă cruzimi înăuntrul zidirilor sale; ar pângări altarul îmbălsămat de virtuțile Fariseilor şi ar înduioşa plăpânda inimă a Saducheilor; de aceea se leapădă de osândiții la moarte, mai înainte să moară.

Au poposit pe culmea unui tăpşan care, rotunjit în piatră de var, aduce cu o Țeastă. Acea asemănare pare a hărăzi mai

dinainte locul pentru omor; dar adevărata pricină a alegerii stă în aceea că acolo, pe-aproape, se încrucişează calea laffei cu a Damascului, pe care trec totdeauna sumedenie de drumeţi, de negustori, de ţărani şi de poştaşi; iar crucea, menită să bage spaima în oricine, se cade a fi înălţată pe-un loc din care s-o vadă cât mai mulţi.

Soarele, firavul soare de primăvară, soarele înalt al amiezii scânteie în albeaţa tăpşanului şi în sapele ce taie piatra cu muşcături zăngănite. Prin grădinile din preajmă cele dintâi flori se scaldă în încropirea udă a cerului; păsările cântătoare, tupilate prin cireşi, spintecă cerul cu săgeţile de argint ale ciripiturilor; porumbeii zboară împerecheaţi prin calda pace virgiliană. Ce bine-ar fi de trăit aici, între grădinile stropite din belşug, lângă o fântână, în ţăria mirosului de pământ ce se trezeşte şi se îmbracă iarăşi în podoabe adăstind luna culesului, în tovărăşia unor iubiţi ce iubesc! Zile ale Galileei, zile de tihnă, zile de soare şi prietenie între viile şi apele bălţii, zile de lumină şi libertate, umblate cu cei ce ştiu asculta, încheiate în meritata voioşie a cinei, zile ce păreau veşnice pe cât erau de scurte!

Nu mai ai pe nimeni lângă tine, Isus, zise Cristos. Aceşti soldaţi ce-ţi aştern înspăimântătorul pat, aceşti tâlhari care te bârfesc, aceşti câini ce-ţi adastă sângele, nu-s decât umbre ieşite din marea umbră a lui Dumnezeu. Singur eşti, precum fost-ai şi peste noapte. Nici nu luminează pentru tine acest soare, ce încălzeşte spinările celor ce te ucid. Nu mai ai nici o zi înainte-ţi; drum nu mai ai de străbătut: ispăvi-ţi-s'a pribegia; de-acum te vei putea odihni şi tu: astă Căpăţână de piatră ţi-e popasul de pe urmă. Aici, peste câteva ceasuri, răsuflarea ta înlănţuită fi-va smulsă din temniţa cărnii.

Chipul omenesc al Dumnezeului e ud de sudoare îngheţată. Loviturile de sapă îi ciocănesc capul, de parcă l-ar izbi; soarele care atâta i-a plăcut, icoană a Tatălui drept chiar şi cu cei nedrepţi, îi orbeşte acum ochii şi-i înăspreşte usturimea pleoapelor. Simte prin tot trupul o lâncezeală, un tremur, o dorinţă de odihnă, căreia-i ţine piept din tot sufletul - n-a făgăduit

oare să pătimească orice va fi nevoie, până la capăt? - şi, totodată, i se pare că-i iubeşte cu o duioşie şi mai cotropitoare pe cei ce-i părăseşte, chiar pe cei ce se istovesc ca să-l omoare. Iar din adâncul sufletului, părând cânt de izbăvirea trupului frânt şi istovit, i se încheagă pe buze cuvintele pe care nu le vom uita niciodată:

-Tată, iartă-i, că nu ştiu ce fac!

Rugă mai dumnezeiască decât aceasta nicicând nu s-a înălţat la cer de când trăiesc oamenii şi se închină. Nu e ruga unui om,

ci a unui Dumnezeu către un Dumnezeu. Oamenii care nu iartă nici nevinovăţia nevinovaţilor, nu şi-au închipuit vreodată, mai înainte de ziua acea, că s-ar putea implora iertarea celor care ne ucid. Iertare chezăşuită de prostie, dar totuşi, cu mult mai presus de puterea firească a omului, atunci când nu e silnicită de harul dumnezeisc, ori schimbată prin imitarea lui Cristos.

Căci nu ştiu ce fac. Motivarea restrânge amploarea iertării, dar e cerută de trebuinţa de-a nu ierta fără chezăşia căinţei răul din tot sufletul voit. Prostia oamenilor e atât de nemăsurată, că cei mai puţini dintre ei îşi dau seama într-adevăr ce fac. Păcătoşenia din născare, învăţul, năravul, patimile ce se nasc şi se satură în negura sângelui, ne îmboldesc faptele. Voinţa se supune orbeşte, chiar şi în simulacrul poruncii; conştiinţa se iveşte la urmă de tot, când nu mai rămâne decât scrumul şi ruşinea.

Isus propovăduieşte ceea ce erau ţinuţi să ştie: dar câţi ştiau? Până şi ai săi, singurii în stare de-a şti că Isus era Cristos, fuseseră covârşiţi de spaima să nu piardă cumva această din urmă zi de viaţă: până şi ei, fugind, dovediseră a nu şti ce fac. Cu atât mai puţin ştiau Fariseii cei cu frica în sân, să nu-şi piardă întâietatea. Doctorii fricoşi să nu-şi piardă hatârurile, bogaţii fricoşi să nu-şi piardă banii, Pilat fricos să nu-şi piardă locul - şi cu atât mai puţin ludeii aţâţaţi de mai-marii lor, soldaţii ascultători de cei ce le porunceau. Nimeni dintre dânşii nu ştie cine-i Cristos, nici ce-a venit să facă, nici din ce pricină-i omorât.

Câţiva vor afla, dar la urmă, târziu; şi vor afla prin mijlocirea târzie a celui pe carc-l omoară.

A întărit, în clipa sfârşitului, cea mai dumnezeiască şi grea dintre învăţăturile sale - dragostea de duşmani - , aşa că poate întinde mâinile sub piroane. Crucile au fost ridicate: le proptesc cu bolovani, să nu se prăbuşească sub povară şi astupă gropile cu pământul pe care-l bătătoresc cu picioarele. Femeile din Ierusalim se apropie de osândit cu o cană. E un amestec de vin, de smirnă şi tămâie, născocit de milostenia călăilor pentru adormirea suferinţei. Căci tocmai cei ce-l canonesc se prefac, drept ultima ocară, a le fi milă de cel care pătimeşte: şi cred, golindu-i de-o picătura, a dobândi cu chipul acesta drept mai mare de a-l face să înghită restul potirului morţii. Dar Isus numai ce gustă băutura amară ca fierea, o dădu la o parte. Un singur cuvânt i-ar fi priit mai bine ca vinul acelei alinări: dar în ziua aceea s-a dovedit în stare să rostească acel cuvânt numai unul din Tâlhari pe care-l târâseră pe Ţeastă cu Isus.

Tămâia şi smirna pe care i-o întindeau azi n-avea acelaşi miros cu tămâia şi smirna pe care i-o aduseră, în Staul, Magii veniţi din depărtările Răsăritului. Iar în locul aurului ce lumina negura murdară a colibei, licăreşte fierul sur al cutelor ce aşteaptă să se implânte în sânge. Iar acel vin, părând otrăvit de amar ce era, nu era focosul vin al nunţii din Cana, nu era vinul pe care-l băuse cu o seară mai înainte, cald şi roşu; ca sângele ce gâlgâie dintr-o rană.

PATRU CUIE

Pe culmea tăpşanului Ţestei, cele trei Cruci, înalte, mohorâte, cu braţele desfăcute asemenea unor uriaşi gata să se îmbrăţişeze, tronează pe zarea largă a văzduhului drăgostos al primăverii. Nu fac umbră; ci-s tivite jur-împrejur de pâlpâirea sclipitoare a soarelui. E-atât de nespusă frumuseţea lumii în acea zi, în acel ceas, că nu-ţi vine să te gândeşti la chinurile morţii; oare n-aţi putea să înfloriţi acele grinzi de lemn cu florile câmpului, să atârnaţi de la una la alta ghirlande de frunze noi, să îngropaţi spânzurătorile în ziduri de verdeaţă, să staţi în umbra lor, fraţi împăcaţi şi binevoitori, în aţipirea după-amiezei?

Ci Preoţii, Scribii, Fariseii, sadicii, răzbunătorii, adunaţi acolo să-şi aţâţe pofta de mâncare cu priveliştea celor trei agonii, frământă pământul de nerăbdare şi îmboldesc cu tot felul de născociri încetineala Romanilor.

Centurionul dă o poruncă. Doi sulițaşi se apropie de Isus şi-l despoaie cu mişcări repezite şi bădărane de tot ce-avea pe el. Răstignitul va să fie gol de tot: ca cel care intră în baie, zice un vechi cărturar.

De îndată ce-l văd aşa, îi trec două şţreanguri pe după subsuori şi-l aburcă pe Cruce. La jumătatea trunchiului e un piron ce ţine loc de rezemătoare; iar trupul va să afle în el sprijin dureros. Alt soldat, rezemând scara pe unul din braţele curmezişe, se suie cu ciocanul, apucă mâna care-a vindecat leproşii, care-a mângâiat părul copiilor, o întinde pe lemn şi bate un cui în mijlocul palmei. Cuiele sunt destul de lungi, cu măciulia bine crestată, să nu lunece muchea ciocanului. Meşterul, învăţat pe loc, dă o lovitură ce străpunge pe dată carnea; pe urmă alta, încă una, să intre zdravăn vârful, să nu rămână pic de cui afară. Oleacă de sânge ţâşneşte din mâna găurită pe mâna ciocanului; ci harnicului meşter nu-i pasă şi loveşte de zor în plăpândul maiu, cu sete, până ce rostuieşte treaba cumsecade. Atunci se dă jos, să pironească şi cealaltă mână.

Toți au amuțit, în nădejdea să audă urletele blestematului. Ci Isus tace în fața călăilor, precum tăcut-a în fața judecătorilor.

E rândul picioarelor acuma. Treabă ce se poate face de jos, căci crucile romane nu-s prea înalte; așa că de lasă mai multă vreme trupurile osândiților spânzurate, pot da peste ele câinii și șacalii, să le scormonească măruntaiele și-apoi să le mănânce.

Țintuitorul frânge genunchii lui Isus, pentru ca laba picioarelor să se lipească bine-ntinsă pe lemn; și luând măsură, pipăind în ce fel să-și facă loc printre două oscioare vârful de fier, repede o lovitură în laba celui dintâi picior și întărește cuiul până ce nu se mai clatină deloc. La fel i-l pironește pe celălalt; pe urmă cată în sus, cu ciocanul în mână, să vadă de n-a uitat ceva, de și-a isprăvit treaba după șartul meseriei. A uitat tăbliță pe care-o luaseră de la gâtul lui Isus și-o aruncaseră pc jos. O ia, apucă iar scara și cu două ținte o prinde în creștetul trunchiului crucii, deasupra capului încoronat cu spini.

În sfârșit se dă jos, azvârle ciocanul și cată să vadă de și-au isprăvit și tovarășii treaba. Tâlharii au fost orânduiți așijderea, și Crucile, toate trele, își arată ofranda lor de carne. Soldații se pot odihni, pot să-și împartă straiele; că de-acuma cei de acolo n-o să mai aibă nevoie de straie. Straiele erau procopseala călăilor și aveau dreptul la ele după lege. Patru erau sulițașii cărora li se cuveneau veșmintele lui Isus; așa că le-mpărțiră în patru. Mai rămânea sumanul care era fără cusătură, țesut dintr-o bucată. Păcat să-l taie; că pe urmă, nici unul nu și-ar mai fi făcut treaba cu el. Ci unul, vechi jucător de zaruri, găsi leacul. Scoase zarurile, le aruncă în coif ca săgetătorii porumbiței din Virgiliu și sumanul fu jucat în zaruri. De-acuma Regele Iudeilor nu mai are pe lume decât spinii cununei, pe care i-au lăsat-o pe cap, spre mai mare batjocură.

Totul e isprăvit; picăturile sângelui i se preling domoale din mâini în țărână, iar broboanele prelinse din picioare

sapă brazde roşii în socul crucii. De-acum nu va mai fugi; gura-i plină de afurisenii va fi căscată uite-uite de moarte; va rămâne goală de vorbe, cât lumea şi pământul. Ucigaşii pot fi mulţumiţi de ei şi de răstignitorii străini. Cel care înciuma poporul, duşmanul Templului şi al Negoţului e ţintuit cu patru cătuşe zdravene pe stâlpul batjocurii. Mărimile Ierusalimului chiar din seara aceasta vor putea dormi somn mai liniştit.

O larmă de rânjete drăceşti, de urlete voioase, de batjocuri sfâşietoare prinse a zburătăci peste înghesuiala ce se împănează de jur-împrejurul Ţestei. Uite-o colo bufniţa cobitoare, ca bufniţa ţintuită cu aripile întinse pe uşa plugarului.

Calicul care voia doar un suman, acu stă gol; pribeagul care n-avea piatră drept căpătâiu, are azi căpătâiu de lemn; şarlatanul care înşală lumea cu mâinile lui, nu mai are mâinile slobode să frământe noroiul care le dă orbilor vederea; Regele are drept tron un piron tare de lemn; cel ce-a hulit Ierusalimul e spânzurat în marginea sfintei cetăţi; învăţătorul atâtor ucenici are drept singuri tovarăşi doi Tâlhari care-l înjură şi patru soldaţi care cască de urât.

Cheamă-i pe Tatăl tău să te scape, ori niscai îngeri să te ia de-aici, să ne fugărească cu săbii de foc. Întrucât atunci vom crede şi noi c-ai fost Cristos şi ne vom îngropa obrajii în pulbere, să ne închinăm ţie.

Iar unii dintre Preoţi, dând din cap, ziceau:

-Tu, cel ce dărâmi Templul şi-n trei zile îl faci la loc, scapă de poţi! Dacă într-adevăr Fiul lui Dumnezeu eşti, dă-te jos de pe cruce!

E un îndemn aducător aminte de îndemnul Satanei în Pustiu. Şi aceia, la fel Satanei, vor să vadă o minune. În atâtea rânduri i-au cerut un semn! Semn mare ar fi de-ai izbuti să smulgi cele patru cuie, să te dai jos de pe cruce; de-ar străfulgera în văzduh tăria Tatălui, care să ne săgeteze ca pe nişte ucigători de zei. Că bine vezi că piroanele-s zdravene şi nu se urnesc, că nimeni nu se arată din cer ori de pe pământ să-ţi vină într-ajutor.

De-a valma îl batjocoreau Scribii, Bătrânii, până şi soldaţii care n-aveau nimic de împărţit cu el, până şi Tâlharii care pătimeau totuşi ca şi dânsul.

-I-a mântuit pe alţii, dar pe el nu se poate mântui! Ce, nu-i oare Regele Israelului? De-i Cristos, Alesul lui Dumnezeu, coboare de pe cruce, să vedem cu ochii noştri şi să credem. Are încredere în Dumnezeu; dacă Dumnezeu vrea să-l aibă cu tot dinadinsul, mântuiască-l acum; de unde nu, la ce bun a mai spus; Eu sunt Fiul lui Dumnezeu?

A spus răspicat c-a venit pe lume să aducă viaţa; iar acum nu-i în stare să scape singur de la moarte! S-a lăudat că-i Fiul lui Dumnezeu; ci Dumnezeu nu se urneşte să-şi smulgă copilul cel mai mare de pe furcă. De-i aşa n-a spus decât minciuni; nu-i adevărat c-ar fi mântuit pe cineva; nu-i adevărat că Dumnezeu îi e tată; iar de-a minţit întru aceasta, n-a spus decât minciuni, totdeauna; să-şi merite soarta. Nu mai era nevoie de-această dovadă; dar şi dovada de pe urmă a ieşit la iveală, limpede în văzul oricui; astfel că mai împăcat de-aşa nu ne-ar putea fi sufletul. În clipa de faţă, dacă minunea s-ar fi putut întâmpla, n-ar mai sta spânzurat colo să pătimească: ci gol e cerul, iar soarele, opaiţul lui Dumnezeu, ne luminează de-una, să i se poată vedea mai bine strâmbătura feţei şi gâfâiala pieptului.

Ce păcat că Romanii nu îngăduie străvechea noastră osândă pentru nelegiuiţi; că ne-am fi vărsat necazul mai abitir, unul, câte unul ucigându-te cu pietre; fiecare dintre noi şi-ar fi făcut gustul ochindu-te în cap cu bolovanii bine ciopliţi, să te umple de vinătăi, de zdrobituri, de sânge, să te îmbrace într-un suman de pietre, să te-ascundă sub un munte de bolovani. Odinioară, în faţa adulterei, i-am lăsat din mână; dar azi nici unul n-ar fi dat îndărăt; ai fi plătit şi pentru Sine şi pentru aceea. Nici crucea nu-i rea: dar nu-i cine ştie ce desfătare pentru cei care privesc. Dacă cel puţin străinii aceştia ne-ar fi lăsat să dăm şi noi odată cu ciocanul! Nu spui nimic! Ţi-a pierit pofta de-a propovădui?

Nu te poţi da jos? De ce nu binevoieşti să ne botezi şi pe noi? De vrei să te-ndrăgim, dovedeşte-ne mai întâi că

Dumnezeu ține la tine până într-atâta, că face marea minune să le smulgă din gheara morții!

Ci dumnezeiescul țintuit tace. Sfâşierea frigurilor ce prind a-l scutura, nu-i atât de cumplită ca vorbele fraților care-l răstignesc a doua oară pc crucea înspăimântătoarei lor neştiințe.

DISMAS

Hoții ce fuseseră răstigniți odată cu Isus prinseseră a-i arăta colții încă de pe drum, atunci când îl uşurară de povara crucii. De ei nu-i păsa nimănui; deşi trebuiau să moară la fel, de aceeaşi moarte, erau trecuți cu vederea: pe celălalt îl chinuiau; dar cel puțin îl băgau în seamă; toți erau cu ochii pe el, dădeau fuga pentru el, de parc-ar fi fost singur. Pentru dânsul se înghesuia tot acel norod de lume în urmă-le - oameni cu greutate, cărturari şi bogătaşi - pentru dânsul boceau femeile, ba până chiar şi Centurionului îi era milă. Căci era Regele sărbătorii, el, acel şarlatan care colindase satele, iar acuma robise gândurile tuturor, de parc-ar fi fost rege cu tot dinadinsul. Cine mai ştie de-ar fi avut ei parte de vinul cu smirnă, dacă acela nu s-ar fi codit să-l soarbă.

Dar unul din ei, când auzi marile vorbe rostite de tovarăşul cel pizmuit - iartă-le lor că nu ştiu ce fac - amuți de-odată. Acea rugăciune era atât de nouă pentru el, trezea în el simțiri atât de străine de sufletul, de întreaga-i viață, că-l întoarse pe negândite la vârsta cea mai uitată, la anii copilăriei, când era şi el nevinovat, pe când ştiuse că e un Dumnezeu căruia i se putea cere pace, aşa precum cer calicii pâine pe la porțile înstrăinaților. Dar în nici un colțişor de suflet, după câte-şi aducea aminte, nu descoperea o rugăciune ca aceea, atât de neobişnuită, atât de nelalocul ei pe buzele unui om care-i gata să fie omorât. Şi totuşi, acele cuvinte de necrezut găseau în inima uscată a Hoțului o îmbinare cu ceva în care-ar fi voit să creadă, mai ales în acea clipă în care se pregătea să se înfățişeze unui Judecător mai grozav ca cel de prin județele omeneşti. Rugăciunea lui Isus află nebănuită îmbinare cu gânduri pe care acela nu le-ar fi putut mărturisi prin viu graiu, dar care, când şi când, i se păreau asemeni unor străfulgerări în negura ursitei sale. Îşi dăduse oare totdeauna seama de faptele ce săvârşise? Iar oamenii se gândiseră la el, făcuseră pentru el ce s-ar fi cuvenit să facă, spre a-1 dezbăra de năravurile rele?

Se aflase oare cineva pe lume care să-l iubească cu adevărat? Care să-i fi dat de mâncare atunci când îl încolțea foamea, o haină când îi era frig, un cuvânt de prietenie când se iveau în sufletu-i înrăit şi stingher ispitele? De-ar fi avut puțină pâine şi o fărâmă de iubire mai mult, ar fi săvârşit oare fapta care-l îmbrâncise pc cruce? Nu era oare şi el dintre cei care nu ştiu ce fac, întunecați de nevoie, părăsiți printre patimile pânditoare? Nu erau oare Hoți de seama lui Leviții, care precupețeau ofrandele, Fariseii carec înşelau văduvele, Bogații care prin camătă neomenească sugeau sângele celor lihniți? Aceia îl osândiră la moarte: dar la urma urmelor, ce drept aveau să-l ucidă, de vreme ce niciodată nu făcuseră nimic spre a-1 mântui şi se pângăriseră în aceleaşi nelegiuiri ca şi dânsul?

Acestea toate le gândea Tâlharul în inima-i răvăşită, în vreme ce adăsta să-l spânzure şi pec el. Apropierea morții - ce moarte!; acea rugăciune nebănuită a unui om care nu tâlhărise, dar avea să îndure aceeaşi osândă ca tâlharii; ura ce schimonosea mutrele acelor oameni care-i osândiseră şi pe el, frământau sărmanu-i suflet obidit şi i-1 înduplecau la înduioşiri pe care nu le mai cunoscuse decât în copilărie, la simțăminte cărora nu ştia să le spună pe nume, dar care s-ar fi putut asemui cu pocăința şi înduioşarea.

După ce fost-au răstigniți toți trei, celălalt Hoț, deşi chinuit de piroane, se apucă iarăşi să-i ocărască pe Isus. Prindea şi el să-l împroaşte din gura-i înfundată de păr îmbăiat, cu sfidarea ludeilor:

-Eşti ori ba Cristos? Atunci mântuieşte-te pe tine şi pe noi!

De-ar fi fost cu adevărat Fiu al Lui Dumnezeu, nu s-ar fi gândit să-i scape şi pe tovarăşii săi de năpastă? De ce nu se milostivea? Aşadar, dreptate aveau cei de jos, era şarlatan, copil al nimănui, lepădat, afurisit. Iar ocara înciudatului Tâlhar era întărită parcă de ciuda unei nădejdi înşelate. O nădejde ce-abia-i licărise în suflet, ca un vis mincinos de scăpare miraculoasă. Dar deznădăjduitul trage nădejde chiar şi în ce nu se poate întâmpla; iar acea dezamăgire i se părea a fi trădare.

Ci Tâlharul cel Bun, care de mai multă vreme-l asculta şi asculta ce urlau ceilalți turbați de jos, întoarse capul spre tovarăş:

-Nu ți-e frică nici de Dumnezeu, ție care te afli chinuit aici de-acelaşi canon? Că noi drept e să ne primim osânda faptelor noastre; dar n-a făcut nici un rău, nimănui.

Tâlharul, prin îndoiala vinovăției sale a ajuns la credința nevinovăției tainicului iertător ce-i stă alături. Noi am săvârşit fapte - nu vrea să le zică nelegiuiri - pe care oamenii le pedepsesc; pe câtă vreme acesta n-a făcut nici un rău nimănui"; şi totuşi e pedepsit la fel: de ce-l ocărăşti? Nu ți-e frică să te pedepsească Dumnezeu că l-ai batjocorit pe-un nevinovat?

Şi-i veneau iar în minte toate câte le auzise povestindu-se despre Isus; puține lucruri, şi pentru el, nelămurite. Dar ştia că vorbise despre o împărăție a păcii şi că el însuşi avea să se întoarcă spre a o cârmui. Atunci, într-o pomenire de evlavie, ca şi cum ar fi invocat contopirea acelui sânge ce picura din mâinile de ucigaş cu cel picurat din mâinile celui nevinovat, izbucni în aste cuvinte:

-Isuse, adu-ți aminte de mine, când vei veni în împărăția ta!

Am pătimit laolaltă; nu-l vei mai cunoaşte pe cel ce-a stat pe crucea de-alături; pe singurul care le-a apărat, în vreme ce toți te ocărau?

Iar Isus, care nimănui nu-i răspunsese, aplecă fruntea cât putu spre Tâlharul cel milos şi-i răspunse:

-Adevăr grăiescu-ți că fi-vei azi în Rai cu mine.

Nu-i poate făgădui nimic din cele pământeşii: ce i-ar folosi să fie desferecat de pe cruce, să sec mai târască vreo câțiva ani, plin de răni şi de nevoi, pe drumurile lumii? De altfel, nici n-a cerut ca celălalt să fie scăpat de la moarte, i-ajunge să nu-l uite după ce va muri, de se va întoarce în slavă, Isus, în schimbul vieții trupeşti şi pieritoare, i-o făgăduieşte pe cea veşnică, Raiul: şi fără zăbavă: «chiar azi».

A păcătuit; în ochii lumii a păcătuit greu de tot. Le-a luat bogaților un dram din avuția lor; poate c-a furat şi de pe la

săraci. Dar Isus s-a arătat totdeauna față cu cei păcătoşi, atinşi de-o boală mai cumplită ca bolile trupeşti, de-o părtinire cu care nu s-a lăudat niciodată, dar pe care nici n-a voit să şi-o ascundă. N-a venit el oare ca să aducă îndărăt în adăpostul cald al staulului, oaia răzleţită prin mărăcinişul ţarinei? Răii au nu-s ei destul de pedepsiţi de însăşi nelegiuirea lor? Iar cei care se socot drepţi şi-i osândesc, nu-s oare adesea mai păcătoşiţi ca aceia? Nici nu îi iartă pec toţi. Ar fi o altă nedreptate, mai sfântă ca cealaltă, dar nedreaptă. Ci o singură vorbă de pocăire, un singur cuvânt de căinţă i-ajunge. Rugăciunea Tâlharului ajungea ca să-i înduplece iertarea.

Bunul Tâlhar e cel din urmă om pe care l-a convertit Isus, în vremea în care mai îmbrăca încă trupu-i de carne.

Despre acela mai multe nu ştim; doar numele, păstrat de un text apocrif. Biserica l-a primit printre sfinţii săi, pe temeiul acelei făgăduinţe a lui Cristos, sub numele de Dismas.

ÎNTUNERICUL

Răsuflarea lui Isus se făcea tot mai gâfâită. Pieptul i se umflă în opintiri canonite, ca să soarbă un strop de aer mai mult; capul îi zvâcnea de usturimea cuielor; inima-i bătea cu răbufneli înțepte ce-l zguduiau, mai-mai să-l smulgă de pe cruce; frigurile însetate ale răstigniților îi ardeau toate mădularele, de parcă sângele din vine i s-ar fi schimbat în foc. Trupul încordat în acea înțepenire istovitoare, pironit în grinzi fără îndemâna de-a se mai întoarce pe-o coastă, ținut de mâinile ce se sfâșiau slăbindu-le cât de cât, iar de le tine mereu în sus osteneau din cale-afară mijlocu-i supt și biciuit; acel trup tineresc și îndumnezeit care în atâtea rânduri pătimise, căci închidea un suflet prea mare, era prefăcut acuma în rug de durere, pe care ardeau toate durerile lumii.

Răstignirea era într-adevăr, după mărturia unui retor călău ucis înainte de Cristos, cea mai cruntă și mai năprasnică dintre schingiuiri. Cea care dădea pătimiri mai sfâșietoare și mai prelungi. De se ivea tetanosul, o îndurătoare sfârșeală grăbea moartea; dar erau unii care nu-și dădeau sufletul, pătimind tot mai amarnic până a doua zi; și chiar nici atunci. Setea frigurilor, încercarea inimii, înțepenirea vinelor, zgârcirea mușcilor, amețeala și zvâcniturile capului, groaza sfâșietoare și mereu sporită nu erau în stare să-i răpună. Dar cei mai mulți, după trecere de douăsprezece ceasuri își dădeau sfârșitul.

Sângele din cele patru răni ale lui Isus se închegase jur-împrejurul măciuliilor de fier; dar cea mai plăpândă mișcare făcea să gâlgâie alte șiroae, ce se prelingeau încete de-a lungul crucii și picurau pe jos. Capul i se aplecase de înțepenirea gâtului într-o parte; ochii, ochii muritori în care se înfățișase Dumnezeu să privească pământul, se înecau în sticlirea agoniei; iar buzele vinete, crăpate de plâns, uscate de sete, strânse de greoaia răsuflare, păstrau urmele

celei din urmă sărutări, urmele sărutării ciumate, semnele sărutării lui Iuda.

Asfel moare un Dumnezeu care i-a scăpat de boli pe slăbănogi, care le-a dat apa vieții celor însetați, care i-a trezit pe morți de pe târgi şi din morminte, care l-a făcut să umble pe cel încremenit în dambla, care-a izgonit demonii din sufletele îndobitocite, care-a plâns cu plângătorii, care i-a făcut să se mai nască odată pe cei răi, în loc să-i pedepsească şi care a propovăduit în graiu de poezie, cu dovezi de minuni, acea iubire neprihănită, pe care freneticii libidinoşi, tolăniți în somn şi sânge, n-ar fi fost niciodată în stare s-o descopere. A vindecat rănile şi rănitu-i-au trupul lui cel neatins; i-a iertat pe răufăcători şi-i răstignit nevinovat de răufăcători, între făcătorii de rele; i-a iubit pe toți oamenii în neştire, chiar şi pe cei care nu-i meritau dragostea, iar ura l-a pironit aci, unde ura e pedepsită şi pedepseşte; a fost mai drept ca dreptatea; iar ca să-i năpăstuiască pe el, săvârşitu-s-a cea mai vicleană nedreptate; a mânat vitele păcătoase pe calea sfințeniei şi a căzut în gheara înjositorilor şi a demonilor; adus-a viața şi-i dau pe ea moartea cea mai de rând.

De toate acestea era nevoie pentru ca oamenii să poată învăța iarăşi drumul Răului Pământesc; să urce iarăşi, de la îmbătata-le dobitocire, la îmbătarea Sfinților; să învie din înțepenita-le bestialitate ce pare viață şi e moarte, întru măreția Împărăției din Ceruri.

Închine-se mintea în fața tainei de nepătruns a acestei nevoi, ci inima oamenilor nu uite niciodată cu ce preț fost-a plătită nespus de marea noastră îndatorare. Vreme de nouăsprezece ori câte o sută de ani oamenii renăscuți întru Cristos, vrednici să-l cunoască pc Cristos, de a-l iubi pe Cristos şi de-a fi iubiți de Cristos, plâns-au măcar odată în viața lor pomenirea acelei zile şi acelei pătimiri. Dar toate lacrimile noastre strânse la un loc în marea amară, nu răscumpără o singură picătură din cele ce se prelinseră, roşii, grele, pec locul Țestei.

Un rege barbar al unor barbari, rostit-a cuvântul cel mai tare ce-a ieşit vreodată din gură creştinească, la gândul acestui sânge. Îi citeau lui Clodoveu povestea Patimilor, iar cruntul rege suspina şi lăcrima, când de-odată, nemaiputându-se stăpâni, apucând mânerul spadei, strigă: Ah, de ce n-am fost eu acolo cu Francii mei! Cuvinte copilăroase, cuvinte de soldat şi de om sângeros, care contrazic spusele lui Isus către Petru între Măslini, dar frumoase, cu toată frumusețea absurdă a unei iubiri curate şi bărbătoase. Căci nu-i de-ajuns a-l plânge pe cel care n-a dat numai lacrimi; ci-i nevoie să ne luptăm pentru el. Să ne războim, în noi, cu tot ceea ce ne desparte de Cristos; să-i înfruntăm în mijlocul nostru pe toți duşmanii lui Cristos.

Căci dacă mai târziu milioane de oameni plâns-au la gândul acelei zile, în Vinerea aceea, în preajma Crucii, toți - afară de Femei - râdeau. Iar cei care râdeau n-au murit toți, ci lăsat-au copii şi nepoți şi mulți dintre aceştia sunt botezați, dar râd şi azi, alături de noi; iar urmaşii lor vor râde până-n Ziua în care Unul singur va putea râde. Dacă plânsul nu poate spăla sângele, ce osândă putea-va ispăşi acel înspăimântător râs?

Priviți-i deci încă odată pe cei care râd în jurul crucii pe care Cristos e muşcat de dureri!

Iată-i colo, îmbulziți pc coastele Țestei, ca o turmă de țapi încurați de ură. Priviți-i bine, căutați în ochii lor, unul câte unul; îi veți cunoaşte pe toți, căci sunt dintre cei care nu mor niciodată.

Vedeți-i cum întind boturile adulmecânde, gâturile cioturoase, nasurile gheboase şi coroiate, ochii hrăpăreți ce zvâcnesc pe sub sprâncenele stufoase. Băgați de seamă ce hâzi sunt în mişcările lor nestânjenite de neostoită cainitate. Numărați-i bine, că trebuie să fie toți, leiți cu cei pe care-i cunoaştem, frați cu cei care-i întâlnim zi de zi pe ulițele noastre. Nu lipseşte nici unul.

În față stau Bonzii cu burțile doldora, cu inimile şoricoase, cu urechile late ticsite de mărăcinii părului, cu gurile lor cât

şura şi buzoase, schimbate uneori în cratere de înjurături. Cot la cot cu ei stau Scribii neobrăzaţi, puchioşi şi buboşi, cu faţa de-un galben escremental, petecari de minciuni, râgâitori de puroiu şi cerneală. Apoi Epulonii ce-şi mână din urmă obscena graviditate a maţelor teancuri-teancuri, dobitoace speculând foamea, îngrăşate pe vremuri de foamete, convertind în numerar răbdarea săracilor, frumuseţea copilelor, sudoarea robilor. Şi spurcaţii Zarafi pricepuţi în târguieli oprite de lege şi în şarlatănii, trăind ca să înşface şi să seducă; şi băţoşii Legişti, nărăviţi să siluiască Legea împotriva nevinovăţiei, iar în spatele trufaşilor stâlpi ai societăţii, droaia de trepăduşi puşi pe jaf, de borfaşi, de haimanale spurcate la vorbă, de orbeţi plângăcioşi, de nemâncaţi zdrenţăroşi: drojdia hămesită ce mănâncă pe sub mese şi mârâie printre picioarele celor care nu-i întind o îmbucătură ori un brânci.

Aceştia sunt veşnicii duşmani ai lui Cristos, părând azi voioşi coribanţi ai unei josnice saturnale, vărsând pe faţa lui Cristos scuipatul molipsitor, balele greu mirositoare, drojdiile murdare ale sufletului din ei. Careva poate că astă-noapte a chefuit, iar cu o zi mai înainte a jurat mincinos ca să stoarcă ce nu i se cuvine: poate că altul a procreat un bastard, a cântărit cu balanţe măsluite, i-a spus nu celui care plânge.

Astă spumă vâscoasă de omenire murdară şi hoaţă, răbufneşte din latrina inimii disprețul său pentru cei care-o mântuie, turbă împotriva celui care iartă, îşi năpusteşte batjocura asupra Cristosului ce pătimeşte pentru dânsa, asupra Cristosului ce moare pentru ea. Niciodată ca în ziua aceea nu s-a ciocnit cu mai multă îndârjire în antiteza unei prăbuşitoare tragedii, binele şi răul, nevinovăţia şi păcătoşenia, lumina şi întunericul.

Ci s-ar fi zis că firea însăşi voia să ascundă grozăvia acelei privelişti. Cerul, care stătuse senin toată dimineaţa, se întunecă de-odată. O negură groasă, de parc-ar fi ieşit din smârcurile Iadului, se ridică pe după dealuri şi, încet-

încet, se răsfiră prin toate ungherele zării. Un stol de nori negri se dădu pe lângă soare, pe lângă acel plăpând şi luminos soare de april, care încălzise mâinile ucigaşilor; îl încercui, se năpusti asupră-i şi la urma urmelor îl acoperi într-un zăbranic des de neguri. «Iar până într-al noulea ceas, toată partea locului rămase în întuneric».

LAMMA SABACTANI

Mulți, speriați de ivirea acelei tainice întunecări, fugiră de pe tăpşanul Țestei şi se întoarseră acasă amuțiți. Dar nu toți. Văzduhul era liniştit; nu ploua încă, iar prin negură tot se mai zăreau înălbind cele trei trupuri spânzurate. Voiau să se sature până la urmă de acea agonie: de ce să golească teatrul mai înainte ca drama să se isprăvească eu cei de pe urmă strigăt?

Cei rămaşi locului trăgeau cu urechea prin negură să audă: nesuferitul protagonist nu cumva întretăia cu vreo vorbă horcăitura gemetelor?

Pătimirea Răstignitului sporea clipă cu clipă. Trupu-i firav din născare, hărăzit de încordarea celor de pe urmă luni, răvăşit de războirea de astă nopate, istovit de chinurile ceasurilor din urmă, nu mai putea, iar duhu-i pătimea şi mai mult ca trupul sfâşiat, care-l mai înlănțuia pentru puțină vreme. I se părea că-i părăsiseră pe veci, că sufletu-i de copil dumnezeiesc îmbătrânise deodată, cu o bătrânețe fără aduceri aminte. Toți erau departe de el: tovarăşii anilor buni, părtaşii duioşiei şale, săracii care se uitau drăgostoşi la el, copiii care întindeau capul la alintările sale, vindecații ce nu mai erau în stare să se despartă de dânsul, ucenicii cărora le înjghebase suflet nou. În preajma lui Isus nu mai stăruia decât o droaie de canibali îndrăciți, care-i aşteptau moartea bârfind.

Doar femeile nu-l părăsiseră, într-un colț, departe de Cruce, fiindu-le frică de cei care urlau, Maria, mamă-sa, Maria Magdalena, Maria lui Cleopa, Solomeea, mama lui Iacob - poate că şi Ioana lui Cuza, cu Maria - îi privegheau înspăimântate sfârşitul. Mai avu tăria să-i încredințeze lui Ioan moştenirea cea mai scumpă şi sfântă din câte lăsa pe lume: Fecioara îndurărilor. Ci pe urmă, prin zăbranicul de lacrimi nu mai văzu pe nimeni şi se crezu singur cu moartea, precum singur fusese în clipele cele mai înălțătoare ale vieții sale. Unde era acel Tată milos şi binevoitor, căruia-i vorbea cu credința răspunsului şi a ajutorării?. De ce

nu-l ajuta, arătându-i un semn al coborârii sale, îndurându-se măcar să-l cheme la sine fără crunte zăboviri?

Şi atunci se auziră în văzduhul neguros, în tăcerea întunecării, aceste cuvinte:

-Eli, Eli, lamma sabactani? Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit?

Era cel dintâi vers dintr-un psalm, pe care-l rostise în gând de neştiute ori, întrucât descoperea într-nsul atâtea prevestiri ale vieţii şi ale morţii sale. Nu mai avea putere să-l cânte tot, ca-n Pustiu; dar în gându-i tulbure se perindau una câte una rugăciunile îndurerate. Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit? De-ce stai departe fără să m-ajuţi, fără să-mi asculţi gemătul?... În tine credeau strămbunii; credeau, iar tu îi mântuiai; strigau către tine şi erau scăpaţi... Ci eu vierme sunt, iar nu om: batjocura lumii, disprețuitul neamului. Cine mă vede mă ocărăşte, strâmbă din gură, dă din cap zicând: roagă-se de cel Veşnic! Cel Veşnic îl va scăpa, îl va mântui; că nu degeaba-l iubeşte! Da, tu m-ai scos din sânul mamei şi m-ai făcut să mă odihnesc în pace la sânul ei. Nu te depărta de mine; că mă împresoară spaima şi nu-i cine să mă ajute! Mulţi tauri mă împresoară, cască botul împotriva-mi ca leul ce sfâşie, ca leul cu răcnet. Eu mi-s ca apa ce se risipeşte; toate mădularele se desfac în mine; inima-mi e ca ceara; se topeşte printre măruntaie. Puterea-mi înţepeneşte ca lutul; limba mi se prinde în cerul gurii, ci tu mă întinzi în praful morţii. Că mă împresoară câinii; o droaie de nelegiuiţi mă încolţesc, mi-au găurit mâinile şi picoarele. Se uită, cată la mine cu ochii ţintă; îşi împart între ei veşsmintele mele şi-mi joacă haina în zaruri. Ci tu, Veşnice, nu sta departe; tu, cel care-mi eşti tăria, vino-mi degrabă în ajutor".

Rugăciunile acestui psalm profetic, care-l amintesc atât de bine pe Omul îndurărilor din Isaia, se înfiripă din inima rănită a Răstignitului drept cea din urmă revărsare a omenescului din el.

Dar unele ditre bestiile care stăteau mai aproape de cruce, crezură că-i strigă pe Ilie, proorocul mereu viu care-n închipuirea poporului era legat de ivirea lui Cristos.

-Îl strigă pe Ilie.

În acea clipă unul dintre soldați luă un burete, îl îmbibă în oțet, îl înfipse în vârful unei trestii şi-l apropie de buzele lui Isus.

Însă ludeii ziceau:

-Lasă-l în pace, să vedem de-o veni Ilie să-l dea jos.

Sutaşul care nu vrea să-şi bată capul cu nimeni lasă trestia.

Dar după un răstimp - timpul pare nesfârşit, încremenit în acea negură, în acea aşteptare, în acea înfrigurare ce-i chinuie pe toți- se auzi de sus glasul, depărtat acum, al lui Cristos:

-Mi-c sete.

Soldatul apucă iar buretele, îl mai înmuie odată în plosca-i plină cu apă şi oțel - băutura soldaților romani - şi iarăşi îl întinse spre gura arsă, care se rugase şi pentru iertarea lui Isus, de îndată ce-şi apropie buzele de burete, îngână:

-S-a sfârşit.

Veşnicul potolitor de sete, care stinse de-atâtea ori setea altora şi lasă pe lume un nesecat izvor de viață - în care oșteniții găsesc putere, putregăiții tinerețe, neliniştiții pace - a pătimit cât a stat pe lume de-o nepotolită sete de dragoste. Iar acum, în arsura cotropitoare a frigurilor, nu-i e sete de apă, ci de-o vorbă de îndurare, care să sfârşească istovul nemângâiatei sale singurătăți. Romanul îii dă în loc de apa limpede a izvoarelor Galileei, în loc de vinul frățesc al cinei de pe urmă, un strop din băutura lui acră; dar gândul neprecupețit şi drăgostos al acelui sărman sclav, deşi e gata să se prăbuşească în întunecarea morții, îi dă de ştire că unui suflet i-a fost milă de sufletul său.

De vreme ce un venetic pe care nu l-a mai văzut niciodată până astăzi a făcut ceva, cât de cât, de mila lui, e semn că Tatăl nu l-a părăsit. Potirul e la fund: tot amarul e isprăvit. Reîncepe odată cu sfârşitul veşnicia. Adunându-şi cele din urmă puteri, strigă cu glas răsunător prin întuneric:

-Tată, în mâinile tale-mi dau sufletul!

Şi Isus, după ce mai strigă odată cu glas răsunător, punând capul în piept îşi dădu sfârşitul. Iar acel strigăt, atât de puternic

că izbuti să-i desferece sufletul de trup, tună prin întuneric şi se pierdu în nemărginirile pământului. La acel strigăt, povesteşte Matei, «catapiteasma Templului plesni în două, din creştet până-n temelie; iar pământul se cutremură, stâncile plesniră, mormintele se deschiseră, trupurile multor sfinţi ce dormeau în somnul morţii înviară şi ieşind din morminte se arătară multora». Ci inimile celor de faţă fost-au mai împietrite ca stâncile: aceşti morţi ce aveau în ei părerea vieţii nu înviară la chemarea de pe urmă.

Aproape o mie nouă sute de ani s-au perindat din ziua în care auzitu-s-a acel strigăt; iar oamenii spori-au larma vieţii lor, ca să nu-l mai audă. Ci în pâcla şi fumul cetăţilor noastre, prin negura tot mai adâncă în care oamenii aprind focurile mizeriei lor, acel strigăt deznădăjduit de bucurie şi descătuşare, acel strigăt nesfârşt ce ne cheamă în veci pe fiecare dintre noi, răsună încă în sufletul celui ce n-a putut uita.

Cristos a murit. A murit pe cruce, după cum au voit oamenii, după cum ales-a Fiul şi Tatăl se învoi. Agonia-i s-a isprăvit, iar ludeii sunt mulţumiţi. A ispăşit până la urmă şi a murit. Acum începe ispăşirea noastră: aceasta încă nu s-a isprăvit.

CRUCEA NEVĂZUTĂ

Cristos a murit, iar îrupu-i sfrcdcii! spânzură din ziua aceea pe-o Cruce nevăzută, înfiptă-n mijlocul pământuiui. Sub acea cruce uriaşă ce picură încă de sânge, merg să plângă răstigniții în suflet şi toate smunciturile luzilor n-au putut-o doborî.

Ci batjocoritorii n-au murit. Prăsila lor are zile multe. Strănepoții lui Cain şi ai lui Caiafa n-au isprăvit de bârfit şi de batjocorit. Nebunia crucii e un scandal prea mare pentru înțelepciunea lor.

Câtă vâlvă, câtă uimire - se pitigăiesc gaițele erudiției - pentru un om mort pe cruce: Spuneți că acest ins era un Dumnezeu; dar ştim noi, noi care ştim totul şi am citit toate cărțile, că moartea violentă a unui erou, a unui semi-zeu, a unei ființe divine, în sfârşit, nu-i lucru prea nou, care să îndrituiască o pasionare atât de prelungită. Isus e unul mai mult pe răboj: vreți să numărăm crestătură cu crestătură?

Nu-i nevoie. Le ştim şi noi pe-aeeste paiațe de basm al epocii legendare. Ştim că nu-i cazul să le scoatem din opera poeților înzorzonați şi de prin milografii antichității, ca să tăcem din ele materie de contestații păgâne. Vreți oare să pomeniți de sărmanul Osiris, pe care pizmărețu-i frate Set Roşcovanul, după ce-l ferecă într-o ladă, îl aruncă în mare şi acolo peştii drumicară nemernicul Irup al monarhului egiptean? Sau de frumosul Tammuz babiloneanul, care muri în dinții mistrețului, ca fratele şi vărul său Adonis? Sau de monstrul Eabani, omorât într-o încăierare de locuitorii Nipurului, în vreme ce întovărăşea pe prietenul său Izdubar? Sau de cântăciosul Orfeu, pe care-l sfârtecară Bacantele, pentru că-i cinstea doar pe Apollo şi nu catadicsea să atingă strunele în cinstea lui Baccus? Ori de castul Hipolit care, ncprăpădindu-se după îmbrățişările Fedrei, a fosl omorât de un (aur năpustit din mare? Ori de iscusitul vânător Orion, care-a fosl săgetat de Artemis, pentru că îndrăzni s-o sfideze la întrecerea cu discul? Ori de cealaltă victimă a Artemisci, Aclcon, carc fu sfâşial de câini pe când

vâna, deoarece zeița prinsese pică pe el? Ori de voinicosul Hercule, mântuitorul de grajduri, carc după ce-şi făcuse de cap cu mai multe femei, muri ars de cămaşa pe care Nexus. centaurul, cunoscător de vaduri, i-o dăduse prin vicleşug geloasei Deianira? De cumsecadele Hercule pe care, puțin după aceea, fratele său Jolao îl învie, vârându-i sub nas, ca unui lacom ce era, o strachină plină de prepelițe? Ori de Titanul, care învățându-i pe oameni să facă focul şi alte meşteşuguri folositoare, fu dat să-l mănânce şoimul, dar rămase veşnic viu, nemuritor şi mângâiat de Oceanide? Ori de vestitul între vestiți Dionisos Zagreul, pe care frații îl tăiară bucăți-bucăți şi-l puseră la fiert într-un cean, dar care nu mult după aceea învie, spre marea mângâierea menadelor şi a vierilor?

Toți aceştia sunt născociri ale mitologiei populare, înfrumusețate apoi de arta poeților; ființe alegorice pe care nimeni nu le-a văzut ia față. Ci Cristos se arătă în chip de om, trăi în mijlocul oamenilor ce-i povestiră povestea vieții numaidecât după moarte, în vremuri apropiate şi cunoscute. Ceilalți n-au fost omoriți pentru că dăduseră o lege nouă, o revelație de neuitat; ci toți, afară de Prometeu, întruchipare a celor dintâi civilizatori şi împărți lori de bunuri materiale, muriră din răzbunare, din pierderea trecerii din gelozie, din trufie, întâmplător. Pricinile pătimirii şi morții acestor întruchipări nă zdrăvane au fost personale, meschine. Nici una din ele nu şi-a jertfit viața intru mântuirea oamenilor şi Prometcu însuşi de-ar fi prevăzut mânia lui Jupiter, ar fi ascuns din fața ncrecunoscă lorilor muritori grozavul dar al focului.

Însă fără a merge până la zeități - stăruiesc urmaşii lui Caiafa - avem ştiință despre alții care, la fel cu Isus, pătimiră ca să le împărtăşească oamenilor adevărul, întemeind ca şi dânsul şcoli şi religii. Care sunt, rogu-vă, vrednici să stea alături de Isus, fie şi numai pe departe?

Poate cumsecadele conțopist Confuciu, cel cu neveste şi copii, cel ce-a făcut pe dijmuitorul de păşune, pc supraveghetorul de lucrări publice, spre a muri tihnit în patul său la şaptezeci şi trei ani? Sau Verdhamana, căpetenia jainismului, care muri

de moarte bună la şaptezeci şi doi de ani? Sau Zarathustra care fu ucis în război, pe vremea împresurării Bakdiului? Sau Buddha Siddharta, fiul de rege care făcu o mândreţe de copil cu o nevastă ce pica de frumoasă şi se stinse la optzeci de ani, pentru că mâncase carne prea grasă de porc?

Singurul care-a murit osândit de judecată e Socrale; dar nimeni n-a crezut vreodată că Socrate era Zeu. sau că vorbea în numele lui Dumnezeu; cu atâta mai puţin că ar fi revelat adevăruri supraomeneşti. El nu ţine să-i mintuiască pe oameni, ci se străduieşte să-i înveţe pe atenieni arta de-a raţiona cu mai multă precizie.

A adus, zice-se, filozofia cerului pe pământ; dar Isus a adus de-a dreptul cerul pe pământ. Socrale făgăduieşte o reformă parţială a înţelepciunii, pe câtă vreme Isus fericirea şi veşnicia. Pe de altă parte, şiretul dascăl de maieutică trăise până ia şaptezeci de ani şi nu fusese schingiuit de nimeni: ba-i îngăduiră şi o nesfârşilă apărare, spre a muri de-o moarte nedureroasă în mijlocul ciracilor săi, carc nu-l trădaseră şi nu-l părăsiră.

Învăţătura lui Isus e nebănuit mai măreaţă şi mai înălţătoare decât o sofistică expurgată, decât o morală civică întemeiată pe simţul dreptăţii. El a voit să-i facă pe oameni după chipul şi asemănarea sa, neuitind vorbele prevestitorului său Ezehiel: «Ci eu vă voiu da o inimă nouă, voiu strecura în voi duh nou, voiu smulge inima de piatră din carnea voastră, sălăşlui-voiu în voi duhul din mine».

Ne chiamă să luăm chipul lui Dumnezeu, spre a fi cârmuiţi de-a dreptul de Dumnezeu, spre a fi dumnezeieşte liberi. Fiţi sfinţi precum sfânt e Dumnezeu; desăvârşiţi cum e Dumnezeu de deşăvârşit; iertaţi precum şi Dumnezeu iartă; iubiţi-vă cum vă iubeşte Dumnezeu: de veţi face aşa nu se vor mai afla printre voi duşmani şi stăpâni, nefericiţi şi săraci, ucigaşi şi obidiţi; ci împărăţia Cerurilor vă va răsplăti de nedreptele împărăţii ale lumii.

Iată fapta lui Isus. Şi el, ca şarpele din livadă, dar cu ah gând, Ic-a spus oamenilor: Fiţi asemeni zeilor. Ci oamenii n-au

avut tăria să-l asculte. Dumnezeu e prea departe, iar mocirla îşi are desfătările ei.Prea multă cazna are de îndurat rima tăvălită în vâscul bălții, spre a sc schimba în sfint şi a se apropia de acea desăvârşire ce-i singura fericire vrednică să fie căutată, singura ce nu dezamăgeşte.

Şi s-au lepădat de ceea ce le dăruia Cristos odată cu întregu-i sânge picurat. Pentru a nu-i mai auzi glasul supărător ce-i chema la o faptă prea greu de deşăvârşit, l-au înăbuşit pe cruce. S-au înspăimintat de groaza de-a nu-şi pierde avuțiile lor de piatră, de metal şi de hârtie, nici au crezut în avuțiile fără număr pe care le făgăduia în schimb. Din pricina acestei lepădări şi a acestei spaime, murit-a în ziua aceea Fiul omului pe tăpşanul Țestci, strigând în întuneric.

Ori de câte ori vreunul din noi nu răspunde strigătului său, dă o nouă lovitură în piroanele ce-l țin spânzurat de-atâtea veacuri pe Crucea-i mai tare ca vremea.

APĂ ŞI SÎNGE

În sfârşit, Cristos a murit în chipul pe care l-au cerut mai-marii neamului său; dar nici strigătu-i de pe urmă nu i-a dezmeticit. Unii, zice Luca, se duceau de-acolo bătându-se în piept: au sunt oare în acele piepturi inimi care bal cu adevărat pentru marea inimă ce nu mai bate? Nu scot o vorbă; se grăbesc spre casă, la mâncare: poate că-i mână frica mai mult ca iubirea.

Dar un venetic, Centurionul Petronius, care stătuse de faţă la chinuri tăcut, îşi vine în fire; şi înfloresc pe buzele gurii sale de păgân vorbele Claudiei Procula:

-Fără doar şi poate că omul acesta n-avea nici o vină.

Nu ştie prea bine cum i-o fi zicând celui ce-a murit; dar şi-ar pune capul că nu-i un răufăcător. E cea de-a treia mărturie romană în favoarea nevinovăţiei celui care va deveni, prin apostoli, în vecii vecilor roman.

Iudeii nu se gândesc la pocăinţă. În schimb li-i gândul la Pastele pe care l-ar spurca de n-ar duce repede-repede de-acolo stârvurile scăldate în sânge. Scara stă să pice, si-ndată ce va asfinţi soarele va începe Marele Şabăţ. De aceea, îi trimit vorbă lui Pilat să poruncească soldaţilor să spargă picioarele osândiţilor şi apoi să-i arunce în groapă. Zdrobirea ciolanelor de la picioare era una din crudele născociri ale cruzimii, spre a scurta pătimirea răstigniţilor: un fel de hatâr, prielnic în cazuri de grabă. Soldaţii primind porunca, se apropie de Tâlhari şi le zdrobesc genunchii şi şoldurile cu izbituri de măciucă.

Pe Isus îl văzuseră dându-şi sfârşitul; aşa că-şi puteau cruţa osteneala. Dar unul dintre ei, povesteşte Ioan, ca să-şi împace simţul datoriei, apucând fierul suliţei, i-l înfipse între coaste şi, uimit, văzu că din rană gâlghia sânge şi apă.

Acelui soldat, după o străveche pomenire, âi zicea Longinus; se mai spune că vreo câteva picături din acel sânge îi căzură pe ochii lui cei betegi şi, deodată, ochii i

se înzdrăveniră. Martirologul povesteşte că Longinus, din ziua aceea, crezu în Cristos şi fu călugăr timp de douăzeci şi opt de ani în Cezarea, până ce-i tăiară capul din pricina credinţei sale. Claudia Procula, Legionarul milos care-a muiat pentru cea din urmă oară buzele muribundului, centurionul Petronius şi Longinus, sunt cei dintâi Păgâni care i s-au închinat lui Cristos, chiar din ziua în care s-a lepădat de el Ierusalimul.

Dar nu toţi ludeii şi-au uitat de Cristos. Acum că-i mort, mort de-a binelea, mort fără întoarcere, acum că-i ţeapăn ca toţi morţii, încremenit ca toate stârvurile, acum că-i stârv mut, neprimejdios, liniştit, trup fără suflet, gură tăcută, inimă ce nu mai zvâcneşte, iată că zbughesc de prin casele în care se zăvorâseră cu o seară mai înainte prietenii din ceasul ai douăzeci şi cincilea, urmaşii fricoşi, ciracii lainici, admiratorii neştiuţi care noaptea pun opaiţul sub obroc, iar ziua, când baie soarele, se fac nevăzuţi. I-am cunoscut pe toţi, amicii; suflete prevăzătoare, tremurând varga gândindu-se la «ce va zice lumea»; prieteni care te urmează, de departe; te primesc, atunci când nimeni nu v-ar putea vedea împreună; le stimează, nu până-ntr'atât încât să le mărturisească această stimă şi altora; le iubesc, dar nu până în a pierde un ceas de somn ori un gologan calp, spre a-ţi veni în ajutor.

Dar când se iveşte moartea, în parte şi din pricina zgârceniei, din pricina josniciei acestor lepădături omeneşti, încep şi ei să petreacă. Tocmai ei plâng lacrimile mai alese şi mai lucitoare, puse la o parte într-adins pentru ziua aceea; ei împletesc, cu mâinile lor, florile coroanelor şi florile retoricei funerare, de ţi-e mai mare dragu' să-i vezi cu câtă eleganţă, cu cât avânt, cu câtă ceremonie se dau în vânt să se schimbe în bocitoare, în necrologişti, în epigrafologi şi comentatori.

Văzându-i cu mânecile suflecate de multă treabă ce au, mai-mai să-ţi vină a crede că răposatul n-a avut prieteni mai de încercare ca ei; iar sufletele miloase simt parcă-parcă o stropitură de înduioşare pentru acei nenorociţi ce-au pierdut,

după câte s-ar părea, o jumătate, ori pe puțin un sfert din sufletul lor.

Lui Cristos, spre mai marea-i pătimire în viață și după moarte, nu i-au lipsit niciodată prieteni de acest soi; iar doi dintre ei se înfățișară chiar în ceasul asfințitului acelei vineri. Erau doi oameni cu greutate, simandicoși nevoie-mare; două mărimi ale Ierusalimului și ale Sfatului, doi bogătași - de obicei aceşti fetuşi de prieteni sunt, cum se şi cuvine, bogați - cu o vorbă doi Sinedriști: Iosif din Arimateea şi Nicodim. Nu cumva să-şi păteze mâinile cu sângele lui Isus, nu dăduseră pe la sfatul Sinedriului, ci se încuiaseră în casă, oftând poate în răstimpuri şi părându-li-se că-n chipul acela îşi cruțau şi bunul renume, şi sufletul. Nu le dădea în minte că prin tăcerea lor se făceau părtaşi la fapta ucigaşilor; căci a te da la o parte când stă în mâna ta să te împotriveşti, e tot una cu a-ți da învoirea. Iosif din Amaleea şi Nicodim fuseseră deci părtaşi, fără a-şi fi spus cuvântul, la uciderea lui Cristos; iar zăbovită lor părere de rău le-a putut cel mult micşora răspunderea, fără a le-o înlătura.

Ci seara, când prietenii nu se mai pot supăra şi au părăsit huzurind tăpşanul Țestei, nici aceia s-ar mai putea face de râsul înaltei tagme de clerici şi burghezi, căci mortul e mort şi nu mai supără pe nimeni, cei doi ucenici noptatici, «ascunşi de teama iudeilor», se gândesc să îmbuneze remuşcarea, îngrijindu-se de îngroparea osânditului.

Cel mai curagios din amândoi, Iosif - «luându-şi inima în dinți» precum spune Marcu, care pomeneşte acea faptă neobişnuită la un iepuroi bogat ca acela - i se înfățişează lui Pilat şi-i cere trupul lui Isus. Pilat crucit că murise atâta de repede - adesea răstigniții trăiau până la două zile - îl chemă pe Petronius, care adusese la îndeplinire osânda; şi după ce află cele petrecute, «dărui» trupul Sinedristului. Procuratorul în ziua aceea se arătă mărinimos; căci de obicei ofițerii romani luau bani de pe la rude chiar şi pentru cadavre. Nu-l putea supăra pe-un iudeu atâta de sus-pus, care se întâmpla să fie şi bogat; iar pomana darului va fi fost poate

mai mult urmarea scârbei, decât a cinstei. Îl necăjiseră toată dimineața cu acel Rege picat ca din cer şi nu-l mai lasă în pace nici acum că-i mort.

Căpătând învoirea, Iosif merse să caute un cearşaf curat şi fâşii: iar pe urmă porni către Locul Țestei. Pe drum, ori chiar acolo, dădu peste Nicodim, cu care era prieten poate şi pentru că se potriveau la fire, adus de-acelaşi gând într-acolo. Nicodim nu se arătase nici el prea zgârcit şi aducea cu el, în spatele unei slugi, treizeci de ocale de sabor amestecat cu smirnă.

Ajungând la cruce, în vreme ce soldații tocmai îi desprindeau din cuie pe cei doi Tâlhari ca să-i azvârle în groapa obştească a osândiților, se apucară să-l desferece şi pe Isus.

Iosif, ajutat de Nicodim şi de careva altul, se căzni şi scoase, că.erau bătute zdravăn, cuiele din picioare. Scara era tot acolo. Unul din ei, urcându-se pe ea, trase afară şi piroanele din mâini, sprijinind, trupul nemaiținut de nimic, pe umeri, să nu se prăbuşească. Apoi ceilalți puseră mâna să-l dea jos şi trupul fu lăsat în poala îndureratei care-l născuse'. În urmă o porniră cu toții către o livadă din apropiere, unde. era o peşteră hărăzită drept mormânt al lui Isus. Livada era a bogătaşului Iosif, iar peştera pusese s-o sape pentru el şi pentru ai săi; deoarece pe atunci oricare iudeu cu stare avea un mormânt al familiei, depărtat de toate celelalte; aşa că răposații nu erau osândiți la vălmăşagul cimitirelor noastre vremelnice, geometrice şi democratice,- la fel: cu întreaga-ne măreață şi modernă barbarie.

De îndată ce-ajunseră în grădină, cei doi ciocli simandicoşi puseră să scoată apă din fântână şi spălară trupul. Cele Trei Marii, Fecioara, Contemplativa şi Mântuita, nu se urniseră din părțile în care murise dragul lor. Aşa că mai pricepute, mai plăpânde la treabă ca bărbații, dădeau şi ele o mână de ajutor pentru ca înmormântarea făcută pe furiş, în grabă mare, să nu fi fost nevrednică de cel pe care-l plângeau. Lor le fu dat să ia de pe frunte batjocura

de coroană a sutaşilor lui Pilat, să-i smulgă mărăcinii ce se înfipseseră în pielea lor, să descurce, să netezească pletele-i năclăite de sânge; lor, să închidă ochii ce în atâtea rânduri cătaseră la ele cu sfioasă duioşie, să închidă acea gură pe care n-o putuseră săruta. Şiroaie de lacrimi se prelinseră din pleoapele femeilor pe chipul ce recăpătase în tihnita paloare a morţii blândelea ştiută a trăsăturilor; iar plânsul lor îi spălă cu apă mai curată ca apa din fântâna lui Iosif.

Tot trupul era murdar de sudoare, de sânge, de praf: rănile de la mâini, de la picioare şi din piept musteau încă de sânge spuzit. Isprăvind îmbăierea, mortul fu înfăşurat în mirodeniile lui Nicodim, ba chiar din belşug, că adusese multe ocale; aşa că înfundară cu ele şi gurile negre sfredelite de cuie. Din seara în care Păcătoasa, prevestind această zi, vărsase pe picioarele şi pe capul iertătorului pocalul cu nard, trupul lui Isus nu mai simţise decât scuipături şi bătăi. Ci acum palidul trup era scăldat ca-n ziua aceea, în lacrimi mai de preţ ca orice mirodenii.

Pe urmă, după ce ocalele lui Nicodim îl acoperiră pe Isus într-un giulgiu îmbălsămat, cearşaful fu legat jur-împrejurul trupului cu faşe lungi de in; capul fu strâns într-un ştergar; iar pe faţă, după ce cu toţii îl sărutară pe frunte, întinseră un zăbranic.

Peştera era deschisă şi n-avea decât un loc de îngropat: căci săpată de curând, nu mai slujise de mormânt. Iosif din Arimateea, cel ce nu fusese în stare să-l scape pe Cristos viu în vreuna din casele sale, îi lăsa, acum că furia lumii slăbise, negurosul lăcaş; subpământean cioplit în stâncă pentru viitoru-i leş. Cei doi Sinedrişti îngânară în gura mare, după datină, psalmul de îngropăciune şi, în sfârşit, lăsând uşurel candida povară pe lespedea hrubei. Închiseră gura cu un bolovan mare şi se depărtară tăcuţi, urmaţi de ceilalţi.

Ci Femeile nu se luară după ei. Nu le venea să se dezlipească de-acea piatră ce le despărţea pentru totdeauna de cel ce le fusese mai drag ca frumuseţea lor. Cum să-l lase singur în îndoita negură a nopţii şi a mormântului pe cel

deznădăjduit de stingher în lunga-i agonie? Ci se rugau în şoaptă; iar de una încerca s-o mângâie pe cealaltă, aceea suspina şi mai tare. Uneori îl strigau pe nume, rezemate de piatră: şi-i îngânau, acum că urechile-i era închise de moarte şi de giulgiu, vorbele drăgăstoase pe care nu cutezaseră să i le spună în viaţă, revărsând asupra-i abia acum, în întunericul jilav al acelei livezi, dragostea lor mai mare ca dragostea pe care n-o mai puteau stăvili în pumnul inimii lor de femeie.

Pe urmă, într-un târziu, le birui frigul şi spaima nopţii; aşa că se depărtară şi ele, cu ochii arşi, împiedicându-se în buruieni şi în pietre, făgăduindu-şi una alteia să se întoarcă acolo de îndată ce vor fi prăznuit sărbătorile Paştelui.

LIBERAREA CELOR ADORMIȚI

Trupul rănit al lui Cristos se odihnea în sfârşit pe un pat de mirodenii, în stânca din livadă. Ci duhu-i, desferecat de greoaia povară tinoasă, nu se odihnea. Le împărtăşise celor vii Voioasa Bună Vestire şi-l răsplătiseră cu moartea; acum trebuia să le-o împărtăşească celor Morți, care de veacuri şi de milenii o aşteptau în adâncimea Sheol-ului.

Asupra acestei coborâri în Iad n-avem revelații sigure. Dar în unul din cele mai vechi texte apocrife, în Evanghelia lui Petru, citim că martorii învierii auziră un glas din ceruri, care spunea: «Datu-le-ai de ştire celor ce dormeau ascultarea?» Iar de pe cruce se auzi răspunzându-se: «Da». În cea de-a doua epistolă a lui Petru găsim întărirea acestei predici ținută celor adormiți. «Fost-a ucis cu trupul: dar i-a fost dat înapoi vieții cu duhul, întru care duh s-a dus să le predice şi duhurile din temniță, care o vreme fost-au răzvrătite, atunci când în vremea lui Noe mărinimia lui Dumnezeu aştepta, pc când se făurea corabia... Tocmai de aceea le-a fost dată de ştire Evanghelia şi morților; pentru ca, după ce vor fi fost judecați, precum sunt judecați oamenii întru cât priveşte carnea, să poată trăi după porunca lui Dumnezeu întru cât priveşte duhul din ei». Iar Pavel, care ştia despre cele dumnezeieşti mai multe decât îi fu îngăduit să mă mărturisească, ne spune că Cristos coborâse şi în părțile de jos ale pământului. Simbolul Apostolilor a întărit fără putință de îndoire străvechea credință creştinească.

Închipuirea noroadelor din antichitate băsnise în mai multe rânduri despre coborârile în Hades. În Babilonia se povestea în ce chip ar fi pătruns Istar în grozava împărăție a lui Nergal ca să-l învie pc Tarnmuz al său; sau cum că s-ar fi dus acolo şi eroul Izdubar, să-i ceară înțeleptului Sitnaptistim taina veşnicei tinereți. În Grecia, poeții povesteau despre Hercule cel care printr-o gaură a capului Tenaros îşi dăduse duhul în lumea subpământeană, ca să-l scoată de-acolo drept trofeu pe înspăimântătorul Cerber; despre Tezeu şi Piritous,

care se aventuraseră acolo ca s-o aducă iar printre cei vii pe răpita Persefone; despre Dionisos care, printre nenumăratele-i voinicii, ținu să coboare acolo ca s-o ia pe mamă-sa Semele; despre Orfeu, care voia să i-o smulgă lui Pluto pe rătăcita Euridice; despre Ulisse care silniceşte umbrele prin vraja sângelui să dea fuga la dânsul, pentru ca Tiresias să-i poată spune în ce fel se va întoarce în patrie; despre Eneas, dus la zeii de jos pentru ca Virgiliu să poată lăuda eroii încă nenăscuți. Şi despre Pitagora se zvonise că s-ar fi dus odată în Hades; dar singura poveste ce ne rămâne despre călătoria sa e o parodie târzie.

În toate aceste băsneli în care-i vorba de întruchipări născocite, băgăm seama că eroii vor să dea o dovadă despre voinicia lor, sau doresc să ştie ceva de care numai lor le pasă, ca Izdubar şi Ulisse; ori, şi e cazul cel mai obişnuit, doresc să scape de moarte o ființă care numai lor le-a fost dragă. Când nu-i vorba, ca în Eneida, de-un vădit expedient literar. Dar nici unui dintre aceştia nu se duce să-i mântuiască pe morții cei uitați, să-i scape de tăriile iadului, să le dea şi lor de ştire viața mai luminoasă ce-i aşteaptă. Istar, ca să-l sperie pe portarul Arallului amenință că va învia morții; dar cu ce sălbatice gânduri! «învia-voiu morții - țipă copila lui Sin - ca să se ducă să-i mănânce pe cei vii, şi cu chipul acesta mai numeroşi ca cei vii fi-vor morții».

În aste prea-omeneşti născociri ale snoavelor populare, nu descoperi nimic care să amintească, fie şi pe departe, coborârea lui Cristos în iad. El e îndemnat de pomenirea dumnezeiască a unei dreptăți ce nu cunoaşte împărățiile omeneşti ale timpului. Printre cei care dorm în somnul pământului nu zac doar grosolanii ce n-au cunoscut decât boii şi nevasta lor; păcătoşii ce îşi tăvăliră sufletul prin toate poftele şi mâinile prin sânge de frate; trândavii ce se dogoriră la soare, fără măcar să recunoască în acel ochiu fulgerător icoana unui Tată îndurător; bogații ce n-au avut alți Zei în față-le afară de Lucruri şi Câştig; Regii ce-au fost, precum zicea Ahile în mânia lui, nu păstori, ci mâncători de popoare; închinătorii la idoli, care au crezut să se

împace cu Zeii, închinându-se la icoane de piatră, tăvălindu-se în beția orgiilor desfrânate, spintecând oameni şi vite, orbiți de superstiții nelegiuite; satisfăcuții oploşiți de ioata celor dintâi legi grosolane, pc care le socoteau desăvârşile într-o lume desăvârşită şi n-aveau nădejdea, nu se gândeau la o apropiată prefacere a lumii.

Dar erau şi aceia care, rari, presărați ici-colo prin nesfârşitul cimitir milenar al vremilor de demult, fără sprijinul unei revelații desăvârşite ajunseră la o curățenie sufletească nespus de departe de desăvârşire, dar care semăna cu aceasta precum umbra înfățişează, cu dâra ei neagră, trupul însuflețit. Unii din ei statorniciseră cele dintâi legi şi poticnitele alianțe ale pământenilor; ba le şi desăvârşiseră, iar uneori izbutiseră să le întreacă. Cei mai răsăriți strânseseră noroadele mai înainte vreme împărțite în triburi sălbatice şi făcuseră din ele o singură nație, în sânul căreia, de nu altceva, cruntul drept al războiului fără cruțare, era îmblânzit şi înfrânat; alții îşi liberaseră neamul din sclavia străină, sau îi învățaseră meşteşugurile ce uşurează viața, artele ce-i fac să uite câteva clipe durerea. Din mijlocul puzderiei de îndobitociți şi de viermănoşi, răsărise din când în când câte-un om cu firea mai aleasă, care nu-l gonise pe calic de la focul său şi-i dăduse să mănânce; care-şi potolise trupul, îşi domesticise patimile mai josnice din el şi încercase în neştire, cu mare greu, să asculte de-un îndreptar lăuntric, ce era aproape o presimțire a sfințeniei. Pe urmă, se arătară din sânul neamului pe care Cristos şi-l alesese drept al său Patriarhii, paznici drăgăstoşi de turme şi familii; Legiuitorii ce ascultară, pe munte, în mijlocul flăcărilor, poruncile celui Veşnic; Proorocii care vreme de atâtea veacuri, cu atâta dragoste şi nădejde, vestiseră venirea unui mântuitor ce-avea să şteargă nedreptățile şi durerile de pe lume, aşa cum mătură vântul norii încropiți din adâncătura văilor.

Pentru aceşti câțiva, arvune de sfințenie înaintea sfinților, binefăcători ai oamenilor înaintea Mântuitorului, care-l prevestiseră pc Cristos şi-i aşternură calea; care, cu un cuvânt, au fost măcar cu dorința larve de creştini înainte de Cristos, era

necesară, cu acea necesitate ce-i dreptate şi totodată iubire, coborârea lui Isus în neţărmuita împărăţie a morţilor. Cel pe care şi-l închipuiseră fără să-i ştie numele şi-i aşteptaseră fără să-l poată vedea în timpul când se bucurau de lumina soarelui, îşi aduce aminte de ei îndată ce se trezeşte la adevărata viaţă în peşteră şi coboară să-i mântuiască, să-i ia cu el în slavă.

Un străvechi text apocrif ne povesteşte această coborâre în Iad: doborîrea porţilor la pământ, izbânda asupra Satanei, bucuria neasemuită a drepţilor legii vechi şi înălţarea firavei cete fericite la Raiu. Iar în vreme ce dau acolo peste Erioc şi Ilie, care nu muriseră pe pământ ca ceilalţi, ci răpiţi de vii la ceruri, se vede venind un om despuiat şi plin de sânge, cu o cruce în spate. E Tâlharul cel Bun, faţă de care e Ţinută făgăduiala pe care i-a făcut-o Răstignitul în chiar aceea zi, pe locul Ţestei. Toate acestea sunt închipuiri mai mult frumoase decât adevărate. Ci datina creştinească, fără a jura cu tot dinadinsul că ştie povestea acestei coborâri şi numele celor scăpaţi, a lăsat printre postulatele credinţei propovădui rea Evangheliei la cei morţi; astfel că umbra lui Virgiliu. treisprezece veacuri mai târziu, îi putea aminti lui Dante în fumul ladului, de venirea «puternicului încununat cu semnul izbânzii».

NU E AICI

Soarele nu se înfiripase încă asupra zilei, care pentru noi e Duminică; dar Femeile o şi porniseră către livadă. Ci pe dealurile Răsăritului, o nădejde albă, uşoară ca răsfrângerea licărită a unui ţărm smălţat cu crini şi argint, urca domoală în zvâcnirea stelelor, biruind tot mai semeaţă scânteierea şi clipocirea nopţii. Era unul din acele senine revărsaturi de zori, ce te fac să gândeşti la nevinovaţii adormiţi şi la frumuseţea făgăduielilor; iar văzduhul, limpede, domol, părea de curând spintecat de zborul unor îngeri. Feciorelnice zile ce purced la lumină cu înălbiri lucitoare, cu voioasă sfială, cu înfiorări proaspete, cu candori îndemnătoare.

Femeile umblau cufundate în jalea lor prin revărsarea adiată a zorilor; vrăjite parcă de-o lumină lăuntrică, de care nu şi-ar fi putut da seama. Se duceau iarăşi să plângă pe stâncă? Ori să-l mai vadă odată pe cel ce le răpise inima fără să le atingă? Ori să presare trupul jertfitului cu mirodenii mai tari ca ale lui Nicodim? Ci vorbind între ele, ziceau:

-Cine-o să ne ridice lespedea?

Erau patru, căci cu Maria din Magdala şi Maria din Betania venea Ioana lui Cuza şi Saloma; dar erau femei istovite de *inimă rea.*

Numai ce ajunseră în faţa stâncii, uimirea le ţintui locului. Neguroasa gură a peşterii se deschidea în întuneric. Nu le venea să creadă ochitor, iar cea mai inimoasă din ele dibui pragul cu mâna tremurată. La lumina faptului zilei ce sporea de-una, zăriră lespedea alături, rezemată de stânci.

Femeile, amuţite de spaimă, prinseră a da târcoale, aşteptând parcă să vină careva, să afle ce se întâmplase în cele două nopţi cât nu vegheaseră acolo. Maria din Magdala se gândi pe dată că ludeii puseseră într-acestea să fure trupul lui Isus, nesătui de câte-l făcuseră să pătimească în viaţă. Ori poate, supăraţi din pricina acelei îngropăciuni prea mândre pentru un eretic, puseseră să-l azvârle în groapa murdară a

celor uciși cu pietre și a celor răstigniți.

Dar nu era decât presimțire. Poate că Isus se odihnea tot acolo, în fața-i îndurerată. Să intre n-aveau curaj, și totuși, nu le venea să plece fără să afle ce se-ntâmplase. Iar numai ce soarele, răsărit la urma urmelor din coama dealurilor, lumină deschizătura peșterii, își luară inima în dinți și intrară.

Din capul locului nu văzură nimic; dar o nouă spaimă le zgudui. La dreapta, stând jos, un băiețandru îmbrăcat în alb - veșmântu-i în acea beznă era alb și strălucitor ca zăpada -părea că le așteaptă.

-Nu vă speriați. Cel pe care-l căutați nu-i aici: a înviat. De ce îl căutați pe cel viu printre morți? Au uitați ce-a spus în Galileea, că va să fie dat pe mâna păcătoșilor, dar că a treia zi va învia?

Femeile ascultau uluite și îngrozite, fără să poată răspunde. Dar băiețandrul acela nu tăcea:

-Mergeți pe la frații săi de le spuneți că Isus a înviat și că peste puțin îl vor vedea iarăși.

Tus-patru, tremurând de spaimă și de bucurie, ieșiră din peșteră să dea fuga, fără zăbavă, acolo unde le mânase. Dar abia ce făcuseră câțiva pași, când erau mai-mai să iasă din livadă, Maria din Magdala sc opri locului; iar celelalte își văzură de drum spre cetate, fără s-o mai aștepte. Nici ea nu știa de ce rămăsese acolo. Poate vorbele necunoscutului n-o încredințaseră îndestul, nici nu văzuse bine dacă hruba era cu adevărat goală; să nu fi fost oare acela niscai părtaș al preoților, care gândise să le înșele?

De-odată sc întoarse și văzu alături, împotriva verdelui și a soarelui, un om. Dar nu-l cunoscu cine era, nici chiar vorbindu-i:

-Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?

Maria sc gândi că era grădinarul lui Iosif, venit acolo dis-de-dimineață, să se-apuce de lucru:

-Plâng, că mi l-au luat de-aici pe Stăpânul meu, nu știu unde l-or fi pus. De l-ai luat tu, spune-mi, rogu-te, unde l-ai lăsat, și mă voiu duce să-l caut.

Necunoscutul, înduioşat de acea pătimaşă nevinovăţie, de acea neprihănită copilărie, nu răspunse decât o vorbă, un singur nume, numele ei; dar cu intonare de dor şi păreri de rău; cu glasul sfâşietor şi de neuitat cu care-o strigase în atâtea rânduri:

-Mario!

Atunci, ca trezită de-un fulger, deznădăjduită îl găsi pc cel pierdut:

-Rabbuni! Învăţătorule!

Şi-i căzu la picioare în iarba udă, strânse în braţe acele picioare goale, ce arătau încă dâra de sânge a piroanelor.

Dar Isus îi spuse:

-Nu m-atinge, că nu m-am urcat încă la Tatăl meu; ci mergi la fraţii mei şi spune-le că-s gata să mă înalţ la Dumnezeul meu şi-al vostru. Mai spune-le că ieşi-voiu întru întâmpinarea lor în Galileea.

Ci pe dată se desfăcu din îmbrăţişarea îngenuncheatei şi se depărtă pe sub copaci, încununat de slava soarelui.

Maria se uită la el până ce se făcu nevăzut; pe urmă se sculă din iarbă cu faţa îngrozită, pierdută, oarbă de fericire; şi dădu fuga pe urmele celorlalte surate.

Acestea ajunseseră chiar atunci la casa în care stăteau ascunşi ucenicii şi le povestiseră cu vorbe năvalnice şi speriate întâmplarea cea de necrezut: mormântul deschis, băieţandrul în straie albe, cuvintele pe care le rostise, învierea învăţătorului, cele ce-aveau să le spună fraţilor.

Dar ei, uluiţi încă de nenorocire, ei care se arătaseră în acele zile de primejdie mai trândavi şi mai nesăritori decât sărmanele femei, nu voiau să creadă pe cuvânt spusa lor de necrezut. Aiureli, născociri de femeie, ziceau. Cum să învie, numai după două zile? Ne-a spus că se va întoarce; dar nu aşa de repede: atâtea grozăvii au a se vedea mai înainte de ziua aceea!

Credeau în învierea învăţătorului, dar nu înainte de ziua în care toţi morţii aveau să fie înviaţi; credeau în venirea lui cu alaiul slavei, în începutul împărăţiei. Ci acuma nu: era prea

devreme, nu putea fi adevărat: vise despre ziuă ale unor femei cu mintea bolnavă; momeli de strigoi.

Dar într-acestea se arătă cu sufletul la gură de fugă şi înfiorare, Maria din Magdala. Tot ce spuseseră celelalte era adevărat, fir cu fir. Ci iată: îl văzuse ea, cu ochii ei, şi-i vorbise; iar din capul locului nu-l ştiuse; ci-i atinsese picioarele cu mâinile ei, îi văzuse rănile de la picioare; era El, viu, ca odinioară, acelaşi; şi-i poruncise, ca şi băieţandrul necunoscut, să meargă la fraţi, să le dea de ştire că înviase, aşa precum le făgăduise odinioară.

Simon şi Ioan, treziţi în cele din urmă, se năpustiră afară şi o rupseră de fugă, înspre livada lui Iosif. Ioan, care era cel mai nevârstnic, i-o luă înainte tovarăşului şi ajunse cel dintâi la mormânt. Virând capul prin deschizătură, văzu faşele pe jos; dar nu intră. Simon îl ajunse din urmă gâfâind şi dădu buzna în peşteră. Faşele erau risipite pe jos; dar zăbranicul cu care acoperiseră capul mortului se vedea chitit într-un ungher. Pe urmă intră acolo şi Ioan, văzu şi crezu ochilor. Amuţiţi, cei doi dădură fuga înapoi spre casă, de parcă s-ar fi aşteptat să-l găsească pe cel înviat în mijlocul celorlalţi ucenici, care nu se urniseră de-acolo.

Ci Isus, despărţindu-se de Maria, se depărtase de Ierusalim.

EMAUS

Începe iarăşi pentru toţi, după evlaviosul răstimp al prăznuirii Paştelui, trebăluirea din zilele sărace şi la fel.

Doi din prietenii lui Isus, dintre cei ce stăteau în casă cu ucenicii, erau nevoiţi să se ducă în acea dimineaţă pentru nişte treburi ale lor până la Emaus, o cătună cale de câteva ceasuri din Ierusalim. Se porniră cât ce se întorsese Simon şi Ioan de la mormânt. Toate acele veşti înspăimântătoare îi cam uluiseră, fără a-i încredinţa totuşi pe de-a'ntregul despre o faptă atât de minunată şi neaşteptată. Oameni dintr-o bucată, ce se lăsau cu greu păcăliţi, nu le venea să creadă cu una cu două, că toate câte le-auziseră puteau fi adevărate: dacă trupul învăţătorului nu mai era acolo, au nu s-ar fi putut să-l ia niscai mâini de oameni?

Cleopa şi tovarăşul său erau doi iudei cumsecade, dintre cei care făceau culcuş şi idealului în mintea lor îmbâcsită de potopul grijilor pământene. Dar acel culcuş prea mare nu putea să fie; iar acel ideal era ţinut a face casă bună cu grijile mărunte, de nu voia să fie dat afară, ca un oaspete nepoftit ce era. Şi ei, ca mai toţi Ucenicii, adăstau ivirea unui mântuitor; dar a unuia care să vină să scape înainte de orice Israelul. Un Messia, într-un cuvânt, care să fi fost mai degrabă fiu al lui David decât a lui Dumnezeu; un războinic călare, iar nu un drumeţ calic, bici al duşmanilor, iar nu alinător de betegi şi de ploduri. Spusele lui Cristos crăpaseră, cu chiu cu vai, îndătinata găoace a mesianismului lor tinos; dar Răstignirea îi zăpăcise. Ţineau la Isus şi pătimiră de pătimirea lui; dar acel sfârşit neaşteptat, netrebnic, fără slavă şi împotrivire, era prea neasemeni celui la care se aşteptau, cu mult mai prejos de toate la câte râvniseră. Că fusese un mântuitor sfielnic, mai bucuros să încalece măgăruşii blajini decât buiestraşii de luptă; că fusese mai cu duh şi mai firav decât ar fi dânşii, era lucru pc care-l puteau pricepe, deşi cam cu greutate; şi-l puteau îndura, cu toată părerea-le de rău. Ci

faptul că mântuitorul nu fusese în stare să se mântuiască nici pe el, nici pe ceilalți; că mântuitorul nu făcuse nimic spre a se mântui; că Messia Iudeilor își dăduse sfârșitul, din voința atâtor Iudei, pe spânzurătoarea tâlharilor și a ucigașilor de părinți, era o dezamăgire prea din cale-afară, o batjocură de neiertat.

Plângeau de mila Răstignitului, îl plângeau cu inimă curată; dar, totodată, erau ispitiți de bănuiala că Isus se înșelase asupra adevăratei sale firi. Moartea-i - și ce moarte! - căpăta, în ochii acelor suflete înguste de oameni grijulii, înfățișarea unei jalnice înfrângeri.

Despre toate și altele la fel tăinuiau pe drum cei doi tovarăși, în părinteasca amiază dogorită de soare; iar în răstimpuri se întârâtau; căci nu totdeauna gândeau la fel. Când, de-odată, văzură cu coada ochiului mijind o umbră pe jos, alături. Se întoarseră. Umbra era a unui om ce se luase după ei, de parc-ar fi vrut să tragă cu urechea la cele ce vorbeau. Se opriră locului, cum e obiceiul, să-i dea bună ziua; iar drumețul își cătă de drum cu dânșii. Parcă-1 mai văzuseră undeva; ci în zadar îl tot măsurau din ochi, că nu erau în stare să-l ia de nicăieri. Răzlețul, în loc să răspundă la întrebările lor nerostite, îi întrebă:

-Despre ce pricină vorbeați mai adineaori?

Cleopa, care va fi fost cel mai bătrân, minunându-se, răspunse:

-Să fii tu niscai străin atâta de răzleț prin Ierusalim, că n-ai aflat nimic din toate câte s-au întâmplat zilele acestea?

-Ce anume? întrebă necunoscutul.

-Pățania lui Isus, proorocul cel vajnic la fapte și vorbe în fața norodului și a lui Dumnezeu, pe care l-au osândit să moară pe cruce căpeteniile preoților și judecătorii noștri. Că noi, de, trăgeam nădejde a fi sortit să dezrobească Israelu'; când colo, l-au răstignit de trei zile. Ne-au cam pus pe gânduri niște femei care s-au dus azi-dimineață de cu zori, la mormânt și l-au găsit gol; ba mai spun c-au avut și

vedenii; că Isus trăieşte. Doi de-ai noştri s-au dus acolo şi-au dat peste mormântu' pustiu, după cum spuseseră femeile; da' pe el nu l-au văzut.

-Nesăbuiților, zise străinul, mult vă mai trebuie până să credeți spusa proorocilor! Au, nu era nevoie să pătimească Cristos toate câte le-a pătimit, mai înainte să se încunune în slavă? Au, uitat-ați tot ce v-au proorocit prorocii de la Moisse până în ziua de azi? Nu l-ați citit pc Ezehiel şi pe Daniel? Nu ştiți cântările noastre către Dumnezeu şi făgăduielile sale?

Cu glas mai mult mâniat, prindea a rosti străvechile cuvinte, mărturisea proorocirile, pomenea înfățişarea Omului îndurărilor înfățişat de Isaia. Cei doi îl ascultau blajini şi luători aminte, fără să scoată o vorbă; că acela vorbea cu înflăcărare şi străvechile dojeni căpătau pe buzele lui căldură nouă, înțelesuri atât de fățişe încât nu le venea să creadă că ei înşişi nu le descoperiseră din capul locului. Acele vorbe li se păreau a fi răsunetul altor cuvântări asemănătoare, auzite demult, azi răvăşite ca glasul din dosul zidului, despre ziuă.

Într-acestea ajunseseră la cele dintâi case din Emaus şi drumețul dădu să-şi ia ziua bună de la ei, de parcă s-ar fi dus mai departe. Dar cei doi prieteni nu se mai simțeau în stare să se despartă de tainicul lor tovarăş, şi-l rugară cât putură mai bine să rămână cu dânşii. Soarele cobora, suflând pieziş cu aur mai înroşit câmpurile; iar cele trei umbre erau acum mai prelungi prin pulberea drumului.

- Stai cu noi - spuneau - că acu' înserează şi ziua-i pe sfârşite. Vei fi şi tu ostenit şi-i mânca cu noi ceva.

Îl luară de mână şi-l băgară în casa la care se duceau.

Când se aşezară la masă, Oaspetele, stând la mijloc, luă pâinea, o frânse şi le dădu câte-o bucată la fiecare. Văzându-l ce face, ochii lui Cleopa şi ai celuilalt se deschiseră mari, ca atunci când te trezeşte cineva pe neştiute din somn şi soarele bate în pat. Amândoi se sculară cu o tresărire de fiori, albi la fată, uluiți; şi, în sfârşit, cunoscură omorîtul pe care nu-l pricepuseră şi-l vorbiseră de rău. Dar n-avură vreme măcar să-l sărute, că acela se făcu nevăzut din fața-le.

După chip nu fuseseră în stare să-l cunoască şi nici după vorbele ce semănau atât de bine cu vorbele lui din viaţă; nu-l cunoscuseră nici după răsunetul glasului. Ci a fost de-ajuns să ia în mână pâinea aceea, ca părintele ce le-o împarte copiilor seara, după o zi de muncă ori de drum; iar acea grijă drăgăstoasă, de care în atâtea rânduri avuseseră parte în timpul ospeţelor nepregătite şi prietenoase, îi descoperiseră în sfârşit mâinile, mâinile-i binecuvântătoare şi rănite; iar negura se risipi şi se văzură faţă în faţă cu strălucirea învіatului. Când în cea dintâi viaţă le-a fost prieten, nu-l pricepuseră; când pe drum le-a fost învăţător, nu-l băgaseră de seamă; dar în clipa în care îndeplini drăgăstoasa-i îndatorire a omului ce-şi slugăreşte sclavii şi întinde bucata de pâine ce-i viaţă şi nădejde de viaţă, atunci, pentru întâia oară, îl văzură.

Nemâncaţi şi osteniţi cum erau, o porniră pe dată înapoi şi ajunseră în Ierusalim noaptea.

Pe drum, ruşinaţi, păreau a zice:

- Nu ne ardea oare inima în piept pe când vorbea cu noi şi ne tălmăcea spusa proorocilor? Au, de ce n-am fost în stare să-l cunoaştem?

Ucenicii stăteau de veghe. Cei proaspăt picaţi, cu sufletul la gură, le povestiră întâlnirea, ce le spusese pe drum şi cum îl cunoscură abia când frânse pâinea. Drept răspuns ai acelei noi dovezi, trei-patru glasuri strigat-au dintr-odată:

- Da. Domnul a-nviat cu adevărat şi i s-a arătat lui Simon. Dar cele patru arătări, cele patru mărturii nu fuseseră în stare să înlăture toate îndoielile din inima tuturor. Unora dintre ei acea înviere atât de pripită, atât de neobişnuită, întâmplată noaptea în chip ascuns şi bănuitor, li se părea mai degrabă aiureala durerii şi a dorinţei, iar nu adevăr adevărat. Cine spunea că-i văzuse? O femeie zănatică, în care intrase de mai multe ori Necuratul; un apucat care-şi ieşise din minţi din clipa în care se lepădase de învăţătorul său; şi doi prostănaci, care nu-i erau nici măcar ucenici adevăraţi şi pe care acuma Isus, i-ar fi îndrăgit, cine ştie de

ce, mai mult ca pe cei mai de-aproape prieteni. Pe Maria va fi înşelat-o vreo nălucă; Simon, ca să scape de ocară, nu se voise poate să se lase mai prejos; ceilalți doi vor fi fost mincinoşi, ori cel mult niscai lunatici. De-ar fi Înviat Cristos cu tot dinadinsul, nu li s-ar fi arătat oare tuturor, în vreme ce stăteau strânşi toți pe-un loc? De ce arătarea aceea, colo, departe de Ierusalim?

Credeau în înviere, dar şi-o închipuiau drept semn al celei de pe urmă răsturnări a lumii, atunci când totul avea să fie săvârşit. Ci acum că se vedeau în fața învierii lui, numai a lui, în acea zi în care rostul lumii nu se schimbase întru nimic, băgau seama că întoarcerea vieții în carne, într-o carne ce nu adormise tihnită în somnul de pe urmă, ci din care viață fusese smulsă cu fierul; acel gând al învierii, reculegându-se dinspre viitorul depărtat către prezentul prezent, se ciocnea de toate celelalte gânduri ce alcătuiau țesutul gândului lor şi pe care le avuseseră şi mai înainte, dar nu se ciocniseră între ele până ce nu se întâmplase această împreunare neaşteptată a celor două orânduiri suprapuse: minunea îndepărtată în timp şi fapta de față.

Dacă Isus a înviat, înseamnă că-i cu adevărat Dumnezeu; dar s-ar fi putut învoi cumva un Dumnezeu adevărat, un fiu al lui Dumnezeu, să se lase omorât în chip atât de netrebnic? Dacă puterea-i era de atâta încât să biruie moartea, de ce nu-i trăsnise pc judecători, de ce nu-i luase mințile lui Pilat, de ce nu înțepenise mâinile celor ce-l bateau în cuie? Prin ce taină absurdă Cel a Tot Puternic se Lăsase târât până la păcătoşirea vrednică de cei neputincioşi?

Astfel gândeau în sinea lor unii dintre ucenicii care ascultaseră şi nu pricepuseră. Prevăzători ca toți sofiştii, n-aveau curajul să se lepede răspicat de înviere, în fața celor cu mintea mai aprinsă; ci se gândeau să-şi spună cuvântu' de pe urmă mai târziu, rumegând deocamdată în limba creierului gândul putinței şi al neputinței, doritori de-o mărturie vădită, în care nu se dovedeau în stare să nădăjduiască.

N-AVEȚI CEVA DE MÂNCARE?

Abia înghițiseră cei din urmă dumicați ai unei cine ca vai de ea, nespus de jalnică, şi iată că se vădi în fața mesei, înalt şi orbitor, Isus. Se uită la ei, unul câte unul; iar glasul lui duios le dădu bună ziua:

-Pace vouă.

Nici unul din ei nu răspunse. Uluirea copleşea bucuria până şi în inima celor ce-l mai văzuseră înviat. Înviatul citi pe fețele lor îndoiala ce mocnea mai în toți, întrebarea pe care nu cutezau s-o lămurească în cuvinte:

-Eşti tu cu adevărat şi viu; ori o umbră venită din peşterile morților să ne ispitească?

-De ce vă pierdeți cumpătul? - spuse Vândutul.Ce gânduri vă bat? Uitați-vă la mâinile şi picioarele mele: eu sunt; pipăiți-mă şi priviți; căci un duh nu-i de carne şi oase precum sunt eu.

Şi, întinzând mâinile către ei, le arătă de o parte şi de alta urmele încă sângerate ale cuielor; apoi îşi desfăcu veşmântul la piept, ca aceia să vadă spintecătura suliței între coaste. Unii, sculându-se de pe pătucurile pe care mâncau, îngenuncheară şi zăriră în picioarele desculțe cele două găuri adânci, spuzite de două răni vinete.

Dar nu cutezară să-l atingă, de parcă le-ar fi fost frică să nu-l vadă topindu-se deodată, după cum li se arătase. Cei care l-ar fi îmbrățişat, ar fi simțit oare calda tărie a trupului; ori mâinile-i ar fi străpuns pieziş goliciunea unei umbre?

Era el, cu chipul, cu glasul, cu semnele neîndoioase ale răstignirii: şi totuşi, în înfățişarea lui era ceva schimbat, ceva de care ucenicii n-ar fi putut să-şi dea seama prin cuvinte, chiar de-ar fi fost în clipele acelea cu mintea liniştită. Cei mai încăpățânați se vedeau nevoiți a crede că învățătorul stătea în fața lor, cu toate semnele unei vieți din nou începute; dar gândurile lor se vălmăşeau în cele din urmă îndoieli şi stăteau tăcuți, parcă speriați de-a trebui să-şi creadă simțurilor, aşteptând parcă să se trezească dintr-o clipă în alta, spre

a îmbrățișa iarăși lumea pierdută a realităților lesnicioase, răvășită de acea neîndoielnică răsturnare. Și Simon tăcea: ce i-ar fi putut spune, fără să-l trădeze plânsul, celui ce se uitase la el cu aceiași ochi în curtea Caiafei, pe când se jură că nu-l cunoscuse niciodată?

Ca să risipească cele din urmă șovăieli, Isus întrebă:

-N-aveți ceva de mâncare?

Dc-acum nu mai avea nevoie de altă hrană afară de cea pe care-o ceruse mai totdeauna zadarnic, toată viața. Dar pentru oameni trupești era nevoie și de o dovadă trupească: celui ce crede numai în tină și cu tină se hrănește, îi trebuia și această dovadă pământească. În cea din urmă seară mâncaseră laolaltă; acuma, că se-ntâlnesc iarăși, va mânca din nou cu dânșii.

-N-aveți ceva de mâncare?

Într-o strachină rămăsese o bucată de pește prăjit. Simon i-o întinse învățătorului, care se dădu lângă masă și mâncă peștele cu o bucată de pâine, în vreme ce toți stăteau cu ochii țintă pe el, de parcă atunci pentru cea dintâi oară îl vedeau mâncând.

Iar după ce isprăvi, ridică ochii asuprâ-le și zise:

-Acum vă mai îndoiți? Sau tot nu pricepeți? Vi se pare cu putință să mănânce o vedenie, precum am mâncat eu de față cu voi? De-atâtea ori fostu-mi-a dat să vă țin de rău pentru împietrirea inimii voastre și pentru slaba-vă credință! Ci iată, aceiași ați rămas, nici ați vrut să-i credeți pe cei ce mă văzuseră! Ci eu nu vă ascunsesem nimic din câte aveau să se întâmple în aceste zile. Dar voi, surzi și uituci, auziți și pe urmă uitați, citiți și nu pricepeți. Nu vă spuneam oare pe când eram cu voi, că au a se-mplini toate câte-s în Scriptură, toate câte vi le-am dat de știre? Că Cristos trebuia să pătimească și că a treia zi avea să învie din morți; că în numele său trebuia să se propovăduiască îndreptarea și iertarea tuturor neamurilor, începând cu Ierusalimul? Acum sunteți martori ai acestor întâmplări și voiu ține făgăduielile pe care vi le-a făcut Tatăl prin mijlocirea mea. Mergeți dar prin lumea largă și le propovăduiți Evanghelia tuturor celor care au suflet. Orice putere

mi-a fost dată în cer şi pe pământ. După cum Tatăl mânatu-m-a pe mine, astfel vă mân eu pe voi. Mergeţi dar de îndrumaţi noroadele, învăţându-le să nu-mi iasă din cuvânt. Iar cel care va crede se va mântui, cel ce nu va crede osândit va fi. Voiu mai rămâne pe pământ puţină vreme şi ne vom întâlni în Galileea; dar şi pe urmă cu voi fi-voiu, până la sfârşitul vecii veacurilor.

Pe măsură ce vorbea, feţele ucenicilor se luminau iarăşi de-o nădejde uitată, iar ochii le scânteiau ca la beţivi. Era clipa cea mai plină de mângâiere după jalea din acele zile. Arătarea-i neîndoielnică dovedea că ceea ce nu le-ar fi venit să creadă se înfăptuise; că Dumnezeu nu-i lăsase; că n-avea să-i mai părăsească niciodată. Duşmanii, cei care se crezuseră învingători, erau răpuşi: adevărul vădit intra iarăşi ascultător în făgaşul adânc săpat al proorocirilor. Toate cele mărturisite de Isus le ştiuseră şi mai înainte; dar au trăit cu adevărat în sufletele lor numai când le mai auziră odată rostite de gura lui.

Devreme se-ntorsese împăratul, înfăptuirea împărăţiei nu mai putea zăbovi; iar fraţii săi, în loc de-a mai fi batjocoriţi şi huliţi aveau să împărătească cu el în vecii veacului. Acele vorbe-i înflăcăraseră iarăşi pe cei mai puţin zeloşi, reînviaseră amintirile altor cuvântări, ale altor zile mai sorite; aşa că ucenicii simţeau pe neaşteptate o uşurare înălţătoare, o înflăcărare pe care de la o vreme n-o mai simţiseră, o dorinţă mai vajnică de-a se îmbrăţişa, de-a se iubi, de-a nu se mai despărţi niciodată. De vreme ce învăţătorul lor înviase, nu erau sortiţi să moară; de putuse ieşi din peştera de îngropăciune, făgăduielile sale erau făgăduielile unui Dumnezeu şi avea să le ţină până la urmă. Nu degeaba crezuseră, nici nu mai erau singuri: răstignirea fusese întunecarea de-o zi, pentru ca lumina să scânteieze apoi mai orbitoare asupra tuturor zilelor ce vor să vie.

TOMA GEMĂNUL

Toma zis Gemănul nu era de față la cina aceea. Dar a doua zi, prietenii săi alergară care-ncotro să-l caute, uluiți încă de spusele lui Isus.

-L-am văzut pe Mântuitor, îi spuneau, l-am văzut cu ochii noştri şi a stat de vorbă cu noi, a mâncat la masa noastră de parc-ar fi fost viu.

Toma era dintre cei mai zdruncinați, până-n adâncul sufletului, de batjocura Golgotei. Odinioară spusese că-i gata să moară alături de învățător; ci fugise cu ceilalți, când felinarele gealaților urcară Măgura Măslinilor. Credința-i se întunecase în negura ce împresură locul Țestei. În ciuda tuturor zvonurilor, nu i-ar fi venit să creadă în ruptul capului că învățătorul său avea să sfârşească astfel zilele. Acea culme pângăritoare pe care se lăsase târât Isus cu neîmpotrivirea unei oi betege, când se gândea, îl făcea să sufere parcă mai mult ca pierderea celui ce-l iubise. Înşelarea tuturor nădejdilor sale îl jignise ca descoperirea unei înşelătorii, şi-l cruță, credea el, de păcătoşenia părăsirii. Toma la fel cu Cleopa şi alții de seama lor, era un senzualist, pe care o fâlfâire de aripă, la puternica chemare a lui Cristos, îl înălțase prea sus, într-o lume care nu era lumea lui. Credința se năpustise asupra-i prin trădare, ca molima turbării. Dar de îndată ce flacăra care-o ațâța de-una, zi de zi, fusese îngropată, ori s-a părut îngropată sub movila netrebnică a hulei, sufletu-i se stinse, îngheță iarăşi, îşi recapătă firea-i de la început, adevărata-i fire, firea care caută prin simțuri lucrurile pipăibile, care nădăjduia pe pământ schimbări pământeşti şi aşteaptă de la pământ numai dovezi şi bucurii pământene. Ochii săi se fereau să privească lucrurile pe care mâinile nu le-ar fi putut atinge, astfel că erau osândiți să nu vadă niciodată nevăzutul: har de care au parte numai cei ce-l cred cu putință. Nădăjduia în împărăția Cerurilor mai ales atunci când vorbele şi înfățişarea lui Isus încercau

inima-i pământească; dar nădăjduia într-o împărăție care să nu fi fost alcătuită numai din duhuri plutind pe cer de-a valma cu plăpândele ostroave de nori, ci în care oamenii vii, brăzdați de sânge cald, ar fi mâncat şi-ar fi băut pe mese zdravene, pipăite, ocârmuind o lume mai frumoasă, dată lor în stăpânire de Dumnezeu, după alte legi.

Toma, odată isprăvită batjocura răstignirii, era mai puțin ca oricând înclinat să creadă din auzite în înviere. Cu prea multă necruțare îi fusese înşelată încrederea dintâi, ca să mai poată avea încredere în tovarăşii săi de înşelătorie. Aşa că celor ce-i împărtăşeau, grăbiți nevoie-mare, noua veste, le răspunse:

-Până nu-i voiu vedea pe mâini rănile cuielor, până nu voiu pune degetul în rana cuielor şi mâna între coaste, nu cred.

S-a grăbit să spună: până nu voiu vedea. Dar se căieşte repede: ochii pot trăda, că doar nu puțini oameni au fost orbiți de vedenii. Gându-i fuge la încercarea trupească, la dovada pipăită şi cruntă: să vâre degetul adânc în rana unde-au stat cuiele; să-şi vâre mâna până-n cot în spintecătura suliței. Să facă la fel orbului, care uneori greşeşte mai cu greu decât cei ce văd.

Se leapădă de credință, văz al sufletului, mai presus de oricare altul; n-are încredere nici în văz, simțul cel îndumnezeit al trupului. N-are încredere decât în mâini, carne în stare să pipăie carnea. Iar acea îndoită lepădare îl lăsă în întuneric, în dibuirea orbeniei, până ce lumina întruchipată om prin cea mai mare jertfă a iubirii nu-i va da înapoi lumina ochilor şi a inimii.

Dar răspunsul lui Toma l-a făcut să ajungă unui din cei mai faimoşi oameni de pe lume: căci veşnicul har al lui Cristos acesta-i: să-i veşnicească până şi pe cei ce l-au batjocorit. Toți mormolocii minții, toți pironiştii ieftini, toți soioşii catedrelor şi ai academiilor, recii cretini vătuiți cu prejudecăți, toți cazuiştii, cinicii, păduchii ştiinței şi latrinarii savanților; cu un cuvânt, toate feştilele ce pizmuiesc soarele, toți gâscanii ce nu se pot împăca cu zborul şoimilor, l-au

ales drept ocrotitor şi preşedinte al lor pe Toma Gemănul. Despre el habar n-au: atâta ştiu: până nu atinge cu mâna nu crede. Răspunsul său li se pare Himalaia judecăţii omeneşti, îl priveşte pe cel ce-i place să vadă în întuneric, să audă în tăcere, să vorbească în singurătate, să trăiască în moarte. Găoacea negăurită a căpăţânii lor nu-i făcută pentru aşa ceva. Ograda lor e aşa zisa realitate, şi de-acolo nu-i urneşti cu bivolii. Nu degeaba trag la aurul care nu potoleşte foamea, la pământul din care se vor alege cu o gaură de-o şchioapă, la gloria ce-i clipă de ciripitură în tăcerea veşniciei, la carnea ce se va preface în mocirlă viermănoasă şi la acele magice, zgomotoase descoperiri care, după ce-i robesc, vor grăbi pentru ei înfricoşătoarea descoperire a morţii. Acestea şi altele sunt faptele «reale» după care se dau în vânt ciracii Tomei. Ci, de le-ar trece vreodată prin minte să citească cele întâmplate după rostirea acelui răspuns, poate c-ar fi gata, să se îndoiască şi de cel care n-a crezut în înviere.

După trecere de opt zile, ucenicii se strânseseră tot în casa aceea; iar Toma era cu ei. În răstimpul acelor zile nădăjduise că-i va fi şi lui îngăduit să-l vadă pc cel înviat; ba uneori sc cutremurase la gândul că nu se arăta poate din pricina răspunsului său. Ci iată, de-odată, un glas din prag:

-Pace vouă!

Isus e-acolo şi-l cată din ochi pe Toma. A venit pentru el, numai pentru el; căci dragostea ce-i păstrează e mai tare ca toate jignirile. Îi spune pe nume, se apropie de el să-l vadă bine, faţă în faţă.

-Pune degetul şi vezi-mi mâinile. Bagă-ţi mâna între coastele mele; ci nu mai fi necredincios.

Toma se supuse tremurând şi strigă:

-Doamne, Dumnezeul meu!

Prin aceste cuvinte ce par o invocaţie obişnuită, Toma îşi mărturisi înfrângerea-i mai frumoasă ca orice biruinţă, şi din clipa aceea fu pe de-a-ntregul al lui Cristos. Până atunci i se închinase ca unui om mai desăvârşit ca ceilalţi; acum îl recunoaşte

Dumnezeu; mai mult drept «Dumnezeul său».

Iar Isus, ca-n vecii veacului să-l împungă aducerea aminte a acelei îndoieli, îi răspunse:

-Când m-ai văzut ai crezut; ferice de cei ce n-au văzut şi au crezut!

Iată cea din urmă dintre Fericiri, cea mai *mare*: Fericiți cei care cred fără să fi văzut! Căci numai adevărurile ce au valoare absolută în realitate, în ciuda scormonitorilor de cadavre, sunt cele pe care văzul trupesc nu le vede, pe care mâinile de carne nu le vor putea pipăi niciodată. Acele adevăruri coboară de sus: omul cu sufletul ferecat jur-împrejur nu le primeşte şi le va vedea doar în ziua când trupu-i, cu cei cinci portari neîncrezători ai săi, se va schimba în strai mototolit şi ros, aruncat pe marginea unui pat, aşteptând să fie ascuns în pământ ca o placentă putrezită.

Toma e Sfânt, dar nu s-a putut împărtăşi din acea Fericire. O legendă străveche povesteşte că mâna-i rămase roşie de sânge până la moarte. Legendă adevărată, cu tot adevărul groaznicului său simbol, dacă ne învoim că şi îndoiala poate fi un fel de-a răpune viața cuiva. Lumea e plină de asemenea ucigaşi, care au început prin a-şi ucide sufletul din ei.

LEPĂDAREA DE CEL ÎNVIAT

Cei dintâi oameni care-l întovărăşiseră pe Isus în viaţa-i dintâi nu se mai îndoiau, în sfârşit, că începuse a doua şi veşnica-i dăinuire. Omorâtul care dormise, ca orice Om mort, îngropat în mirodeniile lui Nicodim şi în cearşaful lui Iosif, după două zile se sculase Dumnezeu. Dar după câtă încăpăţânare îndoielnică s-au învoit să plece fruntea în faţa neîndoioasei întoarceri!

Cu toate acestea, duşmanii lui Cristos, ca să dea la o parte lespedea prea mare ce le poticneşte lor alte negări, i-au învinuit tocmai pe uluiţii Ucenici de-a fi născocit, cu voie sau fără voie, mitul învierii. După spusa lui Caiafa şi a ciracilor săi, ucenicii lui Isus i-ar fi furat noaptea trupul, ca să răspândească apoi zvonul că peştera era goală, în nădejdea că niscai prostănaci de habotnici vor crede mai lesne că Isus înviase cu adevărat; şi, cu chipul acesta, să dea putinţă şarlatanilor de-a stărui în ciumatele lor înşelătorii, jurând în numele şarlatanului mort. Iar Matei povesteşte că ludeii - sacu-şi găseşte petec! - cumpăniră cu preţ bun câţiva martori cinstiţi care să jure, de-ar fi fost nevoie, că-l văzuseră pe Simon şi pe tovarăşii săi spărgând mormântul şi ducând în spate o boccea albă.

Dar duşmanii din zilele noastre, printr-o întârziată smerenie faţă de cei ce-au întemeiat cu sângele lor Biserica pe care nimic n-o mai poate doborî, sau mai degrabă din credinţa lor adâncă în nătângia celor dintâi martiri, s-au lăsat de bănuiala acelei scamatorii funebre. Nici Simon, nici ceilalţi ucenici nu erau croiţi din stofa din care se fac comedianţii şi scamatorii: prea multă dibăcie şireată ar fi trebuit s-adune în grosolanele lor creiere acei sărmani prostănaci. De fapt, par mai mult înşelaţi decât înşelători. Iar de n-au fost de rea credinţă, s-au lăsat fără-ndoială îmbrobodiţi, de netoţi ce erau, de năzărirea lor, ori de vraja altcuiva.

Ucenicii, spun sus şi tare serioşii abstinenţi ai transcendenţei, nădăjduiau cu neclintită statornicie în învierea lui Isus, după

cum le făgăduise; iar de această înviere era atât de grabnică nevoie spre a uita prin ea batjocura răstignirii, că se văzură siliți aproape cu de-a sila s-o socotească şi s-o mărturisească drept atare. Atunci, în acele clipe de superstiţioasă aşteptare, ajuns-a vedenia unei isterice, visul unui halucinat, orbirea unui amăgit, pentru a se răspândi printre puținii închinători nemângâiați zvonul acelor vedenii. Unii dintre ei, nevenindu-le să creadă că învățătorul îi înşelase, se lăsau înşelați de cei ce strigau morțiş că-i văzuseră după moarte şi, vorbind mereu despre năzdrăvăniile acelor născociri pătimaşe, isprăviră prin a crede cu tot dinadinsul; ba le însuflară şi celor mai slabi de înger credința aceea. Numai prin acest legământ, prin întărirea târzie a mărturisitei dumnezeiri a celui ucis, era cu putință a-i ține laolaltă pe cei ce-l urmaseră şi a întemeia cea dintâi tovărăşie statornică a Bisericii universale.

Dar aceştia, spre a risipi prin învinuiri de imbecilitate ori de rea credință crezul celei dintâi semințiii creştine, uită prea multe şi prea temeinice fapte.

Mai înainte de orice, mărturia lui Pavel. Saul Fariseul umblase la şcoala lui Gamaliel şi avusese putință să vadă cu ochii lui, de departe şi ca duşman, sfârşitul lui Cristos; aşa că va fi cunoscut fără-ndoială bănuielile celor dintâi maeştri ai săi asupra născocitei învieri. Ci Pavel, care primi cea dintâi evanghelie din gura lui Iacob zis Fratele Domnului şi a lui Simon; Pavel cel faimos prin toate bisericile iudeilor şi ale Paginilor, iată ce scria în cea dintâi epistolă către Corintieni: «Cristos a murit pentru păcatele noastre, a fost îngropat şi a-nviat a treia zi; i se arătă lui Petru şi pe urmă celor Doisprezece. Apoi se arătă deodată la mai bine de cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc încă, iară unii au murit». Epistola către Corintieni e ținută de toți drept nemincinoasă: chiar şi de cei mai mofturoşi adulmecători de neadevăruri; nici n-a putut fi scrisă mai târziu ca primăvara anului 58, abia după treizeci de ani de la răstignire; astfel că-i mai veche decât cea mai veche dintre Evanghelii. Mulți dintre cei ce-l cunoscuseră pe Cristos în viață - şi nu era unul, nici doi - trăiau încă în acel an; uşor

le-ar fi venit deci să-l dea de gol pe Apostol. Corintul era la porțile Asiei, locuit de mulți Asiatici, în legături de toată ziua cu Iudeea; iar epistolele lui Pavel erau răvaşe obşteşti, ce se citeau în gura mare prin adunări; ba erau copiate spre a fi trimise şi pe la celelalte biserici. Solemna, răspicata mărturie a lui Pavel putea ajunge fără-ndoială c-a şi ajuns - la Ierusalim, acolo unde duşmanii lui Isus, parte încă în viață, ar fi găsit mijlocul s-o doboare prin alte mărturii. Pavel, de-ar fi văzut cu putință o dezmințire temeinică, n-ar fi cutezat pentru nimic în lume să scrie acele cuvinte. Faptul, aşadar, că s-a putut mărturisi în fața lumii, într-un răstimp atâta de scurt, o minune atât de potrivnică credinței obşteşti şi gândului neadormiților duşmani, dovedeşte că învierea nu era doar o născocire a câtorva năstruşnici; ci un adevăr care cu greu mai putea fi mințit, pe cât de uşor putea fi însă întărit. Afară de epistola lui Pavel n-avem alte mărturii despre arătarea lui Cristos în fața celor cinci sute de frați; dar nici prin gând nu ne poate trece că Pavel, unul din cele mai mărețe şi curate suflete ale celui dintâi Creştinism, ar fi putut-o născoci, el care atâta vreme îi năpăstuise pe cei ce credeau în săvârşirea învierii. Aproape nu-i îndoială că arătarea lui Isus în fața celor cinci sute s-a întâmplat în Galileea, pe muntele despre care pomeneşte Matei; precum nu e îndoială că Apostolul va fi cunoscut pe careva din cei care fuseseră de față la acea neuitată adunare.

Dar mai este ceva. Evanghcliştii, care însemnează cu oarecare zăpăceală, dar cu nespusă bună credință aducerile aminte ale celor dintâi tovarăşi ai lui Isus, mărturisesc poate fără voia lor că Apostolii, Doamne fereşte să fi mai aşteptat învierea; ci, dimpotrivă, cu mare greu le venea să creadă că se întâmplase. Citindu-i cu luare aminte pe cei patru istorici, băgăm de seamă că aceia o bucată de vreme încă se mai îndoiesc, chiar față-n față cu cel înviat. Atunci când Femeile, în dimineața Duminicii, dau fuga să le spună Ucenicilor că mormântul e pustiu şi că Isus trăieşte, aceia socot că vorbesc într-aiurea. Când, mai târziu, Isus li se arată celor mulți în Galileea, «acolo-l văzură şi i se închinară - zice Matei - dar unii se-ndoiră». Iar

când se arată seara în odaia în care se ospătează, sunt unii cărora nu le vine să creadă ochilor şi se codesc până ce nu-l văd mâncând cu ei. Toma se îndoieşte şi după aceea, până-n clipa în care nu va da piept cu Mântuitorul.

Aşa de puţin se aşteptă să-l vadă înviind, că cea dintâi urmare a înfăţişării învlatului e spaima. «Bănuiau să nu fi fost niscai duh». Nu-s deci atâta de credulі şi uşor de înşelat precât şi-i închipuiau bârfitorii lor. Şi sunt atât de străini gândului de a-l vedea întorcându-se viu printre cei vii, că numai ce-l văd îl iau drept un altul. Maria din Magdala socoate să nu fie grădinarul lui Iosif din Arimateea: Cleopa şi tovarăşul său nu sunt în stare să cunoască cu cine au făcut tot drumul; Simon şi ceilalţi, când vine pe malul Bălţii, «nu ştiau că era Isus». De l-ar fi aşteptat într-adevăr pe Isus, cu mintea trează şi dogorită de dor, s-ar mai fi speriat în chipul acela? Nu l-ar fi cunoscut oare din capul locului? Citind Evangheliile îţi vine să crezi că prietenii iui Cristos, departe de a-i fi născocit întoarcerea, s-au învoit cu acest gând numai printr-o constrângere, căreia nu i se puteau împotrivi, după multe şovăieli. Tocmai dimpotrivă, cu un cuvânt, de ceea ce ar voi să dovedească cei care-i învinuiesc pe Apostoli că s-au înşelat şi că au înşelat la rândul lor.

Dar de ce acele şovăieli? Pentru că vorbele lui Isus nu putuseră nimici în acele suflete târzielnice şi greu domesticite, îndătinata silă ebraică faţă de gândul nemuririi. Credinţa în învierea morţilor rămăsese veacuri după veacuri înstrăinată de mintea cu totul pământească a Evreilor. Abia dacă în unii prooroci, ca Daniel şi Osca, găsim urme întâmplătoare despre aşa ceva; ci nu se vădeşte cu adevărat lămurită decât în povestea Maccabeilor, într-un loc anumit.

Pe vremea lui Cristos poporul nu prea ştia ce va fi fost nemurirea: o socotea mai mult ca o minune îndepărtată, lăsată pe seama Apocalipselor; dar n-o bănuia cu putinţă mai înainte de năruirea marii zile; Saducheii nici nu voiau s-audă de aşa ceva; Fariseii o credeau cu putinţă, însă nu drept har pogorât asupra unui singur om, ci drept răsplată îndepărtată şi obştească a tuturor drepţilor. Când superstiţiosul Antipa spunea

despre Isus c-ar fi Ioan înviat din morți, înțelegea a spune că noul prooroc era al doilea Ioan.

Încăpățânarea în a se învoi cu o înfrângere atâta de uluitoare a legilor morții era așa de adânc înfiptă în inima poporului iudeu, că Ucenicii învietorului care-și vestise mai dinainte învierea, ei înșiși nu se dovedeau prea grăbiți s-o creadă, fără întărirea noilor dovezi. Și totuși, la o vorbă a lui Cristos îl văzuseră înviind pe copilul văduvei din Nain, pe fata lui Iar, pe fratele Martei și Măriei; cei trei adormiți pe care îi trezise Isus de mila unui plâns de mamă, a plânsului de părinte, a plânsului de surori. Ci năravul și soarta celor Doisprezece era să priceapă greu și să uite. Erau prea înrădăcinați în gândul cărnii, spre a se deprinde să creadă fără șovăire într-o răzbunare atât de timpurie asupra morții. Dar când n-au mai avut încotro, credința le-a fost atât de statornică și tare, că din sămânța celor dintâi martori silniciți încolți nesfârșita holdă de înviați întru credința învietului, pe care veacurile n-au isprăvit-o încă de cosit.

Bârfelile iudeilor, învinuirile martorilor mincinoși, îndoiala Ucenicilor, zavistia dușmanilor nedomoliți și temători, sofisticăria bastarzilor lui Toma, băsnelile ereticilor, strâmbăturile spiritelor galante și de-a dreptul părtașe la moartea fără întoarcere a Nelegiuitului, șiretlicul și îngăimările încăpățânaților, mâinile și asalturile criticii mărunte ori sus-puse, nu s-au dovedit în stare să smulgă din inima milioanelor de oameni credința că trupul desprins din cuiele crucii de pe Țeastă s-a arătat iarăși, a treia zi, ca să nu mai moară cât lumea și pământul. Norodul ales de Cristos îl dădu pe mâna morții, nădăjduind să isprăvească cu ei; ci moartea nu-l primi, după cum nu-l primiseră iudeii; iar omenirea nu și-a încheiat încă socotelile cu Ucisul furișat din peșteră, ca să-și arate acele coaste sub care sulița romană a dat în vileg, în vecii veacului, inima ce-i iubește pe cei ce-l urăsc.

Josnicii care nu vor să creadă în viața-i dintâi, în viața-i de-a doua, în viața-i veșnică, taie singuri firul adevăratei lor vieți; al vieții care-i învoire mărinimoasă, părăsire iubitoare, nădejde în

cele nevăzute, credință în cele nepipăite. Nenorociții răposați cu chip de oameni vii, tocmai ei sunt cei ce, asemeni morții, se leapădă de Isus. Cei ce-şi târăsc povara stârvului din ei, cald încă de răsuflare, de-a lungul răbdătorului pământ, râd de înviere. Aceşti Morți care fug de Viață nu se vor bucura de-a doua naştere în viața duhului; ci avea-vor parte în ziua de pe urmă de-o neîndurată, de-o înspăimântătoare înviere.

ÎNTOARCEREA PE MARE

Odată drama încheiată prin cea mai cumplită sfâşiere, prin cea mai neasemuită bucurie, sc întorc cu toţii pe unde-i mână ursita. Fiul la părinte, regele la domnie, marele preot la lighenele-i cu sânge, corul la tăcerea grea de nădejdi, pescarii la năvoade.

Năvoadele mucegăite în apă, destrămate pe maluri, rupte de poverile neobişnuite, în atâtea rânduri drese, petecite, ţesute la ioc; năvoadele pe care cei dintâi pescari de oameni le părăsiseră, fără a mai întoarce capul, pe ţărmul Capernaum-ului, careva le isprăvise de dres şi le pusese bine, cu grija cuminte a celui ce nu pleacă niciodată de acasă; că visele ţin puţin, iar foamea câte zile are. Nevasta lui Simon, tatăl lui Ioan şi al lui Iacob, fratele lui Toma, păstraseră acele cârstnice şi năvoade drept unelte de care omul poate avea nevoie, drept moaşte a celor plecaţi în lume, de parc-ar fi auzit în sufletul lor un glas ce le spunea de-una: Se vor întoarce. Mândră-i împărăţia Cerurilor, dar prea sus; pe câtă vreme balta tot frumoasă a rămas, şi geme de peşte. Sfântă-i sfinţenia, ci omul nu trăieşte numai cu duhul. Iar un peşte pe masă e mai de preţ în ochii flămândului ca un tron la anu'.

Cumințenia celor rămaşi, celor înrădăcinaţi de casa părintească la fel muşchiului în piatră, o clipă a avut dreptate. Pescarii se întoarseră. Pescarii de oameni se arătă iarăşi în Galileea şi puseră iarăşi mâna pe vechile lor năvoade. Aşa le poruncise cel care-i luase de-acolo spre a fi muritori ai batjocoririi şi ai gloriei sale. Nu şi-au uitat de el, nici îl vor putea uita vreodată; numai despre el vorbeau între ei, cu toţi cei ce voiau să-i asculte. Dar înviatul le spusese: Ne vom întâlni în Galileea. Iar dânşii plecaseră din nemernica Iudee, din ciudoasa cetate păcătoşită de ucigaşi şi iarăşi porniseră către ţara lor dragă, cuminte, de unde cu sila îi luase îndrăgostitul hoţ de suflete. Ce frumoase erau căsuţele

bătrâneşti, coşcovite de umezeală, cu rufele întinse la soare, cu iarba proaspătă ce-nverzea tălpile zidurilor, cu mesele lustruite de mâinile slăbănoage ale bătrânilor şi cuptorul învolburând odată în săptămână scântei pe gura afumată. Ce frumos era paşnicul târguşor de pe malul bălţii: cu droaia de ploduri în pielea goală smolită de arşiţă, cu soarele bătând din creştet în răspântia pielii, cu sacii şi coşurile în umbra şurilor, cu mirosul de peşte vânturat de adierea bălţii în fiece revărsat de ziuă. Ci, mai presus de orice, balta nespus era de frumoasă; peruzea topită cu învârstări de smarald verde-albăstriu în dimineţile fără vânt; faţă vânătă de ardezie în după-amezile noroase; havuz albicios de opal cu dâre şi smolituri de iacint în tihna primitoare a asfinţitului; negură clipocită, brăzdată de licăriri albe în nopţile înstelate; negură cu pâlpâiri de argint în nopţile cu lună. Pe-ntinderea acelei bălţi ce părea zeitatea ocrotitoare a unor meleaguri fericite şi uitate de lume, pentru cea dintâia oară descoperiseră ochii lor frumuseţea luminii şi a apei, mai alese ca pământul cel greoiu şi mohorât, mai drăgăstoase ca focul. Luntrea, cu încovoiata-i cumpănă a pânzelor, cu scândurile-i roase, cu cârma ei semeaţă şi roşcată, fusese pentru ei, de când se ştiau, mai dragă ca cealaltă casă ce-i aştepta: cub văruit şi încremenit locului pe mal. Nesfârşitele ceasuri de trândăvire şi nădejde, iscodind zvâcnirea apelor, smuci tura năvoadelor şi întunecarea văzduhului, alcătuiseră bună parte din viaţa lor calică şi îndestulată cu puţin.

Până-n ziua în care un Stăpân mai sărac şi mai puternic îi chemase la el, salahori ai unei munci nefireşti şi primejdioase, iar acele biete suflete smulse din lumea în care se născuseră, se siliseră din răsputeri să ardă în acea flacără; ci noua viaţă le călcase în picioare ca ciorchinele în cadă, ca măslinele în teasc, spre a face să ţâşnească din inimile lor necioplite lacrimi de iubire şi îndurare. Trebuit-a să se înalţe pe tăpşanul Ţestei crucea, pentru ca aceia să plângă lacrimi adevărate; să se-ntoarcă Răstignitul spre a le mânca din pâine, pentru ca aceia să prindă iar nădejde.

Se întoarseră pe la casele lor, scăpând de înec puținele aduceri aminte ce-aveau să fie totuși de-ajuns pentru prefacerea lumii întregi. Iar mai înainte s-o pornească din nou întru înfăptuirea celor ce li se poruncise, adăstau să-l mai vadă odată pe cel drag prin meleagurile ce-i fuseseră atâta de dragi. Se întoarseră cu toții schimbați de cum plecaseră: mai neliniștiți, mai duși pe gânduri, oarecum înstrăinați, de parc-ar fi venit din țara Lotofagilor și-ar fi văzut în ochii lor, mai curați acuma, o țară nouă, înfrățită aievea cu cerul. Ci năvoadele stăteau aninate în perete, iar bărcile legate se legănau în tălăzuirea malului. Pescarii de oameni prinseră iar a fi, poate de dor, poate de nevoie, pescari pe apa bălții.

Șapte dintre ucenicii lui Cristos se 'ntâlniseră într-o seară pe malul apei. Simon zis Piatră, Toma Genuinul, Natanael din Cana, Iacob, Ion și alți doi. Dă să spună Simon:

- Mă duc la prins pește.

- Hai și noi cu tine, răspund prietenii. Se urcară în luntre și porniră; dar în noaptea aceea nu prinseră nimic. Despre ziuă, cam ciudoși de noaptea pierdută în deșert, se apropiară de mal. Iar când mai aveau ca două vâsle, în mijitul zorilor văzură o arătare de om pe malul bălții, părând că-i așteaptă: «dar ucenicii nu cunoscură că era Isus»:

-Băieți, n-aveți ceva de-ale gurii? - strigă străinul.

Iar ei răspunseră: nu.

-Dați cu năvodu' în dreapta luntrii și veți prinde.

Ascultară și-n scurtă vreme năvodul până 'ntr-atâta se umplu dc pește, mai-mai să nu-l poată scoate. Toți tremurau, că ghiciseră cine era cel ce-i aștepta.

-E Stăpânu', făcu Ioan către Simon.

Petru, fără să scoată o vorbă, își trase repede cămașa pe el că era despuiat, și se aruncă în apă să le-o ia înainte. Luntrea era la câțiva pași de mal; așa că pe nerăsuflate cei șapte își împresurară Stăpânul. Nici unul nu-l întrebă: Cine ești? căci văzuseră cine era.

Pe mal ardeau niște tăciuni, pe care se pârpolea o mână de pești; alături era un ștergar cu pâine. Iar Isus spuse:

-Hai să mâncăm.

Pentru cea din urmă oară frânse pâinea; le-o împărți şi la fiecare le întinse câte un peşte. După ce isprăviră de ospătat, Isus se întoarse către Simon; iar sub acea privire, nenorocitul care până atunci tăcuse, îngălbeni:

-Simone, au mă iubeşti tu mai mult ca aceştia?

Cel ce se lepădase de Isus, la acea întrebare atâta de duioasă, dar pentru sine atâta de crudă, se simți dus în alt loc, lângă alt jeratic, unde alți oameni îl întrebaseră: îşi aduse aminte de răspunsul lui de-atunci, de privirea celui ce-avea să moară, de plânsu-i sfâşietor în negura nopții. Nici cuteză să răspundă cum ar fi vrut. Un da, pe buzele lui, ar fi lăudăroşenie şi neobrăzare; un nu, minciună şi batjocură.

-Doamne, ştii bine că-mi eşti drag.

Nu spune că-l «iubeşte»: despre iubirea de-atâtea ori mărturisită şi apoi trădată nu-i vine să vorbească. «Mi-eşti drag» e mai slab, mai fără prea multă răspundere. Nici nu mărturiseşte de-a dreptul: «ştii tu», tu care toate le ştii şi vezi în inimile cele mai închise. Mi-eşti drag; ci n-are curajul s-adauge de față cu ceilalți: nici unul nu ține atâta la tine.

Cristos îi spune:

-Du-mi mieii la păscut.

Şi-l mai întrebă odată;

-Simone al lui Iona, mă iubeşti tu cu adevărat?

Iar Petru, neînstare să găsească, de tulburat ce era, alt răspuns, mai îngână odată:

-Doamne, ştii bine că-mi eşti drag.

De ce vrei să mă chinuieşti? Au nu ştii, fără să-ți mai spun eu, că-mi eşti drag, că te iubesc mai mult ca odinioară, precum niciodată nu le-am iubit şi că-mi voiu jertfi viața ca să nu mă lepăd de dragostea ce-ți port?

Îi spune atunci Isus:

-Mână-mi oile.

Şi pentru a treia oară-1 iscodeşte:

-Simone al lui Iona, îți sunt drag cu tot dinadinsul? Nu mai vorbeşte de iubire; ci a treia oară, în fața tuturor, vrea ca

întreita lepădare din Ierusalim să fie ştearsă cu trei făgăduieli noi. Petru nu mai poate ţine piept înteţitului chin.

-Doamne. Doamne, strigă şi-l podideşte plânsul, tu toate le ştii şi bine ştii că te iubesc!

Înfricoşătoarea dovadă a dat-o; aşa că Isus îi mai spune odată:

-Du-mi oile la păscut. Adevăr, adevăr grăiescu-ţi; când erai mai tânăr îţi încingeai singur brâul şi te duceai unde-ţi era pe plac; dar când vei fi bătrân, vei întinde mâinile şi altcineva te va încinge şi te va duce unde n-ai să vrei.

La moarte, pe crucea asemeni crucii pe care m-au pironit pe mine. Află deci ce înseamnă să mă iubeşti. Iubirea de mine e soră geamănă cu moartea. Pentru că v-am iubit pe voi ucisu-m-au; pentru iubirea ce-mi păstraţi vă vor omorî. Gândeşte-te, Simone, ce legământ faci cu mine şi de ce soartă avea-vei parte. De-acuma n-am să mai fiu pe lingă tine, să abat asupră-ţi tihna iertării după căderea în josnicie. De-acuma, după ce-am murit, lepădarea şi îndepărtarea de mine fi-vor nebănuit mai pline de primejdii. Vei fi ţinut a răspunde de toţi mieii pe care ţi-i las pe seamă; iar drept răsplată, la urma strădaniei tale, vei avea parte de două grinzi şi de patru piroane, la fel cu mine; dar odată cu ele, de viaţa veşnică. Alege: e cel din urmă prilej pe care-l mai ai să alegi, şi alegerea pe care-o faci nu se mai întoarce; alegere de care-mi vei da seama, după cum i-a cerut seama stăpânul slugii pe care-a lăsat-o în locu-i. Iar acum că ai aflat şi ai hotărât, haide cu mine.

-Ia-te după mine!

Petru ascultă; dar, întorcându-se, îl vede pe Ioan că se luase după el şi întreabă:

-Doamne, ce-o să se facă Ioan?

-Ce-ţi pasă ţie de vreau să rămână aici până ce mă voiu întoarce? Ci tu, vino cu mine.

Lui Simon întâietatea şi canonul; lui Ioan nemurirea şi aşteptarea. Cel ce poartă acelaşi nume cu Premărgătorul celei dintâi veniri, fi-va vestitorul celei de-a doua. Pomenitorul

morții va fi hulit, întemnițat, răzlețit; dar va trăi mai mult ca toți şi va putea vedea cu ochii lui năruirea pietrelor de pe pietre, pe *dealul cel afurisit al Ierusalimului*. În deşertu-i albastru şi răsunător se va bucura şi va pătimi în vedenie, împresurat de orbitoarea lumină şi de nesfârşită noapte a mării, izbânda şi întâmplările celei de pe urmă veniri. Petru s-a luat după Cristos, fost-a răstignit pentru Cristos şi lăsat-a în urmă-i o dinastie neîntreruptă de Vicari ai lui Crislos; ci lui Ioan nu i-a fost dat să-şi găsească odihna prin moarte. Aşteaptă cu noi; contemporan al tuturor semințiilor; tăcut ca iubirea; veşnic ca nădejdea.

NORUL

Se mai întorc odată în Ierusalim, părăsindu-şi pentru totdeauna năvoadele; drumeți ai unei mergeri întreruptă de popasuri însângerate.

Prin acelaşi loc în care coborâse întru slava pământească umbrit de crengile înflorite, va să urce acum, după popasul pângăririi şi al noii naşteri, în slava cerului. Vreme de patruzeci de zile după înviere, câte zile rămăsese în Pustiu după întruchiparea morții în apă, rămase printre oameni. Viața-i, deşi trupul îi părea a fi rămas asemeni trupului de odinioară, atât era de ascunsă şi de supraomenească acuma, încât s-ar fi zis extrema sublimare în lumea pământească şi aevea, spre a urca, schimbată în duh, la înălțimea din care coborâse cu vreo treizeci de ani înainte, spre a miji pe pământul întunecat o întrezărire asupra măreției cerurilor.

Nu ducea ca pe vremuri aceeaşi viață cu Apostolii, căci acum era stingherit de viața celor vii; în mai multe rânduri se arătă totuşi în mijlocul lor, spre a mai consfinți odată marile făgăduieli, poate spre a le da pe seamă celor mai apropiați ai săi acele taine rămase nescrise în nici un hrisov, dar trecute din gură în gură de-a lungul vârstei apostolice şi mai încolo, sub pecetea tainei, spre a fi cunoscute mai târziu, neîntregi, sub numele de Tainica Disciplină.

Cea de pe urmă oară îl văzură pc Dealul Măslinilor, acolo de unde mai înainte să moară prevestise damnarea Templului şi a cetății, odată cu semnele întoarcerii; acolo unde, în negura nopții şi a înfiorării Satana, mai înainte să fugă învins, îl părăsise ud de sânge şi de sudoare. Era una din cele de pe urmă seri de Mai; norii, auriți în ceasul daurit, asemeni unor insule cereşti în aurul soarelui într-amurg, păreau că urcă din pământul încropit către slava zării, ca fumul unor uriaşe şi îmbălsămate ofrande. Prin lanurile ațipite în cazna datului în spic, păsările prindeau a chema puii pe la cuiburi; iar vântul înserării legăna cu unduiri uşoare

crengile şi ciorchinele de poame necoapte. Dinspre cetatea îndepărtată, încă în picioare, se ridică un nor de praf afumat, spintecat de acoperişurile, de turlele şi de zidurile albe ale Templului.

Iar ucenicii mai rostesc odată întrebarea pe care i-o puseseră lui Isus tot acolo, în seara celor două proorociri. Acum că s-a întors după cum făgăduise, ce mai avem de aşteptat?

- Doamne, au venit-a vremea în care ai de gând să rezideşti din temelii împărăția Israelului?

Ar fi voit poate să vorbească despre împărăția lui Dumnezeu, aceea care-n mintea lor, ca şi-n mintea proorocilor, era tot una cu împărăția Israelului; căci din Iudeea avea să înceapă dumnezeiasca rezidire a țării.

-Nu-i treaba voastră - răspunse Cristos - să ştii vremea şi clipa; Tatăl le-a lăsat în puterea sa; dar vă veți simți întăriți atunci când duhul pogorî-va asupră-vă şi-mi veți fi martori în Ierusalim, în toată Iudeea, în Samaria, până la marginile lumii.

Spunând acestea, ridică amândouă mâinile să-i binecuvânteze. Iar în vreme ce aceia se uitau la el, se înălță de la pământ şi, deodată, un nor strălucitor, ca-n dimineața Schimbării la Față, îl învălui şi-1 ascunse. Cei rămaşi jos nu-şi mai puteau lua ochii de pe cer; îi aținteau pe sus, încremeniți de uimire; când iată că-i treziră doi oameni îmbrăcați în alb:

-Galileenilor, ce vă tot uitați pe sus? Acest Isus care s-a 'nălțat la ceruri se va întoarce în mijlocul vostru, aşa precum l-ați văzut înălțându-se la ceruri.

-Atunci, după ce se-nchinară tăcuți, sc-ntoarseră în Ierusalim, luminoşi de jalnica bucurie, cu gândul la noua zi: cea dintâi a unei strădanii care după aproape două milenii nu s-a isprăvit încă. De-acuma şi ei sunt singuri, singuri împotriva unui duşman cu milioane de capete, căruia-i zice Lume. Dar de data aceasta cerul nu mai e despărțit de pământ, precum fusese mai înainte de venirea lui Cristos;

scara mistică a lui Iacov nu mai e visul unui singuratic, ci stă înfiptă adânc în pământ, în țarina pe care-o calcă; iar sus, în vârf, stă un Mijlocitor ce nu-şi uită de muritorii hărăziți veşniciei, care i-au fost scurtă vreme frați. «Fi-voiu lângă voi până la capătul vieții de față»: fusese una din cele de pe urmă făgăduieli, cea mai mare. S-a înălțat la ceruri; dar cerul nu mai e acuma doar pustia boltă pe care se arată şi se şterg, iuți şi vălmăşiți ca domniile, norii vijeliilor; pe care sclipesc în tăcere, ca sufletele sfinților, stelele. Fiul Omului care s-a urcat pe culmi spre a fi mai aproape de cer, care-a fost lumină-n lumina cerului, care-a murit înălțat de pe pământ în negura cerului şi s-a întors ca să se-nalțe în gingăşia serii la ceruri şi se va mai întoarce odată, într-o zi, pc norii cerului, e încă printre noi, de față în mijlocul lumii pe care-a voia s-o mântuiască, ascultându-ne vorbele să audă de purced cu adevărat din adâncul sufletului, privindu-ne lacrimile să vadă de-au fost într-adevăr lacrimi de sânge în inimă, mai înainte de-a fi picături sărate între genele noastre; oaspete nevăzut şi binevoitor, care nu ne va mai părăsi niciodată; căci pământul, prin voința sa, e o arvună a împărăției Cerurilor: e contopit de pe-acuma cu cerul.

Pământosul îndestulător al tuturor viețuitoarelor cu de toate, bulgărele ce nu-i decât un punct în nemărginire şi închide totuşi în el nădejdea nemărginirii, Cristos le-a luat pe seama sa, drept proprietate de veci; iar astăzi, Mântuitorul e mai legat de noi ca pe vremea când mânca pâinea țarinelor noastre. Nici una din făgăduielile dumnezeieşti nu poate fi dată uitării: toate picăturile prelinse din norul primăvăratic cel ascuns, nu s-a uscat încă pe pământ; iar noi, zi de zi, ridicăm ochii osteniți şi muritori sub acelaşi cer din care se va coborî iarăşi, cu înspăimântătorul fulger al slavei sale.

RUGĂCIUNE CĂTRE CRISTOS

Eşti încă, zi de zi, printre noi. Şi cu noi fi-vei cât lumea.

Trăieşti în mijlocul nostru, alături de noi, pe pământul ce-al tău e şi-al nostru, pe-acest pământ ce le-a îmbrăţişat copil printre copii şi osândit printre tâlhari; trăieşti cu viii, pe pământul vieţuitoarelor care ţi-a plăcut şi pe care-l îndrăgeşti; trăieşti o viaţă neomenească pe pământul muritorilor, poate nevăzut nici chiar de cei ce te caută, poate sub înfăţişarea unui Calic ce-şi cumpără singur pâinea, căci nimeni nu cată la dânsul.

Ci venit-a vremea să ni te-arăţi iarăşi tuturor, spre a-i da un semn hotărâtor şi neîndoios generaţiei noastre. Vezi bine, Isuse, nevoia ce ne roade; vezi bine cât de mare ni-i marea nevoinţă; nu poţi să nu ştii cât ni-i de încolţitoare nevoia, cât de haină şi adevărată strâmtoarea, sărăcia, deznădejdea; ştii bine câtă trebuinţă avem de mijlocirea ta, cât suntem de nevoiţi să te-ntorci iarăşi pe lume.

Fie şi numai pentru un scurt răstimp, o întoarcere neaşteptată, pe dată urmată de-o neaşteptată plecare; o singură arătare, o venire şi o întoarcere, o singură vorbă la venire, o vorbă singură la plecare, un singur semn, o singură dojană, o străfulgerare pe cer, o licărire în noapte, o despicare a văzduhului, o strălucire în noapte - un singur ceas din veşnicia ta, un singur cuvânt pentru marea-ţi tăcere.

Avem nevoie de tine, numai de tine, de nimeni altul. Singur tu, cel ce ne iubeşti, poţi simţi pentru noi toţi cei ce pătimim, poţi simţi mila pe care fiecare dintre noi o simte faţă de sine însuşi. Singur tu poţi simţi ce mare-i, nemăsurat de mare, nevoinţă ce-avem de tine, în această lume, în acest ceas al lumii. Nimeni altul, nici unul dintre nenumăraţii ce sunt în viaţă, nici unul dintre cei ce dorm în glodul gloriei nu ne poate da nouă, nevoiţilor, covârşiţi de cumplita sărăcie în cea mai cumplită mizerie - a sufletului, binele care mântuie. Toţi au nevoie de tine, chiar cei ce nu ştiu: cei ce nu ştiu mai amarnic ca cei ce ştiu. Flămândul îşi închipuie că

umblă după pâine: ci îi e foame de tine; însetatul crede că vrea să bea apă: ci îi e sete de tine; bolnavul se mângâie că râvneşte sănătatea: ci boala lui nu-i decât lipsa ta. Cine caută frumusețea pe lume te caută fără să-şi dea seama pe tine, cel ce eşti frumusețea întreagă şi desăvârşită; cine urmăreşte cu gândul adevărul te doreşte fără voia lui pe tine, cel ce eşti singurul adevăr vrednic să fie cunoscut; iar cine se străduieşte să statornicească pacea te caută pe tine, singura pace în care pot odihni inimile mai neostoite. Toți te cheamă fără a şti că te strigă; iar strigătul lor e nespus mai sfâşietor ca al nostru.

Nici te strigăm din trufia de-a te putea vedea, precum te-au văzut Galileenii şi Iudeii; nici pentru bucuria de a-ți căta şi noi odată în ochi; nici din pofta smintită de-a te birui cu rugăciunea noastră. Nu cerem, noi, măreața pogorâre în mijlocul slavei cereşti, nici strălucirea Schimbării la Față, nici trâmbițarea îngerilor şi întreaga sublimă liturghie a celei de pe urmă veniri.

E atâta umilință, ştii bine, în repezita noastră obrăznicie! Te vrem doar pe tine, întruchiparea ta, sărmanu-ți trup zdrobit şi plin de răni, cu săraca lui cămaşă de salahor sărac; vrem să vedem acei ochi ce străpung zidul pieptului şi carnea inimii; ochi-ți ce vindecă rănind cu mânia din ei, ochi-ți ce sângerează cătând cu înduioşare. Ci vrem să-ți auzim glasul ce-i înspăimântă pe diavoli, atât e de dulce; glasul ce-i vrăjeşte pe copii, de puternic ce răsună.

Ştii ce mare-i nevoia pe-aceste vremuri de privirea şi cuvântul tău. Prea bine ştii că o privire de-a ta ne poate răvăşi, ne poate schimba sufletul; că glasu-ți ne poate ridica din murdăria nesfârşitei noastre păcătoşenii; mai bine ca noi ştii, mult mai adânc decât noi, că venirea ta nu dă pas şi răgaz, în aceste timpuri ce nu te mai cunosc.

Venit-ai cea dintâia oară ca să mântui; născutu-te-ai ca să mântui; grăit-ai ca să mântui; lăsatu-te-ai răstignit ca să mântui: îndeletnicirea-ți, fapta-ți, menirea-ți, viața-ți e să mântui. Iar noi, astăzi, în aste zile cenuşii şi afurisite, în aceşti ani ce par a fi

strâns în chenarul lor sporul tuturor grozăviilor şi pătimirilor, avem nevoie fără tăgadă de-a ne vedea mântuiți!

De-ai fi un Dumnezeu pizmuitor şi înfricoşător, un Dumnezeu pus pe răzbunare, un Dumnezeu drept dar numai drept, nu ne-ai asculta rugăciunea. Căci tot răul pe care ți-l puteau face oamenii chiar şi după moarte, mai mare după moarte decât în viață, oamenii ți l-au făcut; toți, până şi cel ce-ți vorbeşte alături de ceilalți, ți l-am făcut. Milioane de luzi sărutatu-te-au după ce te-au vândut, nu doar pe treizeci de dinari, nu o singură dată; legiuni de Farisei, roiuri de Caiafe osândindu-te-au răufăcător, vrednic de răstignire; şi de milioane de ori, cu gândul şi voința lor, răstignitu-te-au; veşnica haită de păcătoşi asmuțiți acoperitu-ți-au fața cu scuipat şi palme; iar grăjdarii, târcovnicii, portarii, simbriaşii nedrepților deținători ai banilor şi ai puterii biciuitu-ți-au spatele, sângeratu-ți-au fruntea; mii de Pilați îmbrăcați în roşu şi negru, abia ieşiți din scăldătoare, mirosind a unsori, proaspăt deretecați, datu-te-au de mii de ori pe mâna călăilor după ce te-au recunoscut nevinovat; puzderie de guri mirosind a vin cerut-au în nenumărate rânduri dezlegarea hoților răzvrătitori, a ucigaşilor spovediți, a ucigaşilor ştiuți de toată lumea, pentru ca tu să fii târât de mii de ori pe tăpşanul Țestei, spre a fi ținut pe cruce cu piroane de fier înroşite de foalele fricii, ciocănite pe nicovala urii.

Ci tu, de-una, toate iertatu-le-ai. Ştii prea bine, tu care fost-ai printre noi, ce zace în adâncul firii noastre nenorocite. Au nu suntem zdrențe netrebnice, frunze nestatornice şi vremelnice, călăi ai noştri înşine, copii lepădați de pântec înainte de vreme, tăvăliți în rele ca pruncul înfăşat în scutece neprimenite, ca bețivanul căzut în vărsătură, ca înjunghiatul întins în sânge, ca bubosul ce zace în aşternutul plin de puroi. Fugit-am de tine, căci erai prea curat pentru noi; osânditu-te-am la moarte, pentru că erai osânda vieții noastre. Singur tu spus-ai în zilele-ți de pe urmă: «Stăruit-am în mijlocul lumii şi în carne arătatu-m-am ei; ci găsitu-i-am pe toți oamenii beți, pe nici unul nu l-am dovedit însetat; iar sufletu-mi pătimeşte pentru copiii oamenilor, că oarbă li-i inima». Toate semințiile seamănă aidoma celei ce

te-a răstignit şi sub orice întruchipare te-ai arăta fug de tine. «Asemeni - spus-ai - acelor copii ce stau pe maidan şi strigă la tovarăşii lor de joacă: V-am cântat din fluier, iar voi n-aţi jucat; ne-am bocit, iar voi voi n-aţi plâns». Astfel făcut-am şi noi, vreme de-aproape şaizeci de seminţii.

Ci acum venit-a vremea în care oamenii sunt mai îmbătaţi ca atunci, dar mai însetaţi. Niciodată ca acum n-am simţit setea cotropitoare a unei mântuiri miraculoase. Niciodată, de când se pomeneşte omul, păcătoşenia n-a fost mai păcătoasă şi arsura mai arzătoare. Pământul e lad luminat de îngăduinţa soarelui. Ci oamenii mocnesc cufundaţi într-o căldare de murdărie stâmpărată cu lacrimi, din care se scoală în răstimpuri, apucaţi şi hâzi la chip, spre a se arunca în ciocoiul roşu de sânge, cu nădejdea să se spele. Nu de mult au ieşit dintr-o asemenea scaldă şi s-au cufundat iarăşi, după uriaşa nimicire, în obştească mocirlă excrementală. Molimele au urmat războaielor; cutremurele molimelor; nesfârşite cirezi de stârvuri putregăite, câte-ar fi ajuns pe vremuri să umple de lume o împărăţie, stau întinse sub coviltirul firav al ţarinei viermănoase, acoperind, de le-ai pune cot la cot, întinderea unei ţări. Şi totuşi, ca şi cum acei morţi n-ar fi decât cea dintâi arvună a obşteştii nimiciri, se omoară de zor între ei şi-s puşi pe omor. Naţiile îndestulate le osândesc la înfometare pe cele sărace; răzvrătiţii îşi omoară stăpânii de ieri; stăpânii pun să-i ucidă pe răzvrătiţii simbriaşilor lor; noi dictatori, folosindu-se de destrămarea tuturor sistemelor şi regimurilor, mână ţări întregi spre foamete, spre măcelărire şi prăbuşire.

Dragostea bestială de sine însuşi a fiecărui om în parte, a fiecărei caste de sine însăşi, a fiecărui popor numai de sine, e şi mai oarbă, mai uriaşă după anii în care ura acoperi de foc, de fum, de gropi şi oseminte pământul. Dragostea de sine, după obştescul prăpăd, a însutit ura: ura celor mici împotriva celor mari, ura celor nemulţumiţi împotriva celor neliniştiţi, ura slugilor-stăpâni împotriva stăpânilor-slugi, ura tagmelor ambiţioase împotriva celor betege, ura noroadelor subjugate împotriva noroadelor subjugătoare. Lăcomia de prea mult a

dus lipsă de cele trebuitoare; mâncărimea plăcerilor, rosătura chinurilor, dorința aprigă de libertate, îngreunarea cătușelor.

În anii din urmă speța umană, carc şi mai înainte se zvârcolea în aiureala a o sută de fierbințeli, a înnebunit. Întreaga lume răsună de trosnitura ruinelor ce se dărâmă; stâlpii sunt îngropați în noroaie; până şi munții prăvălesc de pe culmi şuvoaie de pietriş, pentru ca întregul pământ să se schimbe într-un şes năpădit de smârcuri. Până şi pe oamenii ce se cruțaseră nepângăriți în tihna neştiinței lor, i-au smuls cu de-a sila din glia lor strămoşească, spre a-i înghesui în vălmăşagul asmuțat al marilor cetăți, să se întine, să pătimească.

Peste tot locul - haos clocotitor, vălmăşire fără nădejde, viermuire ce otrăveşte văzduhul înăbuşitor, nelinişte nemulțumită de tot şi de toate, de propria-i nemulțumire. Oamenii, în beția sinistră a tuturor otrăvurilo, se irosesc din dorința aprigă de a-i răpune pe frații lor de osândă; iar ca să scape de această pătimire fără glorie, caută în toate chipurile moartea. Băuturile extatice şi afrodisiace, voluptățile ce istovesc fără a sătura, alcoolul, jocul, armele, îi răpun zi de zi cu miile pc supraviețuitorii nimicirilor nevoite.

Omenirea, vreme de patru ani încheiați, s-a împroşcat cu sânge, spre a se hotărî cine avea să aibă parte de răzorul cel mai mare şi de punga cea mai plină. Slugile lui Mammon l-au izgonit pe Caliban în nesfârşite şanțuri potrivnice, ca să se îmbogățească mai mult şi să-i sărăcească pe duşmani. Dar această cumplită încercare n-a folosit nimănui. Mai calici ca la început, mai flămânzi de cum erau, toți s-au întors la picioarele de lut ale Zeului Negoțului, să-i jertfească, pacea lor şi viața aproapelui. Dumnezeiasca Afacere şi prea-cuviosul Ban covârşesc mai vajnic ca-n trecut mințile oamenilor săriți din minte. Cel ce are puțin vrea mult; cel ce are mult vrea mai mult; cel ce-a căpătat mai mult vrea tot. Nărăviți în risipa anilor de măceluri, cumpătații s-au deprins a fi lacomi, resemnații râvnitori, cinstiții s-au apucat de furtişaguri, cei curați la suflet de învoieli furişe. Oamenii

se înavuțesc prin camătă şi silnicie, sub cuvânt că fac negoț; în numele marei industrii practică pirateria câtorva în pofida multora. Delapidatorii şi escrocii țin în păstrare banul obştesc; iar mita face parte din îndreptarul tuturor oligarhiilor. Hoții, singurii păstrători ai dreptății ce-au mai rămas pe lume, nu-i cruță în obştească prădăciune nici pe hoți. Îngâmfarea bogătaşilor le-a vârât tuturor în cap că pe pământul în sfârşit scăpat de obsesia cerului n-are preț decât aurul, ceea ce se poate cumpăra şi irosi cu aur.

În acest smârc de murdărie amorțesc şi se destramă toate credințele. Uneia singure i se închină omenirea: aceleia ce recunoaşte măreața treime a lui Wotan, Mammon şi Priap; Puterea, având drept simbol Sabia şi drept templu Cazarma; Bogăția având drept simbol Aurul şi drept templu Bursa; Carnea, având drept simbol Phallus-ul şi drept templu Bordelul! Aceasta-i religia care domneşte pe întinderea pământului, practicată cu ardoare prin faptele, dacă nu totdeauna şi prin vorbele tuturor oamenilor din vremea de azi. Străvechea familie se fărâmițează: căsătoria e nimicită de adulter şi de bigamie; prăsila pentru mulți pare o pacoste şi se feresc de ea prin tot felul de leacuri şi lepădări voite; desfrâul întrece dragostea legitimă; sodomia îşi are panegirişții şi lupanarele sale; ibovnicele, ştiute ori neştiute, ocârmuiesc un nesfârşit norod de sifilitici şi damblagii.

Nu mai sunt Monarhii, nici chiar Republici. Toate orânduirile nu-s decât podoabe şi păreri. Plutocrația şi Demagogia, surori în duh şi țintă, se ceartă de la stăpânirea asupra hoardelor gala de răscoală, rău slugărite de Mediocritatea lefegie. Iar, până una alta, peste amândouă tagmele ce se războiesc, Coprocrația, realitate efectivă şi necontestată, a îndoit grumajii înălțimii sub genunchiul Josniciei, a subjugat Calitatea Cantității, Spiritul Tinei.

Bine ştii de toate acestea, Isuse Cristoase! Vezi bine că iarăşi se revarsă vremile peste mal! Că astă lume înfrigurată şi dobitocită nu se dovedeşte vrednică decât a fi pedepsită de-un potop de foc, ori mântuită prin mijlocirea ta.

Spusei odată: «De-i careva singur, eu sunt cu el. Urneşte piatra şi-acolo mă vei găsi; zgârie lemnul şi-acolo fi-voiu». Dar pentru a te descoperi în piatră şi-n lemn e nevoie de voința de-a te căuta, de putința de-a te vedea. Iar azi cei mai mulți dintre oameni nu vor, nu-s în stare să te găsească. De nu faci Tu să-ți simtă mâna deasupra capului şi glasu-ți în inima lor, se vor căuta mai departe doar pe ei înşişi, fără a se găsi; căci nimeni nu-i al său însuşi fără tine. Rugămu-ne deci, Isuse, noi, renegații, vinovații, cei născuți în afara vremii, noi cei ce ne mai aducem aminte de tine şi ne silim din răsputeri să trăim cu tine, dar stăm mereu prea departe de tine, noi, cei din urmă, deznădăjduiții, întorşii de pe mare şi de pe muchea prăpastiei, rugămu-te să te mai întorci odată printre oamenii ce te-au ucis, printre oamenii ce te ucid de-una, spre a ne da la toți, ucigaşi în întuneric, lumina vieții adevărate.

În mai multe rânduri arătatu-te-ai după înviere muritorilor. Celor ce credeau că te urăsc, celor ce te-ar fi iubit chiar de n-ai fi fost Fiul lui Dumnezeu arătatu-le-ai chipul tău şi le-ai vorbit. Schimnicii ascunşi prin ponoare şi râpe, călugării în lungile nopți ale schitului, sfinții pe munți, văzutu-te-au şi te-au auzit; iar din ziua aceea alta nu cerură decât mila morții, ca să se apropie iarăşi de tine. Fost-ai grai şi lumină pe poteca lui Pavel, foc şi sânge în peştera lui Francisc, iubire deznădăjduită şi fără prihană în chilia Terezei şi a Caterinei. De te-ai întors pentru unul, de ce nu te întorci, o singură dată, pentru toți? Dacă aceia fost-au vrednici să te vadă pe temeiul pătimaşei lor nădejdi, şi noi putem invoca temeiul pustiei noastre deznădejdi. Acele suflete te chemară cu puterea nevinovăției lor; ale noastre te strigă din adâncul neputinței şi al josniciei. De-ai mulțumit extazul Sfinților, de ce nu dai fuga la plânsul Osândiților? Au n-ai spus însuți c-ai venit pe pământ pentru cei betegi, iar nu pentru cei zdraveni; pentru cei rătăciți, iar nu pentru cei nerăzleții? Ci iată, vezi bine că toți oamenii sunt ciumați şi aiuriți de friguri; că oricare dintre noi, căutându-se pe sine, s-a rătăcit

şi te-a pierdut. Niciodată ca-n ziua de azi n-a fost mai mare nevoie de Cuvântul tău, mai uitat şi călcat în picioare ca totdeauna. Împărăţia Satanei ajuns-a azi la deplina-i înflorire, iar mântuirea pc care toţi o caută dibuitori nu poate fi găsită decât în împărăţia ta.

Marea încercare s-apropie de sfârşit. Omenirea, depărtându-se de Evanghelie, s-a ales cu pustiul şi moartea. Multe făgăduieli şi ameninţări s-au împlinit. De-acuma, nouă deznădăjduiţilor, nu ne mai rămâne decât nădejdea întoarcerii tale. De nu vii să-i trezeşti pe adormiţii cuibăriţi în mocirla stătută a iadului nostru, e semn că osânda-ţi pare prea scurtă şi uşoară, faţă cu trădarea noastră; că nu vrei să schimbi orânduirea legilor tale. Ci facă-se voia ta, precum în cer aşa şi pre pământ, de-acum şi pururea şi-n vecii vecilor amin.

Dar noi, cei din urmă, te aşteptăm. Te vom aştepta zi de zi, în ciuda netrebniciei şi-a neputinţei noastre. Toată iubirea pc care vom fi în stare s-o stoarcem din inimile noastre pustiite, închina-ţi-o-vom ţie. Ţie, cel Răstignit. Ţie care fost-ai chinuit pentru iubirea ce ne-ai purtat. Ţie care acum ne chinui cu toată străşnicia cotropitoarei tale iubiri.

CUPRINSUL

Autorul către cititor 5
Staulul 24
Ciobanii 27
Cei trei Magi 29
Octavian 31
Irod cel Mare 33
Cel pierdut şi aflat 37
Lemnarul 40
Paternitate 43
Vechiul Legământ 47
Proorocii 53
Cel ce va veni 56
Proorocul Focului 60
Ajunul 64
Deşertul 69
Întoarcerea 77
Capernaum 83
Cei dintâi patru 91
Muntele 95
Cei ce plâng 99
Răsturnătorul 103
Spus-au 106
Ci eu zic vouă 112
Nu cârtiţi 117
Împotriva Firii 121
Înaintea Iubirii 125
Iubiţi 135
Tatăl nostru 142
Fapte 145
Răspunsul dat lui Ioan 151
Talitha Qumi 154
Nunta din Cana 158
Pâini şi peşti 163
Nu taină: poet 167
Plămada 170
Uşa cea îngustă 176
Fiul risipitor 180
Pildele Păcatu 190

Cei doisprezece 196
Simon zis Piatră 201
Fiii Tunetului 205
Oi, şerpi şi porumbei 210
Mammon 216
Spurcătura dracului 224
Regii Neamurilor 227
Spadă şi foc 230
O singură carne 234
Părinţi şi copii 238
Marta şi Maria 245
Cuvinte pe nisip 249
Păcătoasa 251
A iubit mult 256
Cine sunt? 260
Soare şi zăpadă 265
Pătimi-voi multe 268
Maran Atha 270
Peştera hoţilor 274
Năpârcile din morminte 279
Piatră peste piatră 285
Oi şi ţapi 288
Vorbe care rămân 294
Parousia 302
Nedoritul 304
Taina Iudei 310
Cel cu ulciorul 317
Spălarea picioarelor 322
Luaţi, mâncaţi 325
Abba, tată 333
Sudoare şi sânge 337
Ceasul negurii 341
Ana 344
Cântecul cocoşului 346
Anteriul sfâşiat 350
Faţa legată 355
Ponţiu Pilat 358
Claudia Procula 366
Mantia albă 369
Să moară! 372
Un rege încorona 379

Parasceve 386
Jidovul Rătăcitor 392
Lemnul verde 395
Patru cuie 400
Dismas 405
Întunericul 409
Lamma Sabactani 414
Crucea nevăzută 418
Apă şi sînge 422
Liberarea celor adormiți 428
Nu e aici 432
Emaus 436
N-avcți ceva de mâncare? 441
Toma Gemănul 444
Lepădarea de cel Înviat 448
Întoarcerea pe mare 454
Norul 460
Rugăciune către Cristos 463

TRUSTUL EDITORIAL ORIZONTURI

CARTEA PRIN POȘTĂ

Puteți primi cartea dorită chiar în momentul apariției, cu o reducere substanțială de preț, prin comandă, la adresa: B-dul Libertății nr. 4, bl. 117, et. 7, ap. 20, sector 4, cod 040128, București. Tel.: 317 7679; 0744 531 333; fax: 317 76 78; e-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro: www.editura-orizonturi.ro.

Cititorii care solicită carte prin poștă devin automat membri ai CLUBULUI CĂRȚII ORIZONTURI, beneficiind de următoarele facilități:

1. Editura suportă cheltuielile de expediție prin poștă a cărților comandate. În termen de o săptămână de la primirea comenzii solicitantul va primi prin poștă, la domiciul său, cărțile dorite (comandă de minimum trei exemplare ori trei titluri) cu plata ramburs.
2. Reducerea prețului de vânzare cu: 15% pentru fiecare comandă de minimum trei cărți, 20% pentru comenzile ce depășesc cinci cărți, 25% la comenzile de cel puțin 10 cărți.
3. Livrarea cărților cu prioritate.
4. Comanda anticipată pentru cărțile în curs de apariție.
5. Asigurarea gratuită a materialelor informative: cataloage și liste de apariție.
6. Editura își rezervă dreptul de a actualiza prețurile.

OFERTĂ SPECIALĂ. preț unic 13 lei

Trustul Editorial Orizonturi face o OFERTĂ EXCEPȚIONALĂ, constând în REDUCERI INCREDIBILE ale prețurilor unui număr de peste 250 de titluri valoroase ale *unor autori celebri precum:* A.J. Cronin, Robert Ludlum, Thomas Harris, James Patterson, Danielle Steel, Nora Roberts, Amanda Qiuck, cărți de cultură generală, știință, biografii celebre, beletristică, titani ai literaturii universale etc.

LIBRĂRIE ON-LINE
www.editura-orizonturi.ro

Colecțiile de carte oferite de EDITURA ORIZONTURI

1. CULTURĂ GENERALĂ
2. LAUREAȚI AI PREMIULUI NOBEL
3. BIOGRAFII CELEBRE
4. CARTE DIVERSĂ
5. TITANI AI LITERATURII UNIVERSALE
6. BESTSELLER INTERNAȚIONAL
7. THRILLER
8. ROMANTICA
9. MARI PERSONALITĂȚI ALE ISTORIEI
10. CARTE JURIDICA
11. CARTE SOCIALĂ ŞI POLITICĂ
12. CARTE MEDICALĂ

Puteți indentifica cărțile din fiecare colecție accesând site-ul

www.editura-orizonturi.ro

ULTIMELE APARIȚII

Martin Cruz Smith	URMĂRIRE LA CERNOBÎL	29, 90
Nora Roberts	FĂRĂ LIMITE	34, 90
	AGENȚIA FERICIRII	34, 90
Tudor Vianu	ESTETICA	20, 70
	ARTA PROZATORILOR ROMÂNI	22, 43
B. Blech	CODUL LUI MICHELANGELO	29, 90
Vladimir Volkoff	COMPLOTUL	29, 90
Leon Berger	TRĂDARE LA KREMLIN	32, 90
Martin Monestier	ISTORIA ILUSTRATĂ	43, 90
	A EXECUȚIILOR CAPITALE	
Colectiv	100 DE MARI BĂTĂLII	41, 90
	DIN ISTORIA ROMÂNIEI	
Colectiv	100 TEME DE CULTURĂ GENERALĂ	44, 90
Josephine Cox	SFÂRSITUL CĂLĂTORIEI	29, 90
Amanda Quick	COMOARA DE AMETIST	32, 90
Nora Roberts	JURNALELE UNEI PROSTITUATE DE LUX	29, 90
Iris Johanson	DATORIE ȘI ONOARE	29, 90
Ely Star	MISTERELE ASTROLOGIEI	29, 90
	EGIPTULUI ANTIC	
N. Somerville	PERECHEA IDEALĂ DUPĂ	29, 90
	ZODIACUL CHINEZESC	
Colectiv	CODUL PENAL ACTUAL	39, 90
	PE ÎNȚELESUL TUTUROR	
Sanda Marin	CARTE DE BUCATE	13,00
Susan Sontag	LADY HAMILTON	34, 90
Madsen Pirie	101 MARI FILOZOFI	29,90
Axel Munthe	CARTEA DE LA SAN MICHELE	31,90
Giovanni Papini	VIAȚA LUI ISUS	15,00
	BIBLIA	18,00

CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE

Gh. Enescu	TRATAT DE LOGICĂ
Vladimir Volkoff	ORFANII ȚARULUI
Traian Tandin	CRIME COMISE DE PSIHOPAȚI
Giorgio Bertolizio	BOLILE, ERORILE ȘI PĂCATELE UNOR MARI FILOSOFI
Cezar Gherasim	MICA ENCICLOPEDIE DE GEOGRAFIE LAROUSSE
George Frankl	FUNDAMENTELE MORALITĂȚII
Colectiv	100 CELE MAI FRUMOASE PIESE DE TEATRU ALE LUMII
Colectiv	PRIMUL AJUTOR PÂNĂ LA SOSIREA MEDICULUI
Amanda Quick	BLESTEMUL OTRAVA PERFECTĂ
Hannah Pakula	REGINA MARIA - - ULTIMA ROMANTICĂ
Ch. Prudhomme, J.F. D'Ivernois	1000 DE BOLI EXPLICATE PE ÎNȚELESUL TUTUROR
Nora Roberts	MESAJE INCENDIARE
George Flankel	FUNDAMENTELE MORALITĂȚII
Gayle Linds	CARTEA SPIONILOR
Franco Cuomo	MARI PROFEȚII
Petre Otu	100 MARI PERSONALITĂȚI POLITICE ȘI MILIARE ALE ROMÂNIEI MODERNE
Emanuel Bădescu	100 CELE MAI IMPORTANTE EVENIMENTE DIN ISTORIA ROMÂNIEI MODERNE
Colleen McCullough	PASĂREA SPIN
Daphne Du Maurier	REBECCA
Erich Segal	LOVE STORY
Jack Engelhard	PROPUNERE INDECENTĂ
Florence Barclay	MĂTĂNIILE

ORIZONTURI
CLUBUL CĂRȚII
B-dul Libertății nr. 4, bl. 117, ap. 7, sector 4, București;
Tel: 0744531333; 317.76.79 Fax : 317.76.78
E-mail : orizonturi @editura-orizonturi.ro

Expeditor _____
Strada _____ **Nr** _____
Bl. _____ **Sc.** _____ **Et.** _____ **Apt.** _____
Județ _____ **Sector** _____
Cod. _____ **Localitate** _____
Telefon _____

CARTE POȘTALĂ
Post răspuns

Nu timbrați
CR

Destinatar:
C.P. 42-7
București

TITLURI COMANDATE:

	Titlul	Nr.		Titlul	Nr. ex.
1.	_____	___	6.	_____	___
2.	_____	___	7.	_____	___
3.	_____	___	8.	_____	___

IMPORTANT

Pentru comenzile prin poștă completați talonul cu titlurile dorite.

ATENȚIE, NU ESTE NEVOIE SĂ TIMBRAȚI!

În cazul neridicării comenzilor făcute către editura noastră, vă asumați achitarea taxelor poștale și a taxelor de retur survenite prin expedierea coletelor.

VIAȚA LUI ISUS, lucrare a celebrului enciclopedist italian Giovanni Papini (1881-1956), s-a bucurat de un imens succes editorial, fiind tradusă în numeroase limbi. Există o multitudine de cărți dedicate vieții lui Isus, dar nici una nu degajă forța, patima, consistența şi profunzimea celei de față.

Publicată în anul 1921 sub titlul "Storia di Cristo", această creație este rezultatul reconfigurării spirituale profunde a autorului. Într-adevăr, de la condiția de ateu convins, el trece la cea de creştin, asumată public.

A scris cartea ca o ispăşire a vinovăției de a se îndepărta de Dumnezeu, de a deveni ateu.

A simțit că Isus e vândut, dar mai ales dat uitării, că este necesar să-l readucă în memoria colectivă şi să-l apere.

Orice s-ar face, **susține Papini,** *Isus rămâne un sfârşit şi un început, o genună de taine dumnezeieşti la răspântia a două crâmpeie de istorie omenească. Antichitatea şi Creştinismul nu se mai pot contopi. Înainte şi după Cristos, era, civilizația, viața noastră începe odată cu naşterea lui Cristos.*

Cartea se adresează celor care nu intră niciodată în biserică, dar intră câteodată într-o librărie, celor care refuză să asculte predica unui preot, dar binevoiesc să o citească dintr-o carte. Şi nu numai lor.

EDITURA ORIZONTURI